ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 | Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 | C.C.P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 1er DECEMBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10473 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 41e ANNÉE — No 10.473

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ ԴԵՌ ԿԸ ԽՕՍԻՆ

—*—

ՄԵՆՏԷՍ – ՏԸՊՐԷ ԲԱՆԱՎԷՃԸ

Հեռատեսիլէն առջի գիշեր խօսեցան երկու փաստաբաններ՝ Թիքսիէ – Վինեանքուռ եւ Փիէր Մարսիլհասի : Առաջինը խօսքն ուղղեց կիներուն, պատասխանելով նաեւ կին լրագրողի մը հարցումներուն : Ծանրանալով կանանց վերաբերեալ հարցերուն վրայ, աջերու թեկնածուն չեշտեց նաեւ թէ կինը երկու անգամ կ'աշխատի, մինչ այր մարդը միայն մէկ անգամ : Կինը մէկ անգամ գործին կ'աշխատի, անգամ մըն ալ տունը : Այդ պատճառաւ պէտք է ձեւի դնել կնոջ աշխատանքը տրուած ըլլալով որ կարելի չէ յուսալ լաւագոյնը, այսինքն ամուսինին չահածը բաւէ եւ կինը չաշխատի : Թիքսիէ յայտնեց թէ պատերազմէն առաջ իսկ քուէարկած է կիներու քուէի իրաւունքին համար : Չի հաւատար որ այր մարդու մը արտաքինը աղդէ կիներուն վրայ, «չատեր անցեալին քուէարկած են Զօր. տը Կոլի համար» : Ծնունդներու հակակշռին մասին, կ'ըսէ «կ'ուզեմ միայն վերահաստատել հաւասարութիւնը այրերու եւ կիներու միջեւ զաւակ ունենալու կամ չունենալու իրաւունքին վերաբերեալ » :

Եզրակացնելով, աջերու թեկնածուն բսաւ թէ այլեւս քաղաքական բանտարկեալ երբեք պիտի չըլլայ, եթէ անշուշտ ընտրուի :

Ոչ մէկ կուսակցութեան պատկանող՝ Փիէր Մարսիլհասի նախ պարզեց այն հինգ պարագաները ուր ըստ իրեն, նախագահ տը Կոլ «բռնարարած է» Սահմանադրութիւնը : Ապա խօսքն ուղղելով նախագահ տը Կոլի երեք հարցում բրաւ. Ա) Ի՞նչ պիտի ընէք նոր զարկ տալու համար ֆրանսական տնտեսութեան : Բ) Ֆրանսա կղզիացած է, Եւրոպան չի կառուցուիր, ո՞ւր կ'երթաք հիմա քանի որ ֆրանքօ-գերմանական մերձեցումը ամբողջական ձախողութիւն մը եղաւ : Գ) Վերջապէս ի՞նչ պիտի ընէք «ընկերային արդարութիւն» իրագործելու համար » :

Մարսիլհասի խօսեցաւ նաեւ ձայնասփիւռէն խօսքն ուղղելով անդրծովեան Ֆրանսացիներուն մինչ Թիքսիէ – Վինեանքուռ իր ժամանակը կուտար Լը Փէնի, որ խօսեցաւ երկրատարրդութեան : Ըստ Թիքսիէին իրրեւ, հաւանաբար «գորուս մեծագոյն փաստաբանը » : Անդրադառնալով միւս թեկնածուներուն, յայտնեց թէ Միթրան «կորսուած յոյսերու» թեկնածուն է իսկ Լըքանիւէ «կեղծ երիտասարդ մըն է » :

Մարսէլ Պարպիւն ալ կը խօսի իր ծրագիրներուն մասին :

Եւրոպա թիւ 1, ձայնասփիւռի կայանէն, երկրորդ բանավէճ մը կ'ունենային՝ Մենտէս – Ֆրանս եւ Տըպրէ :

Տը Կոլի նախկին վարչապետը սահմանելով վարչակարգին արտաքին քաղաքականութիւնը չեշտեց թէ ան հիմնուած է ինքնորոշման իրաւունքին վրայ բոլոր ժողովուրդներուն համար : Մենտէս կը պատասխանէ .— «Երկար ճամբայ մը քալեցինք այն օրէն ի վեր երբ ինքնորոշման գաղափարը դայթակղեցուցիչ կը թըւէր Պ. Միշէլ Տըպրէի : Ո՛րքան կեանքեր կը փրկուէին Ալժերիոյ մէջ, եթէ քիչ մը աւելի կանուխ, այսպէս խօսած ըլլայիք » :

Տըպրէ չուզեր որ վարչակարգին հաւատարիմ կատարուի 1958էն ի վեր այլ՝ 1960էն միայն որովհետեւ երկու առաջին տարիները տագնապի տարիներ էին : Մենտէս համաձայն չէ : Մենտէս – Ֆրանսի համար Հասարակաց Շուկայի մէջ տեղծուած տագնապը Յունիս 30ին, ըստեղծուեցաւ որովհետեւ «այդպէս կ'ուզէիք : Յունուար մէկի հանդրուանը որ մեծամասնութեան կանոնը կը հաստատէր, ձեզ կը մտահոգէր եւ պատրուակ մը կը մայթէիք հեռացնելու համար այդ պայմանաժամը » :

Երկու ժամուան մէջ տեսակէտները չմերձեցան եւ բանավէճը պիտի շարունակուի Չորեքշաբթի ժամը 13·15ին :

✕ Զայն – պատկերասփիւռէն կոչեր կ'ըլլան որպէսզի մարդ ձեռնպահ չմնայ եւ քուէտուփ երթայ Կիրակի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆԻ մէջ, Ալպանիոյ պատուիրակութեան տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած ընդունելութեան մը ընթացքին, Շու Էն Լայ յայտարարած է թէ իրաց ներկայ կացութեան մէջ «մարքս-լենինիզմը եւ Խրուշչեւեան վերաքննութիւնը կը զանազանուին իրենց ընդդիմութեամբ կամ ոչ : ընդդիմութեամբ ամերիկ. աշխարհակալութեան դէմ : Աշխարհակալութիւնը չի տապալիր եթէ զայն չտապալէք եւ վերաքննութիւնը չի տապալիր եթէ չպայքարիք : Պէտք է ընդդիմանալ խըրուշչեւեան վերաքննութեան որպէսզի կարելի ըլլայ պայքարիլ ամերիկեան աշխարհակալութեան դէմ, փրկելու համար Մարքս – Լենինիզմը, ամրապնդելու համար յեղափոխութիւնը որպէսզի յաղթէ միջազգային պրոլետարեան միութիւնը» :

ԹՕՔԻՕՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Ինտոնեզիոյ համայնավար կուսակցութեան պետը սպաննուած է : Ճափոնական աղբիւրներու լուրը սակայն կը տարբերի Ճաքարթայի պաշտօնական օրաթերթէն, ինչ կը վերաբերի մահուան պարագաներուն :

ՏԱՀՈՄԷի մէջ պետական նոր հարուած մը տեղի ունեցած է : Զօր. Սոկլօ եւ բանակը փոխանցման վարչակարգ մը կը պարտադրեն նոր ընտրութիւններէն առաջ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ կատարուած քննութիւն մը ցոյց կուտայ թէ ալքոլամոլութիւնն է որ պատճառ դարձած է այր մարդոց մահերու բազմացման : Արդարեւ վերջին տասը տարիներու ընթացքին 45էն 64 տարեկան այր մարդիկ աւելի շատ կը մեռնին :

ՖԵՄԻՆԱՅԻ գրական մրցանակը տրուեցաւ Ռոպէր Փէնժէ «Մէկը» վէպին համար, մինչ Ռընէ – Վիքթոր Փիլս կը ըստանար մեդիսիս գրական մրցանակը «Ռիպարբը» գործին համար :

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ Իտալիոյ դէմ ցոյց մը տեղի ունեցած է, բողոքելու համար Միլանոյի մէջ պատահած միջադէպի մը դէմ : Իտալացիք այրած էին սպանական դրօշակ մը երբ Սպանիոյ տեղեկատուութեան նախարարը զբօսաշրջիկութեան սպանական ցուցահանդէսի մը բացումը կը կատարէր :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ Հանրապետութեան նախագահը եւ կինը Ատտիս Ապապա հասած են :

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը տրամադիր է գինեալ ուժեր ղրկել Զամպի : Ռոտեզիոյ վարչապետը սակայն յայտարարած է. — «Չենք կը պարպենք բրիտանացի վայրաչուներուն վրայ եթէ Սոլզպըրիի վրայ յարձակին » :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Ա. 1 արբանեակը կը շարունակէ դառնալ, բայց շատ ձայն չի հաներ թէեւ կ'ըսուի թէ իր թեքնիք պաշտօնը կատարած է : Արտասահմանի թերթերը բոլորն ալ կը գտնեն թէ «աւելի քան գիտական քաջագործութիւն մը, ընտրական պատգամ մըն է» (Շիքակօ Թրիպիւն) : «Տը Կոլի ընտրական մանիֆեսթը ծիրի վրայ է »կը գրէ Ճիորնալէ տ'Իթալեան բայց Սթամփան կը զովէ Ֆրանսացի գիտունները :

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

———o———

ԽՄԲ .— Կրակ ու բոց կը ժայթքէ թրքական մամուլը՝ այս վերջին օրերուն : Կը սպառնան պատերազմով, Սելանիկը, Թրակիան եւ Եգէականի կղզիները գրաւելու սպառնալիքով : Միւս կողմէ կը ծառանան «ամերիկեան խարխլիչներուն » հաստատման դէմ : «Կիրիտ պիզիմ եանըմըզ» երգին օրերն են, կամ «Իսքէրուզ ... Սելանիկ» : Կուտանք թրքական մամուլին արտայայտութիւններ առանց մեկնութեան :

ԱՆԳԱՐԱ .— Աթէնքի մէջ անցեալ շաբթու հանդիսաւորապէս բացուեցաւ Իզմիրի սպանեալ մետրապոլիտ՝ Խրիսոսթոմոսի արձանը եւ այս առթիւ հակաթուրք խօսքեր ըսուեցան : Այս գրգռութիւնները իրենց արդեցութիւնը ունեցած են թրքական շրջանակներու, մասնաւորաբար Թուրք երիտասարդութեան վրայ, որոնք կ'ուզեն փոխադարձութեան դիմել : Այսպէս, Թուրք Ազգ. Ուսանողական Միութեան նախագահ Րասիմ Ճինիսլի յայտարարեց թէ Այա Սոֆիան իրը մզկիթ պէտք է բացուի անմիջապէս եւ Թուրք ժողովուրդը հոն երթայ, իր պաշտամունքը կատարելու համար : Ճինիսլի ըսաւ այս առթիւ .

— Մինչեւ այսօր անփոյթ գտնուեցանք, սխալներ գործեցինք, պէտք է սրբագրենք զանոնք եւ դաս մը տանք հելլէն ծաւալապաշտութեան, որ կ'արձագանգէ մինչեւ Սիւլէյմանիյէի գմբէթներուն տակ : Կ'ուզենք որ «Ալլահու էքպէր» ձայները բարձրանան Այա Սոֆիայէն, որպէսզի Հելլէնները վերյիշեն Իսթանպուլի առումը եւ 9 Սեպտեմբերը : Անկէ զատ, պէտք է դիմել Աթենակորաս Պատրիարքի եւ պահանջել որ բանայ այն փակուած դուռը, ուր դաւաճան կղերական մը կախուած էր, եւ այդ Թուականէն ի վեր այդ դուռը փակ կը մնար, ի նշան սուգի : Պէտք է նաեւ աւելի կրտուկ ըլլանք Կիպրոսի քաղաքականութեան մէջ :

ՄԻԹԻՆԿ ՊԻՏԻ ԳՈՒՄԱՐԵՆ

Ճինիսլի շարունակեց .— Եթէ երբեք կառավարութիւնը ընթացք չտայ մեր այս պահանջներուն, պիտի ստիպուինք բարձր պահել մեր ազգային արժանապատուութիւնն ու վարկը, տողանցքներ պիտի կատարենք եւ միթինկներ պիտի գումարենք, փոխադարձելու համար մեր ազգային իրաւունքներուն դէմ կատարուած այդ անարդանքներուն : Մօտերս պիտի գումարենք այդ միթինկները, ամէն ինչ կախում ունի կառավարութեան ընթացքէն : Ժամանակը եկած է ալ սեղանին վրայ մեր բռունցքը զարնելու : Թուրք – Հելլէն բարեկամութիւն մը գոյութիւն չունի այլեւս եւ Արեւմուտքի հետ իր կապը զօրացնելու համար, Թուրքիա պէտք չունի Հելլէններու բարեկամութեան » :

ԹԻՒՐՔԷՇ ԱԶԴԱՆՇԱՆ ԿՈՒՏԱՅ

ՔԱԼԵԼՈՒ ԴԷՊԻ ՍԵԼԱՆԻԿ, ԴԷՊԻ...

ԱՆԳԱՐԱ .— Ալփասլան Թիւրքէշ մամուլի ասուլիս մը սարքեց եւ ուշագրաւ յայտնութիւններ ըրաւ Թուրքեւհելլէն վէճերու մասին : Թիւրքէշ ըսաւ այս առթիւ .

— Կը բողոքենք Յունաստանի դէմ, որ արձանը կանգներ է դաւաճան կրօնաւոր Խրիսոսթոմոսի : Այդ փաստը Թուրքիա ծնած ու մեծցած եւ դաւաճանած էր Թուրք հայրենիքին եւ հայրենակիցներու դէմ : Այս պատճառով ալ գտած էր իր պատիժը : Կը բողոքենք Հելլէն կառավարութեան դէմ, որ Խրիսոսթոմոսի արձանին վրայ սա տեսակ նախադասութիւններ գրած է .— «Բռնակալներու վայրագութիւնը արհամարհեցիր, դահիճներուդ հոգին Աստուծոյ կրակին յանձնեցիր » : Այժմ կարեւորութեամբ պէտք է կանգառնենք հելլէն պահանջներուն առջեւ : Ելեր են Փոքր Ասիայէ հողեր պահանջելու : Այս պարագան շատ լուրջ եւ ծանրակշիռ երեւոյթ մը կը նկատենք Թուրքիոյ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան տեսակէտով : Այս կերպով դաշոյն մը մխեցին Թուրքեւհելլէն բարեկամութեան : Պէտք է վերաքննենք այդ բարեկամութիւնը, մեր առաջին նպատակակէտը պէտք է ըլլայ Սելանիկը, Աթաթիւրքի այդ ծննդավայրը : Յետոյ Արեւմտեան Թրակիան, ուր Լօզանի դաշնագրով հաստատուած է թէ Թուրքերը մեծամասնութիւն կը կազմեն : Եւ վերջապէս Եգէականի կղզիները, որոնք Անատոլուի մէկ մասը կը կազմեն : Թուրք երիտասարդութիւնը պէտք է իր մտքին մէջ ունենայ այս խէթերը եւ արժանի դասը տայ Թուրքիոյ հողային ամբողջութեան դէմ լեզու երկարողներուն :

ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԱՆԽՈՒՍԱՓԵԼԻ

ԱՆԳԱՐԱ .— Հանրապետական Ծերակոյտի նիստին, Սըտքը Ուլայ օրակարգէ դուրս խօսեցաւ Կիպրոսի խնդրին եւ Հելլէններու մասին, եւ շեշտեց թէ Թուրքեւհելլէն պատերազմ մը անխուսափելի վիճակի մը հասաւ : Յունաստան անգամ անդրադարձաւ այս վտանգին եւ սկսաւ զօրք հանել Երկոտասան Կղզիները եւ խարխուլներ հիմնել : Ուլայ ըսաւ այս առթիւ .

— Պէտք է որ կազմ ու պատրաստ ըլլանք այսպիսի պատերազմի մը համար : Հակառակ պարագային պատասխանատուութիւնը ոչ թէ բանակին, այլ խորհրդարանին պիտի վիճակի : Կ'առաջարկեմ որ գաղտնի նիստ մը գումարենք եւ Յունաստանի դէմ պատերազմելու իրաւասութիւն տանք կառավարութեան եւ զինեալ ուժերուն : Պէտք է չափազանց վճռական ըլլանք :

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻՆ

ՊԻՏԻ ՅԱՐՁԱԿԻՆ... ՅՈՅՆԵՐԸ

ԱՆԳԱՐԱ .— Ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, Դեկտեմբերի ընթացքին՝ Կիպրոսի Յոյները, Մակարիոսի ղեկավարութեան տակ եւ Կիպրոս գտնուող հելլէն ուժերուն հետ, ընդհ. յարձակողականի պիտի անցնին կղզիի Թուրքերուն դէմ : Այս հաւանականութեան առջեւ, Թուրք բանակը պիտի փոխադարձէ անմիջապէս եւ զինուորական գործողութեանց պիտի ձեռնարկէ Կիպրոսի յոյն ուժերուն դէմ :

Այս նպատակով, Թուրք Բանակի ըՍպարապետութիւնը կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրած եւ «զինուորական գործողութեան ծրագիր» մը յանձնած է կառավարութեան : Սպարապետութեան մէջ գումարուած ժողովի ընթացքին, այս ծրագիրը յանձնուած է Վարչապետ Տէմիրէլի եւ Նախարարներու նկատառման :

Կը քննուի նաեւ տարբեր պարագայ մը : Եթէ երբեք ՄԱԿը Կիպրոսի մասին Թուրքիոյ աննպաստ որոշում մը տայ եւ Յունաստանի կողմը բռնէ, ի՞նչ պիտի ըլլայ Թուրք կառավարութեան ընթացքը : Բոլոր նշանները ցոյց կուտան թէ Թուրքիա պիտի չակարանայ եւ զէնքին դէմ զէնքով պիտի փոխադարձէ : Թուրք բանակը իր բոլոր պատրաստութիւնները լրացուցած է :

(Մնացեալը վաղուան թիւով)

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՎՃԻՌԸ

ԽԱՐԲԵՐԴ ՆԱՀԱՆԳԻ ՀԱՅՈՑ

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Բ.

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆՑ

Դատարանի նախագահ՝ Զօր. (*Միրլի – վա*) Խսատ փաշա։

Անդամներ՝ Զօր. (*Միրլիվա*) Խսան փաշա, *Զօր.* (*Միրլիվա*) Իսմայիլ Հագգը փաշա, *Գնդապետ* (*Միր Ալայ*) Սուլէյման Շաքիր պէյ։

ԽԱՐԲԵՐԴԻ ՁԱՐԴԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ի բացակայութեան ղատուածներն են. — Իթթիհատ Թէրագգը Կուսակցութեան ընդհ. կեդրոնի անդամներէն եւ մասնաւոր կազմակերպութեանց (Թէշքիլաթը Մախսուսէ) *նախագահ Տոքթ.* Պէհաէտտին Շաքիր *պէյ, Իթթիհատ և Թէրագգը Ճէմիյէթին Մամուրէթ իւլ Ազիզի (Խարբերդ) պատասխանատու քարտուղար Րէսնէնցի* Նազըմ *պէյ*։ (*Այս անունը չշփոթել Տոքթ. Նազըմի հետ*)։

Ինէրկայութեան ղատուածներն են. — Տէրսիմի նախկին երեսփոխան (մէպուս) Հաճի Պալօշ զատէ Մէհմէտ Նուրի *պէյ, Մամուրէթ իւլ Ազիզի նախկին կրթական տեսուչ* (*Մէարիֆ միւտիրի* Ֆէրիտ *պէյ*։

ՎՃՌԱԳՐԻՆ ԲՆԱԳԻՐԸ

Թուականը՝ 13 *Յունուար* 1920.

Տեղի ունեցած դատավարութեանց համաձայն, լսելէ ետք երկու կողմի պահանջները եւ բացատրութիւնները եւ պաշտպանողականները, եւ ամբողջութեամբ կարդալէ եւ քննելէ ետք Դատին վերաբերեալ բոլոր փաստաթուղթերը, արձանագրութիւնները եւ անոնց բովանդակութիւնները եւ խորացնելէ ետք դէպքերը, անհրաժեշտ խորհրդակցութեանց արդիւնքը հետեւեալն է.— Որ՝ Իթթիհատ եւ Թէրագգը կուսակցութեան ընդհանուր կեդրոնի անդամներէն Տոքթոր Պէհաէտտին Շաքիր պէյ, «Թէշքիլաթը Մախսուսէ»*ի իբր նախագահ, Պոլիսէն Տրապիզոն եւ Էրզրում եւ այլ շրջաններ գացած եւ բանտերու մէջ ոճրագործներու խումբեր ազատ արձակած, եւ այլ չարագործ անձերը կազմակերպած, եւ կազմակերպուած չէթէներու գլուխն անցած, Հայերու բռնագաղթի ժամանակ յանկարծական յարձակումով սպանութիւններ եւ խայտառակութիւններ գործել տուած է զանազան վայրերու եւ զանազան ժամանակներու մէջ, սպանութիւններու, սեփականութեանց կողոպուտի, ոճիրներու և խաբէութեամբ կամ ողիտութեամբ, կամ անձնական շահու ցանկութեամբ, իր հետ միացած են կարգ մը ուրիշ անձեր եւ պաշտօնեաներ*(*), *երբեմն բերանացի, երբեմն ալ ծածկագիր – գրաւոր հեռագիրներով, գաղտնի հրահանգներ պատրաստուած եւ հաղորդուած են եւ այդ հրահանգներով գլուխ հանուած են այդ արարքները, եւ կազմակերպուած* «*Թէշքիլաթը Մախսուսէ*»*ի մաս կազմողներու միջոցով բնաջնջած եւ փճացուցած են* (Իֆնա եւ իմհա) *Հայերը*։

Յիշեալ Պէհաէտտին Շաքիր պէյը, Խարբերդի մէջ, Իթթիհատ եւ Թէրագգը կուսակցութեան պատասխանատու քարտուղար փախստական Րէսնէցի Նազըմ *պէյին ուղղած է ծածկագիր – հեռագիր մը,* «*Խարբերդի Վալի (ընդհանուր կառավարիչ) Սապիթ պէյի միջոցաւ, յանձնելի Նազըմին*»*, որուն Թուականն է* 21 *Ապրիլ* 1915 (1331) *եւ որուն մէջ ըսուած է բառ առ բառ հետեւեալը.*

— Այդ տեղէն տարագրուած (*սէվք օլունան*) Հայերուն հաշիւը կը մաքրուի՞ (*կը բնաջնջուի՞ն*)։ Ատոնց սպաննուելու և բնաջնջուելու պարագաները իմացուցէք»։ «*Վնասաբեր միկրոբէ խմհա էտիլիյո՞ր մը*», *եթէ ոչ միմիայն քաղաքէն դուրս կը հանուին, ու կը ղրկուին*», (Եօգսա խալընըզճա սէվք վէ իյզամ օլունըյոր)։

Վերոգրեալ ձեւով հաղորդուած այդ ծածկագիր – հեռագրէն զատ՝ Իթթիհատ եւ Թէրագգը կուսակցութեան ընդհ. կեդրոնի անդամներու մասին ղտնուած տոսիէին մէջ, վաւերագրերու կարգին կայ նաեւ հետեւեալը.—

Էրզրումի Վալի՝ Միւնիր *պէյին վկայութենէն, որ է.—* «Էրզրումէն, Քղիի ճամբով, ղրկուած (*Հայ*) խարուստներու կարաւանը, Պէհաէտտին Շաքիր պէյին կազմակերպած չէթէներու խումբերուն կողմէ, ամենավայրագ կերպով, տանջանքներով, (*գործակցութեամբ Տէրսիմի Զէթէներուն*), սպաննուած են։

Այսպէս է ղրկուած ծածկագիր – հեռագրի բովանդակութիւնը (**)։

Իսկ Քասթէմունիի նախկին Վալի Րէշիտ Փաշա *վկայած է որ, յիշեալ Պէհաէտտին Շաքիրէն ստացած էր ծածկագիր հեռագիր մը, որ կը հրահանգէր Հայերու տարագրութիւնը*։

Վէհիպ փաշա (*Զօրավար*) *վկայած է հետեւեալը.—*

« *Հայերու սպանութիւնը եւ բնաջնջումը եւ անոնց սեփականութեանց յափշտակումը* (եաղմա) *եւ բռնագրաւումը* (դասպ), *որոշուած էին Իթթիհատ եւ Թէրագգըի ընդհանուր կեդրոնին կողմէ, Գ. Զօրաբանակի շրջանին մէջ* (***)։

Վէհիպ փաշա *շարունակելով վկայած է*։

«*Մարդիկ սպաննող մսագործները* (ինսան գասապլարը) *հայթայթողը եւ վարողը եղած է՝ Պէհաէտտին Շաքիրը* »։

Անթալիայի (*Ատալիա*) *միւթէսարըֆը* Սապուր Սամի պէյ*ին հետեւեալ ծածկագիրը ղրկուած դարձեալ Էրզրումէն, Պէհաէտտին Շաքիրի կողմէ.—*

«Էրզրում, Վան, Պիթլիս, Տիարպէքիր, Սվազ, Տրապիզոն *եւ* շրջաններուն մէջ, մէկ – հատիկ հայ իսկ չթողլու պայմանով, (*պիր թէք էրմէնի գալմամագ իւզրէ*), Մուսուլ եւ Զօր (*Տէր Զօր*) կը ղրկուին։ *Դուք Անթալիոյ մէջ ի՞նչ կ՚ընէք այդ մասին* »։

Այդ ծածկագիր – հեռագրային հաղորդագրութիւնն ալ դատարանին առջեւն է։

Դատավարութեանց եւ արձանագրութեանց մէջ, մանրամասնութիւնները գրուած են։ Լսուած բոլոր վկայութիւնները հաղորդագրութիւնները եւ փաստերը կը հաստատեն այդ բոլոր իրողութիւնները (****)։

Եւ վաւերացուցած է նաեւ, թէ յիշեալ Պէհաէտտին Շաքիրը *վերոյիշեալ գործուած ոճիրներուն մասնակից գլխաւոր ոճրագործն է* (հէմ – փիիլ) *եւ իր յանցաւորութեան վճիռը կը տրուի միաձայնութեամբ։ Միւս ամբաստանեալներէն փախստական* Րէսնէցի Նազըմ *պէյը եւս, մեր դատական մարմնոյն անդամները, նկատի առնելով որ յիշեալ Նազըմ պէյին ղրկուած* 21 *Ապրիլ* 1915 (1331) *Թուակիր հեռագիրը կը պարզէ թէ ան տարագրութեանց ժամանակաշրջանին հաղորդակցութեանց մէջ եղած է Պէհաէտտին Շաքիրին հետ, եւ Մամուրէթ իւլ Ազիզի Վալին՝ Սապիթ պէյը եւ ընդհանուր կեդրոնի ընդհանուր քարտուղարը՝* Մէրքէզը Ումումի Քեաթիպը Ումումիսի) Միտհաթ Շիւքրի *պէյը եւս արձանագրուած յայտարարութեանց համաձայն, կապ պահած ըլլալով լսուած վկաներու տուած վկայութեանց համաձայն, երբ Նազըմ կը լսէ որ հետապնդութիւն կը կատարուի իր մասին, փախած է եւ այսօր փախստական վիճակի մէջ կը գտնուի*։

Դատին վերաբերեալ, ուրիշ հաղորդագրութիւններու պարունակութեանց համաձայն՝ ան ալ վերոյիշեալ ոճիրներու գլխաւոր մասնակից է, եւ երկու անձերն ալ, օրէնքի սահմանադրումին համաձայն, թէ «*Գլխաւոր ոճրագործներուն միանալու կամ վերոյիշեալ ոճիրները գործուելու համար որեւէ դեր կատարած ըլլալու մասին ապացոյց գոյութիւն չունենալով*», *միայն թէ Պէհաէտտին Շաքիրի հետ, ինչպէս վերը յիշուած է, հաղորդակցութեան մէջ եղած ըլլալուն եւ լսուած վկայութեանց համաձայն, վերոյիշեալ ոճիրները պատրաստելու եւ դիւրացնելու գործերը* (իյտատ վէ թէսհիլ) *գիտնալով գլխաւոր ոճրագործներուն օժանդակած եւ երկրորդական – մեղսակից* (փերէն գիմէտոխէլ) *ըլլալու մասին եւս կարծիք կայ։ Այդ կարգի պարագաներուն, փոքրամասնութեան ձայնը, օրէնքի համաձայն, յաղթական կ՚ըլլայ, որով, անոր (Նազըմին) մեղսակից ըլլալու յանցաւորութեան մասին 2/3ի մեծամասնութեամբ որոշում կայացած է*։

Տրուելիք պատիժներու սահմանումի մասին խորհրդակցութիւն կատարուելով,—

« *Վերոյիշեալ ոճրագործներէն Պէհաէտտին Շաքիր պէյին արարքները պատժական Օրէնքին* 181*րդ յօդուածին կը համապատասխանեն։ Եւ* 171*րդ յօդուածին համաձայն մահուան կը դատապարտուի։ Րէսնէցի Նազըմն ալ, նոյն օրինագրքին* 45*րդ յօդուածին Բ. պարբերութեան գործադրութեամբ,* 15 *տարի պայմանաժամով կը դատապարտուի թիապարտութեան եւ երկուքին ալ սեփականութիւնները, օրէնքի տրամադրութեան համաձայն, կը գրաւուին եւ կը կարգադրուին, եւ Նազըմն ալ քաղաքային իրաւունքներէ կը զրկուի* »։

Միւս ամբաստանեալներէն Տէրսիմի նախկին երեսփոխան Մահմուտ Նուրի *պէյին եւ Խարբերդի նախկին կրթական տեսուչ (այժմ Գոնիայի Կրթական Տեսուչ)* Ֆէրիտ պէյին *գալով.—*

Ատոնցմէ՝ Մէհմէտ Նուրի պէյը, իր ագարակի (չիֆթլիկ) *շրջակայքի Հօլափիկ* (°) *գիւղին մօտ Հայերու տարագրութիւն, կոտորած եւ բնաջնջում կատարած ըլլալու պարագան եւ ջարդարար ժանտարմաներու ներկայութեան ըսած ըլլալը թէ.—*

« *Ձեզ,* «*ոսկորներու գիւղը*» (Քէմիքլի քէօյ = *գերեզման*) *պիտի ղրկեմ*», *եւ ժանտարմաներուն ջարդ կատարել հրամայած ըլլալու ամբաստանութիւնը, պատերազմական ատեանի առջեւ թէեւ լսուած է, սակայն դատավարութեանց ընթացքին՝ գանգատող Տիկին* Մարգրիտ*ի վկայութեամբ, յիշեալ Մէհմէտ Նուրի պէյը տարագրութեան օրերուն՝* «*Հօլոնէք* (°) *գիւղը երթալով ըսած է թէ՝ պիտի տարագրուիք, եւ ձեր* (*բնակած*) *տեղերուն մէջ դարի ցանել պիտի տամ* » *ըսած ըլլալը, եւ* Կարապետ*ին տունը գացած ըլլալը, եւ* «*այս տեղերուն մէջ ունէ մէկը ունէ անձ եթէ թողու* (*պահէ*) *երեք ամիս ետք թող գայ գտնէ զանոնք*» *ըսուածները պարունակող թուղթ մը փակցուցած ըլլալը եւ յետոյ ձիուն վրայ նստած եւ մեկնած ըլլալը ըսուած է*։

Տիկին Մարգրիտ տարագրութեան օրերուն Պոլիս գտնուած է, եւ Գասպար Մովսէսեանն ալ, «*Նուրի պէյի միջոցաւ շատերուն դրամները կողոպտուած է, եւ Կարապետի տան դրան վրայ զինուորական կարմիր թուղթի վրայ ստորագրուած թուղթ մը փակցուած ըլլալը, եւ կարգ մը տիկիններուն ալ փէշերը վերցնելով՝ սրիկայական արարքներ կատարելու պարագան եւ այդ գիւղին մէջ ալ* «*դարի պիտի ցանեմ* » *ըսելէ ետքը ձիով մեկնած*

(*) Դատարանը չուզեր յայտնել այդ պաշտօնեաներուն անունները։

(**) Թուրք դատաւորներուն ջանքն է ոճիրներու պատասխանատուութիւնը ձգել փախստական անձերու վրայ, որպէսզի չքմեղանան թուրք ոճրագործ պետութիւնը եւ տեղական կառավարական չարագործ մեղսակից պաշտօնեաները։

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

Դ.— Սա կայ միայն, թէ նկատելով որ ճամբաները փակ կը մնան տակաւին, անկարելի է ցարդ Թուրքիա փոխադրել այդ զէնքերը, ռազմանիւթերը եւ դրամը։ Կոմիտէն կ՚ուզէ եղեր միայն գիտնալ, թէ ի՞նչ է կարծիքը Ազգ. Մեծ Ժողովին, այս ապատադրումին ի խնդիր՝ բոլշեւիկներու հետ գործակցութեան եւ երկրին մէջ բոլշեւիկեան յեղաշրջութեան գործադրումին, իսկ ապագային ալ բոլշեւիկներու հետ մշակելի փոխ–յարաբերութիւններուն մասին։

Դ.— Սիւլէյման Սամի, Կոմիտէի կեդր. վարչութեան անդամ է եւ «*Իշթիրաքիյուն*»*ի քաղաքական եւ պատերազմական կոմիսար։ Կոմիտէի մնացեալ անդամներն են՝ Գայսէրիցի Իսմայիլ Հագգը, Զօր սանճագի նախկին Մութասարըֆ Սալիհ Զէքի, Սամսոնցի հարիւրապետ Նեժիմ Ալեահ եւ հարիւրապետ Եադուպ*։

Կոմիտէն ունի 27 *մասնաճիւղեր, մէկը՝ Պաքուի մէջ։ Քանի մը մասնաճիւղ ալ ունի եղեր Պոլիս, մի քանի հատ ալ՝ Անատոլու*։

Ե.— *Սիւլէյման Սամի,* 1920 *Յունիս* 17*ին, բաժնուեր է Պաքուէն։ Թիֆլիսի եւ Պաթումի ճամբով,* 29 *օրէն հասեր է Տըրապիզոն։ Պաթումի մէջ ձերբակալուեր է Անգլիացիներու կողմէ, բայց անգլիական զինուորները կաշառելով՝ յաջողեր է խոյս տալ*։

3.— *Սիւլէյման Սամիի զինուորական աստիճանը՝ ասաց տեղակալ է։* 1328*ին* (1912) *շրջանաւարտ եղեր է Պատերազմական Վարժարանէն։ Ուէթերորդ Գունդի Առաջին Գումարտակին մէջ է եղեր, երբ գերի ինկեր է Օլթիի շրջանը մղուող կռիւի մը ընթացքին*։

« *Գերութենէ փրկուելէ ետք գացեր է Թիւրքիստան, ուր երկու տարի պաշտօնավարեր է՝ որպէս Կրթական Կոմիսար։ Գերութենէ վերադարձող սպաները յայտնած են, թէ Սիւլէյման Սամի ոգի ի բռւին աշխատած է Թիւրքիստանի մէջ, թէ մեծ վստահութիւն ներշնչած է խորհ. կառավարութեան եւ միեւնոյն ատեն ջերմապէս տողորուած՝ Թրքական զգացումներով*։

« *Այժմ կը մնայ հոս մեր մօտ, Անգարայէն տրուելիք պատասխանին սպասելու համար* »։

18.— «Ի ՀԱՐԿԻՆ ՏԱՊԱԼԵՑԷՔ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ...»

Այդ Թուականներուն, « *Իշթիրաքիյուն* » *կազմակերպութիւնը, Մոսկուայէն ստացած հրահանգի մը համաձայն՝ յարձակողականի ձեւով աշխատանքի մը ձեռնարկած էր բոլշեւիզմի քարոզութեան համար։ Այս քարոզութիւնները, ձեւով մը սպառնալիքի եւ վերջնագրի բնոյթն ալ կը ստանային երբեմն՝ Անատոլուն ծունկի բերելու համար։ Այդ կազմակերպութեան անդամները, իր մատնուած անձուկ կացութենէն դուրս գալու համար, բացէ ի բաց Թուրքիոյ կ՚առաջարկէին Բոլշեւիզմը որդեգրել, որպէսզի Մոսկուա յօժարէր օժանդակել իրեն*։

« *Իշթիրաքիյուն*»*ի անդամներէն՝ Զօր. սանճաքի նախկին մութասարըֆը Սալիհ Զէքի պէյ, երբ* 1920*, Օգոստոս* 2*ին, Աբեւեյեան ճակատի Թրքական բանակատեղին կ՚այցելէր, հրամանատար Քեազըմ Գարապէքիր փաշային պաշտօնապէս կը պարզէր այն նպատակներն ու դիտաւորութիւնները, զորս Ռուսիա կը հետապնդէր Թուրքիոյ հանդէպ*։

Քեազըմ Գարապէքիր Փաշա, 1920 *Օգոստոս* 3*ին ծածկագիր հեռագիր մը կ՚ուղարկէր Անգարա՝ Ազգ. Մեծ Ժողովի նախագահութեան, բացատրելով այն պարագաները, զորս պատմած էր իրեն Սալիհ Զէքի Պէյը*։

Գարապէքիր Փաշա, իր ծածկագիր հեռագրին մէջ կը գրէր.—

« *Տեսակցեցայ Զօրի նախկին Մութասարըֆ ընկեր Սալիհ Զէքիի հետ։ Օգոստոսին՝ Էրզրում – Սեբաստիա ճամբով Անգարա պիտի մեկնի եւ իր ունեցած տեղեկութիւնները պիտի հաղորդէ Ձերդ Բարձրապատուութեան։ Իր յայտարարութիւնը կարելի է ամփոփել հետեւեալ գլխաւոր կէտերուն մէջ.—*

« 1.— *Մեր գոյութիւնը կրնանք պահել՝ միայն Բոլշեւիկեան վարչաձեւը ընդունելու շնորհիւ։ Ազգ. Մեծ Ժողովին գործունէութիւնը չխանգարելու եւ անոր հեղինակութիւնը չռնաբարելու պայմանաւ, կը նախատեսուի երկրին մէջ հիմնումը Համայնավար կազմակերպութեան մը եւ այսպէսով կարելիութեանց ստեղծումը՝ մեր ձայնն ու վիճակը արտասահման լսելի դարձնելու եւ պարզելու համար։ Եւ վերջապէս, Բոլշեւիկեան վարչաձեւին որդեգրումը՝ յարմար ժամանակի մը ընթացքին*։

(10 Շար.)

ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

(Ե. եւ վերջին մաս)

Հայ անունին տակ ցեղային դիծերը պիտի մնան, երբեմն երեւան պիտի գան թաքուն յատկանիշերը, ուժեղ տարրեր պիտի հեռանան երկրէն, երկիրը պիտի մնայ սկիզբէն ի վեր օտարներու պարչապին տակ, հլութեամբ պիտի ծառայեն բանակներու, օտար ժողովուրդներու վրայ պարսիկ, բիւզանդական տիրապետութիւնը հաստատելու համար :

Քսենոփոնի համաձայն արմինները կիւրոսի պիտի տային քսան հազար հետեւակ, չորս հազար հեծեալ : Արմինները կը զինակցէին պարսիկին ջախջախելու համար ուրարտական մնացորդները, մինչ պիտի մխանան օտարին դրացի արենակցը ճզմելու համար :

Դարեհի բանակին մէջ քառասուն հազար հետեւակ եւ եօթը հազար հեծեալ կային :

Ներքին պառակտումները բուռն են : Փաւստոս կը նկարագրէ բարքերու անկումը, բարբարոսութիւնը, ոխակալութիւնը, նախարար նախարարի դէմ, ընտանիք ընտանիքի դէմ : «Ծարաւ էին իրարու արիւն խմելու : Տիրան կը կոտորէ Ռշտունի եւ Արծրունի տոհմերը» : Մանուազեան տոհմը կը կռուի Որդունեաց տոհմին դէմ : Խորով իրենց դէմ կը ղրկէ Վաչէ Մամիկոնեան, որ կը կոտորէ երկու տոհմերն ալ առանց արու մը կենդանի թողելու : (Փաւստոս, Գ., գլ. Դ.) :

Շապուհ կ'արշաւէ Հայաստան, նախարարներ փոխանակ միանալու, երկիրը պաշտպանելու՝ կը փախին : Շապուհ գերի կը տանի կիները, հրապարակի վրայ կը ներքինացնէ : «Թիւ ու հաշիւ չկայ սպաննուածներուն» : (Գ., գլ. ԾԸ.) :

Ջանղուածներ կը հեռանան երկէն, ուր կը հանդչին իրենց նախնեաց աճիւնները, որովհետեւ իրենց հայրենիքը չէր : Կը մեկնին անդարձ՝ հացի համար, փառքի համար, հեշտ կեանք վարելու համար : Օտար երկրի մէջ նեցուկ չունին, չեն կրնար կղզիացած ապրիլ, կը միանան տեղացիներուն, սերունդ մը վերջ ձուլուած են : «Հայերը յաւիտենական թափառականներն են, միշտ կը տեղափոխուին օտար գաւառներ հաստատուելու համար, մինչեւ որ նոր դէպք մը թելադրէ նոր տեղ մը փնտռելու : Իր հայրենիքը մնացեր է այնպէս, ինչպէս որ ըստացեր է բնութենէն : Այս բարբեր երկիրը, ուր խիտ բնակչութիւն մը ապրելու կարող էր, քառ. քիլմ. վրայ վեց բնակիչ ունի : Ստրաբոն կը գրէր, թէ Հայերը այնքան բազմաթիւ չեն իրենց երկիրը ամբողջովին գրաւելու չափ» : Տոլենս եւ Խաչատուրեան, Պատմութիւն Հին Հայերու, Բ. , էջ 64–67) :

Գաղթողները արեւմուտքէն կը վերադառնային նախահայրերուն հայրենիքը, կը մոռնային իրենց բնագաւառը, կը հալածէին նորեկները, Հայաստան կը դըրկուէր աշխոյժ, կորովի անհատներէն, որոնք կրնային վարիչ դասակարգը կազմել, ժողովուրդը պաշտպանել, առաջնորդել : Սերունդներ կը կորսուէին երկրին համար : Ժառանգական օրէնքով կարկառուն դէմքեր պիտի ծնին, պիտի դիմեն օտար երկիր : Ներսէս զօրավար մը պիտի փրկէ Յուստինոսի գահը՝ գըսպելով Նիքա ըմբոստութիւնը, 552ին պիտի յաղթէ գոթական գունդերուն, կայսերական դրօշը պիտի բարձրացնէ Ռաւէննայի մէջ, պիտի ըլլայ փոխարքայ եւ երկիրը պիտի կառավարէ 13 տարի : Իր հրամանին տակ ունէր հայկական երկու հեծելագունդ : «Ներսէս շինած է Ռաւէննայի եւ Միլանի մէջ եկեղեցիներ, Վենետիկի մէջ գրատուն եւ այլ շէնքեր» :(Ալիշան, Հայ– Վենետ, էջ 12) :

Պասմաճեան կը յիշէ Բիւզանդիոնի գահակալ քսան կայսրեր, տասը օգնական ներ, տասը կայսրուհիներ : Պահակագունդի մէջ Հայերը գերակշիռ թիւ ունէին, Մօրիսի եւ Հերակլի բանակները հայկական էին, նշանաւոր զօրավարներ էին Մժէժ Գնունի, Վասակ Պատրիկ, Վարդան Փիլիկ, որ բարձրացաւ կայսերական գահը : Կեսար Վարդան հիմնեց համալըսարան եւ մօտէն հետաքրքրուեցաւ հասատութեան յառաջդիմութեամբ :

Արաբ պատմարաններ տասնեւչորս հայ իշխաններ կը յիշեն Եգիպտոսի մէջ : Պատր էլ Ճեմալի (1074) փրկեց Ֆաթիմեաններու գահը՝ զսպելով ըմբոստութիւն մը : Կարգի դրաւ ելեւմուտքը, երբ մեռաւ ութսունամեայ՝ գանձը լեցուն էր, տուրքերը կրկնուած, երկիրը խաղաղած : Ծերունին չինայեց զաւկին իսկ, որովհետեւ ըմբոստացած էր, որովհետեւ կարգապահութեան, օրէնքի պահպանման խիստ նախանձախնդիր էր :

Այսպէս ցեղային խաւերը կը բաժնուին իրարմէ, բարձր խաւ մը կը բաժնուի միջակ խաւէն, 2ն ալ պիտի պայքարին, առաջինը օտար երկրի մէջ, միւսը բնագաւառին մէջ :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ըլլալու, եւ պատրաստ չէթէններուն գործակցած ըլլալու մասին՝ Տիկին Մարգրիտին միայն «լսած ըլլալը», եւ Նուրի Պէյին ալ, նման թուղթ մը փակցնելու պարագայէն բնաւ լուր չունենալը յայտնած է, իրարու հակասող յայտարարութիւններ եղած են : Երզումի տակ, յիշեալ կարապետի տան դրան վրայ թուղթ փակցնելու պարագան ալ հերքուած է (*****) :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(***) 3րդ Զօրաբանակի կեդրոնը (1915ին) ըլլալով Էրզրում, այդ բանակին իրաւասութեան ենթակայ էին Էրզրումի, Տրապիզոնի, Վանի, Պիթլիսի, Խարբերդի, Սեբաստիոյ եւ Տիգրանակերտի նահանգները :

(****) Դատարանը կը զգուշանայ արձանագրելու ոճիրներու վայրը՝ գոհերու թիւը եւ թուականները :

(*****) Խարբերդի նահանգին մէջ 204 հազար Հայեր բռնագաղթի, ցեղասպանութեան կ'ենթարկուին եւ թրք. զինուորական դատարանը այդ տեսակ ոչրնչութիւններով կը զբաղի, փոխանակ կատարուած վիթխարի ոճիրը եւ մեծ ոճրագործները, ոճիրի հեղինակները լոյս աշխարհ բերելու եւ դատելու :

ՀՐԱՏԱՊ ՀԱՐՑ ՄԸ

Առողջապահութեան Համաշխարհային կազմակերպութեան «Սանթէ տիւ Մոնտ» պարբերաթերթը իր վերջինթիւը նուիրած է կարգ մը հետաքրքրական հարցերու : Այդ հարցերէն մէկն է լատին Ամերիկայի մէջ բժշկական խնամքի պարագան, որ ինչպէս ի յայտ կուգայ վիճակագրութիւններէն, կը գտնուի աննախանձելի եւ տըխուր վիճակի մը մէջ :

Վերլուծելով Հարաւային Ամերիկայի քսան երկիրներու բնակչութեան աճը, միջազգային մարմինը կը յանգի այն եզրակացութեան, թէ 15 տարի ետք, որոշ չափով գործնական բժշկական օգնութիւն մը ապահովելու համար անհրաժեշտ է, որ երկրագունդի այս շրջանին մէջ գըտնուող բժիշկներուն թիւը հասնի 350 հազարի : Մինչդեռ ներկայիս Հարաւային Ամերիկայի մէջ անոնց թիւը միայն հարիւր հազար է ու ոչ մէկ կարելիութիւն կը տեսնուի բնակչութեան համեմատութեամբ բժիշկներուն թիւն ալ բարձրացնելու ապագային :

Կեանքի ծանր պայմաններուն հետեւանքով Հարաւ.Ամերիկայի երկիրներուն մէջ երախաներուն մահացութիւնը քառասուն անգամ աւելի մեծ է քան Եւրոպայի, Մ. Նահանգներու կամ Քանատայի մէջ : Շրջաններ կան, յատկապէս Հնդիկներու բնակած վայրեր, ուր գոյութիւն չունին բժիշկներ : Միլիոնաւոր կիներ զաւակ կ'ունենան առանց բժշկական օգնութեան :

ԱՐԱԳՈՒԹԵԱՆ ԴԱՐԱՇՐՋԱՆԸ

Հաղորդակցութեան մէջ արագութեան հարցը դարեր շարունակ զբաղեցուցած է մարդկութիւնը : Երկու հարիւր տարի առաջ Ֆրանսացի Փափէն եւ անգլիացի Սավարի միաժամանակ խորհեցան օգտագործել շոգիին ուժը նաւագնացութեան մէջ : Այդ ժամանակէն սկսած՝ 2 – 4 մղոն արագութիւնը հասաւ այսօրուան 35 – 40 մղոնի : Սակայն պէտք էր ձեռք ձգել արագ ճամբորդելու այնպիսի միջոցներ, որոնք գերազանցէին նաւերու արագութիւնը կամ կառքերու լծուած ձիերու ուժը : Երկաթուղին որոշ շրջան մը գոցեց այս բացը : Աշխարհի զանազան մասերուն մէջ գործի դրուեցան շոգեքարշերը, որոնց անհրաժեշտութիւնը զգալի էր ամենուրեք : Բայց ասով ալ չբաւականացան մարդիկ : Պէտք էր գտնել մեքենայ մը, որ թէեւ օդէն ծանր, սակայն կարենար սաւառնիլ օդին մէջ : Վերածնունդի ամենափայլուն ներկայացուցիչներէն մէկը՝ Լէոնարտօ տա Վինչի 1490ին յղացաւ սաւառնակի ուրուագիծը : Առաջին օդանաւը յայտնաբերուեցաւ19րդ դարու վերջերը, երբ երեւան եկան քանի մը գիւտարարներ — Ամերիկացիներ Օրվիլ եւ Վիլպուր, Ֆրանսացիներ Պլերիոյ եւ Ֆարման, ռուս Մոժայսքի եւ ուրիշներ : Բայց պրպտումներու և յղացումներուայս շրջանէն 50 – 60 տարիներ ետք, օդանաւը իբրեւ հաղորդակցութեան միջոց գրաւեց առաջին տեղը : Ներկայիս մօտ երկու հարիւր միլիոն ճամբորդներ մէկ երկրէն կամ ցամաքամասէն միւսը կը ճամբորդեն : Եթէ նաւագնացութեան մէջ արագութիւնը որոշ չափով իր վերջնական տեղը հասած է, օդագնացութեան մէջ արագութեան հարցը տեղի տուած է կատաղի մրցակցութեան : Ներկայիս մէկ ժամուան մէջ 120 քիլոմեթր արագութեան փոխարէն ձեռք բերուած է 600 – 800 քիլոմեթր : Օդանաւորդութեան կատարելագործումը պատճառ դարձաւ, որ զինուորական օդանաւերու կողքին ստեղծուի ամէն տեղ, առեւտրական օդագնացութիւնը : Փարիզի 26րդ միջազգային օդանաւային ցուցահանդէսը, որ տեղի ունեցաւ այս տարի, երեւան հանեց այս մարզին մէջ յայտնաբերուած նորութիւնները : Սակայն, ինչպէս կ'երեւի, մեր ժամանակներու հրամայականն է ոչ միայն արագութիւնը, այլեւ երկար տարածութիւններ կտրելու կարողութիւնը : Ժամանակի այս հրամայականին ընդառաջ երթալու համար Ֆրանսա եւ Անգլիա համաձայնութիւն մը կնքեցին միասին շինելու համար «Քոնքորտ» օդանաւը, իսկ ամերիկեան Լոքհետ 2000 եւ Պոյինկ տեսակները կը գերազանցեն Քոնքորտի արագութիւնը, կտրելով ժամը վեց հարիւր քլմ. տեղ : Փոքր տարածութիւններ կտրելու համար Արեւմտեան Գերմանիան, նոյնպէս, հրապարակ հանած է օդանաւ մը, որ ունի թեքնիք բազմաթիւ առաւելութիւններ : Մօտ ապագային համար կը նախատեսուի ստեղծել այնպիսի օդանաւեր, որոնք մէկ ժամուան մէջ կարողանան թռիլ հազար քիլոմեթր : Արագ ճամբորդելու միջոցներէն են նաեւ հրթիռները, որոնց մէկ ժամուան արագութիւնը պիտի հասնի 15 –20 հազար քիլոմեթրի : Այսուհանդերձ պէտք է ըսել, թէ արագութեան դարաշրջանը դեռ չէ ըսած իր վերջին խօսքը :

Ա. Ա.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (88)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Կը հասկնամ, պատասխանեց Փուարօ :

— Այս վերջերս յաճախ չէիգար մեզ մօտ : Եթէ մխիթարուած է՝ աւելի լաւ :

— Թերեւս :

Այն եղանակը որով Փուարօ արտասանեց իր վերջին բառը, զարմանք պատճառեց Էլիզին, որ, մտահոգ, հարցուց :

— Վտա՞նգ մը կը նախատեսէք տիրուհիիս համար, պարոն :

— Այո, պատասխանեց Փուարօ ծանրախոհութեամբ : Մեծ վտանգ մը կը սպառնայ ձեր տիրուհիին, որ, սակայն, ինք հրաւիրած է իր վրայ :

Փուարօ, անփութօրէն իր ձեռքը դնելով որմնավառարանի մարմարին վրայ, երբ թէ անուշադրութեամբ ծաղկանօթ մը տապալեց : Ջուրը թրջեց Էլիզի դէմքը : Առաջին անգամն էր որ այդպիսի ճախաւերութիւն մը կ'ընէր Փուարօ, որ վազեց անմիջապէս իր սենեակը եւ անձեռոց մը բերելով՝ օգնեց սպասուհիին դէմքը եւ վիզը չորցնելու, ներողութիւն խնդրելով :

Ապա, թղթադրամ մը փոխեց իր սեւ փականատէրը եւ Փուարօ առաջնորդեց Էլիզը դէպի դուռ :

— Ատենը շատ ուշ չէ տակաւին, ըսաւ ան, ժամացոյցին վրայ ակնարկ մը նետելէ ետք : Դուք ձեր պանդոկը կրնաք հասնիլ Միս Վիլքենսոնի վերադարձէն առաջ :

— Ատիկա կարեւորութենէ զուրկ է, պարոն : Արդէն տիրուհիս ընթրելու պիտի երթայ ներկայացումէն ետք : Ասկէ զատ ան չուզեր որ սպասեմ իր վերադարձին, եթէ բացառաբար սպասելու հրահանգ տուած չըլլայ :

Սենեկապանուհին մեկնեցաւ :

Հետաքրքրութիւնս կը մաշեցնէր զիս :

— Ուրե՞մն, Փուարօ ...

— Դեռ ոչինչ այս գիշերուան համար, բարեկամս, պատասխանեց ժպտելով : Վաղը առաւօտ կանուխ մենք պիտի հեռաձայնենք Ժափին եւ պիտի խնդրենք որ հոս գայ : Պիտի հրաւիրենք նաեւ Պրեան Մարթէնը : Անկասկած ան շատ կարեւոր յայտարարութիւններ պիտի ընէ : Բացի այդ, ես պարտք մը ունիմ իրեն հատուցանելիք :

Փուարօ տարօրինակ ժպիտ մը ունեցաւ :

— Ցամենայնէպս դուք չէք կրնար զինքը ամբաստանել իբրեւ Լորտ Էճվարի ոճրագործը : Մանաւանդ այն բոլորէն ետք, որ լսեցինք այս գիշեր : Այնքան իմաստակ չի կրնար եղած ըլլալ, որ սպաննէ ամուսինը, ազատութիւն պարգեւելով կնոջ, որպէսզի ամուսնանայ ուրիշ մարդու մը հետ :

— Դատողութեան ինչ խորութիւն ...

— Խնդրեմ, վերջացուցէք ձեր հեգնութիւնները, ըսի բաւական վիրաւորուած : Բայց այդ ի՞նչ է ձեր ձեռքին մէջ...

Փուարօ ցոյց տուաւ ինծի առարկան :

— Այդ բարի Էլիզին ակնոցներն են, բարեկամս : Մեկնած պահուն մոռցաւ զանոնք :

— Կը կատակէ՞ք : Մեկնած պահուն քիթին վրայ էին իր ակնոցները :

Դանդաղ գլուխը շարժեց Փուարօ :

— Կը սխալիք, Հասթինկ : Այդ կինը մեկնեցաւ այստեղէն, իր քիթին վրայ ունենալով Գարլոթա Ատամսի պայուսակին մէջ գտնուած ակնոցները :

Ես ապշահար մնացի :

ԳԼՈՒԽ 29
ՓՈՒԱՐՕ ԿԸ ԽՕՍԻ

Ցաջորդ առաւօտուն, Ժափին հեռաձայնելու պարտականութիւնը ինծի վիճակեցաւ :

Ցուսալքուած ձայնով մը պատասխանեց ինծի.

— Ախ, դո՞ւք էք, գնդապետ Հասթինկ : Ի՞նչ նորութիւն :

Ես յայտնեցի իրեն Փուարոյի պատուէրը :

— Ժամը տասնըմէկի՞ն... Այո, կրնամ գալ : Միթէ որեւէ հետք մը գտա՞ծ է երիտասարդ Ռոսսի մահուան շուրջ :

— Կարծեմ թէ անակնկալ մը վերապահած է ձեզի, Ցամենայնդէպս շատ գոհ երեւոյթ մը ունի :

— Ես նոյնը չեմ կրնար ըսել, դժբախտաբար : Մենք կը խարխափենք... : Քիչ յետոյ, գնդապետ Հասթինկ :

Ցետոյ հաղորդակցութեան մէջ մտայ Պրեան Մարթէնի հետ եւ նոյնութեամբ կրկնեցի իրեն Փուարոյի բառերը :

Փուարօ ձեռք անցուցած է կարգ մը հետաքրքրական մանրամասնութիւններ, որոնց անկասկած կ'ուզէ ծանօթանալ Պ. Մարթէնը : Երբ դերասանը ուզեց գիտնալ բնոյթը այդ մանրամասնութիւններուն, պատասխանեցի իրեն թէ բացարձակապէս կ'անգիտանայի, տրուած ըլլալով որ Փուարօ գաղտնիքը չէ յայտնած ինծի :

Պահ մը մտածելէ յետոյ, Մարթէն պատասխանեց վերջապէս :

— Շատ լաւ, պիտի այցելեմ ձեզի որոշեալ ժամուն եւ փակեց գործիքը :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

Այրի Տիկին Մկրտիչ Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Ճէճէկէօղեան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթեան եւ զաւակները, Մարգարեան եղբայրներ, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Քէ–փէնէկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Գալայճեան, Տէր եւ Տիկին Մօ–թէն եւ զաւակները, Մօթիքեան ընտանիք եւ զաւակները սրտի ցաւով կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, քեռայրին եւ զարմիկին

ՄԿՐՏԻՉ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ 61 տարեկան հասակին :

Թաղման արարողութիւնը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 29ին, Երկուշաբթի օր, առաւօտուն ժամը 10ին : (Վալանս) :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ. Դ. կոմիտէն, Նոր Սերունդը եւ Կապ. Խաչը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կօշկակարեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, ազգականներուն, իրենց հօր, եղբօր եւ մեծ հօր

ՅՈՎՍԷՓ ԿՕՇԿԱԿԱՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ
ԳՄԲԷԹԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար գմբէթի նորոգութեան, որ արդէն սկսած է.

Եկեղեցւոյ բարգաւաճման Նախանձախնդիր ընտանիք մը 5000 ֆրանք, Այրի Տիկին Ծաղիկ Ճիքէրճեան 1000, Պ. Ս. Գարակէօզեան իր կնոջ Մարիի յիշատակին 600, Տիկին Մ. Քոչար իր ննջեցեալներու յիշատակին 500, Պ. Յ. Տիւրկէրեան իր ննջեցեալներու յիշատակին 500, Տիկին Զատիկեան 400, Բարեպաշտ տիկին մը 400, Պ. Գ. Համբարձումեան 300, Եկեղեցասէր ընտանիք մը 250, Փրոֆ. Գ. Ալիքսանեան 200, Վարդանանց ասպետներու քանի մը բարեկամներ 120, Տէր եւ Տիկին Ֆօլ, Պ. Մ. Մալխասեանց, Պ. Յ. Ծերունեան (Գերմանիա) հարիւրական, Պ. Մարեշալ 60, Տէր եւ Տիկին Յ. Մալճեան, Տիկին Շաքէ Գործունեան, Տիկին Ա. Լօլօեան, Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան, իր եղբօր յիշատակին, Տիկին Մ. Ուզունեան իր մօրը յիշատակին 50ական ֆրանք :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ միջմասնաճիւղային ժողովը այս Շաբաթ ժամը 15ին, միութեան գրասենեակը : Շատ կարեւոր օրակարգ : Ներկայութիւն անհրաժեշտ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն Խաչիկ Կարապետի Արուքեան կը փնտռէ Գրիգոր, Ալեքսան, Միսակ Յակոբի Արուքեան, որոնք ծնած են Սեբաստիոյ նահանգի Մանչըլըգ գիւղը :

×

Յովասափեան Կարապետ Անտոնի, Շավշերցի՝ որ նախապէս ու դուցէ հիմա ալ կ'ապրի Մարսէյլ, իմէ լուր չունի քոյրը 1930էն ի վեր, փնտռողն է Սանդուխտ Անտոնի Զուրաբեան :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Մարսէյլի Մայր Եկեղեցին 339, Ավընիւ Տիւ Փրատօ, 13 Մարսէյլ 8րդ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանի Նոյեմբերեան շրջանէն Ոսկեպառ գիւղէն Երանոս Ազրալեան Շահոյի, ծնած 1920 Ոսկեպառ :

Մելիք Ազրալեան Արտեմի, ծնած 1920 :

Սամսոն Գէորգեան Սերգոյի, Ոսկեպառ Իջեւանի շրջան Սեւքար գիւղից Բաղրատ Շահնազարեան (Սեւքարի Սզոցարանի նախկին հրշէջ խումբի պետի) յիշեալ հայրենակիցները կորսուած են Բ. Համաշխարհային պատերազմին :

Կը խնդրուի լուր ունեցողներէն տեղեկացնել Սարգիսեան Մարտիրոսին :

Mr. SARKISSIAN
Chemin Belle Meunière
26 VALENCE (Drôme)

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

« ՅԱՌԱՋ »Ի
ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Այրի Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան 40 ֆրանք կը նուիրէ :

×

Լը Փիւէն Պ. Ուզունեան 10 ֆրանք :

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Դեկտ. 12, Կիրակի ժամը 21ին

DANS ST. EUSTACHE ILLUMINÉE
(12, Rue Dujour, Paris (1er)
Métro : Halles

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ
ԵՂԲԱՅՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Կը ներկայացնէ (համաշխարհային առաջին ունկնդրութիւն) :

DU PROFOND DE L'ABIME
(Oratorio)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կը մասնակցին՝
Christiane Eda-Pierre (Soprano) de l'Opéra, Paul-Emile Deiber (récitant) sociétaire de la Comédie-Française, Raffi Ourgandjian (au grand orgue).

LES CHANTEURS
DE ST. EUSTACHE
(Président-Fondateur
R. P. Emile Martin)

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

ԱՐՇԱՄ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆԻ

ՅԱՅՏԱԳԻՐ — ԿՈՄԻՏԱՍ, ՀԱՅՐ ՄԱՐԹԷՆ, ՎԻՔԹՈՐԻԱ ՄՈՍԹԵ–ՎԵՐՏԻ, ՈՒՐԿԱՆՃԵԱՆ :

Տոմսերու գին՝ 5էն 25 փրանք

Դիմել՝ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցի, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Սէնթ–Էօսթաշ (Հալ), Տիւրան (4, Փլաս տը լա Մատըլէն), Բալուեան գրատուն, (43 Րիւ Ռիշէ) :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին : Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գտնուի Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը —

ԱԿՆՈՒՆԻ խումբը (Սէն Լու) 5 Դեկտ. ժամը 15.30ին :

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբը (Կարտան), 5 Դեկտ. ժամը 15.30ին :

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբը (Պուա Լիւզի), 5 Դեկտ. ժամը 15.30ին :

ԼԻՈՆ — Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ օծման 8րդ տարեդարձը կը տօնուի Դեկտեմբեր 19ին, Կիրակի օր :

Այս Կիրակի պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՏԱՐՕՆ Վ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ :

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇԻ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

11 Դեկտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Լիոնի Հայ Ազգ. Տան թատերասրահի մէջ :

Ա Ր Շ Ի Ն

նուագախումբ եւ պարախումբ

Այս ներկայացումները կը կրկնուին Ս. Շամոն, Կրընոպլը եւ Փօն տը Շէրիւի մէջ, հասոյթի մէկ մասը Փօն տը Շէրիւի դպրոց եկեղեցիի ի նպաստ :

Մուտք 4 եւ 5 փրանք

ՊԱՇՏՕՆԵԱՅ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ազգատախնամ ընկերակցութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կը փնտռէ.— Ա) Տնօրէն, օժտուած վարչական կարողութիւններով եւ տեղեակ հաշուակալութեան :

Բ) Հիւանդապահուհիներ, վկայեալ Փարիզէն կամ այլուր :

Գ) Կառավար (շօֆէօր) :

Թեկնածութիւնները ներկայացնել գրաւոր Ազգատախնամի գրասենեակը՝

Association Arménienne d'Aide Sociale
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Պանեէօ – Բաշանի Հ. Յ. Դ. Նոր Ս.ի Մուրատ խումբին կողմէ

Այս Շաբաթ ժամը 17.30էն 23.30

Cercle Commercial Suisse

10, Rue des Messagerie, Métro Poissonnière

Գեղարուեստական բաժին

BUFFET **BAR**

Grande Nuitée Nor Séround

Avec l'Orchestre ZANINI et les GOLDENS - La participation de LIZ SARIAN

Pour la première fois à Marseille

Le Samedi 4 Décembre à l'Alhambra de 22 heures à l'aube

Retenez vos places : tous les soirs au siège. 26 Rue des Convalescents de 19 h. à 20 h. sauf les Vendredi, Samedi et Dimanche

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ՑԵՐԵԿՈՅԹ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Սարսէլ – Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. ՎԱՐԴԱՆ ենթակոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, մասնակցութեամբ Կապ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Կիրակի, Դեկտեմբեր 5, ժամը 15էն 24 Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահը, Փլաս տիւ 11 Նովանպրը

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին :

ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ, ընկերակցութեամբ Կարպիս Աֆրիկեանի

Սփիւռ – Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՖՐԻԿԵԱՆԻ

« LES CAUCASE » Ալֆորվիլի պարախումբը

Ընկերակցութեամբ՝ ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ

Թատերական ներկայացում ղեկավարութեամբ ԿԱՐՕ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ

Ժամը 19էն ետք պարահանդէս՝ նուագախումբ ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ մասնաճիւղերու կողմանէ իրենց կայանի տասնամեակի առիթով եւ անոր ի նպաստ :

Հրաւիրուած է Լոնտոնէն Հայ Երիտասարդաց Միութեան Թատերախումբը, ներկայացնելու Գ. Սնդուկեանցի

ՊԵՊՕ

Շաբաթ՝ 18 Դեկտեմբեր	ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մէջ ժամը 20.30ին
Կիրակի՝ 19 Դեկտեմբեր	ՍԱՐՍԷԼԻ մէջ ժամը 15ին
Երկուշաբթի՝ 20 Դեկտեմբեր	ՓԱՐԻԶԻ մէջ ժամը 20.30ին
Երեքշաբթի՝ 21 Դեկտեմբեր	ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ մէջ ժամը 20.30ին
Կիրակի՝ 26 Դեկտեմբեր	ԼԻՈՆԻ մէջ ժամը 15ին
Չորեքշաբթի՝ 29 Դեկտեմբեր	ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ժամը 20.30ին
Հինգշաբթի՝ 30 Դեկտեմբեր	ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ ժամը 20.30ին,

Տոմսեր կը վաճառեն Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, հայ գրավաճառատունները եւ Խաչուհիները :

Ապահովեցէք ձեր տեղերը :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

GRAND - HOTEL

Կիրակի, Դեկտեմբեր 5, ժամը 17էն կէս գիշեր

Նախագահութեամբ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

Կը մասնակցի սիրայօժար ծանօթ

ՏԷՐ – ԱԲՐԱՄՈՖԻ (Karpoucha)

Պալալայքաներու խումբը

ORCHESTRE — Մուտք 10 փրանք

Ապահովել սեղանները — 924-38-54 — Ուսանողներու կէս գին

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 2 DECEMBRE
1965
Le Numéro : 0,30 Fr.

ԽԱՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 19474
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
41e ANNÉE — No 10.474

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՏԸ ԿՈԼ ԽՕՍԵՑԱՒ ԱԶԳԻՆ

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑԻՆ ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ

Շատ կը սպասուէր այն ճառին զոր նախագահ տը Կոլ պիտի արտասանէր Երեքշաբթի իրիկուն իբրեւ թեկնածու Հանրապետութեան նախագահութեան :

Տը Կոլի չեշտը քիչ մը յոգնած թուեցաւ : Մասնաւոր նորութիւն մը չըսաւ այլ կրկնեց ինչ որ կ'ըսէ տարիներէ ի վեր եւ յստակօրէն Նոյեմբեր 4ին : «Կիրակի , ...ութեան Հանրապետութեան նախագահ..., պիտի նշանակէք այն Ֆրանսացին ..., գիտակցօրէն, ամէնէն արժանին եւ ամէնէն կարողը կը նկատէք Ֆրանսան ներկայացնելու եւ անոր ճակատագիրը ...ապահովելու :Այս է հարցը : Հանրապետութեան նախագահը, արդարեւ , ...չ կրնար չփոթուիլ որեւէ հատուածի ...ետ: Պէտք է ամբողջ Ազգին մարդն ըլլայ, արտայայտէ եւ ծառայէ միայն ազգային շահուն : Այդ հանգամանքով է եւ այդ պատճառով որ ձեր վստահութիւնը ...ուզեմ : Հինգ ընդդիմութիններ ձեզի ... կը ներկայացնեն հինգ թեկնածուներ : ...եցէք գիրենք: Ճանչցաք: Բոլոր նիւթերը վարկաբեկող իրենց ձայները, բոլոր ...ներու բաշխուած իրենց խոստումները, միջազգային բեմէն Ֆրանսայի ջըն...ին համար իրենց կոչերը, ասոնք ձայներն են, խոստումներն են, կոչերն են ...ին կուսակցութեանց, որոնց ձըգտումն է, ինչ ալ ըսեն, երբեմնի վարչակարգը վերագտնել : Այդ իսկ պատճառաւ, միակ կէտը որու շուրջ կը համաձայնին, մեկնումս է » :

Ապա տը Կոլ կը պարզէ թէ եօթնամեակի ընթացքին ինչ յառաջդիմութիններ ...կատարուած են բոլոր մարզերուն մէջ : ...կը յայտնէ թէ ազատագրման վաղորդայնին երբ իշխանութեան գլուխ էր ին...ր ըրած է , բայց քաշուելուն պէս , կուսակցութեանց վարչակարգը բան մը ...չ աւելցուցած : Տը Կոլ կ'ընդունի որ ե...ը կատարեալ չէ, ամբողջական չէ ...ի որ մարդկային է : Բայց սկիզբն է վերանորոգման եւ նոր Հանրապետութիւ... կ'ուզէ որ ժողովուրդը իրեն տայ , ...ը, աւելի ուշ եւ միշտ գլուխ մը, որ ... ըլլայ եւ թէ լիազօրուած այդ ան... ճակատագրական օրերու, ինք ստանձ... պատասխանատուութիւնները :

Եզրակացութեան մէջ տը Կոլ շեշտեց . «Դեկտեմբեր 5ին, եթէ ուզէք, նոր Հանրապետութիւնը վերջնականապէս կը ...ստատուի: Այն ատեն ճամբայ կ'ելլէ ... հանգրուանի մը համար աւելի ար... ...ինաւոր : Հարկ է որ, այն ժամանակա...ջանին, ուր իր գլուխն եմ, կրկնա...ուէ իր ազգային եւ համաշխարհային ..., որ ինծմէ ետք մնայ բնականին ձե...ով եւ հետեւելով իր գծին, որպէսզի ա...ապայի ընթացքին, տայ մեր երկրին ... որ կուտայ այսօր՝ անկախութիւն, ...առաջդիմութիւն, խաղաղութիւն: Ֆը...նուհինե՛ր, Ֆրանսացինե՛ր, շարու...կենք Ֆրանսան» :

...րմէ առաջ, քառորդ ժամ կը խօսէր ...ն Լըքանիւէ, որ սփռումէն անմիջա... ...ես ետք բողոք մը պիտի ներկայացնէր ...ն – պատկերասփիւռի տնօրէնութեան ...ր փորձի արձանագրութիւնը սփռած է ...ոչ վերջնականը :

Ջանազան հաւաքոյթներու ընթացքին , ...ընդդիմութեանց հինգ թեկնածուները , ...ն իրիկունը պատասխանեցին Տը Կոլի : ...Փարիզի մէջ, Լըքանիւէ յայտարարեց . «Նոր շատ բան չգտայ իր ճառին մէջ ...թէ ոչ այն իրողութիւնը որ Պետութեան

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԽՄԲ.— Երէկ արձագանգ տուած էինք թրքական թերթերու եւ թուրք ուսանողներու սովորական շանթարձակութեանց : Այսօր կուտանք յաւելուածական կարգ մը տեղեկութիւններ եւս, միշտ թրքական աղբիւրներու համաձայն :

ԱՆԳԱՐԱ.— Ազգ. Ժողովի նիստին, ժողովականներէն Իսմայիլ Հաքքը Եըլանլըօղլու օրակարգէ դուրս խօսեցաւ Թուրք

գլուխը կ'ուզէ գլուխ մը որ գլուխ մը ըլլայ : «Հանգիստ եղէք, Զօրավար, կը շարունակէ երիտասարդ թեկնածուն, Ֆըրանսան կը շարունակուի: Կը կառուցանենք Եւրոպան ոչ հայրենիքը կորսնցնելու համար այլ անոր տալու համար դարուս չափանիշերը » : Ի պատասխան ժողովուրդին կանչերուն «Լըքանիւէ՛, Լըքանիւէ՛», թեկնածուն կ'ըսէ . «Շնորհակալ եմ, ձեզ հասկցայ եւ դեմոկրատի մը համար ատիկա չի նշանակեր իր խօսքին հակառակն ընել » :

Թարպի մէջ, ձախերու թեկնածուն Միթրան յուսախաբ է ճառէն . «Ի՞նչ խորհիլ այս ճառին մասին : Կ'ուզէի բան մը խորհիլ : Կ'ուզէի նոր բան մը գտնել : Ոչինչ : Դ. եւ Ե. Հանրապետութիւններու միջեւ կռիւը գիս չի հետաքրքրեր :

Մարսիլիասի մամուլին հաղորդագրութիւն մը յանձնեց ուր կ'ըսէ .— «Զօր. տը Կոլ գոհացաւ ինքնագովութեան ճառ մը արտասանելով : Երկիրը չի կրնար հանդուրժել նման երկաթեայ արհամարհանքի մը» : Ապա կը յայտնէ տխրած է լսելով այս ճառը, նոյնիսկ ընկճուած տը Կոլ պէտք է գեղեցկութեամբ վերջացնէր իր ասպարէզը :

Թիքսիէ – Վինեանքուր Մանթի մէջ բեմ բարձրացաւ.— «Լսելով տը Կոլը, ես ինծի ըսի, որ արդէն պարտուած էր եւ կը զգար : Ջփորձեց գործածել Ֆրանսացիներուն խելքը այլ՝ միամտութիւնը : Հաստատեց թէ պիտի չգործադրէ Հռոմի դաշնագիրը : Հաստատեց թէ բարեկամ պիտի ըլլայ բարեկամներու հետ չեմ գիտեր որ «բարեկամներու սրճարանին մէջ», ծաղրեց մեր դաշնակիցներու պայքարը համայնավարներու դէմ Հարաւ – արեւելեան Ասիոյ մէջ» : Փաստաբան – թեկնածուին համար առաջին շրջանի համեմատականի մնալը ջուր չի վերցներ , ուրեմն «եթէ Միթրան երկրորդ հանի առաջին շրջանին, երկրորդ շրջանին տը Կոլ կ'ըտրուի : Ջախին կ'ըսեմ, ինծի քուէ տուէք » :

Մարսէլ Պարպիւ դժգոհ է որ տը Կոլ գինքը նկատի չէ առած յաղթականապաշտ մըն է, «երբեք պիտի չզարմանայ եթէ ճզմէ Ամերիկան, Ռուսաստանը, իսկ Ֆըրանսացիները շատ հոգը չեն» ըստ այս մետասաներորդ ժամու թեկնածուին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՐՔԱԿԱՆ մամուլի գործակալութեան պաշտօնաթերթ «Կինտէմ»ի խմբագիրը՝ Աթիլլա Պարտիլիօղլու, իր պարբերաթերթին մէջ Պաքէօֆի «Յեղափոխական գրուածքներ»էն հատուած մը տպած ըլլալուն համար եօթն ու կէս տարուան բանտարկութեան եւ երկուք ու կէս տարուան պարտադիր բնակութեան դատապարտուեցաւ : Անգարա քաղաքական քարոզչութիւն կը տեսնէ երկու դար առաջ ապրած ֆրանսացի յեղափոխականին միտքերուն մէջ ջ :

ԵՄԷՆԻ մէջ խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար գումարուած ժողովը , որ տեղի կ'ունենայ Հարատ գիւղաքաղաքին մէջ, կրնայ անորոշ ժամանակով յետաձգուիլ :

եւ Հելլէն յարաբերութեանց մասին, եւ ըսաւ ի մէջ այլոց .

— Հելլէնները կեղծաւորաբար բարեկամութենէ կը ճառեն, օգտագործելով դիւանագիտական յարաբերութեանց շինծու փափկանկատութիւնը : Իրականութեան մէջ ոխերիմ թշնամիի հոգի մը կը կրեն : Իբր ապացոյց պէտք է յիշել Աթէնքի մէջ պատահած դէպքը : Յոյներու այս գրգռիչ եւ վիրաւորական ընթացքը նոր դաշոյն մըն է, ՆԱԹՕի համաձայնութեան եւ Թուրքեւհելլէն բարեկամութեան սրտին մխուած : Այս թշնամութեանց առջեւ, ոչ մէկ արժէք կ'ունենայ Այա – Սոֆիայի պարագան : Մենք գայն թանգարանի վերածեր էինք, լոկ Թուրքեւ – հելլէն բարեկամութեան սիրոյն, ինչ որ անտեսլի բան մըն է այլեւս : Պէտք է որ Այա – Սոֆիան իբր մզկիթ վերաբանանք : Եթէ աւելի լուռ մնանք, Միլլի Պայքարի հերոսներուն հոգին է որ կը ցաւցնենք , անոնց՝ որոնք Անկախութեան Պատերազմը շահեցան եւ չտաշուն ապտակ մը տուին Հելլէններուն : Միւս կողմէ՝ լայն թոյլտուութեանց կ'արժանանայ Յունաց Պատրիարքարանը, որ այնքան վնասակար գործունէութիւն ցոյց կուտայ Թուրքիոյ մէջ եւ կղերական հաստատութիւն մը ըլլալէ աւելի, քաղաքական – գաղափարաբանական կազմակերպութիւն մըն է պարզապէս : Ասկէ զատ, Արեւմտեան Թրակիոյ մեր Թուրք եղբայրները անլուր հարստահարութեանց կ'ենթարկուին : Իրենց կրած տառապանքը աննկարագրելի է : Ի փոխարէն՝ Պոլսոյ յոյն փոքրամասնութիւնը չափազանց հանգիստ, ազատ եւ բարօր կեանք մը կը վարէ : Ուրիշ պարագայ մըն ալ կայ : Հելլէն զօրքը գրաւած է Երկոտասան կղզիները, ի հեճուկս Լօզանի Դաշնագրին եւ Թուրքիոյ ազգային շահերուն : Հելլէնները թող չմոռնան թէ մենք որդիներն ենք Միլլի Ուժերուն, անոնց որ Անկախութեան Պատերազմը շահեցան եւ թրքական հրաշքը իրագործեցին : Եթէ հարկ ըլլայ, պատրաստ ենք միեւնոյն դասը տալու Հելլէններուն : Թուրք ազգը արթուն կը հսկէ, Թուրք փառապանծ բանակը կազմ ու պատրաստ է :

«ՈՉ ԻՍԿ ՔԱՐ ՄԸ ԿՐՆԱՆ ԱՌՆԵԼ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ »

ԱՆԳԱՐԱ.— Վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ այցելեց ընդհ. սպայակոյտի նախագահութեան պաշտօնատունը, եւ ճամբան շրջապատուեցաւ լրագրողներով : Վարչապետը արտայայտուեցաւ Հելլէններու վերջին արարքներուն մասին : Լրագրողները հարցուցին թէ ինչ կը խորհի Ֆրիստոթոմոս մետրապոլիտի արձանին բացման շուրջ : Վարչապետ Տէմիրէլ հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ .

— Ոչ ոք կրնայ Թուրքիայէն քար մը իսկ առնել : Այս հողերը թրծուած են ազատութեան համար ինկած նահատակներու արիւնով :

Հ.— Ի՞նչ կը խորհիք Ֆրիստոթոմոսի արձանին բացման եւ այս առթիւ Հելլէններու արտայայտած բաղձանքներու մասին :

Պ.— Թուրք կառավարութիւնը անհրաժեշտ ձեռնարկները կատարեց այդ մասին : Իսկապէս ցաւալի դէպքի մը առջեւ կը գտնուինք : Հելլէններու այս արտայայտութիւնները խոտոր կը համեմատին երկու երկիրներու բարեկամութեան հետ : Մնաց որ ժամանակ չունինք զբաղելու այսպիսի անհեթեթ խնդիրներով :

Հ.— Կրնա՞ք բացատրութիւններ տալ Սպարապետութեան մէջ կատարուած խորհրդակցութեանց շուրջ :

Պ.— Բաւական առաջ տեղի ունեցաւ այդ խորհրդակցութիւնը, որուն նպատակն էր ուսումնասիրել Ազգ. Պաշտպանութեան վերաբերեալ կարիքները : Այժմ վերստին պիտի խորհրդակցինք եւ աչքէ պիտի անցընենք յարակից մանրամասնութիւնները ինչպէս նաեւ Կիպրոսի կացութիւնը :

ՀՈՂԸ ԾԱԽԱԾ ԵՆ ՀԻՄԱ ԵՏ ԿՈՒԶԵՆ

ԱՆԳԱՐԱ.— Քանիցս գրուեցաւ թէ Թուրք կառավարութիւնը պիտի վերաքննէ «օտար խարիսխներու» խնդիրը , որ բուռն վիճաբանութեանց տեղի տուաւ վերջերս եւ ըսուեցաւ թէ 35 միլիոն քառակուսի մեթր տարածութեամբ հող օտարներու (Ամերիկացիներու) տրամադրուած է, անոնց գրաւման տակ է : Ազգ. Պաշտպանութեան նախարարութենէն իրաւասու անձնաւորութիւն մը այս մասին հետեւեալ բացատրութիւնները տուաւ .

— Լուրը ճիշդ է արդարեւ, միայն թէ խնդրոյ առարկայ հողերուն 25 միլիոն քառակուսի մեթրը Ջիյլիի եւ Ինճիրլիքի օդանաւային խարիսխներուն կը պատկանին, եւ այս խարիսխները միասին կ'օգտագործենք, Թուրք հրամանատարներ կան հոն եւ թրքական օդնաւային ուժերուն մուտքը ազատ է : Այդ տեղերու բոլոր զինուորական հիմնարկները հաստատուած են ՆԱԹՕի համաձայնութեամբ, իբր միջազգային յանձնառութեանց մէկ պարտադրութիւնը : Միայն թէ ձեւակերպութեան, խարիսխներու մուտքի եւ ելքի եւ այլ հակակշիռներու տեսակէտով զանազան թերացումներ կան, զորս պէտք է վերաքննել եւ սրբագրել , փոխադարձ բարեկամութեան հիման վըրայ : Այս ուղղութեամբ արդէն իսկ պատրաստութեանց ձեռնարկուած է : Թուրք եւ ամերիկեան սպարապետութեանց բանակցութիւններով, այս կարգի կնճիռները պիտի հարթուին :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԽԱՐԻՍԽՆԵՐՈՒ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌՆԵՐԸ

ԱՆԳԱՐԱ.— Պետական Ձայնասփիւռներու Ընդհ. Տնօրէնութիւնը քննութեան ձեռնարկեց, ճշդելու համար այն ձայնասփիւռի կայանները, որոնք օրինական հակակշիռէ դուրս կը գործեն : Քննութիւն կը կատարուի Ամերիկեան վեց խարիսխներու ձայնասփիւռի կայաններու մասին, որոնք չեն ենթարկուիր Թուրք պետական ձայնասփիւռի օրէնքին : Ասոնք դուրս կը մնան թրքական օրէնքին տրամադրութիւններէն, որոնք կը ծառայեն միայն երկրին մշակոյթին, հանրային կարիքներուն, կրթական եւ քաղաքական կեանքին : Օրէնքին այս բացորոշ տրամադրութեան առջեւ, Ամերիկեան կայաններու ձայնասփռումները հակասութիւն մը կը կազմեն եւ յարդ կատարուած ձեռնարկները ապարդիւն մնացած են : Ձայնասփիւռներու Ընդհ. Տնօրէնութիւնը քանիցս դիմած է Արտաքին Նախարարութեան, բայց արդիւնք մը չէ քաղած : Պատճառն այն է որ Թուրքեւամերիկեան երկկողմանի համաձայնութեամբ , կարելի չէ միջամուխ ըլլալ ամերիկեան խարիսխներու վերաբերեալ գործերուն, հետեւաբար նաեւ անոնց ձայնասփիւռի կայաններուն հաղորդումներուն :

Այժմ պատկան իշխանութիւնը կը ջանայ բառնալ այս անպատեհութիւնը, եւ ձեռնարկներ կը կատարէ, ամերիկեան խարիսխներու ձայնասփիւռի կայանները ենթարկելու համար թրքական օրէնքներու տրամադրութիւններուն եւ ի հարկին զանոնք լռեցնելու համար : Եթէ հարկ ըլլայ, օրինական գործողութեանց պիտի ձեռնարկուի, ընդհ. դատախազութեան միջոցաւ : Ծշդուած է որ Աթաթիւրքի մահուան տարելիցին օրը, Նոյեմբեր 10ին, Ջիյլիի ամերիկեան խարիսխին ձայնասփիւռի կայանը ոչ միայն դադրեցուցած չէ զուարճալի երաժշտութիւնը , այլեւ «Եէ – եէ» նուագելով ցաւ եւ զայրոյթ պատճառած է ունկնդիր հայրենակիցներուն, եւ բողոքներու տեղի տուած :

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՎՃԻՌԸ

ԽԱՐԲԵՐԴ ՆԱՀԱՆԳԻ ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(Գ· եւ վերջին մաս)

Վկայուած է նաեւ, որ Մէհմէտ Նուրի պէյի ագարակին մէջ պահուըտած եւ տարագրութենէ ազատուած են (Հայեր), եւ Կարապետն ալ սկիզբէն մինչեւ ետքը Մէհմէտ Նուրի պէյին տունը գտնուելով, անոր քեննկալին՝ Նազըմ պէյին տունը, յափշտակուած իրեղէնները Նուրի պէյի կողմէ տարուելու պարագան տեսած չըլլալը յայտնած ըլլալով, ուստի Մէհմէտ Նուրի պէյին տարագրեալներէն դրամ առնելու պարագան ալ նկատողութեան արժանի չի նկատուիր, եւ, հակառակ կառավարութեան հրամանին, թէ տարագրութեան ենթարկուողներէն (Հայերէն) ոմանք պահողները՝ մահուան պատիժի ենթակայ պիտի ըլլային, յիշեալ Հուվէնիք(°) գիւղի (*) ժողովուրդէն շատերը պահելով ազատած է, եւ նախորդ նիստին մէջ, երեսունէ աւելի անձերու դիմումներուն հետեւանքով եւ մասնաւորապէս Ամերիկացի Մըսթըր Րիկկսի (որուն չէզոքութիւնը կասկածի տակ չի կրնար ըլլալ) վկայութեան համաձայն, յիշեալ Մէհմէտ Նուրի պէյը, տարագրութեան ժամանակ, շատ Հայեր պաշտպանած է, եւ ինքն ալ կը հաստատէ այդ պարագան եւ իր օծիքը կ'ազատէ :

Լսուած վկաներէն Մէհմէտ Ալի պէյին գալով, դատավարութեան արձանագրութեանց մէջ մանրամասնութեամբ գրըուած էր իր վկայութիւնը: Սակայն ատոր հակառակն ըլլալով՝ Քննիչ Յանձնախումբին առջեւ վկայելէ ետք հանդիպած է Մուսթաֆա Սալֆէթ պէյին, եւ ըսած է անոր իր վկայութեան մասին եւ իր հասցէն տալով յայտնած է, որ պատրաստ է իր վկայութիւնը փոխելու :

Ամբաստանեալ կրթական տեսուչ Ֆէբիտ պէյի մասին ապացոյց չկայ: Կառավարութեան հրամանով եղած տարագրութեան, տարագիրներու կարաւաններ կազմակերպելու, եւ ժողովուրդին դէմ անգթութիւններ գործելու եւ Մէհմէտ Նուրի պէյին չիֆթլիկին շուրջն ալ Սովենիքի (°) Հայերը ջարդելու եւ անոնց սեփականութիւնները գրաւելու եւ իր քենեկալ Ասըմ պէյին տունը տանելու (**) յանցանքներուն «ոչ – մասնակից» եւ «անպարտ» ըլլալը եւ ուրիշ պատճառով ալ ձերբակալուած չըլլալով, ազատ կ'արձակուի :

Դատարանս իր վճիռը կ'արձակէ միաձայնութեամբ՝ ի բացակայութեան՝ Պէհաէտտին Շաքիրի եւ Րէսնէցի Նազըմի, եւ ի ներկայութեան՝ Մէհմէտ Նուրիի եւ Ֆէրիտի :

Ատենապետ · Դատաւորներու
ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՐԻՄԻ
ԻՀՍԱՆ

13 Յունուար 1920 (1336)
21 Րէպ իւլ Ախէր 1338

Այս վճիռին համաձայն ըլլալով հանդերձ՝ Րէսնէցի Նազըմ եւս Պէհաէտտին Շաքիրի նման մասնակից — գլխաւոր ոճրագործ ըլլալուն մասին համոզում գոյացուցած են հետեւեալ երեք դատաւորները :

(Ստոր · Դատաւորներու)
ՍԻՒԼԷՅՄԱՆ ՇԱՔԻՐ
ԻՍՄԱՅԻԼ ՀԱԳԳԸ
ԷՍԱՏ

Ինչպէս վճռագրէն կ'երեւի, Թուրք կառավարութիւնը աւելի քան 150 հազար (Հայերու Խարբերդի նահանգին մէջ) եւ քան հազար հայ զինուորներու սպանդին անհատական եւ ազգային սեփականութեանց գրաւումին, իւրացումին համար գտեր է միմիայն երկու պատասխանատու, անոնք ալ փախստական (Պերլինի մէջ), եւ երկու ներկայ ամբաստանեալ, անոնք ալ «անմեղ» գտած :

Ոչ մէկ ակնարկութիւն՝ արիւնարբու բորենիներու՝ Խարբերդի Վալի Սապըրգատէ (***) Սապիթ պէյի, Գայմագամ Ասըմ պէյի, Միւֆթի Ֆայըզի, Խարբերդի Իթթիհատի ակումբին ոճրագործ անդամներուն, Նէյ Զատէ Նուրիի, Լքեալ Գոյքերու գողերուն՝ տեղւոյն հրամանատար՝ Մէհմէտ Ալիի, Ֆէրիք Սուլէյման փաշայի, ոստիկանական գոմիսէր Սուլէյման Պէյ Զատէ Րէշիտի, Ալայ գոմանտանի՝ Ֆէրիտ պէյի եւ կարաւաններուն ընկերացող եւ չէթէներու ղեկավարներէն Միւլազիմ Էթհէմ Շէվքէթի, չէթէապետներէն Փուլաթըը Խալիլի, Հաճի Գայայի եւ որդիները՝ Րիւշտիւ եւ Արսլանի, բոլորը՝ մէկը միւսէն աւելի մարդակեր եւ ուրիշ հարիւրաւոր ոճրագործներու մասին, որոնք վայրենաբար կոտորեցին եւ լլկեցին կիները, որբերն ու որբուհիները:

Կանխամտածուած ցեղասպանութիւնը ծրագրուած էր, եւ ըստ այնմ գործադրըուած: 1914 Յուլիս 13/26ին, Թրքական 11րդ Գօլ Օրտուն (բանակաթեւը) փոխադրուած էր Խարբերդ: Ծրագիրը այն էր որ նախ հայ ղեկավարները, թիւով քանի մը տասնեակ, պիտի ձերբակալուէին եւ այդ պատրուակով զէնքերու խուզարկութիւն եւ հաւաքում պիտի ըլլար : Ատիկա լրանալէ ետք, այրերու զանգուածային ձերբակալում եւ բանտարկութիւն կատարուեցաւ, Յունիս 3ին բնաջնջում, յետոյ՝ Լուսաւորչական, Կաթոլիկ, Բողոքական եկեղեցական առաջնորդներու ըսպանութիւնը : Բանտարկուած այրերէն մօտ ութ հարիւր Հայեր Յունիս 24ին Հէբօղլի լերան ստորոտը հրացանազարկ կամ կացինով սպաննուած են (14ական՝ կապուած վիճակի մէջ) :

Նոյնը՝ միւս գազաններու մէջ օրինակ՝ Բերդակի մէջ երեք հարիւր այրերու ըսպանութիւնը :

Յունիսի մէջ հրատարակուած էր Յունիս 13 Թուակիր Տարագրութեան պէյաննամէն : Յայտարարութենէն առաջ 1915 Յունիս 10/23ին Խարբերդէն ելած, ճամբայ հանուած էր առաջին կարաւանը : Վերջապէս Յունիս 24ին ուշ մնացած Գերման դեսպանատունը կը բարեհաճէր հաղորդելու որ «Խարբերդ, Ատանա, Սեբաստիա եւ Տրապիզոն Հայերը կը բնաջնջուին» :

Խարբերդի Տարագիրներու խլեակներէն մաս մը հոգեսպառ վիճակի մէջ հասած էին Րէս ուլ Այն : Խարբերդի մէջ 700 որբերէն միայն 13ը մնացած էր :

Ճիշդ է որ զանգուածային ոճիրներ գործուած էին Քէզին Խան, Կէօլճիւքի մօտ, Խուլփէնիք, Քէօմիր Խան, Իզօլու, եւ այլ վայրեր, հանդերձ կողոպուտով, բայց ոճիրներու մեծագոյնը կատարուած էր Խարբերդի նահանգին Մալաթիոյ Սանճագին մէջ՝ ուրկէ անցան Սամսոնէն, Սեբաստիայէն, Տրապիզոնէն, Էրզրումէն, Խարբերդէն եկող կիներու եւ մանուկներու կարաւանները, մօտ հինգ հարիւր հազար եւ անցան Մալաթիայէն հարաւ–արեւելք եօթը ժամ հեռաւորութեան վրայ, դէպի Քեախթա, անկոխ լեռներու եւ ձորերու մէջէն, բարձրաբերձ Գանըը Տաղի քովէն, ուր կար անատառապատ վիհ մը՝ Գանըը Տէրէն՝ աւելի քան երկու հազար ոտք խորութեամբ, ուր լեցուեցան սպաննուած տարագիրներու դիակները վրայ վրայի: Զինադադարէն ետք Յարութիւն Պալալեան այցելած էր այդ վայրը, եւ տեսած էր այդ խորունկ վիհը որ լեցուած էր մինչեւ բերանը Հայերու գանկերով եւ կմախքներով :

Այս իրէշային ոճիրներուն հաշիւը բաց կը մնայ դեռ :

Զանազան գիրքեր գրուեցան Թրքական Ցեղասպանութեան մասին: Մորկընթաու, Լէփսիուս, Պրայս եւայլն, որոնք զըժբախտաբար, միակողմանի, վերապահ եւ ոչ–առարկայական են, բոլորն ալ Թուրք պետական փաստաթուղթերէ զուրկ են : Պրայս ունէր էր երկու Թրքական վաւերագրեր, երկուքն ալ կիսատ եւ թերի, եւ սխալ թարգմանուած: Իսկ Լէփսիուսի գերմանական տեղեկագիրները աւելի կը ձգտին չքմեղացնելու Գերման կառավարութիւնը, որ «իր կարելին փորձեր է Հայերուն օգնելու համար»: Բայց այդ սակայն անմոռանալի անձնուէր հայասէրն էր ան :

Պրայսի գրքին մէջ կարեւորագոյն էջերն են Նիըր Իօթ Րիլիֆի եւ Ամերիկեան Խաչին ուղղուած տեղեկագիրները : Պըրայսի գիրքը կիսատ է: 1916ի սկիզբը հրատարակուած էր, երբ ցեղասպանական մեծ ոճիրները տակաւին կը շարունակուէին :

Պրայսի գրքին մէջ կը նշմարուի ուրիշ պարագայ մը եւս : Ուրպէսզի տեղեկատուներուն անունները եւ վայրերուն անունները յայտնի չըլլան, անգլերէն այբուբենի տառերը գործածուած են, որով յատկանշական մանրամասնութիւնները անորոշ մնացած են :

Օրինակ, նմոյշ մը տանք, այդ գաղտնի այբուբենէն · —

ԱՇ գիրը՝ կը նշանակէ՝ Խարբերդ :
ԺԷ գիրը՝ կը նշանակէ՝ Մէզրէ:
Ա Թ գրերը կը նշանակեն՝ Էջմէ :
ՊԷ ՍԷ գրերը կը նշանակեն՝ Հապուսի:
Ա Օ կը նշանակեն՝ Իզօլի :
Ա Լ կը նշանակէ՝ Խան–Քէօյ :
Ք կը նշանակէ՝ Ֆայիդ պէյ :
Ա Մ կը նշանակէ՝ Թութլը Քէօյ :
Ա ՓԷ կը նշանակէ՝ Զուլթլուգ :
Ա ԺԷ կը նշանակէ Քէօմիւր Խան :
ՊԷ ԷՍ կը նշանակէ՝ Փէրչինճի լեռ :
ՍԷ կը նշանակէ՝ Հիւսէյնիկ:
Ա ԷԹ կը նշանակէ՝ Քէսրիկ :
Ա ԷՍ կը նշանակէ Եղեգի :
Ա ՔԻՒ կը նշանակէ՝ Մորենիկ, եւն·:

Ընթերցողը ի՞նչ պիտի հասկնայ այդ գրքէն, զորս շարեր է անգլիացի մեծ պատմիչը՝ Արնոլտ Թոյնպին: Մարդ Աստուծոյ, գոնէ Զինադադարէն ետք հրատարակէիր այդ գաղտնի բանալին, որ Պրայսի գործը կարդացողները ճշդիւ հասկնային թէ ո՞ւրտեղ, ի՞նչ պատահած եւ ի՞նչ է ոճրագործին անունը :

Խարբերդի Նահանգին Հայերուն նիւթական վնասը :

Առնուազն 150 հազար Հայերու աւելի քան երեսուն հազար ընտանիքի նուազագոյն կորուստը՝ 250·000·000 տոլար է: Ազգային սեփականութիւններ, եկեղեցի, վանք, դպրոց, ազգային կալուածներ, ջրաղացք, չէնք, չեն հաշուուած :

Իսկ բարոյական կորուստը սահման չունի, կիներու գերեվարութիւնը, առեւանգումը, թրքացումը: Նալըեան սրբազան կը յայտնէ թէ Մէզրէի մէջ տարագիր հայ կիներուն պոռնկութիւն պարտադրելով՝ բացած են հանրատուն, ուր Թուրք ժողովուրդը ազատ մուտք ունէր, (Յուշեր, Ֆրանսերէն, էջ 295):

Թուրքը որակելու համար «ամենատմարդին» բառը շատ տկար է: Գազանային [illegible]քինչ է :

Թուրքը պատմութեան մէջ յաւիտենապէս արձանագրուեցաւ իբրեւ «ցեղասպան» եւ մարդկութեան թշնամի: Հայը, որ տեղացի ալ ըլլայ, ուր որ ալ գտնուի, կը պահանջէ եւ միշտ պիտի պահանջէ եւ

(*) Բնագրին մէջ այս գիւղին անունը Հոլոփիկ, Հոլվէնիք, Սովէնիք զանազան ուղղագրութիւններով գրուած է: Ընդարձակ քարտէսի վրայ անունը գրուած է «Հուլփենիք» :

(**) Տարագիրներէ յափշտակուած գոհարեղէններ եւ թանկարժէք իրեր, դրամ եւն· կը յանձնուէին կառավարութեան, բաժին հանելով չէթէներուն եւ Իթթիհատին :

(***) Սադրըզատէները ծանօթ են որպէս Քէմալի Տէրէ պէյերը (աւատապետ) :

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

«2·— Սեպտեմբեր մէկին, Պաքուի մէջ գումարելի Թուրք Համայնավարական Ժողովին իբրեւ անդամ՝ ութ կամ տասը պատուիրակներու ուղարկումը՝ Անատոլուի կողմէ :

« 3·— Անատոլուի կարգ մը շրջաններուն մէջ՝ Համայնավար կազմակերպութեան արձանագրուած անձեր կան եղեր: Կ'առաջարկուի, որ թոյլ տամ նաեւ Էրզրումի մէջ եւս հիմնումը յայտնի կամ գաղտնի կազմակերպութեան մը » :

19· — ՍԱԼԻՀ ԶԷՔԻԻ ԴԻՄՈՒՄԸ ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼԻ

Քեազըմ Գարապէքիր Փաշա Սալիհ Զէքի Պէյի այս յանձնարարութիւնները Անգարա հաղորդելէ ետք իր կողմէ ալ կարգ մը թելադրութիւններ կ'ընէ: Այս խնդրին անգամ մը եւս պիտի անդրադառնանք, երբ կարգը գայ խօսելու՝ Անգարայի մէջ հիմնուած Համայնավար կուսակցութեանց մասին :

Սալիհ Զէքի պէյ, աւելի առաջ ալ Տրապիզոնէն դիմում կատարած էր Մուսթաֆա Քեմալ Փաշայի մօտ: 1920 Յունիս 20 թուակիր այս գրաւոր դիմումին մասին, Զօր· Ալի Ֆուատ Ճէպէսոյ հետեւեալը կը գրէ իր «Մոսկովեան Յուշեր»ուն մէջ· —

Սալիհ Զէքի Պէյ, Կովկասեան Երրորդ Զօրաբանակի հրամանատար՝ Գնդապետ Սամի Սապիթ Գարամանի միջոցաւ, որ միեւնոյն ատեն Տրապիզոնի փոխ–կուսակալի պաշտօնն ալ կը վարէր, թղթակցութեան սկսած էր Անգարայի Ազգ· Մեծ Ժողովի Նախագահութեան հետ եւ բացատրած՝ «Իշթիրաքիյուն» կազմակերպութեան նպատակները :

« Մեր կազմակերպութեան տեսակէտը հետեւեալն է, կը գրէր ան·— Ամէն գնով օգնել խեղճ Թուրքիոյ, որ ամէնէն շահախնդիր դրամատէրներուն ախորժակը գրգռած է, եւ անոր տառապեալ ժողովուրդին, որ կը տուայտի աշխարհակալներու արիւնոտ ճիրաններուն մէջ : Մեր նպատակն է օգնել յեղաշրջական կառավարութեան եւ ամէն աշխատանք տանիլ՝ անոր ազատագրական պայքարը յաջողութեամբ պսակելու համար: Եւ այդ նպատակաւ, անոր ալ աւելի օգտակար ըլլալու յոյսով եւ համոզումով, կը փափաքինք կազմակերպութեան գործունէութիւնը տարածել մինչեւ երկրին ներսերը, յաղթանակին ալ աւելի մօտ ըլլալու համար : Այս առաջարկը կը բերենք՝ պաշտպանութեան եւ ապահովութեան օրինական պայմանները չյոնարարելու անհրաժեշտութեամբ եւ անկեղծ զգացումներով, տրամաբանական միջոցներով՝ գիտական եւ ընկերային գործունէութիւն մը միայն ունենալու նախատեսութեամբ: Այսպիսով, Թուրքիան պիտի կարենանք ներկայացնել համաշխարհային յեղաշրջական կազմակերպութիւններուն եւ անոնց օժանդակութիւնը պիտի ապահովենք՝ Թրքական յեղաշրջումին:Ահա այս նպատակէն թելադրուած եւ այս կէտէն մեկնելով է, որ մենք պիտի ձեռնարկենք Թուրքիոյ մեր գործունէութեան » (*) :

20· — ԵՐՐՈՐԴ ՄԻՋԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆԻ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երրորդ Միջազգայնականը, ի մէջ այլոյ, հետեւեալ թելադրութիւնները կ'ընէ · —

(*) Ալի Ֆուատ Ճէպէսոյ, «Մոսկովեան Յուշեր», էջ 38 – 39:

« ··· Մտաւորականներու միջեւ գործունէութիւն ցոյց տալու համար, լայն չափով գրգռութիւն ի գործ դնել եւ պայքարը շղթայազերծել :

« Թերթեր, հանդէսներ եւ գիրքեր հրատարակել, ակումբներ բանալ ու բանախօսութիւններ կազմակերպել : Այս ձեռնարկներուն նպատակը պիտի ըլլայ բացատրել հիմնական կէտերը՝ Թուրքիոյ եւ Անգլիոյ մերձարեւելեան քաղաքականութեան :

« Եթէ, Թուրքիոյ մէջ, Համայնավար կուսակցութեան շարքերէն ներս տարակարծութիւններ ծագին Թուրքերու, Յոյներու եւ Հայերու միջեւ, մենք պէտք է պայքարինք այդ տարակարծութեանց դէմ: Պէտք է ջանանք, որ նման վէճեր չծագին Համայնավար կուսակցութեանց շարքերէն ներս » :

(11 Շար·)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԻՈՆ, կրօնական, գրական, բանասիրական: Պաշտօնաթերթ Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքութեան, Թիւ 10, Հոկտ· 1965, Երուսաղէմ :

ԴԱՒԻԹ ԹՐԵԱՆՑ

Ծննդեան 125ամեակն է հայ հին թատրոնի լաւագոյն ներկայացուցիչներէն մէկուն՝ Դաւիթ Թրեանցի :

Բեմական ասպարէզ մտած է անցեալ դարու վաթսունական թուականներուն : Գրեթէ չորս տասնամեակներ աշխատեցաւ հայ թատերական արուեստին, մասնաւորապէս կատակերգական սեռին զարգացման համար եւ իր կայուն տեղը ապահովեց հայ դերասաններու փայլուն համաստեղութեան մէջ :

Ծնած է 1840 Սեպտեմբեր ութին, Կ. Պոլիս (Բերա) : Սկիզբները յաճախած է Մխիթարեաններու Բերայի դպրոցը, այնուհետեւ՝ Վենետիկի Ռաֆայէլեան վարժարանը : Հոն կը սորվի սիրել թատրոնն ու բեմը : Հիւանդութեան պատճառաւ կէս կը ձգէ ուսումը եւ 19 տարեկանին (1859) կը վերադառնայ Պոլիս, ուր հօրը դրդումով կ՚աշխատի իբր նկարիչ պալատին մէջ : Սակայն արքունական կեանքը անհրապոյր էր իրեն համար : Երբ 1861-ին կը հիմնուի «Արեւելեան թատրոնը», Պետրոս Մաղաքեանի միջնորդութեամբ կը մտնէ նորակազմ թատերական խումբին մէջ : Այդ ժամանակէն սկսեալ իրեն ընկեր կը դառնան կարիքն ու աղքատութիւնը եւ անապահովութիւնը :

Հայկական առաջին մասնագիտական թատրոնին («Արեւելեան թատրոն») անդրանիկ ներկայացումը տեղի ունեցաւ 1861 Դեկտեմբեր 14ին : Հանդիսաւոր ձեւով ներկայացուեցաւ Ֆրանսացի թատերագիր Ռոթայի «Երկու յիմնապետները» : Դերակատարներն էին նորաստեղծ թատրոնին գլխաւոր ուժերը՝ Պետրոս Մաղաքեան, Յովհաննէս Աճէմեան, Յովսէփ Ջերաչէ, Մարտիրոս Մնակեան, Սերովբէ Պէնկլեան, Արուսեակ Փափազեան եւ ուրիշներ, որոնց շարքին նաեւ երիտասարդ Թրեանցը, որ ստանձնած էր նաւապետ Կիսթաւի դերը : «Երկու յիմնապետներ»ուն կը յաջորդեն Փելիկայի «Ֆրանչեսքօ տա Ռեմինի»ն, Պէշիկթաշլեանի «Արշակ Բ.»ն, Թէրզեանի «Սանդուխտ կոյս»ը, Հէքիմեանի «Զաղացպանին աղջիկը», Շիլլերի «Աւազակները» եւ այլ ներկայացումներ : Տուտով թատրոնին գլխաւոր բեմավարը՝ իտալացի Ասթի կը նկատէ Թրեանցի կատակերգակի յատկութիւնները եւ կը քաջալերէ այդ ուղղութեամբ : Յետագային արդէն, երբ վերջնականապէս ձեւաւորուած էր իր «գիծը», հետեւեալ կերպով բնորոշեց իր կոչումը, «Աշխարհի մէջ իւրաքանչիւր ոք մէկ-մէկ կոչում ունի, ամէն մարդ ժամկոչ չի կրնար ըլլալ : Թատերական արուեստին մէջ ալ սանկ է, ոմանք լացնելու յատկութիւն ունին, ոմանք գրգռելու, ոմանք պաղեցնելու, ոմանք ահռեցնելու եւ ոմանք ալ խնդացնելու, բախտը գիս այս վերջինին տրամադիր ըրած է. ինչ դժբախտութիւն, լալու փափաք ունեցած գիշերս ալ խնդալու, եւ որ ամէնէն ծանր է խնդացնելու ստիպուած եմ...» :

«Արեւելեան թատրոն»ին առաջին փակումէն ետք զինքը կը տեսնենք մերթ Ստեփան Էքշեանի, մերթ Յակոբ Վարդովեանի եւ մերթ Թովմաս Ֆասուլաճեանի խումբերուն մէջ : Այս վերջին խումբին հետ, որուն կազմին մէջ էին երիտասարդ Ադամեանը, Խաչիկ Փափազեանը, Յովհաննէս Աճէմեանը եւ ուրիշներ, Թրեանց 1870ին կը մեկնի Նոր Նախիջեւան, ուր խումբը կը բոլորէ յաջող թատերաշրջան մը : Նիւթական դժուարութիւններու պատճառով թատերաշրջանի վերջաւորութեան խումբը կը լուծուի եւ կը վերադառնայ Պոլիս :

Բեմական գործունէութեան ամէնէն բեղնաւոր շրջանը կը սկսի 70ական թուականներու վերջերը, երբ Ֆասուլաճեանի հետ կը մեկնի Պարսա, ուր դերեր կը ստանձնէ Մոլիէրի կատակերգութիւններուն մէջ : Մեծ տպաւորութիւն կը գործեն իր մարմնաւորած տիպարները՝ Սկանարելը, Ժորժ Տանտէն, Պուրսանիկը, Արփակոնը ինչպէս նաեւ Տոն Կրեկորիոն՝ Կոլտոնիի համանուն թատերգութեան մէջ : Յատկապէս այս վերջինը եղաւ Թրեանցի չվերադարձուած գլուխ-գործոցը :

1883 Նոյեմբեր 23ին Թիֆլիսի մէջ ներկայացուեցաւ վերոյիշեալ կատակերգութիւնը : Ականատեսներու վկայութեամբ բոլորին ուշադրութեան առանցքը Թրեանցի մարմնաւորած Տոն Կրեկօրիոն էր :

Քանի մը տարի շարունակ կը շրջագայի քաղաքէ-քաղաք, իսկ երբ 1891ին, երկարատեւ դադարէ ետք Գէորգ Պետրոսեանի ջանքերով Թիֆլիսի մէջ կրկին ծնունդ կ՚առնէ հայկական թատրոնը, տեղական ուժերէն զատ, խումբին մէջ կը մտնեն նաեւ Սիրանոյշն ու Թրեանցը :

Այնուհետեւ հանդիսատեսը այդ բացառիկ տաղանդի տէր կատակերգակէն կը հանդիպի Պաքուի մէջ՝ 1897-98 թատերաշրջանին :

1898 Յունուարին իր բեմական գործունէութեան 25ամեակին առթիւ Պաքու կը հրաւիրուի Գէորգ Տէր-Դաւթեան : Անոր պատուին, իր իսկ մասնակցութեամբ կը ներկայացուի նախ «Պեպօ»ն եւ ապա Յունուար 10ին «Աքափենի խորամանկութիւնները», ուր գլխաւոր դերեր կը ստանձնեն երեք անուանի կատակերգակներ՝ Գէոր Տէր-Դաւթեան, Դաւիթ Թրեանց եւ Արամ Վրոյր :

«Ներկայացումն ունէր մի շատ հետաքրքիր կողմ, — կը գրէ «Մշակ»ը, — նրան մասնակցում էին մեր այժմեան բեմի երեք յայտնի комиксները, Գ. Տէր-Դաւթեանի հետ խաղում էին Գ. Գ. Թրեանց եւ Վրոյր : Ներկայացումը մի տեսակ մրցութիւն էր : Մրցութիւնը ըստ երեւոյթին լարել էր դերասանների ընդունակութիւնները եւ ոգեւորել էր նրանց, երեքն էլ փայլեցին իրենց խաղով» : Անդրադառնալով Թրեանցի խաղին, թերթը մասնաւորապէս կը շեշտէ. «Գ. Թրեանց խաղում էր աւելի յաջող, քան երբեւիցէ եւ կարծես թէ չէր ուզում զիջել առաջնութեան դափնին մեր նշանաւոր комикин (Գ. Տէր-Դաւթեանին)» :

Կ՚աւարտի 1897-98ի թատերաշրջանը եւ մինչ խումբը կը պատրաստուէր յաջորդ թատերաշրջանին, Թիֆլիսի մէջ յետին չքաւորութեան մէջ 1898 Օգոստոս 20ին 58 տարեկանին կը մեռնի ծիծաղի վարպետը :

Իր «Քառասուն եւ հինգ տարի հայ բեմի վրայ» յուշագրութեան մէջ դերասան Գրիգոր Աւետեան հետեւեալը կ՚ըսէ անուանի կատակերգակին մասին. «Նա իր շարժ ու ձեւերի մէջ շատ զուսպ ու ժլատ էր, չէր սիրում շարժերին դիմել, ունէր չափազանց հարուստ միմիկա : Մոսկուայում երբ ես տեսայ Քոքլէն եղբայրներին, Քոմետի Ֆրանսէզի այն երկու սիւներին, մեծ եղբայրը, որ յայտնի էր իր արտակարգ միմիկայով եւ դրանով էր համարեայ իր յաջողութիւնները տանում, Թրեանցին իր միմիկայով ոչնչով պակաս չհամարեցի նրանից : Ամբողջ րոպէներ նա լուռ ու մունջ խաղում էր եւ հասարակութիւնը ծիծաղից խեղդւում էր...

Մեծ արտիստ էր...» :

Բնական հմայքով, բնածին հիւմըրով, հարուստ եւ խօսուն դիմախաղով օժտուած արուեստագէտին ստեղծագործութիւնը հայ բեմարուեստին փայլուն էջերէն էր :

Ռ. ՓԱՇԱՅԵԱՆ

պիտի պայքարի իր իրաւունքներուն համար :

Հոգ չէ թէ նոյնիսկ բարեկամ պետութիններ, բարոյական ամէն սկզբունք ոտքի տակ առած, նիւթական շահերու համար, հովանաւորեն Ոճրագործ եւ Ցեղասպան Թուրքը եւ անոր ոճրամիտ կառավարութիւնը :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Հայաստանի գրողներու տան (Երեւան) մէջ, Նոյեմբեր 17-18ին տեղի ունեցած է խորհրդակցութիւն մը, ուր քննութեան առնուած են թարգմանութեան հետ կապ ունեցող զանազան հարցեր :

Բացման խօսքը ըրած է գրողներու միութեան վարչութեան առաջին քարտուղարը՝ Է. Թոփչեան : Շեշտելէ ետք, թէ թարգմանական գրականութիւնը ներկայիս հասած է ակնառու աստիճանի մը եւ այդ մարզին մէջ շատ կարեւոր աշխատանք կատարած են Խաչիկ Դաշտենց, Ս. Վահունի, Վ. Յարութիւնեան, Մազմանեան, Վ. Միքայէլեան, Գ. Միքայէլեան եւ ուրիշներ, զեկուցաբերը այնուհետեւ անդրադարձած է վերջին տարիներուն լոյս տեսած կարգ մը անյաջող թարգմանութիւններուն եւ անոնց պատճառներուն մասին : Այս կարեւոր աշխատանքը շատ անգամ կը վստահուի անփորձ կամ լեզուական կարողութիւններէ եւ գեղագիտական ճաշակէ զուրկ մարդոց : Քատրերու պակասն ալ զգալի է :

Խաչիկ Դաշտենց դիտել տուած է, թէ լաւ թարգմանութեան պարագային ընթերցողը կը մոռնայ երկին թարգմանուած ըլլալու հանգամանքը, որովհետեւ թարգմանողը այդ աշխատանքին մօտեցած է սրտով եւ հասկացողութեամբ :

Հայկական հեռագրական գործակալութեան տնօրէնին տեղակալ Գ. Մարտիրոսեանի համաձայն թերթերուն, ձայնասփիւռին, շարժապատկերին մէջ չկայ միօրինակութիւն տարազներու գործածութեան հարցին մէջ : Գիտութիւններու ակադեմիայի լեզուի կաճառը, ինչպէս նաեւ տարազաբանութեան կոմիտէն շատ քիչ կը զբաղին մեր լեզուին զարգացման հետ կապ ունեցող այժմէական խնդիրներով :

Համաձայն Ստ. Զօրեանի, օտար լեզուներէ կատարուած կարեւոր թիւով թարգմանութիւններ միօրինակ են, անոնց մէջ չեն պահպանուած հեղինակին ինքնատիպ ոճը, անոր արուեստին առանձնայատկութիւնները : Գրագէտը առաջարկած է օրինակ առնել Յովհ. Թումանեանի թարգմանական արուեստէն եւ, մանաւանդ, ձեռք առնել գործնական քայլեր՝ թարգմանական գործը բարձր հիմերու վրայ դնելու համար :

Փրոֆ. Գ. Սեւակ խօսած է լեզուի մաքրութեան, ճկունութեան եւ պատկերաւորութեան հարցերուն մասին : «Լեզուն միայն հաղորդակցութեան միջոց, միայն շինանիւթ չէ, լեզուն նաեւ արուեստ է, որուն պէտք է տիրապետեն մեր գրողներն եւ թարգմանիչները», եզրակացուցած է փրոֆէսօրը :

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ մտաւորականներու հետ հանդիպում մը ունեցաւ Աւստրալիայի եւ Նոր Զելանտայի առաջնորդական փոխանորդ Արամայիս Քհնյ. Միրզայեան : Հայաստանի պատկան մարմիններուն յանձնեց Կալկաթա լոյս տեսած «Նոր Ազդարար», «Լոյս» եւ «Ձայն» ամսաթերթերուն հաւաքածոները, ինչպէս նաեւ զանազան ձեռագիրներ :

ԱՐՈՒԵՍՏԻ հիմնարկութիւնը Ենայէն (Գերմանիա) նուէր ստացաւ գերմանական «Շէյքսփիրեան տարեգիրք»ին 15 հատորները, որ կ՚ընդգրկեն հարիւրամեայ պատմութիւն ունեցող այդ պարբերաթերթին 82-101 համարները : Նուէր գրկողն է Արշակ Մեղրան : Հատորները պիտի յանձնուին Շէյքսփիրեան դրադարանին :

ԵՐԵՒԱՆԻ, Լենինականի եւ Կիրովականի մէջ նուագահանդէսներ տուաւ ծանօթ ջութակահար Մանուկ Բարիքեան, Լոնտոնէն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (89)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

Քանի րոպէ ետքը, զարմանքով տեսայ, որ Փուարօ ձեռք առաւ հեռաձայնը եւ խնդրեց Ճէննի Տրիվերէն ներկայանալու ժամը տասնըմէկին :

Վստահ թէ պիտի չպատասխանէր ինծի, զգուշացայ հարցումներ ուղղելու իրեն :

Առաջինը՝ Պրիան Մարթէնը եկաւ : Անիկա թէ ֆիզիքապէս եւ թէ բարոյապէս շատ առողջ կ՚երեւէր. տպաւորութիւնս էր թերեւս, բայց զինքը քիչ մը նեղ կացութեան մէջ մնացած կը կարծէի : Ճէննի Տրիվէր հասաւ պահ մը յետոյ : Այս վերջինը եւ Պրիան զարմացան զիրար տեսնելով :

Փուարօ ժամացոյցին նայեցաւ :

— Ոստիկան Ժափը չեմ կարծեր որ ուշանայ :

Պրիան Մարթէն ցնցուեցաւ :

— Ոստիկան Ժա՞փը, հարցուց :

— Այո, վաղեմի բարեկամ մըն է... ժամադրուած եմ իրեն հետ :

Այդ վայրկեանին ներս մտաւ Ժափ : Պրիան Մարթէնի եւ Ճէննի Տրիվէրի ներկայութիւնը եթէ զարմացուց զինքը, ջանաց չարտայայտել եւ իր սովորական քաղաքավարութեամբ բարեւեց Փուարօն :

— Տեսնենք, Պարոն Փուարօ, թէ ի՞նչ կը պահանջէ այս հաւաքոյթը : Կ՚երեւի թէ կարեւոր յայտնութիւններ ունիք ընելիք :

Փուարօ ժպտաց :

— Շատ փոքրիկ եւ պարզ խնդիր մը... այնքան պարզ, որ կ՚ամչնամ կանուխէն նշմարած չըլլալուս համար : Եթէ կը թոյլատրէք սկսիմ պատմութեանս :

Ժափ ժամացոյցին նայեցաւ :

— Եթէ ձեր պատմութիւնը մէկ ժամէն աւելի չի տեւեր ...

— Ապահով եղէք, շատ աւելի նուազ ժամանակ պիտի գրաւեմ միայն : Դուք կը փափաքիք սորվիլ Լորտ Էճվարի, Միս Ատամսի եւ Տոնալտ Րոսսի ոճրագործը, չէ՞ :

— Եթէ հնարաւոր ըլլայ, ըսաւ Ժափ զգուշութեամբ :

— Հաճեցէք քիչ մը ուշադրութիւն ընծայել ինծի, եւ ամէն ինչ պիտի գիտնաք : Քայլ առ քայլ պիտի առաջնորդեմ ձեզ հետքերուն վրայէն ... Ցոյց պիտի տամ ձեզի իմ կարողութիւններս եւ յիմարութիւններս : Բաւական եղան ինծի բարեկամիս՝ Հասթինկզի հետ խօսակցութիւն մը եւ փողոցին մէջ պատահաբար ներկայացած նշմար մը որ գտնեմ ուղիղ ճամբան :

Պահ մը դադար առաւ եւ ապա շարունակեց .

— Կը սկսիմ Սավոյա պանդոկի ճաշկերոյթէն : Լէյտի Էջվար կը մօտենայ ինծի եւ տեսակցութիւն մը կը խնդրէ : Ան կը փափաքի ազատ արձակուիլ իր ամուսինէն եւ կը յայտնէ, — անշուշտ առանց հետեւանքը խորհելու, — թէ զուցէ հարկ ըլլայ իր ձեռքով սպաննել ամուսինը : Պրիան Մարթէն լսած է այս խօսքերը ... Ճի՞շդ է, չէ՞, պարոն Պրիան Մարթէն :

— Բոլոր ներկաներն ալ լսած էին, պատասխանեց դերասանը :

— Համաձայն եմ : Ես բնաւ չկրցայ մոռնալ Լէյտի Էճվարի այս խօսքերը : Յաջորդ առաւօտուն Պրիան Մարթէն ներկայացաւ ինծ զանոնք վերյիշեցնելու համար ինծի :

— Ներեցէք, գոչեց յանկարծ Պրիան Մարթէն, ես եկած էի ...

Փուարօ ձեռքով ազդարարութիւն մը ըրաւ :

— Այո, իբր թէ եկած էիք ինծի պատմելու ոչ պոչ եւ ոչ գլուխ ունեցող հետապնդումի մը մասին : Բայց մանուկ մը իսկ չէր կրնար հաւատալ ձեր ըսածներուն : Կին մը որուն հաւանութիւնը կ՚ուզէիք ունենալ... մարդ մը որ ոսկի ակռայ մը ունէր... : Բարեկամս, մեր օրերուն ոսկի ակռաներ չեն շիներ այլեւս, մանաւանդ Ամերիկայի մէջ : Ատամնաբուժութիւնը մեծ յառաջդիմութիւններ կատարած է այժմ : Օհ, ձեր յօրինած պատմութիւնը իրաւ որ շատ վրան բաց էր : Երբ դուք աւարտեցիք այդ օր ձեր անհեթեթ պատմութիւնը, այն ատեն միայն հասայ ձեր բուն նպատակին, որ ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ կասկածներ ըստեղծել իմ մէջս Լէյտի Էճվարի մասին : Աւելի յստակ խօսելու համար, ըսեմ թէ դուք նախապէս գետին կը պատրաստէիք, նկատի ունենալով այն պահը, որ կինը պիտի սպաննէր իր ամուսինը :

Պրիան Մարթէն շփոթած էր :

— Չեմ գիտեր թէ ինչեր կը հետեւցնէք, մրթմրթաց ան :

— Դուք կը փորձէիք ծիծաղելի դարձնել Լորտ Էճվարի ամուսնալուծման հաւանութիւնը : Կը խորհէիք թէ յաջորդ ամուսնութեան միայն ես պիտի տեսնէի զինքը, բայց ժամադրութիւնը յառաջացուցած էինք եւ նոյն օրը գացած էի ես իր մօտ եւ Լորտը յօժարած էր ամուսնալուծուելու : Լէյտի Էճվար այլեւս պատճառ մը չունէր սպաննելու իր ամուսինը :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէն իր ողբացեալ ընկերներու հոգեհանգստեան պաշտօնի արարողութեան առթիւ Տիկին Նշանեանէ ստացած է քսան Ֆր. ամուս-նոյն ընկեր Նշանեանի յիշատակին :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն, Նոր Սերունդը, Կապ. Խաչը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Այրի Տիկին Մկրտիչ Դաւիթեանի ընտանեկան պարագաներուն եւ բոլոր ազգականներուն, ԸՆԿ. ՄԿՐՏԻՉ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ :

×

Համախարբ. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Հ. Տէր – Յարութիւնեանի եւ իր զաւակներուն, Ս. եւ Մ. Տէր – Յարութիւնեան եղբայրներուն, Տէր եւ Տիկին Հայ – րապետեանի եւ իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսինին, հօր եւ եղբօր Հմայեակ Տէր – Յարութիւն – եանի մահուան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ԱՆՄԱՀ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս Կիրակի տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, Կեսարիոյ եւ շրջանի 1895ի դէպքին, եւ 1915ի տեղահանութեան ընթացքին ինկող ընդհ. նահատակներու եւ կախաղան բարձրացող մեր 53 հայրենակիցներու յիշատակին :

Կը հրաւիրուին Կեսարիոյ եւ շրջանի բոլոր մեր հայրենակիցները որ փութան իրենց երկիւղած յարգանքը արտայայտելու անոնց յիշատակին :

Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Մարսէյլ)

Այս Կիրակի Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ անունին տօնակատարութեան առթիւ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Թաղիս Հոգեւոր Հովիւ ՎԱԶԳԷՆ ՎՐԴ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ :

Այս առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյս հիմնադիր վախճանեալ լուսահոգի Գրիգոր Եպիսկ. Պալագեանի, եկեղեցւոյս վախճանեալ հոգեւոր հովիւներուն, դպիրներուն, եկեղեցւոյս կնքամօր Օր. Նուրիկ Տէր – Ղեւոնդեանին եւ նաեւ բոլոր եկեղեցւոյս շինութեան նուիրատուներուն, այս առթիւ Թաղիս եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան եւ հաւատացեալ ժողովուրդին կողմէ մատաղ կը մատուցուի, իսկ կէսօրէ ետք ժամը 3ին այցելութիւն Պալագեան Եպիսկոպոսին շիրիմին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ միջմասնաճիւղային ժողովը այս Շաբաթ ժամը 15ին, միութեան դրասենեակը : Շատ կարեւոր օրակարգ : Ներկայութիւն անհրաժեշտ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը հրաւիրէ շրջանիս բոլոր ընկերուհիները բացառիկ ընդհ. ժողովի, այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ս. Սահակ –Մեսրոպ սրահին մէջ : Կը խնդրուի չբացակայիլ այս խիստ կարեւոր ժողովէն :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն Խաչիկ Կարապետի Առուքեան կը փնտռէ Գրիգոր, Ալեքսան, Միսակ Յակոբի Առուքեան, որոնք ծնած են Սեբաստիոյ նահանգի Մանչըլըք գիւղը :

×

Յովսափեան Կարապետ Անտոնի, Շավշերտցի՝ որ նախապէս ու զուցէ հիմա ալ կ'ապրի Մարսէյլ, իմմէ լուր չունի քոյրը 1930էն ի վեր, փնտռողն է Սանդուխտ Անտոնի Զուրաբեան :

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Մարսէյլի Մայր Եկեղեցին 339, Ավրնիւ Տիւ Փրատօ, 13 Մարսէյլ 8րդ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ
Դեկտ. 12, Կիրակի ժամը 21ին
DANS ST. EUSTACHE ILLUMINÉE
(12, Rue Dujour, Paris (1er)
Métro : Halles
ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ ԵՂԲԱՅՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
կը ներկայացնէ (համաշխարհային առաջին ունկնդրութիւն) :
DU PROFOND DE L'ABIME
(Oratorio)
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ
Կը մասնակցին՝
Christiane Eda-Pierre (Soprano) de l'Opéra, Paul-Emile Deiber (récitant) sociétaire de la Comédie-Française, Raffi Ourgandjian (au grand orgue).
LES CHANTEURS DE ST. EUSTACHE
(Président-Fondateur R. P. Emile Martin)
ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
ԱՐՇԱՄ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆԻ
ՑԱՅՑԱԳԻՐ.— ԿՈՄԻՏԱՍ, ՀԱՅՐ ՄԱՐԹԷՆ, ՎԻՔԹՈՐԻԱ ՄՈՍԹԵ – ՎԵՐՏԻ, ՈՒՐԿԱՆՃԵԱՆ :
Տոմսերու գին՝ 5էն 25 փրանք
Դիմել՝ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցի, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Սէնթ–Լուքաշ (Հայ), Տիգրան (4, Փլաս տը լա Մատըլէն), Բալուեան գրատուն, (43 Րիւ Ռիշէ) :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին : Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գտնուի Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը.—

ԱԿՆՈՒՆԻ խումբը (Սէն Լու) 5 Դեկտ. ժամը 15·30ին :

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբը (Կարտան), 5 Դեկտ. ժամը 15·30ին :

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբը (Պոււ Լիւզի), 5 Դեկտ. ժամը 15·30ին :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 1966ի օրացոյցը :

Գին 2·50 ֆրանք, դիմել մասնաճիւղերու վարչութեանց :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ օծման 8րդ տարեդարձը կը տօնուի Դեկտեմբեր 19ին, Կիրակի օր :

Այս Կիրակի պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՏԱՐՕՆ Վ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ :

ԴԵՐԱՍԱՆ ԹՐԱԳՕՇԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

11 Դեկտեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Լիոնի Հայ Ազգ. Տան թատերասրահի մէջ :

ԱՐՇԻՆ
նուագախումբ եւ պարախումբ

Այս ներկայացումները կը կրկնուին Ս. Շամոն, Կրընոպլը եւ Փօն տը Շէրիւի մէջ, հասոյթի մէկ մասը Փօն տը Շէրիւի դպրոց եկեղեցիի ի նպաստ :

Մուտք 4 եւ 5 փրանք

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
Կազմակերպուած Պանեօ – Բաշանի Հ. Յ. Դ. Նոր Ս. ի Մուրատ խումբին կողմէ
Այս Շաբաթ ժամը 17·30էն 23·30
Cercle Commercial Suisse
10, Rue des Messagerie, Métro Poissonnière
Գեղարուեստական բաժին
BUFFET BAR

Grande Nuitée Nor Séround
Avec l'Orchestre ZANINI et les GOLDENS - La participation de LIZ SARIAN
Pour la première fois à Marseille
Le Samedi 4 Décembre à l'Alhambra de 22 heures à l'aube
Retenez vos places : tous les soirs au siège. 26 Rue des Convalescents de 19 h. à 20 h. sauf les Vendredi, Samedi et Dimanche

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ
Նախաձեռնութեամբ Սարսէլ – Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. ՎԱՐԴԱՆ ենթակոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Կապ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :
Կիրակի, Դեկտեմբեր 5, ժամը 15էն 24 Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահը, Փլաս տիւ 11 Նովանպրը
Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին :
ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ, ընկերակցութեամբ Կարպիս Աֆրիկեանի
Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ
« LES CAUCASE » Ալֆորվիլի պարախումբը
Ընկերակցութեամբ՝ ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ
Թատերական ներկայացում ղեկավարութեամբ ԿԱՐՕ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ
Ժամը 19էն ետք պարահանդէս՝ նուագախումբ ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
GRAND - HOTEL
Կիրակի, Դեկտեմբեր 5, ժամը 17էն կէս գիշեր
Նախագահութեամբ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ
Կը մասնակցի սիրայօժար ծանօթ
ՏԷՐ – ԱԲՐԱՄՈՖԻ (Karpoucha)
Պալալայքաներու խումբը
ORCHESTRE — Մուտք 10 փրանք
Ապահովել սեղանները.— 924-38-54 — Ուսանողներու կէս գին

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ
ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՒ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
Արմենիա Հիւրանոցի մէջ որ կը պատկանի Առաջին դասակարգի :
Տեղի պիտի ունենան մեծ անակնկալներ :
Այս ճամբորդութիւնը տեղի կ'ունենայ ձմրան եղանակի գինով, միայն 1900 Ֆր.
Մեկնում Փարիզէն Դեկտ. 27ին, վերադարձ 9 Յունուար 1966
Երթ ու դարձ օդանաւով
Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն դիմել եւ արձանագրուիլ :
ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ
ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ ՄԵԿՆՈՒՄ
Փարիզէն Երեւան երթուդարձ խումբով : Այժմէն դիմել պատրաստելու համար ձեւակերպութիւնները :
Ինչպէս ամէն տարի, նոյնպէս մեկնում օդանաւով, Օգոստոսը անցընելու համար Երեւան :
Բոլորը կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ. կողմէ
ԴԻՄԵԼ ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ
17, Ave. des Acacias, 92 CLAMART — Tél. : MICHelet 58-39
Հարաւի համար դիմել՝ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ, հեռաձայն 20·63–43 :

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 3 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 3 DECEMBRE
1965
Le Numéro : 0,30 Fr.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 10475
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
41e ANNÉE — No 10.475

Ի՞ՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

—*—

ԽՄԲ. — Կը շարունակենք քաղել թուրք թերթերու լուրերը, այնպէս ինչպէս տրուած են, ցոյց տալու համար այն եռուզեռը, որ կը տեսնուի Թուրքիոյ մէջ, այս օրերուս :

ԱՆԳԱՐԱ. — Հանրապետութեան նախագահ Ճէմալ Կիւրսէլ Ջանգայայի մէջ ընդունեցաւ վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլը, որուն հետ երկարատեւ խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ Կիպրոսի վերջին կացութեան մասին : Վարչապետը Ջանգայայէն մեկնած պահուն, հետեւեալ բացատրութիւնները տուաւ լրագրողներուն.

— Մեր փառապանծ բանակը մեր ամբողջ ազգային ուժը կը կազմէ : Երբ որ ուզենք, կրնանք մեր այդ ուժը ի սպաս դնել մեր ազգին ու հայրենիքին : Ոչ ոք կրնայ արգելք ըլլալ : Թուրք բանակը Թուրք պետութեան տրամադրութեան տակ է : Գալով ՆԱԹՕի համաձայնութեան, կարգ մը թնճուկներ կան, զորս պէտք է վերացնել : Սպարապետական վերջին ժողովին մէջ, քննուեցան Ազգ. Պաշտպանութեան, ՆԱԹՕի եւ Կիպրոսի խնդիրները, այլ ոչ քարիւղի հարցը եւ Ազգ. Ուժի մը կազմութեան ծրագիրը :

ԿԻՊՐՈՍԻ ՎԷՃԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՆՆՊԱՍՏ

ԱՆԳԱՐԱ. — Կիպրոսի խնդիրը անել մը մէջ մտաւ եւ Ափրիկեան քանըչորս պետութիւններ Ազգաժողովին մէջ Թուրքիոյ դէմ դիրք բռնեցին : Այդ պետութիւններ իրենց համամտութիւնը յայտնեցին իրաւարար Կալօ Փլացայի, որուն տեղեկագիրը Թուրքիոյ աննպաստ է եւ Մակարիոսի հացին իւղ կը քսէ : Ռուսերն ալ Թուրքիոյ դէմ դիրք բռնած են եւ կ'առարկեն թէ պէտք չէ միջամուխ ըլլալ պետութեան մը ներքին գործերուն : Ահա թէ ինչու Վարչապետ Տէմիրէլ իր մօտ հրաւիրեց Անգարայի Ամերիկեան եւ Խորհրդային դեսպանները եւ ուզեց անոնց տեսակէտները իմանալ :

Ստացուած տեղեկութեան համաձայն, Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ Թուրքիոյ դէմ դիրք բռնած երկիրներէն կարելի է յիշել Քոնկօ, Զատ, Ղանա, Քենիա, Նիկերիա, Նեփալ, Ճամայքա, Նոր Կինէա, Ուկրանիա, Սոմալի, Փանամա, Հնդկաստան, Եգիպտոս, Եմէն, Եուկոսլաւիա եւ ուրիշներ :

ՄԱԿի մնայուն պատուիրակ Օրհան Էրալփ նոր յուշագիր մը տուաւ ընդհ. քարտուղար Ու Թանթի եւ յայտնեց թէ Յունաստան չարունակաբար զինուոր կը ղրկէ Կիպրոս :

Ազգաժողովին մէջ Թուրքիոյ դէմ գործողներէն մէկն է նաեւ Եգիպտոս, որ կը ջանայ ի նպաստ ԷՆՕՍԻՍի կուսակիցներ հաւաքել : Ռուսիա եւ Եգիպտոս Մակարիոսի համար նպաստաւոր դետին մը ըստեղծած են :

ՄԱԿԱՐԻՈՍ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ԹՐՔԱԿԱՆ ԶՕՐԱՍԻՒՆԸ

ԱՆԳԱՐԱ. — Իրերն ու երեւոյթները ցոյց կուտան թէ ՄԱԿը Թուրքիոյ ի նպաստ որոշում մը պիտի չտայ : Մինչ այդ, արժանահաւատ աղբիւրներէ կը հաղորդուի թէ Մակարիոս պիտի չարտօնէ որ Թրքական նոր զօրասիւնը Կիպրոս ելլէ : Այս ուղղութեամբ լուր ղրկած է նաեւ Կիպրոսի Թուրք գործակատարին : Ինչպէս կը յիշուի, Մակարիոս վերջին անգամ ետ ղրկած էր Կարմիր Մահիկի օգնութեան մեծագոյն մասը, պարէն, հանդերձեղէն, դեղօրայք, եւայլն : Մակարիոս քաջալերուած է իր այս արարքէն եւ կը պատրաստուի նոր դժուարութիւններ յարուցանել :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ ՅՈՒԵՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳԱՐԱ. — Վերջին երկու օրուան ընթացքին, յոռետեսութիւն կը տիրէ Անգարայի Խորհրդարանական եւ քաղաքական շրջանակներու մէջ, որոնք իրարու կը հարցնեն թէ «Կիպրոսը ձեռքէ գնա՞ց արդեօ՞ք» : Արտաքին նախարարութեան եւ Խորհրդարանին հետ կապ ունեցող շրջանակներ կը յայտնեն թէ այս պայմաններուն տակ պէտք չէ յուսադրուիլ եւ անկարելի է որ Թուրքիոյ ի նպաստ որոշում մը ձեռք բերուի :

Ոմանք ալ կ'ըսեն որ եթէ ՄԱԿը Թուրքիոյ աննպաստ որոշում մը տայ, Թուրքիա պիտի ստիպուի ինքնագլուխ գործել եւ պաշտպանել իր օրինական իրաւունքները : Պարզ խօսքով, Թուրքիա զինուոր պիտի հանէ Կիպրոս, յենելով իր դաշնագրային իրաւասութիւններուն :

Այս նպատակով, զինուորական եւ քաղաքական կարեւոր խորհրդակցութիւններ տեղի կ'ունենան Անգարայի մէջ :

×

ԱՆԳԱՐԱ. — Կառավարութիւնը տասնըմէկ օրինագիծեր պատրաստած է Զինեալ Ուժերու մասին եւ դանոնք Ազգ. Ժողովին պիտի յղէ մօտերս : Ջանք պիտի թափուի, որպէսզի այդ օրինագիծերը փութով վաւերացուին եւ ի զօրու դառնան : Այս օրինագիծերուն մէջ կան Բանակային Պարէնաւորման, Պատերազմական Վարժարաններու, Սպարապետութեան, Ազգ. Պաշտպանութեան Կազմակերպութեան, Զինուորական Ծառայութեան, Լիւէականներու զինուորութեան, Պաշարման Վիճակի վերաբերեալ օրէնքներ : Մի առ մի ճշդուած են բանակի պարէնաւորման անհրաժեշտութիւնները, զինուորական ծառայութեան յարակից մանրամասնութիւնները, պաշարման վիճակի ստիպողութիւնները, զինուորական ծառայութեանց յետաձգման իրաւունքները : Զօրաշարժի պարագային, զէնքի տակ կոչուող զօրախումբերը պարտաւոր պիտի ըլլան վեց ժամուան մէջ գտնուիլ իրենց բանակատեղին, — զինուոր, պահեստի սպայ կամ զինուորական պաշտօնեայ : Անսաստողները պիտի պատժուին : Անոնք որ լիսէներու մէջ երկու տարի յաջորդաբար իրենց կարգը կը կրկնեն, կամ լիսէն աւարտելէ ետք համալսարանական քննութեան մէջ չեն յաջողիր, տարի մը դերծ կը մնան զինուորական ծառայութենէ :

ԱՄԵՐԻԿԱ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԶԷՆՔԵՐ ՏՈՒԱԾ Է ԹՈՒՐՔԻՈՅ

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ. — Ամերիկեան Ազգ. Պաշտպանութեան Նախարարութեան խօսնակը յայտարարեց թէ ՆԱԹՕի անդամ 9 երկիրներու մէջ, որոնց կարգին՝ Թուրքիոյ մէջ, Ամերիկա հիւլէական զէնքերու պահեստ մը ունի : Բանբերը աւելցուց թէ 1963ին եւ 1964ին քանիցս հրապարակուեցաւ այս պարագան, եւ ըսուեցաւ թէ Ամերիկա հիւլէական զէնքեր տուած է ՆԱԹՕի անդամ ինը երկիրներու : Թուրքիայէն զատ միւս երկիրներն են՝ Արեւմտեան Գերմանիա, Անգլիա, Ֆրանսա, Իտալիա, Պելժիա, Քանատա եւ Յունաստան : Ամերիկեան բանբերը նաեւ ըսաւ թէ այս հիւլէական զէնքերը յիշեալ երկիրներուն մէջ զետեղուած են սաւառնակներու մէջ, որոնք գետինն են, եւ պատրաստ ամէն վայրկեան թռչելու, հաւանաբար առանց սաւառնորդի :

Այս հիւլէական զէնքերը կը գտնուին Ամերիկեան կառավարութեան ամենախիստ հսկողութեան տակ, եւ կը հսկաւին «կրկնակ փականքի» ելեկտրոնիկ դրութիւնով : Առանց Նախագահ Ճոնսընի հրամանին, անկարելի է գործածել այդ հիւլէական զէնքերը, որոնց գտնուած վայրերուն վրայ ամերիկացի զինուորներ պահակ կը սպասեն եւ կը հսկեն հիւլէակիր սաւառնակներուն վրայ :

ԱՐՇԱՄ ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

Ցաւով կը հաղորդենք որ Ջորեքշաբթի օր ժամը 16ին, իր մահկանացուն կնքեց Արշամ Խոնդկարեան :

Մեր ողբացեալ աշխատակիցը ծնած էր 1881 Յուլիսին, Հախվերիս (Իգտիրի շրջան) : Ուսումը կատարած է Գէորգեան ճեմարան, ապա աւարտած է Օտեսայի իրաւաբանական համալսարանը : Հայաստան վերադարձին եղած է Սինոդի անդամ : Յեղափոխութեան ժամանակ (1917) մեկնած է Թիֆլիս, ուր եղած է ռուսական «Կովկասեան Խօսք» թերթի խմբագիր մինչեւ 1918 :

Ընդդիմադիր երեսփոխան Ազգ. Խորհրդարանի, Արդարութեան նախարար եղած է Քոալիսիոն կառավարութեան օրով : ԷՍ ԷՌ (Սոցեալ - յեղափոխական) կուսակցութեան անդամ էր :

Հայաստանի խորհրդայնացումէն ետք անցած է Պարսկաստան, ապա Փարիզ հաստատուած է 1924ին :

Հոս եղած է խմբագիր ռուսական Տրնի (Օրեր) Գերէնսկիի թերթին ու նաեւ անդամ եկեղեցւոյ դատաստանական ժողովին :

Հմուտ հրապարակագիր, օժտուած սուր քննական միտքով, Արշամ Խոնդկարեան աւելի քան քառասուն տարի իր ձեռնհաս աշխատակցութիւնը բերած է արտասահմանեան մամուլին գլխաւորաբար «Հայրենիք» Ամսագրի, ուր Ս. Ա. ստորագրութիւնով կը ներկայացնէր խորհրդահայ կեանքը : Կ'աշխատակցէր կանոնաւորաբար «Յառաջ»ի, մանաւանդ խմբագրական յօդուածներով : Հաւանաբար ոչ ոք իրեն չափ հետեւած է Խորհրդային Հայաստանի պետական, մշակութային, եկեղեցական կեանքին եւ ոչ ոք իրեն չափ ըմբռնած խորհրդահայ վարչակարգի բոլոր երեւոյթները :

Իր մահով կ'անհետանայ վերջին օղակներէն մէկը սերունդի մը որ սպառեցաւ արտասահմանի մէջ : Բախտն ունեցաւ, անցեալ ամառ այցելելու Հայաստան, ուր կրցաւ մասամբ առնել հայրենիքի եւ իր ընտանիքին կարօտը եւ Հայաստանի կարօտը սրտին տակ յաւէտ կը թաղուի այսօր Մեզմէ :

×

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ օր, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Հ. Բ. Ը. Միութեան մատուռականներու դամբարանը : (Պանեէօ - Փարիզէն) :

Մեր ցաւակցութիւնները վշտաբեկ այրին :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐԵՇԱԼ ԱՅՈՒՊ ԽԱՆ Ուաշինկթընէն մեկնելու իր ճամբուն վրայ պիտի անցնի Փարիզէն եւ պիտի տեսակցի Զօր. տը Կոլի հետ, Դեկտեմբեր 14ին : Հաւանական է, որ նոյնը ընէ նաեւ Հնդկաստանի վարչապետը՝ Շասթրի :

ԵՄԷՆԻ խաղաղութեան խորհրդաժողովը դադրեցուց իր աշխատանքները : Հանրապետականները բացարձակապէս մերժեցին ընդունիլ առժամեայ կառավարութեան մը կազմութիւնը, որ պիտի չունենար հանրապետական դիմագիծ : Կուսակիցները կրնան վերսկսիլ, թէեւ Եգիպտացիք ամէն ջանք պիտի թափեն, որպէսզի միանգամընդմիշտ վերջ դնեն Եմէնի պատերազմը :

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգներու արտաքին նախարարը՝ Տին Ռըսք գիտել տուաւ, թէ Ամերիկա կանոնաւոր կերպով յարաբերութիւն կը պահէ «հակառակորդ ճակատին» հետ : Այս շփումներուն նպատակն է ճշդել բանակցութիւններու հաւանականութիւնը :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ, որ վերջերս ենթարկուեցաւ երաշտի, սովի մը վտանգին տակ կը գտնուի :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ ժողովուրդին ուղղուած կոչի մը մէջ, նախագահ Սուքառնօ շեշտեց անհրաժեշտութիւնը պահպանելու «ձախ դիրք»ը քաղաքականութեան մարզին մէջ : «Եթէ աջ հակինք, մեր յեղափոխութիւնը կը փճանայ» :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ օդուժը պիտի միջամտէ, եթէ Հարաւային Ռոտեզիա ձեռք դպցնէ Քարիպայի ամբարտակին, որ Զամպիի ելեկտրականութիւն կը հայթայթէ :

ԼԵՌ ԿԱՄՍԱՐ

Նոյեմբեր 22ին, 77 տարեկանին, Հայաստանի մէջ մեռաւ հայ երգիծաբանութեան ժամանակակից մեծ դէմքերէն մէկը՝ Լեռ Կամսար, բուն անունով Արամ Թովմասեան :

Ծնած էր Վան :

14 տարեկանին կը մեկնի Կովկաս եւ կ'ընդունուի Գէորգեան ճեմարան, Էջմիածին : Աւարտելէ ետք կը վերադառնայ ծննդավայրը, ուր կը զբաղի ուսուցչութեամբ : Առաջին գրութիւնները լոյս կը տեսնեն Վանի «Աշխատանք» թերթին մէջ :

Այնուհետեւ, վերջնապէս կը հաստատուի Կովկաս, ուր կ'աշխատակցի զանազան թերթերու՝ «Հորիզոն» (Թիֆլիս), «Արեւ» (Պաքու), «Աշխատանք» (Երեւան) եւայլն :

Հայաստանի խորհրդայնացումէն ետք տեւեն մը կը պարապի ուսուցչութեամբ, ապա՝ կը շարունակէ աշխատակցիլ թերթերուն իբրեւ քրոնիկագիր :

Լեռ Կամսարի հրատարակուած գործերն են. «Անմահներ մեռելներ» (1924), «Ազգային այբբենարան» (1926), «Վրիպած արցունքներ» (1934) :

Ունի առօրեայէն քաղուած գեղեցիկ պատկերներ, գրուած սուր, հիւթեղ ոճով :

Խայթող պատկերները՝ առնուած խորհրդային կեանքէն, պատճառ կը դառնան քննադատութիւններու եւ ապա՝ աքսորի :

Ստալինեան ոզջ մնացած շատերու հետ կը վերադառնայ հայրենիք, բայց այլեւս գրեթէ կը լռէ :

Հաղուադէպ ատենները կը լուէր իր ձայնը :

Համաձայն խորհրդահայ մամուլին վերջին տարիներուն կ'աշխատակցէր «Ոզնի» ամսագրին : Եւ «Հայաստան» հրատարակչական կը պատրաստէր լոյս ընծայել անոր քրոնիկներուն նոր հաւաքածոն՝ «Փրփուր մարդիկ» խորագրով :

Պիտի անդրադառնանք իր գործին :

ԹԱՐԳՄԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Թարգմանական գրականութեան Հարցերուն նուիրուած խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցաւ Հայաստանի գրողներու տան մէջ, Նոյեմբեր 17 – 18ին: Եւ, պարզուեցաւ, որ թարգմանական գործը ան – գոհացուցիչ պատկեր մը կը ներկայացնէ յատկապէս որակի տեսակէտով: Օրուան զեկուցաբերը՝ Էդ. Թոփչեան եւ մաքերու փոխանակութեան կարգով խօսք առնող – ները (Խաչիկ Դաշտենց, Ստ. Զօրեան, Փրոֆ. Գ. Սեւակ եւ ուրիշներ) Հարցին մօտեցան զանազան անկիւններէ եւ քննադատեցին կատարուած աշխատանքը: Յատկապէս շեշտը դրուեցաւ լեզուի մաքրութեան, ճկունութեան, յստակութեան եւ պատկերաւորութեան վրայ:

Դժբախտաբար, այս մարզերուն մէջ եւս անփութութիւնը ակներեւ է:

Այլապէս ուշագրաւ է խորհրդակցութեան մասնակցողներէն Ս. Դարոնեանի յօդուածը, որ լոյս տեսաւ «Գրական Թերթ»ի Նոյեմբեր 19ի թիւին մէջ:

Ժողովուրդներու «եղբայրութիւնը» եւ «մերձեցումը» ամուր եւ գործնական հիմերու վրայ դնելու մտադրութեամբ, խորհրդային դրիչները տասնամեակներ շարունակ խօսեցան թարգմանութիւննե – րու եւ չփումներու միջոցաւ ժողովուրդ – ներուն հոգեւոր գանձարանը բազմամի – լիոն ընթերցողներու սեփականութիւնը դարձնելու անհրաժեշտութեան մասին:

Մինչ Հայաստանի մէջ հայերէն թարգմանութեամբ լոյս տեսած են գրեթէ ռուս բոլոր անուանի գրողներուն գործերը, — ինչպէս դիտել կուտայ «Հայաստան» հրատարակչութեան գեղարուեստական թարգմանութեան բաժնին վարիչը՝ Ա. Վարդապետեան, — անդին, «Մոսկուայի մէջ, ռուսերէն լեզուով ոչ մի անգամ չեն հրատարակուել Աբովեանի, Դուրեանի, Պատկանեանի, Վարուժանի, Սիամանթոյի, Կուրղինեանի բանաստեղծութիւնների ժողովածուները, չխօսելով արդէն միջ – նադարեան հայ քնարերգութեան (Նարեկացի, Ֆրիկ եւայլն) մասին» (տես «Գրական թերթ»ի Նոյեմբեր 19ի թիւը, Ս. Դարոնեանի յօդուածը):

Համաձայն յօդուածագրին, Խորհ. Միութեան ոչ – հայ ընթերցողները ծանօթ չեն Րաֆֆիի, Տէրենցի, Ազայեանի, Նար – Դոսի, Մանուէլեանի, Փափազեանի, Շանթի, Օտեանի, Թոթովենցի եւ «շատ ուրիշներու բազմաթիւ նշանաւոր ստեղծագործութիւններուն»:

Խորհրդային իշխանութեան տարինե – րուն Մոսկուայի մէջ լոյս տեսած են միայն Շիրվանզադէի գործերը:

Այսքանը արդէն խօսուն կը դարձնէ պատկերը. — Մէկ կողմէ մեծ ճիգ եւ աշխատանք ռուս գրականութեան ծանօ – թացման եւ տարածման ուղղութեամբ, միւս կողմէ՝ գրեթէ անտեսում:

Այս դժբախտ հաստատումը աւելի ցայտուն կը դառնայ, երբ, համաձայն յօդուածագրին, ռուս գրական պարբերա – կաններուն մեծամասնութիւնը շատ քիչ տեղ կը յատկացնէ ազգային հանրապե – տութիւններու գրողներուն: Օրինակ, «երկու միլիոն տպաքանակով լոյս տեսնող «Ռոման Գազետան» իր գոյութեան բո – լոր տարիների ընթացքում չի տպագրել եւ ոչ մի հայկական վէպ կամ վիպակ»:

Թարգմանական գրականութեան հրա – տարակութեան կարեւոր բաժինը ստանձնած են Մոսկուայի հրատարակչութիւն – ները: Որով, իրերու այս կացութեան մեծ մասին պատասխանատուութիւնը կ՚իյնայ Ռուսերուն վրայ: Անտեսումն կամ ան – փութութիւնը կուգայ վերէն, կեդրոնէն: Եւ արդիւնք է հետապնդուած նպատակի մը:

Մեր այս հաստատումը աւելի հիմնաւորելու համար աւելցնենք, որ միշտ Ս. Դարոնեանի համաձայն, «Ներկայումս կենտրոնական ոչ մի հրատարակչութիւնում չկան հայերէն ու հայ գրականութիւն իմացող խմբագիրներ»:

Յօդուածագիրը, ապահովաբար, հա – մաձայն գտնուի մեզի հետ, երբ հարցտանք, թէ աւելի նպատակայարմար պի – տի չըլլա՞ր եթէ Հայաստանի մէջ փոխանակ ռուսական վարժարաններու թիւը աւելցնելու, Ռուսեր հետեւէին հայերէնի և հայ գրականութեան դասընթացքներուն, որպէսզի հրատարակչական մարմիննե – րու մէջ հայերէնը եւ հայ գրականութիւնը ճանչցող խմբագիրներ գոյութիւն ունենան:

Յօդուածագրին այն հաստատումը, թէ 1955 – 1959ի ժամանակամիջոցին ռուսերէն թարգմանութեամբ 209 հայերէն գործեր լոյս տեսած են, ոչ մէկ ձեւով կը ջնջէ իրականութիւնը, քանի որ, իր իսկ վկայութեամբ 45 տարուան ընթացքին ոչ միայն չեն հրատարակուած հայ գրականութեան իսկական նկարագիրն ու արժէքը բնորոշող գործեր, այլ, նոյնիսկ, մեր ժամանակակից մեծագոյն բանաստեղծներէն Յովհ. Շիրազի բանաստեղծութիւն – ներու հաւաքածոն լոյս տեսած է... 1500 օրինակով:

Աւելցնենք առանց խորհրդածելու, թէ Սիլվա Կապուտիկեանի բանաստեղծու – թիւններու հաւաքածոն հրապարակ հան – ուած է յիսուն հազար տպաքանակով:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՅՈՒՇԵՐ ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԷ

Սիրելի Նարդունի. — «Ածխածարքայն Հայոց Տրդատէս» վէպին հայերէն հրա – տարակութեան առթիւ, Յառաջի մէջ, յուզումով կարդացինք գողտրիկ ներբո – ղականդ, նուիրուած՝ թէ այդ վէպին, որ գերմաներէն է գրուած, թէ անմոռանալի հայրիկիս, որ զայն թարգմանած է: Գեղեցիկ եւ սրտառուչ պատեհութեամբ մը, այդ հոյակապ հատորին մօտալուտ տպագրութիւնը կը զուգադիպի հօրս (թարգմանիչին) ծննդեան հարիւրամեակին: Արդարեւ, ծնած 1865ին, ան այժմ պիտի թեւակոխէր իր հարիւրերորդ տարին: Թոյլ տուր, որ այս առթիւ յիշեմ երկու դրուագներ, այլապէս յատկանշական, այն օրերէն՝ երբ Ֆրանսահայ մտաւորականութեան փաղանգէն երկու հոգի դեռ իրենց աչքերն չէին փակած յաւիտենականութեան:

Պատերազմի սկզբնական շրջանին էր: Իմացած էինք որ Շաւարշ Միսաքեան եւ Յակոբ Տէր – Յակոբեան գաւառ կը գտնուէին: Վերադարձի ճամբուն վրայ ուղեր էին հանդիպիլ իրենց գրչի երէց եղբօր, հօրս, որ քաշուած Լիոնի իր պատեանին մէջ, անհամբեր կը սպասէր Փարիզահայ մտաւորականներու այցելութեան, հոգեկան կազդոյր եւ մխիթարութիւն ունենալու համար:

Յետ միջօրէի մըն էր: Հայրս, անհանգստութիւն մը կը զգար կուրծքին վրայ:

— Գեղամ, ըսաւ, պէտք կը զգամ, գնա կանչէ Թոնամեանը (մեր դրացի հայ բժիշկը):

Կը պատրաստուէի երթալ բժիշկը կանչելու, երբ մեր յարկաբաժնի պատուհանէն տեսայ որ, դիմացի հրապարակին վրայ, հանրակառքէն վար կ՚իջնէին Շաւարշ Միսաքեան եւ Յակոբ Տէր – Յակոբեան:

— Հայրիկ, Շաւարշը եւ Տէր – Յակոբեանը կուգան, գոչեցի:

— Ի՞նչ կ՚ըսես, իրա՞ւ ես:

Քիչ ետք անոնք արդէն մուտք կը գործէին մեր տան մէջ: Աննկարագրելի էր խեղճ հայրիկիս ուրախութիւնը: Գրկաբաց ողջագուրուեցաւ եկուորներուն հետ, եւ սկսաւ խանդավառ խօսակցութիւնը, որուն շուտով պիտի յաջորդէր «Ածխածարքայն Տրդատէս»ի թարգմանութեան բազմաթիւ էջերու ընթերցումը, նոյնքան հրավառ, լայն շունչով եւ զօրեղ ձայնով կատարուած: Քիչ առաջուան հիւանդը չէր այլեւս: Բայց երբ պահիկ մը կարճ լռութիւն մը տիրեց, մօտեցայ հօրս եւ ականջին ի վար հարցուցի. — Կ՚ուզե՞ս, կանչե՞մ Թոնամեանը: — Ոչ, «օղուլ», չէ, անցաւ, աղէկ եմ հիմա:

Այդ պահուն, եթէ նոյնիսկ Թոնամեանը գար եւ լաւագոյն դեղն իսկ տար, պիտի չկրնար գուցէ այդ անմիջական բարելաւումը գործել: Հրաշք գործեց գրչի ընկերներու հետ տեսութիւնը:

Յետոյ քու կարգդ էր գալ ու տեսնել «Արազ»ի հարազատ բարեկամը՝ «Տաբաղ»ը: Ազատագրումէն ետքն էր, 1945 Ապրիլին, պատերազմի վերջաւորութենէն մէկ ամիս առաջ: Հայրս, այդ օրերուն, իր մահուան անկողնին մէջ էր: Երկար, շատ երկար ժամանակէ ի վեր, ճամբադ կը սպասէր: «Շաւարը եկան, Նարդունին չեկաւ» չէր դադրեր կրկնելէ: Իր ամէնէն տաղնապալից օրերէն մէկն էր: Այդ օրը անկողնին մէջ շարժելու իսկ կարողութիւն չունէր: Երբ ներս կը մտնէիր սենեակէն, դարձեալ պիտի պատահէր փոքր «հրաշք» մը: Ելաւ նստաւ անկողնոյն մէջ եւ գոչեց. — Ա՛յ Նարդունիս, բարով եկար, տղաս, բայց այս վիճակի՞ս մէջ պիտի գայիր զիս տեսնելու, ինչո՞ւ առաջ չեկար:

Եւ սեղմելով քեզ ուժգին, ճակտէդ դրոշմեց կարօտալի համբոյրը: Սկսաւ խօսիլ, երկա՛ր խօսիլ անհաւատալի ոգեւորութեամբ:

Բայց վախնալով որ կը յոգնի եւ նոր տաղնապ մը կ՚ունենայ, ինչպէս մայրս, նոյնպէս դուն, թողուցինք զինքը եւ քաշուեցաք հիւրասենեակ:

Երբ պահիկ մը զինք առանձին թողուցինք, յանկարծ իր անկողնէն դէպի քեզի ուղղեց վերջին ծայր դժուարին, խրթին գրաբար նախադասութիւն մը, պահանջելով անոր աշխարհաբար իմաստը: Եւ դուն վայրկենապէս պատասխանեցիր, — այսօրուան պէս կը յիշեմ, — անտարակոյս ճշգութեամբ, քանի որ, հայրս զարմացած ու հիացած, «ապրի՛ս, ապրիս, տղա՛ս» բացագանչեց: Ես իր սնարին մօտն էի, դարձաւ ինծի եւ ըսաւ՝ քեզի ակնարկելով. — Զգիտցածը չկայ, չգտնուած միտք է:

Մեկնումէդ քանի մը օր ետք, ափսո՛ս, անխուսափելին կը պատահէր: 1945 Ապրիլ 25ի երեկոյ մըն էր: Զգաց թէ հնչած էր իր վերջին ժամը: Ամէնքս հաւաքեց իր մահճակալին առջեւ եւ պաղատեցաւ մեզի որ երբեք չյուսալքուինք իր կորուստով, զոր կը գտնէր բնական, հասած մանաւանդ մեծ ծերութեան ափերը: Վերջին վայրկեանին փափաք յայտնեց որ իր մօտ կանչենք Լիոնի հայ տպարանատէր Պ. Հրանդ Թաղէոսեանը, որուն տպարանը յաճախ կ՚այցելէր ժամանցի համար: Երբ հայրս իր վերջին շունչով անկենդան՝ կ՚իյնար անկողնին վրայ, Հրանդ Թաղէոսեան իր մատներով կը հպէր անոր գլխին եւ կ՚ըսէր. — Այս գլուխդ ո՞ւր կը տանիս, Տէր –Անդրէասեան, եւ ի՞նչպէս կը բաժնուիս Մեծարքանչէդ...:

Պարզօրէն ըսուած այս երկու խօսքերը խոր տպաւորութիւն թողուցին մեր վրայ:

ԳԵՂԱՄ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Պէտք է պահենք մարմնին ուժը՝ պահելու համար մտքին ուժը:

ՎՈՎԸՆԱՐԿ

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

21. — ՊԷՏՔ Է ԲԱՆԱԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՃԱՄԲԱՆ

Պէքիր Սամի պէյ, մասնաւոր պատուիրակութեան մը հետ, Մոսկուա մեկնեցաւ եւ տեսակցութիւն ունեցաւ Խորհ. կոմիսարի օգնական՝ Լեւոն Գարախանի հետ: Այս բանակցութեանց ընթացքին, մեծ կարեւորութեամբ կանգ առին անոնք Հայաստանի ճամբան կարճագոյն ժամանակամիջոցի մէջ բանալու անհրաժեշտութեան վրայ, որպէսզի կարելի դառնայ Թուրքիա փոխադրել այն զէնքերը, որոնք պիտի ուղարկուէին Անատոլու, իբրեւ օժանդակութիւն Անկախութեան պատերազմ մղող ուժերուն:

Գարախան կը պնդէր, թէ Լեհաստանի դէպքերուն առթիւ պարտաւոր էին ուժ պահել այդ շրջանին մէջ եւ թէ դժուար էր զօրք փոխադրել հարաւ՝ բռնութեամբ եւ ճնշումով ճամբայ բանալու համար կատարուելիք զինուորական օժանդակութեան: Ուստի, յարմար տեսնուած էր հարցը կարգադրել բանակցութեամբ, այսինքն՝ քաղաքական միջոցներով միայն:

Պէքիր Սամի պէյ Լեւոն Գարախանի տեղեկացուցած էր, թէ Անկախութեան պատերազմի մարտիկները անմիջականօրէն պէտք ունին այդ օժանդակութեան եւ թէ չեն կրնար սպասել երկար, նոյնիսկ 15 օր անգամ: Ուստի խիստ կարեւոր է եւ կենսական՝ այդ ճամբան կարճագոյն ժամանակամիջոցի մէջ բանալը եւ ռազմամթերքի օգնութեան ապահովումը՝ կռուող ուժերուն:

Հակառակ այս կացութեան, սակայն, Թրքական պատուիրակութիւնը հազիւ տասը օր ետքը անգամ մը եւս կարողացաւ տեսակցիլ Գարախանի հետ, այսինքն՝ 1920 Օգոստոս 4ին:

22. — ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՈՒԺԵՐԸ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Այս տեսակցութեան ընթացքին, Գարախան յայտնեց, թէ Խորհ. ուժերը Նախիջեւան մտած են արդէն եւ հոն կապ հաստատած՝ Թրքական ուժերուն հետ ու շարունակեց.

— Տեղեկացանք, թէ Անգարայի կառավարութիւնը ծանուցագիր մը տուեր է Հայաստանի եւ անկէ պահանջեր, որ հայ զինուորները քաշուին իրենց դիրքերէն՝ մինչեւ այն գիծերը, որոնք գծուած եւ ճանչցուած են Պրեսթ – Լիթովսքի դաշնագրին համաձայն: Մենք, կարգ մը պատճառներով անյարմար կը գտնենք որեւէ պահանջ ներկայացնել Հայերու՝ թէ առանձնապէս Թուրքիոյ կողմէ եւ թէ Խորհ. Միութեան հետ՝ միասնաբար:

23. — «ՄԵՆՔ ՀԱՐՑԸ ԿԸ ԿԱՐԳԱԴՐԵՆՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ»

Գարախան շարունակեց. —

«Նախկին Ռուսիոյ հողային սահմաններուն մէջ գտնուող Հայաստանի հետ, մենք հարցը կը կարգադրենք: Հակառակ անոր, որ պատերազմ չենք ուզեր, բայց եւ այնպէս՝ ամէն տեսակ պատրաստութիւն տեսած ենք Հայաստանի դէմ: Մեզի կը վերապահենք իրաւունքը՝ Հայաստանի դէմ պատերազմ հռչակելու համար: Այդ բանին համար ալ, մենք կարգ մը փաստեր ունինք մեր ձեռքը եւ գտնենք ձեւի մը բերելով, յարմար առենին պիտի հռչակենք պատերազմը Հայաստանի դէմ: Օրինակ, Հայերը բռնագրաւած են այն 25 ֆունտ ոսկին, զոր ղրկած էինք Թուրքիոյ՝ իբրեւ օգնութիւն»:

Լեւոն Գարախան, ապա շարունակեց. — «Մենք 48 ժամ միջոց տուինք Հայաստանի կառավարութեան, որպէսզի բռնագրաւուած այդ ձոյլ ոսկիները վերադարձնէ մեզի: Իսկ Հայաստանի կառավարութիւնը ետ կանչեց այն հայկական պատուիրակութիւնը, որ կը գտնուէր Մոսկուայի մէջ:

«Մեծ կարեւորութեամբ կը գնահատենք օժանդակութեան այն կարիքը, զոր ունի Թուրքիան՝ իր այդ ճակատագրական պատերազմը յաջողութեամբ կարենալ գլուխ հանելու համար: Ձեզ կը վստահեցնեմ եւ պէտք է լաւ գիտնաք, թէ մինչեւ ամսավերջ անպայման պիտի բացուի այդ ճամբան: Բայց խնդիրը գաղտնի թող մնայ: Այս պարագան ոչ ոքի յայտնեցէք, այլ միայն ձեր կառավարութեան տեղեկացուցէք:

(12 Շար.)

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԷՋՄԻԱԾԻՆ» պաշտօնական ամսաթերթ Մայր – Աթոռ Ս. Էջմիածնի: Օգոստ. – Սեպտ. 1965:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐԸ

ԱԴՈԼՖ ԹԻԷՐ (1871–1873). — Փաստաբան: Ընտրուած 74 տարեկանին: «Պարոն Թիէր, անկէն դուրս բերէք մեզ»: 1870ի ամբողջ Ֆրանսան է որ այս կանչը կ'արձակէ ընտրութեանը համար մարդուն՝ որ պիտի կոչուի «Երկրին ազատարարը»: Ֆրանսա հինգ միլիառ ոսկի ֆրանք պարտական է Գերմանացիներուն, զոր սակայն պիտի յաջողի վճարել Թիէր, երկու անգամ փոխառութիւններ կատարելով ժողովուրդէն: Իբրեւ թէ չըրաւէին 1870ի պատերազմին 135.000 զոհերը, պաշարուած Փարիզն ու «Քոմիւնը» պիտի աւելցնէին քսան հազար զոհեր եւս, առանց հաշուելու Պատուոյ – Լեգէոնի, Պետութեան Խորհուրդին, Փարիզի Թաղապետութեան քաղաքապետարանի եւ Թիւըլըրիի պալատներուն հրկիզումները: Թիէրի իշխանութեան օրով է սակայն որ կը բացուի Մոն – Սընիի հսկայ փապուղին, եւ որոշում կը տրուի ջրանցքներու վերածելու Մէօզն ու Մօզէլը:

ՓԱՏՐԻՍ ՏԸ ՄԱՔ – ՄԱՀՈՆ (1873 – 1879). — Զինուորական: Ընտրուած 64 տարեկանին: Ինքն է որ այցելելով կարօնէն ողողուած հարաւ – արեւմտեան շրջանները՝ պիտի գոչէ զարմացական. — «Այս որքա՜ն ջուր, այս որքա՜ն ջուր»: Անիկա արգիլեց չէ սակայն որ իր իշխանութեան օրով վերջին գերմանացի զինուորը դուրս գայ Ֆրանսայէն: Երկիրը (բացի Ալզաս – Լորէնէն) ի վերջոյ փրկուած է: Ազատած, Ֆրանսա կը ձեռնարկէ կազմելու իր սահմանադրութիւնը: Առաջին անգամ ըլլալով վերջնականօրէն կը հաստատուի Հանրապետութիւնը: Նախագահը պիտի ընտրուի եօթը տարուան շրջանի մը համար համագումարի մը կողմէ, որ կազմուած է խորհրդարանի անդամներէն: Փարիզի մէջ համաշխարհային ցուցահանդէսը կը համախմբէ երկու հարիւր հազար այցելուներ: Գործածութեան կը դրուին արդէն ելեկտրականութիւնը, հեռաձայնն ու հեծանիւը, իսկ երկաթուղին տակաւ պիտի զարգանայ: Օփերան կը բացուի:

ԺԻՒԼ ԿՐԷՒԻ (1879 – 1887). — Փաստաբան: Ընտրուած 71 տարեկանին: 78 տարեկանին վերընտրուած: Ելիզէն կը քաղքենիանայ: Քօրալի Կրէւի ինքն իսկ իր գնումները կը կատարէ: Իր ամուսինը, միրահար Պիյարի, կը խնամէ «Պէպէ» յորջորջուած բադ մը եւ սպիտակ սարեակ մը: Ֆրանսան կը տարածուի ծովէն անդին: Հովանաւոր կառավարութիւններ Թունուզի, Մատակասքարի, Աննամի եւ Թոնքինի մէջ: Սաւորնեան տը Պրազզա կը կազմակերպէ Քոնկոն: Հակակրօնական օրէնքներու եւ ուսուցման պետականացման (նախնական պարտադիր ու ձրի) շրջանն է: Վերահաստատուած է ապահարզանը: Յուլիս 14ը հռչակուած է ազգային տօն: Փասթէօր կը բուժէ ջրախտը: Փուպէլ նահանգապետը կը հաստատէ տուփերը՝ որոնք իր անունը կը կրեն: Կրէվի մասին կ'երգեն նաեւ. — «Ի՜նչ դժբախտութիւն փեսայ մը ունենալը ...», որովհետեւ իրենը չքանշաններու առեւտուր է ըրած: Նախագահութենէն կը ստիպուի հրաժարիլ:

ՍԱՏԻ ՔԱՐՆՕ (1887 – 1894). — Ճարտարագէտ: Ընտրուած յիսուն տարեկանին: Նախագահը երկիրը կը շրջի եւ առաջին անգամ ըլլալով պաշտօնական արարողութիւններու յատուկ հագուստը կը հաստատէ: Ֆրանսա կը տիրէ Կինէի, Քոթ տ'Իվուարի, Տահոմէի: Ֆրանսական նաւատորմը կ'այցելէ Կրոնշթատի ռուսական նաւահանգիստը, իսկ ռուսական նաւատորմը կուգայ Թուլոն, դաշնակցութեան մը սկիզբն է: Կը յայտնուի ինքնաշարժը եւ Էյֆէլ իր աշտարակը կը բարձրացնէ: Պուլանժէ զօրավարը որ մենատիրութեանը ձգտի, ժողովուրդը կը գրգռէ, բայց ի վերջոյ անձնասպան կ'ըլլայ սիրուհիին գերեզմանին վրայ: Գայթակղութիւն Ֆէրտինան տը Լէսէփսի հիմնած ընկերութիւնը բանալու համար Փանամայի ջրանցքը, կը դադրեցնէ իր վճարումները, խորհրդարանականները կ'ամբաստանուին իբրեւ մսխողներ: Անիշխանութիւնը իր առաջին ռումբերը կ'արձակէ: Նախագահը գլխատել կուտայ իր մարդսպան մէկը, Ռաւաշոլ: Ուրիշ մը, Գազէրիօ իտալացին, Լիոնի մէջ կը սպաննէ նախագահը:

(Շար.)

ԿԻՆԵՐԸ ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Զուիցերիոյ մէջ, մարդ ուր որ ալ դարձնէ նայուածքը, ամէնէն աւելի պիտի տպաւորուի ոչ թէ զուիցերական տեսարաններու գեղեցկութիւններէն կամ քաղաքներու մէջ տիրող մաքրութենէն, այլ՝ աշխատող կիներէն, որոնք գրաւած են ամէնէն «արական» արհեստները: Թաքսիի վարորդ, հանրակառքի վարորդ, ոստիկան, մարդատար ինքնաշարժի վարորդ, ահա մէկ քանին այն արհեստներէն, զորս ոչ միայն յաջողութեամբ կը գործադրեն Հոլվայներու եւ ժամացոյցներու երկրի կիները, այլ նաեւ՝ շատ մը պարագաներու մէջ այրերէն աւելի մեծ թիւ կը ներկայացնեն:

Իսկապէս, օրինակի համար Ցիւրիխի մէջ, ուր Զուիցերիոյ միւս բոլոր քաղաքներէն աւելի մեծ է թիւը աշխատող «տըկար» սեռի ներկայացուցիչներուն, կինը այն տպաւորութիւնը ունի, թէ ի վերջոյ այրերուն հետ հաւասարած է:

Եւ սխալ չէ, որովհետեւ, մարդ ուր որ ալ նայի, պիտի տեսնէ՝ թէ կիները կը տիրապետեն ամէն կողմ: Եւ ոչ միայն փողոցներուն մէջ: Կիներն են, որ օտարները կ'ընդունին մեծ պանդոկներու մէջ եւ անոնք են որ գործ կ'ունենան դրամատուներու հետ: Ճաշարանները, սրճարանները, «քեպապ»ի խանութները՝ գըրեթէ բոլորովին անոնց ձեռքը կը գտնուին:

Բայց, անիկա առաջին տպաւորութիւն է, որովհետեւ, եթէ աւելի լաւ դիտէ մարդ, պիտի տեսնէ, որ որեւէ գործի մէջ, այրերու տեղը չէ որ կը բռնեն կիները: Այսինքն, զանոնք չեն վռնտած իրենց մտնելու համար: Այլ՝ կրցած են չափախուիլ անոնց հետ եւ այնքան լաւ՝ որ կարելի չէ զանազանել մէկը միւսէն: Անիկա՝ անսովոր է միւս Եւրոպայիններուն եւ յատկապէս Հարաւայիններուն — Իտալացիներուն եւ Յոյներուն համար:

Եւ սակայն, շատ տարիներ առաջ չէր, որ գլխաւորաբար գերմանախօս Զուիցերիոյ կիներէն շատերուն համար, կինը բարձրացնող երեք արժանիքներ կային: Այդ երեք արժանիքները ծանօթ էին իբրեւ «Երեք քէեր» — զանոնք բնորոշող գերմաներէն բառերու սկզբնատառերը — ƒինտէր, ƒիւհէ, ƒիրխէ, այսինքն, տըղաք, խոհանոց, եկեղեցի: Այսօր, գրեթէ առանց բացառութեան՝ բոլոր աղջիկները կ'աշխատին: Ու կ'աշխատին նոյնիսկ ամուսնացածները որոնց թիւը հետզհետէ կը շատնայ:

Ի՞նչ բանի արդիւնք է այս երեւոյթը: Մեծ մասամբ, տնտեսապէս անկախ ըլլալու աղջիկներու ցանկութեան, որպէսզի կարենան «իրենց կեանքը ապրիլ» առանց պէտք ունենալու հաշիւ տալ իրենց ծնողքներուն: Այսպէս, ոչ հազուադէպօրէն կարելի է տեսնել 17 – 18 տարեկան կամ աւելի փոքր աղջիկներ, որ դպրոցին մէջ իրենց ուսումը աւարտելով՝ Ցիւրիխ կ'երթան աշխատելու:

Ուրիշ պատճառ մըն ալ այն է, որ պատերազմէն ետք, Զուիցերիոյ մէջ, ճարտարարուեստը այնպիսի զարգացում մը ունեցաւ բոլոր մարզերէն ներս, որ շարունակ կը ստեղծուին գործի նոր տեղեր, որոնց մեծագոյն մասը, այսօր ալ պարապ կը մնայ, աշխատող ձեռքերու պակասին հետեւանքով:

Ատոր համար, ոչ միայն կիները կը հրաւիրեն նոր ստեղծուած տեղերու մէջ գործ բռնելու, այլեւ անոնցմէ կը խնդրեն աշխատանքի շատ նպաստաւոր պայմաններ առաջարկելով: Ուրիշ պատճառ մըն ալ՝ կիները կը մղէ աշխատելու — պերճանքի մոլութիւնը: Հարուստ երկրի մը մէջ ապրելով՝ կ'ուզեն հարուստի պէս ապրիլ եւ արդէն հարուստ են, քանի որ իրենց երկրի տնտեսութիւնը ծաղկեալ վիճակի մէջ կը գտնուի:

Այսպէս կարելի է տեսնել պանդոկներու սենեկապանուհիներ կամ բանուորուհիներ, որ լաւագոյն դերձակներուն կարել կուտան իրենց հագուստները եւ կը գնեն ամէնէն սուղ հագուստները:

Քանի որ իրենց թոշակները թոյլ կուտան՝ ինչո՞ւ իրենք ալ հարուստներու հաճոյքները չվայելեն:

Թարգմ. ՎԷՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅԱՋՈՂ ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ ՄԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, (Յառաջ). — Հայ Նախկին Մարտիկներու Միութիւնը Նոյեմբեր 14ին, կիրակի, սարքած էր հայկերոյթ մը՝ Պուրսիէի ճաշարանին մէջ:

Հրաւիրեալներու թիւն էր շուրջ 60: Շատ շուտով ստեղծուեցաւ ջերմիկ մթնոլորտ մը՝ շնորհիւ սեղանապետ Մ. Նալպանտեանի ձեռնհաս ղեկավարութեան: Յաջորդաբար խօսք առին ներկաներէն Պ. Մարանճեան, որ կարճ տեղեկատուութեամբ ներկայացուց Միութեան գործունէութիւնը, Պ. Ստանպուլեան, Պ. Միքայէլեան, որոնք դրուագներ պատմեցին 1914 – 18ի ահեղ մարտերէն, Տիկին Միքայէլեան, որ իր խօսքը ուղղելով երիտասարդներուն թելադրեց հետեւիլ իրենց հայրերու օրինակին, Պ. Մխքճեան եւ Պ. Մարթէն, որոնք խօսեցան ֆրանսերէն՝ ի պատիւ ներկայ ֆրանսացի հիւրերուն:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին ներկաներէն շատեր: Ժաք Յովնանեան երգեց հայկական, ֆրանսական երգեր, Մեսրոպեան, Օր. Յովնանեան արտասանեցին ու երգեցին:

Ներկաները բաժնուեցան գոհ տպաւորութեամբ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՆԱՍՆԱՊԱՀՆԵՐԸ պետութեան յանձնեցին 35 հազար թոն միս: Ըստ ծրագրի պէտք է յանձնուէր 34.400 թոն:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՆԵՐՍԻՍԵԱՆԻ ծննդեան 70ամեակին առթիւ բազմաթիւ յօդուածներ լոյս տեսան Երեւանի մամուլին մէջ:

ԵՐԵՒԱՆԻ մարզադաշտին մօտերը շինուեցաւ նոր մարզարան մը՝ օժտուած արդիական յարմարութիւններով:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» հրատարակչութիւնը լոյս ընծայեց Դ. Վարուժանի նամականին, որ ցարդ եղածներուն մէջ ամէնէն ամբողջականն է: Կը պարունակէ 162 նամակներ, գրուած՝ 1903 – 15 թուականներուն: Յառաջաբանը գրած է բանասէր Գ. Մաղոյեան:

ՄԱՅԻՍԷՆ ի վեր 7000 զբօսաշրջիկներ այցելեցին Իջեւան:

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ տեղի ունեցած իգական սեռի ողիմպիական խաղերը ցոյց տուին, որ Հայաստանի կին մարզիկները դեռ շատ հեռու են միջազգային չափանիշներէն:

1964ին թանգարան այցելողներու թիւը եղած է 600.000:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (90)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

Բացի այս, Լորտը գրած էր արդէն իր մտափոխութեան մասին Լէյտի Էճվարի, բայց այս վերջինը կը վստահեցնէ, թէ այդ նամակը չէ անցած իր ձեռքը: Կամ ինքն է որ կը ստէ, կամ իր ամուսինը, եւ կամ ուրէ մէկը գրաւած է նամակը: Ո՞վ: Ու ես սա հարցումը կուտամ ինքզինքիս. — ինչո՞ւ համար պարոն Գրիան Մարթէն ձանձրոյթը կրած էր գալու եւ իր ստերը ըսելու ինծի: Ես կ'ենթադրեցնեմ թէ դուք խենթի պէս սիրահարած էք Լէյտի Էճվարին: Լորտ Էճվար կը յայտնէ ինձ, թէ իր կինը կը փափաքի ամուսնանալ դերասանի մը հետ: Լաւ: Բայց այդ փոփոխամիտ կինը արդէն տարբեր նպատակ մը սկսած է հետապնդել, եւ երբ Լորտ Էճվարի հաւանութեան նամակը կը հասնի, ձեզի հետ չէ որ կ'ուզէ ամուսնանալ, այլ ուրիշի մը հետ: Արդ, դուք պատճառներ ունէիք այդ նամակը անհետացնելու:

— Ե՞ս ... երբեք:

— Սպասեցէք: Քիչ յետոյ կրնաք խօսիլ որքան որ ուզէք: Այժմ լաւ հետեւեցէք խօսքերուս:

«Դուք, որ իգական սեռի պաշտած կուռքն էիք, եւ կը կարծէիք թէ կիները անդրդուելի չեն կրնար մնալ ձեզ մօտ, վիրաւորուած հոգեկան վիճակ մը ունիք անշուշտ: Ձեր ցասումին մէջ մէկ բան կը խորհէիք միայն, Լէյտի Էճվարին տալ սոսկալի հարուած մը: Եւ ի՞նչ կրնայիք մաղթել աւելի, եթէ ոչ զինքը տեսնել ամբաստանութեան մը ներքեւ ... կամ դատապարտուած:

Ժաբ չկրցաւ յիշոց մը զսպել:

Փուարօ դարձաւ դէպի ոստիկանը.

— Այսպէս է, բարեկամս, այս է այն ճշճիմ գաղափարը, որ մտքիս մէջ ծլած է, եւ որուն վրայ բազմաթիւ ուրիշ դէպքեր եկած են աւելնալ: Գարլոթա Ատամս բարեկամութիւնը ունէր երկու մարդոց՝ գնդապետ Մարշին եւ Գրիան Մարթէնին: Անկարելի չէ, որ մեծամեծ գումարներ շահող Գրիան Մարթէնը եղած ըլլայ ծրագիրը երիտասարդ դերասանուհիին ներկայացնողը եւ տասը հազար տոլար խոստացողը: Արդարեւ, Միս Ատամս պիտի չհաւատար, որ Րոնալտ Մարշ այդքան դրամ կրնար յատկացնել: Գիտէր որ նեղ կացութեան մէջ էր ան, մինչդեռ Գրիան Մարթէնը ...

— Կ'երդնում որ ես չեմ յանցապարտը. կ'երդնում գլխուս վրայ, աղաղակեց դերասանը խռպոտ ձայնով մը:

Փուարօ շարունակեց.

— Երբ Միս Ատամսի իր քրոջ գրած նամակին պարունակութիւնը հեռագրուեցաւ Ուաշինկթընէն Սքոթլանտ Եարտի, ես չէի գիտեր ինչ մտածել: Աւելի ուշ, ստանալով այդ նամակին բնագիրը, հաստատեցի, որ էջ մը կը պակսէր անկէ, ինչ որ հետեւցնել կուտար թէ ուշադրութիւնը պէտք էր դարձնել գնդապետ Մարշէն զատ՝ ուրիշ անձի մը վրայ:

«Այս վերջինը երբ ձերբակալուեցաւ, յայտարարեց թէ նշմարած էր մարդ մը, որ կը նմանէր Գրիան Մարթէնի եւ մտած էր իր հօրեղբօր տունէն ներս: Ամբաստանութեան մը ներքեւ գտնուող մարդու մը այս վկայութիւնը ոչ մէկ արժէք կը ներկայացնէր: Անկէ զատ, Պարոն Մարթէն իր անմեղութիւնը հաստատող ապացոյց մը ունէր: Այդ մասին կասկածիլ կարելի չէ. եթէ Պ. Մարթէն գործած էր ոճիրը, անպայման անմեղութեան ապացոյց մը պատրաստած ըլլալու էր արդէն: Այս ապացոյցը հերքուած է միմիայն մէկ վկայի՝ Միս Տրիվէրի կողմէ:

— Ես կը մնամ միշտ իմ դիրքիս վրայ, միջամտեց երիտասարդ գլխարկավաճառուհին:

— Լաւ կ'ընէք, օրիորդ, պատասխանեց Փուարօ ժպտելով: Սակայն յիշեցէք նաեւ որ նոյն օրը ես տեսած էի ձեզի նոյնիսկ Պ. Մարթէնի հետ գլուխ գլխի ճաշելու ատեն: Դուք մօտեցաք իմ սեղանիս փորձելով զիս համոզել, թէ Միս Ատամս տկարութիւն մը ունէր դէպի Րոնալտ Մարշը ... եւ ոչ թէ Գրիան Մարթէնը, ինչ որ իրականութիւնն էր:

— Բնաւ երբեք, բողոքեց դերասանը տիրաբար:

— Թերեւս դուք չէիք անդրադարձած, պարոն, ըսաւ Փուարօ հանդարտութեամբ, բայց կարծեմ թէ այդ է ճշմարտութիւնը: Եւ այս պարագան թերեւս լաւագոյն կերպով կը բացատրէ Միս Ատամսի հակակրութիւնը դէպի Լէյտի Էճվարը, որ բացարձակապէս ատելի էր Գարլոթայի համար: Դուք անկասկած ձեր յուսախաբութեան մասին խօսած էիք իրեն, չէ՞:

— Այո, ես պահանջքը կը զգայի սիրտս բանալու ուրէ մէկուն, եւ Գարլոթան...

— ... Ձեզի հանդէպ համակրութիւն մը ցոյց տուած էր: Լաւ, ի՞նչ տեղի կ'ունենայ յետոյ: Րոնալտ Մարշ կը ձերբակալուի:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

Այրի Տիկին Հ. Արշամ Խոնդկարեան խոր ցաւով կը ծանուցանէ իր ամուսնոյն՝

ԱՐՇԱՄ ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 1ին, իր բնակարանը :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Դեկտ. 4) ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեէօ - Փարիզէնի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար Հ. Բ. Ը. Մ.ի մասուորականներու դամբարանը :

Հանգուցեալին փափաքին համաձայն ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ :

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները : Փոքրիկն Անտրէ Կարապետեանի արկածամահ՝ յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Պ. Պ. Ա. Ենովքեան 30 ֆրանք, Ժ. Գասպարեան քսան, եկեղեցիին, Թ. Նիկողոսեան տասը եկեղեցւոյ դպրոցին : Տէր եւ Տիկին Կ. Վարդանեան քսան, Համբարձումեան ընտանիք քսան եւ Զիչէքեան ընտանիք տասը Ազքատախնամին : Տիկին Է. Վառնաճեան քսան Սէն Ժերոմի Կապ. Խաչին :

Ողբ. Փառունակ Յակոբեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Բ. Թէրզիպաշեան 30 ֆրանք, Գոճապաշեան ընտանիք քսան եկեղեցիին : Յ. Պետրոսեան քսան, Պ. Պետրոսեան տասը, Վ. Տէր-Վարդանեան տասը եւ Կ. Խողեան հինգ ֆր. Առաջնորդարանին :

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը խոր ցաւակցութիւն կը յայտնէ Կարապետեան եւ Յակոբեան ընտանիքներուն :

(Աւանդ գումարները ստանալ եկեղեցւոյ քարտուղարութենէն) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ԱՆՄԱՀ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Այս Կիրակի տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, Կեսարիոյ եւ շրջանի 1895ի դէպքին, եւ 1915ի տեղահանութեան ընթացքին ինկող ընդհ. նահատակներու եւ կախաղան բարձրացող մեր 53 հայրենակիցներու յիշատակին :

Կը հրաւիրուին Կեսարիոյ եւ շրջանի բոլոր մեր հայրենակիցները որ փութան իրենց երկիւղած յարգանքը արտայայտելու անոնց յիշատակին :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի, Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ կը քարոզէ Թեմիս առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի պիտի պատարագէ, քաղաքս հիւրաբար գտնուող եւ Էջմիածինէն վերադարձող Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան :

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի եւ շրջակայից հաւատացեալ ժողովուրդը :

Ս. ԹԱԴԷՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ
(Մարսէյլ)

Այս Կիրակի Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ անուանին տօնակատարութեան առթիւ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Թաղիս հոգեւոր հովիւ ՎԱԶԳԷՆ ՎՐԴ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ :

Այս առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյս հիմնադիր վախճանեալ յուսահոգի Գրիգոր Եպիսկ. Պալագեանի, եկեղեցւոյս վախճանեալ հոգեւոր հովիւներուն, դպիրներուն, եկեղեցւոյս կնքամօր Օր. Նուաիկ Տէր-Ղեւոնդեանին եւ նաեւ բոլոր եկեղեցւոյս շինութեան նուիրատուներուն, այս առթիւ Թաղիս եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան եւ հաւատացեալ ժողովուրդին կողմէ մատաղ կը մատուցուի, իսկ կէսօրէ ետք ժամը 3ին այցելութիւն Պալագեան Եպիսկոպոսին շիրիմին :

ԳԱՒԱՌԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաւառի մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց առկախ հաշիւները կարգադրել ուղղակի Թերթին վարչութեան հետ :

«Յառաջ»ի վարչութեան հաշուապահութեան դիւրութեան համար ջնջուած են ՎԱԼԱՆՍԻ, ՎԻԷՆԻ եւ ՏԷՍԻՆԻ գործակալութիւնները : Մեր բաժանորդներէն կը խնդրենք իրենց վճարումները կատարել «Յառաջ»ի Շէք - Փոսթալի թիւին .—

15069 – 82 Փարիզ

Շնորհակալութիւն

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին : Նոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գտնուի Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը .—

ԱԿՆՈՒՆԻ խումբը (Սէն Լու) 5 Դեկտ. ժամը 15·30ին :

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբը (Կարտան), 5 Դեկտ. ժամը 15·30ին :

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբը (Պուա Լիւզի), 5 Դեկտ. ժամը 15·30ին :

ԼԻՈՆ .— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՓՈՄՈՆ .— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ միջմասնաճիւղային ժողովը այս Շաբաթ ժամը 15ին, միութեան գրասենեակը : Շատ կարեւոր օրակարգ : Ներկայութիւն անհրաժեշտ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը հրաւիրէ շրջանիս բոլոր ընկերուհիները բացառիկ ընդհ. ժողովի, այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ս. Սահակ -Մեսրոպ սրահին մէջ : Կը խնդրուի չբացակայիլ այս խիստ կարեւոր ժողովէն :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ օծման 8րդ տարեդարձը կը տօնուի Դեկտեմբեր 19ին, Կիրակի օր :

Այս Կիրակի պատարագ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՏԱՐՕՆ Վ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆըրանսայի շրջանի 1966ի օրացոյցը :

Գին 2·50 ֆրանք, դիմել մասնաճիւղերու վարչութեանց :

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ
ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. Տէր – Մելքոնեանի կողմէ

Գունաւոր կողք, մաքուր տպագրութիւն, պատկերազարդ :

Գին՝ 5 փրանք
Առաքման ծախքերով 6·50

Ստանալու համար դիմել Հ. Սամուէլեան գրատունը, եւ կամ՝

Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUX (Seine
C. C. P. PARIS 19668-59

Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յառաջի խմբագրութեան :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Մարսէլ – Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. ՎԱՐԴԱՆ ենթակոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Կապ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Կիրակի, Դեկտեմբեր 5, ժամը 15էն 24 Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահը, Փլաս տիւ 11 Նովանպրը

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին :

ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ, ընկերակցութեամբ Կարպիս Աֆրիկեանի
Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՖՐԻԿԵԱՆԻ
« LES CAUCASE » Ալֆորվիլի պարախումբը
Ընկերակցութեամբ՝ ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ
Թատերական ներկայացում ղեկավարութեամբ ԿԱՐՕ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ
Ժամը 19էն ետք պարահանդէս՝ նուագախումբ ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Grande Nuitée Nor Séround

Avec l'Orchestre ZANINI et les GOLDENS - La participation de LIZ SARIAN

Pour la première fois à Marseille
Le Samedi 4 Décembre à l'Alhambra de 22 heures à l'aube

Retenez vos places : tous les soirs au siège. 26 Rue des Convalescents de 19 h. à 20 h. sauf les Vendredi, Samedi et Dimanche

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

GRAND - HOTEL

Կիրակի, Դեկտեմբեր 5, ժամը 17էն կէս գիշեր

Նախագահութեամբ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

Կը մասնակցի սիրայօժար ծանօթ

ՏԷՐ – ԱԲՐԱՄՈՖԻ (Karpoucha)

Պալալայքաներու խումբը

ORCHESTRE — Մուտք 10 փրանք

Ապահովել սեղանները .— 924–38–54 — Ուսանողներու կէս գին

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Պանեէօ – Բաշանի Հ. Յ. Դ. Նոր Ս.ի Մուրատ խումբին կողմէ

Այս Շաբաթ ժամը 17·30էն 23·30

Cercle Commercial Suisse

10, Rue des Messagerie, Métro Poissonnière

Գեղարուեստական բաժին

BUFFET **BAR**

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6ԻՆ

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝

ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ
ՏՕՆԱԾԱՌ

×

ՎԻԷՆ .— Մանուկներուն օրը Յունուար 9ին, Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահին մէջ :

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 18ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2·30, Սալ տը լա Շիմի :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

×

ԼԻՈՆ .— «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 16ին Ազգային Տան սրահը :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՊԱՇՏՕՆԵԱՅ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ազքատախնամ ընկերակցութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կը փնտռէ .—Ա) Տնօրէն, օժտուած վարչական կարողութիւններով եւ տեղեկ հաշուակալութեան :

Բ) Հիւանդապահուհիներ, մկայեալ Փարիզէն կամ այլուր :

Գ) Կառավար (շօֆէօր) :

Թեկնածութիւնները ներկայացնել ուղարկել Ազքատախնամի գրասենեակը՝

Association Arménienne d'Aide Sociale
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ազգ. Միութեան հովանաւորութեամբ, վերսկսած են Ազգ. Տան մէջ, գիշերային դասընթացքները հայերէն լեզուի եւ Ազգ. Պատմութեան :

Դասախօսի պաշտօնը անձնուիրաբար ստանձնած է, Հոգեւոր Հովիւ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան :

Կ'ընդունուին երկու սեռին պատկանող պատանիներ եւ երիտասարդներ :

Դասերը տեղի կ'ունենան Երկուշաբթի եւ Հինգշաբթի գիշերները, ժամը 20·30-էն մինչեւ 22:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 4 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 4 DECEMBRE 1965
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10476
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
41e ANNÉE — No 10.476

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓՈՍ ՄԸ ԵՒՍ

(Ա. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Ժպիտը դէմքին վերադարձաւ Հայաստանէն :

Զբօսաշրջիկներու խումբի մը հետ գացած էր Հայրենիք, ինչպէս ոեւէ Հայ : Բայց ինք ոեւէ Հայ չէր : «Պարլամենտի անդամ եւ Դաշնակցական կառավարութեան մինիստր» ինչպէս պիտի գրուէր Երեւան լոյս տեսած գրքի մը մէջ, իբրեւ ծանօթութիւն :

Նման հանգամանքով ցարդ ոչ ոք գացած էր Հայաստան : Իր մեղմ ձայնով ու սրամիտ ժպիտով կը պատմէր այն դրուագը, զոր ունեցած էր, Արմենիա պանդոկի մէջ, մամուլի երիտասարդ թղթակիցի մը հետ :

— «Ինչո՞ւ Հայաստան եկած էք» :

Եւ Արշամ Խոնդկարեան կը պատասխանէր .

— «Եկած եմ բոլշեւիկեան կարգերը տապալելու եւ կապիտալիստական կարգեր հաստատելու» :

— «Ա՛խր, կատակում է՞ք, ընկեր Խոնդկարեան» :

— «Բա՛հ, ի՞նչ էք ուզում որ ասեմ, երիտասարդ, եկել եմ իմ Հայրենիքս տեսնելու : Հոս եմ ծնուել, հոս եմ սովորել, սա իմ հայրենիքն էր՝ երբ դուք դեռ ծնուած չէիք» :

Արշամ Խոնդկարեան գացած էր պարզապէս իր հայրենիքը տեսնելու :

Տեսաւ ու վերադարձաւ, թէ աւելի ուրախ, թէ աւելի տխուր : Աւելի ուրախ՝ վասնզի, իր կեանքի վերջալոյսին, հրաշք մը կը նկատէր իր այցելութիւնը : Տեսնել հայրենիք եւ հարազատներ : Աւելի տխուր՝ վասնզի աւելի խոր զգացած էր թէ ի՛նչ կը նշանակէր ապրիլ հայրենիքէն հեռու :

Սերունդ մը ապրեցաւ հայրենիքէն հեռու, հետ ի հետ աշխատանքով ու արքնութեամբ, սերունդ մը որ չի կրնար փոխարինուիլ : Անիկա հաստատում մըն է, որ ոչինչով կը նսեմացնէ երիտասարդներու արժէքն ու հայրենասիրութիւնը, բայց Սփիւռքի Հայ երիտասարդութիւնը չի կրնար Հայութիւնը ապրիլ ու զգալ՝ ինչպէս Խոնդկարեաններու սերունդը :

Արշամ Խոնդկարեան, մինչեւ վերջին վայրկեանը, ցոյց տուաւ հազուագիւտ գիտակցութիւն մը, թէեւ չնչասպառ՝ նոյն քննական ոգիով մօտեցաւ հարցերուն, ու շարունակեց հետեւիլ Հայ կեանքին : Կը շարունակէր իր դիտողութիւնները : Սխալները չէին վրիպեր իր սուր տեսողութենէն : Չէր հասկցած թէ ինչպէս կարելի է նոյն օրը ուրախ եւ տխուր տօներ կազմակերպել : Ուրեմն, կ'ըսէր, մեր վերջին հանդիպումին, Էջմիածնայ մէջ պիտի ուրախանան որ Կաթողիկոսին տասնամեակն է, ապա դուրս պիտի գան եւ Ապրիլեան յուշարձանի բացում պիտի կատարեն : Սա կարելի՞ է : Յետոյ պիտի գնան բաժակ զարկելու Կաթողիկոսի գահակալութեան տասնամեակի առթիւ» :

Չափեցէք հեղինակը :

Այսպէս մինչեւ վերջին պահը ոչ մէկ բան վրիպեցաւ իր դիտողութենէն : Սկզբունքի մարդ էր եւ ոչ մէկ բան կրնար զինքը համոզել՝ եթէ որոշած էր չհամոզուիլ : Մտաւորական բառը այնքան աժանցած է հայ կեանքի մէջ, որ մարդ այլեւս կը վարանի գործածել զայն իսկական մտաւորականի մը համար : Եւ սակայն իսկական մտաւորականն էր Արշամ Խոնդկարեան :

Չափազանց բծախնդիր, դիւրին գրող էր : Վասնզի որեւէ հարցի մասին գրելէ առաջ կը վերլուծէր անոր բոլոր երեսյթները, կը խորացնէր անոր տարողութիւնը, ապա միայն գրի կ'առնէր իր տեսակէտը : Իր բոլոր յօդուածները ցոյց կու տան թէ ի՛նչ աշխատանք թափած էր՝ զանոնք գրելու համար, ջանտեսելով ոչ մէկ մանրամասնութիւն :

Կ'աշխատակցէր «Յառաջ»ի, զոր կը յարգէր անշեղ գիծին եւ տեսակէտներուն համար, բայց ամէնէն ծանր դիտողութիւնները կը վերապահէր նաեւ «Յառաջ»ին՝ եթէ համաձայն չըլլար անոր հրատարակած մէկ գրութեան հետ :

×

Փոս մը եւս կը բացուի այսօր իր մահով եւ պարապը կը մեծնայ հայ կեանքի մէջ, իր եւ իր ընկերներու յաւիտենական բացակայութեամբ :

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՕՍՔԸ՝ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ Է

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄԵՐԸ

Ուրբաթ կէս – գիշերին կը փակուէր պաշտօնապէս ընտրապայքարը : 24 ժամ դադար եւք, խօսքը կը պատկանէր ժողովուրդին, որ լայնօրէն ժամանակ ունեցաւ լուսաբանուելու եւ ըստ իր հայեցողութեան որոշելու երկրին եօթը տարուան ապագան :

Վերջին ժամերու գիրքաւորումներուն մէջ յատկանշական է Անտրէ – Ֆրանսուա Փոնսէի յօդուածը «Ֆիկարօյի» մէջ, ուր նախկին դեսպանը կը թելադրէ քուէարկել Ժան Լըքանիւէի համար : Թէեւ կ'ըսուի թէ խմբագրական չըլլալով, թերթը պատասխանատու չէ հրատարակուած միտքերուն, բայց եւ այնպէս յօդուածը հրատարակուած է առաջին էջի վրայ եւ ստորագրողը վաղեմի աշխատակիցն է թերթին, ու նաեւ ծանօթ անուն մը :

Միւս կողմէ Ժորժ Պիտօ, նախկին վարչապետ եւ նախագահ դիմադրութեան Ազգ. Խորհուրդին, կը թելադրէ քուէարկել Թիքսիէ – Վինեանքուրի համար :

Վերջին քննութիւններու համաձայն, համեմատականի մնալը շատ հաւանական կը թուի, այս առթիւ Ֆ. Միթրան, ձախերու թեկնածուն կ'ըսէ թէ նման պարագայի մը պիտի չզաւաձանէ այն պայմանագրին զոր ունի Զախին հետ :

Մըլէօնի մէջ, ընկերվարական պարագլուխ Կի Մոլէ գոհ է որ ձախերու թեկնածուն պիտի ունենայ նաեւ համայնավարներու ձայնը եւ կը շեշտէ, արտայայտուելով տը Կոլի դէմ — «Եթէ միայն մէկ մարդու պիտի վստահիք ձեր ճակատագիրը, այն ատեն դեմոկրատներ չէք» :

Ժան Մոնէ որ վճռական դեր խաղացած է Ռոպէր Շումանի կողքին եւրոպական հաւաքականութիւնը ոտքի կեցնելու համար, կը թելադրէ Լըքանիւէի համար քուէարկել :

Այս պայմաններու մէջ, անշուշտ նախարարները կը շարունակեն իրենց հակայարձակումը : Ֆոււէ, Ֆուայէ, Ֆրէ, Ժոքս, Մարսըլէն, Մալրօ, Մեսմէռ, Հերցոկ, Փէյրըֆիթ կը պաշտպանեն ինչ որ եղած է եւ ինչ որ պիտի ըլլայ եթէ տը Կոլ իշխանութեան գլուխ մնայ :

Արտասահմանն ալ մեծ կիրքով կը հետեւի Ֆրանսայի ընտրապայքարին : Գերմանացիք Լըքանիւէի մէջ կը տեսնեն յետկոլեան շրջանի պետը : Ամերիկեան մամուլը կը սահմանափակէ իր մեկնաբանութիւնները : Նիւ Եորք Թայմզ կը խորհի թէ տը Կոլէն եւք, առաւելագոյն ձայները պիտի առնէ Ֆ. Միթրան որու պիտի յաջորդէ Լըքանիւէ :

Մինչեւ վերջին վայրկեանը անորոշութիւն կը տիրէ : Խօսքը այլեւս կը պատկանի ժողովուրդին եւ Կիրակի օր իւրաքանչիւր Ֆրանսացի քաղաքացի, նոյնիսկ օտար ծագումով, պիտի կատարէ իր պարտականութիւնը ըստ իր տեսակէտին եւ այս հայրենիքին լաւագոյն ապագային համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ արտաքին նախարար Սուպանտրիօ, բանակի թերթի մը մէջ տպուած յայտարարութեամբ մը կը զգուշացնէ Չինաստանը, որ միջամուխ չըլլայ Ինտոնեզիոյ ներքին գործերուն : «Թոյլ պիտի չտանք որ օտարներ միջամուխ ըլլան մեր գործերուն : Խօսքս ի մասնաւորի Չինաստանի մասին է եւ Փեքինի մէջ մեր դեսպանին յանձնարարեցի որ այս մասին հաղորդէ Չինական կառավարութեան» : Սուպանտրիօ կ'ընդունի որ Ճաքարթայի եւ Փեքինի միջեւ ներկայիս ձգտուած կացութիւն մը կայ :

ԿԻՊՐԱԿԱՆ «Փաթրիս» օրաթերթը, համախոհ Զօր. Ղրիվասի, առջի օր կը կ'ըսէր որ նախագահ Մակարիոս փոխարինուի, հաստատելով թէ իր մեկնումը կղզիին մէջ ոչ մէկ ձեւի խռովութեան պատճառ կրնայ դառնալ : Կ'իմացուէր նաեւ թէ Զօր. Ղրիվաս, իր կնոջ ընկերակցութեամբ յանկարծ կը ձգէր Կիպրոսը եւ իտալական նաւով մը կ'անցնէր Աթէնք : Շրջան ըրած կարգ մը լուրերու համաձայն զօրավարը Կիպրոսը կը թողու վերջնականօրէն : Պաշտօնական շրջանակներ ցարդ կը մերժեն հաստատել կամ ժխտել այս լուրերը : Յատկանշական է, սակայն, թէ կիպրական ձայնասփիւռը թէ տեղեկատուութեան գործակալութիւնը լռութեամբ կ'անցնին Ղրիվասի մեկնումի մասին : Բացայայտ է որ Ղրիվասի յարաբերութիւնները երբեք լաւ չէին եղած Մակարիոսի հետ :

ՔՐՏԱԿԱՆ յեղափոխութեան արտաքին պատասխանատու Վանլի, Քիւրտիստանի տուած այցելութենէ մը վերադարձին, առջի օր Փարիզեան մամուլին փոխանցած է Զօր. Պարզանիէն յայտարարութիւն մը : Զօր. Պարզանի կը յայտարարէ . «Խաղաղութիւնը հաստատելու միակ միջոցը այն է, որ նախ քան այդ Պաղտատի Կառավարութիւնը պաշտօնապէս ճանչնայ Քիւրտիստանի ինքնավարութիւնը : Այն ատեն է միայն որ զինադադար մը կրնար հաստատուիլ, պաշտօնական բանակցութիւններով ճշդելու համար այս ինքնավարութիւնը, երկուստեք հասարակաց համաձայնութեամբ գծելու համար Քիւրտիստանի սահմանները, եւ համաձայնելու այն երաշխաւորութիւններուն շուրջ, զորս Քիւրտ ժողովուրդը իրաւունք ունի պահանջելու» : «Եթէ երբեք Պաղտատի կառավարութիւնը չընդառաջէ մեր պահանջներուն, կ'եզրակացնէ Քիւրտ պարագլուխը, մենք պատրաստ ենք յեղափոխութիւնը շարունակելու ի պահանջել հարկին տակաւին տասը, քսան տարի» :

ՄԱՐՈՔԻ Թագաւոր Հասան Բ.ի Արեւմտեան Գերմանիա պաշտօնական այցելութենէն եւք հրապարակուած հասարակաց պաշտօնական զեկոյց մը կը յայտնէ . Հասան Բ. եւ նախագահ Լիւպքէ կը յայտարարեն, թէ «համոզուած են որ Գերմանիոյ միութիւնը հարկ է վերահաստատել գերմանացի ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքին հիման վրայ» : «Երկուստեք փափաք յայտնեցին զօրացնելու Գերմանիոյ եւ Մարոքի միջեւ տնտեսական գործակցութիւնը, կը շարունակէ հաղորդագրութիւնը, աւելցնելով թէ «Գերմանիա մեծ հետաքրքրութեամբ տեղեկացաւ մարոքեան տնտեսական ծրագիրներուն» :

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգներու նախագահ Ճոնսըն առջի օր յատուկ ճառով մը վերահաստատեց Հիւսիսային – Վիէթնամի հետ առանց պայմանի բանակցելու իր առաջարկը, վերջ տալու համար Վիէթնամի պատերազմին : «Բաց եմ արդէն ու կը կրկնեմ, մեր երկիրը պատրաստ է բանակցելու որեւէ վայրի մէջ, օրակարգ ունենալով խաղաղութիւնը» : Նախագահը շարունակեց . «Խաղաղութիւնը պիտի գայ, որովհետեւ պէտք է գայ : Պիտի գայ, որովհետեւ միակ լուծումն է : Խաղաղութիւնն է մեր նպատակը : Խաղաղութիւնը միակ յաղթանակն է որուն կը ձգտինք» :

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ պաշտօնաթերթ «Ալ Ահրամ»ի համաձայն շուտով Ֆրանսայի եւ Ա. Մ. Հ.ի միջեւ պիտի կնքուի գիտական գործակցութեան համաձայնութիւն մը : Համաձայնութիւնը պիտի կեդրոնանայ գլխաւոր երեք կէտերու վրայ . ծովու ջուրի զտում, անջրդի հողերու բերրիացում, եւ խլիրթի դէմ պայքար :

ՔԱՄԲՕՋԻՆ Չինաստանի հանդէպ վերապահ կը մնայ, այնքան ատեն որ Փեքին կ'օգնէ կարգ մը ափրիկեան պետութիւններու, յայտարարեց առջի օր Ահեամօ, շեշտելով թէ իր երկիրը Խորհ. Միութեան հետ բնականոն յարաբերութիւններ կը պահէր :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ ամերիկեան դեսպան Չեսթըր Պաուըլզ առջի օր, պաշտօնական ընդունելութեան մը ընթացքին, Ասիոյ ոչ համայնավար ղեկավարները հրաւիրեց դիմադրել չինական տիրապետութեան սպառնալիքներուն : Չեսթըր Պաուըլզ շեշտեց թէ իր երկիրը որոշած է այս քաղաքականութիւնը պաշտպանել ի գին կարեւոր օժանդակութիւններու, աւելցնելով, թէ «ազատ Ասիան չի կրնար պաշտպանուիլ միմիայն օտարներէն, այս պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ ասիական ժողովուրդներուն իսկ» :

ՇԱՍԹՐԻ նամակ մը գրած է Կոսիգինի ուր կ'առաջարկէ որ Յունուար 2ին տեղի ունենայ հնդիկ – Փաքիստանեան հանդիպումը Թաշքէնտի մէջ :

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը ձերբակալութեան հրամանագիր հանած է Իրաքի նախկին վարչապետ՝ Զօր. Ապտէլ Ռազաքի դէմ :

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետին դժուարութիւնները չեն վերջացած Ռոտեզիոյ հարցին առնչութեամբ : Ներքին ճակատի վրայ պահպանողական ընդդիմութիւն, արտաքին ճակատի վրայ ափրիկեցի ազգայնականները գլուխ կը բռնեն :

ՀԱԿԱԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ առաջին վէպը լոյս տեսած է Մոսկուայի մէջ, «Մարդիկ Հրեշտակներ չեն» խորագրով, հեղինակը՝ Ստադնիւկ կը ձաղկէ Խրուշչեւի բարեփոխումները :

ԼԱՈՍԻ կառավարութիւնը պատերազմական վիճակ հռչակեց երկրին հարաւը, Թաքքէքի եւ Սաւաննաքէթի գաւառներուն մէջ, որոնք կը գտնուի Վիէթնամի սահմանին վրայ : Առջի օր կառավարական բանբեր մը մասնաւոր հաղորդագրութեամբ մը կը դատապարտէր Հիւսիսային Վիէթնամն ու Փաթէթ – Լաօն, «Ժընեւի համաձայնութիւնները բռնաբարելու բացայայտ» յանցանքով :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կառավարութիւնը հաղորդեց թէ «Վիէթնամցի հերոսական ժողովուրդին իր համակրութիւնը յայտնող նուէր մը ըրած է» : Իրապէս, Արեւելեան Գերմանիա հինգ հազար հեծանիւ կը նուիրէ Հանոյի :

ԷՐՀԱՐՏ պատասխանելով ընկերվարականներու առարկութիւններուն, գիտել տուաւ, թէ Գերմանիոյ պահանջները՝ հիւլէական պաշտպանութեան ուղղութեամբ, «ապահովութեան տեսակէտով արդարանալի են» :

ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆ մերժեց մասնակցիլ 1967ին տեղի ունենալիք ապալինման համաշխարհային խորհրդաժողովին : Մասնակցութեան հրաւէրը եկած էր ՄԱԿէն :

ՍՈՒՏԻՑ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ՍՏԱՑՈՒԻ

Ա.

Վերջերս, 1965ին, Երեւանում լոյս է տեսել վաթսուն էջնոց մի գրքոյկ հայ-թուրքական պատերազմի մասին: Գրքի անունը՝ «1920 *թուականի հայ-թուրքական պատերազմը եւ Սովետական Ռուսաստանը»: Հեղինակը՝ Ս. Խ. Կարապետեան: «Տիրաժ* 5000»:

Ըստ երեւոյթին՝ հեղինակը համեստ մարդ է. բաւականանում է հինգ հազար հոգիների թունաւորումով, մինչդեռ կարող էր յիսուն հազար հոգիներ թունաւորել:

Ս. Խ. Կարապետեանի գիրքը, ըստ էութեան, նորութիւն չի մտցնում սովետահայ պատմագրութեան, ոմանք ասում են՝ «պատմաչինարարութեան» մէջ, հիմքը Լենինի դաւանանքն է՝ «Համաշխարհային յեղափոխութեան համար ամէն միջոց ներելի է»: Ծանօթ դաւանանքը. «Նպատակը արդարացնում է միջոցը»:

«Համաշխարհային յեղափոխութեան համար ամէն միջոց ներելի է»,— ստել, կեղծել, փաստերը խեղաթիւրել, զրպարտել, չեղած բաները եղած ներկայացնել... Կարապետեանը հաւատարմօրէն հետեւում է իր ուսուցչին: Նրա վաթսուն էջնոց այս գրքոյկը ապացոյց:

Բայց Կարապետեանի երկասիրութիւնը հետաքրքրական է եւ ուրիշ տեսակէտով: Նա ասում է բաներ, որ մինչեւ այժմ բոլշեւիկ պատմագրութեան մէջ ոչ ոք չէր համարձակուել գրելու: Այսպէս՝ մինչեւ այսօր, 1920 թուականի հայ-թուրքական պատերազմը սկսել էին Հայերը, եւ «Դաշնակները» միակ պատասխանատուն էին այդ պատերազմի համար: Եւ, ի հարկէ, «հազար լուտանք՝ նենգ դաշնակներին»: Այսօր տեսէք, թէ ինչ է ասում Կարապետեանը:

Վերլուծելով ժամանակի պատմական փաստերը եւ ժամանակակիցների վկայութիւնները, նա գրում է. «Մէջբերուած պատմական փաստաթղթերը եւ վկայութիւնները ապացուցում են, որ Թուրքիան 1919 թուականից պատրաստւում էր յարձակուել Հայաստանի վրայ՝ պանթուրքական պետութիւն ստեղծելու իր դիւային պլանները կենսագործելու նպատակով, եւ որպէս այդ պլանի կենսագործման առաջին փուլը, փորձում էր գրաւել Կարսը, Օլթին, Արտահանը, իսկ յետոյ՝ Արեւելեան Հայաստանն ամբողջովին՝ Սովետական Ադրբէջանի սահմանները դուրս գալու հեռուն տանող ռազմաքաղաքական նպատակներով: Փաստաթղթերը միաժամանակ հաստատում են, որ Թուրքիան 1920 թուականի գարնանը եւ ամրանը արդէն պատրաստ էր յարձակուելու Հայաստանի վրայ...

«Այդ նոյն փաստաթղթերը միանգամայն հերքում են սովետական որոշ պատմաբանների այն ոչ-ճիշդ տեսակէտը, թէ հայ-թուրքական պատերազմի ամբողջ պատճառը Դաշնակներն էին, որոնց իմպերիալիստները հրահրեցին Թուրքիայի դէմ պատերազմելու» (էջ 24):

Եւ յետոյ, «Պաշտպանութեան տակ չըվերցնելով դաշնակներին, նրանց ատանտուրիստական արտաքին եւ ներքին քաղաքականութիւնը, պէտք է նշել եւ այն, որ Դաշնակները ընդհանրապէս ուզում էին դաշնակիցների օգնութեամբ, Սեւրի դաշնագրի հիման վրայ, նոյնիսկ պատերազմի միջոցով ետ գրաւել հայկական հողերը: Սակայն այդ ժամանակ դաշնակների ռեսպուբլիկան պատերազմի պատրաստ չէր: Հայ-թուրքական պատերազմը սկսեց Թուրքիան: Նա էր, որ իմպերիալիստների քաղտուութեամբ առաջինը յարձակուեց Հայաստանի վրայ» (էջ 25-26):

Եւ ճշմարտութիւնը այս է. պատերազմը Հայերի դէմ սկսեց Թուրքիան: Բայց ինչո՞ւ միայն «իմպերիալիստների թողտուութեամբ»: «Իմպերիալիստները» հեռու էին եւ, Պիղատոսների նման, ձեռք էին քաշել Հայերից: Բայց Հայաստանի կողքին էին Սովետական Ռուսաստանը կամ Կոմունիստական կուսակցութիւնը եւ Երրորդ Ինտերնացիոնալը, որոնք աշխարհին հաւատացնում էին, թէ շատ են սիրում Հայերին. նրանք ինչո՞ւ թոյլ տուին, որ Թուրքիան յարձակուի Հայաստանի վրայ:

Կարապետեանը կաշուից դուրս է գալիս համոզելու համար, որ Սովետական Ռուսաստանը հակառակ է եղել Թրքական «ակրեսիւային» դէպի Հայաստան եւ վկայութեան է կանչում Լենինին, Չիչերինին եւ ուրիշ բոլշեւիկ մեծաւորների, որոնք, իբր, իրենց դիւանագիտական նախաձեռնութիւններով կամ ճառերով ու հեռագիրներով ուզեցել են արգիլել Թուրքիայի յարձակումը Հայաստանի վրայ: Կարապետեանը երբեմն ծիծաղելի հակասութիւնների մէջ է ընկնում, իր տեսակէտը պաշտպանելու համար պատմական փաստերն է խեղաթիւրում կամ աշխատում է չեղած բաները իբրեւ եղած ներկայացնել: Ապարդիւն ճիգ: Այսօր այլեւս հէնց իրենց՝ բոլշեւիկների հրապարակած փաստերը անհերքելի կերպով հաստատում են, որ Սովետական Ռուսաստանը ոչ թէ հակառակ կամ անտարբեր է եղել դէպի Թուրքերի յարձակումը Հայաստանի վրայ, այլ զործով, նիւթական, ռազմական եւ քաղաքական աջակցութեամբ, ոսկիով եւ ռազմամթերքով օգնել է քեմալական Թուրքերին ճզմելու համար Հայաստանը: Ս. Խ. Կարապետեանը եւ բոլոր Կարապետեանները աշխարհիս երեսին չեն կարող հերքել, որ մասնաւորապէս 1920 Թ. հայ-թուրքական պատերազմի հարցում Սովետական Ռուսաստանը Թուրքերի դէմ՝ աջակից կողմ չի եղել Հայերին: Ինչպէս բոլշեւիկ Բ. Բորեանը պնդում էր, Լենինը զոհ բերեց Հայաստանը համաշխարհային յեղափոխութեան զոհարանի վրայ:

Յենուելով Լենինի պաշտպանողական եւ յարձակողական պատերազմի մասին յայտնած կարծիքի վրայ՝ Կարապետեանը գրում է. «1920 թուականի աշնանը Թուրքիայի արշաւանքը դէպի Հայաստան, նրա պատերազմը Հայերի դէմ պէտք է համարել իմպերիալիստական, զաւթողական, անարդարացի: Իսկ Հայաստանի կողմից պատերազմը Թուրքիայի դէմ պէտք է համարել արդարացի եւ պաշտպանողական պատերազմ՝ իր երկիրը ներխուժած թալանչիների, նուաճողների, ճնշողների դէմ, իր հողի եւ հայրենիքի համար» (էջ 28):

Որ Լենինի եւ Կարապետեանի այս տեսակէտը ճշմարիտ է եւ արդար, այդ մասին վէճ չի կարող լինել, բայց ցաւը այն է, որ նոյն Լենինը ասել է, թէ քաղաքականութեան մէջ յայտարարութիւնները եւ յայտնուած կարծիքները միայն այն նշանակութիւնը ունին, թէ մարդիկ ինչ են ուզում: Գործերը կարող են եւ հակառակը լինել: Իսկ Սովետական Ռուսաստանի գործը Հայաստանի վերաբերմամբ եղաւ «իմպերիալիստական», «նուաճողական», «զաւթիչ»:

Նոյնպէս անհիմն, սխալ, չասելու համար անիրական, սուտ բաներ է գրում Կարապետեանը եւ հայ բոլշեւիկների մասին: Նա ասում է. «Դաշնակցական բանակի հակադաշնակցական տրամադրութիւն ունեցող զինուորները, Ալեքսանդրապոլի (կոմունիստ) կազմակերպութիւնը, ինչպէս եւ նրա ղեկավարները ճիշդ չհասկացան քեմալականների քաղաքական խարդախութիւնները, քեմալական շարժման երկդիմութիւնը, նրա ռեակցիոն — իմպերիալիստական եւ ազգային-բուրժուական կողմը: Նրանք, քեմալական շարժումը ազատագրական համարելով, սկսեցին նրանց պրոպականդել որպէս բոլշեւիկների դաշնակիցներ, սովետական իշխանութեան կողմնակիցներ: Այս սխալ տեսակէտի վրայ էր կանգնած նաեւ Ալեքսանդրապոլի բոլշեւիկների օրգան «Կոմունիստ» թերթը, որը 1920 թուականի Նոյեմբերին քեմալականների զաւթողական հայաջինջ պատերազմը որակեց որպէս Դաշնակցութեան դէմ ուղղուած քաղաքացիական պատերազմ, որը ճնշուած հայ ժողովրդի համար բաց է անում մի նոր դարաշրջան: Ահա թէ ինչու բանակայինները հեռսաբար չկռուեցին թուրքական բանակի դէմ: Իսկ Ալեքսանդրապոլի կոմունիստ ղեկավարները, Նոյեմբերի 5ին դուրս գալով բանտից, ստեղծեցին ռեւկոմ եւ որոշեցին գործակցել քեմալականների հետ: Այս սխալ ագիտացիայի հետեւանքով Ալեքսանդրապոլի գաւառի գիւղացիները աղ ու հացով էին դիմաւորում թուրք ասկեարներին» (էջ 32):

Յետոյ, երբ թէ բոլշեւիկները հասկացել են իրենց սխալը եւ փոխել իրենց քաղաքականութիւնը:

Իրականութիւնը այն է սակայն, որ հայ բոլշեւիկները մինչեւ պատերազմի վերջը գործակցեցին քեմալականներին, Կարսի անկման օրերին հայ բոլշեւիկները օգնում էին Թուրք ասկեարներին ձերբակալելու դաշնակցականներին: Յուշագրական-պատմական փաստեր շատ կան, որոնք հաստատում են, որ Հայաստանի Հանրապետութեան խորտակման համար հայ բոլշեւիկները գործում էին ձեռք ձեռքի Թուրքերի հետ: Վերջը, ճիշդ է, քեմալականները արհամարհանքով վերաբերուեցին իրենց բարեկամ հայ բոլշեւիկների հետ:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԱՀԵԿԱՆ ԳԻՐՔ ՄԸ

Մօտաւորապէս տարի մը առաջ Երեւանի համալսարանը հրատարակեց յօդուածներու հաւաքածոյ մը «Մեսրոպ Մաշտոց» խորագիրով: Հաւաքածոն բաղկացած է տասը յօդուածներէ, որոնք տարբեր անկիւններէ կը լուսաբանեն Մաշտոցի գործունէութեան հետ կապուած քանի մը հարցեր:

Հաւաքածոն կը բացուի Մաշտոցի կեանքին եւ գործին նուիրուած ակնարկով: Յօդուածին հեղինակը՝ Վ. Նալբանդեան կը քննէ անցեալին յայտնուած քանի մը տեսակէտներ: Ցիշատակենք անոնցմէ մէկը: Ի՞նչ պաշտօն վարած է Մաշտոց, Հայոց արքունիքին մէջ: Հայ մատենագիրներու վկայութիւնները մինչեւ հիմա մեկնաբանուած են այնպէս, որ Մաշտոց արքունիքի մէջ ծառայած է իբրեւ սովորական գրագիր եւ զինուոր: Յօդուածագիրը կասկածի կ'ենթարկէ այս կարծիքը եւ կը գտնէ, որ Մաշտոց կըրնար արքունիքին մէջ ըլլալ միայն դիւանապետ եւ զինուորական ղեկավար: Յօդուածագիրը իր այս տեսակէտը կը հիմնաւորէ 5րդ դարէն մեզի հասած տեղեկութիւններուն հետաքրքրական մեկնաբանութեամբ եւ, մանաւանդ, Կորիւնի այն վկայութեամբ, ըստ որու Մաշտոց «տեղեակ եւ հմուտ էր աշխարհական կարգերուն»: Արդարեւ, անձ մը, որ «տեղեակ եւ հմուտ» էր, չէր կրնար սովորական քարտուղար մը կամ պարզ զինուոր մը ըլլալ: Մնաց որ միայն այդպիսի բարձր պաշտօն ունեցող մէկը կրնար լիովին ըմբռնել երկրին քաղաքական խիստ վտանգաւոր կացութիւնը, ձուլման ահաւոր վտանգը, որ կախուած էր Հայութեան գլխուն, եւ մտածել դիմադրութեան միջոցներու մասին: Այնուհետեւ, յօդուածագիրը նկատի կ'առնէ Խորենացիին մէկ արտայայտութիւնը. «Տեսնե-

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳՐԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

24. — ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ԿԸ ՄԵՐԺԵՆ ՃԱՆՉՆԱԼ ՊՐԵՍԹ-ԼԻԹՈՎՍՔԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

Գարախան կ'աւելցնէ .—

«Կը պնդէք Պրեսթ-Լիթովսքով ճըշդուած սահմաններու մասին: Սակայն սխալ է ամէն ինչ հիմնաւորել դաշնագրի մը վրայ, որ այլեւս դադրած է գոյութիւն ունենալէ եւ գործադրելի ըլլալէ: Անոր վրայէն ժամանակ անցաւ եւ շատ բաներ փոխուեցան՝ այդ ժամանակի ընթացքին: Այսուհանդերձ, պէտք է, որ այդ համաձայնագիրը անգամ մը եւս քննութեան ենթարկենք՝ ձեր եւ մեր միջեւ»:

Գարախան, այդ հարցին մասին ալ այս ձեւով խօսելէ ետք անդրադարձաւ գերիներու փոխանակութեան խնդրին եւ ի վերջոյ շօշափելով օժանդակութեան հարցը, ըսաւ. —

«Մենք որեւէ գաղափար չունինք՝ Անատոլուի զինուորական գործողութեանց եւ հոն տիրող ներկայ վիճակի մասին: Էլիավայի պատուիրակութենէն, որ մօտերս Թուրքիա պիտի գայ, սպայ մը թող չփման մտնէ ձեզի հետ եւ քարտէսներու վրայ ալ՝ անհրաժեշտ զինուորական տեղեկութիւնները հաղորդեցէք իրեն եւ ան թող ճշդէ այն բաները, զորս պիտի լսէ ձեզմէ: Այսպէսով, մենք ալ գաղափար մը կազմած կ'ըլլանք Անատոլուի կացութեան եւ հոն կատարուող զինուորական գործողութեանց մասին, որմէ ետք կը ճշդենք օժանդակութեան ձեւն ու քանակը եւ զայն կը փութացնենք՝ կացութեան պահանջած անմիջականութեամբ եւ կարելի առաւելագոյն փութով»:

Թուրք պատուիրակութեան անդամները, ի պատասխան այս խօսքերուն՝ ըսին թէ «իրենք միայն զինուորական օժանդակութեան համար չէ որ կուգան, այլ եկած են նաեւ բանակցելու՝ բարեկամութեան եւ զինակցութեան չփումներ ալ կատարելու համար եւ թէ լիազօրուած են գլխաւոր կէտերն ու հիմերը ճշդելու այդ համաձայնութեանց, եւ հետեւաբար մաղթելի էր, որ այդ տեսակցութիւնները սկսէին օր առաջ, ժամ առաջ»:

Գարախան ալ, պատասխանելով Թըրքական պատուիրակութեան, կը յայտնէ թէ գոյութիւն չունի որեւէ հարց, որ տարակարծութեան նիւթ կազմէ Թուրք եւ Խորհ. կառավարութեանց միջեւ եւ այլեւս գոյութիւն չունի նաեւ Պոլիսը գրաւելու այն ծրագիրը, որ գլխաւոր նըպատակը կը կազմէր ցարական կառավարութեան:

Թրքական կառավարութեան պատուիրակութիւնը անգամ մը եւս կը շեշտէ «շուտափոյթ բանակցութեանց սկսելու կարիքը եւ անհրաժեշտութիւնը»:

Այս տեսակցութիւնները նախապատրաստական բանակցութիւններ էին իրականութեան մէջ եւ իրարու բաղկերակը շօշափելու բնոյթը ունէին:

25. — ԻՆՉԵ՞Ր ԽՕՍԵՑԱՒ ԹՈՒՐՔ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՉԻՉԵՐԻՆԻ ՀԵՏ

Թրքական պատուիրակութիւնը Խորհ. արտաքին գործավարութեան շէնքին մէջ Չիչերինի հետ իր առաջին տեսակցութիւնը ունեցած էր 1920 Օգոստոս 13 թուականին: Պէքիր Սամի պէյ, այս տեսակցութեան ընթացքին, կը պնդէ «Թուրքիոյ կարօտած օգնութեան անհրաժեշտութեան մասին, մանրամասն մէկ ցուցակը տալով Անատոլուի Բանակին զինուորներուն համար պակսող զէնքերուն, սակայն որեւէ պատասխան ստացուած չէ, իսկ խնդրոյ առարկայ օժանդակութեան տեղ հասնելուն համար ալ անպայմանօրէն պէտք էր եւ շուտափոյթ բանալ ճամբաները, որոնք կ'անցնէին Հայաստանի հողամասին վրայէն»:

26. — «ՄԵՆՔ ԴԱՇՆԱԳԻՐ ՈՒՆԻՆՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԵՏ...» Կ'ԸՍԷ ՉԻՉԵՐԻՆ

Ի պատասխան, Չիչերին կ'ըսէ թէ «Հայաստանի ճամբան անպայման ու անպայման պիտի բացուի մինչեւ ամսավերջ, թէ Թուրքիա ղրկուած եւ ճամբան Հայերու կողմէ բռնագրաւուած ոսկիները ալ ետ պիտի առնուին Հայերէն, թէ կրնան այդ ուղղութեամբ կատարուած բանակցութիւններն ալ հաղորդել Անգարայի կառավարութեան ...»:

Այն ատեն, հետեւեալ խօսակցութիւնը տեղի կ'ունենայ պատուիրակութեան նախագահ Պէքիր Սամի պէյի եւ Խորհ. արտաքին գործավար Չիչերինի միջեւ.

—Կրնա՞նք մեր կառավարութեան հաղորդել նաեւ ձեր երաշխիքները, ճամբու ապահովութեան մասին:

(13 Շար.)

լով, որ Հայոց Թագաւորութեան վերջը հասել է՝ Մեսրոպը (երկրին) խռովութիւնները իր համբերութեան նիւթ դարձուց»: Արդարեւ, Մաշտոցի մեծ գիւտը փաստօրէն եկաւ փոխարինելու Հայութեան կորսնցուցածը այն օրերուն՝ անկախ պետականութիւնը :

Վ. Նալբանդեան պարսակական բռնութենէն աւելի վտանգաւոր կը նկատէ յունական ձուլման վտանգը հինգերորդ դարուն սկիզբները. «Եթէ քրիստոնէութեան տարածումն ու արմատաւորումը Հայոց մէջ լուրջ արգելք է դառնում պարսկացման դէմ, ապա միւս կողմից էլ նպաստաւոր հող էր ստեղծում քրիստոնեայ Յոյների հետ ձուլուելու», կը կարդանք յօդուածին մէջ: Յօդուածագիրը ցոյց կու տայ, որ Մաշտոց ձուլման մեծ վտանգներէ փրկած է իր ժողովուրդը՝ հինգերորդ դարէն մինչեւ այսօր :

Փրոֆ. Մ. Մկրեան «Հինգերորդ դարի հայ պատմագրութիւնը» յօդուածին մէջ գրել կու տայ, թէ Ե. դարու մեր պատմագիրները յաճախ չափազանց խիստ կը քննադատեն Հայոց Թագաւորները, բայց միեւնոյն ատեն դառնութեամբ կ'ողբան անոնց անկումը: «... Հայերի համար աւելի լաւ էր ունենալ Թէկուզ մի վատ թագաւոր, քան բոլորովին զրկուելով անկախութիւնից՝ ընկնել օտար կառավարողների լծի տակ»:

Հայ մատենագրութեան վստահելու ըսկզբունքով գրուած է փրոֆ. Ա. Աբրահամեանի «Հայ գրի ստեղծման տարեթիւը» յօդուածը: Կորիւնի տուած տեղեկութեան համաձայն Մեսրոպ գիրերը ստեղծած է 506 (կամ 505) թուականին: Սակայն, երկու մեծ պատմաբաններ (Փրոֆ. Ադոնց եւ Ակադ. Մանանդեան) հիմնականին մէջ առաջնորդուելով օտար աղբիւրներով՝ գիրերու գիւտին ժամանակը կը սահմանեն 4րդ դարին վերջերը (382 – 392): Անշուշտ, հաճելի է հայ տառերու գիւտին ժամանակաշրջանը փոխադրել Դ. դար, բայց միւս կողմէ վտանգաւոր է Ե. դարու հայ պատմագիրի մը բանձը սխալ համարելով՝ հայ գիրերուն յօրինման թուականը ուրիշ աղբիւրներուն օգնութեամբ որոշելը :

Հաւաքածոյին յօդուածներէն երկուքը անմիջական ձեւով կը վերաբերին Մեսրոպեան գիրերուն: Անոնցմէ առաջինն է Փրոֆ. Է. Աղայեանի «Մեսրոպեան այբուբենը եւ ուղղագրութիւնը», որ կը թուէ հայկական այբուբենին քանի մը կարեւոր արժանիքները: Փրոֆէսէօրը ցոյց կու տայ, որ Մաշտոց կարողացած է նկատի առնել այդ շրջանի կարգ մը այբուբեններուն լաւագոյն յատկանիշները եւ օգտագործել զանոնք հմտօրէն :

Անոնք, որ ծանօթ են հին տառերուն, անշուշտ, նկատած են թէ հայերէն տառերը երբեք նման չեն յունականին կամ պարսկականին, բայց զարմանալի կերպով կը նմանին վրացական եւ աղուանական գիրերուն, եւ չափով մըն ալ՝ հայկէշականին: Ահա այս հետաքրքրական հանգամանքին վրայ է, որ ուշադրութիւն դարձուցած է Փրոֆ. Գ. Սեւակ իր «Մեսրոպեան գիրը, նրանց կառուցուածքի սկզբունքները եւ աղբիւրները» յօդուածին մէջ: Բանասէրները աւանդաբար մտածած են, թէ հայկական այս կամ այն տառը Մաշտոց ստեղծած է միայն ուրիշ այբուբենի մը (գլխաւորաբար յունարէնի) նոյն հնչիւնը ունեցող տառի մը ձեւափոխութեամբ: Գ. Սեւակ այս պարագան կ'անուանէ նոյնականութեան տեսութիւն: Գ. Սեւակ ցոյց կու տայ, թէ որքան ակնառու նմանութիւն եւ ուղղակի նոյնութիւն կայ հայ, վրաց եւ աղուանից տարբեր հնչիւններ ունեցող կարգ մը տառերուն միջեւ: Ասով ալ կը հաստատուի Ե. դարու հայ պատմագիրներուն այն հաւաստիացումը, թէ երեք այբուբեններուն հեղինակը Մաշտոցն է :

Փրոֆ– Ա. Մովսիսեանի «Հայոցիր դպրոցի հիմնադիրն ու առաջին ուսուցիչը» յօդուածին մէջ ընթերցողը Մաշտոցին Լուսաւորչական–Մանկավարժական գործունէութեան վերաբերեալ հետաքրքրական տեղեկութիւններ կը գտնէ. ինչպէս, օրինակ, այն մասին, որ Մաշտոց ինք եղած է իր ստեղծած բազմաթիւ դպրոցներուն «ուսման բովանդակութեան եւ դասաւանդման եղանակների հիմնադիրը», որ ան է հիմնած առաջին հայկական բարձրագոյն դպրոցը (Սիւնիք) եւայլն :

Յօդուածին մէջ բաւական տեղ յատկացուած է հայերէն լեզուով նախամեսրոպեան տառերու գոյութեան մասին: Ա. Մովսիսեան հին աղբիւրներէ կարգ մը ուշագրաւ տեղեկութիւններ բերելով՝ կը յանգի այն եզրակացութեան, որ այդպիսի գիր մը գոյութիւն ունեցած է :

Ի դէպ, նախամեսրոպեան գիրին եւ գրականութեան գոյութիւնը կ'ընդունուին նաեւ հաւաքածոյին քանի մը յօդուածներով: Աւելցնենք, որ գոյութիւնը կ'ընդունին Մ. Նալբանդեան, Մ. Օրմանեան, Մ. Էմին, Հ. Գ. Զարբհանալեան, Ն. Մառ, Ֆ. Միւլլէր, Կոնիբէր, Հիւպշման, Պեթերման, Պրոսէն եւ ուրիշներ: Գոյութիւն ունին նաեւ հակառակ կարծիքներ, որոնց հեղինակները նոյնպէս մեծ բանասէրներ են՝ Հ. Աճառեան, Մ. Աբեղեան, Հ. Մարկուարտ, Ստ. Մալխասեանց, Յ. Մանանդեան եւ ուրիշներ :

Այս երկու տեսակէտներն ալ ներկայացուած են այս հաւաքածոյին մէջ :

Հաւաքածոն կը փակուի Ա. Ղանալանեանի «Մեսրոպ Մաշտոցը հայկական աւանդութիւններում» յօդուածով: Ծանօթանալով Մաշտոցի շուրջ ստեղծուած աւանդապատումին՝ ընթերցողը միաժամանակ կ'իմանայ, որ Մաշտոցի մասին ժողովուրդին մէջ դեռ մօտիկ անցեալին պատմուած կարգ մը աւանդութիւններ իրական հիմք են ունեցած եւ ծագում առած են Ե. դարուն կատարուած իրադարձութիւններէն, եւ ապա ժողովուրդէն ստացած են անոր սիրոյ եւ պատկառանքի գունաւորումը :

Ռ. ԻՇԽԱՆԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐԸ

Բ.

ԺԱՆ ՔԱԶԻՄԻՐ – ՓԷՐԻԷ, (1894 – 1895) — Կալուածատէր: Ընտրուած 47 տարեկանին: Բոլորած է նախագահութեան ամէնէն կարճ ժամանակաշրջանը, վեց ամիս: Ինքն է որ պետութեան կը նուիրէ Վիզիլի դղեակը, նախագահական արձակուրդներու վայր: Ելիզէի մէջ իր կարճ իշխանութեան շրջանին անիշխանականներուն դէմ խիստ որոշումներ կը քուէարկուին: Այս վերջինը հաւատոյ հանգանակն է, «Աստուած չկայ: Պետութիւն չկայ: Հայրենիք չկայ: Ստացուածք չկայ: Ըրէ՛ ինչ որ կ'ուզես: Ամէն բան ամէնուն կը պատկանի»: Միեւնոյն ժամանակ ծայր կու տայ դատաստանական ողբերգական սխալ մը. հարիւրապետ Տրէյֆիւս Պատերազմական Խորհուրդի մը կողմէ դատապարտուած է իբրեւ դաւաճան: Վարկաբեկուած եւ ենթարկուած ընկերվարականներու յարձակումներուն, Քազիմիր Փէրիէ շուտով կը ստիպուի հրաժարիլ: Արդէն, նախագահութեան ընտրութեան իր առաջին օրն իսկ ըսած էր. «Ես գերի մըն եմ»:

ՖԷԼԻՔՍ ՖՕՐ, (1895 – 1899) — Ճարտարարուեստի մարզին կը պատկանի: Ընտրուած 53 տարեկանին: Վայելչագէմ, կը ստանայ «Արեւ–Նախագահ» (Փրէզի – տան – Սոլէյ) մակդիրը, եւ կը մեռնի Ելիզէի մէջ, սիրային հանդիպումէ մը ետք: Իր իշխանութեան շրջանին կը կատարելագործուի ֆրանքեւռուս դաշնակցութիւնը: Պաշտօնական այցելութեամբ Ցարը Փարիզ կու գայ եւ Ֆօր կը մեկնի Ռուսիա: Կը գրաւուի Մատակասքարը եւ կը վերածուի ֆրանսական գաղթավայրի: Սուտանի մէջ ֆրանսական եւ բրիտանական երկու զօրագունդեր իրարու կը հանդիպին եւ քիչ կը մնայ որ պատճառ դառնան Անգլեւֆրանսական պատերազմի մը: Կը սկսին ապացուցանել Տրէյֆիւսի անմեղութիւնը: Ֆլէման Ատէր օդէն աւելի ծանր գործիք մը կը թռցնէ: Մարի Քիւրի կը գտնէ ռատիումը: Կը յայտնուի շարժապատկերը եւ Քուպէրթէն կը հիմնէ Ողիմպիական խաղերը :

ԷՄԻԼ ԼՈՒՊԷ, (1899 – 1906) — Փաստաբան: Ընտրուած վաթսուն տարեկանին: Տրէյֆիւսեաններու եւ հակա – Տրէյֆիւսեաններու միջեւ բաժնուած Ֆրանսան կը վերագտնէ իր խաղաղութիւնը, երբ նախագահը կը ներէ անարդարօրէն դատապարտուած հարիւրապետին: «Պէլ Էփոքը» կը սկսի, խորհրդանշուած նախագահին կրած «հօ տը ֆօրմ» գլխարկով, «հօ տը ֆօրմ» մը, զոր յետոյ օր մը, Լոնկշանի մէջ, քիչ մը խենթուկ պարոն Քրիստիանի պիտի իջեցնէ նախագահին ականջներէն ի վար: Գրաւուած են Ջատն ու Տահումէն: Չինաստանի մէջ կը կռուին Պոքսէրներուն դէմ: Եդուարդ Է. Փարիզ կու գայ եւ կը սկսի Սիրալիր Համաձայնութիւնը: Եկեղեցի եւ պետութիւն կը բաժնուին :

ԱՐՄԱՆ ՖԱԼԻԷՐ, (1906–1913) — Փաստաբան: Ընտրուած 64 տարեկանին: Հաստատուելով Ելիզէի մէջ, Տիկին Ֆալիէր ապա կ'արձակէ խոհարարապետը եւ զայն կը փոխարինէ իր խոհարարուհիով: «Կարմիր էջեր» թերթին մէջ երիտասարդ լրագրող մը, Վէնսէն Օրիօլ, կը հեգնէ օրուան իշխանութիւնները, որոնք չորս տարուան բանտարկութեան դատապարտած էին սրճարանի մը զուարճարան սպասեակը, որովհետեւ նախագահին ականջը կմլթած էր: Լուի Պլէրիօ կը կտրէ Մանշը: Տրէյֆիւսի պատիւը վերահաստատուած է: Պետութիւնը կը գրաւէ եկեղեցական ստացուածքները: Ընկերային խլրտում: Գործադուլներ (1309 հատ 1906ին): Ամպեր Հռենոսի վրայ: Մարոքի առընչութեամբ, որ կը սկսի Լիօթէյինը ըլլալ, Ֆրանսա եւ Գերմանիա կը բախին: Ակատիրի դաշնագիրը պայմանաժամը կը յետաձգէ. գործելու իր ազատութեան փոխարէն, Ֆրանսա կը զիջի Գերմանիոյ Քոնկոյէն մաս մը: Բայց Վիլհելմ Բ. արդէն կը գոչէ. — «Կեցցեն չոր վառօդն ու լաւ սրուած սուրերը»:

ՌԷՅՄՕՆ ՓՈՒԱՆՔԱՐԷ. — (1913–1920). — Փաստաբան: Ընտրուած 52 տարեկանին: Նախագահը պաշտօնական այցելութեամբ Ռուսիա կը գտնուի, երբ, իբր հետեւանք Սարայեւոյի մահափորձին (1914 Յունիս 28) Աւստրիա – Հունգարիան վերջնագիր մը կու տայ Սերպիոյ: Փուանքարէ կ'աճապարէ Ֆրանսա վերադառնալ: Հրդեհը ծայր կու տայ: Աւստրիա պատերազմ կը յայտարարէ նախ Սերպիոյ, ապա Ռուսաստանի դէմ: Ժօրէս սպաննուած է: Գերմանիա, իր կարգին, պատերազմ կը յայտարարէ Ռուսիոյ եւ Ֆրանսայի դէմ: Պելժիքան բռնաբարուած է: Ֆրանսական բանակները կը նահանջեն: Մարնի յաղթանակը: Պատերազմը կը սառականայ: Խրամներ: Կազեր: Վէրտէօն: Տուօմօն: Ռուսական յեղափոխութիւն: Միացեալ Նահանգները միջամուխ կ'ըլլան պատերազմին: 1917ի ըմբոստութիւնները: Մարնի երկրորդ յաղթանակը: Զինադադար (1918 Նոյեմբեր 11), ի վերջոյ Վէրսայլի դաշնագիրը (1919 Յունիս 28): Ծնունդ Ազգերու Ընկերակցութեան, որուն կեդրոնատեղին պիտի ըլլայ Զուիցերիա :

(Շար.)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Առաքինութիւնները կը կորսուին շահուն մէջ, ինչպէս՝ գետերը ծովուն մէջ :

ԼԱՌՈՇՖՈՒՔՕ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (91)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

Անմիջապէս դուք ձեզի ապահով կը զգաք: Եւ եթէ ձեր ծրագիրը կը ձախողի այն կերպով, որ վերջին պահուն Լէյտի Էճվար փոխելով իր մտադրութիւնը ներկայ կը գտնուի Սըր Մոնթակիւի հացկերոյթին, ուրիշ անմեղ յանցաւոր մը ձեր մտահոգութիւնները կը ցրուէ ... երբ, ուրիշ հացկերոյթի մը, դուք կը լսէք Տօնալտ Րոսս՝ այն սիրալիր, բայց քիչ մը թեթեւամիտ երիտասարդը, որ կը խօսի Հաստինկին, ձեր մէջ կասկածներ ստեղծելով :

— Սխալ է, պարոն դերասանը, դէմքը վախէն այլափոխուած: Կ'երդնում ձեզի որ ես ոչինչ լսած եմ ... ոչինչ ...

Հոս էր որ տեղի ունեցաւ անսպասելի երեւոյթ մը :

— Ճշմարտութիւնը կ'ըսէք, ըսաւ Փուարօ բոլորովին հանդարտ: Ես կը յուսամ թէ այսքանով արդէն բաւականաչափ պատժուեցաք, գալով ինձ մօտ՝ Հերքիւլ Փուարոյիս՝ անհեթեթ պատմութիւն մը պատմած ըլլալու ձեր յանցանքին համար:

Մենք ամէնքս ապշահար մնացած էինք, երբ Փուարօ շարունակեց.

— Կը տեսնէ՞ք ... Ահա կարգաւ թուեցի ձեզի իմ սխալներս: Ես հինգ հարցումներ տուած էի ինքզինքիս: Հաստինկ ծանօթ է այդ հարցումներուն: Անոնց երեքին պատասխանը գտած էի: Ո՞վ անհետացուցած էր նամակը. — Պրիան Մարթէն: Ինչո՞ւ համար Լորտ Էճվար յանկարծ փոխած էր իր միտքը եւ յօժարած էր ամուսնալուծուելու. — Կամ կ'ուզէր վերստին ամուսնանալ. (բայց այս ենթադրութիւնս հաստատող հետք մը չեմ գտած), եւ կամ իր անուան վրայ արատ մը քսելու սպառնալիքէ մը կը վախնար :

Լորտ Էճվար ոխակալ եւ անհաւասարակշիռ մարդ մըն էր: Ըստ ինծի՝ ահա թէ ինչ տեղի ունեցած է. — Լորտ Էճվար համաձայնած է ամուսնալուծուելու, արգիլելու համար իր անձին մասին կարգ մը աննպաստ տարաձայնութիւններ, եւ իր ակամայ կերպով տուած որոշումին առթած բարկութիւնը արտայայտուած է իր դէմքին դաժան գիծերով :

« Կը մնան երկու հարցումներ: Ո՞րու կը պատկանին Գարլթայի պայուսակին մէջ գտնուած ակնոցները, որոնք իրը չէն կրնար ըլլալ: Եւ ինչո՞ւ հեռաձայնած էն Լէյտի Էճվարին, երբ ան կը մասնակցէր Սըր Մոնթակիւի հացկերոյթին: Ես չէի կրնար Պրիան Մարթէնի անունը միացնել այս երկու պարագաներուն :

« Ուստի այն եզրակացութեան եկած էի, որ կը սխալէի Պ. Մարթէնը ամբաստանելով, եւ կամ իմ հարցումներս բոլորովին անհիմն էին: Գործին ընթացքէն դժգոհ՝ անգամ մը եւս ուշի ուշով կարդացի Միս Ադամսի նամակը: Եւ յաջողեցայ նորութիւններ գտնել :

« Դուք ինքներդ հաստատեցէք: Ահա նամակին այն էջը, որուն կէսը պատռուած է անկանոն կերպով: Ենթադրենք որ իրեն վերեւը գրուած է «որ ըսաւ ինծի»... Այստեղ է գաղտնիքը: Ենթադրենք պահ մը թէ «որ»ը կնոջ մը համար գործածուած ըլլայ: Այդ պիտի հետեւցնենք թէ Գարլթա Ադամսի նմանողականութեան առաջարկութիւններ բերողը կին մըն է :

« Ես կազմեցի ցանկ մը այն կիներուն, որոնք մօտէն կամ հեռուէն կապ ունէին զոհին անձին հետ: Ժանն Վիլքինսոնէն զատ՝ ես կը կասկածէի չորս կիներու վրայ. — Ժերալտին Մարշը, Միս Գարոլը, Միս Տրիվէրը եւ Մերթոնի դքսուհին :

« Այս չորս անձերէն ամէնէն կասկածելին Միս Գարոլը թուեցաւ ինծի: Ակնոցներ կը գործածէր ան, կը գտնուէր նոյն երեկոյեան ոճիրին տան մէջ եւ չէր աճապարեր Ժան Վիլքինսոնը ամբաստանելու: Այս ամէնքէն զատ, Միս Գարոլը կորովի եւ գիտակից կին մը ըլլալով, պիտի կրնար կատարելագործուած մարդասպանութիւն մը կազմակերպել: Ի՞նչ պատճառներով. — Երկար տարիներէ ի վեր աշխատած էր Լորտ Էճվարի հաշւոյն ... Ու թերեւս կային շարժառիթներ, որ անծանօթ էին մեզի :

« Չէի կրնար թեթեւօրէն զերծ պահել Ժերալտին Մարշի անունը: Այս աղջիկը կ'ատէր իր հայրը. ինքն իսկ խոստովանեցաւ: Ենթադրենք որ տունէն ներս մտնելուն պէս անկաշկանդ կերպով սպաննեց իր հայրը եւ յետոյ բարձրացաւ իր սենեակը մարգարիտները առնելու համար: Երեւակայեցէք իր անձկութիւնը որ կրնար ունենալ տեսնելով իր զարմիկը, որուն համար խոր գորով մը կը սնուցանէր իր մէջ, եւ որ հետեւած էր իրեն մինչեւ տան ներսը փոխանակ կառքին մէջ սպասելու :

« Իր ծայրայեղ յուզումէն կարելի էր հետեւեալ բացատրութիւնը տալ. — Միս Ադամսի պայուսակին մէջ գտնուած ոսկիէ փոքրիկ տուփը կը կրէր «Տ» սկզբնատառը: Ես լսեցի որ իր զարմիկը «Տինա» կը կոչէր Ժերալտինին :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

Այրի Տիկին Հ. Արշամ Խոնդկարեան, Տէր եւ Տիկին Համազասպ Խոնդկարեան եւ զաւակները (Երեւան), Այրի Տիկին Նուարդ Խոնդկարեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները (Երեւան), խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, հօրեղմօր եւ ազգականին՝

ԱՐՇԱՄ ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 1ին, իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Դեկտ. 4) ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանթէօ-Փարիզէնի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար Հ. Բ. Ը. Մ.ի մտաւորականներու դամբարանը:

Հանգուցեալին փափաքին համաձայն ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տիկին Հերմինէ Ասլանեան, Տիկին Զարուհի Ասլանեան, Տիկին Լեւոն Արփաճեան, Օր. Էմմա եւ Պ. Սերժ Արփաճեան, Տէր եւ Տիկին Փասքալ Քարմօն եւ զաւակը՝ Ժերալտ, ինչպէս նաեւ Մոմճեան, Գարակէօզեան, Ակօբեան, Հէքիմեան, Խըտըրեան եւ Քօջեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, զարմուհիին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐԹԻՆ ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ

(Ծնեալ Սրբուհի Մոմճեան)

մահը, որ պատահեցաւ Նոյեմբեր 30ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի (Դեկտ. 6) ժամը 10.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պոլոնեըի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՆՈՒԷՐ

Ս. Դուրիթեան եւ Օր. Հ. Դուրիթեան, ողբացեալ Փառանձեմ Դուրիթեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ, Հայ Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն 50ական փր. կը նուիրեն:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԱԼԷՊԻ ԾԵՐԱՆՈՑԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԽՄԲ.— Հալէպի Հայոց Ծերանոցին խնամակալութիւնը շնորհակալութիւն յայտնելով այն հետաքրքրութեան համար, զոր Յառաջ ցոյց տուաւ Նոյեմբեր 6ին հրատարակուած գրութեամբ մը՝ կոչ ընելով օգնել Ծերանոցին 124 ծերերուն, կը խնդրէ հրատարակել նաեւ հետեւեալ նուիրատուութեանց ցանկը:

Շնորհակալութեամբ ստացանք Պ. Զատիկ Զատիկեանի միջոցաւ խնամակալութեանս գանձապահ Պ. Յարութիւն Սարգիսեանին յանձնուած, 16 հազար հին ֆր., փոխան ծաղկեպսակի, հետեւեալ ազգայիններէն, ողբացեալ Ներսէս Քչիկեանի մահուան տխուր առիթով:

Պ. Պ. Աշատեան Քէնան 20 նոր ֆրանք, Աճէմեան Մարտիկ հինգ, Աշնամեան Կիւլպէնկ տասը, Բեռլօզեան Անանիա 5, Գալայճեան Մելքոն տասը, Գալիկեան Թորոս հինգ, Գարակէօզեան Յովհաննէս տասը, Եսայեան Փիլիպպոս հինգ, Զատիկեան Զատիկ, Էմիրչեան Զատիկ, Հայրապետեան Յարութիւն 10ական, Միսաքեան Ստեփան քսան, Շահինեան Թադէոս 15, Պէրպէրեան Յովակիմ տասը, Քեահնայեան Միհրան հինգ, Քիրեմիթճեան Աւետիս տասը ֆր.: Գումար 160 ֆրանք:

Վարիչ քարտուղար
ԳՐԻԳՈՐ ԵՐԻՑԵԱՆ

Հալէպ, 28 Նոյ. 1965

ԽՄԲ.— Ընկ. Երուանդ Ատանալեան եւս պատասխանելով մեր կոչին, 400 փր. յանձնած է մեզի՝ ծերանոցին համար:

(Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՎԱՅԱՆՍ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի պիտի պատարագէ, քաղաքս հիւրաբար գտնուող եւ Էջմիածինէն վերադարձող Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան:

Սիրով կը հրաւիրուի Վայանսի եւ շրջակայից հաւատացեալ ժողովուրդը:

ԴԱՇՆԱՏՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն Դաշնակցութեան Օրը կը տօնէ այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, Քաֆէ տիւ Սթատի սրահը, Քոուա - Ռուժ:

Բոլոր ընկերներն եւ համակիրները կը հրաւիրուին իրենց ընտանիքներով այս խնջոյք հանդէսին:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ընկերական ժողովը այս Չորեքշաբթի, ժամը 20.30ին Մշակոյթի Տան մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն, ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին: Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գտնուի Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը.—

ԱԿՆՈՒՆԻ խումբը (Սէն Լու) 5 Դեկտ. ժամը 15.30ին:

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբը (Կարտան), 5 Դեկտ. ժամը 15.30ին:

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբը (Պուա Լիւզի), 5 Դեկտ. ժամը 15.30ին:

ՊՕՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի, Պուրկ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ կը քարոզէ Թեմիս առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊՍ. ԹՐԹՌԵԱՆ

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ օծման 8րդ տարեդարձը կը տօնուի Դեկտեմբեր 19ին, Կիրակի օր:

Այս Կիրակի պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ ՏԱՐՕՆ Վ. ՃԷՐԷՃԵԱՆ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝

ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ժամը 16ին:

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ միջմասնաճիւղային ժողովը այն Շաբաթ ժամը 16ին, Միութեան դրասենեակը: Շատ կարեւոր օրակարգ: Ներկայութիւն անհրաժեշտ:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը հրաւիրէ շրջանիս բոլոր ընկերուհիները բացառիկ ընդհ. ժողովի, այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ս. Սահակ -Մեսրոպ սրահին մէջ: Կը խնդրուի չբացակայիլ այս խիստ կարեւոր ժողովէն:

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԸՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9-12 եւ 14-18
բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Սարսէլ – Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. ՎԱՐԴԱՆ ենթակոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Կապ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Կիրակի, Դեկտեմբեր 5, ժամը 15էն 24 Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահը, Փլաս տիւ 11 Նովանպրը

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԽՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին:

ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ, ընկերակցութեամբ Կարպիս Աֆրիկեանի
Սեւան – Կոմիտաս երգչախումբը ղեկավարութեամբ ԿԱՐՊԻՍ ԱՖՐԻԿԵԱՆԻ
« LES CAUCASE » Ալֆորվիլի պարախումբը
Ընկերակցութեամբ՝ ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ
Թատերական ներկայացում ղեկավարութեամբ ԿԱՐՕ ՕՍՄԱՆՃԵԱՆԻ
ժամը 19էն ետք պարահանդէս՝ նուագախումբ ՊԷՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Grande Nuitée Nor Séround

Avec l'Orchestre ZANINI et les GOLDENS - La participation de LIZ SARIAN

Pour la première fois à Marseille
Le Samedi 4 Décembre à l'Alhambra de 22 heures à l'aube

Retenez vos places : tous les soirs au siège. 26 Rue des Convalescents de 19 h. à 20 h. sauf les Vendredi, Samedi et Dimanche

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

GRAND - HOTEL

Կիրակի, Դեկտեմբեր 5, ժամը 17էն կէս գիշեր

Նախագահութեամբ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

Կը մասնակցի սիրայօժար ծանօթ

ՏԷՐ – ԱԲՐԱՄՈՖԻ (Karpoucha)

Պալալայքաներու խումբը

ORCHESTRE — Մուտք 10 փրանք

Ապահովել սեղանները.— 924-38-54 — Ուսանողներու կէս գին

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Պանթէօ – Քաշանի Հ. Յ. Դ. Նոր Ս.ի Մուրատ խումբին կողմէ

Այս Շաբաթ ժամը 17.30էն 23.30

Cercle Commercial Suisse

10, Rue des Messagerie, Métro Poissonnière

Գեղարուեստական բաժին

BUFFET — **BAR**

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2.30, Սալ տը լա Շիմի:

×

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 16ին Ազգային Տան սրահը:

ՎԻԷՆ.— Մանուկներուն օրը Յունուար 9ին, Սէրքլը Կաթոլիկ սրահին մէջ:

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 18ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ — ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ — ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ — ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DÉPOSÉE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ
5
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE
5 DECEMBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԽԱ՛Դ ՏԱՐԻ — Թիւ 10477

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — No 10.477

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԵՆՑ ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔԵՐԸ

— * —

ՎԵՑ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ Կ'ՈՒԶԵՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՊԱԳԱՆ ՇԻՆԵԼ

Այսօր, կիրակի, 25 միլիոն ֆրանսացի քաղաքացիներ իրենց քուէն պիտի տան անոր որու կը յանձնեն իրենց եօթնամեայ պաշտօն։

Վերջին անգամ, ութ վայրկեանի համար, կարգով խօսք առին.—

ԹիՔՍիէ - ՎԻՆԵԱՆՔՈՒՌ.— Կը չեշտէ թէ եթէ, ըստ տը Կոլի, ընդդիմութիւնը բաժնուած է, ատիկա սխալ է, ինչ կը վերաբերի իրենց ծրագրին, որ նոյնն է եւ Թիքսիէի ծրագիրն է։ Ցայտնեց թէ փոխանցման շրջանի մը համար, կառավարութիւնը պիտի յանձնէ Ծերակոյտի նախագահ՝ Կասթոն Մոներվիլի։ Իբրեւ ընտանեցող վտանգ, չեշտեց թէ տը Կոլ յայտնած է որ պիտի չվերջացնէ իր ժամանակաշրջանը, ուրեմն երկու ամիսէն, հանրաքուէով պիտի արտօնութիւն ուզէ իր յաջորդը, ինք նշանակելու եւ այդ ձեւով, Դեկտեմբեր 5ին եթէ ժողովուրդը տը Կոլի քուէարկէ քուէարկած պիտի ըլլայ անծանօթի մը համար։

ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՄԻԹՐԱՆ, ձախերու թեկնածուին համար ընտրութիւնը Դ. եւ Ե. Հանրապետութեանց միջեւ չէ։ Ընտրութիւնը ներկայ վարչակարգին եւ կուսակցութեանց միջեւ չէ։ Ներկայ վարչակարգը վարչակարգն է մինակ մարդու մը եւ երբ ժամը գայ երթալու, պիտի նշանակէ անծանօթ յաջորդ մը։ Ինք, Միթրան կուսակցութեան մը մարդը չէ ոչ ալ կուսակցութեանց համախմբումի մը։ Ամբողջ ձախին թեկնածուն է, աղնիւ, եղբայրական ձախին, որ իրմէ առաջ եւ իրմէ ետք, եղած է եւ պիտի ըլլայ այս ժողովուրդին մշտական արժէքը։ Ապա, Միթրան իբրեւ ընտրան առաւ ֆրանսական փառքին բառերը «Ազատութիւն, պաշտուած ազատութիւն»։

ՊԱՐԲԻՒ այս կարգէ դուրս թեկնածուն, կոչ մը ըրաւ, որ իրեն քուէարկեն։ Այդ ձայները պիտի չօգտագործէ այլ առնարան պիտի դնէ, 15 օր, անկէ ետք, ով որու կ'ուզէ թող անոր տայ այդ ձայները։

ՓիԷՐ ՄԱՐՍԻԼՀԱՍԻ, պարկեշտ քաղաքացիի տիպար, ոչ մէկ հոսանքի թեկնածուն չնորհակալութիւն յայտնեց այն համակրանքին համար զոր ժողովուրդը ցոյց տուած է իրեն հանդէպ ընտրապայքարի սկիզբէն ի վեր։ Թելադրեց որ ժողովուրդը ընտրէ ամէնէն կարողը եւ չարուի տարբեր կամ քաղաքական պատճառաբանութեանց տուեալներով։

Երկրին ճակատագիրը պիտի որոշուի եօթը տարուան համար։ Երկար է մարդու մը կեանքի մէջ։ Երկար է ազգի մը կեանքին մէջ։

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ.— Տեղական մամուլը (Քոմպա) կը սպասէր որ սպառնայ, բայց չսպառնաց։ Ցայտնեց թէ հինգ կենսական հարցեր կան.— Հիմնարկութիւնները անցեալին անկայուն, այսօր կայուն։ Ապաղաղթականացումը որ կը բաժնէր Ֆրանսացիները որ իրագործուեցաւ։ Խաղաղութիւնը, որմէ 25 տարիէ Ֆրանսա զրկուած էր եւ այսօր վերագտնուած է։ Էնֆլասիոնը, որու առաջքն առնուած է, վերջապէս՝ անկախութիւնը։ Վստահ է թէ իրմէ վերջ նոր Հանրապետութիւնը պիտի տեւէ, կենդանի եւ պտղաբեր, ողջհետեւ գերիշխան ժողովուրդը նշած պիտի ըլլայ որ իրն է եւ թէ իրեն արժանի մարդիկ են, զոր պիտի ընտրէ ապագային, համապատասխան իր ճակատագրին։

ԼԸՔԱՆՈՒԷ, տը Կոլի ձայներու գլխաւոր մրցակիցը նկատուած այս երիտասարդ թեկնածուն կ'ուզէ ջնջել բոլոր սահմանները, ոչ միայն երկիրներու միջեւ այլեւ մանաւանդ խիղճերու սահմանները։ Շատ վտանգներ կան դրան առջեւ։ Պէտք է մտածել ապագայի մասին եւ կառուցանել։ Հիմա նոր շրջան մը կը բացուի նոր սերունդի մը համար, որ ամէն ջանք պիտի թափէ որպէսզի ապահովէ կարգի եւ հանդարտութեան մէջ, փոխանցումը։

Պէտք է բոլորը միանան գործունէութեան այս ծրագրին արդի ժամանակներու Ֆրանսայի տալու համար նոր դարկ, դարկը եղբայրական, խաղաղասէր եւ աղնիւ Ֆրանսայի մը։ Այս է իսկական մեծութիւնը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

« ԱՐԱՐԱՏ » ՅԱՂԹԱԿԱՆ

« Արարատ » ոտնագնդակի խումբին փայլուն յաղթանակը «Մոլտովայ»ի դէմ, որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 20ին, Երեւանցիներուն ապահովեց առաջին տեղը Խորհ. Միութեան ոտնագնդակի ախոյեանութեան մրցաշարքի Բ. բաժանումի մէջ։

Նոյն օրերուն, սակայն, նոյն ենթախումբին մաս կազմող Ալմա - Աթայի «Կայրաթը», իր կարգին, փայլուն յաղթանակով մը կը հաւասարէր «Արարատ»ի։

Երկու խումբերն ալ արձանագրած էին 38 կէտ։

Անհրաժեշտ էր լրացուցիչ հանդիպում մը ճշդել առաջին տեղը։

« Արարատ » եւ « Կայրաթ » իրարու հետ մրցեցան Կրոզնիի մէջ։ Ինչպէս կ'ակընկալուէր, տասնեակ հազարաւոր մարզասէրներ փութացած են դաշտ, իսկ միլիոնաւորներ խաղին հետեւած են ձայնասփիւռի միջոցաւ։

Խաղը կը սկսի լարուած մթնոլորտի մէջ։ Հայ մարզիկները անմիջապէս կ'անցնին յարձակողականի, բայց չափէն աւելի աճապարանք ցոյց կուտան։

Ասկէ կ'օգտուին Ալմա - Աթացիները։ Արդարեւ, անուշադրութեան մը հետեւանքով հայկական դարպասին մէջ կը մտնէ գնդակը։

Սակայն «առաջին կոլը պարտութիւն չի նշանակեր»։ Երկար յարձակողականներէ եւ բազմաթիւ փորձերէ ետք Երեւանցիները կը յաջողին հաւասարեցնել խաղին արդիւնքը։

Հարկ էր սակայն ապահովել յաղթանակը։

Եւ այդպէս ալ կ'ըլլայ։ Երկրորդ կոլով հայ մարզիկները պարտութեան կը մատնեն իրենց վաղեմի զօրաւոր հակառակորդը։

Այս յաղթանակով « Արարատ » ապահովեց առաջին տեղը Բ. բաժանումի մէջ։

Այժմ պիտի մրցի Ա. բաժանումի մէջ, ուր կան շատ զօրաւոր խումբեր։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ փոխ-վարչապետը՝ Էրիք Ափէլ անձնասպան եղած է, 48 տարեկանին։

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ մտահոգութեան նոր պատճառներ կան տրուած ըլլալով որ չինացի թեքնիսիէններու թիւը օրէ օր կը բարձրանայ եւ վախ կայ որ նոր «քորէական պատերազմ» մը ստեղծուի։

ՀՌՈՄԷՆ հասած լուրերու համաձայն, հաւանական կը նկատուի որ պապական որոշումով Ուրբաթ օրը դադրի պահքի օր ըլլալէ։

ՊՐԱԶԻԼԻ լուրերը միշտ մտահոգիչ են։ Կարգ մը տեղեկութիւններու համաձայն Նեկրան տը Լիմա որ Ռիոյի կառավարիչ նշանակուած էր, ձերբակալուած է։

ԹՈՒՐՔԵՐԸ Կ'ԱՇԽԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ... Ա. ԼԱ ԹՈՒՐՔԱ

ԽՄԲ.— Թրքական մամուլին սպառնալիքներէն ետք՝ թուրք դիւանագէտները եւս գործի լծած են իրենց լեզուն։ Թուրքիոյ արտաքին նախարարը, Զաղլայանկիլ, հազիւ Նիւ - Եորք հասած՝ հետեւեալ յայտարարութիւնները բրած է Նիւ Եորք Թայմզի.—

« Մակարիոս Արք.ի յայտարարութիւններէն սա իմաստը հանեցինք.— Կիպրոսի Յոյները մտադիր են կատարուած իրողութեամբ մը հարթել այս վէճը, եւ ոչ թէ բանակցութեանց միջոցաւ։ Գիտենք արդէն թէ Մակարիոս բոլորովին ինքնիշխան կը գործէ եւ իր նպատակն է հիմնովին ջնջել Կիպրոսի Սահմանադրութիւնը եւ Թուրք համայնքը զրկել իր օրինաւոր իրաւունքներէն, այնուհետեւ ԷՆՕՍԻՍ հռչակել։ Երկու տարիէ ի վեր Կիպրոսի Յոյները աստիճանաբար այս ծրագիրը կը գործադրեն, անկէ արդիւնք մը քաղելու յոյսով։ Կիպրոսի համաձայնութիւնները բռնաբարուած են այս կերպով, Կիպրոսի Թրքութիւնը բնաջնջումի ենթակայ է, տնտեսապէս պաշարուած եւ հազարումէկ դժուարութիւններու մատնուած։ Հազարաւոր Թուրքեր ստիպուեցան հեռանալ իրենց բնատնեկան բոյներէն, աւելի ապահով վայրերու մէջ ապաստան գտնելու համար։ Ներկայիս Թուրքերու վարչութեան տակ գտնուող վայրերը Թրքաբնակ են հարիւրին 90 համեմատութեամբ, եւ ոչ թէ հարիւրին տասը համեմատութիւնով, ինչպէս կ'առարկէ Մակարիոս։ Իրողութիւնը այս է մի միայն, եւ այս պարագան ալ կը հաստատէ թէ Թուրքերը երբեք պիտի չընդունին յունական լուծը։ Ապահովաբար Մակարիոս կը ջանայ ժամանակ շահիլ, իր նպատակին կարենալ հասնելու համար։ Եթէ կը խորհի թէ պիտի կրնայ մեկուսացնել Կիպրոսի Թուրքերը, չարաչար կը սխալի։ Թուրքիա որոշած է մինչեւ վերջը հոգալ Կիպրոսի Թուրքերը եւ չահագրգռուիլ Կիպրոսի ճակատագրով, չլքել այս դատը։ Մակարիոս այստեղ է որ կը խաբուի ամբողջովին։ Կիպրոսի Թրքական համայնքը կրնայ ընկճուիլ, եթէ առանձին մնայ, բայց Թուրքիա իւրացուցած է անոնց ինչքի, կեանքի ապահովութիւնը եւ անոնց գոյութեան իրաւունքները։ Պէտք չէ մոռնալ որ Թուրքիա մէկն է այն պետութիւններէն, որոնք ստորագրեցին Կիպրոսի դաշինքը, եւ բնաւ պիտի չընդունի որ այս համաձայնութիւնը խզուի եւ չեղեալ նկատուի։ Թուրքիա դասալիք պիտի չըլլայ երբեք եւ պիտի չդադրի պաշտպանելէ Կիպրոսի Թուրք համայնքին իրաւունքները։ Իր ամբողջ ջանքերը ի սպաս դրաւ, հաշտարար միջոցներով եւ երկկողմանի բանակցութիւններով կարգադրութեան եղանակ մը գտնելու եւ խաղաղութիւնը պահպանելու համար Արեւելեան Միջերկրականի մէջ։ Սխալ է նաեւ Մակարիոսի այն վերագրումը թէ՝ Թուրքիա զօրահանում պիտի կատարէ Կիպրոսի մէջ եւ ինք այս վտանգէն կը խրտչի։ Թուրքիա երբեք չսպառնաց Կիպրոսի։ Միայն թէ Կիպրոսի յունական իշխանութեան յիշեցուց թէ բնաւ պիտի չընդունի որեւէ կատարուած իրողութիւն։ Թուրքիոյ բռնած ընթացքը այս է մի միայն։ Նոյնինքն Մակարիոսն է որ կ'ընդդիմանայ վերջնական համաձայնութեան մը գաղափարին եւ անմարդկային միջոցներու կը դիմէ, բռնի ուժով իր խորհածը պարտադրելու համար »։

ԶԱՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ...
Ա. ԼԱ ԹՈՒՐՔԱ

Զաղլայանկիլ յետոյ խօսեցաւ Կիպրոսի մէջ ի գործ դրուած «յունական խժդժութեանց» մասին եւ շարունակեց.

« Թուրքերու ջարդերէն առաջ, որ տեղի ունեցաւ 1963ին, Կիպրոսի Թուրքերը կ'ապրէին 127 Թրքաբնակ եւ խառն բնակչութիւն ունեցող 106 գիւղերու մէջ։ Ջարդերու հետեւանքով, Թուրքերը ստիպուեցան հեռանալ 84 խառն գիւղերէ եւ 127 Թրքական գիւղերէն 24ը պարպել։ Գացին բնակիլ Թրքաբնակ աւելի ապահով վայրերու մէջ։ Կիպրոսի մէջ ներկայիս կան խառն բնակչութիւն ունեցող 22 գիւղեր։ Կիպրոսի Յոյները քանդեցին ամբողջովին քառասուն լքեալ գիւղերու բնակարանները եւ մասամբ ալ 44 գիւղերու բնակարանները։ Մակարիոս կ'ըսէ թէ համբերատար պէտք է ըլլալ, Կիպրոսի վէճը հարթելու համար։ Ճիշդ է, բայց համբերութիւնը բաւարար չէ ինքնին, անհրաժեշտ է նաեւ բարեացակամութիւն ցոյց տալ, եւ եթէ բարեացակամութիւնն ալ որեւէ դեր չունենայ, այն ատեն կամքն է որ կը խօսի եւ կը կարգադրէ ամէն բան։ Այս երեք սկզբունքները գոյութիւն ունին Թուրքիոյ մէջ,— համբերութիւն, բարեացակամութիւն եւ կամք։ Այս պատճառով է որ Թուրքիա կը համբերէ »։

«ՄԱՍՍԱ ՄԱՆՈՒԿ»

(ՀԱՏՈՒԱԾ ՄԸ)

Դառնանք ու պագնենք
Մայրական հողը սուրբ Հայաստանի :
Դո՛ւն, ակն - արեւ աշխարհների ,
Որ դրել ես գահդ ոսկեայ
Ազգերի մեծ ճամբու վրայ :
Հազար ու մէկ պանծանք ձեզի ,
Ազատ Մասիս ,
Բիւր լեռներու թագ ու պսակ ,
Մեր աշխարհի հզօր գմբէթ :
Սիփան , Սասուն ,
Առնոս , Տաւրոս , ու Ամանոս ,
Որ կ'երազէք հպարտ , մուշ - մուշ ,
Կայծակ կուտաք , կրակ կուտաք
Հայու սրտին , փափաք կռուին :
Հով կը շնչէք տաք ու անուշ
Ջոր ու հովիտ լիքը մշուշ :
Համբոյր ձեզի ,
Ըմբոստ Երասխ , կամուրջ քանդող ,
Տղմուտ , Եփրատ , Սիհուն , Ջահն ,
Արածանի ու Ալուրեան ,
Անմահական Հայոց գետեր :
Որ բխել էք մեր սրտերէն .
Հայոց ծովեր , երկնուց աչքեր ,
Որ միշտ կուլաք Հայու վէրքեր ,
Կը մրկէք ոխ ու վրէժ :
Հազար ապրիք , դալար դաշտեր ,
Ոսկի արտեր սուրբ ցորենի
Հայ արիւնով , քրտնով շաղուած ,
Մեր պապերու , մեր մամերու
Սուրբ օրօրան , սուրբ գերեզման :
Հուր հաւքերիդ տաղերն անուշ
Մեր աշխարհի գովքը կ'անեն . —
Դուն , գովական Հայոց աշխարհ ,
Լալ ու մարջան քո ժեռ ու քար ,
Աւազնատիկդ՝ մարգարիտ :
Ամէն ծերպէդ աղբիւր կուգար՝
Ջանգի նման արծաթահունչ .
Հանդ - անդաստան՝ վարդերու փունջ՝
Ծառ ու ծաղիկդ մեղր կուտար :
Քո արեւդ ոսկեզանգուր ,
Վառ աչքերը՝ գոհար ու հուր ,
Արեւելքի դարպասներէն
Լոյս կը բաշխէր հեռու - հեռո՛ւ ,
Մութ աշխարհներ , մլար ծովե՛ր :
Հեռու ճամբորդ շէմքդ կուգար ,
Հարկ ու պատռով կ'անցնէր , կ'երթար .
Երնէկ կ'ասէր մեր աշխարհին ,
Հազար ու մէկ օրհնանք կուտար ...

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ԻՐ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

ԺԲ. (*)

Պատմելու աւանդական եղանակ մը կայ, երրայական ժառանգութիւն, որ շատ կը յիշեցնէ ... շղթան, (այժմ ժողովրդական երգերու մէջ միայն գործածական՝ ընդհանրապէս մանկական եւ երգիծական զուռնարումով): Օրինակ, առաջին աւետարանիչը կը պատմէ.—

«Աբրահամ ծնաւ զԻսահակ:
Իսահակ ծնաւ զՅակոբ:
Յակոբ ծնաւ զՅուդա:
Յուդա ծնաւ զՓարէս:
Փարէս ծնաւ զԵզրովն:
Եզրովն ծնաւ զԱրամ»:
(Մատթ. Ա. 2)

Եւ, շարունակ այսպէս, շղթան կ'երկարի մինչեւ Յակոբ... Երկրորդ:

«Յակոբ ծնաւ զՅովսէփ,
Զայրն Մարեմայ՝
Յորմէ ծնաւ Յիսուս»:

Հասկնալի է թէ անուններու այս շղթայաւորումով՝ Մատթէոս ուզած է Յիսուսի պորտը կապել Աբրահամի պորտին:

Պատմելու շղթայաձեւ այս եղանակը շա՜տ սիրելի է նաեւ մեր Խորենացիին, որ հայ ժողովուրդին պորտը հասցնելու համար մինչեւ ... Պաղեստին՝ անոր համար որ այնտեղ բուսած է Աստուծոյ ժողովուրդը, այնտեղ է ծնած եւ Յիսուսը, կը գրէ.—

«... Յաբէթ ծնանի զԳամեր:
Գամեր ծնանի զԹիրաս:
Թիրաս ծնանի զԹորգոմ:
Թորգոմ ծնանի զՀայկ»:
(Գլ. Ե.)

Մնացեալը գիտէք: Շղթային ծայրը... ես ու դուն: Այսպէ՛ս կը գրէին պատմութիւնը, ժամանակին: Աւելի ետքը, մերոնք պատմութեան շղթան երկարեցի՛ն, շա՛տ երկարեցին՝ հանելու համար Յիսուսի (Աբգարի գրոյցը):

Այս պարագան նախ կը մատնէ թրոփիսմ մը: Հայկական հրաշալի Թրոփիսմըն է, դէպի մեծ դէմքերը եւ դէպքերը քաշող մագնիսականութիւնը կամ լոյսին երթալու տենչը, միշտ առաջնութիւնը խլելու յաւակնութեամբ, փոյթ չէ թէ յաճախ վիպական ձեւ առած, որ շղթայ կը նետէ, շղթայ կ'երկարէ եւ, այսպէս, օրինակ մը եւս, պատմել կուտայ Թադէոսի եւ Բարթողիմէոսի առաքելական այցելութիւնը Հայաստան աշխարհ ... առանց հրաւէրի: Ինծի կը թուի թէ նո՛յն շղթան է գործածուած՝ երբ ոմանք կը պնդեն թէ Հայերը մասնակցած են առաջին տիեզերական ժողովին որ ի Նիկիա:

Այս վերջին շղթան, աւելցնենք, փորձ մըն է դէպի հելլենական քրիստոնէութիւն երկարելու, որու պատմութեան մէջ Բիւզանդացիք եւս ունէին իրենց ... հաշիւը՝ ի հեճուկս ասորական քրիստոնէութեան, աւելի կանուխ մտած ի Հայաստան: Այսպէս, Նիկեփորոս Կալլիստոս կը վկայէ թէ «սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայաստանեայց իւրովի եկն ի սոյն ժողով Նիկիայ»: Ապացուցանելու համար, ապահովաբար, թէ հելլենական ճիւղ մըն է հայկական քրիստոնէութիւնը, — Կեսարիա – Վաղարշապատ, յետոյ Նիկիա – Վաղարշապատ:

Ափսո՜ս, շա՜տ բան կորսուած է ասորական մատենագրութենէն (դաւանաբանական պայքարներու հետեւանք՝ ազգային գոյնով), ինչպէս մեր մշակոյթէն, այլապէս դժուար պիտի չըլլար ցոյց տալ մեր հաւատութեան կամ վաղահասութեան փաստը, պարտական՝ որքան արեւմտեան գծին, նոյնքան հարաւային գծին: Մեր պանծալի Ոսկեդարը արգելք մը չէ, սակայն, որ այլեւս ընդմիշտ չնայինք ետեւ:

Բայց անցնինք:

Խորենացի, իր տղայական պատճառաբանութենէն զատ,— թէ Գրիգոր ամչցեր է՝ խորհելով որ Նիկիոյ ժողովականները զինք կ'ընդունին իբրեւ մեծ մարտիրոս, — ունէ՞ր ուրիշ պատրուակ մը՝ Նիկիա չղրկելու համար Գրիգորը եւ ճամբայ հանելու համար Արիստակէսը, համընթաց այն քաղաքական պատրուակին՝ որով կը բացատրէ Տրդատի մտահոգութիւնը երկրէն բացակայելու մասին, կ'արժէ պըրպըտել, քննել, ստուգապէս բացատրել այս պարագան: Բայց ոեւէ պրպտող գոհացում չէ գտած դեռ, — ու թերեւս չգտնէ երբեք, — փոյթ չէ թէ Ագաթանգեղոս ու Խորենացի, իրենց ստացած արեւմտեան դաստիարակութեան թելադրանքով եւ շղթայի օրէնքով՝ եթէ ոչ ուրիշ պատճառով, Նիկիոյ ժողովականներուն խորթ այլ խայտաճամուկ անուանց մէջ զատեն ու գտած համարին մէկ անուն(**), — որ հայկական անուն պիտի դառնայ յետագային, — բաւ համարելով այդ գիւտը: Առաջի՛ն քրիստոնեայ պետութեան կողմէ մէ՛կ ներկայացուցիչ՝ մասնակցելու համար առաջի՛ն տիեզերական ժողովին: Գոհացում չէ գտած նաեւ Հ. Պօղոս Վարդ. Յովնանեանց, պրպտող միտք, որ կ'ենթադրէ թէ Հայաստան, տարիներէ ի վեր պաշտօնապէս քրիստոնեայ, պիտի ուղէր Նիկիա ղրկել մէկէ աւելի եպիսկոպոս, որոնց անունները անճանաչելի դարձած են, «յանծանօթութենէ մերոյ աշխարհին եւ յանտեղեկութենէ գրչաց՝ սխալմունք ի ներքս սպրդեալ»:

Չէ՞ որ, ի վերջոյ, հաստատուած է Հայոց ներկայութիւնը նոյնիսկ Քաղկեդոնի ժողովին մէջ, փոյթ չէ թէ առանց Հայաստան ներկայացնելու իրաւասութեան:

Անցնինք անգամ մը եւս:

Ընթերցողին զարմանքը պիտի աճի այժմ, կարդալով որ.

1.— Ժողովէն ետք՝ Արիստակէս, «ի դառնալ իւրում ի Նիկիայ ի Հայաստան», բնական էր որ Վաղարշապատ տանէր Նիկիոյ հանգանակն ու կանոնները, դէթ այդպէս ալ կը վկայեն Ագաթանգեղոս (տպ. Վենետիկ, էջ 650) եւ Խորենացի (տպ. Վենետիկ, էջ 373):

Խնդիր չէ թէ ի՛նչ լեզուով էր տարած օրինակը: Վէճ չունինք այդ մասին:

2.— Բայց Կորիւն կը վկայէ թէ ինք եւ իր ընկերնե՛րն են որ Հայաստան տարած են Նիկիոյ հանգանակը եւ կանոնները, ուշադրութի՛ւն՝ Նիկիոյ ժողովէն աւելի քան մէ՛կ դար ետքը (Կորիւն, Գլ. ԺԹ., տես եւ Տաշեան, Անվաւերական Կանոնաց Մատեանը, էջ 195):

Ի՞նչ էր ուրեմն, Արիստակէսի տարածը, բան մը տարա՛ւ հարկաւ՝ եթէ գացած է Նիկիա(***): Ճանապարհորդութի՞ւն հայրապետական, ինչպէս կ'ըլլայ հիմա:

Շղթայ կազմելու վարժութի՞ւն մըն է արդեօք, որ մերոնք կ'ուզեն Հայու մը ներկայութիւնը գնել առաջին տիեզերական ժողովին մէջ:

Բայց կրնա՞ր երթալ, — ա՛յս է հարցը:

Ի դէպ, Նիկիոյ ժողովին տրուած անունը, տիեզերական, երբեմն գրուած նաեւ՝ համաշխարհական, ճիշդ չէ բառ էութեան: Կը մատնէ յունական մեծամտութիւն կամ ... խոշոր տեսնելու վարժութիւն:

Այս բառը, Էքիւմենիք, յունարէն արմատական նշանակութեամբ՝ բնակարան (էքոս) կամ բնակավայր, իմաստի անուամբ՝ «ամբողջ երկիրը իր բնակչութեամբ», նաեւ երկրագունտ, ասկէ՝ տիեզերք: Վերջին նշանակութեամբ գործածուած է երրորդ Աւետարանին մէջ. «Աշխարհագիր առնել ընդ ամենայն տիեզերս» (Ղուկ. Բ. 1): Ծիծաղելի պիտի ըլլար թարգմանել «ամբողջ աշխարհի մարդահամար» կամ պարզապէս «տիեզերական մարդահամար»: Աւետարանին յունարէն բառը, իկումենէ, չի կրնար թարգմանուիլ տիեզերք՝ ինչպէս թարգմանած է մեր գրաբարը, ոչ ալ թութ լա թէռ՝ ինչպէս թարգմանած են Օսթէրվալտ, Օլթրամառ, Քրամփոն եւ ուրիշներ: Յունարէն այդ բառով պէտք է հասկնալ պարզապէս «ամբողջ հռովմէական կայսրութիւնը»: Այդ իմաստով եւս գործածած է Փիլոն:

Ստուգաբանական այս դիտողութենէն ետք, պէտք է ըսել թէ «տիեզերական ժողով» բացատրութիւնը չի համապատասխաներ պատմական իրականութեան, ոչ ալ սահմանումը. «Խորհրդակցութիւնք եւ կանոնադրութիւնք վասն համօրէն եկեղեցեաց, որք ընդ ամենայն տիեզերս են, եւ նմին իսկ իրի կոչին նոքա տիեզերական ժողովք»: Այնպէս որ երբ Մեծն Կոստանդիանոս հրահանգեց «ժողովել ամենայն եպիսկոպոսաց ի քաղաքն Նիկիացւոց», չէր կրնար մտածել թէ հրաւէրները պիտի ղրկուէին տիեզերքին բոլոր անկիւնները, այլ միայն ամէն եպիսկոպոսի կամ եկեղեցապետի, որ կը գտնուէր հռովմէական կայսրութեան սահմաններուն մէջ:

Ահա թէ ինչո՛ւ, «հռովմէական կայսրութեան եկեղեցիներուն» միայն յատուկ հրաւէրի մը առթիւ, զարմանալի է Նիկիոյ ժողովականներուն անուանացանկին մէջ կարդալ, օրինակ, «Յովհան եպիսկոպոս Պարսից»: Պարսկական կայսրութիւնը, շարունակաբար պատերազմի մէջ հռովմէական կայսրութեան հետ, ուրեմն միշտ թշնամի, պիտի չներէր անշուշտ հպատակ եպիսկոպոսի մը՝ երբ կ'երթայ կը մասնակցի թշնամի կայսրութեան մը ծրագրած ժողովին: Մանաւանդ պէտք չէ երբեք մոռնալ թէ ամէ՛ն ժամանակ, բոլո՛ր դարերուն մէջ, կրօնքը օգտագործուած է իբրեւ թափանցումի գործիք երկրէ երկիր եւ ժողովուրդէ ժողովուրդ: Սխալ չէ ըսել թէ կրօնքը պատերազմի գործիք մըն էր առաւելապէս: Եւ եթէ պատերազմներ տեղի կ'ունենային կրօնական գոյնով, անոնց նպատակը Աստուծոյ հաճոյք պատճառել չէր անշուշտ, այլ միայն Աստուածը ծառայեցնել անոր որ կրցած է յաղթել:

Ուրեմն, հայ եկեղեցապետ մը, ըսենք՝ Արիստակէս, կրնա՞ր ճամբայ ելլել Վաղարշապատէն՝ երթալ մասնակցելու համար Նիկիոյ ժողովին:

Եթէ մեր պատմիչներուն մնայ գործը, Տրդատ Թագաւորն ու Գրիգոր Լուսաւորիչը կը տանին, «ընդ ցամաք եւ ընդ ծով», մինչեւ ... Հռոմ, ինչպէս տարած է Ագաթանգեղոս (Գլ. ՃԻՋ.), յետոյ Գրիգորը, Հռոմի պապին ձեռքէն բռնած, Տրդատն ալ Մեծն Կոստանդիանոսին ձեռքէն բռնած, չորսը միասին կը տանին Երուսաղէմ՝ վիճակով բաժնելու համար «տնօրինական տեղիսն» (Սոփերք, Գ.), — եւ այս բաժանումով՝ «Հայոց անկաւ սնարքն եւ Գողգոթայն (մեր բախտի՛ն նայեցէք), եւ Սուրբ Կարապետն եւ Սուրբ Յակոբն, եւ Սուրբն Գրիգոր կանթեղ կախեաց ի սնարսն եւ խնդրեաց զէջումն լուսոյն յԱստուծոյ ի նշան յարութեան իւրոյ ամի ամի, եւ յաղագս այնորիկ կոչեցաւ Լուսաւորիչ» (****):

Այստեղ կը սկսի տարբեր վէճ մը, որ ընդհուպ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Այս յօդուածաշարքը սկսայ՝ ճշդելու համար Հայոց Եկեղեցիին դիրքը դաւանաբանական վէճի մը մէջ, — միաբնակութի՞ւն թէ երկաբնակութիւն (Յիսուսի աստուածային եւ մարդկային բնութեանց պարագան): Բաւական էր երեք յօդուածը՝ կատարելու համար ճշդումը կամ սրբագրութիւնը: Բայց հետաքրքրութիւնը բոլորովին անսպասելի, որ առաջին օրէն ցոյց տրուեցաւ այս յօդուածներուն առթիւ՝ ընդհանրապէս անմարսելի, զիս մղեց երկարելու այս շարքը, յետագային

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

Զիչերին չի պատասխաներ: Այն ատեն, Պէքիր Սամի պէյ նոյն հարցումը անգամ մը եւս կ'ուղղէ Զիչերինի, որ կը պատասխանէ այս անգամ, հետեւեալ խօսքերով.

— Մենք, զինադադար կնքեցինք Հայաստանի հետ: Այդ համաձայնութեան բնագիրն ալ հրատարակեցինք այսօր մամուլի մէջ:

Այս համաձայնագրին հիմամբ, Նախիջեւանը պիտի մնայ մեր բանակներուն գրաւման ներքեւ, իսկ Շախթախտ գաւառակն ու Ջուլֆա – Շախթախթ երկաթուղին ալ պիտի մնան Հայաստանի գրաւման տակ: Այսուհանդերձ, անմիջապէս ըսեմ, թէ այս միջոցառումը առժամանակեայ է:

Պէքիր Սամի Պէյ կը պատասխանէ Զիչերինի այս բացատրութեան, հետեւեալ խօսքերով.

— Մինչ կը սպասենք որ ճամբաները բացուին, դուք մեր միակ հաղորդակցութեան միջոցէն ալ կը զրկէք մեզ՝ անցքը փակելով եւ մեզ ալ աւելի փափուկ ու դժուարին կացութեան մը մատնելով:

Զիչերին կը պատասխանէ կրկին.

— Ըսի, թէ ժամանակաւոր կարգադրութիւն մըն է ասիկա, վերջնական բան մը չէ:

Պէքիր Սամի Պէյ, այս պատասխանը ստանալէ ետք, կ'ըսէ Զիչերինի.

— Երկու կողմերուն համար ալ լաւ պիտի ըլլայ, որ բաց խօսինք մեր միջեւ գոյութիւն ունեցող հարցերու եւ յարաբերութեանց մասին: Արդէն դուք ալ անձնապէս յայտարարած էիք, թէ դէմ էք գաղտնի դիւանագիտութեան: Հիմա կ'ուզենք գիտնալ թէ ինչ կը մտածէ Խորհրդային Հանրապետութեանց Միութիւնը, Թուրքիոյ մասին: Դուք Թուրքիոյ գոյութիւնը օգտակար կը նկատէ՞ք ձեր քաղաքականութեան համար: Անհրաժեշտ կը նկատէ՞ք Թուրքիայի մը գոյութիւնը՝ երբ Անգլիոյ եւ միւս Արեւմտեան երկիրներու հետ բանակցութեան պիտի նստիք, քննելու համար խաղաղութեան խնդիրը: Արդ, անհրաժեշտ կը գտնէ՞ք Թուրքիոյ իրաւունքներուն ալ պաշտպանութիւնը, այդ բանակցութիւններու ընթացքին:

Զիչերին կը պատասխանէ կրկին.

— Մեր կառավարութիւնը իրեն համար ընդգրկած է այն ճամբան, որ կը տանի խաղաղութեան եւ անոր մաս կը կազմէ նաեւ ազատ Թուրքիայի մը գոյութիւնն ու գոյատեւումը: Եւ սակայն, եթէ մեր պայմանները թոյլատու չըլլայ եւ մենք ստիպուինք մեր սահմաններուն մէջը քաշուելու եւ հրաժարելու մեր նախապէս որդեգրած քաղաքական ուղեգծէն եւ ծրագիրներէն, այն ատեն ստիպուած՝ կրնանք հրաժարիլ նաեւ գործակցական պաշտպանութեան համաձայնագրերէն: Այսուհանդերձ, այդ պարագան որ պիտի ստեղծուի ի հեճուկս մեզի, այժմէն կրնամ յայտնել թէ պիտի ըլլայ կարճատեւ եւ ժամանակաւոր բան մը միայն:

Թրքական պատուիրակութեան եւ Զիչերինի միջեւ վիճաբանութիւնները այսպէս շարունակուած են, սակայն որեւէ պատասխան կարելի չէ եղած ստանալ խորհրդային արտաքին կոմիսարէն այն մասին, թէ «ե՞րբ պիտի բացուի Հայաստանի ճամբան եւ ե՞րբ պիտի սկսին զինուորական օժանդակութիւնները հանիլ՝ Անատոլուի մէջ Անկախութեան Պատերազմը մղող ուժերուն»:

Եւ վերջապէս, կ'որոշուի կազմել մասնաւոր յանձնախումբ մը, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլար ճշդել երկու երկիրներու փոխյարաբերութեանց հիմերն ու սահմանները եւ բանակցութիւններն ալ կ'առկախուէին այս ձեւով, առանց որեւէ շօշափելի արդիւնքի:

Կը տեսնուի, թէ Ռուսերը կը խուսափին ուղղակի բանակցութեան մտնելէ եւ կը հետապնդեն նպատակաւոր քաղաքականութիւն մը, որուն սկզբունքն է ձըգձըգումի եղանակը, առանց որ եւ է գըրական արդիւնքի մը յանգելու: Այդ նըպատակին հետապնդման պատճառները ալ աւելի հասկնալի ձեւով պիտի լուսաբանուին սակայն, յետագայ հանդիպումներու եւ տեսակցութեանց ժամանակ:

ԹՈՒՐՔ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԼԵՆԻՆԻ ՀԵՏ

Թրքական պատուիրակութիւնը, գըլխաւորուած Պէքիր Սամի Պէյի կողմէ, Զիչերինի հետ կատարուած հանդիպումէն օր մը ետքը, 1920 Օգոստոս 14ին կ'ընդունուի Խորհ. Հանրապետութեան Նախագահ Լենին Վլատիմիր Ուլեանովի կողմէ:

(14 Շար.)

ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆԻՆ ՄԱՀԸ

(ԱՐՇԱՄ ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ)

— Մարդ երբ կը մտածէ՝ սարսափելի հեռանկար է… կ'ըսէր Արշամ Խոնդկարեան, իր մահէն դեռ չորս – հինգ օր առաջ՝ իր մահուան ակնարկելով :

— Ո՛չ. պէտք չէ՛ այդպէս ըսել. մանաւանդ երբ մարդ ապրած է ձերինին նման բեղուն կեանք. նոյնիսկ ի գին մեծ զրկանքներու՝ ձեր խղճալին հաւատարիմ անշեղ կեանք… դժուարաւ կրցայ մրմնջել երկար լռութենէ մը ետք :

Դէմքը դարձուց ինծի : Երկար, շատ երկար տեւեց այդ նայուածքը :

Աչքերուս առջեւ խառն ի խուռն տողանցեցին պատկերներ. վերյիշեցի նախադասութիւններ :

Արշամ Խոնդկարեան՝ երիտասարդ հայ ուսանող – ուսանողուհիներ իր շուրջը հաւաքած, Հայոց նորագոյն պատմութեան մասին դասախօսութիւններու շարք մը տուած ատեն. «Կարեւորը, իմանո՞ւմ էք ինչ է. կարենալ հարցերին մօտենալ առանց կիրքի. պաղարիւն պատմաբանի անառարկելի պարկեշտութեամբ. անկեղծ հայրենասէրի լայնախոհ տրամաբանութեամբ…» :

Արշամ Խոնդկարեան՝ իր համեստ տան համեստ բայց հիւրասէր սեղանին շուրջ, ազգային որեւէ հարցի առընչութեամբ կիրքով եւ թերեւս որոշ կողմնակալութեամբ արտայայտուող երիտասարդ հիւրերուն մեծ համբերութեամբ բացատրած ատեն՝ հարցին բոլոր տուեալները. «բայց ոչ, սիրելիս այդպէս չի կարելի ասել…» :

Ազգային խնդրի մը մասին նոր յայտնութիւն մը լսած ատեն գրեթէ չարաճճի իր արտայայտութեամբ՝ «Ա՞խ, այդպէ՞ս …» :

Արշամ Խոնդկարեան, դասախօսութիւններու եւ հանդէսներու մէջ արտասանուած իւրաքանչիւր բառ մտիկ ըրած, դատած, եւ վրիպած չափազանցութիւնները կամ սխալ հաստատումները ունենալով մէկիկ – մէկիկ բռնած ատեն՝ դէպի ամէնէն մօտիկ նստած անձը ծռելով եւ Պոլսահայ չափազանցուած շեշտով՝ «հապա ասիկա եղա՞ւ մը, պարո՛ն…» :

Արշամ Խոնդկարեան, Հայաստանի եւ գաղութահայ իւրաքանչիւր թերթի գլխաւոր յօդուածներու ընթերցումին ատեն անտեղի, անճիշդ կամ կրքոտ նախադասութեան մը հասած պահուն, սրունքած թերթը սեղանին վրայ նետած ժամանակ՝ «Ախր, ի՞նչպէս կարելի է այսպիսի բան գրել. ի՞նչպէս կարելի է թոյլ տալ…» :

Մեր նորագոյն պատմութեան վերաբերող գրքերու ընթերցման ժամանակ, լուսանցքին վրայ իր մանր գիրերով աւելցուցած սրբագրական նօթագրութիւնները արձանագրելու պահուն՝ իր դէմքին տըւած է խիստ արտայայտութիւն մը :

Համակ յիշողութիւն էր Արշամ Խոնդկարեան. ճշգրիտ, ժամը – ժամին յիշողութիւն. իւրաքանչիւր կարեւոր դէպքի ներկայ գտնուողներուն ոչ միայն արտասանած խօսքերուն, այլ եւ անոնց դէմքի արտայայտութիւններուն, ձայնի եւեւէջներուն վերապրումին վրայ հիմնուած յիշողութիւն : Մանաւանդ՝ 1917էն 1921ի միջեւ, ցարական վարչաձեւի անկումէն, Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումէն, Հայաստանի խորհրդայնացման հետ կապ ունեցող դէպքերու մանրամասնութեանց տեսակէտէն՝ անզուգական, անփոխարինելի յիշողութիւն եւ ճշգրտութիւն :

Եւ կ'ակնկալէր որ ամէն մարդ այդ նոյն վերաբերմունքը ցոյց տայ մանաւանդ մեր նորագոյն պատմութեան վերաբերմամբ : Կը ջղայնանար, կը քրթմնջէր, երբ կը նկատէր կողմնակալ եւ գիտումնաւոր մերժեցում, կամ պարզապէս մոռացութեան ու անգիտութեան պատճառաւ գրուած սխալ հաստատումներ :

Շատ մեծ ջղայնութիւն կը պատճառէր իրեն՝ Հայաստան լոյս տեսած հրատարակութեան մը մէջ իր անունին առջեւ գրուած հետեւեալ բացատրութիւնը՝ «Դաշնակցական կառավարութեան մէջ նախարար» : «Ախր, չե՞ն իմանում. ի՞նչպէս կարելի է գրել այդպիսի բան : Ես, ես էր Խոնդկարեան, Վրացեանի կազմած քոալիսիոն կառավարութեան նախարար եմ եղել. ի՞նչպէս կարելի է ասել՝ Դաշնակցական կառավարութեան նախարար…» :

Որքան մեծ վրդովումով հեռաձայնեց ինծի անգամ մը, երբ, մեծ հապճեպով գրուած յօդուածի մը մէջ, Վահան Մինախորեանի անունին քով փակագծի մէջ սխալմամբ գրած էի՝ Սոցիալ Դեմոկրատ, փոխանակ Սոցիալ Ռեվոլիւսիոնէր : Փորձեցի բացատրել, որ աճապարանքով գրուած ատեն անուշադրութեան հետեւանքով սխալ մը վրիպեր է, ներողութիւն… «Եղ բոլորը լաւ. բայց միեւնոյն է. գիս չի գոհացներ. ուշադիր պէտք է լինել : Ախր, ի՞նչպէս կարելի է …» :

×

Եւ Արշամ Խոնդկարեանը, որ Հայաստանի խորհրդայնացումի վաղորդայնին Հայաստանի հողը ձգած վայրկեանէն մինչեւ անցեալ տարի Փարիզի մէջ կ'ապրէր Հայաստանի թերթերէն կլանած իր լուրերով, Ստալինեան արհաւիրքի շրջանին այդ թերթերու տողերուն ընդմէջէն թափանցելով չգրուած իրականութիւններուն, մահազդներու բաժնին մէջ իսկ մահազդի մը խմբագրութեան ձեւէն եւ ցաւակցութիւն յայտնողներու ցանկէն ու գործածած ոճէն հետեւցնելով, թէ ենթական ի՞նչ պայմաններու մէջ հեռացած է կեանքէն, Արշամ Խոնդկարեանը, ուրեմն, արտասահմանի մէջ ապրող խորհրդահայ կեանքի այդ հազուագիւտ մասնագէտը, անցեալ տարի իրականացուց իր տարիներու երազը, այցելեց Հայաստան. — «Որպէս թուրիստ, իմ ծախքերով» :

Վերադարձած էր բոլորովին վերանորոգուած : Ամբողջ մէկ ու կէս տարի, վերադարձէն մինչեւ իր մահը, իր խօսակցութիւններուն գլխաւոր, գրեթէ միակ առանցքը կը կազմէին սթալինեան արհաւիրքի օրերուն Հայաստանի կրած չնկարագրուած տառապանքներն ու կորուստները. այսօրուան նոր պայմաններուն մէջ՝ Հայաստան – արտասահման յարաբերութիւններու ստանալիք բնոյթը : Կը խօսէր, կը պատմէր, կը յուզուէր, կ'ոգեւորուէր :

«Ահաւո՛ր, աներեւակայելի՛ տառապանք են կրել մարդիկը : Մենք, քոալիսիոն կառավարութիւն, առանց մէկ հատ իսկ հրացան պարպելու երկիրը յանձնեցինք հայ բոլշեւիկներուն, որպէսզի Հայու արիւն չթափի : Իսկ Մոսկուայում նստած Ստալին ու Բերիա եկել են ու Թուրքին կէս ձգածն են ամբողջացուցեր : Մէկ միլիոն՝ Թուրքը ջարդեց կ'ըսենք : Գրեթէ մէկ միլիոն էլ ռուս բոլշեւիկն ու երկրորդ պատերազմն են ջարդել : Մենք տարիներով բողոքում ենք, թէ Դաշնակցութեան հետ կապ ունեցողները քշել – աքսորել են : Եղբայր, առաջին մէկ օրէն ռուս բոլշեւիկների հետ յեղափոխութիւն բնող Հայերին իսկ քշել են, տարել : Ո՞վ կարող էր ո՞ւմ պաշտպանել : Մէ՛կ հատ ընտանիք չկայ Հայաստանի մէջ, որ աքսորում կամ բանտում կորսնցուցած մարդ չունենայ : Տարիներ շարունակ, ամէ՛ն օր, ամէ՛ն վայրկեան, ինչ տառապանք է քաշել մեր ժողովուրդը : Այսօր, մենք, Հայաստանի ժողովուրդին ոտքե՛րը պէտք է համբուրենք, որ կարողացել է դիմանալ, մի կերպ վերապրել : Նոյնիսկ եթէ ստիպուած է եղել մատնութիւն ընել՝ վերապրելու համար : Վերապրել է ու այսօր նոր սկսում է քիչ–քիչ շունչ առնել, ծաղկիլ, արտադրել …» :

Եւ մի առ մի կը յիշէր իրարու գաղափարակից, անբաժան, մտերիմ ընկերներու անուններ. մէկը՝ մեռած է աքսորի մէջ, միւսը՝ մնացած է պաշտօնի վրայ, թերեւս նոյնիսկ ստիպուած է եղած համամտութիւն յայտնել իր մտերիմ ընկերը աքսորելու որոշման, որպէսզի ինք եւս կասկածելի չդառնայ : «Այսօր՝ վերապրողը յօդուած է գրում միւսին մասին : Ի՞նչպէս կարողանում է գրել : Բարոյական ինչ տառապանք է սա» : Եւ Ա. Խոնդկարեան կը յուզուէր այդ մարդուն հաշւոյն :

×

Շատ տխուր անցուց Արշամ Խոնդկարեան իր վերջին ամիսները :

Միակ երազն էր ապրիլ գոնէ մինչեւ Մայիս ամիսը, որպէսզի երթար դարձեալ Հայաստան ու այնտեղ մեռնէր : Յաճախ կը խօսէր այդ մասին, տարակուսական եւ յուսահատ շեշտով :

Հիւանդ էր : Օրէ օր կը տկարանար : Այցելուներու սակաւութենէն կը գանգատէր : «Հիմա շուտ – շուտ չէք գար գիս տեսնելու», բայց երբ որ մեռնիմ՝ թաղումի՞ս պիտի գաք բազմութեամբ : Կը նախընտրեմ հիմա՛ գաք, քանի ողջ եմ» :

Ուրախութեան պահեր ալ ունեցաւ սակայն, երբ իր այստեղի բարեկամները, մեծ մասամբ երիտասարդներ, գուրգուրանքի ժեստեր ունեցան իրեն հանդէպ : Իր հին գործակիցները, հեռաւոր վայրերէ, Միջին Արեւելքէն, Ամերիկայէն, իր հիւանդութեան լուրը առնելով, համակրանքի ու անմոռաց բարեկամութեան արտայայտութիւններ հասցուցին իրեն : «Կը նշանակէ՝ գիս չեն մոռացել. յիշում են ինձ», կ'ոգեւորուէր : Բայց, երբ աչքը կը դարձնէր դէպի իր կեանքի ընկերուհին, երբ կը վերադառնար իր համեստ սենեակին ու իր հիւանդութեան իրականութեան, երբ կը մտածէր իր ետեւ մնալիք առանձին ու անպաշտպան էակին՝ … «Մարդ երբ կը մտածէ՝ սարսափելի հեռանկար է …» :

Չկրցայ պատասխանել իրեն.

— Ո՛չ. մա՛հը չէ բուն սարսափելին : Սարսափելին այն է, որ անհետացող եւ անփոխարինելի սերունդի մը գրեթէ վերջին ներկայացուցիչներէն էք : Սարսափելին այն է, որ դուք, արտասահմանի իսկական ու անշեղ, անկեղծ ու արդարամիտ հայ մտաւորական ըլլալով համար, այսօր պառկած էք ահա ձեր անշուք սենեակին մէջ, սարսափով կը գիտակցիք թէ ձեր վերջին շունչը պիտի փչէք ձեր ամբողջ կեանքին միակ նպատակը եղող հայրենիքէն հեռու : Սարսափելին՝ հայ մտաւորականի՛ն մահն է, արտասահմանի մէջ :

ՇԱՒԷ ՏԷՐ-ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ

առանձին հատորով մը հրատարակելու ծրագրով :

(**) Բարոնիոս, հեղինակ եկեղեցական պատմութեան, ճանչցուած իբրեւ ստուգապատում մատենագիր, որ գիտէ թէ Արիստակէս մեռած է Գրիգորէն առաջ, աւելի ճիշդ՝ սպաննուած, կը գրէ. «Ի վերին Հայաստանէ եկն ի ժողովն մեծն Արիստակէս եպիսկոպոս» : Բայց Բարոնիոս ծնած է աւելի քան տասը դար ետքը՝ ոչ շատ հեռու … Հռոմէն : Դժբախտաբար օտար մատենագիրները լոյս չեն կրնար տալ մեզի՝ իրենց քաղածոյ վկայութիւններով : Սոզոմենոս չի յիշեր Գրիգորի անունն անգամ, ոչ ալ Եւսեբիոս, որոնց լռութեան մասին տրուած բացատրութիւնները համոզիչ չեն :

(***) Այն պարագան, թէ Նիկիոյ հանգանակը եւ Հայոց հանգանակը կը տարբերին իրարմէ, հայկականը «երկայն եւս քան զնիկիականն է», կը զօրացնէ կասկածը թէ Հայաստան անձամբ ներկայացուցիչ չունէր Նիկիոյ մէջ, ինչպէս չունէր Եփեսոսի եւ Բիւզանդիոնի մէջ :

(****) Սխալ է Օրմանեանի բացատրութիւնը, «Լուսաւորիչ՝ Աւետարանի լոյսով լուսաւորող» : Աշխարհական բառ չէ «լուսաւորիչ», իբրեւ տիտղոս, որպէսզի հասկնայինք գրական այդ փոխաբերութեամբ, այլ խորհուրդի (*միսթէռ*) բառ է, եւ կը նշանակէ մկրտող :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (92)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

Աւելցնենք, որ Ժերալդին Փարիզի վարժարանը կը գտնուէր վերջին Նոյեմբերին եւ կրնար հանդիպում մը ունեցած ըլլալ Գարլոթա Ատամսի հետ :

«Թերեւս անտեղի կը գտնէք, որ Մերթոնի դքսուհիին անունը կցած ըլլամ ցանկիս : Այդ մեծ տիկինը դիմած է իմ խորհրդատուութեանս եւ կը կարծեմ թէ մայրական իրաւունքները չափազանցող կին մըն է : Իր բոլոր զգացումները կեդրոնացուցած է ան իր զաւկին վրայ եւ շատ հաւանական է որ ամբողջ դաւադրութիւն մը պատրաստած ըլլայ, կորուստի մատնելու համար այն կինը, որ երջանկութիւն կ'ակնկալէ իր միակ զաւկէն :

«Զմոռնանք նաեւ Միս Ճէննի Տրիվերը …» :

Փուարօ պահ մը կանգ առաւ եւ դիտեց Ճէննին : Կինը իր աչքերը պահեց անոր աչքերուն մէջ եւ հարցուց .

— Ի՞նչ ունիք ինծի վերագրելու :

— Ոչինչ, օրիորդ, եթէ ոչ միայն այն, որ բարեկամուհի մըն էք Պրիան Մարթէնի, եւ որ ձեր ազգանունը կը սկսի «Տ» տառով :

— Այդքա՞ն միայն :

— Ոչ. դեռ ուրիշ բան կայ : Ոեւէ ուրիշէ մը աւելի դուք կ'ըրացնէք յանդգնութիւն մը եւ հարկ եղած ուժը ոճիր մը գործելու համար :

— Շարունակեցէք, ըսաւ երիտասարդ կինը առանց բորբոքելու :

Եւ գլանիկ մը վառեց :

— Պ. Պրիան Մարթէնի անմեղութեան ապացոյցը ճի՞շդ էր թէ կեղծ. ահա թէ ինչ կ'ուզէի ստուգել : Եթէ ճիշդ էր, ո՞վ էր ուրեմն Ռոնալտ Մարշի տեսած մարդը, որ տունէն ներս կը մտնէր : Յանկարծ յիշեցի որ Բէճէնթ Գաթի այն գեղեցիկ արարողապետը պարոն Մարթէնի հարազատ նմանութիւնը ունէր : Ան էր, անպայման, որ գնդապետ Մարշը տեսած էր, եւ ես այս լուծումին վրայ ենթադրութիւններ կ'ընէի : Արարողապետը առաջինը եղած էր իր տէրոջ սպաննուած ըլլալը տեսնող : Լորտ Էճվարի կողքին մնացած էր հարիւր սթերլինի փոխարժէք ֆրանսական թղթադրամ պարունակող պահարան մը : Արարողապետը անկասկած գրպանած էր դրամը, գաղտնօրէն դուրս ելած եւ տարած եւ պահ ձգած էր գողօնը բարեկամի մը մօտ, ապա վերադառնալով, Լորտ Էճվարի բանալիին օգնութեամբ մտած էր ներս տունէն :

Իբր թէ դէպքին բոլորովին անտեղեակ, սենեկապանուհիին թողած էր յաջորդ առաւօտ դիակը գտնելու առաջնութիւնը : Իրեն համար ոչ մէկ վտանգ կը նախատեսէր ան, վստահ ըլլալով որ ոճիրը գործուած էր Լէյտի Էճվարին կողմէ, եւ թղթադրամները արդէն տունէն դուրս կը գտնուէին, հաւանաբար անգլիական դրամի վերածուած, մինչեւ անդրադարձուելը պահարանին անհետացումին : Եւ սակայն, երբ ան տեղեկացած է թէ Լէյտի Էճվար անմեղութեան զօրաւոր փաստ մը ունի, եւ երբ Սքոթլանտ Եարտի կողմէ հարցաքննութեան ենթարկուելով՝ քննուած են իր անցեալի արարքները, մեծ երկիւղ մը պատած է զինքը եւ խորհած է թէ լաւագոյն միջոցը միայն փախուստը կրնայ ըլլալ» :

Ժափ գլխու շարժումով մը վաւերացուց Փուարոյի տեսակէտը :

— Կը մնայ ակնոցներու հարցը : Եթէ Միս Գարոլը ըլլար անոնց սեփականատէրը, ամէն ինչ շատ յստակ կ'ըլլար, ինչպէս ժայռերու ջուրերը : Միս Գարոլ կրնար նամակը անհետացուցած ըլլալ եւ Գարլոթա Ատամսի հետ մանրամասնութիւններու մասին վիճած պահուն կամ ոճիրի երեկոյեան ունեցած տեսակցութեան մը ատեն, անուշադրութեամբ ակնոցները սահած կրնային ըլլալ դերասանուհիին պայուսակին մէջ :

«Բայց ակնոցները Միս Գարոլի չէին պատկաներ : Իրիկուն մը, Հասթինկի ընկերակցութեամբ բնակարանս վերադարձիս, բաւականին յուսալքուած, կը փորձէի դասաւորել մտածումներս երբ պատահեցաւ հրաշքը :

«Նախ՝ Հասթինկ ակնարկութիւն մը ըրաւ Տոնալտ Ռոսի այն խօսքին, թէ տասներեք եղած էր իրենց թիւը սըր Մոնթակիւ Գորների հացկերոյթին եւ ինք առաջինը եղած էր սեղանէն հեռացող : Ես կը հետեւէի մտածումներուս ընթացքին եւ ոչ մէկ ուշադրութիւն կը դարձնէի բարեկամիս խօսքերուն, երբ յանկարծ գաղափար մը ծնունդ առաւ մտքիս մէջ. — ճշգապահութեամբ խօսելով՝ Տոնալտ Ռոսս բացարձակ եղելութիւնը չէր ըսած. կրնայ ըլլալ որ ինք առաջինը հեռացած ըլլայ սեղանէն ճաշի վերջաւորութեան, բայց Լէյտի Էճվար կանխած է զինքը, քանի որ հեռացած է սեղանէն ճաշի ժամանակ, հեռաձայնէն կանչուած ըլլալով : Երբ այդ կնոջ մասին կը մտածէի, դիմացս պարզուեցաւ հանելուկ մը, որ կ'երեւակայէի թէ կատարելապէս կը պատշաճէր իր մտայնութեան :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍԹԻ

(Տար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, Կ. Խաչը իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին ընկ. Յ. Կօշկա - կարեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց եղբօր եւ մեծ հօր Յովսէփ Կօշկա - կարեանի մահուան առթիւ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ընկերական ժողովը այս Չորեքշաբթի, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝
ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ
ժամը 16ին:
ՏՕՆԱԾԱՌ

×

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հանդէսը Մարտ 28ին, Կիրակի օր :

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2·30, Սալ տը լա Շիմի :

×

ՎԻԷՆ.— Մանուկներուն օրը Յունուար 9ին, Սէրքըը Կաթոլիկ սրահին մէջ :

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 18ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագային :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ հանդէսը Դեկտեմբեր 19-ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին վարժարանին մէջ :

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

ՏԷՍԻՆԻ մէջ, յարկաբաժիններ fo-փրոփրիէթէ էֆ 3, էֆ 4, էֆ 5: Դիմել Ս. ԱՌԱՔԷԼԵԱՆԻ ամէն օր, 12 Րիւ տը Նանսէն: Հեռաձայն 49–50–82, ժամը 12·30էն 14 եւ 19էն 20·30:

VILLAS neuves à MI-PLAINE
Terrains dans lotissements à PUSIGNAN - MANISSIEUX et SAINT BONNET de MURE

Terrains Industriels toutes superficies, environ LYON

BRON - Immobilier
109 bis, Ave. Franklin-Roosevelt
BRON (Rhône)
Tél. : 70-88-68 et 70-88-69

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Դեկտ. 12, կիրակի ժամը 21ին
DANS ST. EUSTACHE ILLUMINÉE
(12, Rue Dujour, Paris (1er)
Métro : Halles

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ ԵՂԲԱՅՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
կը ներկայացնէ (համաշխարհային առաջին ունկնդրութիւն) :
DU PROFOND DE L'ABIME
(Oratorio)
ԲՆԱԳԻՐ ԵՒ ԻՐԱԳՈՐԾՈՒՄ

ԱՐՇԱՄ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կը մասնակցին՝
Christiane Eda-Pierre (Soprano) de l'Opéra, Paul-Emile Deiber (récitant) sociétaire de la Comédie-Française, Raffi Ourgandjian (au grand orgue).
LES CHANTEURS
DE ST. EUSTACHE
(Président-Fondateur
R. P. Emile Martin)

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

ԱՐՇԱՄ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆԻ

ՑԱՑՏԱԳԻՐ.— ԿՈՄԻՏԱՍ, ՀԱՅՐ ՄԱՐԹԷՆ, ՎԻՔԹՈՐԻԱ ՄՈՍԹԵ-ՎԵՐՏԻ, ՈՒՐԿԱՆՃԵԱՆ:

Տոմսերու գին՝ 5էն 25 փրանք

Դիմել՝ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցի, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Սէնթ-Էօսթաշ (Հալ), Տիւրան (4, Փլաս տը լա Մատըլէն), Բալուեան գրատուն, (43 Րիւ Ռիշէ):

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝	Շրջանակով
200 Ֆ.	300 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԱՍՆԱԽՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ իր տարեկան

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔԸ

11, 12, 13 Դեկտեմբեր, Ազգային Տան մէջ
32, RUE DE TREVISE (Rez-de-chaussée)

Հոն պիտի գտնէք հատընտիր պէսպիսու թիւն մը զանազան ապրանքներու, տօնական օրերու ձեր նուէրներուն համար :

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

«ՀԱՅ ՍԻՆՖՈՆԻՔ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ» նոր երգապնակը
Mc 20176, Vogue — Série Artistique

« OEUVRES SYMPHONIQUES » d'ARA BARTEVIAN

Par le célèbre orchestre
DES CONCERTS COLONNE

1. — Rhapsodie Caucasienne (Կովկասեան Համանուագ)
2. — Dans une Forêt en Novembre (Անտառին մէջ՝ Նոյեմբերին)
3. — Bergers à la Montagne (Հովիւները լերան վրայ)
4. — Fête Villageoise (Գեղջկական տօն)

Ստանալու համար դիմել հեղինակին
Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ — 14, Rue Petit, Paris (19e), Tél. BOT 99-22
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)
ԳԻՆ՝ 30 ՖՐ.

Microsillon 33 tours, 30 cm. 45 վայրկեան
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔ

ՆԱԽԿԻՆ ԵՐԳԱՊՆԱԿՆԵՐԸ

Եկմալեան պատարագ N° 20114 — Կոմիտասեան պատարագ 20150
Գանձարան Հայ-եկեղեցական երգերու N° 20169 եւ 20175
Ժողովրդական երաժշտութիւն 20103 (Հայ կովկասեան երգեր) 20136 (Arménie)
20157 Reflets d'Arménie, 20162 (Arménie Imortelle),
20169 (Promenade en Arménie)
20172 (Soirée Arménienne) — 10016 երգեր՝ Իրիս Պիւզպիւլեանէ

Գաւառներու առաքում contre remboursement խնամուած ծրարով

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Տիկին Կօշկակարեանի բնակարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ, կը խնդրուի ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ այս կարեւոր ժողովին :

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

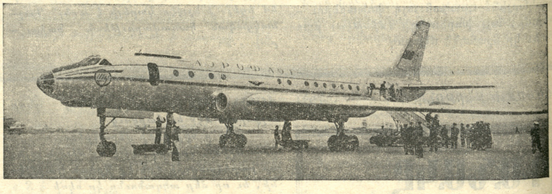
Եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ օծման 8րդ տարեդարձը կը տօնուի Դեկտեմբեր 19ին, Կիրակի օր :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երիտասարդ օրիորդ մը կը փնտռէ մէկ կամ երկու ընկերուհիներ բաժնելու համար Փոլոնեզի իր բնակարանը: Ամէն յարմարութիւն, հեռաձայն, մեթրոյին մօտ: Ամիսը՝ 225 կամ 150 փրանք: Հեռաձայնել գրասենեակի ժամերուն (9էն 12 եւ 14էն 16): 553–76–59:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 16ին Ազգային Տան սրահը :

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ

ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՒ ՆՈՐ ՏԱՐԻՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Արմենիա Հիւրանոցի մէջ որ կը պատկանի Առաջին դասակարգի :
Տեղի պիտի ունենան մեծ անակնկալներ :

Այս ճամբորդութիւնը տեղի կ'ունենայ ճմրան եղանակի գինով, միայն 1900 Ֆր.
Մեկնում Փարիզէն Դեկտ. 27ին, վերադարձ 9 Յունուար 1966
Երթ ու դարձ օդանաւով

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն դիմել եւ արձանագրուիլ :

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ԸԼԼԱԼՈՎ
ԱՆՋՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՎ ՄԵԿՆՈՒՄ

Փարիզէն Երեւան երթուդարձ խումբով: Այժմէն դիմել պատրաստելու համար ձեւակերպութիւնները :
Ինչպէս ամէն տարի, նոյնպէս մեկնում օդանաւով, Օգոստոսը անցընելու համար Երեւան :

Բոլորը կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ. կողմէ

ԴԻՄԵԼ ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ
17, Ave. des Acacias, 92 CLAMART — Tél. : MICHelet 58-39
Հարաւի համար դիմել՝ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ, հեռաձայն 20·68–43 :

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

ՄԻ ՈՒՇԱՆԱՔ ՆՈՒԷՐՆԵՐԸ ՂՐԿԵԼՈՒ
ՁԵՐ ՍԻՐԵԼԻՆԵՐՈՒՆ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ
Արտօնուած VNECHPOSYLTORGի կողմէ, Մոսկուա

SICOMEX, 20, Rue Royale, PARIS (8e)

Մեր քով պիտի գտնէք լաւագոյն գիներով ապրանքներու ճոխ մթերք մը
ՍՏԱՑՈՂՆԵՐԸ ՈՉԻՆՉՈՒՆԻՆ ՎՃԱՐԵԼԻՔ
Մեզմէ գնուած ապրանքներու առաքման համար, մինչեւ 20 քիլօ, կը վճարէք միայն 30 փրանք :
Փնտռեցէք մեր պատկերազարդ ցուցակները, ձրի
Կ'ապահովենք նաեւ մեր յաճախորդներուն բերած նոր ապրանքներու առաքումը :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 Ֆ· Հատը 0,30 Ֆ·

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI 7 DECEMBRE 1965
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10478 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — Nº 10.478

ԼՈՒՐՋԸ ԵՒ ԽԱԲՈՒՍԻԿԸ

Լուրջը, որ կը միտի հիմնական եւ արմատական փոփոխութիւններ մտցնել անհատներու եւ ընկերութեան կեանքին մէջ, որակաւոր քիչերէ փնտռուած ցանկալին է :

Մարդիկ դժբախտաբար պահանջուած չափով չեն գնահատեր զայն :

Մակերեսայինը, թեթեւօլիկը, խորքէ պակաս, ձեւականը, մերթ աւելի կը փնտռուի զանգուածներէ, որոնց կը պակսի ճաշակն ու հասկացողութիւնը հիմնականին :

Եւ առկա գործունէութեան բոլոր մարզերուն վրայ :

Կազմակերպուածը, կշիռէ զուրկ մակերեսայինը, առմիկ բազմութիւններու հոգին խօսող ցանկալին է, մինչ իրական արժէքաւորը եւ լուրջը, պատրաստուած անձերէ փնտռածը :

Երեւոյթը կը մնայ սովորական, օրուան բոլոր ժամերուն եւ աշխարհի դրեթէ ամէն կողմի համար :

Դարձուցէք կոճակը ձեր ձայնասփիւռին ու տասնի վրայ ինը կայանէ ձեր լսածը Թանկօ կամ Փոլքըր անունին ներքեւ միջակ երաժշտութիւն մը պիտի ըլլայ :

Եւ եթէ հնարաւորութիւն ըլլար ստուգում մը կատարել, պիտի տեսնուէր թէ տասնի վրայ ինը կայաններու ունկնդիրները կը մնան բազմութիւններու ինը տասներորդը դարձեալ :

Անպատասխանատու եւ անկշիռ կարծիքներու համակիրներ այսօր աւելի շատ են, քան հեղինակաւոր դէմքերու տեսակէտներուն անսացողները :

Տակաւին քանի տարի առաջ, իր խօսքով ծանր կշռող մամուլը շատ տեղեր կը զգուշանար իր առաջին էջերուն վրայ տալ անունները փութպոլի մրցումի մը մէջ առաջնութիւնը շահող մրցակիցներու, այսօր նոյն լուրեր ոչ միայն պատուոյ տեղը կը գրաւեն այդ թերթերուն, այլ կովերու եւ շուներու պատկերներն անգամ դարձած են առարկայ հետաքրքրութեան :

«Գործի» մարդոց, համար առկա ժամանակի ոգիին հետ քալել կը նշանակէ, ընկերային բարքերը ուսումնասիրողներու համար, անկում՝ ճաշակի եւ բարքերու :

Էր երբեմն, որ հեղինակաւոր դէմք մը նոյնքան հեղինակաւոր ուրիշի մը կողմէ կը ներկայացուէր հանրութեան, ներկայիս, անփորձ աղջիկներու եւ տղոց յանձնուած են նման դերեր :

Մտէք քաղաքական, գրական, կրթական եւ այլ մարզերէ ներս, ու պիտի հաստատէք նոյն երեւոյթը :

Պատասխանատու եւ մասնագիտական հարցերու մասին խօսելու կը հրաւիրուին նիւթին հետ կապ չունեցող անձեր, ու ձեզի կը տրուի լսել այս առթիւ ձրի զովեստը նոյնքան անպատասխանատու ուրիշներու, հիւսուած այս անգամ հացէին բարբառով միջակութեանց :

Ճաշակներու խաթարումը տեղի կ'ունենայ թաւալգլոր :

Շարժապատկերի, ձայնասփիւռի, հեռատեսիլի, թատրոններու տնօրէններ նիւթական հաշիւներով մեծաշրինդ ռէքլամներ կը կատարեն, իրր տաղանդաւոր, իրենց բեմերէն ներկայացնելով «արժէքներ», որոնց լուսանկարը, կենսագրականը եւ այլ տեսակի ելոյթները կը տրուին հանրութեան, ապահովելու համար մեծամեծ շահեր :

Բարքերու անկումը այսպէս կը շարունակուի եւ կ'ազդէ իր հերթին ժողովուրդին եւ կենցաղին վրայ եկուոր տարրերու, որոնց համար նորութիւն եւ սրտնեղիչ երեւոյթ կը մնան այս բոլորը :

Լրջութեան պակաս ցոյց տուող երեւոյթը, վարակիչ դառնալ սկսած է ալ ու վնասակար : Եթէ շարունակուի այսպէս, պիտի գայ ժամանակ, որ արժանապատուութեան գիտակցութիւն ունեցող մարդիկ կամաց կամաց պիտի լքեն բոլոր այն ասպարէզները, որոնք ատեն մը վերապահուած կը նկատուէին մասնագիտական պատրաստութիւն ունեցող սակաւաթիւ օժտուածներու :

Համայնքի մը կեանքին մէջ նման երեւոյթներ հեռու օգտակար ըլլալէ, կը դառնան անոր տեղատուութիւնը արագացնող չարիք :

Լսա՞ծ էք արդեօք, որ մեր կարգ մը դպրոցներու մէջ ուսուցչական պաշտօններ յանձնուած են նախակրթարանի մը դասընթացքը չաւարտողներու, երբ պետական նախակրթարանի մը մէջ ուսուցչական պաշտօն ունենալու համար նախակրթութենէ ետք, առնուազն չորս կամ հինգ տարի եւս ուսուցչանոցի մը դասընթացքին հետեւիլը պայման է :

Օրինակ մը միայն յիշեցինք, դարձնելու համար հասկնալի մեր միտքը :

Մակերեսայինով խանդավառ սերունդ մը կը հասնի նաեւ մեր ետեւէն, ու չենք զարմանար, եթէ վաղը տիրապետող ըլլան անոնց ճաշակն ու նախասիրութիւնները :

Ծանծաղամիտներու գրացութեան մօտ, բարքերու խելապատոյտ պատճառող անկումը կրնայ իրական արժէքներու պաշտամունք ունեցողները դնել եղկելի պատկերի մը առջեւ :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ՖՐԱՆՍԱ ՉԿՐՑԱՒ ԸՆՏՐԵԼ ԻՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԵՒ ՄԻԹՐԱՆ ՑԱՆԿԻՆ ԳԼՈՒԽ

ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔԸ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

Պատմական օր մը, Ֆրանսայի քաղաքական եւ ազգային կեանքին մէջ : Դեկտեմբեր 5ին Ֆրանսայի ժողովուրդը առաջին անգամ ըլլալով կ'ընտրէր իր Հանրապետութեան նախագահը : Նախագահ տը Կոլ իր դէմ ունէր հինգ թեկնածուներ, որոնց հասարակաց գլխաւոր գիծն էր տը Կոլի դէմ ըլլալ : Կիրակի օրուան ընտրութեանց արդիւնքը ցոյց կուտայ թէ ժողովուրդին վրայ բաւական ազդեցութիւն ըրած են ընդդիմութեան թեկնածուներուն խօսքերը եւ եթէ նոյնիսկ կասկածէ դուրս է որ տը Կոլ ընտրուի Դեկտեմբեր 19ին, պէտք չէ անտեսել նաեւ թէ համեմատական մնալը ծանր հարուած մըն է իր ազգային եւ մանաւանդ միջազգային վարկին համար :

Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 3·45ին Ներքին նախարարութիւնը կը հաղորդէր վերջնական հետեւեալ արդիւնքները : Այդ արդիւնքներէն կը պակսին միայն 450 հազար քուէներ, որոնք անդրծովեան հողամասերու կը վերաբերին եւ այդ պատճառաւ յապաղումով կը տրուին :

Արձանագրուած քուէարկող·— 28 միլիոն 402·084 :

Տրուած քուէներ·— 24·140·259 :
Ի զօրու քուէներ·— 23·891·391 :

Այբուբենական կարգով, թեկնածուներ ստացած են հետեւեալ քուէները ·—

Մարսէլ Պարպիւ·— 278·420 :
Շարլ տը Կոլ·— 10·504·007 :
Ժան Լըքանիւէ·— 3·767·765 :
Փիէր Մարսիլհասի·— 414·550 :
Ֆրանսուա Միթրան·— 7·655·042 :
Թիքսիէ – Վինեանքուր·— 1·269·095 :

Այս քուէներով, թեկնածուները ստացած են ձայներու հետեւեալ համեմատութիւնը :

Տը Կոլ՝ 43,96 առ հարիւր, Միթրան՝ 32,04, Լըքանիւէ՝ 15,78, Թիքսիէ – Վինեանքուր՝ 5,31, Մարսիլհասի՝ 1,74 եւ Պարպիւ՝ 1,17 :

Կաստոն Փալեվսկի, որ իբր նախագահ Սահմանադրական Խորհուրդին տուած է այս արդիւնքները ճշդած է սակայն թէ անոնք առժամեայ բնոյթ ունին եւ թէ խորհուրդը բուն թիւերը կը հրատարակէ Երեքշաբթի ժամը 20էն առաջ, նկատի առնելէ ետք հաւանական առարկութիւններն ու ճշդումները : Ձեռնպահներու համեմատութիւնը եղած է շատ փոքր 15·01 առ հարիւր : Քուէարկութեան մասնակցած են ընտրողական մարմնի 84,94 առ հարիւրը :

72 նահանգներու մէջ, տը Կոլ ստացած է առաւելագոյն ձայները, քան նահանգներու մէջ, Ֆ· Միթրանն է որ ցանկին գլուխը կը գտնուի : Տը Կոլ առաւելագոյն համեմատութիւնը ստացած է Սարթին – Հռենոսի մէջ եւ նուազագոյնը՝ Ժերի մէջ :

Իրաց այս կացութեան մէջ, տը Կոլի կողմնակիցները վստահ կը մնան որ տը Կոլ պիտի մնայ երկրորդ շրջանի քուէարկութեան համար, հակառակ այն վարկածին ըստ որուն կրնար քաշուիլ տրուած ըլլալով որ կ'ուզէր ընտրուիլ առաջին անգամէն : Կը մնայ գիտնալ թէ ի՞նչ դիրք պիտի բռնեն ընդդիմութեան թեկնածուները : Առաջին շրջանին համայնավարները քուէարկած են Միթրանի համար, որ իր եօթը միլիոնէ աւելի ձայներու 4ուկէս միլիոնը համայնավարներուն կը պարտի : Անհաւանական չէ որ երկրորդ շրջանին համայնավարները քուէարկեն տը Կոլի համար որու արտաքին քաղաքականութենէն գոհ է Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը : Տը Կոլ կրնայ օգտուիլ նաեւ Ժան Լըքանիւէի երեք միլիոն ձայներէն թէեւ կեդրոնի թեկնածուն ընտրութենէն առաջ յայտարարած էր թէ չի քաշուիր ի նպաստ տը Կոլի : Ժան – Լուի Թիքսիէ Վինեանքուր յայտարարեց Երկուշաբթի առաւօտ թէ իրեն քուէ տուողներուն կը հրահանգէ քուէարկել Միթրանի համար :

Երկուշաբթի առաւօտ տեղական մամուլը չունենալով վերջնական արդիւնքները չէր կրցած արտայայտուիլ վերջնական ձեւով, բայց կէս գիշերին արդէն պարզ էր որ տը Կոլ համեմատականի կը մնայ : Իտես այս կացութեան «Ֆիկարոյի» մէջ Լուի Կապրիէլ – Ռոպինէ կը խորհի թէ տը Կոլ դաս մը պէտք է քաղէ այս երեւոյթէն եւ չանտեսէ այն լուրջ ազդարարութիւնը որ տրուեցաւ իրեն : «Օռոռ» կը գտնէ որ Լըքանիւէի բաշխած ձայները կը փաստեն որ անհրաժեշտ ու կարելի է դեմոկրատ մեծ կուսակցութիւն մը ստեղծել Ֆրանսայի մէջ : «Քոմպա»յի համար, Դեկտեմբեր 5ը ցոյց կուտայ որ Ֆրանսա քաղաքական դետնի վրայ արթնցաւ եւ կոլիզմի նկատմամբ անվստահութիւն ունի : «Իւմանիթէ» շատ խիստ հարուած մը կը նկատէ ինչ որ պատահեցաւ Կիրակի :

Արտասահմանի մէջ, անակնկալ եւ որոշ չափով ալ գոհունակութիւն : Ամերիկացիք անշուշտ դժգոհ չեն որ տը Կոլ համեմատականի մնացած ըլլայ : «Նիւ Եորք Թայմզ» «Ահաւոր Պարտութիւն» խորագրին տակ կը գրէ թէ ընտրութեանց արդիւնքը ցոյց տուաւ թէ տը Կոլ ոչ կարծածին չափ անպարտելի է ոչ ալ անհրաժեշտ :

Լոնտոնի «Թելեկրաֆ»ին համար բարոյական մեծ պարտութիւն մըն է զոր կը կրէ տը Կոլ : Պելժիոյ մէջ, կ'ըսուի թէ եւրոպական հարցերու նկատմամբ բռնած դիրքն է որ պարտութեան մատնեց նախագահ տը Կոլ : Նոյն կարծիքն ունին Գերմանացիք : Մոսկուա զարմացած է եղածէն :

Ֆրանսայի մէջ, կարգ մը անձնաւորութիւններ յայտնած են իրենց կարծիքը, մասնակի արդիւնքին ատեն իսկ : Այսպէս Կի Մոլէ կ'ըսէ թէ արդիւնքները հաճոյք պատճառած են, կը փաստեն թէ, ինչպէս նախատեսած էր, տը Կոլի համեմատականի մնալը կարելի էր : Ցաւալի է, ամէն պարագայի մէջ, թէ եօթը տարուան քաղաքականութիւնը շատ խիստ կերպով դատապարտուեցաւ :

Ֆ· Միթրան յայտնած է թէ ամէն բան պիտի ընէ որպէսզի տը Կոլ պարտուի երկրորդ շրջանին : Թիքսիէի համար, այս քուէարկութիւնը մեծ դաս մըն է : Նոյնիսկ եթէ տը Կոլ ներկայանայ երկրորդ շրջանին, իր վարկը վերջնականապէս խնդրոյ առարկայ եղած է :

Ֆլիմլէնի համար պարզ է որ Ֆրանսացիք կ'ուզեն փրկել Եւրոպան եւ Ատլանտեան Ուխտը :

Պայքարը կը մնայ այլեւս տը Կոլի եւ Միթրանի միջեւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԷՆԻ մէջ մահափորձ մը կատարուած է բրիտանացի դրամատան տիրոջ մը դէմ :

ՔՈՒԷՅԹԻ նոր կառավարութիւնը կազմուած է : Նախկին բոլոր անդամները մաս կը կազմեն նոր դահլիճին :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ 63 քուէարկութենէ ետք միայն կարելի եղած է ընտրել Ծերակոյտի նախագահը : Ի վերջոյ ընտրուած է Ատալէթի անդամ՝ Իպրահիմ Ա. Թաշակուն 62ի դէմ 93 ձայնով : Քուէարկութիւնը կը տեւէր ամիս մըն է : Նոր նախագահը 66 տարեկան է եւ հանգստեան կոչուած ընդհանուր բժիշկ : Ներկայիս երկրին երկրորդ անձնաւորութիւնը կը դառնայ Կիւրսէլէն յետոյ :

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը ցարդ չէ լուծած իր դժուարութիւնները Ռոտեզիոյ ինքնագլուխ իշխանութեան հետ : Խաղաղութեան նոր կոչեր ըրած է Իան Սմիթի : Սոլզպրիի մէջ ալ մտահոգութիւն կը տիրէ, տնտեսական կացութիւնը օրէ վատթարանալուն պատճառաւ :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ նոր արբանեակ մը արձակեցին երկուորեակ է (Ճեմինի՝ 7), երկու տիեզերագնացներով : Ռուսերն ալ Լունա Ը· արբանեակը արձակած են որ յաջողութեամբ կը շարունակէ իր թռիչքը դէպի լուսին :

ՍՊԱՆԻԱ «Կարմիր գիրք» մը հրատարակեց Ճիպրալթարի վրայ : Անգամ մը եւս կը հաստատէ սպանական գերիշխանութիւնը Ճիպրալթարի վրայ եւ բանակցութեան կը հրաւիրէ Անգլիան :

ԻՍՐԱՅԷԼ շատ մտահոգ է արաբական երկիրներու ծախսած զէնքերու քանակութենէն : Էշքոլ յոյս յայտնած է թէ Արեւմտեան Գերմանիա պիտի յարգէ Իսրայէլի օգնելու իր բերանացի եւ գրաւոր խոստումները :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ իր ունեցած խօսակցութիւններէ ետք, Անգլիոյ արտաքին նախարարը՝ Ստիւըրթ յայտարարեց թէ խորհրդային դիրքերը չեն փոխուած :

ՎԱՐՇԱՒԱ առաջին անգամ ըլլալով բացէ ի բաց կը յարձակի Չինաստանի վրայ Վիէթնամի առընչութեամբ : Թրի – պունա Լուտա կը քննադատէ Փեքինի կուսակցութեան գիրքը :

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ ահաբեկչական նոր արարք մը գործուած է, որու հետեւանքով 11 մեռեալ եւ 170 վիրաւոր կայ :

ՊՈԼՍՈՅ Տիեզերական Պատրիարքութիւնը հաղորդեց որ անաթեման պիտի վերնայ կաթոլիկէ եւ օրթոտոքս եկեղեցիներու միջեւ : Հաստատուած էր 1054ին : Այս որոշումը պիտի գործնական դառնայ Դեկտ· 7ին եւ անկէ ետք Աթենագորաս պատրիարք պիտի կարենայ Հռոմ գալ նորոգելու համար Երուսաղէմի հանդիպումին եղբայրական ոգին :

ՍՈՒՏԻՑ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ՍՏԱՑՈՒԻ

Բ.

Ս. Կարապետեանը գրում է. «Թուրքիայի առաջ շարժումը հնարաւոր չէր առանց արեւմտեան իմպերիալիստների քողտուութեան եւ ռեալ օժանդակութեան: Աւելին, Թուրքերը, եթէ համոզուած չլինէին, որ դաշնակիցները Հայաստանին ռազմական օգնութիւն ցոյց չեն տայ, հազիւ թէ յարձակուէին Հայաստանի վրայ» (էջ 34):

Շատ ճիշդ է: Իհարկէ, Թուրքերը չէին յարձակուի Հայաստանի վրայ, եթէ իմանային, որ Դաշնակիցները պիտի պաշտպանեն Հայաստանը: Բայց ես հարցնում եմ Կարապետեանին. եթէ Թուրքերը իմանային, որ Խորհրդային Ռուսաստանը պիտի «չ[illegible]» եւ պիտի «պաշտպանէ» Հայաստանը, կը յարձակուէի՞ն Հայաստանի վրայ: Այն ժամանակուայ պայմաններում բաւական չէ՞ր Խորհ. Ռուսաստանի վճռական մէկ նախազգուշացումը, որպէսզի Թուրքերը չհամարձակուէին յարձակուելու Հայաստանի վրայ:

Բայց այդպիսի նախազգուշացում չեղաւ: Եղաւ հակառակը, Խորհ. Ռուսաստանը ռազմական, դրամական, քաղաքական եւ դիւանագիտական զօրծօն աջակցութիւն ցոյց տուեց Թուրքերին Հայաստանի եւ Հայերի դէմ: Եւ այն ժամանակ, երբ Հայաստանը արդէն սովետական էր, Կարմիր բանակի եւ դիւանագէտների աչքերի առջեւ Թուրքերը թալանում, ջարդում եւ կոտորում էին սովետական հպատակ Հայերին: Թող Կարապետեանը ինքը վկայէ.

«... Սկզբից եւ եթ պէտք է նշել, որ Թուրքիան սուիններով դիմաւորեց Հայաստանում խորհրդային կարգերի հաստատումը եւ բոլոր միջոցները ձեռք առաւ՝ այն շուտափոյթ տապալելու համար: Թուրքիան ամենեւին չթաքցրեց իր թշնամական վերաբերմունքը դէպի Խորհ. Հայաստանը: Նա բացարձակ կերպով յայտարարեց, որ չնայած խորհրդային կարգերի յաղթանակը Հայաստանում իրենց համար անսպասելի էր, բայց այն բոլորովին չի քանդում իր պլանները: Հայաստանի եւ Խորհրդային Ռուսաստանի կառավարութիւնները վճռականօրէն մերկացնում էին քեմալականների հակախորհրդային քաղաքականութիւնը: 1921 թուականի Յունուարի 7ի նոտայով Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնը մատնանշում էր Թուրքական կառավարութեանը այն բարբարոսական քաղաքականութեան մասին, որ տարւում էր Թուրքական բանակի եւ վարչակազմի կողմից Հայաստանի օկուպացուած շրջաններում: Նոտայում, որպէս փաստ, նշւում էր 1920 թուականի Դեկտեմբերի 26ին Բաւթայի (այժմ՝ Փանիկ) գիւղում ինը երիտասարդ կոմունիստների եւ քաղաքում ռեւկոմի տասը միլիցիոներների գնդակահարութիւնը: Ալեքսանդրապոլի ռեւկոմի 1921 թուականի Յունուարի 25ի յայտարարութեան համաձայն, Ալեքսանդրապոլից եւ գաւառից Թուրքիա էր ուղարկուած 15.000 մարդ, եւ հինգ հազար մարդ գնդակահարուել կամ անհետ կորել են: Կարս քաղաքում Թուրքերը գնդակահարել էին 12.000 մարդ: Բայց ամենասոսկալին Համամլուի շրջանում տեղի ունեցածն էր: Ըստ Խորհ. Հայաստանի կառավարական յանձնաժողովի 1921 թուականի Մայիսի 11ի արձանագրութեան, Թուրք ջարդարարները Աղբուլաղ գիւղում սպանել էին 1186 մարդ, Ղալթախչիում՝ 2100, Ղարաքոյախում 11000 մարդ: Հողափոսերում գտնուել էր 11886 դիակ, որոնց ութսուն տոկոսը կանայք եւ երեխաներ էին:

«Նոյն ջարդերի մասին է գրում Հայաստանի ռեւկոմի նախագահի տեղակալ Ա. Մռաւեանը Ս. Օրջոնիկիձէին ուղարկած իր զեկուցագրում: Այստեղ ասուած է, որ Թուրքերը վերջնականապէս լկտիացել են, քամում են կիսաքաղց երկրի վերջին հիւթերը: Երկիրը դատապարտուած է սովամահութեան: Տեղի են ունենում սոսկալի գազանութիւններ: Պարզ է մի տենդենց. կոտորել ամբողջ ազգաբնակչութեանը:

«Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնը 1921 թուականի Յունուարի 18ին թուրքական կառավարութեանն ուղղած նոտայում առանձնապէս նշում էր այն սոսկալի վիճակը, որ ստեղծել էին Թուրքերը օկուպացուած շրջանների աշխատաւորութեան համար: Այնտեղ մասնաւորապէս ասուած էր, որ օկուպացիոն իշխանութիւնները հաւաքում են 18ից մինչեւ 50 տարեկան հասակ ունեցող տղամարդկանց, խլում են նրանց հագի շորերը, հագցնում պարկեր եւ սառնամիքի պայմաններում ուղարկում աշխատանքի:

« Թուրքերի կողմից Հայաստանի օկուպացուած շրջաններում հայ ժողովրդի թալանի եւ կոտորածների մասին Վ. Ի. Լենինին ուղարկած իրենց նամակում գրում են Վլադիկաւկազից հայրենիք վերադարձող հայ գաղթականները: Այդ փաստաթղթում կարդում ենք. «Մենք՝ փախստական Հայերս խոր ուրախութեան զգացումով ողջունեցինք խորհրդային իշխանութեան հաստատումը Հայաստանում: Մենք հաւատում էինք, որ հասել է ժամանակը, երբ իր բոլոր ներքին թշնամիներին յաղթած Ռուսաստանը իր հզօր ձեռքը կը մեկնի օգնելու բազմատանջ հայ աշխատաւոր ժողովրդին, որը ներգրաւուել է պատերազմի մէջ Քեմալի դէմ եւ ուժասպառ է լինում անհաւասար պայքարում ...: Քեմալը ուժեղ տեմպերով աւերում է Խորհրդային Հայաստանը, թալանում է աշխատաւոր գիւղացիների վերջին ունեցուածքը, վիթխարի կոնտրիբուցիաներ է դնում, ամբողջ աշխատանքի, իսկ Հայաստանի խորհրդային հիմնարկներին բոլորովին հաշուի չի առնում եւ արհամարհում է նրանց: Իրերի նման դրութիւնը այլեւս շարունակել չի կարող, քանի որ սպառնում է վերջնականապէս քայքայել եւ կործանել խորհրդային Հայաստանը: Այժմ, ինչպէս միշտ, Հայերի բոլոր հայեացքները ուղղուած են Ռուսաստանին ... Մեծ յոյսով նայում ենք Ռուսաստանի բանուորագիւղացիական կառավարութեանը եւ սպասում նրա հզօր ու վճռական քայլին, որ կարող է խելքի բերել Քեմալին եւ փրկել խորհրդային Հայաստանը յետագայ աւերումներից» (էջ 47-49):

Վլատիկաւկազի հայ գաղթականներն էլ ուրիշ շատերի պէս միամիտ մարդիկ էին, նրանք բոլշեւիկներից իրենց էութեանը անհարազատ բաներ էին սպասում: Ընդհակառակն, բոլշեւիկեան Ռուսաստանի էութեան հարազատ էր թրքական էութիւնը: Նրանք 1921 թ. Մարտ 16ին Մոսկուայում քեմալական Թուրքիայի հետ կնքեցին մի դաշնագիր, որ ամբողջապէս հաստատում էր «դաւթիչ» Թուրքիայի քաղաքականութիւնը Հայաստանի վերաբերմամբ: Եւ 1921 թ. Հոկտեմբերին պարտադրեցին Խորհ. Հայաստանի վարիչներին, որ ստորագրեն Կարսի դաշնագիրը Թուրքերի հետ, որ Թուրքերին զիջում է Կարսը, Արտահանը, Սուրմալուն եւայլն: Այս մասին ի՞նչ է Ս. Կարապետեանների կարծիքը:

Վերջապէս մի հատուած եւս Ս. Կարապետեանի գրքոյկից. «Սովետական Հայաստանի եւ Սովետական Ռուսաստանի ռազմա - քաղաքական եւ տնտեսական համագործակցութեանը իրաւական-դիւանագիտական բնոյթ տալու նպատակով, 1920 թուականի Դեկտեմբերի 2ին Երեւանում համաձայնագիր է կնքւում երկու իրաւազօր կառավարութիւնների միջեւ: Պատմական այս ակտով սովետական տէրութիւնը պարտաւորւում է ամէն տեսակի օժանդակութիւն ցոյց տալ երիտասարդ Սովետական Հայաստանին: Այսուհետեւ հայ ժողովուրդը առյաւէտ իր բախտը կապում է սոցիալիստական ռուս ժողովրդի հետ, եղբայրական դաշինք կնքելով սովետական մեծ տէրութեան հետ, ստանալով նրանից բարոյական, տնտեսական, քաղաքական եւ ռազմական օգնութիւն: Նոյն օրը, 1920 թուականի Դեկտեմբերի 2ին, ազգուրաց դաշնակները, որոնց կառավարութիւնն արդէն տապալուած էր ու դուրս շպրտուած երկրից, Թուրքիայի ներկայացուցիչների հետ Ալեքսանդրապոլում, առանց սովետական Ռուսաստանի եւ Սովետական Հայաստանի ներկայացուցիչների մասնակցութեան, ստորագրում են հաշտութեան պայմանագիր, որը դաշնակների ազգակործան քաղաքականութեան եւ հայ ազգին դաւաճանելու բարձրագոյն աստիճանն էր» (էջ 42):

Ըստ երեւոյթին, Ս. Խ. Կարապետեանը անծանօթ չէ Հայաստանի վիճակին 1920 թ. Դեկտեմբեր 2ին, բայց այն, ինչ որ նա գրում է, բացարձակ անճշդութիւն է, չասելու համար սուտ: 1920 թ. Դեկտեմբեր 2ին Հայաստանը դեռ Խորհրդային իշխանութեան ձեռքը չէր, մինչեւ Դեկտեմբեր 2ի գիշերը Հայաստանի իշխանութիւնը գտնւում էր «դաշնակների» ձեռքը: Դեկտեմբեր երկուսից սկսած մինչեւ Դեկտեմբեր 4-5ը Հայաստանի իշխանութիւնը գտնւում էր Դրոյի ձեռքը, որին «դաշնակ» կառավարութիւնը նշանակել էր, իբրեւ տիքթաթոր բոլշեւիկ Սիլինի օգնականութեամբ: Հայաստանի Ցեղկոմը Աղրբէյջանից Երեւան հասաւ միայն Դեկտեմբեր 5ին:

Արդ, ուրեմն, երբ Ալեքսանդրապոլի դաշնագիրը ստորագրուեց Դեկտեմբեր 2ի գիշերը, դեռ Հայաստանում խորհրդային իշխանութիւնը գոյութիւն չունէր: Դաշնագիրը ստորագրուեց Դրոյի եւ բոլշեւիկ Սիլինի գիտութեամբ եւ ասել է նաեւ հաւանութեամբ: Իսկ թէ ինչո՞ւ խորհրդային իշխանութիւնը չէ մասնակցել Ալեքսանդրապոլի բանակցութիւններին, այդ Ս. Խ. Կարապետեանը պէտք է գիտենայ. Ռուսաստանը ուզեց մասնակցել եւ իր կողմից Մդիւանին ներկայացուցիչ ուղարկեց Ալեքսանդրապոլ, Հայաստանի կառավարութեան հաւանութեամբ, բայց Թուրքերը մերժեցին նրան ընդունել եւ խորհրդային իշխանութիւնը մարսեց իրեն հասցուած անարգանքը: Ս. Խ. Կարապետեանը ասում է, թէ Դեկտեմբերի 2ին, Երեւանում, Հայաստանի խորհ. իշխանութեան եւ Խորհ. Ռուսաստանի միջեւ կնքուել է « ռազմա - քաղաքական համաձայնութիւն»: Մեզ համար բոլորովին նորութիւն է նման համաձայնութեան գոյութիւնը: Դեկտեմբեր 2ին, ինչպէս վերը ասինք, Հայաստանը դեռ խորհրդային չէր, Երեւանում դեռ խորհրդային իշխանութիւն չկար, ուրեմն, ի՞նչպէս կարելի է խօսել խորհրդահայ եւ խորրդառուս համաձայնութիւնների մասին: Այդ համաձայնութիւնը հնարաւոր է եւ գոյութիւն ունի միայն Ս. Խ. Կարապետեանների մտքի մէջ:

Հետաքրքրական է հարցնել Ս. Խ. Կարապետեանին. եթէ «ռազմա - քաղաքական համաձայնութիւն» գոյութիւն ունէր 1920 թ. Դեկտեմբեր 2ին, ինչո՞ւ մինչեւ այժմ Խորհրդահայերի դիւանագիտական այդ նշանաւոր քայլը գաղտնի կը պահուէր:

Ս. Խ. Կարապետեանի գրքոյկում կարելի է գտնել մի կարգ ուրիշ հետաքրքրական նորութիւններ, որոնք այլապէս կարեւոր են եւ հետաքրքրական, բայց այսքանն էլ բաւական է հասկանալու համար նրա մտումները: Մենք այսքանը կարող ենք ասել, որ սուտից ճշմարտութիւն չի ստացուի:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

23 Նոյեմբեր, 1965

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԷ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

Այս տեսակցութեան ընթացքին, Պէքիր Սամի Պէյ իր խօսքը միշտ ալ կը մասնաւորէր կատարելի օժանդակութեան եւ կը շեշտէր այդ օժանդակութեան ներկայացուցած կենսական կարեւորութեան մասին: Այս առիթով, ան յատկապէս կը խօսէր դէպի Թուրքիա բացուող միակ դրան՝ Նախիջեւան - Շախթադ երկաթուղիին մասին, եւ կը գանգատէր այդ գծին Հայերու կողմէ գրաւուելուն դէմ:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆՆ ՈՒ ՎՐԱՍՏԱՆԸ ՃԱՄԲՈՒ ՊԻՏԻ ԲԵՐԵՆՔ ...» Կ'ԸՍԷ ԼԵՆԻՆ

Լենին պատասխանելով Պէքիր Սամի Պէյի կ'ըսէ, թէ «այս խնդրին մէջ անիրաւութիւն մը գործուած է եւ թէ պիտի դարմանուի այդ անիրաւութիւնը առաջին առիթին»: Ապա, այս խոստումը կատարելէ ետք կը շարունակէ նաեւ ըսելով, թէ «խիստ կարճ միջոց մը ետք, Հայաստանն ու Վրաստանը փափաքուած ձեւին մէջ պիտի դրուին», այսինքն՝ պիտի համայնավարացուէին:

Բանակցութիւնները երբ այսպէսով կը ձգձգուէին շարունակ, Պէքիր Սամի Պէյ 1920 Օգոստոս 20 թուականին տեղեկագիր մը կը յղէ Անգարայի Ազգային Մեծ Ժողովին, ուր ստեղծուած կացութեան համեմատ, նոր հրահանգներ կ'ուղարկէ Մոսկուայի Թրքական պատուիրակութեան:

Այս հրահանգին մէջ, ուր այնքան բացորոշ կերպով կը նշուէին Ռուսիոյ թաքուն նպատակները Թուրքիոյ մասին, որպէս կառավարութեան պետ՝ իսկական լուսարձակի մը պարտականութիւնը կը կատարէր խորութիւնները լուսաւորելու տեսակէտով՝ Մուսթաֆա Քեմալի խորաթափանց եւ ամենատես միտքը:

Այս հրահանգը ստորեւ կը ներկայացնենք նոյնութեամբ, իր կարեւորութեան համար:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻ ՀՐԱՀԱՆԳԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԹՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

« Մոսկուայի մեր պատուիրակութենէն վերջին հասած 1920 Օգոստոս 29 թուակիր տեղեկագրերէն եւ ընդհանուր կացութենէն կը տեղեկանանք եւ կը նկատենք, թէ բոլշեւիկ Ռուսիան տակաւին իր սրտին մէջ կը պահէ կորսնցուցածները վերագրաւելու ցանկութիւնը, ինչպէս նաեւ Իսլամական եւ Թուրք երկիրներու վրայ իշխելու փափաքները ...:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԿԱՊԸ ԽԶԵԼ ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՀԵՏ

« Բոլշեւիկ Ռուսիա կը խուսափի Թուրքիոյ ազատագրման օգնելէ եւ յատկապէս չի ցանկար, որ այս երկիրը աշխարհագրական եւ քաղաքական կապեր ու յարաբերութիւններ հաստատէ իսլամական երկիրներու հետ:

Երկրորդ, պատերազմական եւ գիտական գործիքներու տեսակէտով չափազանց աղքատացած է եւ չի կրնար դիմադրաւել այն բոլոր կարիքները, զոր կը ներկայացնեն իրեն աշխարհի վրայ բազմաթիւ երկիրներ, մեծ մասամբ իսլամական պետութիւններ: Եւ սակայն, ներքին կառուցուածքի տեսակէտով, ինքզինք ձեւով մըն ալ հարկադրուած կը տեսնէ իր օգնութիւնը նախընտրաբար մահմետական երկիրներու յատկացնելու: Այսուհանդերձ, կարենալ իր ուժի հաւասարակշռութիւնը պահելու համար արեւմտեան զօրաւոր պետութիւններու հետ, պարտաւոր է միւս կողմէ գրգռութիւններ յառաջ բերել մահմետական աշխարհի մէջ եւ նաեւ որոշ համաձայնութիւններու ալ յանգիլ արեւմտեաններուն հետ:

Նման այլազան պատճառներու բերումով, անոնք կ'ուզեն այնպիսի դիրք մը որդեգրել Թուրքիոյ հանդէպ, որ թէ ողպաւորէ իսլամական աշխարհը եւ թէ յուի գաղափարներն ու կասկածները փարատէ անոնց մտքերէն, ու մանաւանդ ցոյց տալ Անգլիոյ, որ ի վիճակի է ազդելու Թուրքիոյ ճակատագրին վրայ: Ահա այս պատճառով է միայն, որ ան կ'ուզէ քաջալերութիւն ցոյց տալ Թուրքիոյ մղած Անկախութեան Պայքարին: Հետեւաբար, ճիշդ այս նկատումներով յանձն առած է նաեւ տալ այնպիսի զէնքեր ու զինամթերք, զորս ինքն ալ չունի, բայց այնպէս կ'ուզէ ցոյց տալ, թէ կ'օգնէ Թուրքիոյ իր այդ դեռ չտուած զէնքերով, անոնց յանձնումը միշտ ալ ձգձգելով պարզապէս, տեւականօրէն:

(15 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՐԻՒՐՔՍԱՆԵՒՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔ

ՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԽՄԲ.— Պէյրութէն Հայ մը գնաց Ամերիկա: Ծրագրեց բանալ հայ երկրորդական վարժարան մը: վերադարձաւ Պէյրութ՝ հանգանակութեան համար: Յետոյ հանգանակութիւնը շարունակեց Ամերիկայի մէջ: Ի վերջոյ վարժարանը բացուեցաւ Լոս – Անճելըսի մէկ արուարձանին մէջ: Ասիկա խթան մը եղաւ, որ Ամերիկայի Հայ Կրթ. Ընկերութիւնը իր կարգին բանայ ուրիշ վարժարան մը նոյն նահանգ քաղաքին մէկ ուրիշ թաղամասին մէջ:

Ուշ սկսան, բայց լաւ սկսան:

Ամերիկայի մէջ ծանօթ դէմք մը, Ֆէրահեան, իր ամբողջ հարստութիւնը նուիրած էր երկրորդական վարժարանի մը հիմնարկութեան, ու կտակը յանձնած էր ծանօթ բարերար Արշակ Տիգրանեանի: Այս գումարը շնորհիւ բերած տոկոսին, բարձրացած էր 250.000 տոլարի (125 միլիոն ֆրանք), զոր, այլ նուիրատուութեանց հետ, Արշակ Տիգրանեան յանձնած է Ամերիկայի Հայութեան Կիլիկեան թեմի առաջնորդին, մասնաւոր հանդիսութեան մը ընթացքին, ի պատիւ «Սրբոց Նահատակաց Ֆէրահեան վարժարանին: Կուտանք հանդէսին նկարագրութիւնը՝ վառելու համար հայ հարուստներուն մաքառած երեւակայութիւնը:

Սրբոց Նահատակաց եկեղեցիին բակը կը տիրէ Հայերու մեծ եռուզեռ: Բոլորին դէմքին վրայ ցնծութիւնը ժպիտ մը կը յորդի, ազգային հպարտութիւն մը: Համանուն դպրոցին դրան վրայ, ելեկտրական լոյսերու ցնցուղումով, հայ ժողովուրդին նուաճումներուն գրաւական երեք տառեր՝ Ա. Բ. Գ.:

Տարի մը առաջ, երբ թեմիս առաջնորդ Հրանդ Արք. Խաչատուրեան, Հայաստանեայց Ուղղափառ Եկեղեցիին տօնական զգեստաւորումով, եկեղեցիէն կ'առաջնորդուէր դէպի ամերիկահայ առաջին ամենօրեայ երկրորդական վարժարանին դուռը եղբօր ժպիտներ կը թողուր, չատեր կը հաւատային, թէ տարի մը ետք կրնանք տօնակատարել Ամերիկայի միակ եւ առաջին երկրորդական վարժարանին տարեդարձը:

Այսօր հպարտ է հաւատացող համայնքը Լոս Անճելըսի գիտակից Հայութեան: Հպարտ են «Սուրբ Նահատակաց» վարժարանի տնօրէնն ու ուսուցչական կազմը, համանուն եկեղեցիին հովիւը, Հոգաբարձութիւնը, նոյնքան եւ աւելի աշակերտութեան ծնողքները, Հ. Օ. Մ.ի Կեդր. Վարչութիւնը, Պէյրութի Հայութիւնը եւ մեր գաղութը: Որոնք հաւատացին ու նիւթապէս զոհաբերեցին այս վարժարանին համար:

Արդար է անուանակոչումը վարժարանի պարբերաթերթին «Յաղթանակ»:

«Սրբոց Նահատակաց» եկեղեցին ուխտավայր մըն է կարծես: Եկեղեցին իր շրջապատով մեր ուխտատեղիները կը յիշեցնէ, վանքերը, ուր կրօնական պաշտամունքին միթթիք վեհութեան կ'ընկերանար աշխարհիկ խինդն ու ծիծաղը ուխտաւորներուն:

Երեկոյեան՝ կարճ պաշտամունք մը, առաջնորդ Հրանդ Սրբազանին գլխաւորութեամբ եւ Վահրիճ քահանայի ծիսակատարումով:

Ապա՝ ճոխ հիւրասիրութիւն մը: Նուէրն է ծանօթ բարերար Արշակ Տիգրանեանի:

Հիւրասիրութեան կը յաջորդէ հանդիսութիւնը: Սրահը, իր անցքերով միասին, լեցուն է հանդիսականներով:

Տարեդարձն է ամերիկահայ անդրանիկ հայ ամենօրեայ երկրորդական վարժարանին: Ֆերահեան ներկայ է սրահին մէջ, թէեւ ֆիզիքապէս մեռած, բայց կենդանի՝ իր յիշատակով:

Բացման խօսքը Տիկին Լամպերթօ Ալթունեանին է, ատենապետուհի՝ Ծնողական Միութեան: Բեմ կը հրաւիրուի անմրցելի զոհաբերողը՝ տնօրէն Գաբրիէլ Ինճէճիկեան:

«Անհատներուն մի տաք արժանիքը ամենօրեայ այս վարժարանին ստեղծման եւ գոյատեւման: Իմ ըրածս չատ աննշան է բաղդատմամբ այն վստահութեան, զոր ունեցան այս վարժարանին հիմնադիր եւ քաջալերող ծնողքները: Այս բաժինը բարոյական է, իսկ նիւթական բաժնին արժանաւոր պատիւը հայ ժողովուրդինն է, հոս թէ Լիբանան: 1964 Սեպտեմբեր չորսին, երբ այս վարժարանին դուռները բացինք, մեր աշակերտներուն թիւը հազիւ 12 էր: Այդ թիւը այսօր բարձրացած է արդէն 47ի, բաղմապատկուելու հաստատ նախատեսութեամբ, եթէ կարենանք բառնալ կարգ մը թեքնիք դժուարութիւններ»:

Տնօրէն Ինճէճիկեան կը կարդայ անունները ուսուցչական կազմին, բոլորն ալ համալսարանաւարտ տիկնոսաւորներ կամ համալսարանի բարձրագոյն դասընթացքի հետեւողներ:

Բեմ կուգան աշակերտները: Կ'երգեն Հ. Մ. Ը. Մ.ական քայլերգ մը եւ այլ ազգային երգեր: Երգչախումբը կը ղեկավարէ վարժարանի երգի ուսուցչուհին, ծանօթ երգչուհի Տիկին Անգինէ Մուրատեան – Քէչիչեան:

Կ'արտասանէ Օր. Հելէն Տէր – Պօղոսեան՝ ապրումով եւ հասկացողութեամբ, Արարատի խորհուրդին նուիրուած ոտանաւոր մը: Հինգերորդ դասարանի աշակերտուհի է, հազիւ տասը տարեկան: Երկրորդ արտասանողը կ'ըլլայ Օր. Սաթենիկ Վրդանէսեան, Ը. դասարանէն, Եղիշէ Չարենցի «Ես իմ անուշ Հայաստանի» գովերգը:

Դպրոցը հայկական է: Հայ լեզուին փառաբանանքն է, որ պէտք է ծորի ամէն մէկ աշակերտի բերնէն: Այս բաժինը կը կատարեն վարժարանի երկսեռ աշակերտները, խմբովին արտասանելով Ս. Կապուտիկեանի «Խօսք՝ իմ որդուն»ը:

Հիւրաբար ներկայ է Ազգ. Կեդր. վարչութեան ատենապետ Ծէք Զաքըրճեան:

«Եկած եմ իմ ու Կեդրոնական վարչութեան իմ ընկերներուս գոհունակութիւնը յայտնելու Քալիֆորնիոյ ողջ Հայութեան, որ հիմը դրաւ Ամերիկայի առաջին ամէնօրեայ հայ դպրոցին, «Սրբոց Նահատակաց» վարժարանին, որուն յաջորդեց երկրորդ ամէնօրեան՝ «Մեսրոպեան» վարժարանը, հազիւ լրացած առաջին տարին նախորդին:

«Այս գեղեցիկ պատեհութիւնը կը գուգադիպի ազդանուէր այն կարգադրութեան, զոր Ֆերահեան կտակի կտակատարներուն եղաւ, ազգային գերագոյն իշխանութեան վստահելով մատակարարումը իրենց վստահուած Ֆերահեան կտակին»:

«Ուսումնական դետնի վրայ ձեռք բերած ձեր այս յաջողութիւնը խթան մը պիտի ըլլայ ինծի համար. ճիգ պիտի թափեմ ես ալ իմ մայրենի լեզուս սորվելու եւ երբ դարձեալ այցի գամ Քալիֆորնիա, ձեզի հետ փոխանակ անգլերէնով խօսելու, իմ ուղերձներս ընեմ մայրենի՝ հայ լեզուով» (որոտընդոստ ծափահարութիւններ):

Ծէք Զաքըրճեան կը ներկայացնէ «Սրբոց Նահատակաց Ֆերահեան» վարժարանին համար նշանակուած Խնամակալ Մարմնի անդամները, ատենապետութեամբ Արշակ Տիգրանեանի:

Յետոյ կը խօսի նորընտիր Խնամակալ Մարմնի ատենապետ եւ Ֆերահեան կտակի գլխաւոր կտակակատար Պ. Արշակ Տիգրանեան.—

«Ազգը կը վերանորոգէ ինքզինք: Դպրոց մը հիմնել գաղութներու մէջ կը նշանակէ հողեկան Հայաստան մը կերտել Սփիւռքի մէկ անկիւնը: Ազգային վերազարթնումը Սփիւռքի մէջ կը մտնէ իր խականակ ճամբուն մէջ: Եկեղեցիներ կը շինենք եւ անոնց կողքին՝ անպայման ազգային վարժարան, ինչպէս մեր հայրերը կ'ընէին Հայաստան աշխարհին մէջ՝ մինչեւ իրենց տարագրուիլը: Հայութեան գոյատեւման երաշխիքն է եղած այս իմաստութիւնը: Եկեղեցի, այո, բայց քովիկը՝ անպայման վարժարան մը:

«Տեսիլք մըն էր Հայ Սէուլը Ֆերահեան ընտանիքին համար, նաեւ՝ մեզի համար: Այսօր իրականութիւն է այդ տեսիլքը, յանձին «Սրբոց Նահատակաց Ֆերահեան» երկրորդական վարժարանին: Սուրբ Մեսրոպ ալ հայ տառերը կերտեց տեսիլքով մը: Գիտենք թէ մեծ գործերը տեսիլքով է որ ծնունդ կ'առնեն»:

Խանդավառ եւ որոտընդոստ ծափողջոյններու մէջ, Տիգրանեան կը յայտնէ, թէ ահա այսօր Ամերիկահայոց Կիլիկեան թեմի Ազգային Իշխանութեան կը յանձնէ 250 հազար տոլարի չէքը եւ արժեթուղթերը իր խնամատարութեան յանձնուած Ֆերահեան կտակին: Հանդիսաւոր արարողութեամբ մը, Արշակ Տիգրանեան 250 հազար տոլարի չէքն ու արժեթուղթերը կը յանձնէ Խաչատուրեան արքեպիսկոպոսին:

Խանդավառութիւնը ուրախութեան արցունքի կը վերածուի չատերուն աչքերուն մէջ:

Խօսք կ'առնէ Ֆերահեան ընտանիքի բարեկամ Խորէն Փափազեան: Գնահատանքի խօսքեր ունի Արշակ Տիգրանեանի հասցէին, որ գուրգուրանքով պահած է Ֆերահեան կտակին գումարները եւ, աւելին, խնամքով աճեցուցած այդ գումարը: Կը յայտնէ նաեւ, որ Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը, որուն կը վստահուի այս կարեւոր կտակին մատակարարումը, վստահ է թէ անչեղօրէն պիտի կատարէ յանձնանձումը վստահուած գումարին, ըստ կտակի պայմաններուն:

Ինչ կը վերաբերի Ֆերահեան հարուստ գրադարանին, այդ բոլոր արժէքաւոր գիրքերը պիտի յանձնուին «Սրբոց Նահատակաց Ֆերահեան» ազգային վարժարանին, որոնք խնամքով պահուած են Տիգրանեանի կողմէ, երբ ծախուած է Ֆերահեաններուն բնակարանը:

Արշակ Տիգրանեան, իր կարգին, կ'աւելցնէ, թէ իր խնամքին եւ մատակարարութեան յանձնուած այս կտակին չահարկութեան եւ դատական ծախքերուն համար, կտակակատարներու մահէն մինչեւ հիմա փաստաբաններուն աշխատավարձ վճարուած է 12 հազար տոլար միայն: Ինչ կը վերաբերի ըստ կտակի իրեն բաժին ինկած 12 հազար տոլարին, Արշակ Տիգրանեան, այդ գումարէն հրաժարելով, զայն կը փոխանցէ իր հօր անուան «Տիգրանեան ուսումնական հիմնարկութեան» խոստանալով իր կողմէ կարեւոր գումարի մը վերածել՝ կրթական նպատակներու ծառայեցնելու համար զայն:

Նախքան Առաջնորդ Սրբազանին վերջին խօսքը ըսելը, Վահրիճ Քհնյ. Ծիրինեան կը ծանուցանէ ներկայութիւնը Հայաստանի համալսարանի Փրոֆ. Նիկողոս Սողոմոնեանի: Ներկաները ծափողջոյններով կ'ուզեն տեսնել Հայաստանի ուսուցչապետը: Երբ յարգելի հիւրը բեմ կուգայ ժպտուն բարեւ մը տալու, ներկաներուն խանդավառութիւնը անզուսպ պոռթկումի կը վերածուի: Հայրենիքն է որ կը ներկայանայ յանձին իր մտքի մշակին:

Վերջին խօսքը Սրբազանինն է:

Յուզումէն կը թրթռայ Սրբազանին լեզուն, կը դողան ձեռքերը, երբ կը վերցնէ 250 հազար տոլարնոց չէքը ու դողդոջուն բառերով կը թելադրէ վստահութիւն ունենալ Ազգ. Բարձր. իշխանութեան վրայ: «Այս գումարին ամէն մէկ սենթը հայերէն բառի մը պիտի վերածուի», կ'ըսէ Սրբազանը ու կ'աւելցնէ.—

«Երէկ մտահոգուած էինք եւ թերեւս թերահաւատ, թէ կրնա՞նք աշակերտ ունենալ նորաբաց մեր վարժարաններուն համար: Այսօր այդ մտահոգութիւնը փարատած է արդէն աշակերտներու գոհացուցիչ թիւովը երկրորդ տարուան սեմին դտնուող այս վարժարանին եւ նորաբաց «Մեսրոպեան» վարժարանին: Այսուհետեւ Ազգ. Իշխանութեան որոշումով եւ նորակազմ Խնամակալ Մարմնին ու «Սրբոց Նահատակաց» եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան համաձայնութեամբ, այս առաջին երկրորդական վարժարանը պիտի կոչուի «Սրբոց Նահատակաց Ֆերահեան» ազգային վարժարան:

«Ազգ. Իշխանութիւնը գնահատանքի իր խօսքը ունի «Սրբոց Նահատակաց» եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան, իր հովիւին՝ Վահրիճ քահանայի եւ աննկուն կրթական մշակին՝ Գաբրիէլ Ինճէճիկեանի:

«Վստահ ենք, որ նորակազմ Խնամակալ Մարմինը, ղեկավարութեամբ Արշակ Տիգրանեանի, մեր օրհնութեամբ եւ իր ճիգերով, բարձրագոյն ազգային վարժարանի մը բոլոր առաւելութիւններով պիտի օժտէ իր խնամակալութեան յանձնուած այս վարժարանը»:

Սրբազանին բարեմաղթութիւններէն ետք, ներկաները, ինքնաբուխ նուիրատուութեամբ, կը գոյացնեն մօտ երեք հազար տոլար, ի նպաստ «Սրբոց Նահատակաց Ֆերահեան» ազգային երկրորդական վարժարանին:

Ս. ՍԱՐՈՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (93)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

Ապա սկսայ փնտռել թէ որու հարկ էր դիմել տեղեկութիւններ քաղելու համար Պ. Մարթէնի զգացումներուն մասին, հանդէպ Ժանն Վիլքենսոնի, երբ պարզ նախադասութիւն մը, արտասանուած չարժանկարէն դուրս ելլող անցորդի մը կողմէ, դուրս քաչեց զիս խաւարէն:

«Ան կ'ըսէր իր ընկերոջ թէ ժապաւէնին դերակատարներէն մէկը ըսած էր, «կը բաւէր միայն որ հարցաքննէին Էլվիսը»:

«Այս խօսքը անմիջապէս լոյս մը ժայթքեցուց մտքիս մէջ»:

Փուարօ դիտեց իր չուրջը եւ աւելցուց.

— Այո, այո, ակնոցները, հեռաձայնը դանդահարումը, կինը որ ներկայացած էր Փարլղեան գոհարավաճառէն ստանալու համար ոսկիէ փոքրիկ տուփը ... Էլլ՛ղ ... Անկասկած Ժանն Վիլքենսոնի սենեկապանուհին ... Ու հետագօտութիւնը յառաջացուցի քայլ առ քայլ ... Մոմերը կիսալոյս ... Տիկին Վան Տիւզէն... վերջապէս ամէն ինչ... ամէն ինչ գիտէի:

ԳԼՈՒԽ 30

ՈՃԻՐԻՆ ՆԿԱՐԱԳՐԱԿԱՆԸ

Փուարօ երկար պահ մը դիտեց մեզ բոլորս:

—Բարեկամներս, չարունակեց ան մեղմ ձայնով մը, այժմ ձեզի պիտի յայտնեմ թէ ինչեր տեղի ունեցած են եղերական գիշերուան ընթացքին:

«Ժամը եօթին Գարլոթա Ատամս կը մեկնի իր յարկաբաժինէն եւ ինքնաշարժով կ'երթայ Փիքատելլի Փալաս»:

Ես չյաջողեցաւ զսպել անակնկալ զարմացումս մատնող բացականչութիւն մը:

— Այո՛, Հաստինկ, Փիքատելլի Փալաս, ուր արդէն վերապահել տուած էր սենեակ մը Տիկին Վան Տիւզէն անունով: Գարլոթա ունէր հաստ ապակիներով ակնոցներ, ինչ որ, գիտէք արդէն, բոլորովին կ'այլափոխէ դէմքը: Սենեակը վարձած պահուն կը յայտարարէ թէ այն երեկոյեան իսկ կը մեկնի դէպի Լիվըրփուլ եւ թէ իր ճամբորդութեան պայուսակները առաքուած են արդէն: Ժամը ութեւկէսին Լէյտի Էճվար կը ներկայանայ պանդոկ եւ կը խնդրէ տեսնել Տիկին Վան Տիւզէնը, որուն սենեակը կ'առաջնորդեն զինքը: Այնտեղ, երկու կիները կը փոխանակեն իրենց հագուստները: Խարտեաչ կեղծամ մը գլխուն, մետաքսեայ ճերմակ հագուստով մը եւ նոյնպէս ճերմակ մուշտակով՝ Գարլոթա Ատամս, եւ ոչ թէ Ժանն Վիլքենսոն, կը մեկնի պանդոկէն եւ ինքնաշարժ մը կ'առաջնորդէ զինքը Ծիսուիք: Այո, այո, ասիկա չատ կարելի է: Ես ինքս իրիկուն մը գացի Սիր Մոնթակիւ Գորնէրի բնակարանը: Այնտեղ ճաշասեղանը միմիայն մոմերով լուսաւորուած է, ճրագները քօղարկուած են, հրաւիրեալներէն ոչ ոք մօտէն կը ճանչնայ Ժանն Վիլքենսոնը: Ամէնքը կը դտնեն համբաւաւոր արուեստագիտուհիին ոսկեղէն մազերը եւ մեղեդային ձայնը: Ինչքան պարզ են այս բոլորը: Եթէ երբեք խաղը ձախողէր եւ ոեւէ մին թափանցէր գաղտնիքին, Գարլոթա կորուստ մը չէր ունենար:

«Լէյտի Էճվարը, սեւ կեղծամ մը գլխուն, Գարլոթայի հագուստներով եւ ակնոցներով, կը մաքրէ պանդոկին հաշիւը, իր պայուսակին հետ կը մտնէ ինքնաշարժի մը մէջ եւ կ'ուղղուի Եուսթըն: Այնտեղ, մեկուսացած, կը հանէ սեւ կեղծամը եւ պայուսակը պահ կը թողու կայարանը:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. ԴԻՒԱՆ-ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Պէյրութէն ընկ. Գ. Պատոյեան 50 ֆր. կը նուիրէ Թանգարան այցելութեան առթիւ :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Իսիի Կապ. Խաչի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Սրապեան, Ֆէրմանճեան եւ Մանուկեան ընտանիք-ներուն եւ իրենց պարագաներուն ՅԱԿՈԲ ՖԷՐՄԱՆՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կապ. Խաչի Պաննէօ – Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Է. Պամաճեանէ 50 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի Յովհ. Թէրլէմէզեանի յուղարկաւորութեան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի Տէսինի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ դրամական նուէրները դպրոցին ի նպաստ : Այրի Տիկին Հ. Գասպարեան յիսուն ֆր., Պ. Յ. Հայկէչեան 30, հանգուցեալ Յարութիւն Պետրոսեանի (Տարօնցի) մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Պ. Պ. Ղ. Պօղոսեան 100, Յ. Տէրոյեան երեսուն, Յ. Ղազարեան քսան ֆրանք :

×

Դերասան Թրապօշ իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ ամէն անոնց, որոնք նամակով կամ անձամբ շնորհաւորած են զինքը, իր գրած «Ռուսան» թատերգութեան մրցանակի ու պարգեւի արժանացած ըլլալուն առթիւ :

Կը յայտնէ իր երախտագիտութիւնը նաեւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց Յանձնախումբին ու քննիչ յանձնախումբին՝ ժիւրիի պատուարժան անդամներուն, որոնք գնահատած են իր երկը ու պարգեւի արժանացուց :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ժամը 16ին :

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ հանդէսը Դեկտեմբեր 19–ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին վարժարանին մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան

ՊԱՐԱՀԱՆԴԻՍԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6ԻՆ

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝

ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հանդէսը Մարտ 28ին, Կիրակի օր :

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, *Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը* 2·30, Սալ տը լա Շիմի :

×

ՎԻԷՆ.— Մանուկներուն օրը Յունուար 9ին, Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահին մէջ :

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 18ին, Սալ տէ Ֆէթի *մէջ : Մանրամասնութիւնները յետադային :*

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

ՏԷՍԻՆԻ մէջ, յարկաբաժիններ fo–փրոփրիէթէ էֆ 3, էֆ 4, էֆ 5: *Դիմել Ս. ԱՌԱՔԷԼԵԱՆԻ ամէն օր,* 12 Րիւ տը Նանսէն : *Հեռաձայն* 49–50–82, *ժամը* 12·30*էն* 14 *եւ* 19*էն* 20·30 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԱՒԱՌԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաւառի մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց առկախ հաշիւները կարգադրել ուղղակի Թերթին վարչութեան հետ :

«Յառաջ»ի վարչութեան հաշուապահութեան դիւրութեան համար ջնջուած են ՎԱԼԱՆՍԻ, ՎԻԷՆԻ եւ ՏԷՍԻՆԻ գործակալութիւնները : Մեր բաժանորդներէն կը խնդրենք իրենց վճարումները կատարել «Յառաջ»ի Շէք – փոսթալի *թիւին.—*

15069 – 82 Փարիզ

Շնորհակալութիւն

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Դեկտ. 12 , Կիրակի ժամը 21ին

DANS ST. EUSTACHE ILLUMINÉE

(12, Rue Dujour, Paris (1er)

Métro : Halles

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ ԵՂԲԱՅՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Կը ներկայացնէ (համաշխարհային առաջին ունկնդրութիւն) :

DU PROFOND DE L'ABIME

(Oratorio)

ԲՆԱԳԻՐ ԵՒ ԻՐԱԳՈՐԾՈՒՄ

ԱՐՇԱՄ ՃԻՋՄԷՃԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կը մասնակցին՝

Christiane Eda-Pierre (Soprano) de l'Opéra, Paul-Emile Deiber (récitant) sociétaire de la Comédie-Française, Raffi Ourgandjian (au grand orgue).

LES CHANTEURS
DE ST. EUSTACHE
(Président-Fondateur
R. P. Emile Martin)

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

ԱՐՇԱՄ ՃԻՋՄԷՃԵԱՆԻ

ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— ԿՈՄԻՏԱՍ, ՀԱՅՐ ՄԱՐԹԷՆ, ՎԻՔԹՈՐԻԱ ՄՈՍԹԵ – ՎԵՐՏԻ, ՈՒՐԿԱՆՃԵԱՆ:

Տոմսերու գին՝ 5էն 25 ֆրանք

Դիմել՝ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցի, 15 *Րիւ Ժան կուժօն*, Սէնթ–Էօսթաշ (*Հալ*), Տիւրան (4, Փլաս տը լա Մատըլէն), *Բալուեան գրատուն*, (43 Րիւ Ռիշէ) :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ

ՕՐԱՑՈՅՑ 1966

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի շրջանի :

Ապսպրանքներու համար դիմել՝

O. DJARAYAN
2, Place de la Corderie
13 MARSEILLE (7e)

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝

Շ. Տէր – Մելքոնեանի կողմէ

Գունաւոր կողք, մաքուր տպագրութիւն, պատկերազարդ :

Գին՝ 5 ֆրանք

Առաքմամբ ծախքերով 6·50

Ստանալու համար դիմել Հ. Սամուէլեան գրատունը, եւ կամ՝

Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUX (Seine
C. C. P. PARIS 19668-59

Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յառաջի խմբագրութեան :

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԱՍՆԱԽՈՒՄԲԸ

Կը կազմակերպէ իր տարեկան

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔԸ

11, 12, 13 Դեկտեմբեր, Ազգային Տան մէջ

32, RUE DE TREVISE (Rez-de-chaussée)

Հոն պիտի գտնէք հատընտիր պէսպիսու թիւն մը զանազան ապրանքներու, տօնական օրերու ձեր նուէրներուն համար :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 16ին Ազգային Տան սրահը :

×

Մանուկներու Օրը *կը տօնուի Տէսինի մէջ Յունուար 9ին Շաբաթ երեկոյեան, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :*

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ (Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն) ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱ–ՀԱՆԴԷՍԸ 23 Յունուար, Ամպասատէօրի սրահին մէջ :

ՊԱՇՏՕՆԵԱՅ ԿՈՒԶՈՒԻ

Աղքատախնամ ընկերակցութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կը փնտռէ.— Ա) Տնօրէն, օժտուած վարչական կարողութիւններով եւ տեղեակ հաշուակալութեան :

Բ) Հիւանդապահուհիներ, վկայեալ Փարիզէն կամ այլուր :

Գ) Կառավար (շօֆէօր) :

Թեկնածութիւնները ներկայացնել գրաւոր Աղքատախնամի գրասենեակը՝

Association Arménienne d'Aide Sociale
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Երիտասարդ օրիորդ մը կը փնտռէ մէկ կամ երկու ընկերուհիներ բաժնելու համար Պուլոնեի իր բնակարանը : Ամէն յարմարութիւն, հեռաձայն, մեթրոյին մօտ : Ամիսը՝ 225 *կամ* 150 *ֆրանք : Հեռաձայնել գրասենեակի ժամերուն* (9*էն* 12 *եւ* 14*էն* 16) : 553–76–59 :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ընկերական ժողովը այս Չորեքշաբթի, ժամը 20·30*ին Մշակոյթի Տան մէջ :*

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20*ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Խիստ կարեւոր օրակարգ :*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Երկուշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Տիկին Կօշկակարեանի բնակարանը : Խիստ կարեւոր օրակարգ, կը խնդրուի ընկերուհիներէն ներկայ ըլլալ այս կարեւոր ժողովին :

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի մասնաճիւղի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21*ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :*

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ օծման 8րդ տարեդարձը կը տօնուի Դեկտեմբեր 19ին, Կիրակի օր :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆըրանսայի շրջանի 1966ի օրացոյցը :

Գին 2·50 ֆրանք, դիմել մասնաճիւղերու վարչութեանց :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԷՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)

ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ–ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DÉPOSÉE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Ste le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 | Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 | C.C.P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 8 DECEMBRE
1965
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10479 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 41e ANNÉE — Nº 10.479

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԻՄԱՍՏԸ

Եօթը տարուան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, Նախագահ տը Կոլ հարուած մը ստացաւ, որու տարողութիւնը հաւանաբար, ոչ ոք զգայ այնքան որքան ինք :

Այսօր նոյնիսկ իր համախոհներն ու կողմնակիցները բացի Իւ էն Էռի հաւատարիմ կուսակիցներէն, կը խորհին թէ տը Կոլ պարտի այլեւս դաս մը քաղել եւ յետագային նկատի առնել ընդդիմութեան որոշ քննադատութիւններն ու տեսակէտները :

Եթէ ճիշդ է որ զանգուածը յաճախ առանց հարցերը խորացնելու կը հետեւի մարդու մը, մանաւանդ երբ այդ մարդը պատկառելի վարկ մը ստեղծած է դէպքերու բերմամբ, կը տեսնուի նաեւ թէ կարելի չէ միշտ յոյս դնել միայն վարկին վրայ եւ երբ այդ նոյն ժողովուրդը առիթը կ՚ունենայ լսելու նաեւ ընդդիմադիրներ, յանկարծ կ՚արթննայ : Ժողովուրդը ապերախտ է :

Ճիշդ է որ եօթը տարիներու ընթացքին, Ֆրանսայի ժողովուրդը առիթ չէր ունեցած լսելու ընդդիմութիւնը, այնքան յաճախ եւ այնքան բանուկ զործիքի մը միջոցաւ : Հաւանաբար ցարդ նախագահ տը Կոլ այսքան փաստացի ձեւով չէր նկատի առած հեռատեսիլին գործած աւերները, երբ ան կը տրամադրուի ուրիշներուն :

Դիւրին է անշուշտ քննադատել ընդդիմութիւնը, որ պառակտուած երեւոյթ մը ցոյց կուտայ իր բազմաթիւ թեկնածուներով, բայց եւ այնպէս կարծիքներու եւ տեսակէտներու այդ զանազանութիւնն իսկ մէկ յատկանշական գիծն է ֆրանսական մտքին, որ ըլլալով հանդերձ Քարթեզեան, չի կրնար պարփակուիլ միայն մէկ կամ երկու գաղափարականներու մէջ :

Ցարդ տը Կոլ պաշտօնապէս չէ յայտնած թէ պիտի մասնակցի՞ երկրորդ շրջանին : Տիրող կարծիքն այն է թէ կասկած չկայ այդ մասին եւ իբրեւ համոզիչ փաստ կը յիշուի թէ Կիրակի գիշեր Զօր. տը Կոլ հեռաձայնով փոխել տուած է մէկ բառ վարչապետ Փոմփիտուի հրատարակելիք զեկոյցին մէջ : Մինչ վարչապետարանը կ՚ըսէ թէ ընդդիմութեան թեկնածուները «արգելք հանդիսացան» որ երկիրը իր միութիւնը արտայայտէ նախագահ տը Կոլի շուրջ, տը Կոլ «յետաձգեցին» ըսել կուտար, այս ձեւով լռելեայն հասկցնելով թէ պիտի մասնակցի Բ. շրջանին :

Դեկտեմբեր 19ին համար, մինչ Միթռան նոր կոչերով կ՚ուզէ բոլոր հանրապետականները համախմբել իր անունին շուրջ, հետաքրքրական է Լըքանիւէի բռնելիք դիրքը :

Որո՞ւ պիտի երթան Լըքանիւէի ձայները : Ասոր անմիջական պատասխանն է.— Տը Կոլին : Արդարեւ կոլիստները սկսած են արդէն սահմանափակել ընտրութիւնը «տը Կոլի եւ ժողովրդական ճակատի» միջեւ : Մինչ Թիքսիէ պաշտօնական հաղորդագրութեամբ մը կը թելադրէ իրեն քուէարկողներուն, քուէարկել Միթռանի համար, Լըքանիւէ ոչ մէկ թելադրութիւն կ՚ընէ, կը գրագէ գլխաւորաբար դեմոկրատ կուսակցութիւն մը ստեղծելու :Յատկանշական է նաեւ Իւ էն Էռ երեսփոխան՝ Տիւրպէի յօդուածը «Ժուրնալ տիւ Սանթրի» մէջ ուր ան չի քաշուիր գրելէ «Պէտք է մեկնիլ, պարոն Նախագահ, վաղուըն այլեւս ձեր երկրին քաղաքական ճշմարտութիւնը չէք : Ֆրանսացիք ալ ունին իրենց ճշմարտութիւնը, որու շատ նախանձախնդիր են : Պէտք է ապրին իրենց ճշմարտութիւնը, զոր գիտեն միշտ վճարել եւ շատ սուղ ...» : Բաւական անսպասելի երոյթ մը, որ կարծել կուտայ նաեւ թէ ամէն ինչ պարզ ու յստակ չէ Իւ էն Էռի շարքերուն մէջ :

Իրաց այս կացութեան մէջ, Դեկտեմբեր 19ին, ժողովուրդը պիտի բաէ վերջին խօսքը եւ ընտրէ երկու հոգիի միջեւ մին ան որու կ՚ուզէ յանձնել իր ապագան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ ԵՐԿՐԷ ԵՐԿԻՐ

Մինչ անդրծովեան հողամասերու արդիւնքները որոշ չափով կը բարձրացնէին տը Կոլի ստացած ձայներու համեմատութիւնը (վերջնականը՝ 44,61 առ հարիւր) Ֆրանսայի թէ արտասահմանի մէջ կը մեկնաբանէին ստեղծուած կացութիւնը :

Ներքին նախարար Ֆրէ նախ գոհունակութիւն կը յայտնէր թէ ընտրողական մարմնին 85 առ հարիւրը մասնակցած է ընտրութեան : Կ՚ըսէր թէ ընդդիմութեան թեկնածու Միթրան չէր կրցած հաւաքել համայնավար, ընկերվարական եւ արմատական բոլոր ձայները, ձայներ որոնք շատ բաժնուած են արդէն ինչ կը վերաբերի արտաքին քաղաքականութեան, «այս նկատողութիւնը կը վերաբերի ի մասնաւորի Ժան Լըքանիւէի, որու ձայներու ամբողջութիւնը, համեմատութեամբ, նուազ է քան 1962ի երեսփոխանական ընտրութեանց, իր ներկայացուցած կուսակցութիւններու ստացած ձայները» : Իր եզրակացութեան մէջ Ներքին նախարարը կը գտնէ թէ «Զօր. տը Կոլ եւ իր մարմնաւորած գաղափարները լայնօրէն կը տիրապետեն Կիրակի օրուան քուէարկութեան» :

Արտասահմանի մէջ, կը թուի թէ ոչ մէկը կը սպասէր այս արդիւնքին : Եւրոպական մայրաքաղաքները ընդհանուր ձեւով գոհ են եւ կը խորհին թէ ստեղծուած կացութիւնը այլեւս կը ստիպէ տը Կոլին որ նուազ անզիջող ըլլայ բանակցութիւններու մէջ :

Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, նախկին վարչապետ Քոնրատ Ատընաուըր կը մաղթէ տը Կոլի յաղթանակը Դեկտ. 19ին, տրուած ըլլալով որ անկէ դուրս միայն ժողովրդական ճակատ մը կրնայ ստեղծուիլ որ վնասակար կացութիւն մը կը ստեղծէ Գերմանիոյ համար : Պերլինի դեմոկրատ քրիստոնեայ Տէռ Քուրիէռ թերթը կը գրէ թէ տը Կոլ պէտք է դուրս ելլէ իր կղզիացումէն «իր հպարտ նկարագիրը, կը գրէ թերթը, թոյլ պիտի չտայ որ մէկ օրէն միւսը փոխուի, բայց ժամանակի ընթացքին, այն ազդարարութիւնը զոր ընտրողները տուին Պետութեան ղեկավարին կրնայ լաւ արդիւնքներ տալ» :

Անգլիոյ մէջ, աջակողմեան Կուարտիըն կը գրէ թէ տը Կոլ այլեւս Ֆրանսայի անվիճելի պետը չէ : Պէտք է ընդունիլ որ 75 տարեկանին, իր երկրին միակ ընդունելի ղեկավարը չէ :

Զուիցերիոյ մէջ, Ժուռնալ տը Ժընեւ կը գրէ թէ ընտրութիւնը, որ մեծ յուսախաբութիւն ստեղծած է կոլիստ շրջանակներու մէջ, ցոյց կուտայ թէ բան մը կայ փոխուած Ֆրանսայի մէջ : Ֆրանսայի ժողովուրդը չպատասխանեց Զօր. տը Կոլի կոչին :

Իտալացիք ալ զարմացած են : Աջ – աջակողմեան Թէմփօ կը գրէ թէ Կիրակի օրուան ընտրութիւնը ցոյց տուաւ թէ Ֆրանսա իր հին սովորութիւններուն վերադարձած է, բաժնուելով գրեթէ զաւակն հոսանքներու միջեւ : Համայնավար Ունիթան նոր հեռանկարներ կը գտնէ

Զախին համար, մինչ Միլանոյի անկախ Քոռիէռէ Տէլլա Սէռաճ կը շեշտէ.— «Ֆրանսացի ժողովուրդները աւելի իմաստուն են քան իրենց ղեկավարները : Եթէ, եօթը տարի առաջ, ֆրանսացի ժողովուրդը ուզեց որ տը Կոլ վերականգնէ Հանրապետութիւնը ... Այսօր զայն կը նետէ բռնապէս եւ քաղաքականօրէն : Ինչո՞ւ : Վասնզի վերականգնելէ ետք Հանրապետութիւնը, Ալժերիոյ խաղաղութիւնը հաստատելէ ետք, տնտեսական եւ ընկերային յառաջդիմութիւնով զբաղելէ ետք, տը Կոլ իր պարտականութենէն անդին անցաւ եւ նոր – պոնափարթիզմ մը ստեղծեց մեծութեան եւ իշխանութեան հովանիին ներքեւ » :

Ամերիկացիք բաւական խիստ են, ճիշդ է որ որոշ չափով առիթ մըն է «վրէժ» լուծելու : Նիւ Եորք Թայմզ կը գրէ թէ Ֆրանսացիք նախագահ մը կ՚ուզեն ոչ միապետ մը եւ Ֆրանսա Կիրակի օր քուէարկեց աւելի երիտասարդ, աւելի ազատ, տարբեր Ֆրանսայի մը համար :

Ազդայնական Շիքակօ Թրիպիւն կը խորհի թէեւ թէ տը Կոլ Եւրոպայի ամէնէն ազդու ազդակն է համայնավարութեան դէմ : Նիւ Եորք Հէրըլտ Թրիպիւն չի խորհիր թէ տը Կոլ բան մը փոխէ իր քաղաքականութեան մէջ, դժուար ընտրութենէն ետք :«Կասկածելի է, կը գրէ հանրապետական թերթը, որ տկարացած նկատէ իրեն տրուած լիազօրագիրը : Ընդհակառակը տը Կոլ աւելի վստահութիւն ունի իր դատողութեան վրայ քան ժողովուրդին հաւանութեան » :

Իսրայէլի անկախ Մաարիվ թերթը կը գրէ թէ ֆրանսացի համայնավարները անկախութեան քուէ մը տուին Մոսկուայի նկատմամբ.— « Զօր. տը Կոլի եւրոպական քաղաքականութեան թեթեւ արդիւնքները մեծ մասամբ պատասխանատու են իր համեմատական ձախողութեան : Ուրիշ պատճառ մըն ալ պէտք է փնտռուի ֆրանսացի համայնավարներու դիրքին մէջ, որոնք տը Կոլի դէմ քուէարկեցին գիտնալով հանդերձ թէ Մոսկուայի թեկնածուն էր : Վստահ ենք որ տը Կոլ պիտի ներկայանայ երկրորդ շրջանին եւ ընտրուի » :

Մոսկուա վերապահ է, «չուզելով միջամուխ ըլլալ ուրիշ երկրի մը ներքին գործերուն » : Բայց անակնկալը մեծ է տրուած ըլլալով որ հինէն ի վեր տը Կոլ մեծ վարկ կը վայելէ Խորհ. Միութեան մէջ :

Բովանդակ Ափրիկէն դժգոհ է եղածէն : Գահիրէի մէջ այն կարծիքը կայ որ այս քուէարկութեամբ Ֆրանսա կորսնցուց իր վարկը արաբական երկիրներուն մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐԸ կ՚ընդունին շարունակել քաղաքական զրոյցը լեհ կղերին հետ, բայց շատ խոհեմ են ինչ կը վերաբերի Օտէռ – Նայս սահմանային հարցին :

ՍՈՔԱՐՆՕ սպառնական լեզու գործածեց ժողովրդական Խորհրդակցական Ժողովին.— «Եթէ համաձայն չէք վարած քաղաքականութեանս հետ, կրնաք զիս ձամբել կամ պարզապէս ըսել ինծի եւ կը հրաժարիմ : Բայց պատրաստ եմ Աստուծոյ հաշիւ տալու » : Անդրադառնալով հակահամայնավար պայքարին, նախագահ Սոքարնօ շեշտած է.— » Պէտք չէ այրենք մեր տունը փորձելով ազատիլ առնէտներէն որոնք փորձած են անոր հիմերը կրծել » :

ՅՈՅՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ տագնապը կը շարունակուի : Պետութիւնը կէտ մը նշանակած է այս պայքարին մէջ արգիլելով նոր եպիսկոպոսներուն որ մասնակցին Խրիսթոմոս արքեպիսկոպոսի յուղարկաւորութեան : Այս առթիւ եպիսկոպոսներու բանբերը յայտարարած է «պետութիւնը, զինուած, իր ուժը գործածեց պատժելու համար եկեղեցին » :

ԱՐՇԱՄ ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆԻ

ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

— * —

Շաբաթ օր Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին լեցուած էր ընտիր բազմութեամբ մը, որ եկած էր իր յարգանքի վերջին տուրքը տալու հայ տիպար մտաւորական՝ Արշամ Խոնդկարեանի :

Արարողութենէն ետք, Սերովբէ Արք. Մանուկեան յուզիչ բառերով վեր առաւ հանգուցեալին մտաւորական եւ ազգային արժէքը : Շեշտեց թէ ողբացեալին կորուստը աւելի մեծ է նկատի առնելով անոր ազգօգուտ եւ հանրային գործունէութիւնը :

Յիշեց թէ Արշամ Խոնդկարեան չէր կրնար աւելի լաւ միջավայրի մէջ առնել իր ուսումը քան էջմիածնայ Գէորգեան ճեմարանի մէջ, բայց յետագային դժբախտ պարագաներ պիտի ստիպէին իրեն որ հեռանայ հայրենիքէն : Բայց արտասահմանի մէջ ալ, Ա. Խոնդկարեան շարունակեց ծառայել հայ մշակոյթին :

Պ. Ս. Քարեան ոգեկոչեց ողբացեալին ուղիղ եւ անշահախնդիր նկարագիրը : Յիշեց թէ ի՛նչ խանդավառութեամբ վերադարձաւ հայրենիքէն, անցեալ ամառ :

Ընկեր Ժիրայր Փալամուտեան յուզումով յիշեց ողբացեալը, որ ըլլալով հանդերձ ընդդիմադիր միշտ յարգանք ու սէր պարտադրած էր բոլորին, տրուած ըլլալով իր քննադատական առողջ եւ անշահախնդիր ոգին : Ունէր տեսակէտներ, բայց կը լսէր նաեւ իրեն հետ գաղափարական տարակարծութիւններ ունեցողներուն կարծիքը ու կը յարգէր զանոնք : Յիշեց թէ ի՛նչ օգտակար եղած է երիտասարդներուն շարք մը դասախօսութիւններով եւ եզրակացուց շեշտելով այն բացը, զոր կը թողուն Խոնդկարեաններ իրենց մահով :

Արշամ Խոնդկարեանի մարմինը, ապա, ամփոփուեցաւ Պանեէօ – Փարիզէնի հայ մտաւորականներու դամբարանը : Գնահատելի գործ մըն է, զոր տեսած է Բարեգործականը եւ մանաւանդ Պ. Պ. Վահան Խմէրեան եւ յետագային Վահէ Ֆրընկեան որոնք գաղափարն ունեցած են այս դամբարանին եւ որուն շնորհիւ հայ մտքի անխոնջ աշխատաւորները շիրիմ մը ունին, այսօր :

ԼԵՀ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ համագումարէն ետք, ձայն – պատկերասփիւռի տնօրէնը՝ Սոքորսկի կոչ մը ըրած է գրողներուն, շեշտելով «փորձեցէք որեւէ բախում չունենալ համայնավար կուսակցութեան ղեկավարութեան հետ » : Գրողներու մեծ թիւ մը գրաքննութեան բարեփոխում կը պահանջէ :

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ երկնքին մէջ բախում մը պատահած է երկու օդանաւերու միջեւ : Երեք մեռեալ եւ 51 վիրաւոր կայ :

ՔԱՍԹՐՕ համաձայնած է որ ուտելիքի եւ դեղօրայքի փոխարէն քաղաքական բանտարկեալներ արձակէ :

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ Արաբիոյ Ֆայսալ Թագաւորը Թեհրան հասած է վեց օրուան պաշտօնական այցելութեան համար :

ՓԵՔԻՆԻ մէջ շրջան կ՚ընեն կարգ մը զրոյցներ ըստ որոնց գաղտնի խօսակցութիւններ եղած են Փեքինի մէջ Հօ Շի Մինհի եւ Մաօ Ցէ Թունկի միջեւ :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ մէջ լուծուած է Տօյչը – Ռայխս – Փարթայը (ծայրայեղ աջ) : Քսան տարի է գոյութիւն ունէր եւ իր չորս հազար անդամները արձանագրուեցան Նացիոնալ Տեմոքրաթիշը կուսակցութեան :

ՄԱՐՈՔԻ կառավարութիւնը արգիլեց ֆրանսական բոլոր թերթերու մուտքը, Պէն Պարքայի հարցին առթիւ, իբրեւ բողոք Փարիզի բռնած դիրքին :

ՆԱՀԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԸ

Ա.

Ցեղային բաղկացութեան հետ հայ ժողովուրդի ճակատագրին վրայ իր ազդեցութիւնն ունեցած է ընկերային կազմութիւնը, որ նահապետական է։

Պատմաբան Մորէ կը գրէ.—

«Արեւմուտքէն դէպի Արեւելք արշաւող հնդեւրոպականները ընտանեկան կազմակերպութիւն մը ունէին նահապետի մը բռնակալ իշխանութեան տակ»։

Ընտանեկան այս տիպարը պիտի տեւէ քանի՜ հինգ դարեր։ «Ընտանիքներ կը բաղկանան բազմաթիւ անդամներէ։ Հայերուն 85 առ հարիւրը երկրագործ են եւ նահապետական ընտանիքներ կը կազմեն»։ («Թուրքիոյ մոնտ», 1906, էջ 484, 1907, էջ 256)։

Նահապետական ընտանիքին մէջ անհատը կը կորսնցնէ իր ինքնութիւնը, կը հըպատակի բացարձակօրէն նահապետին իշխանութեան, պիտի մնայ ստրատեղատական իշխանութեան տակ, կամք ու միտք պիտի մնան կաշկանդուած։

«Անհատը կաշկանդուած է ոտից ցգլուխ համայնքի շահերով։ Համայնքը թոյլատու չէ որ ընտանիքի անդամ մը կարողանայ զարգացնել իր տաղանդը։ Զաւեսնուած բան կը լինի, եթէ հայ գիւղացին ձեռնարկէ ինքնին մի գործի, դա յանդուգն քայլ է, առիթ կը դառնայ պատկառումների։ Ամէն ժամանակ, ամէն մի գործում, ամէն մի քայլում հայ ընտանիքը պարտաւոր է իր մեծի, իր նախանդամի հրամանով շարժուիլ»։ (Սինանեան, (Ընտանեկան Բռնապետութիւն», Անկախ Մամուլ, 1908, թիւ 7)։

Նոյն պատկերը կը ներկայացնէ Խաչիկ Սամուէլեան ընդարձակ ուսումնասիրութեամբ մը նահապետական գերդաստանի մասին։ («Արարատ», 1908)։

Նահապետական գերդաստանի մէջ անհատը սեփականութիւն չունի, անձնաւորութիւնը կլանուած է հաւաքականութեան մէջ, կը վարժուի հաւաքական կեանքի, ընտանիքէն կը սպասէ ամէն բան, ընտանիքէն դուրս կամազուրկ աբարած մըն է, որովհետեւ դաստիարակուած չէ ինքնիր վրայ յենլու, պատրաստուած չէ անկախ գործունէութեան։

Նահապետական գերդաստանը անդրանկութեան իրաւունք ունէր։ Նահապետին կը յաջորդէր անդրանիկ որդին, միւսները կը մնային անժառանգ, կամ նուազագոյն բաժին մը կը ստանային կամ դուրս կը ձգուէին։ Ազգագիր Լալայեան Վաբանդայի մէջ կը գտնէ նահապետական գերդաստաններ, ուր կայ անդրանկութեան իրաւունք։ Կրտսեր երիտասարդը կը մեկնի քաղաք, կը թողու ճահիլ կինը, ամուսինը նոր կիներ կը գտնէ, կինն ալ թակարդը կ'իյնայ»։ (Վարանդա, էջեր 153, 164 – 5)։

Այս հարուստ երկրին մէջ հողատէրութիւն քիչ էր, մեծամասնութիւնը կը մնար հողազուրկ, կը մնար աղքատ։ Կը գաղթէր տունէն հեռացուածը, կը խզէր կապը գերդաստանին հետ, կը յարմարէր նոր միջավայրին, կը փոխէր կենցաղը, կը մոռնար լեզուն, եթէ ունէր թաքուն յատկութիւն՝ կը բարձրանայ։ Կը մտերմանար ընկերներուն հետ, որովհետեւ վարժուած էր հաւաքական կեանքի, կը խորշէր առանձնական կեանքէն։ Նպաստաւոր միջավայրի մը մէջ անհատականութիւնը կը յայտնուի, ընկերային առաւելութիւնները փեր կ'ելլէ։ ["առաւելութիւնները" printed "առաւճաններէն վեր կ'ելլէ"]

Իմացականապէս բարձր անհատներ, ուժեղ անհատականութեան տէր դէմքեր ժառանգական օրէնքներու համաձայն կրնան դուրս գալ գերդաստանին մէջ, անդամները չեն հանդուրժեր մէկուն աւելութիւնը, մանաւանդ երբ նահապետին փոխանորդող անդրանիկը զուրկ է հեղինակութենէ։

Ուշիմը, ճարպիկը, անհատականութեան տէր երիտասարդը դուրս պիտի գան գերդաստանէն, պիտի դիմեն գաղթականութեան, օտար երկրի մէջ պիտի փնտռեն իրենց բախտը, երբեմն ձախողութեան պիտի մատնուին, երբեմն պիտի բարձրանան։ Յաճախ պիտի ունենան հաւաքական կեանք, իրերօգնութեան մարմիններ կազմելով, հաւաքական ընտանիքէն դուրս եկան, հաւաքական կեանք կը փնտռեն, պիտի հիմնեն կուրիներ բիւզանդական կայսրութեան մէջ, յամառօրէն պիտի կառչին իրենց դաւանանքին, պիտի պայքարին յոյն համայնքներու դէմ, յոյն եւ հայ համայնքներ պիտի մնան հակամարտ։ Մեծերը մեծ դիրքերու պիտի հասնին, համեստ դասակարգի պատկանողները պիտի ղինուորագրուին, պիտի մասնակցին կայսրութեան ներքին պայքարներուն։

Գերդաստանին անդամները քոյրեր եւ եղբայրներ են, երիտասարդը տարբեր գերդաստանէ մը պիտի առնէ իր կենակիցը։ Օտար մը կը մտնէ ընտանիքին մէջ, բամբասանքը կը սկսի, նախանձը կը կրծէ միւսներուն սիրտեր, անհամերաշխութիւնը կը խանգարէ ընտանիքին խաղաղութիւնը։ Ամուսնութիւնը կը կատարուի առեւանգումով կամ գնումով։ Գերդաստանները կը դառնան հակառակորդ, նոյն իսկ սերունդէ սերունդ։

Գերդաստաններն ունին հաւաքական պատասխանատուութիւն։ Երբ անդամ մը տարբեր գերդաստանի մը անդամը սպաննէ, ամբողջ գերդաստանը պարտաւոր է վրէժ լուծելու ոճրագործին գերդաստանէն։ Արեան վրէժը կը տեւէ սերունդէ սերունդ, գերդաստան գերդաստանի դէմ, գիւղակ գիւղակի դէմ։ Դարեր ամբողջ մնացեր է նախնական սովորոյթը, առանց ընկերային հոլովոյթի, անհատական պատասխանատուութիւնը գոյութիւն չունի։ Ատելութիւնը կը շարունակուի, գերդաստանները կարող չեն համերաշխութիւն հաստատելու։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐԸ

Գ.

ՓՈԼ ՏԷՇԱՆԷԼ, (1920 Փետր. 17.— Սեպտ. 21.— Լրագրող։ Ընտրուած 65 տարեկանին։ Խորհրդարանը, կապոյտ խորհրդարան ըսուած, որովհետեւ իր 360 երեսփոխաններու մեծ մասը նախկին ռազմիկներ են, երեք ամիս է ընտրուած է։ Իր նախագահը (որ երբեք նախարար չէ եղած) Հանրապետութեան նախագահ կ'ընտրուի Քլէմանսոյի դէմ, որուն խիստ նկարագիրը կը վախցնէ երեսփոխանները։

Երկու սեռէ աշխատաւորներուն համար կը հաստատուի օրական ութ ժամուան աշխատանքը։ Հռոմի մէջ Ժան տ'Արք կը սրբացուի։ Նախարարաց Խորհուրդի նախկին նախագահ Ժօզէֆ Քայօ, իբրեւ դաւաճան երեք տարուան բանտարկութեան կը դատապարտուի։ Տէշանէլ, զոհ մտային խանգարումներու, դէպի Պրիանսոն պաշտօնական ճամբորդութեան մը ընթացքին շոգեկառքէն կ'իյնայ։ Պաշտօնեայ մը զայն կը ճանչնայ. «որովհետեւ մաքուր ոտքեր ունէր»։ Առողջական պատճառներով կը ստիպուի հրաժարիլ։

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՄԻԼՐԱՆ, (1920 – 1924).— Փաստաբան։ Տէշանէլի օրով վարչապետ էր։ Ազգերու դաշնակցութիւնը իր առաջին ժողովը կը գումարէ։ Յաղթական կամարին տակ կը թաղուի անծանօթ զինուորը։ Իտալիոյ մէջ, Մուսոլինի իշխանութիւնը ձեռք կը բերէ։ Սակարկութիւն Ֆրանսայի տրուելիք վընասուց հատուցման, Ֆրանսա կը պահանջէ 210 միլիար մարք, Գերմանիա կ'առաջարկէ քսան միլիար։ Բանակը կը գրաւէ Ռուրը։ Խլրտում Գերմանիոյ մէջ։ Ատոլֆ Հիթլէր Լուտէնտորֆ զօրավարին հետ կը փորձէ Միւնիխի մէջ պետական հարուած մը, բայց չի յաջողիր։ Ընտրութիւններ Ֆրանսայի մէջ։ Ձախակողմեան խմբակցութիւնը կը յաղթէ եւ կը ստիպէ Միլրանին որ հրաժարի։

ԿԱՍԹՈՆ ՏՈՒՄԷՐԿ, (1924 – 1931).— Ատենակալ։ Ընտրուած վաթսուն տարեկանին։ Նախագահ Ծերակոյտի,

Իր տեւական ժպիտը զինքը պիտի դարձնէ ժողովրդական։ Բայց յուսահատական կացութիւն մը կը ներկայացնէ պետական գանձը։ Փուանքարէ, վարչապետ, կը փրկէ Ֆրանքը՝ զայն արժեզրկելով։ Մահ Ֆօշի եւ Քլէմանսոյի։ Ֆրանսա համաձայն կ'ըլլայ որ Գերմանիա մաս կազմէ Ազգերու Դաշնակցութեան, Լոքարնոյի դաշինք։ Ֆրանսական զօրքերը կը քաշուին Ռէնանիէն։ Խորհ. Միութեան մէջ Լենին կը մեռնի եւ իրեն կը յաջորդէ Ժօզէֆ Սթալին։ Լինտպէրկ, մինակ, օդանաւով կը կտրէ Ատլանտեանը։ Շարժապատկերը կը դառնայ խօսուն։ Ծնունդ գերիրապաշտութեան։

ՓՈԼ ՏՈՒՄԷՐ, (1931 – 1932).— Դասախօս։ Ընտրուած 74 տարեկանին։ «Մարդ իր գործարաններուն կը հրամայէ, պէտք հրամայել ձեր գործարաններուն», այս բառերով է որ նոր նախագահը, Ժրաջան մենակեաց, որուն չորս զաւակները մեռած են Ֆրանսայի համար 1914 – 18ին, իր գործակիցներուն կը բացատրէ թէ ինչու առաւօտէն մինչեւ կէսգիշեր կ'աշխատէր։ Գերմանիոյ մէջ երթալով աւելի կը բարձրանայ Ատոլֆ Հիթլէրի աստղը։ Սպանիոյ մէջ կը հաստատուի հանրապետութիւն։ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ ճափոն իր իշխանութեան կ'ենթարկէ Մանչուրին։ Աշխարհի մէջ ամէն կողմ կը բարձրանան կատաղութեան ալիքներ։ 1932 Մայիս 6ին, գաղթական ռուս մը, Կորկուլօֆ, ատրճանակի հինգ հարուածներ կը կրակէ նախագահին վրայ, որ ծանր վիրաւոր, կը մեռնի յաջորդ օրն իսկ։

ԱԼՊԷՐ ԼԸՊՐԷՕՆ, (1932 – 1940).— Ճարտարագէտ։ Ընտրուած վաթսուն տարեկանին եւ վերընտրուած 67ին։ Դժուարին սկիզբ մը, Սթավիսքիի գայթակղելի խնդրին հետեւանքով։ Բախումներ Քոնքորտի հրապարակին վրայ (1934 Փետրուար 6)։ Մարսէյլի մէջ կը սպաննուին Եուկոսլաւիոյ Աղեքսանդր թագաւորն ու նախարար Պարթու։ Կազմութիւն Ժողովրդական ճակատին (1936 Ապրիլ), ամբողջ Ֆրանսայի մէջ շարունակական գործադուլներ եւ քաղաքական տագնապներ։ Իտալիա կը յարձակի Հապէշիստանի վրայ։ Սպանիոյ մէջ յեղափոխութիւն։ Գերմանիոյ մէջ Հիթլէր, որ իշխանութիւնը ձեռք բերած է 1933ին, կը վերագրաւէ Ռէնանին (1936), կը գրաւէ Աւստրիան (1938), Չեխոսլովաքիան (1939), եւ կը յարձակի Լեհաստանի վրայ։ Պատերազմ քայքայում, զինադադար. Մարէշալ Փէթէն իշխանութեան գլուխ կուգայ (1940 Յուլիս 11)։ Զօրավար Տը Կօլ Լոնտոն կը հաստատուի։ (Շար.)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Լաւ կինեըր, մի'շտ, շա'տ աւելի լաւ են քան լաւագոյն այրերը։

ՆԱՓՈԼԷՕՆ

×

Իրական արժէքը խորունկ գետին պէս է ։ո'րքան որ խոր ըլլայ, ա'յնքան աւելի քիչ աղմուկ կը հանէ։

ԼՈՐՏ ՀԱՔՍԼԷՅ

×

Ամօթը մոռցողը՝ ճշմարտութիւնն ալ կը մոռնայ

ՇԷՅՔՍՓԻՐ

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԷ՞Ր ԿԸ ԳՐԷՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

Անոնք կը հետապնդեն նաեւ այն քաղաքականութիւնը որ կը ձգտի, Արեւմըտեան պետութիւններու հետ որոշ համաձայնութիւններ գոյացնելու գնով, որ եւ է դրական խօսք ու շօշափելի երաշխիք չտալ Թուրքիոյ, ջանալ զայն միշտ ալ պահել տկար, անկայուն ու նկուն վիճակի մը մէջ, որպէսզի ան չկարողանայ յարաբերիլ միւս իսլամական երկիրներուն հետ եւ զանոնք չառնէ իր ազդեցութեանը ներքեւ։

Ռուսիա կը մտածէ նման առաւելութիւններ ձեռք ձգել արեւմտեաններու հետ համաձայնաբար, Թուրքիան զոհելու իսկ գնով։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑՈՎ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ԹՇՆԱՄԻ ԸՆԵԼ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ

Ռուսերը, միւս կողմէ, կը գգուշանան գրգռելէ այն յոռի տրամադրութիւնները, որոնք հիմնաւորուած են արեւմտեան քրիստոնեայ աշխարհի մէջ հայկական հարցին պատճառաւ, Թուրքիոյ եւ Թուրքերու հանդէպ։

Համայնավարութիւնը կատարուած իրողութիւն մը ներկայացնել յանկարծ Թուրքիոյ մէջ եւ հոն բոլշեւիզմին հաստատումով, երկիրը մատնել այնպիսի կացութեան մը, որ անզօր ու անկարող ըլլայ անկախաբար որեւէ ձեռնարկ կատարելու եւ անկաշկանդ քաղաքականութիւն մը հետապնդելու՝ թէ իրենց եւ թէ արեւմտեան միւս պետութեանց առջեւ։

«Ռուսերը կը մտածեն Թուրքիոյ ղեկավարները հաշուեյարդարի ենթարկելով, երկրին ուժերը կապել Մոսկուայի եւ զանոնք դնել անոր տրամադրութեան ներքեւ։

Բոլշեւիկները կը մտածեն, որ եթէ Թուրքերը, Ատրպէյճանցիները եւ Հիւս. Կովկասի բնակիչները յարաբերութիւն հաստատեն իրարու հետ, միանարար զօրաւոր ամբողջութիւն մը կը կազմեն եւ կարեւոր ուժ մը կը ներկայացնեն թէ բոլշեւիկ Ռուսիոյ եւ թէ արեւմտեան պետութիւններուն դիմաց։

Այս կացութեան առջեւ ալ, Թուրքիա ինքզինք կը գտնէ առիթի մը ու պատեհութեան մը առջեւ, իրեն համար ամենանպաստաւոր պայմանները նկատի ունենալով, այս երկու կողմերէն մէկուն յարելու համար։

Իսկ Թուրքիոյ շահերուն մեծամասնութիւնը կը կայանայ Արեւմուտքին մօտենալուն մէջ, այսինքն՝ Եւրոպայի յարելուն, եւ Թուրքիոյ գործօն ուժերը կը գտնուին այս վերջինոյն ազդեցութեան ներքեւ։

Ահա այս ծրագիրն է, զոր մշակած են ու կը հետապնդեն բոլշեւիկները, որոնք իրենց որդեգրած այս քաղաքականութեան հիմամբ՝ իրենք զիրենք տէրն ու պաշտպանը ցոյց կուտան Թուրքիոյ, որուն համար իրականութեան մէջ ոչ մէկ զոհողութիւն կատարած են, ոչ մէկ շօշափելի օգնութիւն ըրած։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԱՆԳԱՄ ՄԸ ԵՒՍ ՇԱՀԱԳՈՐԾԵՑԻՆ

Եւ անոնք իրենց այս քարոզչութիւնը ամէն առթիւ ալ շահագործած են՝ Անգլիոյ հետ բանակցելու ժամանակ, զայն օգտագործելով իբրեւ տեսակ մը փոխանակելի ապրանք։ Եւ, առանց իսկ տասնոց մը վճարած ըլլալու Թուրքերուն, զանոնք խաղցուցած են անվերջ եւ անժամանակ ձգձգումներով։ Ատրպէյճանը գրաւած են ամենայն դիւրութեամբ եւ զայն շահագործած։ Թուրքիոյ այլ մահմետական ժողովուրդներուն հետ հաղորդակցութիւնը արգիլելով հանդերձ, իրենք զիրենք ալ ուզած են ցոյց տալ գործնապէս ի վիճակի Հայկական Հարցը Հայերուն ի նպաստ կարենալ լուծելու, այդպիսով թէ Հայերու համակրանքը շահելու եւ թէ Արեւմտեան աշխարհը կարենալ տպաւորելու համար։

Այս ժամանակամիջոցին, Լեհական արշաւանքն ալ եթէ իրենց ակնկալած ձեւով վերջ գտնէ եւ կարողանան զօրաւոր հակազդեցութեամբ մը Զրանկլեան ուժերը պարտութեան մատնելով ներքին արգելքներն ալ այսպէսով բառնալ միջոցէն, այն ատեն կրնան, առանց որեւէ յանձնառութեան կամ զիջումի, բանակցութեան նստիլ Արեւմտեան աշխարհին հետ եւ անկէ պահանջել ընդհանուր սակարկութիւն մը, Թուրքիոյ եւ անոր աւերակներուն ու մնացորդին վրայ սակարկելու համար։

(16 Շար.)

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75-ԱՄԵԱԿԸ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

—*—

Կիրակի, Նոյեմբեր 28ին, «Խրիմեան» սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եօթանասունեւհինգամեակի տօնակատարութիւնը, ընկերահամակրական հանդէս – խնճոյքով մը, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի կողմէ :

Սեղաններու շուրջ բոլորուած ներկաները եկած էին այս տարի եւս լսելու Դաշնակցութեան խօսքը եւ զօտեպնդուելու անոր գաղափարաբանութեամբ : Թէ հանդէսին գեղարուեստական բաժինը, թէ սեղաններու սպասարկութիւնը ստանձնած էին շրջանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Մանասոր» խումբին երկսեռ անդամները :

Սեղանապետ Ընկ. Տիրվանեան խօսքը տուաւ օրուան բանախօս ընկեր Ժիրայր փալամուտեանի, որ համառօտ գիծերով ներկայացուց Դաշնակցութեան աշխատանքները երկրին մէջ մինչեւ Հայաստանի Հանրապետութեան իրականացումը, մասնաւորապէս ծանրացաւ վերջին 45 – 50 տարուան մեր պայքարին վրայ եւ գիտել տուաւ, թէ սփիւռքի եւ հայրենիքի մէջ Դաշնակցութիւնը ներկայիս կը վայելէ մեծ ժողովրդականութիւն : «Հակառակ բազմիցս կատարուած թաղմանական արարողութիւններուն, Դաշնակցութիւնը մինչեւ այսօր կը մնայ կենդանի, որովհետեւ անոր գաղափարաբանութիւնը գտած է լայն ընդունելութիւն : Այս կը փաստեն Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած վերջին իրադարձութիւնները» :

Բանախօսը իր խօսքը եզրակացուց ըսելով, թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կայ ու պիտի մնայ, միշտ աւելի ուժեղ, միշտ աւելի հաւատաւոր, մինչեւ որ իրականանայ իր իտէալը, որ մեր ժողովուրդին իտէալն է միեւնոյն ատեն :

Մեր երիտասարդ ընկերներէն Սերոբ Մանուկեան ,իր կարգին, յիշելէ ետք Դաշնակցութեան փառահեղ անցեալը, խօսքը ուղղելով երիտասարդներուն, յայտարարեց թէ՝ «դեռ չէ լրացած մեր պայքարը, մեր երէցները մեզի փոխանցած են պայքարի նուիրական ջահը, որպէսզի շարունակենք հետապնդել մեր դատը. վստահ ենք, որ Դաշնակցական երիտասարդութիւնը պիտի շարունակէ հին սերունդին գործը՝ մինչեւ վերջնական յաղթանակ» :

Մէջ ընդ մէջ եղան երգեր, խմբերգներ, արտասանութիւններ եւ նուագ :

Ներկաները գոհունակութեամբ բաժնուեցան սրահէն :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ծննդեան 70ամեակին առթիւ, ամերիկահայ կարգ մը մտաւորականներ նախաձեռնարկ եղած են Ամերիկայի եւ այլ երկիրներու մէջ արժանավայել շուքով յարգանքի եւ յոբելինական հանդէսներ կազմակերպելու :

Նախաձեռնարկ մտաւորականները մօտատենէն պիտի ստեղծեն կեդր. Յանձնախումբ մը :

Համաստեղ, բուն անունով Համբարձում Կէլէնեան, ծնած է Խարբերդի Փերչէնճ գիւղը 1895ին :

Առաջին Աշխարհամարտի նախօրեակին հաստատուած է Ամերիկա, ուր հետեւած է համալսարանական դասընթացքներու, միեւնոյն ատեն աշխատելով օրապահիկի համար :

Հրատարակած է եօթը հատորներ :

ՓԱՍԱՏԵՆԱՅԻ Սիթի գոլէճի նախագահ ընտրուեցաւ Տոքթ. Արմէն Սարաֆեան :

ՊՈՒԷՆՈՍ – ԱՅՐԷՍԻ մէջ սպաներէն լեզուով քերթուածներու հաւաքածոյ մը լոյս ընծայեց բանաստեղծուհի Ալիսիա Կիրակոսեան : Հատորին խորագիրն է «Օր մը եւ հինգ ձայներ» :

ՈՒԱԹԸՐԹԱՈՒՆԻ մէջ մեռաւ Բիւզանդ Ջիլճեան, որ անուանի էր իբրեւ լաւագոյն ծնծղայ շինող :

ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՕՅԻ մէջ օծումը կատարուեցաւ նորակառոյց Ներսէս Շնորհալի եկեղեցիին :

Ներկայ եղած են նաեւ պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարներ եւ անձնաւորութիւններ :

ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊԵԼԺԻՈՅ ԹԱԳՈՒՀԻԻՆ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ

—*—

Պելժիոյ Հայերը յատուկ պատուիրակութեամբ մասնակցած են Պելժիոյ մայր թագուհիին յուղարկաւորութեան : Այս պատուիրակութիւնը բաղկացած էր Պ.Պ. Մուրատիկեանէ, Մխիթարեանէ, Արեւեանէ եւ Խմիրզեանէ, գլխաւորութեամբ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի որ իր կողքին ունէր Տարօն վրդ.:

Յուղարկաւորթենէն առաջ, պատուիրակութիւնը խոնարհեցաւ Թագուհիին դագաղին առջեւ, մինչ Սերովբէ Արք. «Հոգւոց» կ'արտասանէր :

Նոյեմբեր 20ին Սերովբէ Արք. եւ Տարօն վրդ. ներկայ եղած են ազգ. յուղարկաւորութեան : Կաթ. պատուիրակը ոչ – կաթողիկէ քրիստոնեայ եկեղեցւոյ միակ բարձրաստիճան եկեղեցականն էր որ տեղ գրաւած էր դասուն մէջ: Տեղական մամուլը արձանագրած է այս պարագան :

Պ. Պ. Մուրատիկեան եւ Մխիթարեան ներկայ եղած են նաեւ յուղարկաւորութեան Սէն – Միշէլ եկեղեցւոյ մէջ ուր մուտքը միայն հրաւէրով էր :

ԱՆՋՐՊԵՏԻՆ ՄԷՋ...

—o—

1957 Հոկտեմբեր չորսին, աշխարհ մոռցաւ իր մեծ ու փոքր խնդիրները, իր քաղաքական վէճերը եւ ականջները լարեց՝ լսելու համար պատմական «պիփ – պիփ»ը, երկրի առաջին արուեստական արբանեակին, առասպելական Սփուտնիկին, զոր արձակած էին Ռուսերը :

Անկէ ի վեր, արբանեակներու արձակումները շարունակուեցան այնպիսի թափով մը, որ հիմա, իրենց մէջ մարդ կրող արբանեակները միայն կը յուզեն ժողովուրդը: Միւսները աննշմար կ'անցնին ու կ'երթան :

×

Անշուշտ, ըսելու ձեւ մըն է ասիկա, որովհետեւ, այսօր, Երկրէն արձակուած մէկ միլիոնէ աւելի առարկաներ կը շրջին Անջրպետին մէջ ...

Պաշտօնապէս, մինչեւ հիմա, դէպի Լուսին, Հրատ կամ Արուսեակ (Վէնիւս) արձակուած են 897 արբանեակներ կամ հրթիռներ :

Սակայն, այնպէս կը թուի, թէ իրականութեան մէջ, արձակումներու թիւը շատ աւելի մեծ է :

Այդ արբանեակներէն ոմանք երկրի ձգողութեան սահմանէն դուրս ելած են, ինչպէս, օրինակի համար «Մարինըր»ները, այլեւս երբեք երկիր չվերադառնալու համար : Անոնք մանրանկար արուեստական մոլորակներ դարձած են ու մեր հակակշռէն կը խուսափին :

Առ այժմ, ամերիկեան եւ ռուսական այսպիսի 28 արբանեակներ կան :

Կան ուրիշներ ալ, որոնք երկրի շըրջագիծին մէջ ինկած են եւ մէկ քանի տասնամեակ կամ դար պիտի դառնան երկրագունդին շուրջ :

×

Մինչեւ հիմա, երկրի շուրջ կը դառնան այսպիսի 267 արբանեակներ, որոնցմէ 264ը ռուսական եւ ամերիկեան են, մէկ հատը՝ գանատական, մէկը՝ իտալական ու մէկն ալ՝ անգլիական :

Կարգ մը ուրիշ արուեստական արբանեակներ ալ երկրային մթնոլորտ վերադարձան եւ այրեցան :

Անշուշտ, այս արուեստական գիսաւորները Անջրպետին մէջ ձգեցին իրենց հետքերը, մոխիրի ձեւով, բայց, անոնք՝ անջրպետային վայրին մէջ շրջող երկրային առարկաներու կարգին չեն դասուիր:

Արուեստական շատ մը արբանեակներ փճացան, որովհետեւ, իրենց ուղղութենէն շեղեցան: Անոնց կտորուանքները դեռ կը դառնան Անջրպետին մէջ: Նմանապէս կը դառնան երրորդ յարկերը հրթիռներուն, որոնցմով արձակուեցան բոլոր արբանեակները :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՍՈՒՐԻԱՀԱՅ հայրենադարձներու երրորդ կարաւանը Նոյեմբեր 22ին հասաւ Պաթում: Կը բաղկանար 403 ներգաղթողներէ :

×

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ ներկայացուեցաւ Արթիւր Միլլըրի «Սալեմի վհուկները» թատերախաղը, որ գրուած է 1952ին :

×

ԳԱՌՆԻԻ մէջ կատարուած պեղումներու ժամանակ գտնուեցան չինական եւ իրանական յախճապակերու կտորներ, արաբական, սելճուկեան, բիւզանդական, վրացական դրամներ ,որոնք ցոյց կուտան այդ երկիրներուն հետ հին Հայաստանի ունեցած մշակութային եւ առեւտրական կապերը :

×

Վերջապէս, եթէ հաշուենք 1959ին եւ 1962ին տեղի ունեցած ամերիկեան փորձերը, որոնցմով արձակուեցան տասը հազար գնդիկներ եւ ութ հարիւր հազար պղինձէ ասեղներ, կրնանք ըսել՝ թէ այսօր, Անջրպետին մէջ կը շրջին մէկ միլիոն երկրային առարկաներ, որոնց ծանրութիւնը մէկ կրամէն մինչեւ մէկ քանի թոնի միջեւ կը տարուբերի :

Ատոնցմէ շատեր ապագայ թռիչքներու արգելք պիտի ըլլային, եթէ ռատարները չկրնային ճշդել անոնց ճշգրիտ բարձրութիւնը, շրջագիծն ու դիրքը :

Այսպէս կամ այնպէս, աշխարհի բոլոր երկիրներէն բազմաթիւ ականաւոր օրէնսդէտներ այն կարծիքէն են, թէ պէտք է Անջրպետին մէջ շրջագայութեան խնդիրը սերտօրէն կարգադրուի բոլոր պետութեանց կողմէ ընդունելի մասնաւոր օրէնքներով :

×

Մէկ քանի տարիէն, մարդիկ պիտի ճամբորդեն Անջրպետին մէջ, ինչպէս այսօր կը շրջին ինքնաշարժի ճամբաներուն մէջ :

Անջրպետի շրջագիծը պէտք է գիրենք պաշտպանէ բախումներու վտանգէն :

Որովհետեւ, վարը, Երկրի վրայ մնացողները պէտք չէ վախ ունենան՝ թէ երկինքը կրնայ իյնալ իրենց գլխուն :

Ամէն պարագայի մէջ, Անջրպետը գրաւելու Գիտութեան առաջին մեծ քայլը ապացոյցը այն իրողութիւնն է, որ մարդ յաջողեցաւ երկնքի թումբը խորտակել եւ անոր մէջ անվախօրէն շրջիլ :

Թարգմ. Վէն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (94)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

: Նախ քան Րէճէնթ Գաթ երթալը, հեռաձայնով կը հաղորդակցի Շիսուիք գտնուող Լէյտի Էճվարի հետ : Այս ալ ծրագրին մաս կը կազմէ եւ եթէ ամէն ինչ լաւ կ'ընթանայ, Գարլոթա պէտք է պատասխանէ՝ «Շատ լաւ»: Աւելորդ է ըսել որ Միս Ատամս բացարձակապէս կ'անգիտանայ այս հեռաձայնին իմաստը: Լսելով միւս ծայրէն ըսուած խօսքը՝ «շատ լաւ», կը շարունակէ կատարումը իր ծրագրին: Րէճէնթ Գաթ հասնելով, կը խնդրէ տեսնել Լորտ Էճվարը, կը յայտնէ իր ինքնութիւնը, կը մտնէ գրադարանէն ներս ... եւ կը կատարէ իր առաջին ոճիրը : Պարզ է, որ ինք չգիտէր թէ առաջին յարկէն Միս Գարոլ կը հսկէ անցուդարձը : Իրեն համար միակ վկան սպասաւորն է (որ բնաւ չէ տեսած եւ արդէն իր գլխարկը եւ միայն այս սպասարկուին խօսքն է որ կշիռքի պիտի դըրուէր վկայութեանը հետ տասներկու պատուաւոր անձերու, որ ներկայ են Սըր Մոնթակիւ Գորնէրի ճաշասեղանին):

« Կը հեռանայ տունէն, կը վերադառնայ Եօսթոն, խարտեաշը կը վերածուի թուխի եւ ետ կ'առնէ պայուսակը: Այժմ պէտք է որ սպասէ Գարլոթա Ատամսի Շիսուիքէն վերադարձին : Անոնք երկուքը որոշ ժամ մը նշանակած են, եւ ժամանակը անցընելու համար, Ժանն Վիլքէնսոն կը մտնէ թէյարանէ մը ներս :

Ատեն ատեն ակնարկ մը կը նետէ իր ժամացոյցին եւ կը պատրաստէ իր Բ. մարդասպանութեան ծրագիրը : Կը սահեցնէ Փարիզէն ապսպրուած ոսկիէ փոքրիկ տուփը Գարլոթայի ձեռքի պայուսակին մէջ, որ իր մօտ կը գտնուի : Թերեւս այս պահուն է որ կը նշմարէ նամակը : Այս կէտը շատ կարեւոր չէ : Երբ հասցէն կը կարդայ, կը նախզգայ վտանգը: Կը բանայ պահարանը իր երկիւղը կ'արդարանայ :

« Անկասկած իր առաջին մտածումը եղած է նամակը փճացնել: Բայց շուտով աւելի ընտիր գաղափար մը կը յղանայ : Էջ մը պատռելով՝ նամակը փաստաթուղթ մը կրնայ ըլլալ ամբաստանող Րոնալտ Մարշը, որուն վրայ կրնան հրաւիրուիլ սուր կասկածներ : Եւ նոյնիսկ եթէ Րոնալտ անմեղութեան ապացոյց մը ներկայացնէ, իր հնարամտութեամբ կրնայ ամբաստանուիլ ուրիշ մէկը, քանի որ իր անունը գոյութիւն պիտի չունենայ նամակին վրայ : Այսպէս ալ կը գործէ եւ յետոյ նամակը կը դնէ պահարանին մէջ, եւ պահարանը՝ պայուսակին :

« Ժամադրութեան պահը կը հասնի : Ժան կ'ուղղուի դէպի Օթէլ Սավուա : Անմիջապէս որ կը նշմարէ իրեն նմանող աղջկան կառքին ժամանումը, կ'արագացնէ իր քայլերը, եւ պանդոկէն ներս սըպրդելով, կը բարձրանայ սանդուխներէն: Իր պարզ արդուզարդը եւ սեւ ըղգեստները որեւէ ուշադրութիւն չեն հրաւիրեր իր վրայ, եւ իր մուտքը կը մնայ աննշմար :

« Կը մտնէ իր սենեակէն ներս, Գարլոթա Ատամսէն անմիջապէս ետքը: Ժան Վիլքէնսոն հրահանգած էր հանգստանալ, առանց իր վերադարձին սպասելու :

Ուստի երկու արուեստագիտուհիները կը մնան առանձին, կը փոխանակեն ըզգեստները եւ կ'երեւակայեմ թէ այդ պահուն Լէյտի Էճվարը առաջարկած ըլլայ բարձրացնել բաժակ մը իրենց անմեղ կատակը յաջողած ըլլալուն համար: Գարլոթայի երկարած գաւաթին մէջ, սակայն, ծածուկ կերպով դրած է արդէն մահացու թոյնէն :

« Ժան Վիլքէնսոն կը շնորհաւորէ իր զոհը եւ կը խոստանայ անոր յաջորդ օր իսկ յղել խոստացած գումարը : Գարլոթա կը վերադառնայ իր բնակարանը՝ շատ յոգնած : Կը փորձէ հեռաձայնել բարեկամի մը ... Պարոն Պրիան Մարթէնին եւ կամ գնդապետ Մարշին, որովհետեւ այս երկուքը կը գտնուին «Վիքթորիա» կեդրոնի գիծին վրայ : Բայց շատ յոգնած զգալով՝ կը հրաժարի հեռաձայնելէ: Վերոնալը սկսած է գործել իր ազդեցութիւնը : Խեղճ աղջիկը կը պառկի, կը քնանայ ... այլեւս երբեք չարթննալու համար: Երկրորդ ոճիրը եւս յաջողած է:

« Այժմ գանք երրորդ հարցին. — Գըլարիճի մէջ տեղի ունեցող հացկերոյթի մը ընթացքին: Սըր Մոնթակիւ Գորնէր ակնարկութիւն մը կ'ընէ Լէյտի Էճվարի հետ տեսակցութեան մասին, որ տեղի ունեցած է Լորտ Էճվարի սպանութեան գիշերը : Մինչեւ այստեղ ոչինչ կայ անհասկնալի : Կնոջ համար բաւական կ'ըլլայ պատասխանել միայն քանի մը սիրալիր բառերով : Ներկաներէն մէկը կը խօսի «Փարիզի դատաւոր»ին մասին եւ, կնոջ համար, միմիայն մէկ Փարիզ գոյութիւն ունի ... Նորաձեւութեանց քաղաքը՝ Փարիզ :

« Իր դիմաց կը գտնուի երիտասարդ մը, որ նոյնպէս կը մասնակցէր Շիսուիքի հացկերոյթին: Երիտասարդ դերասան մը, որ նոյն երեկոյ լսած է յունական արուեստի եւ քաղաքակրթութեան մասին Լէյտի Էճվարի արտայայտութիւնները :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Պ. Տիգրան Ներկիզեան (Լիոնէն) խըմ-բագրատուն իր այցելութեան առթիւ կը նուիրէ «Յառաջ»ի 50 Ֆր., «Հայ-Բոյժ»ի հարիւր ֆրանք :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Այրի Տիկին Նշանուհի Աչճեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր Երուանդ Աչճեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ փոխան հողեհանգիստի 30 Ֆր. կը նուիրեն Փարիզի եկեղեցւոյ գմբէթի նորոգութեան, հինգ Ֆր «Հայ-Բոյժ»ին, հինգ Ֆր. Մշակոյթի Տան, տասը Ֆր. Հալէպի Հայոց ծերանոցին համար:
(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Պ. Ս. Պօղոսեան (Ամերիկայէն) 25 Ֆր. կը նուիրէ Կապ. Խաչին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը եւ բոլոր ընկերուհիները իրենց խոր վըշտակցութիւնը կը յայտնեն ընկերուհի Հ. Խոնդկարեանին իր ամուսնոյն Արշամ Խոնդկարեանի կսկծալի մահուան առիթով :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Նորհատեանէ (Վիռօֆլէ) 30 ֆրանք ցանկապատի ծախքերուն իբրեւ մասնակցութիւն՝ իրենց սիրեցեալ քրոջ Տիկին Սօղիկ Քօչեան-Նորհատեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, ժամը 10.30ին, Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ի Ներկայութեան Սէն Լազարի Ասպետներուն:
Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութիւնը, 1964ի «Աստուածատուր Հարենց» դրական պարգեւատուութեան առիթով, եւ ի պատիւ Ա. Սափոկլեանին, այս Կիրակի ժամը 14.30էն մինչեւ 18, կազմակերպած է թէյասեղան մը, Գ. Աճէմեանի ճաշարանին մէջ, 12 Րիւ Քատէ (Փարիզ) սեղանապետութեամբ Հր. Բալուեանի :
Կը հրաւիրուին համակիրները :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մուրատ-Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան
ՊԱՐԱՀԱՆԴԻՍԸ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6ԻՆ

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝
ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հանդէսը Մարտ 28ին, Կիրակի օր :

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2.30, Սալ տը լա Շիմի :

×

ՎԻԷՆ.— Մանուկներուն օրը Յունուար 9ին, Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահին մէջ :
Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 18ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ: Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԳԱՒԱՌԻ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Գաւառի մեր բաժանորդներէն կը խընդրուի իրենց առկախ հաշիւները կարգադրել ուղղակի թերթին վարչութեան հետ:
«Յառաջ»ի վարչութեան հաշուապահութեան դիւրութեան համար ջնջուած են ՎԱԼԱՆՍԻ, ՎԻԷՆԻ եւ ՏԷՍԻՆԻ գործակալութիւնները: Մեր բաժանորդներէն կը խնդրենք իրենց վճարումները կատարել «Յառաջ»ի Շէք-Փոսթալի թիւին.— 15069-82 Փարիզ

Շնորհակալութիւն

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Դեկտ. 12, կիրակի ժամը 21ին
DANS ST. EUSTACHE ILLUMINÉE
(12, Rue Dujour, Paris (1er)
Métro : Halles
ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ ԵՂԲԱՅՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
կը ներկայացնէ (համաշխարհային առաջին ունկնդրութիւն) :
DU PROFOND DE L'ABIME
(Oratorio)
ԲՆԱԳԻՐ ԵՒ ԻՐԱԳՈՐԾՈՒՄ
ԱՐՇԱՄ ՃԻՉՄԷՃԵԱՆ
Բարձր հովանաւորութեամբ թըղտարութեան նախարար՝ ՄԱՐՍԷԹԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ
Կը մասնակցին՝
Christiane Eda-Pierre (Soprano) de l'Opéra, Paul-Emile Deiber (récitant) sociétaire de la Comédie-Française, Raffi Ourgandjian (au grand orgue).
LES CHANTEURS DE ST. EUSTACHE
(Président-Fondateur R. P. Emile Martin)
ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
ԱՐՇԱՄ ՃԻՉՄԷՃԵԱՆԻ
ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— ԿՈՄԻՏԱՍ, ՀԱՅՐ ՄԱՐԹԷՆ, ՎԻՔԹՈՐԻԱ ՄՈՍԹԵ-ՎԵՐՏԻ, ՈՒՐԿԱՆՃԵԱՆ:
Տոմսերու գին՝ 5էն 25 ֆրանք
Դիմել՝ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցի, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Սէնթ-Էօսթաշ (Հալ), Տիրան (4, Փլաս տը լա Մատըլէն), Բալուեան գրատուն, (43 Րիւ Ռիշէ) :

ԿՈՉ ԲԱՐԵՊԱՇՏ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ տեղւոյս հասարակութեան թէ՝ եկեղեցւոյ տանիքին նորոգութիւնը, ելեկտրական թելերուն զետեղումն ու կանոնաւորումը, մեծ ջահերու մաքրութիւնը աւարտած ըլլալով ձեռնարկած է Եկեղեցւոյ ներքին մասը ամբողջութեամբ կրածեփելու եւ իւղաներկելու գործին, որմէ յետոյ՝ պիտի գրաւի խորանին յարմարագոյն ձեւ մը տալու գործով :
Այս Սուրբ Հաստատութեան ներքին ու արտաքին յարդարանքը աւարտելու մըտահոգութեամբ՝ Ալֆորվիլի Հոգաբարձութիւնը տենդագին աշխատանքի լծուած է: Ուստի՝ վստահ ըլլալով գաղութիս առաքինութեան եւ եկեղեցւոյ հանդէպ բարի տրամադրութեան, Հոգաբարձութիւնս պիտի համարձակի դիմելու բարեպաշտ ազգայիններուն, որպէսզի բարեհաճին իրենց նուիրատուութիւններով մասնակից հանդիսանալ սկսուած այս մեծ աշխատանքին :
Եկեղեցւոյս Խնամակալ Մարմինը սիրով եւ շնորհակալութեամբ պիտի ընդունի բոլորին ալ գոհողութեան բարեհաճ փափաքը եւ պարտք կը համարի յետագային հայ հասարակութեան ցոյց տալու վերադրեալ գործողութեանց հաշուետուութիւնը իր մանրամասնութիւններով :

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ
ժամը 16ին :
ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ հանդէսը Դեկտեմբեր 19-ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին վարժարանին մէջ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Ազգային Միութեան, նախաձեռնութեամբ Հայ Կրթ. Մարմնոյ :
Ի նպաստ «Հայկազեան» վարժարանի կրթական գործին :
Այս Երկուշաբթի ժամը 20.30ին, Սինէ Արքի մէջ, 257 Րիւ Պուալօ (եկեղեցւոյ մօտ), Րիւ Փօլ Պէրի անկիւնը :
Պիտի ցուցադրուին
ԼԵՌՆԱՅԻՆ ԼԻՃԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ եւ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ
Գունաւոր եւ հայախօս ժապաւէններ:

ՃԱՇ

Սերաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրացի կեդր. վարչութիւնը կը հրաւիրէ Իսիի եւ շրջանի բոլոր Հայերը անխտիր իր տասնեւհինգամեակի առթիւ կազմակերպած ճաշասեղանին :
Այս Կիրակի ժամը 5ին Իսիի Խրիմեան դպրոցի սրահին մէջ :
Նախագահութեամբ
ԲԺ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն, նուագ եւ շատ մը անակնկալներ, մասնաւորապէս սիրայօժար իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն հայրենակիցներ, Միհրեան Շիրվանեան, Շմաւոն Պալեան, իրենց նուագով եւ երկու քոյրեր Թադէոսեան :
Ճաշագին 10 ֆրանք անձ գլուխ :

ՊԱՇՏՕՆԵԱՅ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Աղքատախնամ ընկերակցութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կը փնտըռէ.— Ա) Տնօրէն, օժտուած վարչական կարողութիւններով եւ տեղեակ հաշուակալութեան :
Բ) Հիւանդապահուհիներ, վկայեալ Փարիզէն կամ այլուր :
Գ) Կառավար (շօֆէօր) :
Թեկնածութիւնները ներկայացնել դըրսւոր Աղքատախնամի գրասենեակը՝
Association Arménienne d'Aide Sociale
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 16ին Ազգային Տան սրահը :

×

Մանուկներու Օրը կը տօնուի Տէսինի մէջ Յունուար 9ին Շաբաթ երեկոյեան, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ (Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն) ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ 23 Յունուար, Ամպասատէօրի սրահին մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փօթօրիկ խումբի ընկերական ժողովը այս Չորեքշաբթի, ժամը 20.30ին Մշակոյթի Տան մէջ:
ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի մասնաճիւղի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Համախորհրդային Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 1966ի օրացոյցը :
Գին 2.50 ֆրանք, դիմել մասնաճիւղերու վարչութեանց :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ

ՕՐԱՑՈՅՑ 1966

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի շրջանի :
Ապսպրանքներու համար դիմել՝
O. DJARAYAN
2, Place de la Corderie
13 MARSEILLE (7e)

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ՆԱՐԴԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ
Թիւ 1
ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ
(ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ)
Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
Ապսպրանքներու համար դիմել հեղինակին ՅԱՌԱՋի խմբագրութեան հասցէով: Գինը 10 ֆրանք, փոստով՝ 12 ֆրանք: Գումարները ղրկել միայն մանտա-քառթով :

Travaux de Peinture et de Décoration de tous Styles
ԲԱԲԳԷՆ ՊՕՏՈՍԵԱՆ
22, Rue Stendhal, PARIS (20e)
MEN. 64-88
Մաքուր աշխատանք, ընտիր ապրանքներով :
ՉՄԵՌՆԱՅԻՆ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 9 DECEMBRE 1965

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10480
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
41e ANNÉE — No 10.480

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻՆ ՄԸ ԵՒ ԻՐ ՎԱՍՏԱԿԸ

(ՏԻՐՈՒՀԻ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Դու դեռ չես մեռել իմ հիւանդ սրտում ·
Դու դեռ ապրում ես երազի նման :
Վ. ՏԷՐԵԱՆ

Օրերն ու ժամերը, որ կ'անցնին սոսկում պատճառող արագութեամբ, կը ջանան հեռացնել մահերը : Կը մնան սակայն բացակայութիւնները :

Սովորական խօսք մը պիտի ըլլար այլեւս կրկնել թէ արդէն տարի մը եղաւ, որ Տիրուհի Միսաքեան, երկար ամիսներու տառապանքէ մը ետք, առ յաւէտ կը բաժնուէր աշխարհէն :

Տարի մը :

Իր բացակայութիւնը սակայն սկսած էր մահէն առաջ, տարիներ առաջ՝ երբ կը կորսնցնէր յաւագոյնի եւ վաստթարագոյնի իր ընկերը՝ անզուգական Շաւարշ Միսաքեանը :

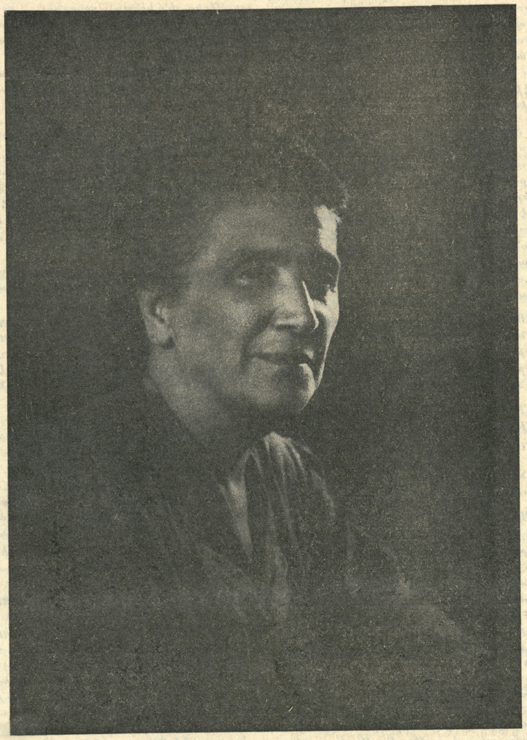
Տիրուհի Միսաքեան, քայքայուած առողջութեամբ չկրցաւ հաշտուիլ այս մահուան հետ : Զփործեց քաջ ըլլալ, ընդհակառակն կրաւորական դարձաւ այս կինը, որ իր յաւագոյն տարիները նուիրած էր հանրային կեանքի :

Խայեան վարժարանի իր աշակերտուհիներէն մինչեւ Կապոյտ Խաչի իր ընկերուհիները ծանօթ էին իր նկարագրին : Կը սիրէր ճշմարտութիւններ ըսել չունենալով երբեք «մարդու հետ դէչ մարդ ըլլալու» վատ սովորութիւնը, որ յաճախ աւերներ կը գործէ հանրային կեանքի մէջ : Այս ուղիղ նկարագիրը պատճառ էր, որ գնահատուէր շատերէ, չսիրուէր քիչերէ, բայց յարգանք պարտադրէր բոլորին :

Ճաշակելէ ետք աքսորի դառն բաժակը, բախտն ունեցած էր մտնելու «Ճակատամարտ», ուր պիտի ծանօթանար եւ յետագային ամուսնանար մեր խմբագրապետին հետ : Ապրած է միշտ անոր շուքին ներքեւ, չըլլալով երբեք մտաւորական պաչար ունեցող այն կիներէն, որ կը սիրեն իշխել : Իր կարելիութեանց սահմանին մէջ, փորձած է միայն օգտակար ըլլալ Անոր, որ աւելի քան ամուսին մը, եղած էր Տիրուհի Միսաքեանին համար, նզօր ու պայծառ նկարագրի տէր Հայ մը, որմէ ինք ալ պիտի սորվէր օգտակար ըլլալ ցիրուցան ժողովուրդի մը : Այս օրինակով է, որ ան մտաւ, առաջին օրերէն իսկ, Կապոյտ Խաչի մէջ, ուր տասնեակ տարիներ պիտի տանէր աշխատանք մը, որ վեր է ամէն գնահատանքէ :

Մեծ է այն բաժինը զոր ունեցաւ «Մանուկներու Օրուան» եւ Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանի նախաձեռնութեան ու կազմակերպութեան մէջ : Լաւագոյն ձեւով ներկայացուցած է այն կազմակերպութիւնը, որու կը պատկանէր, մէջ - միութենական կամ այլ ընկերութեանց ժողովներու մէջ : Ունենալով հանդերձ ուժեղ անհատականութիւն մը, եղած է միշտ հաւաքական աշխատանքի նուիրեալ մը :

Շաւարշ Միսաքեանի թելադրութեամբ էր նաեւ որ Բ. Աշխարհամարտէն ետք, սկսաւ Սօսի ծածկանունով ստորագրել «Օրը Օրին»ներ «Յառաջ»ի մէջ : Խմբագրապետին մահէն ետք, այս անգամ՝ Նոճի ծածկանունով, գրեց քանի մը հատոր, բայց տրամադրութիւն չունէր շարունակելու եւ կամովին ոչ մէկ ճիգ թափեց յաղթահարելու համար այն անհուն տխրութեան որ ծնած էր իր մէջ, Յուն-

ՏԻՐՈՒՀԻ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
(1891 ՕԳՈՍՏ. 25 – 1964 ԴԵԿՏ. 9)

Որու յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Տիրուհի Միսաքեանի տարելիցին առթիւ, իր աղջիկը՝ 500 ֆր. կը նուիրէ Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին, որու 25ամեակը տօնուեցաւ վերջերս : (Գումարը արդէն յանձնուած է վարժարանին :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Այնճարի (Լիբանան) Ազգ. բարձրագոյն վարժարանը, որ Յառաջ անունը կը կրէ՝ ի յիշատակ այն օժանդակութեան, զոր մեր օրրացեալ խմբագրապետը ցոյց տուաւ այս վարժարանին՝ առաջին օրէն, այս տարի կը տօնէ իր հիմնադրութեան 25ամեակը :

Այս առթիւ Յառաջ կը հաստատէ «Շաւարշ Միսաքեան Մրցանակ մը», 300 Լիբանանեան ոսկի (մօտ 480 ֆրանք), որ ամէն տարի պիտի տրուի բարձրագոյն դասարանի այն աշակերտին, որ առաջին կը հանդիսանայ հայերէն լեզուի քննութեան մէջ :

Այս առթիւ ՅԱՌԱՋ վարժարանի տնօրէնութիւնը մեզի գրկած է նամակ մը, որմէ կը քաղենք . «Մրցանակին հաստատման տպաւորութիւնը հեղհեղէ կը ծաւալի, կը տարածուի ուսուցչական կազմին, աշակերտութեան, շրջանաւարտներուն եւ ծնողքներուն մօտ : Մեծ Հայուն՝ Շ. Միսաքեանի բարոյական ուժով բարձրացուած այս մաքի տունը այժմ կանգնած է ամուր հիմերու վրայ : Շրջանաւարտ դասարանին չարագրութեան նիւթ տրուած է «Շաւարշ Միսաքեան Մրցանակին» թողած տպաւորութիւնը իրենց վրայ : Շատ խանդավառուած է իրենց գրականութեան ուսուցիչը, երիտասարդ գրագէտ Պօղոս Սնապեան : Աշակերտութիւն եւ ուսուցչութիւն թեւաւոր կը թաւին » :

ուարի ցուրտ առաւօտ մը :

Իր բացակայութիւնը արդէն զգալի դարձաւ, մահէն տարի մը առաջ երբ արկած մը զինքը պիտի գամէր անկողնին : Աւելի կը տառապէր երբ լրիւ գիտակցութիւնն ունէր իր վիճակին, փառնքի մեծ է տառապանքը անոր որ կը տեսնէ կեանքին հեռացումը, օրէ օր, ժամէ ժամ : Անտանելի կեանքի մը կը վերածէ մահը : Մեծ ողբերգութիւն է ապրիլ իր մահը եւ այդ ողբերգութիւնն ունեցաւ Տիրուհի Միսաքեան :

Դեկտեմբերեան ցուրտ իրիկուն մը ընտրեց վերջնապէս բացակայելու համար : Ինչպէս ապրած էր այնպէս մեռաւ, առանց աղմուկի, առանց նեղելու, համակերպած ու լուռ : Զինկաւ պատնէշին վրայ, մարեցաւ կամաց կամաց ինչպէս մոմ մը, կը սպասէ, ամէն օր, ամէն ժամ : Եւ սակայն

« Դու դեռ չես մեռել ...» :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ ԼԱՐՈՒԱԾ Է

ՄՈՍԿՈՒԱ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԾԱԽՍԵՐԸ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՑՆԷ

Մոսկուայէն հասած վերջին տեղեկութիւնները ցոյց կու տան թէ միջազգային մթնոլորտը լարուած է եւ պաղ պատերազմը կը սաստկանայ :

Նիւ Եորք Թայմզի թղթակիցն իր տուած տեսակցութեան մէջ, վարչապետ Կոսիգին այն տպաւորութիւնը կը թողու որ յարաբերութիւնները շատ մեղմ չեն երկու հսկաներուն միջեւ :

Յատկանշական կարգ մը յայտարարութեանց կարգին, Կոսիգին յայտարարած է.— Կարելի չէ խորհիլ թէ Միացեալ Նահանգներն ու Խորհ. Միութիւնը իրենց կամքը պարտադրեն միւս ազգերուն : Ատիկա ֆաշիզմ կ'ըլլայ : Եթէ երկար հեռանկարի մը առջեւ գտնուինք, կենսական տեսակէտն է մեր ուժերը համադրել ընդդիմանալու համար պատերազմին : Ներկայիս հարցը խաղաղութիւն հաստատել է : Այս միջոցին Միացեալ Նահանգները դէմ են ասոր : Եւրոպայի մէջ կը փորձեն մթնոլորտը լարել» :

Կոսիգին կը յայտնէ նաեւ թէ ցորչափ Վիէթնամի պատերազմը տիրէ, Ճոնսընի հետ հանդիպում մը կարելի չէ նկատի իսկ առնել :

Միւս կողմէ Մոսկուա 1966ի համար հարիւրին հինգ յաւելում մը կ'ընէ իր զինուորական ծախքերուն վրայ : Ասոնք պիտի հասնին 13,4 միլիառ ռուբլիի : Այս որոշումը կը տրուի տրուած ըլլալով որ վերջին ամիսներուն «աշխարհակալ պետութիւնները աճող գործունէութիւն մը ցոյց կու տան եւ յարատեւօրէն պատերազմի նոր օճախներ կը ստեղծեն » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ պատերազմը օրէ օր կը սաստկանայ : Կռիւները կը մօտենան Սայկոնի :

ԱԼԺԷՐԻ էլ Մուճահիտ թերթը կը քննադատէ երկրին մէջ օրէ օր զարգացող բարքերու վատթարացումը : Կը շեշտէ թէ արեւմուտքէն միայն խմել ու տարփային զգայնութիւն մը սորված են փոխանակ իւրացնելու միտքը եւ մեծ հեռանկարներ :

ՊԱՊԸ եւ Պոլսոյ տիեզերական պատրիարքը միացեալ յայտարարութիւն մը րրին որով վերջնապէս կը ջնջեն բանադրանքը զոր երկու եկեղեցիները հռչակած էին մէկը միւսին դէմ 1054ին : Մեծ քայլ մը կը նկատուի դէպի քրիստոնեաներու միութիւնը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Սահմանադրական Խորհուրդին նախագահը՝ Կասթոն Փալեվսկի յայտարարեց Դեկտ. 5ի քուէարկութեան վերջնական արդիւնքները : Մարսէլ Պարպիւ ստացած է ձայներու 1,15 առ հարիւր, Շառլ տը Կոլ՝ 44,63, Ժան Լըքանիւէ՝ 15,56, Փիէր Մարսիլհասի՝ 1,71, Ֆրանսուա Միթրան 31,71 եւ Թիքսիէ-Վինեանքուռ 5,19 : Տը Կոլ Զարեքշարթի Նախարարաց Խորհուրդին կը յայտնէր թէ թեկնածու կը մնայ : Կը նախատեսուի թէ ձայներու 60 առ հարիւրը ստանայ եւ Միթրան՝ 40 առ հարիւր : Իր էն էն պիտի տանի տը Կոլի ընտրապայքարը, բայց կ'ըսուի թէ այս ուղղութեամբ, տը Կոլ կարգ մը թելադրութիւններ ըրած է : Զուզեր որ Միթրանը ներկայացուի իբրեւ ժողովրդական ճակատի մը թեկնածուն, այդ պարագային ինք կ'ըլլայ աջին թեկնածուն : Փոմփիտուէն սկսեալ, բոլոր նախարարները սկսած են քաղաքական հաւաքոյթներ կազմակերպել :

ՏԻՐՈՒՀԻՆ ՏԷՕՐԹ-ԵՈԼԻ ՄԷՋ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Տարի մը առաջ այս օրերուն, Փարիզի մէջ հողին յանձնուեցաւ Տիկին Տիրուհի Ազարեան–Միսաքեան, կեանքի եւ աշխատանքի անխոնջ գործակիցը Հայոց մեծ խմբագրապետ Շաւարշ Միսաքեանի։

Օրին գրուեցաւ այս անզուգական Հայուհիի ունեցած հանրային բեղուն գործունէութեան շուրջ Պոլսոյ թէ Ֆրանսայի մէջ, բայց ոչ ոք անդրադարձաւ անոր միամեայ ուսուցչական կեանքին, որ 1914ին ունեցաւ Կիլիկիոյ ամէնէն հայաշատ քաղաքին՝ Տէօրթ–Եոլի մէջ։

Հին ժամանակներէ ի վեր Տէօրթ Եոլցին մասնաւոր հոգածութիւն ցոյց տուած է իր դպրոցներուն հանդէպ։ Շնորհիւ իր աշխարհագրական դիրքին եւ անխառն բնակչութեան (Տէօրթ Եոլ զուտ հայաբնակ քաղաք մըն էր եւ 1914ին ունէր աւելի քան քսան հազար բնակչութիւն) ունեցած է ազգային բարձրագոյն վարժարաններ եւ ստուարաթիւ ուսանողութիւն։ Օսմանեան բռնապետութեան ամենադաժան օրերուն իսկ Տէօրթ Եոլի դպրոցներուն մէջ ազատօրէն դասաւանդուած է հայերէն լեզուն եւ Հայոց պատմութիւնը։

Մանաւորաբար վերջին շրջանին, Սահմանադրութենէն ետք, բացառիկ հոգածութեան արժանացան Տէօթ Եոլի վերի եւ վարի թաղերու երկու կեդրոնական վարժարանները եւ օժտուեցան պատրաստուած տեսուչներով եւ ուսուցիչներով։ Յիշատակութեան արժանի են երկու գաղափարական դաստիարակներ՝ Արմենակ Մազսուտեան եւ Խաչիկ Քարուկեան, որոնք իրենց երկարամեայ ուսուցչութեան ընթացքին պատրաստեցին գաղափարական երիտասարդութիւն մը։

1910էն վերջ, իգական սեռի դաստիարակութեան գործին ալ կարեւորութիւն տրուեցաւ։ Արտասահմանէն կարող եւ նուիրուած ուսուցչուհիներ բերուեցան։ Օր. Տալիթա Սաղճեանի տեսչութեան շրջանին սկսաւ վերելքը։ Տէօրթ Եոլի ազգային իշխանութիւնը աղջկանց դաստիարակութիւնը աւելի արդիւնաւորելու մտահոգութեամբ, պաշտօն տուաւ երկու ծանօթ ազգայիններու, որպէսզի Պոլիս երթան եւ Պատրիարքարանի օժանդակութեամբ ապահովեն կարող ուսուցչուհիներ։ Շնորհիւ այդ կարգադրութեան, 1914ին Տէօրթ Եոլ հասան երկու ծանօթ ուսուցչուհիներ՝ Տիրուհի Ազարեան եւ Զարուհի Փէչտիմալճեան, երկուքն ալ շրջանաւարտ Էսաեան վարժարանէն։

Արտակարգ խանդավառութիւն կար Տէօրթ Եոլի մէջ։ Ծնողքներ թէ աշակերտուհիներ ցնծութեան մէջ էին։ Նոր դարձակէտի մը առջեւ էր իգական սեռի դաստիարակութեան գործը։ Առաջին օրէն իսկ կրկնապատկուած էր աշակերտուհիներու թիւը։ Հին վարժարանի դասարանները անբաւարար էին։ Հարկ կ'ըլլար նոր շէնք մը վարձել եւ վարժարանի վերածել։ Առաջին անգամ ըլլալով արդիական մեթոտներ կը կիրարկուէին, դպրոցական հանդէսները արտակարգ փայլ կը ստանային եւ հաւատքն ու համակրանքը, օրէ օր կը շատնար Տիրուհիի եւ Զարուհիի հանդէպ։ Կը պատրաստուէին ազգային արժանապատուութեան գիտակից հաւատաւոր Հայուհիներ։

Տիրուհին որ շնորհիւ իր զօրաւոր անհատականութեան եւ անվերապահ նուիրումին ոգին դարձած էր վարժարանին, արժանացաւ բոլորի վստահութեան եւ սիրուեցաւ բոլորէն։ Աշակերտուհիներ թէ ծնողքներ, հոգաբարձութեան անդամներ թէ երեւելիներ շուտով համակրանքով սկսան արտայայտուիլ այդ երիտասարդ, բարձրահասակ, գործունեայ ուսուցչուհիի մասին, որ նոր ոգի, նոր խանդ ստեղծած ամենուրեք։

Մաքուր եւ հաղորդական նկարագիր ունէր Տիրուհին։ Տէօրթ Եոլցի ընտանիքներ հարազատ աղջկան պէս կը հիւրասիրէին զինք եւ մասնակից կը դարձնէին իրենց ուրախութիւններուն։

Դժբախտաբար կարճատեւ եղաւ Տիրուհիի պաշտօնավարութեան շրջանը Տէօրթ Եոլի մէջ։ Համաշխարհային պատերազմը տակն ու վրայ ըրաւ ամէն յոյս եւ ամէն ծրագիր եւ Տիրուհին ալ ենթարկուեցաւ իր ցեղի ճակատագրին։

Այդ կարճատեւ տաքելութիւնն իսկ կարեւոր եւ փրկարար դեր մը ունեցաւ։ Տիրուհիի աշակերտուհիները ոչ միայն լաւ մայրեր եւ հաւատաւոր Հայուհիներ եղան, այլեւ հանրային կեանքի մէջ ալ օգտակար դարձան, յետագային նուիրուելով Կարմիր Խաչի աշխատանքներուն, կամ ղեկավար դիրքեր գրաւելով այդ մարդասիրական մեծ կազմակերպութեան մէջ։

Զինադադարին Տէօրթ Եոլը ինքնապաշտպանութեան կռիւներու ընթացքին, Տիրուհիի աշակերտուհիներէն շատեր, ռազմաճակատի ետին գթութեան քոյրերու շարքերը խտացուցին եւ իրենց վիրաւոր եղբայրներուն վէրքերը կապեցին։

Վերապրեալ Տէօրթ Եոլցիները, մանաւանդ իր աշակերտուհիները, մինչեւ այսօր երախտագիտութեամբ կը յիշեն Տիրուհիի անունը։

Հ.

ՆԱՀԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԸ

Բ.

Գերդաստանին ծախքերը հաւաքական են, նահապետը կ'առնէ տղուն վաստակը։ Երիտասարդը կ'ուզէ պահել շահածը։ Զի փափաքիր աշխատիլ, աւելցնել շահը, մանաւանդ երբ ինք զաւակ չունի, եղբայրը շատ տղայ ունի։ Անդամները նոյն ընդունակութիւնը չունին, նոյն աշխատութիւնը չեն կրնար արտադրել, բայց իւրաքանչիւրը կը սպասէ հաւաքականութենէն իր ապրուստը, աւելի լայն կեանքի մը վայելքը։

Հաւաքական կեանքի վարժուած, հաւաքական, ընկերային կեանք կը փնտռէ երիտասարդը։ Ընկերութեան մէջ կ'ուզէ երեւնալ, չի հանդուրժեր ուրիշին առաւելութեան, նախանձը, իրմէ վեր արժէք մը չտեսնելու տկարութիւնը կ'արգիլեն ուրիշները գնահատելու, արժանիքներ ճանչնալու կարողութիւնը։ Որեւէ կազմակերպութեան մէջ չի կրնար ճանչնալ հեղինակութիւն, հակառակ որ ենթակայ էր նահապետին իշխանութեան, երբեմն մեղմ, երբեմն բիրտ։

Նահապետական դաստիարակութեան հետեւանքները պիտի մնան ընկերութեան մէջ։

Նահապետական ընտանիքէն դուրս ձրգուած անհատները կը մտնեն վանք, ուր դարձեալ հաւաքական կեանք կայ, վանականը սեփականութիւն չունի, ինչպէս ընտանիքին մէջ, առաւելութիւնն ունի բարեպաշտներու նուէրներն ստանալու։ Կ'աւելնայ վանքերու թիւը, կը բազմանան վանականները, նահապետական գերդաստանները պիտի հոգան վանականներու պէտքերը։ Վանքերը կը հարստանան, վանականները կը ծուլանան, արտադրող տարրը կը նուազի։ Գաղթող յանդուգն անձեր, վանքերու մէջ առանձնացած վանականներ, կը դադրին սերնդագործելէ, կը նպաստեն ժողովուրդին երկու խաւերուն նուազումին։

Գիւտ Կաթողիկոսի չինել տուած Գիւտ վանքը ընդարձակ հողեր ունէր, հազար արջառ, 12 հազար ոչխար, 700 ուղտ, չորս հարիւր էշ, 170 այգեգործներ կը մշակէին այգիները, կը խնամէին պտղատու ծառերը։ (Օրբելեան, էջ 85–86)։

Տաթեւի հռչակաւոր վանքը 260 գիւղերէն կը գանձէր տարեկան 120 հազար ֆրանք եւ աւելի հարկ։ (Ալիշան, Սիսական, էջ 242–43)։

Հայաստանի 620 գաւառներու մէջ թեմականերէ դատ կային քորեպիսկոպոսներ, հոծ թիւով քահանաներ, բազմաթիւ եկեղեցիներ եւ վանքեր ընդարձակ կալուածներով։ Խրիմեան Լոնտոնի մէջ Անկլիքան Եկեղեցիի պետին կ'ըսէր. «Հայաստանի վանքերուն կալուածներուն տարածութիւնը հաւասար է Անգլիոյ տարածութեան»։

Եկեղեցականութիւնը չի շահագործեր վանքերուն կալուածները, ձրի կամ վարձկան մշակներ են աշխատողները, եկեղեցականը վստահ է, թէ հաւատացեալը պիտի բերէ իր նուէրը տօներու առթիւ եկեղեցին եւ վանքը պայծառացնելու, եկեղեցականն ապրեցնելու համար, եկեղեցականը կը պահէ համայնքային մտայնութիւնը։ Այսպէս կը կորսնցնէ բարոյական հեղինակութիւնը, անկախութիւնը, ենթակայ է նախարարին, մեծերուն ազդեցութեան։

Եպիսկոպոսը տեղական նախարարին մարդն է, կաթողիկոսը ենթակայ է հզօր նախարարին, որուն քուէն աւելի արժէք ունի քան միւսներունը, հզօրը հլու կաթողիկոս մը կ'ուզէ քան կամքի, կորովի, մտքի ու սրտի տէր եկեղեցական մը, որ ունի վանականներու բանակ մը, հողագործին պտուղներով ապրող։ «Բազմաթիւ վանքերու մէջ փակուած՝ ժողովուրդին բարքերը մեղմացնելու տեղ, մտքերը կրթելու տեղ, կ'աղքատացնէին ժողովուրդը»։ (Լօրան)։

Պատմաբաններէն ոմանք նախարարութիւնը կը նկատեն նահապետական ընտանիքին ընդլայնումը, գերդաստաններու խնամութեամբ հողային ընդարձակումը, որուն միահեծան տէրը կը դառնար աւագ անդամ մը։

Նախարարները նահապետական ընտանիքի նման անդրանկութեան իրաւունք ունէին, բացարձակ տէրերն էին հողամասին եւ բնակիչներուն։ Գերդաստաններու նման նախարարներն ալ տոհմային վրիժառութեան սովորոյթն ունէին, նախարար նախարարի դէմ ատելութեամբ լեցուած։ «Հայաստան կը բաժնուէր բազմաթիւ մեծ ու փոքր այլացեղ նահանգներու եւ գաւառներու, որոնց գլուխը կեցած էին հինէն ի վեր բնիկ ընդարձակածաւալ ստացուածքներով հզօր ժառանգական իշխաններ եւ նախարարներ, որոնք իրենց սահմաններուն մէջ գրեթէ անկախ, նոյն իսկ բացարձակ կ'իշխէին իրենց սերունդներուն եւ հպատակներուն վրայ։ Այս տոհմային կազմութենէն կը մեկնուի, թէ ինչու Հայաստան տկար էր եւ մատնուած ներքին խռովութեանց, որոնցմով այնքան հարուստ է այս երկրին պատմութիւնը։ Պլինիոս կը գրէ «120 կուսակալութիւններ» այսինքն նախարարներ» (Գիւտեր – Բոզ, Հռոմէական Հայաստան, Վիեննա, 1914, էջ 10 – 11)։

Յովհաննէս Պատմաբան կաթողիկոսը դառնօրէն կը գանգատի նախարարներէն, որոնք հաւաքական պաշտպանութեան գիտակցութիւնը չունին, մինչդեռ արաբ ոստիկանները կը կեղեքեն, կը կոտորեն ժողովուրդը, նախարարները կը դաւեն իրարու։ «Ի տանէ առաւել քան յօտարաց բուսաւ մարտ դառնութեան»։ Հետեւի սով, երկիրը գրեթէ աւերակ է, ժողովուրդը լքուած, կը մաքառին իշխաններ իրարու դէմ։ Կաթողիկոսը կ'ողբայ «դառնութիւն տարերաց, սովոյ եւ …

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԷՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

ՌՈՒՍԵՐԸ Կ'ՈՒԶԷՆ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՀՈՂ ՇԱՀԵՑՆԵԼ

Բոլշեւիկները, իրենց այս ծրագրին գործադրութեան համար, թէեւ յաջողած էին առաւել կամ նուազ չափով մեզ իրենցմէ կախեալ դարձնել, բայց տակաւին կացութիւնը չէ հասած այնպիսի վիճակի մը, որ մեր երկիրը օգտագործելի դառնայ Ռուսերուն համար։

Եւ, հակառակ անոր, որ ըլլայ Թուրքիոյ սահմանակից երկիրներուն մէջ, ըլլայ անմիջապէս Թրքական սահմանին վրայ պատրաստուած պայմաններուն ու պարագաներուն, Թուրքիան համայնավարացնելու կոչուած կազմակերպութիւնն ալ պատրաստ ըլլալով հանդերձ, տակաւին չէին կրցած մեր երկիրը ձեռք անցընել, բոլշեւիկեան յեղաշրջումի մը շնորհիւ։

Ընդհակառակն, լեհական յարձակողականի մասին հասած լուրերը մտահոգիչ սկսած էին դառնալ իրենց համար, իսկ Վրանկէլեան յարձակումին անդրադարձները Մահմետականութեան մօտ ժխտական ազդեցութիւն մը պիտի գործէին անկասկած եւ այս բոլորը անշուշտ նոր գործօն մը եւ ազդակ մը պիտի հանդիսանային, նոր վիճակներու եւ պայմաններու ստեղծման մէջ։

Վրանկէլեան ուժերը ցամաքահում կատարած էին Անափայի շրջանին մէջ։ Անոնք ծանօթ էին յատկապէս իրենց թշնամութեամբը Քուպանի Ղազախներուն եւ բոլշեւիկներուն, իսկ ընդհակառակն, շատ սիրալիր յարաբերութիւններ ունէին Հիւսիսային Կովկասի Մահմետական ժողովուրդներուն հետ, որոնք խաբուած էին Դենիկինի եւ Բոլշեւիկներուն կողմէ։

Եթէ Վրանկէլեան բանակին յառաջխաղացքը շարունակուէր եւ գրաւուէր Կովկասի երկաթուղին անոնց կողմէ, պիտի ստեղծուէր շատ վտանգաւոր ու ճակատագրական կացութիւն մը, քանի որ նախ Մոսկուայի շրջանը պիտի զրկուէր այնքան թանկագին Պաքուի քարիւղէն, որ կենսական կարեւորութիւն մը կը ներկայացնէր Բոլշեւիկներուն համար, իսկ միւս կողմէ կարելիութիւնը պիտի ստեղծուէր Մահմետականներուն գործակցութեանը Վրանկէլի հետ, ինչ որ տակնուվրայ պիտի ընէր ու հիմնովին քանդէր նոր Ռուսիոյ քաղաքականութեան յատկապէս այն մասը, որ կը վերաբերէր ասիական շրջանին։

Արդէն, Ասիոյ Մահմետական ժողովուրդներն ալ այժմ չունէին այն հակումն ու համակրանքը համայնավարութեան հանդէպ, ինչ որ ունէին տակաւին տարի մը առաջ, քանի որ վերջին ամիսներու ընթացքին պատահած միջադէպերն ու կատարուած գեղծումները խրտչեցուցեր էին զանոնք եւ մեծ վնասներու ալ ենթարկած ըլլալով, շատ դիւրաւ կարելի էր զանոնք այլեւս առարկայ դարձնել հակաբոլշեւիկեան գրգռութեանց եւ օգտուիլ այս տարրերէն, այս ուղղութեամբ։

ԴԻՄԱԴՐԵԼ ԱՐԵՒԵԼՔԷՆ ԳԱԼԻՔ ԳԱՂՏՆԻ ՈՒԺԵՐՈՒՆ

Բոլոր այս հաւանականութիւնները աչքի առջեւ ունենալով, Բոլշեւիկները Թուրքիոյ մէջ համայնավարական յեղաշրջումի մը իրագործումը անմիջական եւ կենսականօրէն գործադրելի ծրագիր մը պիտի նկատեն, բայց այդ ծրագրին մէջ չկարենալով յաջողիլ, այսինքն Թուրք ազգը մեր ձեռքէն խլել չկարողանալով հանդերձ, մեր փափաքներով բաւականացած եւ իսկական զինակցութեան մը հիմերն ու պայմանները քննելու պիտի հետամտին։

Այս մտածումներէն մեկնելով է, որ պէտք է աչքի առջեւ պահուին Թուրքիոյ դիրքն ու վերաբերումը Պոլշեւիկ Ռուսիոյ նկատմամբ։

Նախ, պէտք է դիմադրել արեւելեան սահմաններէն եւ այլազան շրջաններէ գաղտնի կազմակերպութեամբ Թուրքիա թափանցող կամ թափանցելու աշխատող համայնավար գրգռիչներուն եւ ձախ կողմեան հոսանքին։ Կառավարութիւնը պէտք է որ չափաւոր եւ ուշադիր ըլլայ, մանաւանդ բոլշեւիկ գաղտնի կազմակերպութեան պատկանողներուն բանակային շարքերէն ներս մուտքին դէմ։

Երկրորդ, Բոլշեւիկներուն պէտք է տեղեկացնել, թէ խնդիրը հաղորդած ենք։ Պէտք է անոնք գիտնան, որ հարց տրուած է մեզի, թէ ի՞նչ կրնայ ըլլալ մեր դիրքը հակաբոլշեւիկեան հոսանքներու նկատմամբ, Հիւսիսային Կովկասի, Ադրպէյճանի, Արարատեան եւ Հնդկական շրջաններու մէջ եւ անոնց թէր կամ դէմ մեր որդեգրելիք դիրքը, իբրեւ զինակիցը բոլշեւիկեան կառավարութեան։

(17 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի մէջ կառուցուած երկաթուղիները կը հանդիսանան Ռուսիոյ երկաթուղիներուն անմիջական շարունակութիւնը եւ անոնց անբաժան մասը: 1865–1909ին Անդրկովկասի մէջ կառուցուած է 1729 վերստ (*) երկաթուղի: Այս երկաթուղագիծերուն հաստատումը կը հետապնդէր ռազմական եւ տնտեսական նպատակներ: Արդարեւ, Ռուսիոյ տասնեակ հայ ոյժերը չափով կը տիրանար Անդրկովկասի բնական անսպառ հարստութիւններուն:

1925–26ին հաստատուեցան Լենինական – Արթիկ – Մայմունջուղ եւ Անի – Անիպեմզա, 1932ին՝ Մինջեւան – Ղափան, իսկ 1960ին՝ Երեւան – Սեւան երկաթուղագիծերը: Կարեւոր իրադարձութիւն մը եղաւ Ջուլֆա – Մինջեւան 126 քիլոմեթր երկաթուղագիծին շինութիւնը, որուն միջոցաւ Հայաստան ունեցաւ երկրորդ դուռ մը: Երեւան – Ջուլֆա – Պաքու գիծը բաղդատմամբ Պաքու – Նաթլուղի – Լենինական – Երեւան երկաթուղագիծին 211 քիլոմեթրով աւելի կարճ է:

1953–1963ին ելեկտրականացուեցան Թիֆլիս – Լենինական, Երեւան – Սեւան եւ Երեւան – Մասիս գիծերը: Ներկայիս

(*) Մէկ վերստը 1,067 քիլոմեթր է:

հարուածոց թշնամեաց եւ մարդակեր գազանաց»: (Պատմութիւն, 1867, էջեր 321–332):

Բազմահմուտ վենետիկեան Հ. Ղուկաս Ինճիճեան մաղէ անցընելով ազգային պատմութիւնը, հիմնուելով իրողութեանց վրայ, կը գրէ. «Երկպառակութիւն, նախանձ, քսութիւն, նենգութիւն, բանսարկութիւն եւ դաւաճանութիւն շարունակուեցան քրիստոնէութեան դարձէն ետքն ալ: Եղբայրասիրութեան կրօնը քաղաքական կեանքի վրայ ազդեցութիւն չունեցաւ: Նախանձով, եղբայր եղբօր դէմ ատելութեամբ լարուած էին: Թշնամիէն աւելի իրարու քաղաքներ, գիւղեր, ատաններ կը քանդէին: «Իրերամարտ այս թշնամութիւնները պատճառ եղան թշնամիներու արշաւանքներուն»: Եկեղեցական հնախօս հեղինակը կ'ընդունի որ եկեղեցիներու շինութիւնը բաւական չէր ազգային միութիւն կերտելու, տեղական հայրենասիրութեան վերջ դնելով, բարոյական մակարդակը բարձրացնելու: «Եկեղեցիներ, վանքեր շինուեցան, բայց ոչ դաստիարակող դպրոցներու եւ առանց դաստիարակութեան չկայ փրկութիւն»: (Հնախօսութիւն, Բ., էջեր 369–418):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Նար.)

ՊԱՐԶ ՄԱՐԴՈՒ ՄԸ ԿԵԱՆՔԸ

Եթէ պարզ մարդ մըն էք, կամ կին մը, 24 ժամուան մէջ՝

Ձեր սիրտը կը բաբախէ 103.680 անգամ:

Կը շնչէք 23.040 անգամ:

Կ'արտասանէք 4.800 բառ:

Կ'ուտէք երեք լիպրա ուտելիք:

Կը խմէք 1ուկէս լիթր հեղուկ:

Կը գործածէք եօթը միլիոն ուղեղային բջիջ:

Կը շարժէք 750 գլխաւոր մկան:

Ձեր քունին մէջ կը դառնաք 25էն 35 անգամ:

Ձեր մազերը 0,171 ինչ կը մեծնան:

Ձեր եղունգները 0.000.46 ինչ կ'երկարին:

Ձեր ամբողջ կեանքի ընթացքին կը քնանաք քանէն 24 տարի եւ սովորաբար կ'աշխատիք 14 տարի: Երեք տարի ալ կ'անցընէք՝ պարզապէս պոչի սպասելով ինքնաշարժներու կայանները, ճաշարաններ, բուժարանները են.:

Քննենք Անգլիոյ մէջ, փողոցի պարզ մարդը եւ իր կինը:

Մօտաւորապէս 70 քիլօ կը կշռէ եւ երկու տղայ ունի: Միջին հաշուով՝ շաբաթը 44 ժամ կ'աշխատի եւ ընդամէնը 18 թղթոսկի եկամուտ ունի:

Գլխարկը — եթէ կը գործածէ — 7 թիւ է: Կօշիկը՝ ութ: Երեք զգեստ ունի 36 ինչ կուրծքով եւ 32 ինչ՝ մէջքով: Երկու տարին մէկ ձեռք զգեստ կը գնէ եւ 1,63 զոյգ կօշիկ (թիւ ութ), 2,6 շապիկ եւ հինգ զոյգ գուլպայ:

Պ. պարզը գարեջուրի մնայուն սպառիչ է: Տարին 51 կալոն կուլ կուտայ. մինչդեռ, միայն չորս լիթր գինի կը խմէ եւ երբեք չի՛ չ ալ՝ ոգելից ըմպելի:

ԹԵՐԹ ԼԱՓՈՂ

Իր ընտանիքը՝ աշխարհի մէջ, թերթերու ամէնէն մեծ ընթերցողն է: Հազար մարդիկ կը գնեն 573 թերթ: Յետոյ կու գայ Շուէտը՝ ուր հազար մարդիկ 462 թերթ կ'առնեն:

Պ. պարզը՝ շաբաթական մօտաւորապէս չորս լիպրա հողկիթ կ'ուտէ, երկու լիպրա բանջարեղէն, մէկուկէս լիպրա միս եւ 14 ունկիա կարագ ու մարկարին: Իր շահած ամէն մէկ թղթոսկիէն հինգ շիլին ու վեց փենի կը ծախսէ ուտելիքի համար:

Եթէ անգլիացի է, կ'ապրի 68 տարի եթէ սկովտացի է՝ 66: Իր կնոջմէն վեց անգամ աւելի հաւանականութիւն ունի թոքերու քաղցկեղէ մեռնելու եւ աւելի շատ հաւանականութիւն ունի՝ ինքնասպան ըլլալու քան թէ թոքախտէ մեռնելու: Բայց, կը շարունակէ տարին մօտաւորապէս տասը լիպրա ծխախոտ սպառել:

Իր սիրելի զբաղումը՝ Շաբաթ կէսօրէ ետք ֆութպոլի մրցումի երթալը չէ, ինչպէս կը կարծուի: 37 հոգիէն միայն մէկը կ'երթայ: Հաւանաբար, գնումները կը կրէ: Ծրարներով բեռնաւոր՝ շատ չի նայիր աղուոր աղջիկներուն, Ամէն պաբագայի մէջ սակայն, գեղձան մազերովը չեն իր նախընտրածները: Թուխերը եւ կարմրամազերը աւելի հրապուրիչ կը գտնէ:

ԿԻՆԵՐԸ

Իր կինը հինգ ոտք եւ երեք ինչ հասակ ունի ու կը կշռէ 55 քիլօ: Կուրծքը՝ 37 ինչ է, կոնքը 39 ու կ'ուզէ մէջքը 24 ինչ պահել: Երբ կշիռքը իրեն սպառնայ՝ հացը (մարուլ) կ'ուտէ եւ սննդականոնի կը հետեւի:

Սպասուհի կամ «օգնական» չունի, բայց ունի ելեկտրական աւել, լուացքի ելեկտրական մեքենայ, բայց դեռ ոչ նաեւ ելեկտրական սառնարան: Տարին հինգ ոսկի կը ծախսէ գեղանիւթերու համար ու շաբաթը գաւաթ մը թէյ կը խմէ, աշխարհի ուրիշ ոեւէ մէկ կինէ աւելի:

Վանդակով թռչուն ունի: Իր երկրորդ սիրելին կատուն է եւ երրորդը՝ շունը:

Պատկերասփիւռը ընտանիքի ամէնէն մեծ ժամանցն է: Պ. պարզը եւ իր կինը շաբաթը 18 ժամ կ'անցընեն ընկալուչին առջեւ: Ներկայիս, իրենց միւս զբօսանքը ինքնաշարժն է որ տարեկան մօտաւորապէս հինգ հազար մղոն ճամբայ կը կտրէ:

ՎԻՔԹՈՐ ԱՆՏԷՐՍԸՆ

աշխատանքներ կը կատարուին ելեկտրականացնելու համար նաեւ Մասիսէն Լենինական երկարող բաժինը: Վերջանալու վրայ են նոյնպէս Հոկտեմբերեան—Արաքս գիծին ելեկտրականացման աշխատանքները: Աւրնթեր շինուած են նոր կայարաններ, շէնքեր, մեքենականացուած են վակոններու բեռնաթափման եւ բարձման, չարժական մասին եւ նորոգման բաժիններուն աշխատանքները:

Յառաջիկայ տարիներուն Հայաստանի երկաթուղային ցանցը աւելի պիտի զարգանայ: Կը նախատեսուի հաստատել գիծ մը Սեւան – Շուրժայի միջեւ: Այս գիծը պիտի անցնի Սեւանայ լիճին հիւսիսարեւելեան ափերէն, ուր կլիման բարենպաստ է: Մտածուած է նոյնպէս շինել գիծ մը Հրազդանէն մինչեւ Հանքաւան (Մխախանայ) եւ գիծ մըն ալ Աղստաֆէն Իջեւան:

Վերջերս Ղափանի մէջ գումարուած համագումարի մը ընթացքին որոշուած է կառուցանել երկաթուղագիծ մը՝ Ղափան – Քաջարան – Ագարակ եւ Մուսալամ – Դաստակերտ:

Դեռ վերջնապէս չեն որոշուա՞ծ Երեւան–Աղստաֆա երկաթուղագիծին շինութեան մանրամասնութիւնները: Մեծ օգտակարութիւն պիտի ունենան նոյնպէս Սեւանկամօ – Մարտունի, Արփա – Սեւան եւ Կիրովական – Ստեփանաւան – Կալինինօ երկաթուղիները: Ժամանակն է, որ այս ուղղութեամբ ծրագիրներ մշակուին:

Ա. ՍԱՀՐԱՏԵԱՆ

«Սով. Հայաստան»

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

ՎԻՆՍԱՆ ՕՐԻՕԼ, (1947 – 1953). — Փաստաբան: Ընտրուած 62 տարեկանին: Կը բանայ 4րդ Հանրապետութիւնը որ կը յաջորդէ պրուման չորս տարիներուն եւ երեք տարուան ժամանակաւոր կառավարութեան: Դրամական, տնտեսական եւ քաղաքական դժուարին կացութիւն: Ծանր գործադուլներ 1947 Նոյեմբերին, արժեզրկում 1948 Յունուարին: Խռովութիւն Մատակասքարի մէջ, խլրտումներ Հնդկաստանի ֆրանսական Քոնթուարներուն մէջ, 1946ին սկսած Հնդկաչինի պատերազմին տակաւ ծաւալում, մինչեւ որ 1953ին Տիէն – Պիէն – Ֆու կը գրաւուի: Ստորագրութիւն Հիւսիս – Ատլանտեան ուխտին: Վաւերացում ամերիկեան «Մարշալ» օժանդակութեան ծրագրին: Ստեղծում եւրոպական պողպատ – ածուխ միութեան: Ռուսերը կը պաշարեն Պերլինը: Մաօ Ցէ Թունկ կը գրաւէ Չինաստանը: Քորէայի պատերազմը: Ռուսիոյ մէջ կը մեռնի Ժօզէֆ Սթալին, իրեն կը յաջորդէ Մալէնքով:

ՌԸՆԷ ՔՈԹԻ, (1953 – 1959). — Փաստաբան: Ընտրուած 71 տարեկանին: Իշխանութեան կու գայ ողբերգական օրերու Տիէն – Պիէն – Ֆու, Հնդկաչին կորսուած է: Վեց ամիս ետք, Ալժերիոյ մէջ կը պայթի ըմբոստութիւնը: Թունուզ եւ Մարոք անկախութիւն կը ստանան: Փարիզի մէջ քաղաքական կլիման կը ծանրանայ: Եգիպտոսի մէջ, Նասր կ'ազգայնացնէ Սուէզի Ջրանցքը (1956), ֆրանսական եւ անգլիական բանակները ցամաք կ'ելլեն Փորթ Սայիտ, բայց յետոյ ետ կը քաշուին: Ռուսական առաջին արբանեակը (1957 Հոկտեմբեր 4): Մոսկուայի մէջ, Խրուշչեւ ձեռք կը բերէ իշխանութիւնը (1958 Մարտ): Ալժերիոյ պատերազմը կը սաստկանայ: 1958 Մայիս 13ին, ամբոխը ձեռք կ'առնէ ընդհ. կառավարիչին շէնքը: Մայիս 30ին, Քոթի կառավարութեան գլուխ կը կանչէ Զօր. տը Կօլ: Իր շրջանը չի վերջացներ եւ կը քաշուի տեղը տալով տը Կօլի:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Կինը ստեղծուած է աւելի շատ սիրուելու՝ քան թէ սիրելու համար: Այսինքն, ծաղիկներուն պէս, որ ոչինչ կը զգան իրենց բոյրէն, մինչդեռ, ամբողջ աշխարհին բոյլ կուտան որ զայն հոտոտէ ու վայելէ:

ԱԼՖՈՆՍ ՏՕՏԷ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (95)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈՄՐԱԿԻՆ

Գարլոթա Ատամս երիտասարդ կին մըն էր զարգացած եւ շատ խելացի: Երիտասարդը կը զարմանայ, բացատրութիւն չի կրնար գտնել: Եւ յանկարծ աչքը կը բացուի.— «Ոչ, այս կինը միեւնոյն կինը չէ»: Իր ենթադրութենէն վրդոված՝ կը մտածէ խորհուրդ առնել ինձմէ: Եւ իմ բացակայութեանս՝ կը դիմէ Հասթինկին:

«Բայց կինը կը հետեւի Հասթինկի եւ երիտասարդին խօսակցութեան: Բաւականին նրբամիտ կին մը ըլլալով, կը գուշակէ մտադրուած ըլլալը: Կը լսէ որ Հասթինկ իր խօսակցին կը յայտնէ, թէ՝ ես բնակարանս պիտի գտնուիմ ժամը հինգին, եւ ժամը հինգէն տասը մնացած կինը կը ներկայանայ Բոսսի բնակարանը: Բոսս կը բանայ դուռը: Շատ կը զարմանայ անոր ներկայութենէն, բայց չի մըտածեր զգոյշ ըլլալ իրմէ: Միթէ կարելի՞ է որ առոյգ եւ երիտասարդ մարդ մը երկիւղ զգայ կնոջ մը ներկայութենէն: Կ'առաջնորդէ զայն ճաշասենեակ, ուր կինը որեւէ պատմութիւն մը կը պատմէ անոր: Թերեւս երիտասարդին վզին կը փաթթուի: Երիտասարդը կը դատապարտուի յաւիտենական լռութեան»:

Փուարօ պահ մը լռեց: Ժար հարցուց.

— Ուրեմն դուք կ'ամբաստանէք այդ կինը երեք ոճիրներով:

Փուարօ գլխու նշանով մը վաւերացուց ստիկանին կարծիքը:

— Ինչո՞ւ համար, քանի որ իր ամուսինը համաձայնած էր ամուսնալուծման:

— Որովհետեւ Մերթոնի դուքսը թունդ կաթոլիկ մըն է: Ան երբեք պիտի չուզէ ամուսնանալ կնոջ մը հետ, որուն ամուսինը կենդանի պիտի ըլլայ:

Մինչդեռ եթէ կինը այրիանար, ըստոյգ է որ պիտի դառնար դուքսին տիկինը: Անկասկած խօսած է ան դուքսին Լորտ Էճվարի հետ հաւանական ամուսնալուծման մը մասին, բայց ազնուական մարդը դարձեալ համաձայնութիւն չէ յայտնած:

— Ուրեմն ինչո՞ւ այդ կինը գրկած է ձեզի Լորտ Էճվարի մօտ:

— Փոշի ցանելու համար աչքերուս մէջ: Որպէսզի իմ վկայութիւնս ըլլայ իրեն ի նպաստ եւ հաստատեմ աշխարհի առջեւ, թէ այդ կինը որեւէ պատճառ չունէր իր ամուսինը սպաննելու: Պէտք է ըսեմ, որ յաջողեցաւ ան զիս խաբելու:

Ինչ տարօրինակ ուղեղ ունի այդ կինը, ուղեղ մը՝ միեւնոյն ատեն թէ խորամանկ եւ թէ տղայական: Բայց կատարեալ դերասանուհի մըն է: Որպիսի զարմանք արտայայտեց, երբ յայտնեցի իրեն, թէ իր ամուսինը նամակ մը գրած էր իրեն: Բացարձակապէս անկեղծ շեշտով մը ըսաւ, թէ նման նամակ չէր ստացած երբեք:

— Միթէ ձեզի չէ՞ր գուշացուցած, որ ստղայելական խորամանկութիւն մը ունի այդ կինը, գոչեց Պրիան Մարթէն: Կը յուսամ որ պիտի դատապարտուի:

Իր դէմքը բարկութենէն խրմտած էր: Ճէննի Տրիվէր հանդարտեցուց իր բարեկամը:

— Իսկ ոսկիէ փոքրիկ տու՞փը «Տ» ըսկզբնատառով եւ «Փարիզ – Նոյեմբեր» արձանագրութեամբ ... հարցուց Ժար:

— Ժան Վիլքենսոն պատուէրը տուած է նամակով եւ ղրկած է իր սենեկապանուհին՝ Էլիզը, զայն ստանալու համար: Էլիզ վճարած է տուփին փոխարժէքը, եւ չէ կասկածած թէ ինչ սատանայական առարկայ մը կը փոխադրէ Անգլիա: Լէյտի Էճվար Էլիզէն փոխ առած է զոյգ մը ակնոց, ինքզինքին տալու համար Լէյտի Վան Տիւշէնի մը երեւոյթը:

Յետոյ, չէ մտածած զայն վերադարձնել իր տիրոջ եւ մոռցած է Գարլոթա Ատամսի պայուսակին մէջ:

«Այս բոլորը ծնունդ առած են մտքիս մէջ, երբ, շարժանկարին մօտ, կը ճեղքէի փողոցը դիմացի կողմը անցնելու համար: «Էլիս ...» Էլիզի ակնոցները միտքըս եկան: Էլիզը Փարիզ՝ իրեն յանձնըուած առաքելութիւնը կատարելու համար ... Էլիզ ... եւ ապա՝ Ժան Վիլքենսոն ... Անկասկած այս վերջինը Էլիզէն փոխ առած է նաեւ ուրիշ առարկայ մը ...

— Ո՞ր առարկան:

— Զմելի մը:

Ես ցնցուեցայ:

Լռութիւն մը յաջորդեց: Յետոյ Ժար հարցուց.

— Պարոն Փուարօ, այդ բոլորը ճըշմարտութիւններու վերածուեցա՞ն ...

— Այո, բարեկամս, բացարձակ ճշմարտութիւններու:

— Հապա ուրեմն ե՞ս ... գոչեց յանկարծ Պրիան Մարթէն բորբոքած: Ես ի՞նչ գործ ունիմ հոս ... ինչո՞ւ համար կանչած էք զիս այստեղ ... Ինչո՞ւ կ'ուզէիք ամբաստանել զիս ...

Փուարօ պաղարիւն կերպով պատասխանեց անոր:

— Պարոն, բսած եմ արդէն ձեզի. պատժելու համար ձեզի ձեր ամբարտաւանութեան պատճառաւ: Ինչո՞ւ համար յղնած էիք գալու ինծի մօտ եւ շինծու պատմութիւններ ընելու Հէրքիւլ Փուարօյին:

Ճէննի Տրիվէր խնդուք մը արձակեց:

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Յովհաննէս Թէրլէմէզեանի յիշատա – կին, իր աղջիկները՝ Ս. Լերթողեան եւ Ա. Սարգիսեան կը նուիրեն 150 փրանք եկեղեցիին գմբէթի նորոգութեան, 100 Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, 50–կան Ազքատախնամին եւ Որբերու Օգն. Մարմնին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Վիրոֆլէէն Տէր եւ Տիկին Խորէն Բոշ – եան իրենց քեռկինին Սօղիկ Իսախեանի (Ծն. Նորհատեան) ցաւալի մահուան քառասունքին առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 30 Ֆր. Մշակոյթի Տան եւ քսան Ֆր «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է .— Տէր եւ Տիկին Հրանտ Մինասեանէ քսան փրանք եւ Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Բարսեղեան 10, փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Մկրտիչեանի մահուան առթիւ :

Սոյն տխուր առթիւ Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Գալուստ Մինասեան կը նուիրեն քսան Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տէր եւ Տիկին Հմայեակ Քէօսէեանէ 50 փրանք, ընդհ. մեռելներուն եւ նահատակներուն հոգեհանգստեան արարողութեան առթիւ որ կատարուեցաւ տեղւոյս Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցիի մէջ :

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Տէր եւ Տիկին Մարիամ Պիպէրեանէ 50 փրանք փոխան ծաղկեպսակի հանգուցեալ Մանուկ Փաշայեանի մահուան առթիւ :

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկին Փաշայեանի, զաւակներուն եւ պարագաներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր Մանուկ Փաշայեանի մահուան առ – թիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 30 փրանք կը յատկացնէ իր կարօտեալներուն :

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՔԱՐՈԶ ՍԷՆ ԼՈՒ

Այս Կիրակի Սէն – Լուի Հայոց եկեղեցին կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկոպոս Թրթռեան :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Ազգային Միու – թեան, նախաձեռնութեամբ Հայ Կրթ. Մարմնոյ :

Ի նպաստ «Հայկազեան» վարժարանի կրթական գործին :

Այս Երկուշաբթի ժամը 20.30ին, Սինէ Արքի մէջ, 257 Րիւ Պուալօ (եկեղեցւոյ մօտ), Րիւ Փօլ Պէրի անկիւնը :

Պիտի ցուցադրուին
ԼԵՌՆԱՅԻՆ ԼԻՃԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ
եւ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ
Գունաւոր եւ հայախօս ժապաւէններ :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, ժամը 10.30ին, Հայրապետական ճայնաւոր պատարագ ի ներկայութեան Սէն Լազարի Ասպետներուն :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՃԱՇ

Սեւրանի Նահանգային Մուրատ Ռուսմնասիրացի կեդր. վարչութիւնը կը հրաւիրէ Իսիի եւ շրջանի բոլոր Հա – յերը անխտիր իր տասնեւհինգամեակի առթիւ կազմակերպած ճաշասեղանին :

Այս Կիրակի ժամը 5ին Իսիի Խրիմեան դպրոցի սրահին մէջ :

Նախագահութեամբ
ԲԺ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն, նուագ եւ շատ մը անակնկալներ, մասնաւորապէս սիրայօժար իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն հայրենակիցներ, Միքիճեան Շիրվանեն, Շմաւոն Պալեան, իրենց նուագով եւ երկու քոյրեր Թադէոսեան :

Ճաշագին 10 փրանք անձ գլուխ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ նախկին դպրապետ Պ. Պօղոս Գույումճեանի քառասունքին առթիւ, եկեղեցւոյս հոգաբարձութեան եւ երկսեռ դպրաց դասու կողմէ՝ քառաձայն պատարագ եւ հոգեհանգիստ կը կատարուի այս Կիրակի :

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Դեկտ. 12, Կիրակի ժամը 21ին
DANS ST. EUSTACHE ILLUMINÉE
(12, Rue Dujour, Paris (1er)
Métro : Halles

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ ԵՂԲԱՅՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Կը ներկայացնէ (համաշխարհային առաջին ունկնդրութիւն) :

DU PROFOND DE L'ABIME
(Oratorio)

ԲՆԱԳԻՐ ԵՒ ԻՐԱԳՈՐԾՈՒՄ
ԱՐՇԱՄ ՃԻՋՄԷՃԵԱՆ

Բարձր հովանաւորութեամբ բրդտարութեան նախարար՝ ՄԱՐԷԹի ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կը մասնակցին՝
Christiane Eda-Pierre (Soprano) de l'Opéra, Paul-Emile Deiber (récitant) sociétaire de la Comédie-Française, Raffi Ourgandjian (au grand orgue).

LES CHANTEURS
DE ST. EUSTACHE
(Président-Fondateur
R. P. Emile Martin)

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
ԱՐՇԱՄ ՃԻՋՄԷՃԵԱՆԻ

ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— ԿՈՄԻՏԱՍ, ՀԱՅՐ ՄԱՐԹԷՆ, ՎԻՔԹՈՐԻԱ ՄՈՍԹԵ – ՎԵՐՏԻ, ՈՒՐԿԱՆՃԵԱՆ:

Տոմսերու գին՝ 5էն 25 փրանք

Դիմել՝ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցի, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Սէնթ–էօսթաշ (Հայ), Տիւրան (4, Փլաս տը լա Մատըլէն), Բալուեան գրատուն, (43 Րիւ Ռիշէ) :

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցու – թիւնը, 1964ի «Աստուածատուր Հարենց» գրական պարգեւատուութեան առիթով, եւ ի պատիւ Ա. Սոփոկլեանին, այս Կի – րակի ժամը 14.30էն մինչեւ 18, կազմակերպած է թէյասեղան մը, Գ. Աճէմեանի ճաշարանին մէջ, 12 Րիւ Քատէ (Փարիզ) սեղանապետութեամբ Հր. Բալուեանի :

Կը հրաւիրուին համակիրները :

ԿՈՉ ԲԱՐԵՊԱՇՏ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ տեղւոյս հասարակութեան թէ՝ եկեղեցւոյ տանիքին նորոգութիւնը, ելեկտրական թելերուն զետեղումն ու կանոնաւորումը, մեծ ջահերու մաքրութիւնը աւարտած ըլլալով՝ ձեռնարկած է Եկեղեցւոյ ներքին մասը ամբողջութեամբ կրածեփելու եւ խղաներկելու գործին, որմէ յետոյ՝ պիտի զբաղի խորանին յարմարագոյն ձեւ մը տալու գործով :

Այս Սուրբ Հաստատութեան ներքին ու արտաքին յարդարանքը աւարտելու մտահոգութեամբ՝ Ալֆորվիլի Հոգաբարձութիւնը տենդագին աշխատանքի լծուած է: Ուստի՝ վստահ ըլլալով գաղութիս առաքինութեան եւ եկեղեցւոյ հանդէպ բարի տրամադրութեան, Հոգաբարձութիւնս պիտի համարձակի դիմելու բարեպաշտ ազգայիններուն, որպէսզի բարեհաճին իրենց նուիրատուութիւններով մասնակից հանդիսանալ սկսուած այս մեծ աշխատանքին :

Եկեղեցւոյս Խնամակալ Մարմինը սիրով եւ շնորհակալութեամբ պիտի ընդունի բոլորին ալ գոհողութեան բարեհաճ փափաքը եւ պարտք կը համարի յետագային հայ հասարակութեան ցոյց տալու վերադրեալ գործողութեանց հաշուետուութիւնը իր մանրամասնութիւններով :

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ
ժամը 16ին :
ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ հանդէսը Դեկտեմբեր 19 – ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին վարժարանին մէջ :

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԾԱԽՈՒ Է

Սեւրանի բանուկ պողոտայի վրայ ծախու է պահերով :

Ա) Նպարավաճառի խանութ մը, ներկուդ, կառատուն, բնակարան երեք սենեակ, գին 100.000 Ֆրանք :

Բ) Սրճարան, 9 մեթր ճակատ, մեծ լիսանս, յարակից սրահը՝ հինգ մեթր բարձր, 280 քառ. մեթր ամէն խրաւունք, Թատրոն, սինեմա, պար, խնճոյք եւն., սու – սոլ, 200 քառ. մեթր (երեքը միասին) : 200.000 Ֆրանք :

Գ) Բնակելի սենեակներ՝ զանազան գիներով :

Վճարման դիւրութիւն :

Հասցէ՝ 87 Ավընիւ տը Լիվրի, Սեւրան :

Հեռաձայն 929 76 – 40

TRAVAIL A FAÇON

offre

ENTREPRENEURS spécialisés CORSAGES non coupés, grosses séries, travail assuré toute l'année.

HALIOT
24, Bd. St. Denis — Paris (10e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, սովորական հաւաքատեղին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի մասնաճիւղի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Soirée Dansante

Կազմակերպուած Հայ Կարմիր խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին կողմէ

ԿԻՐԱԿԻ ԴԵԿՏ. 12 ԺԱՄԸ 16էն 24

Le Dimanche, 12 Décembre, de 16 à 24 h.

Salle de l'Eglise Catholique Arménienne, 69, Rue Henri Barbusse à Arnouville

Orchestre Bernard Dédédjian

ENSEMBLE SAYAT-NOVA *DANSES FOLKLORIQUES*

ATTRACTIONS — BUFFET

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ աշխատակցուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
ՍՈՒՍԱՄ - (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Ste le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.	
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.	

ՈՒՐԲԱԹ 10 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 10 DECEMBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 10481 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — No 10.481

ՄԵՐ ԹԵՐԻՆԵՐԸ

Մեր շատ մը առաքինութեանց զուգահեռ ունինք նաեւ կարգ մը խոտելի կողմեր :

Անոնցմէ մէկն է սեփական կարծիքի պակասը :

Թերութիւն, որ իր անունը կը ստանայ երրորդ անձի մը յայտնած տեսակէտներէն :

Եթէ սեփական տեսակէտ ունենալը կը պահանջէ որոշ պատրաստութիւն, ինչ որ սխալ չէ, կ'ենթադրուի ուրեմն որ, ուրիշներու կարծիքին վրայ հապճեպ եզրակացութիւններ հանելը ուղիղ չէ նմանապէս :

Լռելը այս պարագային կը դառնայ ոսկի : Աւելին՝ բարի՛ք անոնց համար, որ պիտի ուզէին հարց մը անձամբ քննելէ ետք միայն կարծիք յայտնել անոր մասին :

Հապճեպով յայտնուած կարծիքները հեռու չինիչ եւ օգտակար ըլլալէ, ընդհակառակն մեր անձը փոքրացնող պարագաներ են :

Գիտակից ու խոհեմ ամէն մարդ պէտք է զգուշանայ տեսակէտ յայտնելէ հարցերու մասին զորս ուսումնասիրած չէ :

Ընկերային կեանքի մէջ բազմաթիւ թիւրիմացութիւններ պիտի կանխուէին, եթէ անձամբ ու բազմակողմանիօրէն քննուէին որոշ հարցեր :

Յաճախ աննշան խնդիրներու մասին կը յայտնուին ենթադրական տեսակէտներ որոնք կ'իւրացուին սեփական տեսակէտ չունեցող անձերու կողմէ, ու կը ստեղծուին աւելորդ ըսի – ըսաւներ ու թիւրիմացութիւն :

Գաւաթ մը ջուրի մէջ փոթորիկ բացատրութիւնը, կը վերաբերի նման հարցերու :

Պատճա՞ռ : Որովհետեւ մարդիկ կարծես աւելի կ'ախորժին, ականատես ու ականջալուր ըլլալ ցեխարձակութեանց ու վատաբանութեանց :

Անոնց համար հաճոյք մը, հոգեկան վայելք մը չէ լսել իրենց շրջապատէն անձերու մասին գովեստի ու գնահատութեան խօսքեր : Եթէ լսեն իսկ, աւելի կը նեղուին քան կ'ուրախանան կարծես :

Ճիշդ անոնց պէս, որոնք վիճակահանութեան տոմս գնած չեն, բայց փոխանակ ուրախանալու որ իրենց հարեւանը բախտաւորուած է, կը սրտնեղին, կը ցաւին այդ առթիւ :

Փոքրոգի անձ մը հաճոյք կը զգայ, երբ մարդիկ կը խօսին շուրջիններու կամ իրենց անսիրելի դէմքերու կարծեցեալ թերիներուն մասին :

Նկարագրի տէր մէկը պէտք է ընդունի թշնամիին ունեցած առաքինութիւնները, երբ կը թուէ անոր թերիները :

Քննադատութեան մէջ միայն թերիները յիշող մէկը հեռու բարեխիղճ անձ մը ըլլալէ, երեւան կը հանէ փոքրոգի նկարագիր մը :

Եթէ մշակոյթ եւ քաղաքակրթութիւն ամբողջական հարստութիւնն են դարերու ընթացքին կուտակուած մարդկային մտքի ստեղծագործութեանց, ընդունինք, որ հսկաներու վաստակին առընթեր գոյութիւն պէտք է ունեցած ըլլայ համեստ մտքի տէր անձերու դատանք մը : Քաղաքակրթութեան պատմութիւնը գրող հեղինակ մը, եթէ գիտէ անունները այս վերջիններուն, պէտք չէ մոռնայ յիշատակել զանոնք :

Ցեխը ինկած մարգարիտ մը կամ ադամանդ մը չենք կոխկռտեր, ընդհակառակն կը ծռինք, կը վերցնենք, կը մաքրենք ու կը պահենք :

Լրագրող, գրող, ուսուցիչ պարտին այս լայնամտութեամբ մօտենալ հանրային կեանքի մէջ դեր կատարող անձերու աշխատանքին եւ սերունդի վաստակին :

Միայն թերիները չէ որ առարկայ պէտք է դառնան իրենց քննութեան, այլեւ առաւելութիւնները անոնց գործին :

Կիրքը, անձնական հակառակութիւնն ու հաշիւներ, քէներ ու քաղաքէ քաղաք պտըտցուցուած բրածոյ վարկածներ ծրարուած պէտք է նետուին դարակը, ի խնդիր շինարար նախաձեռնութեանց :

Նման լայնախոհութիւն կը սպասուի առաւելաբար մամուլով զբաղող անձերէ, որոնք երդում պատառ կ'ըլլան, թէ կ'ուզեն ժողովուրդին շահերուն ծառայել :

Մամուլը մասնաւորապէս պէտք է հեռու մնայ անձնականութիւն բուրող քննադատական մարզանքներէ, երբ օգտակար ոչինչ կայ փորձուած քաշքշուքներուն մէջ, որոնք տաղտուկ ու վրդովում միայն կը պատճառեն շրջապատին :

Դէմ չենք չինիչ քննադատութեան, բայց դէմ ենք ու կը դտնենք վնասակար բամբասանքներն ու չոդմոդումները : Անոնք անցեալին ստեղծեցին մեր կեանքի մէջ անհանդուրժողական տրամադրութիւն ու ոգի, ու այսուհետեւ կոչուած են աւելի խորացնելու կիրքերն ու խրամատները, որոնցմէ ոչ մէկ շահ կը սպասէ գաղութ մը :

Մարդոց կարծեցեալ թերիները չեն որ պէտք է ոգեւորեն մեզ, այլ առաքինութիւնները :

Ուղիղ չէ որ հեղինակի մը գործին մասին ինը ուրիշներու գնահատական խօսքերը մոռցած՝ տասներորդի մը աննպաստ կարծիքը պտըտցնել սրճարանէ սրճարան, տուն տուն, երբ փոխ – վրէժ մեզի անսիրելի այդ հեղինակին :

Օրինակ մը տուինք, հասկնալի դարձնելու համար մեր միտքը :

Մեր խօսակցին մտաւոր եւ բարոյական պատրաստութենէն աւելի մեզի հետաքրքրողը անոր աչքին շիլ կամ ոտքին կաղ ըլլալու պարագան է դժբախտաբար :

Իր ասպարէզին մէջ վրիպած մըն է ուսուցիչ մը, որ աշակերտի մը շարադրութեան ցայտուն գիծերը ուրացած, խստագոյն քննադատութեան կ'ենթարկէ անոր կետադրական կամ ուղղագրական մանր զանցառութիւնները :

Գնահատութեան զոյգ մը խօսքով տաղանդներ կարելի է հրապարակ քաշել, փոխադարձ կծու չկամութիւններով ու հեգնանքով սպաննել փթթումի եւ ընձիւղումի կարօտ հոգիներ :

Մեր թերինե՛րը :

Ժահրով շաղախուած մեր յուտանքներուն մէջ պէտք է փնտռել զանոնք, հանրային շինարար աշխատանքը խոցող, հասարակաց շահը հարուածող բարբարիկ չարախօսութեանց մէջ՝ պատճառ մեր ցաւերուն :

Գնահատել գիտնալ, առաքինութիւն մըն է, զոր կ'անդիտանան սակայն անգամ մամուլի լծուած մարդիկ դժբախտաբար :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԿԸ ՄՆԱՅ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ ԿԸ ՍԿՍԻ

Տեղեկատուութեան նախարարը յայտարարեց Նախարարաց Խորհուրդէն ետք թէ տը Կոլ տեղեկացուցած էր խորհուրդը որ «բնականաբար ներկայ կ'ըլլայ Դեկտեմբեր 19ի ընտրութեան» : Կը ճշդուի նաեւ թէ Նախագահ տը Կոլ պիտի օգտագործէ այն երկու ժամերը զորս ունի ձայնասփիւռէն եւ պատկերասփիւռէն : Տակաւին թեկնածուներու խօսելու կարգը չէ որոշուած : Կ'ըսուի նաեւ թէ նախարարներ կրնան օգտագործել տը Կոլի տրամադրուած ժամերուն մէկ մասը : Այս պարագային մէջ, անշուշտ ընդդիմադիր թեկնածուն ալ կրնայ նոյնը ընել :

Այս ուղղութեամբ, Հակակշռի Ազգ. յանձնախումբը գործի անցած է եւ կը պատրաստէ երկրորդ շրջանը : Հարց է թէ կառավարութեան անդամներ կրնան օգտագործել թեկնածու տը Կոլի ժամերը : 1962 Մարտ 14ի հրովարտակի 12րդ յօդուածը կ'ըսէ թէ թեկնածուները անձամբ պէտք է օգտագործեն իրենց տրամադրուած ժամանակը, սակայն «իւրաքանչիւր թեկնածու կրնայ ուզել որ կուսակցութիւնները կամ քաղաք. համախմբումները որոնց գործունէութիւնը կը տարածուի Ազգ. Ընդհ. հողամասին վրայ, եւ իր կողմէ նշանակուած մասնակցին իր միջամտութիւններուն, լիազօրուած ըլլալէ ետք Ազգ. Յանձնախումբին կողմէ, որ պիտի քննէ թէ այդ կուսակցութիւններն կամ համախմբումները կը համապատասխանեն նախատեսուած պահանջներուն» : Այս կը նշանակէ նաեւ որ թեկնածուն պէտք է ներկայ ըլլայ եւ չի կրնար պարզապէս իր ժամանակը ուրիշին տրամադրել : Ամէն պարագայի մէջ, եթէ տը Կոլ եւ Միթրան պիտի օգտագործեն իրենց չորս ժամը (երկու ժամ ձայնասփիւռ, երկու ժամ հեռատեսիլ) կը նշանակէ թէ օրական քսան վայրկեան պիտի խօսին :

× Ֆրանսուա Միթրան կը գրէ «Քոմպա Ռեփիւպլիքէնի» մէջ թէ Դեկտ. 19ի ընտրութիւնը ձախին կռիւն է Աջին դէմ :

Ժան Լըքանիւէ որոշած է կազմել իր «Ժողովրդավար Կեդրոնը» որ պիտի համախմբէ նախկին Ժողովրդական Շարժումը (ԷՄ ԷՌ ՓԷ), անկախներ եւ արմատականներու Մորիս Ֆօռ թեւը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈԼԶԲԸՐԻԻ մէջ, ինքնակոչ իշխանութիւնը որոշեց երկու տարի բանտարկութեան դատապարտել ոեւէ Ռոտեզիացի որ հրապարակաւ մտիկ ընէ անգլիական ձայնասփիւռը :

ԷՆԹԵՐԱԼԻԷ գրական մրցանակը ստացաւ Ալէն Պոսքէ իր «Մեքսիքական Խոստովանութիւնը» վէպին համար :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ կացութիւնը միշտ ծանր է : Համայնավարները առաջարկեցին 12 ժամուան դադար մը Ծնունդի գիշերուան համար :

ՆՈՊԷԼԻ գրական մրցանակաւորը՝ Միխայէլ Շոլոխով Սթոքհոլմ հասած է : Մամուլի ասուլիս մը տուած է եւ յայտնած թէ Անտրէյ Սինիավովսկի, պիտի դատուի որովհետեւ գաղտնօրէն արտասահման ձեռագիրներ անցուցած էր :

ՄՔ. ՃՈՐՃ ՊԸՆՏԻ, որ յատուկ խորհրդատուի պաշտօն ունէր Միացեալ Նահանգներու նախագահին մօտ, հրաժարեցաւ : Հաւանական կը նկատուի որ իր պաշտօնը ջնջուի :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ քսան հազար հացագործները գործադուլ բրած ըլլալով հինգ օրուան համար, ոստիկանները հացագործի վերածուած են, ժողովուրդին հացը ապահովելու համար :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը՝ Քուվ տը Միւրվիլ սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցաւ, Հռոմի մէջ, Քոլոմպոյի հետ, որ Հասարակաց Շուկայի խորհուրդին ներկայ նախագահն է : Կ'ըսուի թէ բաւական յառաջդիմութիւն կայ բայց ոչ մէկ եզրակացութիւն :

ՊԱՊԸ հոգեւոր ճառով մը փակեց Վատիկան Բ. տիեզերական ժողովը : «Մեր ողջոյնը կ'ուղղենք անոնց որոնք մեզ կը ճանչնան, անոնց որոնք մեզ չեն ճանչնար, անոնց որոնք մեզ չեն հասկնար, անոնց որոնք մեզի դէմ կը պայքարին» :

ԹԱՇՔԵՆԴԻ հանդիպումը Հնդիկ եւ փաքիստանցի ղեկավարներուն միջեւ տեղի պիտի ունենայ Յունուար չորսին :

ՄԱՏՐԻՏԻ Եա կաթոլիկէ օրաթերթը տեսակցութիւն մը հրատարակած է կարդինալ Օթթավիանիի հետ, ուր այս վեր–

ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԻՋԵՒ

Պէյրութի «Լ'Օրիան» թերթին համաձայն, Լիբանանի կառավարութիւնը հրաւէր ուղղած է Թրքական կառավարութեան, Թուրքիոյ մէջ գտնուած Լիբանանեան կալուածներուն մասին տեսակցութեանց վերսկսելու համար :

Լիբանանի արտաքին նախարար Ժորժ Հաքիմ ներկայիս կը քննէ այս հարցը, որ նախ սկսաւ «տնտեսական» բնոյթով, որ սակայն այժմ յանգած է «քաղաքական» ձեւի :

Արժանահաւատ աղբիւրներու համաձայն, Լիբանանի արտաքին նախարար Ժորժ Հաքիմ, վերադառնալով Նիւ Եորքէն, իր նախարարութեան պատկան սպասարկութեանց հրահանգած էր հարկ եղած քննութիւնները կատարել Թուրքիոյ մէջ գտնուած եւ Լիբանանեան հպատակներու պատկանող կալուածներու մասին եւ Լիբանանցիներու իրաւունքները պաշտպանելու նպատակաւ՝ շարժման անցած այդ ուղղութեամբ : Նոյն աղբիւրին համաձայն, Լիբանանի արտաքին նախարարը վերոյիշեալ խնդիրներու քննութեան համար Պէյրութ հրաւիրած է Թրքական պատուիրակութիւն մը, որուն համար դիմում կատարած է Թուրք կառավարութեան :

Լիբանանեան կառավարութիւնը, առժամաբար յետաձգած է այս խնդրին համար Լա Հէյի Միջազգային Ատեանին դիմելու իր որոշումը եւ դիմած է Անգարայի՝ հարցը անգամ մը եւս քննելու եւ երկու երկիրներու միջեւ համաձայնութեան եզր մը գտնելու յոյսով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՎԷՊ ՄԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

Ջինը կը յայտարարէ թէ «Սպանիա եկեղեցւոյ իսկական յոյսն ու իրականութիւնն է» :

ԵԳԻՊՏՈՍ ետ քաշած է Եմէնի իր զօրքին մէկ մասը : Գահիրէ կը սպասէ Հարատի ժողովին եզրակացութեան արագացնելու համար շարժումը : Ժողովը տեղ քայլ կ'ընէ վասնզի չէզոք մէկը կը փնտռուի, ոչ միապետական ոչ ալ հանրապետական որպէսզի նախագահէ առժամեայ կառավարութեան :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ մէջ պարէնաւորման դժուարութիւնները կը շատնան : Ասկէ ետք մարդ գլուխ երկու քիլօ բրինձ պիտի տրուի շաբաթը եւ մէկ քիլօ շաքար՝՝ ամիսը :

ԿԻՆԷԻ նախագահը՝ Սեքու Թուրէ շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկած է Միթրանի, ուր կ'ըսէ ի մէջ այլոց — «Ձեր յաջողութիւնը գիտակից Ափրիկէի կողմէ, կը նկատուի գործակցութեան բաց ճամբայ մը Ֆրանսայի հետ, արժանապատուութեան եւ բարեկամութեան մէջ» :

ԺՈՐԺ ԲԻՏՕ, որ միշտ Պրազիլ կը գտնուի, յայտարարած է տեղական մամուլին թէ «աշխարհ ու Զօր. տը Կոլ լսեցին զարմանքով թէ նախագահը իր դէմ ունէր Ֆրանսայի մեծամասնութիւնը : Շատոնց է կը փորձէի համոզել խօսակիցներս որ ասանկ պիտի վերջանար : Ընտրական մեքենան զոր ինք ստեղծեց իր յաջողութեան համար իր իսկ պարտութեան գործիքը եղաւ :

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐԸ

(ՅԱՊԱՒՈՒՄՆԵՐՈՎ)

Հէքեաթներն ընդհանրապէս, այդ թւում նաեւ հայ ժողովրդական հէքեաթները, վիպական սեռի ստեղծագործութիւններ են: Իրենց բովանդակութեան եւ բնոյթի համեմատ դրանք բաժանւում են երկու հիմնական խմբի. 1) Հրաշապատում եւ 2) Իրապատում: Այս բաժանումն, անշուշտ, պայմանական է, քանի որ առաջին կարգի հէքեաթների մէջ յաճախ դրսեւորուած են լինում իրական դէպքեր ու դէմքեր, իսկ երկրորդ կարգի հէքեաթներում էլ երբեմն առկայ են գերբնական տարրեր ու երեւոյթներ:

Ինչպէս այլ ժողովուրդների, այնպէս էլ Հայերի հէքեաթների զգալի մասը կազմում են հրաշապատում հէքեաթները:

Անհրաժեշտ է սակայն նշել, որ իւրաքանչիւր հրաշապատում հէքեաթի հիմքում, ինչքան էլ այն բեկուած լինի երեւակայական պատկերների եւ խորհրդանշական կերպարների մէջ, առկայ են իրականութեան տարրեր: Հէքեաթները ոչ միայն արտացոլում են իրականութիւնը, այլեւ դատավճիռ են կարդում վերջինիս նկատմամբ:

Հայկ. հրաշապատում հէքեաթների հիմնական նիւթերի մէջ յայտուն կերպով դրսեւորուած են նրանց սեռային առանձնայատկութիւնները, բովանդակութեան կէտերը, գեղարուեստական յատկանիշները եւ հասարակական – գաղափարական միտուածութիւնը:

Ահա մի օրինակ, Արհեստ սովորելու նպատակով, ծնողքներն իրենց աղջկան տալիս են աղբիւրի ակում ապրող կախարդ ծերուկին (Օխիկ, Ուխայ, Բարի եւայլն): Սա իր աշակերտին սովորեցնում է Թռչունի եւ կենդանու փոխակերպուելու արհեստը: Ուսումն աւարտելուց յետոյ աշակերտն ուզում է տուն վերադառնալ, սակայն ուսուցիչը թոյլ չի տալիս, վախենալով, որ նա կը տարածի իր արհեստի գաղտնիքը: Աշակերտը կախարդ ծերուկի աղջկայ օժանդակութեամբ մի կերպ դուրս է սողոսկում աղբիւրի ակից: Կախարդ ծերուկը զանազան Թռչունների ու կենդանիների կերպարանքներ ընդունելով հետապնդում է նրան: Աշակերտը նոյն միջոցին դիմելով ազատւում է նրա հետապնդումներից եւ ի վերջոյ ոչնչացնելով կախարդ ծերուկին, վերադառնում է տուն (տես «Օխիկը», «Աղբիւրի հարսը» հէքեաթները):

Նիւթերի նման առանձնայատուկ բնոյթ ունին նաեւ հայկ. հրաշապատում հէքեաթների գործող անձինք: Դրանք են —

Բնութեան զարթօնքի ու գարնան անձնաւորում Հազարան պլպուլը, որի երգով կանաչում է չորացած այգին:

Երաշտի ու չարութեան խորհրդանիշ վիշապ – օձը, որն ապրելով գետերի ու աղբիւրների ակունքում, խանգարում է մարդկանց օգտուելու ջրից:

Ջերմութեան ու լոյսի աղբիւր, արեւի անուանակից ոսկեվարս ու գեղեցիկ Արեւահատը, որ հակառակ խաւար ու չար ուժերի նիւթած բոլոր դաւերին, գտնում է իր բախտի տէրը:

Պողպատէ մարմնով հրէշը (Ջամփոլատ), որին յաղթելու միակ միջոցը ուրիշ տարրերի ու էակների մէջ գտնուող նրա հոգին խոցելն է:

Երեք, եօթը եւ աւելի գլխանի Սպիտակ, Սեւ եւ Կարմիր դեւերը, խարդախ ու չար պառաւները, Թռչունի թեւերով եւ մարդկային լեզուով օժտուած ձիերի կամ քարայրների մէջ ապրող հրեղէն ձիերը եւայլն:

Հայկական հրաշապատում հէքեաթների կենտրոնական դէմքը, նրանց հիմնական հերոսը ժողովրդի մարդն է, իր ուրոյն հոգեբանութեամբ ու բնաւորութեամբ, իր պայքարով ու ըղձումներով: Տարբեր ստեղծագործութիւնների մէջ նա հանդէս է գալիս ու գործում է տարբեր անունների տակ, տարբեր կերպարանքներով: Այսուհանդերձ ժողովրդական այդ բոլոր հերոսները աչքի են ընկնում իրենց ազնուութեամբ, բարութեամբ, աշխատասիրութեամբ, խելքով, շնորհքով, համարձակութեամբ եւ ֆիզիքական ու հոգեկան ուրիշ բարեմասնութիւններով: Նրանք մեծ յամառութեամբ ու հետեւողականութեամբ յաղթահարում են իրենց առջեւ ծառացած դժուարութիւններն ու խոչընդոտները, անձնական ջանքերով ստեղծում ապահով ու երջանիկ կեանքի պայմաններ: Այդպիսիք են հրաշապատում հէքեաթների ոչ միայն տղամարդ, այլեւ կին հերոսները, որոնք նոյնպէս հանդէս են գալիս իբրեւ գեղեցկութեան, խելքի, ուժի, բարոյական բարձր սկզբունքների կենդանի մարմնացումներ՝ հիմնալիօրէն բացայայտելով ժողովրդի պատկերացումները իտէալական կնոջ վերաբերեալ:

Հրաշապատում հէքեաթների մէջ իբրեւ գլխաւոր հերոս բաւական յաճախ հանդէս է գալիս նաեւ կրտսեր Թագաւորազնը, որն այստեղ սովորաբար հակադրւում է իր աւագ ու միջակ եղբայրներին: Որսորդի, ձկնորսի, հովիւի, գիւղացու զաւակների եւ միւսների նման նա հակամարտութեան մէջ է զանազան թագաւորների, նազիր – վեզիրների, իշխանների, մելիքների, խաների, բէկերի հետ, մերկացնում, չարաչար պատժում ու պարտութեան է մատնում վերջիններին:

Տարբերուելով իրարից նիւթերով, գործող անձերով եւ հերոսներով, հրաշապատում հէքեաթները մօտ ու նման են իրար իրենց հասարակական – գաղափարական լիցքով: Նրանց բոլորի մէջ էլ, տարբեր ձեւերով ու երանգաւորմամբ, դրսեւորուած են մարդկանց լաւագոյն ձգտումներն ու երազանքները առատութեան, երջանկութեան, խաղաղութեան, համերաշխութեան, ազատ ու անկաշկանդ կեանքի ու աշխատանքի, ծերութեան եւ զանազան հիւանդութիւնների դէմ պայքարելու անհրաժեշտութեան մասին: Նրանց բոլորի մէջ էլ, տարբեր ձեւերով, արձագանգ են գտել այն ճիգերն ու ջանքերը, որ գործադրել են մարդիկ այդ ձգտումներն ու երազանքները ի կատար ածելու, շրջապատի բնութեան եւ հասարակական կեանքի չար ուժերը ճանաչելու, դրանք յաղթահարելու եւ առհասարակ իրականութիւնը վերափոխելու ուղղութեամբ:

Հրաշապատում հէքեաթների մէջ յայտուն անդրադարձում գտած «չարի» ու «բարու» կռիւը այդ պայքարի խորհրդանշական արտայայտութիւնն է, անձնաւորուած համապատասխան հէքեաթային բացասական ու դրական կերպարների մէջ:

Յիշենք, իբրեւ օրինակ, «Հազարան պլպուլ» յայտնի հէքեաթը, ուր չարի կրողներն են անմահական խնձորները յափշտակող զազրելի դեւը, ջուրն արգելող հսկայական վիշապը, պողպատամարմին հրէշը, իսկ բարունը՝ հնարամիտ ու անվեհեր կրտսեր Թագաւորազնը կամ գեղջուկ Ալօ – Դինոն:

Հրաշապատում հէքեաթների մէջ չարի ու բարու պայքարը սովորաբար վերջանում է բարու յաղթանակով, չնայած այն հանգամանքին, որ կեանքում միշտ չէ, որ յաղթել է վերջինս: Այս շեղումը իրականութիւնից իր հիմքերն ունի դարձեալ նոյն իրականութեան մէջ: Ժողովրդի լաւատեսութեան ու առողջութեան, սեփական անպարտելի ուժի ու վերջնական յաղթանակի վերաբերեալ նրա ունեցած վառ հաւատի յայտուն արտայայտութիւնն է դա, որ չնշուած կերպով երեւան է գալիս ոչ միայն հէքեաթների, այլեւ նրա բանաւոր ստեղծագործութեան շատ ուրիշ յուշարձանների մէջ: Ճիշդ է նկատուած, որ աւանդական բանահիւսութեանը կատարելապէս խորթ է յոռետեսութիւնը, չնայած այն փաստին, որ նրա ստեղծողները ծանր կեանք են ունեցել: Սակայն չնայած այդ բոլորին, հաւաքականութեան յատուկ է եղել անմահութեան գիտակցութիւնը եւ այն համոզումը, թէ նա կը յաղթանակի իրեն թշնամի բոլոր ուժերի:

Հրաշապատում հէքեաթներից բացի Հայաստանում դարերի ընթացքում ստեղծուել ու սերնդից – սերունդ պատմուել են նաեւ շատ թիւով իրապատում հէքեաթներ: Իրենց ծագումով դրանք հիմնականում կապւում են աւատատիրական հասարակարգի հետ եւ արտացոլում են վերջինիս պայմաններում գոյութիւն ունեցող տնտեսական, ընկերային, իրաւական, կենցաղային երեւոյթներն ու յարաբերութիւնները:

Այդ սեռի հէքեաթների հասարակական գաղափարական հիմնական բովանդակութիւնը կազմում են ապահով ու երջանիկ կեանքի ժողովրդական երազանքն ու ձգտումը եւ այն տեւական, յամառ պայքարը, որ մղել է նա դարերի ընթացքում իր այդ երազանքին հասնելու համար: Տարբերութիւնը այն է, որ մինչդեռ առաջին դէպքում ժողովրդի ձգտումներն իրականանում են գլխաւորապէս բնութեան «չար» ուժերի դէմ տարուող պայքարի միջոցով, երկրորդ դէպքում նոյն այդ պայքարը հիմնականում ուղղուած է ընկերային կեանքի «չար» ուժերի դէմ:

Մեծ է առհասարակ հէքեաթների, այդ թւում նաեւ հայկ. հէքեաթների, ինչպէս դաստիարակչական, այնպէս էլ պատմաճանաչողական եւ գրական – գեղարուեստական արժէքն ու նշանակութիւնը: Հէքեաթները ժողովրդի համար միայն հաճելի ժամանցի առարկայ չեն եղել, որոնցմով նա կարճել է ձմրան երկար ու ձանձրալի գիշերները, փարատել ցերեկուայ ծանր առօրեայի ճնշիչ տպաւորութիւնը: Նրանք կատարել են հասարակական լայն զանգուածների լաւագոյն ձգտումների ու իղձերի իւրայատուկ հաղորդիչի դերը, ամրապնդել են նրանց նւիրական աւանդները իրար յաջորդող սերունդների գիտակցութեան մէջ: Հէքեաթների միջոցով ժողովուրդը դրսեւորել է այն ողորումները, որ մղել է ինքը բնութեան տարերային ուժերի յաղթահարման համար, արտայայտել իր մտորումները, որոնել է իր կրած անլուր տառապանքների պատճառները, պայքարի կոչ է արել ամէն տիպի բռնութեան, ճնշման, անարդարութեան ու շահագործման դէմ:

Մարդիկ դարեր շարունակ ոգեւորուել են հէքեաթների հերոսների խիզախութեան, անվեհերութեան, խելքի ու հնարամտութեան հիանալի օրինակներով. դժուարութիւնները յաղթահարելու մեծ կամքով, չքաւորներին ու ընկածներին զօրավիգ կանգնելու ազնիւ ձգտումով, արդարութիւնը պաշտպանելու եւ ճշմարտութեանը հասնելու անձնազոհ պատրաստակամութեամբ, ջանադիր աշխատասիրութեամբ, հաւատարմութեամբ եւ անձնազոհութեամբ:

Ժողովրդական բանահիւսութեան միւս սեռերի հետ, հէքեաթները շնորհակալ ու հարուստ նիւթ են տալիս հոգեբանութիւնը, նրա իղձերն ու ակնկալութիւնները, նրա բուն պատմութիւնը ուսումնասիրելու համար:

Ա. ՂԱՆԱԼԱՆԵԱՆ

«Պատմա – բանասիրական հանդէս»

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԷ՞Ր ԿԸ ԳՐԷՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

Թէեւ, մեր անպաշտօն յայտարարութիւններէն զատելով, բոլոր արեւելեան ժողովուրդները այն ընդհանուր համոզումը ունին, թէ մենք Բոլշեւիկներուն դաշնակիցներն ենք եւ իբրեւ այդ ալ, իրենց յոյսերն ու ազատագրումի ակնկալութիւնները դրած են բոլշեւիկ Ռուսիոյ վրայ:

Անկարելի է աւելի երկար շարունակել այս կացութիւնը, որ որեւէ կապ չունի իրողութեանց հետ: Հետեւաբար, եթէ պիտի կարողանանք մեր փափաքած ձեւով դաշնակիցներ ըլլալ, անիկա հարկ է որ իրականացնենք օր առաջ եւ զայն յայտարարենք բոլորին: Իսկ եթէ կարելի չէ որեւէ համաձայնութիւն գոյացնել, այդ եւս հարկ է գիտնալ շուտով եւ առաջին իսկ առթիւ, քանի որ պարտաւոր ենք շարժելու ըստ այնմ, ստեղծուելիք նոր կացութեան յատականալիք վիճակներու համաձայն:

Երրորդ, Ազրպէյճանի հետ կարենալ կապ հաստատելու համար, Հայաստանի ի վնաս կատարուած իրողութիւն մը ստեղծելու ուղղութեամբ պէտք չէ յոյս դնել Ռուսիոյ վրայ եւ առանց Մոսկուայի հաւանութիւնը ստանալու, պարտինք օգտուիլ մեր իսկ սեփական միջոցներէն, ներկայացող առաջին իսկ առիթին:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ ԿԱՐԵԼԻ ՉԷ ՄԵՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԸ ՓՈԽԵԼ

Չորրորդ, պէտք է, որ փոխանակ մեծ ակնկալութիւններով կապուելու Ռուսերուն, սկսինք մէկ դահեկանէն եւ մէկ փամփուշտէն, բայց վայրկեան առաջ ձեռնարկուի օժանդակութեան, Սեւ Ծովեան նաւահանգիստներու վրայէն: Եթէ պատերազմական գործիքներ չունին անգամ, ոչ մէկ տարակոյս միւս կողմէ, որ ոսկի ունին սակայն...»:

Այս տեղեկագրին մէջ, յատկօրէն նրկատուած ու շեշտուած են ռուսական նպատակներն ու մտադրութիւնները, Թուրքիոյ եւ Թուրքերուն հանդէպ: Այս տեղեկագրին մէջ ալ ի յայտ եկած կարծիքին ու համոզումին համաձայն, Ռուսերուն նպատակն էր Թուրքիան զրկել անկախ եւ ինքնիշխան քաղաքականութիւն մը հետապնդելու կարելիութենէն եւ այս նպատակով ալ կ'ուզէին երկիրը դնել կատարուած իրողութեան մը առջեւ, մէկ օրէն միւսը զայն ներքնապէս համայնավարացնելով, անակնկալօրէն:

Ռուսերը, իրենց կատարած քարոզութիւններով այնպէս մը կ'ուզէին ցոյց տալ Անգլիացիներուն, որ իբրեւ թէ Թուրքիան կը գտնուի իրենց հակակշռին ու ազդեցութեանը ներքեւ եւ այս պարագան ալ կ'օգտագործէին բանակցութեանց ժամանակ, փոխադարձ շահեր ապահովելու համար:

Արդարեւ, յետագային ալ, դէպքերու զարգացումը ժամանակի ընթացքին ցոյց տուաւ, որ Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողովը մազաչափ մը իսկ չէր խաբուած, այս ուղղութեամբ իր ունեցած նախատեսութեանց մէջ:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՄՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՏԱԿԱՒ ԵՐԵՒԱՆ ԿՈՒԳԱՆ

Պէքիր Սամի պէյ, 1920 Օգոստոս 28ին, անգամ մը եւս տեսակցած է Չիչերինի հետ, Մոսկուայի Արտաքին Կոմիսարութեան շէնքին մէջ:

Այս տեսակցութեան ընթացքին, Պէքիր Սամի պէյ մասնաւորաբար ծանրացած է «Հայաստանի ճամբան բանալու, օժանդակութեան փութացումին եւ յատկապէս պատրաստուած եւ մակագրուած Թուրքեւռուս բարեկամութեան դաշնագրի վաւերացումին անհրաժեշտութեանը վրայ»:

Ռուսական պատուիրակութեան նախագահը, Սապանին, դաշնագրի խմբագրումին յաջորդ օրն իսկ բաժնուած էր Մոսկուայէն ու մեկնած:

Նախ քան անդրադառնալը այդ հեռացումին շարժառիթներուն ու հետեւանքներուն, հոս քանի մը բառով օգտակար պիտի ըլլար սակայն տալ առաջին յօդուածին վերջին պարբերութիւնը այդ Թուրքեւռուսական բարեկամութեան դաշնագրին խմբագրուած ձեւին.

«— ... Թուրքիոյ բացատրութեամբ, Պոլսոյ Երեսփոխանական Ժողովին կողմէ պատրաստուած եւ հրապարակուած ու 1920ի Փետրուարին ալ մամուլին եւ օտար պետութեանց դեսպանութեանց յանձնըւած Թուրք Ազգային Ուխտին մէջ ակնարկութիւններ կը կատարուին հողամասերու մասին»:

(18 Շար.)

—*—

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՎՐԱՅ

Արեւելեան Թուրքիոյ մէջ մեծ ջրամբարի մը շինութեան համար ութսուն միլիոն մարքի (քսան միլիոն տոլարի) փոխ մը ստանալու համար թրքական յանձնախումբ մը կը բանակցի այս օրերս Արեւմտեան Գերմանիոյ մայրաքաղաքին՝ Պոնի մէջ : Բացի Գերմանիայէն՝ շինութեան պիտի մասնակցին Միացեալ Նահանգները, Անգլիան եւ Ֆրանսան՝ տրամադրելով ընդամէնը 1,2 միլիառ մարք, որ կը նշանակէ երեք հարիւր միլիոն տոլար :

Եթէ այս ձեռնարկին միացնենք Խորհ. Միութեան կողմէ ծրագրուած ութ գործարաններու շինութիւնը, կը տեսնենք որ Թուրքիոյ նոր կառավարութիւնը, Տէմիրէլի վարչապետութեան տակ, պիտի շարունակէ Մենտերէսի օրով սկսուած ճարտարարուեստացումի ծրագիրը, օգտագործելով թէ՛ Արեւմուտքի եւ թէ՛ Արեւելքի դրամական եւ գիտական օժանդակութիւնը :

Տալիքոր ըլլալով հանդերձ թէ՛ դրամատիրական եւ թէ խորհրդային ճակատին, Թուրքիա պիտի փորձէ քաղաքական մարզին մէջ եւս ապահովել թէ՛ այս եւ թէ այն կողմին աջակցութիւնը :

Արտաքին քաղաքականութեան մարզին մէջ Թուրքիոյ սեղանին վրայ կայ Կիպրոսի հարցը, որ կրնայ բոցավառիլ եւ արեւելեան Միջերկրականի մէջ տակնուվրայութիւն յառաջ բերել :

Նախկին կառավարութեան՝ այսինքն Խմէթ Ինէնիւի օրով՝ Թուրքիան օդէն ռմբակոծեց Կիպրոսը եւ իր նաւատորմը, որ պատրաստ կը սպասէր Իսկէնտերունի ծոցին մէջ, վերջին պահուն միայն կարելի եղաւ յետ կեցնել զօրք հանելու կղզիին վրայ : Այն ատեն թէ Խորհ. Միութիւնը եւ թէ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները արգելք եղան թրքական յարձակումին : Բայց այնպէս կ'երեւայ թէ թրքական արգի վարիչներուն, մանաւանդ զինուորականներուն մտքին մէջ՝ չէ մարած ռազմական միջոցներ ի գործ դնելու գաղափարը :

Այսօր, երբ Միացեալ Նահանգները անելի եւ կորստաշատ պատերազմի մը բռնուած են Վիէթնամի մէջ, անհաւանական չէ որ Թուրքիա օգտուիլ փորձէ այս վիճակէն եւ ապահովելով Խորհ. Միութեան բարեացակամութիւնը՝ անգամ մըն ալ զինուորական սպառնալիքներով՝ ուզէ Կիպրոսի վրայ իր ազդեցութիւնը հաստատել :

Թուրքիոյ անցուդարձերուն վրայ այս հակիրճ ակնարկէն իսկ կարելի է տեսնել թէ Թուրք ղեկավարները, ինչ կուսակցութեան եւ գոյնի ալ պատկանին, լաւ գիտեն տնտեսական օգնութիւններ ապահովելու ձեւերը եւ մանաւանդ գիտեն՝ տնտեսականը օգտագործել ի նպաստ քաղաքական իրենց ձգտումներուն :

Այսպէս էր առնուազն վերջին երեք օսմանեան սուլթաններու օրով, նոյնն է այսօր ալ :

Տ. Ֆ.

«ՀԱՅ-ԲՈՅԺ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Մօտ օրէն լոյս կը տեսնէ ՀԱՅ – ԲՈՅԺը : Այս անգամ վարչութիւնը հետեւեալ յայտարարութիւնը հրատարակած է .

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի այս թիւը ծրագրուած էր լոյս ընծայել 128 էջ, իբրեւ 1965 տարեշրջանի վերամսեայ երկրորդ հատոր : Տպագրական դժուարութեանց պատճառով, աւելի չուշացնելու համար առաքումը, հրապարակ կը հանենք ութսուն էջ, մինչեւ գարուն՝ բաժանորդներուն տալու խոստումով յաւելուածական թիւ մը եւս , 48 էջ :

Հակառակ դժուարութեանց, որոնք ծանօթ են ամէն ընթերցողի , կը շարունակուի այս թերթը ... հրաշքի պէս : Թէեւ բոլորովին մինակ՝ կատարելու համար ոչ միայն խմբագրական, այլեւ վարչական տաղտկալի աշխատանքները, յաճախ արպագրութեան վերաբերեալ գործեր եւս , ինչպէս եւ առաքումը, այսուհանդերձ դեռ սպառած չէ կամքի ուժը անոր որ կը վարէ ՀԱՅ – ԲՈՅԺը :

Այս առթիւ, շնորհակալութի՛ւն մեր բարեկամներուն եւ հաւատարիմ ընթերցողներուն, որոնք միշտ ապացոյց են տուեր համակրանքի եւ պարտաճանաչութեան :

Դարձեալ այս առթիւ, կարելի չէ չյայտնել այն բաժանորդներուն, որոնք այս կամ այն ձեւով վնաս հասցուցին այս հանրանուէր, այս հանրօգուտ ձեռնարկին, բաժանորդագրուելով բայց բաժնեգին չվճարելու հազար ձեւ փորձելով :

Ի դէպ, զարմանալի կը գտնենք որ մեր հաւատարիմ բաժանորդներն իսկ այս տարի ցոյց չտուին իրենց սովորական փութկոտութիւնը : Շատեր կան, որ այս տարի չեն վճարած իրենց բաժնեգինը :

1934էն ի վեր կը հրատարակուի ՀԱՅ – ԲՈՅԺը : Բայց չվճարողներուն թիւը, առաջին թիւէն սկսեալ, այնքան է բարձրացած՝ որքան վճարողներուն թիւը : Պատճառն այն է, նախ, որ խմբագիրը իրեն ամօթ կը համարի պահանջել անպարտաճանաչ ընթերցողէն պարտքը : Երկրորդ՝ խմբագիրը մեղք կը համարի վատնել իր ժամանակը աւելորդ նամակագրութեամբ, անպարտաճանաչ ընթերցողներու պարտքը պահանջելով, երբ այդ սուրբ ժամանակը պէտք է օգտագործուի գրական սուրբ աշխատանքներու համար :

Այսօր, սակայն, կը կրկնեմ . — Նամակ չեմ կրնար գրել նման անպարտաճանաչներու : Ժամանակս աւելի սուղ է քան իրենց բարեկամութիւնը : Իմ գրական աշխատանքս չեմ կրնար զոհել 15 ֆրանք բաժնեգին մը պահանջելու համար : Բայց այսու ոչ ոք ՀԱՅ – ԲՈՅԺ կը ստանայ՝ երբ չի վճարեր կանխիկ :

Ստիպուած եմ խիստ խնայողութիւն ընելու՝ ծախքերը կրճատելու տեսակէտով :

Ուխտած եմ շարունակել : Եթէ հրատարակութիւնը այնքան դժուարանայ, որ անհնար թուի շարունակել, պիտի շարունակեմ դարձեալ՝ ի հարկին փոլիֆոփի մեքենայով : Եւ ե՛ս պիտի գրեմ, ե՛ս պիտի տպեմ :

Հաւատարիմ բաժանորդը երբեք թող չվախնայ : Թող ոչ ոք կասկածի թէ իր վճարած բաժնեգինը, 15 ֆրանք, կ'առնեմ կ'ուտեմ՝ առանց թերթ ղրկելու :

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի բարեկամներ, տարածեցէք այս թերթը, ուժ տուէք անոր բարգաւաճման եւ կանոնաւոր հրատարակութեան : Թոյլ մի տաք որ մակարոյծներ վնասեն :

ՀԱՅ – ԲՈՅԺ հանրօգուտ պարբերաթերթ մըն է,— կը ծառայէ հայ անհատին առողջութեան, աչքրիտ գիտութեան, ընդհանուր զարգացման եւ Մեծաւքանչին բարձրացման :

ՀԱՅ – ԲՈՅԺ ձեռնարկ մըն է, որ կ'աճեցնէ ազգային հպարտութիւնը «իր լեզուական շինարարութեամբ»՝ ինչպէս կ'ըսեն :

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի տարեկան բաժնեգինն է 15 ֆրանք, (արտասահման՝ 20 ֆրանք) :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

×

« Նարդեան Հրատարակութեանց» շարքին առաջինը, ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ, լոյս կը տեսնէ շուտով : ՀԱՅ – ԲՈՅԺն եղաւ յապաղումին պատճառը : Յաջորդ հատորները լոյս պիտի տեսնեն արտասահմանի մէջ, եւ այսպէս կը յուսանք կանոնաւորել թէ ՀԱՅ – ԲՈՅԺի հրատարակութիւնը եւ թէ խոստացուած միւս հատորները :

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Կեանքը կը փոխուի, բայց չի կորսուիր, յոյսը կը մարի, բայց չի մեռնիր, ճշմարտութիւնը կը ծածկուի, բայց նորէն կը շողայ :

ՇԵԼԼԻ

×

Ազատ ըլլալու համար, պէտք է սորվիս աղքատ ըլլալ :

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻԿՕ

×

Յաջողութեան գաղտնիքը յամառօրէն նպատակին ձգտիլն է :

ՏԻԶՐԱՅԵԼԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ ԵՒՍ

Վալանսի մէջ Նոյեմբեր 29ին հողին յանձնեցինք սիրուած ազգային մը եւ հաւատաւոր ընկեր մը՝ Մկրտիչ Դաւիթեան, Մալաթիացի , 61 տարեկան :

Ողբացեալ ընկերը, իր կարգին, ճաշակած էր թրքական սարսափները՝ 1915ի օրերուն : Իր ամբողջ գերդաստանը զոհ գացած է արիւնոտ եաթաղանին : 1924ին շատերու նման կը հաստատուի Ֆրանսա, Վալանս քաղաքը, ուր 1929ին կը մտնէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը :

Կազմած էր նահապետական բարքերով ազնիւ օճախ մը :

Հաւատաւոր եւ նուիրեալ, ողբացեալ ընկերը տասնամեակներ շարունակ ծառայեց իր ժողովուրդին, իր կուսակցութեան ճամբով :

Հանգիստ իր ոսկորներուն :

Տ. ՊԼԸԴԵԱՆ

ՆՈՐԵՐ ՈՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ

Մէօտոնի դիտարանը աշխատող Ռումանահայ երիտասարդ Զատիկ Մուրատեան Փարիզի Գիտութեանց Համալսարանին ներկայացուցած է հետեւեալ աւարտաճառը Նոյեմբեր 25ին .—

1) Contribution à l'Etude du bord Solaire et de la Structure Chromesphérique.

2) Propositions données par la Faculté : La Théorie de la Supergranulation.

Եւ արժանացած է Տոքթէօր էս Սիանս Ֆիզիք տիտղոսին :

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

—*—

Հավանայի մէջ, երիտասարդ գուպացի մը, քաղաքական դատապարտեալներու բանտը կ'առաջնորդուի :

Հին բանտարկեալները կը հարցնեն .

— Քանի՞ տարուան դատապարտուած ես :

— Երկու տարուան կը պատասխանէ ան :

— Ի՞նչ ըրած ես :

— Ոչինչ :

— Ի՞նչպէս թէ ոչինչ :

— Կ'երդնում որ բացարձակապէս անմեղ եմ :

— Ատիկա պարապ խօսք է, կը յարէ փորձառու բանտարկեալ մը : Եթէ իսկապէս բոլորովին անմեղ ըլլայիր՝ առնուազն 15 տարուան դատապարտուած պիտի ըլլայիր : Քանի որ միայն երկու տարուան դատապարտուած ես, ըսել է որ բան մը ըրած ես ...

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

— Եթէ լաւ մնացած ըլլայիք, այս փորձանքները ձեր գլխուն պիտի չգային, Պրեան : Ստացանք ձեր բաժինը :

Ապա դառնալով Փուարոյին, կլխաւոր կավաճառուհին ըսաւ .

— Երջանիկ եմ, որ Տոնալտ Մարշը անմեղ է : Այդ երիտասարդը միշտ շատ համակրելի թուած է ինծի : Միեւնոյն ատեն գոհունակութիւն մը կը զգամ, որ Կարլոթա Ադամսի մահուան վրէժը պիտի լուծուի : Իսկ գալով՝ այստեղ ներկայ Պրեան Մարթէնին, խոստովանիմ որ իմ ամուսինս պիտի դառնայ շուտով, պարոն Փուարօ : Եւ եթէ երբեք ան կը խորհի, թէ պիտի կարենայ, ինչպէս սովորութիւն է Հոլլիվուտի մէջ, իւրաքանչիւր մէկ կամ երկու տարին անգամ մը ամուսնալուծուիլ եւ նոր կին առնել, սխալ ճիւղի վրայ դրած է իր ոտքը : Քանի կ'ընդունի զիս իբր իր կինը, պէտք է գիտնայ որ մեր ամուսնութիւնը յաւիտենական պիտի ըլլայ :

Փուարօ զուարճալից նայուածքով դիտեց երիտասարդուհին :

— Ձեմ տարակուսիր, օրիորդ, Միթէ չե՞մ ըսած արդէն, որ դուք ունիք բաւականին ուժ, անկարելին կարելի դարձնելու համար ...

ԳԼՈՒԽ 31

ՓԱՍՏԱԹՈՒՂԹ ՄԸ

Այս տեսակցութեան յաջորդ օրն իսկ անակնկալ կերպով հրահանգուած էր ինծ մեկնիլ Արժանթին : Ուստի այլեւս բնաւ չտեսայ Ժանն Վիլքենսոնը եւ թերթերու միջոցաւ է, որ տեղեկացայ իր դատին եւ դատավճռին :

Ինչպէս բսի, իմ վերջին հանդիպումս Ժանն Վիլքենսոնի հետ տեղի ունեցած էր Գլարիճի հայկերոյթին : Սակայն, ամէն անգամ որ իր մասին կը մտածեմ, ես կ'երեւակայեմ զինքը Սավուայի իր յարկաբաժնին մէջ, նորաձեւ սեւ զգեստներ փորձած պահուն՝ հայելիին առջեւ : Ես վստահ եմ որ այդ վայրկեանին հանդարտ ձեւանալու դերասանական խաղ մը չէր իր կատարածը : Իր ծրագիրը յաջողած էր եւ ինք ոչ խղճահարութիւն կը զգար եւ ոչ ալ մտավախութիւն :

Այստեղ նոյնութեամբ կ'ուզեմ ներկայացնել փաստաթուղթ մը, որ, ըստ իր վերջին ցանկութիւններուն, պէտք է յանձնուի Փուարոյին, իր մահուընէն յետոյ : Այս փաստաթուղթը կուտայ այդ հրէշտակային դէմքով եւ սաղայելական հոգիով կնոջ հարազատ պատկերը :

×

« Սիրելի պարոն Փուարօ,

Բոլոր իրադարձութիւնները ժապաւէնի պէս անցուցած յիշողութեանս ընդմէջէն, անհուն ցանկութիւնը կը զգամ ամէն ինչ պատմելու ձեզի : Գիտեմ որ ժամանակ առ ժամանակ դուք հրատարակութեան կուտաք ձեր հետապօտած ոճրային դէպքերուն մանրամասնութիւնները, բայց կը տարակուսիմ թէ ցարդ արտատպած ըլլաք փաստաթուղթ մը՝ շարադրուած նոյնինքն ոճրագործին կողմէ : Անկէ զատ, կը ցանկամ որ ամէն մարդ ծանօթանայ մանրամասնութիւններուն իմ ծրագիրիս, որ պատրաստած էի սքանչելի կերպով : Առանց ձեր միջամտութեան՝ ամէն ինչ ընթացած պիտի ըլլար իմ ուզած ձեւովս : Պահ մը առելութիւն մը զգացի ձեզի հանդէպ, բայց այժմ հասկցած եմ, թէ չէիք կրնար տարբեր ձեւով գործել : Եթէ այս նամակը ձեր ձեռքը անցնի, կը խնդրեմ որ ընծայէք անոր ժողովրդականացնելու բոլոր միջոցները : Ես կը փափաքիմ որ մարդիկ միշտ իմ մասին մտածեն, որովհետեւ արտասովոր կին մըն եմ ես : Այստեղ, բանտին մէջ, ամէն ոք այդ հանգամանքս կը վաւերացնէ :

« Իմ պատմութիւնս կը սկսի Ամերիկայէն, ուր հանդիպեցայ Մերթոնին : Գուշակեցի անմիջապէս, որ եթէ այրի ըլլայի, ան կ'ամուսնանար ինծի հետ : Դժբախտաբար այդ մարդը ամուսնալուծութեան գաղափարը չէր կրնար մարսել : Շատ փորձեցի փոխել իր ըմբռնումը, բայց ի զուր : Ձէի համարձակեր շատ պնդելու, վախնալով որ կը վիրաւորէի իր սկզբունքները :

« Ուստի մէկ լուծում միայն գտայ . ամուսինս պէտք է որ մեռնի : Այո, բայց ի՞նչպէս կարելի է այդ բախտը ունենալ : Կը չարչարէի միտքս միջոց մը ճարելու համար, երբ իրիկուն մը բեմին վրայ տեսայ Կարլոթա Ադամսը, որ զիս կը կեղծէր : Սքանչելի ներշնչում մը ունեցայ : Իր օգնութեան շնորհիւ, կրնայի անմեղութեան ապացոյց մը ստեղծել :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

('Շար.)

ՇԱՄ.— Պ. Գ. Տօնիկեան, ընտանեկան պարագաները, զաւակներն ու թոռները, փեսաները, բարեկամ ազգականները, խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, զոքանչ մօր Տիկին Օղտա Տօնիկեանի մահը որ պատահեցաւ Զո-րեքշաբթի Դեկտեմբեր մէկին եւ յու-ղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ տեղ-ւոյն Կաթողիկէ եկեղեցիին մէջ, այս տխուր առթիւ որպէս սգակիր հանգուց-եալին կնքամայրն ու կնքահայրը Տէր եւ Տիկին Թորոսեան կը նուիրեն տասը ֆրանք «Յառաջ»ին, տասը Ս. Թէհլիր-եան սրահին, տասը Կապոյտ Խաչի Օ-ղափ. կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ նախկին դպրապետ Պ. Պօղոս Գույումճեանի քառասունքին առթիւ, եկեղեցւոյս Հոգաբարձութեան եւ երկսեռ դպրաց դա-սու կողմէ՝ քառաձայն պատարագ եւ հո-գեհանգիստ կը կատարուի այս Կիրակի:

×

Տէր եւ Տիկին Խորէն Սիմոն Համբար-ձումեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատար-ուի այս Կիրակի (12 Դեկտ.) առաւօտ Մարսէյլի Մայր եկեղեցին իրենց մօր, մեծ մօր՝ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԹԱԳՈՒՀԻ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ մահուան քառա-սունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ Թաղ. Խորհուրդը շնոր-հակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նո-ւէրները ողբ. Այրի Տիկին Մարիամ Զրպ-լագեանի մահուան առթիւ: Զրպլաքեան եղբայրներ իրենց մօր մահուան առթիւ եկեղեցւոյ 50 ֆրանք, Շառլ, Մօրիս, Ժան Փիէր Զրպլաքեան իրենց մեծ մօր մահուան առթիւ եկեղեցւոյ 30, Պ. Պ. Մ. Գասպարեան քսան, Սէֆէրեան Բ., Մ. Աւետիսեան, Թ. Սէֆիլեան, Ա. Սա-մուէլեան տասնական, Այրի Տիկին Ն. Մակարեան հինգ եկեղեցւոյ: Ս. Չէյ-թունցեան քսան Սէն Ռաֆայէլի ծերա-նոցին:

Թաղ. Խորհուրդը այս առիթով շնոր-հակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրա-տուներուն եւ խորին ցաւակցութիւնները Զրպլաքեան եղբայրներուն եւ ննջեցեալի մօտաւոր պարագաներուն:

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՔԱՐՈԶ ՍԷՆ ԼՈՒ

Այս Կիրակի Սէն-Լուի Հայոց եկեղե-ցին կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկոպոս Թրթռեան:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, ժամը 10.30ին, Հայրա-պետական ձայնաւոր պատարագ ի ներ-կայութեան Սէն Լազարի Ասպետներուն:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԾԱԽՈՒ Է

Փոքրիկի հագուստներու մեծաքանակ արտադրութեան գործ մը, Փարիզի կեդ-րոնը, շատ փայլուն վիճակի մէջ, երի-տասարդ զոյգի մը համար մեծ ապագայ: Դիմել Թերթի խմբագրութեան:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ
ՕՐԱՑՈՅՑ 1966

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդի Մարսէյլի շրջանի:

Ապսպրանքներու համար դիմել՝
O. DJARAYAN
2, Place de la Corderie
13 MARSEILLE (7e)

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Պետրոս Զպուքճեան 20 ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչի Օղափ. կայանին Արշամ Խոնդկարեանի մահուան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Այրի Տիկին Վարդապետեան քսան ֆր. կը նուիրէ եկեղեցւոյ զմրէթին նորոգու-թեան համար: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Դեկտ. 12, Կիրակի ժամը 21ին
DANS ST. EUSTACHE ILLUMINÉE
(12, Rue Dujour, Paris (1er)
Métro : Halles
ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ ԵՂԲԱՅՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Կը ներկայացնէ (համաշխարհային առաջին ունկնդրութիւն):

DU PROFOND DE L'ABIME
(Oratorio)

ԲՆԱԳԻՐ ԵՒ ԽՐԱԳՈՐԾՈՒՄ
ԱՐՇԱՄ ՃԻՋՄԷՃԵԱՆ

Բարձր հովանաւորութեամբ բըղ-տարութեան նախարար՝ ՄԱՐԷԹԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կը մասնակցին՝
Christiane Eda-Pierre (Soprano) de l'Opéra, Paul-Emile Deiber (récitant) sociétaire de la Comédie-Française, Raffi Ourgandjian (au grand orgue).

LES CHANTEURS
DE ST. EUSTACHE
(Président-Fondateur
R. P. Emile Martin)

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
ԱՐՇԱՄ ՃԻՋՄԷՃԵԱՆԻ

ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— ԿՈՄԻՏԱՍ, ՀԱՅՐ ՄԱՐԹԷՆ, ՎԻՔԹՈՐԻԱ ՄՈՍԹԵ-ՎԵՐՏԻ, ՈՒՐԿԱՆՃԵԱՆ:

Տոմսերու գին՝ 5էն 25 ֆրանք

Դիմել՝ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղե-ցի, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Սէնթ-Լօու-քաշ (Հալ), Տիրան (4, Փլաս տը լա Մատըլէն), Բալուեան գրատուն, (43 Րիւ Ռիշէ):

ՃԱՇ

Սեբաստիոյ Նահանգային Միութեան Ու-սումնասիրաց կեդր. վարչութիւնը կը հրաւիրէ Իսիի եւ շրջանի բոլոր Հա-յերը անխտիր իր տասնեւհինգամեակի առթիւ կազմակերպած ճաշասեղանին:

Այս Կիրակի ժամը 5ին Իսիի Խրիմեան դպրոցի սրահին մէջ:

Նախագահութեամբ
ԲԺ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն, նուագ եւ շատ մը ա-նակնկալներ, մասնաւորապէս սիրայօ-ժար իրենց մասնակցութիւնը պիտի բե-րեն հայրենակիցներ, Միհիճան Շիրվան-եան, Շմաւոն Պալեան, իրենց նուագով եւ երկու քոյրեր Թադէոսեան:

Ճաշագին 10 ֆրանք անձ գլուխ:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. Տէր-Մելքոնեանի կողմէ

Գունաւոր կողք, մաքուր տպագը-րութիւն, պատկերազարդ:

Գին՝ 5 ֆրանք
Առաքման ծախքերով 6.50

Ստանալու համար դիմել Հ. Սա-մուէլեան գրատունը, եւ կամ՝

Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUX (Seine
C. C. P. PARIS 19668-59

Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յա-ռաջի խմբագրութեան:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ
ժամը 16ին:

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ հանդէսը Դեկտեմբեր 19-ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին վար-ժարանին մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ընկերական ընդհ. ժողո-վը այս Ուրբաթ, սովորական հաւաքա-տեղին:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ մասնաճիւղերու կողմանէ իրենց կայանի տասնամեակի առիթով եւ անոր ի նպաստ:

Հրաւիրուած է Լոնտոնէն Հայ Երիտասարդաց Միութեան Թատերախումբը, ներ-կայացնելու Գ. Սնդուկեանցի

ՊԵՊՕ

Շաբաթ՝ 18 Դեկտեմբեր	ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մէջ ժամը 20.30ին
Կիրակի՝ 19 Դեկտեմբեր	ՍԱՐՍԷԼԻ մէջ ժամը 15ին
Երկուշաբթի՝ 20 Դեկտեմբեր	ՓԱՐԻԶԻ մէջ ժամը 20.30ին
Երեքշաբթի՝ 21 Դեկտեմբեր	ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ մէջ ժամը 20.30ին
Կիրակի՝ 26 Դեկտեմբեր	ԼԻՈՆԻ մէջ ժամը 15ին
Չորեքշաբթի՝ 29 Դեկտեմբեր	ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ժամը 20.30ին
Հինգշաբթի՝ 30 Դեկտեմբեր	ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ ժամը 20.30ին,

Տոմսեր կը վաճառեն Կապոյտ Խաչի գր ասենեակը, Հայ գրավաճառատուները եւ Խաչուհիները:

Ապահովեցէք ձեր տեղերը:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցու-թիւնը, 1964ի «Աստուածատուր Հարենց» գրական պարգեւատուութեան առիթով, եւ ի պատիւ Ա. Սոփոկլեանին, այս Կի-րակի ժամը 14.30էն մինչեւ 18, կազմա-կերպած է թէյասեղան մը, Գ. Աճէմեանի ճաշարանին մէջ, 12 Րիւ Քատէ (Փարիզ) սեղանապետութեամբ Հր. Բալուեանի:

Կը հրաւիրուին համակիրները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մուրատ-Ռափայէլեան Նախկին Աշա-կերտաց Միութեան
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6ԻՆ

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թա-տերական ներկայացումը՝
ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հան-դէսը Մարտ 28ին, Կիրակի օր:

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2.30, Սալ տը լա Շիմի:

×

ՎԻԷՆ.— Մանուկներուն օրը Յունուար 9ին, Սէրքլը Կաթոլիկ սրահին մէջ:

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 18ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ: Մանրամասնութիւնները յե-տագային:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Ազգային Միու-թեան, նախաձեռնութեամբ Հայ կրթ. մարմնոյ:

Ի նպաստ «Հայկազեան» վարժարանի կրթական գործին:

Այս Երկուշաբթի ժամը 20.30ին, Սինէ Արքի մէջ, 257 Րիւ Պուալօ (եկեղեցւոյ մօտ), Րիւ Փօլ Պէրի անկիւնը:

Պիտի ցուցադրուին
ԼԵՌՆԱՅԻՆ ԼԻՃԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ
եւ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Գունաւոր եւ հայախօս ժապաւէններ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԷՍԻՆ.— Կապ. Խաչի մասնաճիւղի ժո-ղովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ըն-կերուհիները այս Երեքշաբթի ժամը 15-ին, Ազգային Տան սրահը: Կարեւոր օրա-կարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Տիկին Նուրար Շահպազ-եան կը փնտռէ իր զաւակը՝ Շահպազեան Խաչիկ Սրապիոնի: Հօրը անունը՝ Սրա-պիոն, քոյրը՝ Հայկանուշ, երկու եղբայր-ները՝ Մնացական եւ Յարութիւն: Ապ-րած է Երեւան Ֆրունզէ փողոցի թիւ 71 տունը: Իր ընտանիքը ողջ-առողջ է եւ անհամբեր իրմէ լուրի կը սպասէ: Հաս-ցէն նոյնն է:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ սշանակուած ծաւալով ազ-դերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 11 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 11 DECEMBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 10482 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — No 10.482

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ ՔԱՇՈՒԵՑԱՒ

ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ ՊՈԴԳՈՐՆԻ

ՇԵԼԵՓԻՆ ԿԸ ՀԵՌԱՑՈՒԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՍՊԱՐԷԶԷՆ

Վերջերս շատ կը կրկնուէր թէ տարիքի եւ առողջական պատճառներով, Անաստաս Միկոյեան պիտի հրաժարի: Այսօր այս հրաժարականը իրականութիւն կը դառնայ, սպասուածէն աւելի կանուխ:

Կասկածէ դուրս է ամէն պարագայի մէջ թէ Անաստաս Միկոյեան իսկապէս հիւանդ է, կը քաշուի իր իսկ պնդումին վրայ եւ որեւէ ձեւով կարելի չէ շնորհազրկումի մը մասին մտածել:

Դէպքը աննախընթաց կը նկատուի խորհրդային ղեկավարութեան մէջ, արդարեւ առաջին անգամն է որ մէկը կը հեռանայ իր ուզելով:

Գերագոյն Խորհուրդի ձմեռուան նստաշրջանի վերջին օրն էր: Կը սպասուէր Կրոմիքոյի ճառին, բայց այդ ճառը չէ որ օրուան գլխաւոր անակնկալը պիտի ըլլար:

Երբ Կրոմիքօ, ճառը կը վերջացնէ, ոտքի կ'ելլէ Անաստաս Միկոյեան «մշտականութեան խորհրդանշանը, շարունակութեան պատկերը» (կը գրէ Ֆիկարօ) եւ քայլ առ քայլ յառաջանալով դէպի բեմ, կը յայտարարէ. — «70 տարեկան եմ: Բան մը կայ զոր կարելի է չէք գիտեր, երեք տարի առաջ վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուեցայ, հիւանդացայ եւ այլեւս չեմ կրնար յոգնիլ: Այդ պատճառով կեդրոնական կոմիտէէն խնդրեցի որ զիս ազատ արձակէ Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումի նախագահի պաշտօնէն»: Ամբողջ սրահը միայն անվերջանալի ծափահարութիւններով կրցած է իր համակրութիւնը արտայայտել հին պոլշեւիկին հանդէպ:

Ապա, յանուն կուսակցութեան, Լէոնիտ Բրեժնեւ երկրին ու կուսակցութեան մեծ երախտագիտութիւնը յայտնած է Միկոյեանի, շեշտելով թէ ան կը մնայ Գերագոյն Խորհուրդի Պրեզիտիումի անդամ ինչպէս նաեւ Կեդրոնական Կոմիտէի պրեզիտիումի անդամ: Բրեժնեւ ապա, 1400 երեսփոխաններուն պիտի առաջարկէր Միկոյեանի աթոռը տալ Պոդգորնիի:

Անաստաս Միկոյեան, Շվերնիկի հետ պոլշեւիկեան հին պահակազօրքի վերջին վերապրողն է: Կեանքը ծանօթ է: Յիսուն տարուան կուսակցական կեանք մը ունի իր ետին եւ կը նկատուի բացառիկ դէմք մը, դիմացած ըլլալով բոլոր իրարանցումներուն:

Ծնած է 1895 Նոյեմբեր 25ին, շարքերը մտած է քսան տարեկանին: Ստալինի պէս, դպրեվանքի մէջ առած է իր ուսումը եւ կարեւոր դեր խաղացած Անդրկովկասի քաղաքացիական պատերազմին ընթացքին:

1926ին կը մտնէ Պոլիտբիւրօ, Ստալինի օրով: Եւ այդ շրջանին նախարարական զանազան պաշտօններ կը ստանձնէ գըլխաւորաբար տնտեսական մարզին մէջ: Մոսկուայի ղեկավարութեան մէջ, միշտ նկատուած է իբրեւ լաւագոյն տնտեսագէտը և ամէնէն լաւ ինք ծանօթ էր արեւմուտքի: 1955էն 1964 Յուլիս երբ պիտի արժանանար Խորհ. Միութեան բարձրագոյն պաշտօնին, Միկոյեան իբր անդամ կեդրոնական կոմիտէի Պրեզիտիումին եւ փոխ-վարչապետ կառավարութեան, տուած է իր ամբողջ կարողութեանց լաւագոյնը: Յոգնիլ չգիտող ճամբորդ մը, մեծ դեր խաղացած է համայնավար այլ երկիրներու հետ յարաբերութեանց մէջ: 1954ին կ'ընկերանայ Խրուշչեւի եւ Բուլղանինի Փեքին: Ճկուն քաղաքագէտ, համոզող, նոյնքան «իր տեղն է» Մաօ Ցէ Թունկի գրասենեակին մէջ քան Հոլիվուտի սթիւտիոներուն: Աշխարհ պտըտած է: 1962ին Նիւ Եորք եւ ապա Հաւանա իր այցելութիւնը Քուպայի տագնապին առթին, մեծ դեր խաղացած է: Ներքին ճակատի վրայ, երկու գլխաւոր դէպքեր կան: Ի համագումարին, 1956 Փետրուար, իր ճառը ապաստալինացումի առաջին ազդանշանը կուտայ, ապա 1957 Յունիսին, կը մնայ Խրուշչեւի կողքին երբ «հակակուսակցական» խմբակը կ'ուզէ ձեռք առնել իշխանութիւնը:

1963ի գարունէն ի վեր Միկոյեանի առողջութիւնը մտահոգութիւններ կը պատճառէր իր շրջապատին, բայց երկար հանգիստէ մը ետք Սեւ Ծովու ափին, վերսկսած էր իր գործունէութիւնը: 1964 Հոկտեմբերի տագնապին ընթացքին երբ Խրուշչեւ կը մեկուսացուէր, ինք կը մնար Կրեմլինի նոր ղեկավարներու կողքին:

Բոլորը, Արեւմուտքի մէջ միաձայնութեամբ կը հիանան այս մարդուն վրայ, որ դիմանալու արտակարգ կարողութիւն մը ցոյց տուած է: Նիւ Եորք Հերըլտ Թրիպիւն կը շեշտէ թէ Շվերնիքէն զատ, որ շատ փոքր ազդեցութիւն ունի, Միկոյեան միակն է հին պոլշեւիկներէն որ այսօր կը մնայ խորհրդային ղեկավարութեան գլուխը:

Եթէ Միկոյեանի մեկնումը որեւէ ձեւով շնորհազրկում մը չէ, շնորհազրկում մը կը նկատուի սակայն Պոդգորնիի պաշտօնը: Արդարեւ այս վերջինին համար կ'ըսուի թէ քաղաքական եւ կուսակցական շատ փառամոլութիւններ ունէր եւ այս նշանակումով վերջ կը դրուի ատոնց:

Նիկոլա Վիկտորովիչ Պոտգորնի, ուկրայնացի է եւ 62 տարեկան: Հրապարակ ելած է Ստալինի մահէն ետք: Կեդրոնական կոմիտէի անդամ ընտրուած է 1956 Փետրուարին, Ի. Համագումարին, 1957 Դեկտեմբերին Ուկրայնիոյ կուսակցութեան Ա. քարտուղար էր, պահելով հանդերձ այս պաշտօնը, 1958 Յունիս 18ին փոխ անդամ, ապա 1960 Մայիս 5ին խորհրդային Միութեան կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի Պրեզիտիումի անդամ է: Այս թուականէն ետք, իր գործունէութիւնը կ'ընդլայնուի: 1960ին Փրակա է, նոյն տարին Խրուշչեւի կ'ընկերանայ Պուքրէշ: Արտասահման իր ճամբորդութիւնները կը շատնան: Վարշաւայի մէջ, ներկայ է Խրուշչեւ-Կոմուլքա տեսակցութեան: 1964 Փետրուարին Փարիզ է խորհրդարանական պատուիրակութեան մը գլուխը: 1963 Յունիսին, Կոզլովի հեռացումով, Կեդրոնական Կոմիտէի քարտուղար է եւ ինքը կը նկատեն նոյնիսկ Խրուշչեւի հաւանական յաջորդներէն: Այսօր կը գրաւէ Միկոյեանի աթոռը եւ կը դառնայ Խորհ. Միութեան նախագահ:

Փոփոխութիւններու կարգին յիշենք նաեւ թէ Ալեքսանդր Շելեփին կը կորսնցնէ փոխ-վարչապետի իր պաշտօնը: 47 տարեկան է եւ վարչակարգին «նոր սերունդի» ներկայացուցիչներէն մէկը կը նկատուի: Եղած է Կոմսոմոլներու (երիտասարդ համայնավարներ) պետ ԻԲ. Համագումարին, ամէնէն խիստ արտայայտուողներէն է «ստալինեան շրջանի ոճիրներու» շուրջ: Կը կարծուի թէ Բրեժնեւի աջ բազուկը պիտի դառնայ կուսակցութեան մէջ, կրնայ նոյնիսկ քարտուղար նշանակուիլ եւ առնել Պոտգորնիի պաշտօնը:

ԿՐՈՄԻՔՈՅԻ ՃԱՌԸ

Այս ամբողջ փոփոխութիւններէն առաջ, ճառ մը կ'արտասանէր Արտաքին նախարար Կրոմիքօ: Կը կրկնէր թէ Խորհ. Միութիւնը զօրավիգ կը կենայ Վիէթնամի ժողովուրդին արդար դատին: Կը շարունակէ հարկ եղած օժանդակութիւնը տալ Վիէթնամի ժողովրդավար Հանրապետութեան: Ինչ կը վերաբերի հիւլէական զէնքերուն, Կրոմիքօ կը յայտարարէ թէ Խորհ. Միութիւնը կ'ուզէ բոլոր երկիրներու բոլոր հիւլէական զէնքերը փըճացնել եւ արգիլել: Գերմանական հարցին մասին, Կրոմիքօ կ'ըսէ. — «Եւրոպայի պետական սահմաններու հարցը վերջնապէս լուծուած է: Արեւմտեան Գերմանիա նախկին Ռայխին միայն մէկ մասը ժառանգած է եթէ փորձէ բռնաբարել արեւելեան Գերմանիոյ, Լեհաստանի, Չեխոսլովաքիոյ կամ որեւէ այլ երկրի սահման, Խորհ. Միութիւնը այդ յարձակումները կը նկատէ իր իսկ սահմաններուն վրայ յարձակումներ: Խորհ. Միութիւնը դաշնակցային Հանրապետութեան դէմ չէ իբրեւ պետութիւն այլ անոր քաղաքականութեան դէմ է:

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ

ՆՈՐ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒՄՆԵՐ

Ժան Լըքանիւէ, առջի օր, կազմեց իր «Դեմոկրատ Կեդրոնը», այս առթիւ յայտարարելով թէ «գոյութիւն ունեցող խմբակցութիւնները պիտի պարտաւորուին բարեփոխուիլ եւ կը յուսամ, անհետանալ»:

Բոլորովին նոր համախմբում մըն է: Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, կեդրոնի նախկին թեկնածուն կոչ ըրած է «յառաջդիմութեան բոլոր մարդոց» որպէսզի անդամակցին նոր կուսակցութեան:

Կը սպասուէր նաեւ որ այս առթիւ ճշդէ իր դիրքը Դեկտեմբեր 19ի ընտրութեան համար: Լըքանիւէ թելադրեց իրեն քուէարկողներուն որ Դեկտեմբեր 19ին իրենց քուէն տան նկատի առնելով եւրոպական կառուցումը, «քաղաքականօրէն միացած Եւրոպայի մը» պատրաստութիւնը, յստակօրէն հասկցնելով թէ Միթրանն է այն թեկնածուն որու յաջողութիւնը կը մաղթէ: Գալով իր նոր կուսակցութեան, հետեւեալ լուսաբանութիւնները կուտայ այդ մասին. — այս դեմոկրատ կեդրոնը, աջ կեդրոն մը չէ, բաց է յառաջդիմութիւն ուզող բոլոր մարդոց: Իր աջ կողմը պէտք է թողու միայն նեղմիտ ազգայնականութեան մը եւ պահպանողականութեան մը ներկայացուցիչները եւ իր ձախ կողմը, անոնք որոնք կը հաւատան թէ ընկերութեան երջանկութիւնը հաւաքական ձեւի յեղափոխութեան մէջ է»:

Լըքանիւէ կ'ըսէ թէ Միթրանի եւրոպական տեսակէտները բաւական մօտ են իր տեսակէտներուն, բայց համայնավարներու բերած օժանդակութիւնը Միթրանի մտահոգիչ է: Կ'ուզէ գիտնալ թէ Միթրան համայնավար պիտի առնէ իր կառավարութեան մէջ եթէ ընտրուի թէեւ, կ'ըսէ նաեւ Լըքանիւէ տը Կոլի արտաքին քաղաքականութիւնը տարբեր պիտի ըլլար եթէ համայնավարներ ըլլային ներկայ դահլիճին մէջ:

Միւս կողմէ, Ֆրանսուա Միթրան Ձախի դաշնակցութեան նախագահ ընտրուած է նոյն օրը: Ասոնց մէջ կան ընկերվարականներ եւ արմատականներ:

Գալով Փիէր Մարսիլհասի չստանալով հանդերձ շատ ձայն, շահած է բոլորին համակրութիւնը: Առջի օր, նամակ մը ստացած է փաստաբանապետ Թորփէ, որ Միթրանի փափաքին վրայ, կ'առաջարկէր Մարսիլհասին որ ինք կազմակերպէ «հակակշիռ մը ընտրական գործողութեանց եւ քարոզչութեան կանոնաւորութեան վրայ»:

Գալով նախագահ տը Կոլի, չուզեր կորսնցնել համայնավարներու ձայները այս անգամ եւ հրահանգած է նախարարներուն որ չյարձակին Ձախին վրայ: Այս ձեւով կը պարզուի, ինչպէս գիտել կուտայ նաեւ «Քոմպա» թէ երկրորդ շրջանի ընտրութեան իրաւարարն է համայնավար կուսակցութիւնը: Երկու թեկնածուներն ալ թէ կը վախնան թէ կ'օգտագործեն այդ պարագան: Միթրան օգտուեցաւ այդ ձայներէն առաջին շրջանին, բայց եթէ կ'ուզէ կեդրոնի ձայները ունենալ երկրորդ շրջանին պէտք է համոզէ անոնք որ ծայրայեղ-ձախին դերին պիտի չըլլայ եթէ ընտրուի: Գալով տը Կոլի, որ բաւական համայնավար ձայն ստացած է առաջին շրջանին, կը գրէ «Քոմպա», կ'ուզէ բոլորն ալ շահիլ այս անգամ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետ՝ Սթեֆանոփուլոս վերջնապէս խզած է նախկին վարչապետ Փափանտրէուի հետ, ընդունելով նախագահութիւնը ազատական դեմոկրատ կուսակցութեան, որ կը համախմբէ Կեդրոնի միութեան 45 հեռացած երեսփոխանները: Այս ձեւով Սթեփանոփուլոս կը յուսայ ամրապնդել իր դիրքը խորհրդարանին մէջ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, չորս օտարներ (մէկ ֆրանսացի, մէկ ամերիկացի, երկու անգլիացի), ի բացակայութեան, Դուկէս տարի բանտարկութեան դատապարտուած են, Իսրայէլի ի նպաստ լրտեսութեան համար:

ՊՈՆԻ մէջ, առաջին անգամ ըլլալով կին մը միաձայնութեամբ Խորհրդարանի փոխ նախագահ ընտրուեցաւ: Դեմոկրատ-Քրիստոնեայ երեսփոխան, Տիկին Փրոպսթ 63 տարեկան է:

ՔՈՒԷՅԹԻ մէջ քաղաքական տագնապ ծագած է: Արաբ ազգայնական (Նասրական) եօթը երեսփոխաններ իրենց հրաժարականը տուած են նոր իշխանապետին, բողոքելու համար նախարարական այն յայտարարութեան դէմ ուր ակնարկութիւն չկար փոքրամասնութեան ուզած բարեփոխումներուն մասին, մամուլի ազատութեան վերաբերող օրէնքին մէջ:

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ Արաբիոյ Ֆայսալ թագաւորը կարեւոր խօսակցութիւններ սկսած է Պարսից Շահին հետ: Կ'ըսուի թէ Ֆայսալ պիտի առաջարկէ որ ամրապնդուի Սէուտական Արաբիոյ, Պարսկաստանի, Թուրքիոյ, Աֆղանիստանի միջեւ գործակցութիւնը:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ գահաժառանգ իշխանուհին՝ Պէաթրիս պիտի ամուսնանայ Մարտ 10ին:

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգներու Արտաքին նախարարը՝ Ռըսք կոչ մը ըրաւ Մոսկուայի եւ Լոնտոնի, որպէսզի նոր ժողով մը գումարուի Վիէթնամի շուրջ:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ նախագահը Հապիպ Պուրկիպա մեծ յաջողութիւն գտած է Սեւ Ափրիկէ կատարած իր ճամբորդութեան ընթացքին:

ՍՈՒՏԱՆԻ մէջ լուծուած է համայնավար կուսակցութիւնը, Սահմանադրական ժողովը քուէարկած ըլլալով օրինագիծը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ՎԷՊ ՄԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ

ԴԷՊԻ ԱՇՏԻՇԱՏ

(ՎԱՀԱԳՆԻ ԾՆՈՒՆԴԸ)

Դիւցազուններու ծնունդը՝ իրենց ցեղին նկարագրին ու հոգեկան առաքինութեանց, սիրած ու յարգած սովորութեանց թանձրացեալ խորհուրդին մարմնացումն է։

Հայոց քաջարի «Վահագն»ի հրաշապատում ծնունդն ալ այսպէս եղած է։ Վիշապի խորհուրդին մէջ անոր մարմնաւորած ցեղին նկարագրի յատկութիւնները մեկնաբանուած են։

Վիշապ.— Մեծ օձ, մեծ ձուկ, ամպէր, փոթորիկ, թաթառ, կամ ուրական։ Ծովու ու ցամաքի կենդանիներուն, ամպերու, չանթերուն եւ օդերեւութաբանական զօրութեանց անհասանելի ուժերուն համադրութիւնն է Վահագնը։

Դիւցազուն Վահագնի թեւաւոր վիշապաքաղ պատկերը տիեզերքի ուժերը նուաճելու ձգտող կամքին Հայոց լաւագոյն արտայայտութիւնն է։

Վահագնի ծնունդը.—

Երկնէր երկին եւ երկիր,
Երկնէր եւ ծիրանի ծով․
Երկն ի ծովուն ունէր
զԿարմրիկ եղէգնիկ։
Ընդ եղեգան փոխ ծուխ ելանէր,
Ընդ եղեգան փող բոց ելանէր․
Եւ ի բոցոյն պատանեկիկ վազէր։
Նա հուր հեր ունէր, բոց ունէր
մօրուս,
Եւ աչկունքն էին արեգակունք։

Կրակէն ծնած Վահագնը բնաւորութեամբ ալ սէգ էր, առնական եւ անպարտելի։

Կ'աւանդուի, թէ ան կ'արշաւէ մինչեւ Ասորեստանի երկիրը․ եւ Ասորւոց Բարշամ թագաւորին պալատը կ'աւերէ։ Երբ Բարշամի շտեմարաններուն յարդերը տոպրակը լեցուցած իր տունը կը բերէր, պարտեալ Բարշամի փոխվրէժի նետը հազիւ Վահագնի տոպրակին յատակը կրնայ ծակել։

Վահագնի տոպրակէն թափած յարդերէն կը գոյանայ երկնակամարի «յարդգող»ը՝ աստղերու հոյլը։ Այս առասպելը վկայութիւն մըն է, թէ մեր նախահայրերը, նախապատմական շրջաններուն իսկ, երկնային մոլորակներու ու աստղերու երեւոյթներուն հանգամանքները քննած եւ ուսումնասիրած են։

Վահագնի գլխաւոր մեհեանը ԳՐԳՈՒՐ լերանց գիրկը հաստատուած է։ Անոր բագինին վրայ գտնուած դահամունքին պատճառով, այդտեղին անունը ԱՇՏԻՇԱՏ դրուած է։

Այսօր իսկ, Մշոյ շրջակայքը հինէն մնացած Վիշապի քանդակներով քարերու կը հանդիպինք։ Իննակնեան լեռներուն վրայ՝ Դեմետրի ու Գիսանէի անունով կառուցուած «Վիշապազուն» եղբայրներու մեհեանին անունը, Վիշապի Որդի, Վիշապածնունդ, այսինքն Վահագնի սերունդէն սերած, հրաշածնունդ ցեղի մը շառաւիղը եղած ըլլալու նշանակութիւնը ունեցած պէտք է ըլլայ…։

ԻՆՆԱԿՆԵԱՆ ԼԵՌՆԵՐՆ Ի ՎԵՐ

Մութ գիշերին, ծառի մը տակ նստած, յարդգողի տօնակատարութեան մասնակից էի դարձած։ Ստուեր մը օրօրուելով ինծի մօտեցաւ։ Տակաւ Ալկունեաց լեռներու ետին պահուըտող լուսնի մարող լոյսով նշմարեցի… խոշոր արջ մը, որ ցցուեցաւ դէմս։

Նստած տեղս գամուած մնացի, որովհետեւ գիտէի թէ որեւէ շարժում կենդանին կը խրտչեցնէ։ Ուստի խելօքիկ մը կենալով իրեն հնազանդութիւնս յայտնել ուզեցի։

Անտառաբնակը միջոց մը գլխս դիտելէ ետք՝ սկսաւ դէպի իմ կողմս թքնել։ Նորէն չշարժեցայ։ Այս անգամ մռթմռթալով եւ երկու կողերուն վրայ կոտրտուելով, ծառերուն մէջ անյայտացաւ։ Ես ալ լայն շունչ մը առնելէ ետք ընկերներուս մօտ փութացի։

Արջուն թքնելը եթէ նախատինքի արտայայտութիւն էր, կարեւորութիւն չունի, բայց եթէ համակրական բնոյթ ունէր՝ իր հիւրամեծարութեան համար երախտապարտ եմ։

Պահ մըն ալ հանգստանալու համար, մեր ընկերներէն մին պահակ թողլով՝ հողին վրայ երկնցայ։ Արջուն այցելութիւնը մոռցուցեր էր երկար ճամբորդութեան յոգնութիւնը։ Մէկ կողմէն ալ մտածումներու տաղանդքը քունս փախցուց։

Վերջապէս, Բզնունեաց լեռներու ետեւէն, երկինքը սկսաւ լուսաւորուիլ։ Մենք ալ մեր պայուսակները շարժալարներուն թողլով եւ մէյմէկ փայտ առնելով, չորս ընկեր, Ս. Կարապետ երթալու համար խոր ու խիտ անտառները մտանք։

Լեռներ ու ձորեր անցնելով, հեւ ի հեւ, զարմաւոր կարօտը սրտիս, Ս. Կարապետ ուխտի, ու ես կ'երթամ…։

Հին ճամբաներէն, հին հաւատքով երկու ժամ քալելէ ետք բլուրի մը գագաթէն, արեւուն առաջին ճառագայթներովը պատկերուող հաւատքի կեդրոն սրբավայրը տամուկ աչքերով ու դողդոջ ձեռքերով կ'ողջունեմ…։

Ոտքի կանգնած, ձեռքիս փայտին կռթնած, երկար ժամեր դէմս պարզուող տեսարանը կուշտ ու կուռ կը դիտեմ։ Եւ ապա, հին ուխտաւոր դէպի Ս. Կարապետ, ու ես կ'երթամ…

Մեզ դիմաւորող Քիւրտերուն բարեւ մը տալէ ետք, ուղղակի լուսաղբիւրին քով գացի։ Կարօտի աղօթքը արտասանելէ ետք՝ լուացուեցայ եւ ափ մըն ալ ջուր խմելով, սկսայ ման գալ աւերակներուն մէջ։ Տասնեւչորս ժամեր փլատակները նօթագրելով ու լուսանկարելով, անոնց հետ գլուխ գլխի հին յիշատակներ փոխանակեցի։

Կէսօրին, հազիւ քառորդ ժամ մը ճաշի դադար ընելով, աշխատանքներս շարունակեցի։

Ս. Կարապետի վանքին այսօրուան բնակիչները, որոնք Քիւրտեր են, անոնք ալ Ս. Կարապետի մասին պատմութիւններ կը պատմեն։ Կարգ մը տեղանուններ հայերէն կ'արտասանեն։ Օր մը, վանքին հիւսիսային կողմի բլուրին վրայ Սոֆիին հետ նստած կը խօսէինք։ Տեղ մը ցոյց տալով՝ «այս ալ մեղուանոցն է» ըսաւ։

Դարձեալ, հիւսիսային կողմի ընկուզենիներուն մօտ, աղբիւրին քով նստած կը խօսէինք, ծերուկ Քիւրտ մը, որ Վանքին փառքի օրերուն՝ անոր խոհանոցէն շատ անգամներ կերակրուած է, երանելի օրերը սրտի կսկիծով վերյիշեց եւ սկսաւ Աջոյին պատմութիւնը պատմել․

— Երիտասարդ աղջիկ մը փափաքեր է Ս. Կարապետի գերեզմանը այցելել։ Այստեղ մուտքը կիներուն արգիլուած ըլլալուն, կը մերժուի սակայն։ Աջոն, այսպէս կը կոչէին այդ աղջիկը, հնարք մը գտնելով գաղտնաբար ներս կը մտնէ։ Բայց խեղճ աղջիկը կը հիւանդանայ եւ գրեթէ կիսամեռ վիճակի մէջ լեռները կը շրջի։ Ան Ձեզ ու մեզ՝ ձորա թղցոց ··· ըսելով ման կուգար․

Յովհ. Եպիսկ. Մամիկոնեան «Պատմութիւն Տարօնոյ» գիրքին մէջ յիշած է, թէ Վարդ Պատրիկի կինը, Մեծ Տիկինն ալ Ս. Կարապետի գերեզմանը մտնելու համար վանականները ստիպած էր, բայց դժբախտաբար ուխտը կատարելէն ետք մահացած։

Նոր բնակարաններու պատերուն քարերուն Տաճարին պատերէն հանուած ըլլալը յայտնի է վրայի քանդակներէն։ Բոլորը ուշի ուշով կը զննեմ ու կը լուսանկարեմ։ Պատի մը վրայ 50 – 60 սանթիմեթր ծաւալով քարի մը վրայ, գեղեցիկ շրջանակի մը մէջ, յիշատակարան մը փորագրուած է։ Դժբախտաբար ռուսեւթուրք պատերազմի ընթացքին երկու գնդակներու հասցուցած աւերին պատճառով գրութիւնը ամբողջութեամբ կարելի չեղաւ կարդալ․

«Վերստին մրջնաւեալ նորոգումն մերոյ աթոռոյս նորակերտ մասն Արեւմտից եւ Հիւսիսային մասն երկուց ··· շնորհիւ հոգեւոյն տեառն Պետրոս Վարդապետս Տէր Կիրակոսեան առաջնորդեալ աստիմ նստման այս տեղիքս կանգնեցաւ»։

Պատերուն վրայ աստ ու անդ երեւցող հին ու նոր քանդակներուն ու փորագրութիւններուն առջեւ ժամերով երկիւղածութեամբ կը կենամ։ Արեւը մայրամուտին մօտեցած է։ Մինչ ես աւերակներուն մէջ ման կուգամ։

Գիշերուան ժամը ութն է։ Վերջապէս բազմաթիւ ձախորդութիւններէ ետք մեկի տրամադրուած ճիփը եկաւ։ Գիւղացիներէն ու կիսակործան պատերէն հրաժեշտ առնելով կառքին մէջ կը տեղաւորուիմ։ Այս անգամ ուրիշ ճամբայէ մը կ'երթանք։ Անդունդներու վրայէն, ոլորապտոյտ նեղ անձուկներու խորերէն կ'անցնինք։ Մութը կ'իջնէ տակաւ… ինքնաշարժին լուսարձակներուն լոյսը անտառներու մէջ հրաշալեղ տեսարաններ կը գծագրէ, պատկերներ կը յօրինէ… Ես ալ մտածումներով բեռնաւորուած, ու ես կ'երթամ…։

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՑ. ՊԱԼՐՄԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՇՐՋԱՆ»

(1375 – 1441)

Իբրեւ վարդապետական աւարտաճառ ներկայացուած այս գրքոյկը, որ ունի 107 էջ, կը բաղկանայ երեք գլուխներէ եւ ժամանակագրական ցուցակէ մը։

Հեղինակը՝ Բաբգէն Վրդ. Թօփճեան, Անթիլիասի միաբան, բծախնդիր պրպտումներու շնորհիւ յաջողած է ներկայացնել Հայոց թագաւորութեան անկումէն մինչեւ Հայրապետական Աթոռի վերահաստատումը Էջմիածին, այսինքն 1375 – 1441ի Կիլիկեան շրջանը։

Վաթսունեւվեց տարիներու համեմատաբար կարճ այս ժամանակաշրջանը հետաքրքրական եւ միեւնոյն ատեն շահեկան մանրամասնութիւններ կը պարունակէ ընդհանրապէս միջազգային եւ յատկապէս Հայոց պատմութեան համար։

Գործին արժէքը կրկնակի կը դառնայ, երբ նկատի առնենք, որ ցարդ շատ քիչ ուսումնասիրուած ճիւղ մը եղած է կիլիկեան այդ ժամանակաշրջանը։

Շ. Նարդունի երկար վիճաբանութեան մը բռնուած է Փրոֆ. Ն. Ադոնցի հետ, Կիլիկիոյ պատմութեան մասին, զոր կ'անուանէր «Կիլիկեցիութիւն», մասամբ հրատարակուած «Երկունք»ի մէջ, — մեղք որ չէ լրացուցած։

Անտարակոյս ամէնէն շահեկան գլուխը Հայոց Լեւոն Ե. Լուսինեան վերջին թագաւորին կեանքին եւ գործունէութեան նուիրուած բաժինն է։

Հայ, արաբ եւ եւրոպացի պատմագիրներու հաղորդած տեղեկութիւններու հիման վրայ, Բաբգէն Վրդ. պաստառի վրայ կը հանէ Լեւոն Ե.ի կեանքը՝ կարելի մանրամասնութիւններով։ Յատկապէս ցոյց կուտայ ղահակորոյս թագաւորին ճիգերն ու աշխատանքները՝ Եգիպտոս, Փարիզ եւ նոյնիսկ Լոնտոնի մէջ, կորուսած թագը վերստին ստանալու համար։

Այս առիթով է, ահա, որ երեւան կուգայ կրօնա – վարդապետական հանդերձանքներով ներկայացած օտար գիտնա-

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

«ԱՆՊԱՅՄԱՆ ՊԷՏՔ Է ՀՈՂ ՏԱԼ ՀԱՅԵՐՈՒՆ՝ ՎԱՆԻ ԵՒ ՊԻԹԼԻՍԻ ՇՐՋԱՆՆԵՐԷՆ···», Կ'ԸՍԷ ՋԻՉԸՐԻՆ

Ռուսերը, Հայերուն հող շահեցնելու նպատակաւ, կ'ուզէին փոփոխութիւններ կատարել այս յօդուածին մէջ, որ այնքան մեկին ու յստակ կերպով կը խօսէր Թուրքիոյ սահմաններուն եւ անոնց պարփակած հողամասերուն մասին, եւ այդ նպատակին հասնելու համար ալ, կը փորձէին զանազան ձեւերով ու միջոցներով ժամանակ շահիլ։

Այս ծրագրին իրագործումին համար ալ, իբրեւ լաւագոյն միջոց, յարմար տեսած էին Սապանինի հեռացումը Մոսկուայէն։

Ահա այս ձգձգումի քաղաքականութիւնը կիրարկելով եւ ամէն օր նոր խնդրով մը ժամանակ շահելով, Ջիչերին, վերջապէս, պատեհագոյն առիթը եկած նկատելով, կ'ուզէ օգտագործել այդ առիթը եւ

— Բարեկամութեան դաշնագրի ծրագրին առընչութեամբ շատ դիտողութիւններ կ'ըլլան, բողոքներ կը կատարուին։ Շատ յարմար պիտի ըլլար, որ, մասնաւորաբար փոփոխութեան ենթարկուէր այդ յօդուածին մէջ այն բառը, որ հոն կը նշուի «սահման» ըլլալով ···։

Այն ատեն, հետեւեալ խօսակցութիւնը տեղի ունեցաւ Պէքիր Սամի Պէյի եւ Ջիչերինի միջեւ։ Պէքիր Սամի Պէյ կ'ըսէ․

— Մեր ազգային Ուխտի յօդուածներն ու տրամադրութիւնները փոփոխութեան ենթարկելը վեր կը մնայ Մոսկուայի Թրքական պատուիրակութեան կարողութենէն եւ իրաւասութիւններէն։ Արդէն, միւս կողմէ, այլ ձեւով գծուած սահմանի մը ընդունումն ալ բացարձակապէս անկարելի է եւ անընդունելի։

Ջիչերին կը պատասխանէր․

— Նման սահմանի մը հաստատումն ու վաւերացումը Ռուսիոյ կողմէ, ներհակ է մեր սկզբունքներուն։ Մեր այս սկզբունքներուն համաձայն, ամէն ազգ եւ ժողովուրդ իրաւունք ունի ինքը անձնապէս ճշդելու իր ճակատագիրը, անկախօրէն եւ անկաշկանդ կերպով։ Եւ, դարձեալ, այդ սկզբունքներուն հիմամբ, պէտք է որ անպայման հողամասեր տրուին Հայաստանի, Վան եւ Պիթլիս նահանգներու շրջաններէն։

Պէքիր Սամի Պէյ կը պատասխանէ․

— Նախ եւ առաջ սա պարագան անգամ մը եւս յիշեցնեմ ձեզի, որ Թուրքիոյ մէջ Հայաստան անունով նահանգ գոյութիւն չունի։ Հայերը, մեր երկրին մէջ ամէն կողմ խառն կերպով ապրած են, Մահմետականներու հետ միատեղ։ Հայերը ոչ մէկ տեղ մեծամասնութիւն կազմած են, նոյնիսկ մէկ երրորդի համեմատութեան հիմամբ։ Հետեւաբար, այս նահանգներէն մէկը երկուքը Հայաստանի յանձնելով, փոքրամասնութեան մը ի նպաստ ոտնակոխուած պիտի ըլլան իրաւունքները միւս ջախջախիչ մեծամասնութեան, ինչ որ անտրամաբանական պարագայ մըն է անշուշտ։ Այս պարագան, ներհակ է նաեւ ձեր սկզբունքներուն։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ···

Ջիչերին կը պատասխանէ․

— Անհրաժեշտ է, որ անպայման Վանի եւ Պիթլիսի շրջանէն որոշ հողամաս մը ձգուի Հայաստանի։ Մեր կողմէ ձեզի տրուելիք օժանդակութիւնը կապակցուած է այդ պայմանաւորումին։ Մենք, Խալիլ եւ Ճէմալ փաշաներու հետ կատարուած բանակցութեանց ընթացքին՝ անոնց ալ յիշեցուցինք այս պարագան եւ իրենք ընդունեցան զայն։ Գաղթ պիտի կատարուի դէպի Հայաստանի լքուած հողամասերը։

Պէքիր Սամի Պէյ․

— Մենք չէինք գիտեր, թէ մեզի խոստացուած օժանդակութիւնը կապակցուած է այդ պայմանին։ Մեր ազգը Յոյներուն ու Հայերուն հող չտալու համար Դաշնակից պետութեանց հետ երբ պատերազմած է լման մէկուկէս տարի, իրաւունք պիտի ունենայ մտածելու թէ ինչ օգուտ պիտի ունենայ իրեն բարեկամութիւնը այն երկրին, զոր կը ճանչնայ իբրեւ բարեկամ որ սակայն ինք եւս նոյն առաջարկներն է, զորս կը ներկայացնէ մեզի։ Հետեւաբար, մեր երկրին համար դժբախտաբար ոչ մէկ տարբերութիւն կը մնայ այլեւս Թուրքիան բաժան բաժան ընելու կոչուած այս երկու քաղաքականութիւններուն միջեւ։ Յետոյ, կ'ուզեմ շեշտել նաեւ սա պարագան, որ Խալիլ եւ Ճէմալ փաշաներն ալ որեւէ լիազօրութիւն եւ իրաւասութիւն չունին, Թուրք ժողովուրդին անունով խօսելու համար։

Ջիչերին հետեւեալ պատասխանը կուտայ Պէքիր Սամի Պէյի այդ առարկութեան․

— Համաձայնական պետութիւնները կը պահանջէին այնպիսի Հայաստան մը, որ իր սահմաններուն մէջ պարփակէ մինչեւ Սեբաստիա եւ Տրապիզոն երկարող հողամասերը, այսինքն մեծ եւ ընդարձակ Հայաստան մը։

(19 Շար․)

գիտութեան նենգ նկարագիրը :

Շահեկան են նոյնպէս հայ եւ լատին յարաբերութիւններուն նուիրուած գլուխները :

Փափաքելի էր, որ հեղինակը աւելի հանգամանօրէն խօսէր Կիլիկիոյ Հայերուն ներքին կեանքի մասին :

×

«Ց. ՓԱՐՈՆԵԱՆ ՄՏԵՐՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ»

Հեղինակը՝ Ա. Հատտէճեան, ութսուն էջերէ բաղկացած իր այս աշխատասիրութեամբ կը փորձէ ներկայացնել մեծ երգիծաբանին դէմքը՝ իբրեւ մարդ, գրագէտ, թատերագիր եւ լրագրող, ինչպէս նաեւ ընկերային երեւոյթներու եւ բարքերու նկատմամբ անոր ունեցած տեսակէտներն ու ըմբռնումները :

Եւ ընտրած է ծանօթ ձեւը՝ երգիծաբանին գործերուն մէջէն երեւան հանել գրագէտին մտածումներուն մայր երակը : Այս ձեւով է, ահա, որ յաջորդական եօթը գլուխներով ընթերցողին աչքին առջեւ կը պատկերանայ մեծ երգիծողը գրեթէ իր լրիւ եւ ամբողջական դիմագիծերով :

Երգիծելու բացառիկ տաղանդի տէր գրագէտը ունեցած է նաեւ լրագրողի հարուստ վաստակ մը : Մեղուէն մինչեւ Խիկար խմբագրած կամ աշխատակցած է շուրջ տասնեակ մը պարբերաթերթերու, որոնց մէջ ցրուած իր գրութիւնները ամփոփելու պարագային պիտի կազմէ հատորներ լեցնող պատկառելի հաւաքածոյ մը :

Առաւելաբար իր լրագրական յօդուածներուն, ատմսերուն, օրագրութիւններուն եւ քրոնիկներուն մէջն է, որ ձաղկած եւ քննադատած է ընկերային եւ կենցաղային յոռի բարքերը՝ սուր, հատու ոճով մը եւ քմծիծաղ առթող սրամտութիւններով :

Ցանդգնութիւնն ու պարկեշտութիւնը ամբողջացուցած են գրագէտին հրապարակագրական էջերուն արժէքը :

Այս նկատումով ալ, Ա. Հատտէճեան օրինակելի բծախնդրութեամբ մը պրպտած է գրական էջերուն կողքին, նաեւ լրագրական էջերուն մէջ տեղ գտած Պարոնեանի մտածումներուն եւ խոհերուն մայր երակը, նկարագրին հիմնական գիծերը :

Հեղինակին վերլուծական եւ խորհրդածական տողերը, իրենց կարգին, կ'ամբողջացնեն դիմագծային ներկայացումը : Եւ գործը կը դարձնեն աւելի շահեկան :

Ա. Հատտէճեան շատ իրաւամբ գիտել կու տայ, թէ «Պարոնեանի նման հարուստ իմացականութեան մը գաղափարական մտերմութեան մէջ մտնել, կը նշանակէ շուտով նշմարել թէ այդ մտերմութիւնը՝ խանդավառող անսպառ նիւթ կը հայթայթէ մեզի» :

Հեղինակին այդ խանդավառութենէն բաժին մը վերապահուած է ընթերցողին, այս մենագրութեան մէջ :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՆԱՀԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Նախարարական հակամարտութիւնները կը տեւեն մինչեւ անկումը : Նախարարներ իրարու հանդէպ աւելի ատելութիւն ունին քան օտարին հանդէպ, կը գինակցին ցեղին թշնամիին հետ, մէկզի նետելով հաւատքի միութիւնն իսկ : Սմբատի եղբօրորդին, Աշոտ սպարապետ, Դուին կ'երթայ եւ Եուսուֆին հաւատարմութիւն կը յայտնէ : Սմբատի դէմ կը պայքարի Վասպուրականի Խաչիկ Գագիկ Թագաւորը : Ցեղային կազմութիւնը կը մղէր հակամարտութեան :

Մամիկոնեանները երկու անգամ (771 եւ 859 – 85) կ'ապստամբին Արաբներու դէմ եւ կ'ընկճուին Բագրատունիներու օժանդակութեամբ : Ասոնք ալ կը վարձատրուին Մամիկոնեաններու կալուածներն առնելով :

Օտարներ կը շահագործեն հակամարտութիւնները, փառասիրութիւնները, տիտղոսներ կը բաշխեն : «Հայերու անբուժելի նախանձը իրարու հանդէպ օգտակար եղաւ թշնամիներուն» : Ոչ խալիֆան, ոչ ալ կայսրը պիտի ուզէին որ հակամարտութիւնները դադրէին եւ միութիւն ըլլար :

Արաբները 886ին Աշոտին տուին թագ արգիլելու համար ազգային միութիւնը, քանի տարի ետք Արծրունիներն ալ թագ ուզեցին (908), ուրիշներ ալ հետեւեցան եւ երկիրն ունեցաւ վեց թագակիր : Կազմուեցան նաեւ ինքնուրոյն իշխանութիւններ, բաժանումներու տանող տեղի կ'ունենային արիւնահեղ բախումներ, անխնայ ջարդեր, մինչեւ արեւելակողմէն արիւնարբու վոհմակներ կը յառաջանային :

Փիլարտոս ջանաց դիմադրական ուժ մը ստեղծել, բայց Հայերը կ'ատէին զինք, որովհետեւ դաւանափոխ եղած էր, Յոյներն ալ կ'ատէին՝ որովհետեւ ծագումով Հայ էր : Նախանձոտ իշխաններ իր դէմ ելան եւ ձախողեցուցին ձեռնարկը :

Նախարարներու մօտ կը զօրանան հարուստներ, կը կազմեն մեծատուններու դասակարգը : Քաղաքներու մէջ ալ կը սկսին պայքարներ : Նախարար եւ մեծատուն կ'արհամարհեն տկարները, կը շահագործեն ստորին դասակարգերը : Վաշխառութիւնը սովորական է, ինչպէս կաշառակերութիւնը, դրամով հոգեւոր պաշտօններ կը տրուին, հոգեւորականութիւնն ալ վաշխառութեամբ կը զբաղի եւ կաշառակեր է : Գիւղացին կը վճարէ այլազան տուրքեր, կը կատարէ ձրի աշխատանք : Դաժան պատիժներու կ'ենթարկուի հարկ վճարելու անկարող գիւղացին : Պարանոցէն կը կախեն կապարէ յատուկ նշան, ուր գրուած էր հարկատուին բնակավայրը : Այդ նշանով կը ճանչցուէր եւ տիրոջ կը վերադարձուէր երախաներով մէկտեղ : «Նախարարը քմայքին համաձայն կը պատժէր, խոր վիրապ կը նետէր, գլխատել կու տար, քարկոծել կու տար, կը կուրցնէր հպատակները» : (Գէորգ Ասլան, Էթիւտ, Փարիզ, 1928, էջ 28) :

Նախարարներ, մեծամեծներ կը տառապէին մտքի ծուլութենէ, հեշտ կեանք կը վարէին, բազմակին էին :

«Հպարտ էին Անեցիները, կ'արհամարհէին փոքրերը, ինքնահաւան էին, կը նախանձէին իրարու, կը մրցէին իրարու հետ այրեր եւ կիներ : Կամապաշտ եւ ինքնահաւան՝ չէին անսար ծերերուն, ծոյլ էին, ունէին աղախիններ, ձիով եկեղեցի կ'երթային, աւետարանը դուրս բերել կու տային եւ համբուրել ետք՝ թատրոն կ'երթային : Ագահութիւն, արծաթասիրութիւն սովորական էին, որբերն ու այրիները կը զրկէին ժառանգութենէ : Ունէին նաեւ այլեւ այլ մեղանչումներ» : (Կրետացի, Պատմագրութիւն էջ 102 – 104) :

Անի կուգայ բարեմիտ եկեղեցական մը, կը քարոզէ «վասն զղջաութեան եւ ապրեցողութեան» : Երիտասարդներ կը ծիծաղին, կը հեգնեն, տուն կը հրաւիրեն բարեպաշտութիւն կեղծելով, կը թմրեցնեն, կը մերկացնեն եւ վանդակի մը մէջ դնելով՝ կը դնեն մայր եկեղեցիին առջեւ : Պառաւ մը կը գթայ խեղճին վրայ, զգեստ մը կու տայ եկեղեցականը ոտքին փոշին թօթափելով կը հեռանայ «անիծեալ քաղաքէն» :

Թաթար բանակները կը մօտենան Անիի : Քաղաքը կը զուարճանայ անտարբեր եւ անհոգ : Տուղրիլ կը պաշարէ քաղաքը, կը յուսահատի գրաւելէ, ետ կը դառնայ : Ստրուկներէ շինուած ամրակուռ պարիսպները կը պաշտպանեն յղփացած քաղքենիները : Խուճապ կը տարածուի ներսը, կարծելով թէ թշնամին կը նահանջէ աւելի ուժով հարուածելու համար պարիսպները : Թշնամին կը տեսնէ քաղաքին խլրտումը, ետ կը դառնայ, կը հարուածէ :

Բարքերու ապականութիւնը ջլատած էր բնակիչներուն տոկունութիւնը, կը պակսէր յարատեւութեան ոգին :

Նահապետական ընտանիքը չի պատրաստեր մարդը : Հանրային կեանք վարող, առանձնական կեանքէ խուսափող անհատը չի կրնար կեդրոնացնել ուշադրութիւնը, որ անհրաժեշտ է սովորութիւններ կազմելու : Ուշադիր գործաւորը ցրուած գործաւորէն աւելի կ'արտադրէ նուազ յոգնութեամբ, որովհետեւ սովորութիւնը կը նուազեցնէ յոգնութիւնը : Պիտի խուսափի ճիգ պահանջող գործերէ :

Նահապետական ընտանիքէն դուրս ելող եւ հարստացող անհատը, մեծամիտը, կը մնայ ենթակայ աւելի մեծին, նախարարին : Քաղքենի դասակարգը հետամուտ չէ չափաւորելու նախարարական իշխանութիւնը : Աթէնքի եւ Հռոմի մէջ քաղքենիներ պատրաստեցին քաղաքական հոլովոյթը, ստեղծեցին ժողովրդավարութիւնը, պատրաստեցին ազատ քաղաքացին : «Աթէնքի եւ Հռոմի մէջ իրական վեհապետը ժողովուրդն է, օրէնքը ժողովուրդին կամքին արտայայտութիւնն է» : (Ֆերրերօ, Լա Րուին տը լա Սիվիլիզասիոն անթիք, էջ 226) :

Նահապետական ընտանիք եւ նախարարութիւն ժողովրդավարութիւն չեն ճանչնար : Հողի տէր ազատ մշակը, ազատ քաղաքացին, կը պաշտպանեն հողը, օճախը, ազատ կամքով կը միանան հասարակաց շահերու պաշտպանութեան, հողազուրկը պաշտպանելու հող չունի, ստրուկին համար տէր փոխելը մխիթարութիւն մըն է :

Աթենացի երիտասարդը կ'երդնուր աւելի պայծառացնել Աթենասի Քաղաքը, հռոմայեցի երիտասարդին փառքն էր Հռոմի փառքը : Մէկը «Սալամինէի յաղթանակով փրկեց քաղաքակրթութիւնը արեւելեան բարբարոսութենէն» համաձայն Ռընանի, միւսը կայսրութիւն մը ստեղծեց, Եւրոպայի տուաւ իր գիրը, լեզուն, օրէնքը :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Հայաստանի մէջ դեռ ծանօթ չէն ռըկպիի խաղին : Զարկ տալու համար, Մոսկուայէն հրաւիրուած է ռուս մարզիչ մը, որ արդէն իսկ կազմած է քանի մը խումբեր : Խաղին հանդէպ հետաքրքրութիւնը կը մեծնայ :

ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ

Գրականութեան եւ արուեստի պետական մրցանակներ ստացան .—

ՀՐԱՉԵԱՅ ՔՈՉԱՐ (յետ մահու) «Նահապետը» վիպակին համար :

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ «Թաւջութակի եւ նուագախումբի ռափսոտիին» համար :

«ԿՈՄԻՏԱՍ» քառեակին չորս երաժիշտները (Մ. Ասլամազեան, Ա. Գաբրիէլեան, Ռ. Դաւիթեան եւ Հ. Թալալեան) :

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՐԵԱՆ «Անցնող օր», «Գորիս», «Կատարինէ Սարեանի դիմանկարը», «Նաթիւրմոր» նկարներուն համար :

ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ զանազան օփերաներու մէջ ստանձնած իր դերերուն եւ երգերուն համար :

ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐ

Ամերիկահայ ծանօթ երգչուհի Լուսին Ամարա, որ 1950էն ի վեր մեծ յաջողութիւններ կ'արձանագրէ Նիւ Եորքի Մեթրոփոլիթէն օփերային մէջ, Երեւան կը գտնուի այս օրերուն : Հաւանաբար համերգներ տայ :

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (97)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

«Այդ երեկոյեան էր որ ես ձեզի հանդիպեցայ եւ յանկարծ հանճարեղ գաղափարը ունեցայ ուղարկելու ձեզի ամուսնոյն մօտ, պահանջելու համար մեր ամուսնալուծման իր համաձայնութիւնը : Ցետոյ խօսեցայ ձեզի ամուսինս սպաննելու մասին արդարեւ, նկատած եմ, որ երբ կատակելու երեւոյթով ճշմարտութիւն մը կ'ըսէք, ոչ ոք կը հաւատայ ձեզի : Յաճախ հաստատած եմ, որ լաւագոյն է երեւիլ քիչ մը տխմար, քան խելացի : Գարլոթա Ատամսի հետ մեր ունեցած երկրորդ տեսակցութեան ընթացքին, ես խօսեցայ իրեն ծրագիրիս մասին, ըսելով որ գրաւի հարց մը կար մէջտեղը : Ինք իմ տեղս պիտի ներկայանար ճաշկերոյթի մը եւ եթէ յաջողութեամբ պսակուէին իր ճիգերը, պիտի ստանար տասը հազար տոլարի վարձատրութիւն մը : Այս առաջարկէս առինքնուած, ինք եղաւ առաջինը երեւակայողը թէ ի՛նչպէս պիտի փոխանակէինք մեր զգեստները, եւն. : Մենք չէինք կրնար մեր ծպտումը կատարել ոչ իր մօտ եւ ոչ ալ իմ յարկաբաժնիս մէջ, ծառայողներուն պատճառաւ : Ինք չհասկցաւ թէ ինչո՞ւ, ես չէի գիտեր ինչ պատճառ ներկայացնել իրեն, եւ, կարճ կապելու համար վէճը, ես պարզապէս հակառակեցայ իրեն եւ իմ կամքովս գործել պահանջեցի : Անկասկած Գարլոթան զիս նկատեց այնքան զարմանալի, որքան յիմար, բայց վերջապէս տեղի տուաւ : Մենք իրեն հետ միասին պատրաստեցինք Փիքատիլլի Փալասի պատմութիւնը, եւ ես իմ հետս առի Էլիզի ակնոցները :

Ուշ չմնալով՝ սկսայ խորհիլ, թէ Գարլոթան եւս պէտք էր անհետանար : Կը ցաւէի իր վրայ, հակառակ որ իր զանազան անձնաւորութիւններու նմանողական խաղերը բնաւ հաճոյ չէին թուած ինծի եւ անպատկառութիւն կը համարէի զանոնք : Քիչ մը վերոնալ ունէի պահած, հակառակ որ շատ հազուադէպ կերպով գործածած եմ այդ թոյնէն : Այդ փոքրիկ մթերքս գործը կրնար դիւրացնել : Այս մտքին հետ ունեցայ նաեւ ուրիշ հնարամտութիւն մը, ինչո՞ւ համար կարծել չտալ ամէնուն, որ այդ աղջիկը սովորութիւն ունէր ինքզինքը թմրեցնելու : Ուստի ապսպրեցի ոսկի տուփ մը՝ սկզբնատառով եւ արձանագրութեամբ մը : Բոլորովին երեւակայական սկզբնատառ մը եւ «Փարիզ»՝ որեւէ թուականով մը արձանագրութիւնը պիտի կրնային խիստ դժուարացնել պրպտումները : Օր մը, երբ կը ճաշէի Ռիցի մէջ, գրեցի ոսկի տուփին պատուէրագիրը եւ զրկեցի Էլիզը զայն բերելու համար : Էլիզ գործին էութեան անծանօթ էր բոլորովին :

Ամէն բան լաւ կ'ընթանար : Ես գնուած էի փոքրիկ բայց խիստ սրածայր դմելիկ մը, որ վերցուցած էի Էլիզի իրերուն մէջէն, երբ սպասուհիս Փարիզ կը գտնուէր : Անիկա չէր նշմարած դմելիին բացակայութիւնը, որովհետեւ գործածելէս անմիջապէս վերջ՝ կրկին իր տեղը դրած էի զայն : Սան – Ֆրանչիսքոյէն բժիշկ մը, առանց յետին մտքի, ցոյց տուած էր ինծ ծոծրակին ճիշդ այն մասը, ուր հարուածելով՝ մահը վայրկենական կ'ըլլայ : Օր մը, չիճուկներու մասին բացատրութիւններ տուած ատեն, բժիշկը ըսած էր որ խիստ ուշադրութիւն պէտք է ընել այդ կէտին չդպելու համար, որովհետեւ մահը րոպէական կրնար ըլլալ : Մէկ քանի անգամներ խնդրեցի իրմէ, որ ծոծրակին վրայ բուն տեղը ցոյց տայ ինծի, խորհելով թէ օր մը այդ գիտակցութիւնս կրնար օգտակար ըլլալ ինծի : Իբր պատրուակ, ըսի բժիշկին, թէ մարդասպանութեան այդ եղանակը կրնար գործածուիլ շարժանկարի ժապաւէնի մը մէջ :

Գարլոթան թերացաւ իր պատուոյ խօսքին վրայ մեր գաղտնիքը տեղեկացնել ուղղելով իր քրոջ : Երդուած էր ինծի, որ ոչ ոքի պիտի խօսէր այդ մասին : Կը կարծեմ թէ մեծ հնարամտութիւն մը գործադրած եմ նամակին մէկ էջը պատռելով՝ շփոթութիւն յառաջ բերած ըլլալուս համար : Այդ գաղափարը լոկ իմ մտքիս ծնունդն է : Շատեր կը կարծեն թէ ուշիմ կին մը չեմ ... բայց, ըստ ինծի, հարկ է ունենալ մեծ քանակութեամբ ուշիմութիւն պատրաստելու համար այսպիսի ձեռնարկ մը :

Ամէն ինչ լաւ կարգադրած էի, կէտ առ կէտ, եւ ծրագիրս, կը գործադրէի կանոնաւոր ընթացքով : Նախ եւ առաջ քիչ մը վախցայ, որ կը ձերբակալուէի, բայց շուտով բոլորովին ապահով զգացի ինքզինքս, որովհետեւ կարելի չէր կասկածի ենթարկել Շիսուիքի հացկերոյթին ներկայ մարդոց վկայութիւնները, եւ չէի խորհեր երբեք թէ ոեւէ մէկը կրնար նշմարած ըլլալ Գարլոթայի եւ իմ զգեստաւորման փոխանակուած ըլլալը :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(Շար.)

— * —

Նոր Տարուան Առթիւ — ՅԱՌԱՋ — ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Էլիզա եւ Հայկանուշ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց մայրիկին՝ Տիկին Ընծայուն Նորիկեանի (Պանեէօ) :

ՆՈՒԷՐ

ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ. Դ. Ծրջ. կոմիտէն ընկեր Ազատ Գալեանի (Ռոման) ընդ Օր. Սիրզան Տէմիրեանի (Սոֆիա) ամուսնութեան առթիւ տասը Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Մասնակցութեամբ Մարսէյլի, Լիոնի եւ իր շրջանային քաղաքներու հայ երիտասարդաց Թատերախումբը կը ներկայացնէ Այս Շաբաթ երեկոյ Լիոնի Ազգ. Տան Թատերասրահին մէջ :

Այս Կիրակի օր ժամը 4ին Ս. Շամոնի Ժան տ'Արք սրահին մէջ

Ա Ր Շ Ի Ն Ը

Ա Զ Դ

Տիկին Գառնիկ Ալեքսանեան կորսնցուցած է Կիրակի գիշեր (5 Դեկտ.) ժամը 23 – 24ի միջեւ իր ադամանդեայ ապարանջանը՝ յիշատակ իրենց ամուսնութեան, Կրանտ Օթէլի մէջ, Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան տարեկան պարահանդէսին ընթացքին որուն կ'օգնէր իրբեւ անդամուհի : Այն հայրենակիցը որ գտած է զայն պատահմունքով, թող բարի ըլլայ իմացնելու խմբագրութեանս (կամ տիրոջը 553-58-23) փոխան լաւ վարձատրութեան :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ս. Տամլամեանէ եւ Տիկին Հայկուհի Մութաֆեանէ 50ական ֆրանք ողբ. Յովհ. Թէրլէմէզեանի յիշատակին :

×

ՏԷՍԻՆ — Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները — Այրի Տիկին Փ. Մարտիրոսեանի մահուան առթիւ Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Մ. Մնացեան փոխան ծաղկեպսակի տասը ֆրանք, Գ. Յարութիւն Պետրոսեանի մահուան առթիւ Մարսիլիայէն Տէր եւ Տիկին Ե. Մելքոնեան փոխան ծաղկեպսակի յիսուն, Տէր եւ Տիկին Ժ. Պօղոսեան յիսուն, Սէն Շամոնէն Գ.Ե. Միքայէլեան տասը, Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Յ. Ղազարեան քսան եւ եկեղեցւոյ պայծառացման քսան ֆրանք :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Գալ. Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տէր Պսակ հօր թաղման առթիւ երեցկինը դպրոցին 50, Կ. Խաչը Առաջնորդարանին յիսուն, Ա. Դաւիթեան Առաջնորդարանին յիսուն եկեղեցիին քսան, Ր. Նազարեան եկեղեցիին քսան, Պապայիֆիտեան եկեղեցիին քսան, Ա. Յովակիմեան Առաջնորդարանին տասը ֆրանք :

Ողբ. Մ. Կիրակոսեանի թաղման առթիւ Ա. Մէնէմէնեան եկեղեցւոյ յիսուն, եղբայր Տորումեան եկեղեցւոյ քսան, Յ. Գուզուլեան եկեղեցւոյ քսան, Ա. Նիկողոսեան եկեղեցւոյ քսան, Աճարեան եկեղեցւոյ 15, դպրոցին 15 :

Ողբ. Տիկ. Կիրակոսեանի թաղման առթիւ Յ. Աճէմեան, Գ. Սարաճեան, Յ. Պօյաճեան տասնական ֆր. եկեղեցւոյ :

Ողբ. Հ. Տէր Յարութիւնեանի թաղման առթիւ Պարտիզպանեան եկեղեցւոյ 20 :

Ողբ. Ա. Մարիքեանի թաղման առթիւ Նիկողոսեան եկեղեցւոյ քսան :

Այրի Տիկին Հայրապետեան հոգեհանգիստի առթիւ եկեղեցւոյ 50 :

Այրի Տիկին Հ. Գրիգորեան հոգեհանգստի առթիւ եկեղեցւոյ 50 :

Տէր եւ Տիկին Ա. Յովակիմեան հոգեհանգիստի առթիւ եկեղեցւոյ 30, Կ. Խաչին 30, Առաջնորդարանին 10 :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ նախկին դպրապետ Գ. Պօղոս Գույումճեանի քառասունքին առթիւ, եկեղեցւոյս հոգաբարձութեան եւ երկսեռ դպրաց դասու կողմէ՝ քառաձայն պատարագ եւ հոգեհանգիստ կը կատարուի այս Կիրակի :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ — Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Երեքշաբթի ժամը 15–ին, Ազգային Տան սրահը : Կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Դեկտ. 12, Կիրակի ժամը 21ին

DANS ST. EUSTACHE ILLUMINÉE

(12, Rue Dujour, Paris (1er)

Métro : Halles

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ ԵՂԲԱՅՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Կը ներկայացնէ (համաշխարհային առաջին ունկնդրութիւն) :

DU PROFOND DE L'ABIME

(Oratorio)

ԲՆԱԳԻՐ ԵՒ ԻՐԱԳՈՐԾՈՒՄ

ԱՐՇԱՄ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆ

Բարձր հովանաւորութեամբ բրիտարութեան նախարար՝ ՄԱՐԷԹԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Կը մասնակցին՝

Christiane Eda-Pierre (Soprano) de l'Opéra, Paul-Emile Deiber (récitant) sociétaire de la Comédie-Française, Raffi Ourgandjian (au grand orgue).

LES CHANTEURS DE ST. EUSTACHE

(Président-Fondateur R. P. Emile Martin)

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

ԱՐՇԱՄ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆԻ

ՅԱՅՏԱԳԻՐ — ԿՈՄԻՏԱՍ, ՀԱՅՐ ՄԱՐԹԷՆ, ՎԻՔԹՈՐԻԱ ՄՈՍԹԵ – ՎԵՐՏԻ, ՈՒՐԿԱՆՃԵԱՆ :

Տոմսերու գին՝ 5էն 25 ֆրանք

Դիմել՝ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցի, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Սէնթ–Էօսթաշ (Հալ), Տիրան (4, Փլաս տը լա Մատըլէն), Բալուեան գրատուն, (43 Րիւ Ռիշէ) :

ՃԱՇ

Սեբաստիոյ Նահանգային Միութեան Ուսումնասիրաց Կեդր. վարչութիւնը կը հրաւիրէ Իսիի եւ շրջանի բոլոր Հայերը անխտիր իր տասնեւհինգամեակի առթիւ կազմակերպած ճաշասեղանին :

Այս Կիրակի ժամը 5ին Իսիի Խրիմեան դպրոցի սրահին մէջ :

Նախագահութեամբ

ԲԺ. Ա. ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, արտասանութիւն, նուագ եւ շատ մը անակնկալներ, մասնաւորապէս սիրայօժար իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն հայրենակիցներ, Միրիճան Տիրվանեան, Շմաւոն Պալեան, իրենց նուագով եւ երկու քոյրեր Թադէոսեան :

Ճաշագին 10 Ֆրանք անձ գլուխ :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)

Métro : 4 Septembre ou Opéra

Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր, ժամը 9–12 եւ 14–18 բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

GALERIE

DAVID - GARNIER

6, Ave. Matignon — Paris

CARZOU

DESSINS REHAUSSÉS

Jusqu'au 18 Décembre

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Ազգային Միութեան, նախաձեռնութեամբ Հայ Կրթ. մարմնոյ :

Ի նպաստ «Հայկազեան» վարժարանի կրթական գործին :

Այս Երկուշաբթի ժամը 20·30ին, Սինէ Արքի մէջ, 257 Րիւ Պուալօ (եկեղեցւոյ մօտ), Րիւ Փօլ Պէրի անկիւնը :

Պիտի ցուցադրուին

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ԼԻՃԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ
եւ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Գունաւոր եւ հայախօս ժապաւէններ :

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին ընկերական ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ, սովորական հաւաքատեղին :

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՔԱՐՈԶ ՍԷՆ ԼՈՒ

Այս Կիրակի Սէն – Լուի Հայոց եկեղեցին կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկոպոս Թրբռեան :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ի ներկայութեան Սէն Լազարի Աշակերտաց :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ մասնաճիւղերու կողմանէ իրենց կայանի տասնամեակի առիթով եւ անոր ի նպաստ :

Հրաւիրուած է Լոնտոնէն Հայ Երիտասարդաց Միութեան Թատերախումբը, ներկայացնելու Գ. Սնդուկեանցի

ՊԷՊՕ

Շաբաթ՝ 18 Դեկտեմբեր	ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մէջ ժամը 20·30ին
Կիրակի՝ 19 Դեկտեմբեր	ՍԱՐՍԷԼԻ մէջ ժամը 15ին
Երկուշաբթի՝ 20 Դեկտեմբեր	ՓԱՐԻԶԻ մէջ ժամը 20·30ին
Երեքշաբթի՝ 21 Դեկտեմբեր	ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ մէջ ժամը 20·30ին
Կիրակի՝ 26 Դեկտեմբեր	ԼԻՈՆԻ մէջ ժամը 15ին
Չորեքշաբթի՝ 29 Դեկտեմբեր	ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ժամը 20·30ին
Հինգշաբթի՝ 30 Դեկտեմբեր	ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ ժամը 20·30ին,

Տոմսեր կը վաճառեն Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, հայ գրավաճառատուները եւ Խաչուհիները :

Ապահովեցէք ձեր տեղերը :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

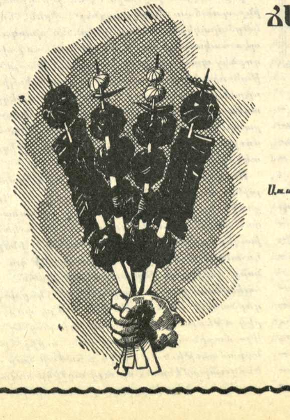
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ աշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e

Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84

Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 12 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 12 DECEMBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10483

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — No 10.483

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՆԾԱԼԻ ԵԴԵՍԻԱՆ (*)

Տարուբեր՝ ծով կեանքի մը յորձանքին մէջ, մեր զանազան տարեդարձները ժամանակին կատարելու մխիթարութիւնն անգամ չունինք: Պէտք յարմարինք մի-ջավայրի պահանջներուն, — տրամադրելի որոշ գոնել, խուսափիլ խաչաձեւումներէ, գեղարուեստական բաժին ապահովել, եւայլն:

Ծնունդը եւ Զատիկը ճիշդ օրին, քանի որ սեփական եկեղեցի ունինք, բայց ուրիշ որեւէ տարեդարձ, նոյնիսկ Հայաստանի Սարդարապատի Սարսափներու սղահանդէսը կապուած է պատահականութեան, երբեմն ալ մարդոց բարեհաճութեան հետ:

Այսպէս նաեւ Եդեսիոյ Հերոսամարտին 30ամեակը, որու մասին խօսելու առիթ ունեցանք Հոկտեմբեր 14ին: Հակառակ իրենց կամքին, կազմակերպիչները հարկադրուեցան այսօրուան ձգել տօնակատարութիւնը, մինչդեռ դէպքը տեղի ունեցած է 1915 Սեպտեմբեր 19 — Հոկտեմբեր 15ին:

Ամէն պարագայի մէջ լաւ է ուշ քան երբեք: Կսկծալի բան պիտի ըլլար, եթէ հերոսներու եւ հերոսուհիներու յիշատակին ալ վերածուէր անցուկը — մոռցուկ պատմութեանց: Մանաւանդ այս տեղերուն վրայ, ուր հողերը այնքան շատ կը թաղեմին, կը ցամքին, պղտոր հոսանքներու կամ պարզուն հրապոյրներու լաբիւրինթոսին մէջ: Անոնց ակնախտիղ տիրապետութեան տակ:

Իրականութիւն է որ ոչ միայն մեր նոր սերունդը, այլեւ ժողովուրդը ինք շատ քիչ բան գիտէ ժամանակակից պատմութեան երեւէջներուն, մանաւանդ անոր փառաւոր էջերու մասին:

Երեսուն տարիէ ի վեր, ինչպէս աւելի առաջ ալ, ընդհանրապէս խօսուած եւ գրուած է թրքական բարբարոսութեանց, ջարդերու եւ աքսորումներու մասին: Օտարներուն առջեւ ալ, աւելի պէս ներկայացած ենք մեր մարտիրոսացրութեամբ:

Այնպէս որ, ներսէն թէ դուրսէն, այն տպաւորութիւնը գոյացած է թէ խեղճ, անճար, գլուխը կախ ժողովուրդ մը եղած ենք, պարանոցը միշտ պատրաստ՝ թշնամի դանակին տակ:

Եդեսիան, ինչպէս Վասպուրականը, Շ. Գարահիսարը, Տարօն — Սասունը, Ալ — Տաղը, Սուէտիան, եւայլն 1915ին, Հաճընը, Մարաշը, Այնթապը եւ ուրիշ քաղաքներ՝ աւելի վերջը, իրենց խիզախ հերոսական մարտնչումներով բացին աչքերը: Նոր եւ լուսաւոր էջ մը բացին Հայոց պատմութեան մէջ:

Ինքնապաշտպանութեան, պատուոյ, համառօտ հարուածոյ պատասխանելու այդ խիզախ, ազատական ոգին էր որ կը սաւառնէր նաեւ Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի արիւնոտ դաշտերուն վրայ, երբ ամէն ինչ կորսուած կը համարուէր:

« Մահ կամ ազատութիւն » մարտակոչը թերեւս ոչ մէկ ատեն այնքան սարսած էր բազմութեանց հոգին, որքան այդ օրերուն:

Մինչեւ 1915 մարդիկ Եդեսիան կը յիշէին Արգար Թագաւորին պատմութեամբ կամ 1895ի ջարդերով: 1915 Սեպտեմբեր Հոկտեմբերի հերոսամարտէն վերջն էր որ հայկական այդ բոյնը դարձաւ կրկնապէս պատմական եւ պանծալի:

Եւ ի՜նչ հերոսամարտ: Բառն անգամ տկարն կ'երեւայ, երբ կ'երեւակայենք այն գժոխային պայմանները ուր մղուեցաւ օրհասական պայքարը: Կատարեալ դժոխարտ՝ տեղի մը կարեւններով, ուր երիտասարդն ու երիտասարդուհին կը ճակատէին հաւասար անձնուիրութեամբ, քաջութեամբ եւ յանդգնութեամբ:

Հարկ է կարդալ գիրքեր, հարկ է լսել ականատեսներու վկայութիւնները, ազատ գաղափար մը կազմելու համար մղուած պայքարին վրայ:

Եւ ի վերջոյ ճակատ ճակտի կռիւը չէ որ կ'ընկճէ այդ ժողովուրդը, այլ Թնդանօթը: Բանակը՝ իր հրետաձիգ ուժերով եւ ապառազէն խաղնիճայանճով, երբ բացատած էր քաջերուն վերջին փամփուշտը:

Եդեսիանները աւետարեր ձայներ, անջէջ բոցեր են մեր ազատագրութեան փառահեղ պատկերներուն մէջ:

Տօնելով հերոսամարտներու յիշատակը, տարուէ տարի, մեր հոգիները կը լեցուին ինքնավստահութեամբ: Եւ կրնանք աւելի պայծառ աչքերով դիտել ապագան, ո՛ր որ ալ գտնուինք:

Շ.

16 Դեկտեմբեր 1945

(*) Այս խմբագրականը կը վերահրատարակենք Ուրֆայի հերոսամարտի յիսնամեակին առթիւ, որու նուիրուած է մեր այսօրուան թիւը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ ԿՐՈՄԻՔՕՅԻ ՃԱՌԻՆ ԴԷՄ

Խորհրդային ղեկավարութեան մէջ, կատարուած վերջին բարեփոխումները պարտանք պատճառած են ժողովուրդին մէջ: Արեւմտեան դէտերու կարծիքով, կատարածուին բուն տարողութիւնը կը պարզուի միայն քանի մը ամիսէն: Լուրը հաղորդուած է ժողովուրդին լսիանական ցեկոյցներով: Ամէն պարագայի մէջ, առաջին առթիւ այն տպաւորութիւնը կայ թէ Պոդգորնիի նշանակումը կ'ամրապնդէ Բրեժնեւի դիրքը:

Գալով Կրոմիքոյի ճառին, կը թուի թէ սպառողական դիրքէն ելլելով, Խորհ. Միութիւնը այսօր կ'ուզէ կրկին ձեռք առնել արտաքին քաղաքականութեան նախաձեռնութիւնը:

Դաշնակցային Գերմանիոյ Հանրապետութիւնը խիստ կերպով կը բողոքէ խորհրդային Արտաքին նախարարին ճառին դէմ: Կառավարութեան բանբերը շեշտած է թէ խորհրդային Արտաքին նախարարին խօսքերը «անվայել են մեծ պետութեան մը պաշտօնական անձնաւորութեան մը բերնին մէջ» աւելցնելով թէ — «Վրէժի ոգին խորթ է արեւմտեան Գերմանիոյ կառավարութեան»:

× Լենինի կարգը շնորհուած է Անաստաս Միկոյեանի, որ ամիս մը առաջ, 70ամեակին առթիւ ստացած էր նոյն կարգի շքանշանը:

× Արտաքին նախարար՝ Կրոմիքօ Փրաւտա մեկնած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ պատերազմը օրական 82 — ուկէս միլիոն փրանք կ'արժէ Միացեալ Նահանգներուն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ընտրապայքարը երկրորդ շրջանին համար սկսաւ Շաբաթ իրիկուն: Առաջին խօսողն էր՝ նախագահ տը Կոլ, որուն յաջորդեց Միթրան: Ընտրապայքարը կը վերջանայ Ուրբաթ իրիկուն, հետեւաբար վերջին խօսողն է՝ Ֆ. Միթրան, ձայնասփիւռէն՝ տը Կոլ: Ֆրանսայի կարգ մը գրագէտներ կոչ մը ստորագրած են ի նպաստ տը Կոլի:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ, Զօր. Նորատանիւէս կը հետապնդուի, Պետութիւնը վիրաւորած ըլլալու յանցանքով: Պիտի դատուի Դեկտեմբեր 22ին: Զօր. Նորատանիւէս որ հանգստեան կոչուած էր 1960-ին, Քարամանլիսի կառավարութեան կողմէ, Բ. աշխարհամարտին, յունական տեղեկատուութեանց սպասարկութեան պետն եղած է:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ղեկավարը՝ Պումետիէն Մոսկուա կ'երթայ այս Երկուշաբթի, պաշտօնական այցելութիւնը շաբաթ մը պիտի տեւէ:

ԱԲԲԱ ՖԻԼԻՊԷՐ ԵՈՒԼՈՒ որ բանտէն Լէոփոլտվիլ կրցած էր փախչիլ, յայտարարած է թէ իր ապահովութիւնը երաշխաւորուած է:

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ Ամերիկացիք պիտի արձակեն Ճեմինի Զ. երկու տիեզերագնացներով որ պիտի փորձէ հասնիլ Ճեմինի Է.ի, եւ յաջողիլ այսպէս անջրպետային առաջին ժամադրութիւնը:

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը կը փորձէ ապահովութիւն տալ Ռոտեզիոյ Սպիտակներուն, պատասխանելով հանդերձ Իան Սմիթը:

ՈՂԲ ԵԴԵՍԻՈՅ

Հերոս եւ մարտիրոս քաղաք մըն է Եդեսիան: Մեր պատմութեան մէջ արձանագրած է հերոսական իր մռնչիւնը, մեր պատմութեան մէջ թափած է մարտիրոսեան իր արիւնը, առաջի՛ն օրէն: Բազմաշնորհ հայ կաթողիկոսը, Ներսէս Շնորհալի, իրեն նուիրած է գիրք մը, որ կը կոչուի Ողբ Եդեսիոյ, — այս գիրքը առաջին անգամ տպուած է Մադրասի մէջ, յետոյ այլ քաղաքներու մէջ, այժմ հայաստանի: Թարգմանուած նաեւ ֆրանսերէնի:

Շնորհալի զայն գրի առած է իր մանկահասակ եղբօրորդւոյն խնդրանքով, — Գրիգոր Ապիրատի փափաքով:

Ողբը, սակայն, պատկեր մըն է հերոսութեան եւ մարտիրոսութեան: Եդեսիան է որ կը խօսի, քաղաքը ի՛նքն է որ կը հիւսէ իր Ողբը:

Պանծալի քաղաքը նախ իր ցաւին ընկեր կը կանչէ Երուսաղէմը, իրեն բախտակից.

Արքեր եւ դու դառն բմպելի :

Յետոյ վկայութեան կը կանչէ երջանիկ Հռոմը, որ ժառանգեց քրիստոնէութեան փառքը, բայց ոչ տառապանքը.

Եւ դու, Հռո՛մ, մայր քաղաքաց,
Գերապայծառ եւ պատուելի :

Եւ միւսը, ուր բիւզանդական տիրանակաւ գահերու վրայ՝ շողաց հելլենահայկական գէնքերու կրակը.

Քաղաք յոյժ պանծալի ···
Շինեալ ի սկիզբն Ասիայի ···
Գահոյք հզօր մեծ արքայի :

Այստեղ կը տրանջայ՝ յայտնելով թէ, էր երբեմն, իր թեւն էր երկարած իբրեւ հովանի, բայց յետոյ.

···· Թողեր զիս ամայի
Իբրեւ զբու յաւերակի :

Բիւզանդիոնէն ետք ձայնը կ'երկարէ Ալեքսանդրիոյ, որ ժամանակ մը կը համարուէր քրիստոնէութեան փառքերէն մին, այժմ՝
Յանօրինաց եղած գերի :

Իր ցաւին ընկեր կանչելէ ետք Երուսաղէմը, Բիւզանդիոնը եւ Աղեքսանդրիան, կը դառնայ իր գրացիին, երբեմն իր խընամին, ինչպէս կ'ըսէ Անիշան.

Բանիւ դատմամբ ընդ քեզ կազիմ ,
Ո՛վ Անտիոք, քոյր սիրելի,
Իմ մերձաւոր եւ անձկալի
Յուրախութեան ժամանակի,
Ընդէ՞ր չհասեր վաղվաղակի
Ինձ ի թիկունս օգնականի ,
Այլ թոյլ ետուր վասն խէթի՝
Մատնիլ ի ձեռս անօրինի :

Այս կշտամբանքէն ետք, ձայնը կ'երկարէ « ի ընիկ աշխարհն Հայոց , որոց իշխանութեան տակ ալ երբեմն եղած էր Եդեսիա »:

Բայց հարցանեմ , ո՛վ սիրելի,
Բանիւս խնդրեմ պատասխանի , —
Այժմ ո՞ւր է թագն քո զարդի
Եւ կամ պսակն հրաշալի :
Ո՞ւր են գահոյք թագաւորի
Վաղարշապատ քո քաղաքի :

Ափսո՜ս, երազի նման չքացան բոլոր այս փառքերը եւ Արարատեան աշխարհը եւս.

...... Նստի որբ եւ այրի
Տխուր դիմօք զերթ ի սգի :

Այս տխուր պատկերին մէջ՝ կը տեսնէ Անին, պատմութեան եւ մշակոյթի այս գոհարը.

Բայց եւ զքեզ յայս հրաւիրեմ,
Արեւելեան քաղաքդ Անի ,
Կցորդ իմոյս լինել ձայնի
Եւ սփոփիչ տարակուսի :
Քանզի եւ դու երբեմն էիր
Վայելչական հարսն ի քօղի ,
Մերձաւորաց յոյժ ցանկալի ,
Հեռաւորաց փափաքելի,
Յորում էիր ժամանակի
Բերկրեալ ուրախ եւ ցնծալի ,
Մանկունըք քո զուարթալի
Նման նորոգ բուրաստանի ,
Դստերք քո պանուճալի
Ցերգ եւ քնար միշտ ի խաղի ,
Իսկ թագաւորք քո պանծալի
Նստեալ յաթոռ, թագն ի գլխի :

Բայց փառքի օրերն անցան, կործանեցա՜ն տաճարները եւ պալատները , ցընդեցա՜ն ցնծութեան եւ ուրախութեան տաղաւարները .

···· Անցին բստ երազի
Որպէս ծաղիկք ամարայնի ,
Կամ ուռուցեալ պղպջակի՝
Որ ընդ լինելն պատառի,
Սուրն անողորմ անօրինի՝
Որ մեր արեան է ի սովի :
Նոյն նա է հոս ուրեմն ի քեզ՝
Որպէս յիս՝ յայն ժամանակի ,
Արար դիակն անթուելի
Անթաղ մեռեալ գէշ գազանի
Վասն այնորիկ, ո՛վ ցանկալի ,
Որ ես ներհուն այսմ ամենի,
Ի քոյն յայնժամ խիստ աղետի՝
Ծանի՛ր եւ զիմս ողորմելի ,
Եւ որպէս փորձ տարակուսի՝
Լեր տրտմակից ինձ յայս վայրի :

Այսպէս, Եդեսիա իրեն ցաւակից ու կարեկից կանչելով Անին, դեռ կ'ուզէ ուրիշ սգացողներ, ամբո՛ղջ աշխարհը .

Ջչորեքծագեան կամ աշխարհի ,
Ուր են հանուր մարդկան ազգի :

Բայց կը ճանչնաք աշխարհը, մարդկութեան սիրտը, միշտ անտարբեր: Ուստի Եդեսիա կ'աղաղակէ .

Լացէ՛ք, լացէ՛ք բարձր ի ձայնէ,
Զիս ողբացէք կողկողալի ,
Եդեսիէ քաղաք Ուռհայ
Որդեկորոյս, որբ եւ այրի :

Յետոյ Եդեսիա կը պատմէ իր կռիւները , իր դժբախտութիւնները :

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹԵԱՄԲ ՊԻՏԻ ԿԱՐԴԱՔ

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

Հեղինակ Փիէր Մարոտոն

Շահեկան վէպ մը արեւելեան կեանքէ

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

(50ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Եղլադայի պատմութեան մէջ Սպարտայի մարտընչումները մնացած են իբրեւ ցեղային խորհրդանշան եւ տիտանեան թռիչք :

Հայոց աշխարհի մէկ ծայրէն միւսը, Հայկեան օրերէն մինչեւ Սարտարապատ, ինչո՞ւ չէ մինչեւ Փետրուարեան ընդվզումի դիւցազնամարտերը, կը մնան ազատութեան սրբազան ղուպարներ մէկը միւսէն վեհապանծ :

Մասնաւորաբար 1915ին, ցեղին արիւնաքամ օրերուն՝ Վանի, Շապին Գարահիսարի, Մուսա Լերան, Ուրֆայի եւ այլ փոքր սակայն անհաւասար հերոսամարտերը դարաւոր թշնամիին դէմ, պիտի մնան անսպառ աղբիւրներ՝ սերունդներու մարտական ու ազատատենչ ոգին պողպատելու համար :

Սակայն Ուրֆան իր դարերու յարատեւ ու իրերայաջորդ ղուպարներու խիզախութեամբ կը մնայ Հայոց պատմութեան մէջ եզական քաջագործութիւններու վկայութիւն :

1915ի Սեպտեմբերեան տերեւաթափի օրերուն մահը արհամարհելով ծառացաւ ցեղին դարաւոր դահիճին դէմ, Ուրֆացին նախընտրեց իր պաշտելի տան սեմին, հայրենիքի սրբացած հողին զոհաբերուիլ, իր արիւնով ողողել ընաշխարհը, քան վատօրէն երթալ ոչնչացուելու, նահատակուելու անապատներու մէջ :

Եթէ պահ մը ուշի ուշով քննենք քարտէսին վրայ Ուրֆայի աշխարհագրական դիրքը, անոր կերտած հերոսամարտը այնքան կը մեծնայ, այնքան կ'արժեւորուի ու կը դառնայ տիտանամարտ, չանթահարող փոթորիկ :

Եդեսիան ոչ մէկ օտար երկրի սահմանակից է : Հեռու՝ ծովերէ : Կտրուած աւելի քան հինգ հարիւր քիլոմեթր հեռաւորութեամբ արտաքին աշխարհէն, շրջապատուած բարբարոս ցեղախումբերով, զրկուած մօտաւոր ու հեռաւոր հայ գիւղերու եւ քաղաքներու օժանդակութենէն : Ուրեմն ամէն փորձ կռիւի եւ ըմբոստութեան դատապարտուած է գիտակից նահատակութեան :

Եւ սակայն այս արծուեբոյնը՝ դարեր շարունակ անվեհերօրէն ճակատած է առանց վհատելու անհաւասար հորդաներու եւ կազմակերպուած բանակներու դէմ յանուն հայրենի հողին ու ցեղին յաւիտենականութեան :

1915ի Ապրիլեան ձերբակալութիւններն ու պատերազմի անհրաժեշտ զրաւումները, տեսնելէ ետք, ամենայետին Հայն անգամ կը գուշակէր մօտալուտ փոթորիկ մը : Ուրֆացին որ սովորութիւն ունէր իր տարեկան պաշարը պատրաստել Յուլիս–Օգոստոս ամիսներուն, այդ տարի աւելի կանուխ սկսած էր աշխատանքի : Բոլոր տուները լեցուած էին առատ պաշարով : Հերոսամարտի օրերուն՝ ղեկավարութիւնը այդ կենսական հոգէն ազատ էր : Կը մնար զէնքի եւ ռազմամթերքի հոգը : Այդ ալ Մկրտիչ իր չանթահարող խումբով կը կատարէր՝ Ուրֆայի ճամբով Թուրքեւռուս ճակատը զրկուելիք ջորիներու կարաւաններէն : Մկրտիչի եւ ընկերներուն ամենամեծ մտահոգութիւնը կռուող ուժերու պակասն էր : Զօրակոչին պատասխանած էին 20 – 50 տարեկան այրերու գրեթէ երկու երրորդը, ամէն ճիգ կը թափուէր կարելի եղածին չափ երիտասարդութիւն պահել : Պատրաստուած էր ամբողջ պատանեկութիւն մը 14 – 19 տարեկան : Ահա այս սերունդն էր որ իր վտիտ սակայն վճռական ուսին վրայ կրեց հերոսամարտին ամբողջ ծանրութիւնը : Ահա անտիպ դրուագ մը, այդ փառահեղ հերոսամարտէն :

×

Ֆախրի փաշայի ժամանումէն ետք թրքական յարձակողականը սկսած էր ռազմական իմաստով կազմակերպուիլ : Բերդին, Ս. Սարգիս վանքի կոնակին եւ Քիւլէֆիլկայ բլուրին վրայ զետեղած էին նոր թնդանօթներ, փոխարինելով հինցած թնդանօթները : Մեր պաշտպանողական շրջագիծը օրէ օր կը նեղնար : Առաւօտ մըն ալ յանկարծ նշմարեցինք որ մեր դիրքին դիմաց մարտկոց մը կը հաստատեն, Թլֆըտուրի աջ բարձունքին վրայ, Թրքական գերեզմաննոցին կոնակ տուած : Մեր դիրքը կը գտնուէր Հեսենց Մխցի Գէորգենց տունը, ուրեմն անմիջական սպառնալիքին տակ նոր հաստատուած թնդանօթներուն, հազիւ երեք–չորս հարիւր մեթր հեռաւորութեան վրայ :

Մեր դիրքին խմբապետը՝ Հայկ Զաւուշ (Եօզղատցի Թրքական բանակէն փախստական) անմիջապէս տեղեկացուց հայ զինուորական կեդրոնին : Մկրտիչ անձամբ եկաւ ստուգելու եւ տեղւոյն վրայ քննելու Թուրքերու տարած աշխատանքը : Մտախոհ մեկնեցաւ, այդ պահուն անոր գլխուն մէջ կարելի էր գուշակել պատրաստուելիք յանդուգն ծրագիր մը ուրուագիծը : Յիշեալ ղեկավարը մինչեւ կեդրոն հասնելը ամէն բան պատրաստած էր : Նախքան Թրքական բանակի կազմակերպման, յախուռն ձեռնարկով մը քայքայել ու կազմալուծել անոնց յարձակողականը, մանաւանդ յուսալքել նոր հասած բանակին կորովը եւ շրջաններէն հաւաքուած քիւրտ եւ արաբ խառնիճաղանճը, որ թալանի ծարաւէն օր ըստ օրէ կրնար դառնալ վտանգաւոր ուժ մը թուրք բանակին կողքին :

Յետ միջօրէին մեր դիրքը կը լեցուէր իրարու ետեւէ հասնող մարտիկներով : Մթնշաղին կը հասնէր Մկրտիչ Եօթնեղբայրեան՝ եղբօրը Սարգիսին հետ : Տեղւոյն վրայ պատրաստեց երկու տասնեակ՝ ընտրելով փորձառու եւ յանդուգն կռուողներ, մէկ տասնեակը յանձնեց Սարգիսին, անոր տալով իբրեւ օգնական՝ Լեւոն Զէյչեանը : Անհրաժեշտ հրահանգները տուաւ, նախայարձակը պիտի ըլլար Սարգիս, անոր ազդանշանին պիտի հետեւէր Մկրտիչ իր տասնեակով : Իսկ մենք նոյն յարձակողականին ազդանշանէն ետքը պիտի յառաջանայինք մեր դիրքին յառաջապահ խումբով հասնիլ մինչեւ Գէպըրենց տունը ու հոն դարանակալ պիտի սպասէինք, ստեղծուելիք ընդհանուր յարձակումէն յառաջ եկած շփոթութեան պահուն Քիւրտերէն պիտի պոռայինք. «Հօս, հօ՛ս են կեավուրները» : Այս ձեւով թշնամիին ուշադրութիւնը մեր վրայ հրաւիրելով, կարծելով թէ օգնական ուժեր հասած են եւ մեր յարձակողական մեկնակէտն է, պիտի խուժէին մեր դիրքերուն վրայ : Սարգիս աշնանային մութէն օգտուած՝ յաջողած էր իր տասնեակին հետ ծամատանին փլատակէն սողոսկիլ Թրքական դիրքերու կոնակը : Թրքական գերեզմաննոցը հրաշալի թաքստոց մըն էր հայ ռազմիկներուն համար : Մկրտիչ մինչեւ բողոքականաց ժողովարանը տանող տուն ներքնայարկերէն անցնելով կը յառաջանար թշնամի մարտկոցին ձախ կողմը ու կը մերձենար մինչեւ բլրակին ոտքը :

Հայերը մասնաւորաբար զինուած էին ձեռնառումբերով (*) ու հագուած քրտական տարազ :

Թշնամին առնուած էր Հայոց կրակին մէջ, կիսաբոլորակ մը կազմած կոնակէն, բաց թողլով միակ փախուստի ճամբան դէպի Հայոց դիրքերը :

Նոր հասած Թրքական բանակին զինուորները անծանօթ էին ոչ միայն տեղական ռազմական դիրքին, այլեւ Հայերու կռուելու բնոյթին : Այդ դիրքերուն մէջ փոքրաթիւ էին ու վստահած անկանոն աւարի եկող խուժանի մը ռազմունակութեան : Մեր դիրքերուն մէջ անհամբեր կը սպասէինք յարձակման ազդանշանին :

Կէս գիշերուան մօտ ահաւոր գղրդիւնով պայթեցաւ հրաշագործ ռումբը, անոր յաջորդեց Մկրտիչի տասնեակին գերժոխային կրակը, բլուրը դարձած էր հրաբխային ահաւոր բոցերու ճարակ, պոռչտուք, աջ ու ձախ փախուստ : Մեր դիրքերէն բարձրացած մեր բացականչումներէն՝ խուճապէ տեսանք դէպի մեզի եկող խաժամուժը : Ուրիշ ելք ալ չունէին, իրենց կոնակէն կը պայթէր հրացան, տասնոց եւ ռումբ : Կը մնար դէպի Հայոց թաղ իրենց փախուստի ճամբան, Թլֆըտուրի եզերքին շարուած Հայոց բոլոր դիրքերէն մահացու հարուածներու տակ կը տապալէին տասնեակ Թուրքեր եւ Քիւրտեր : Բռնկուած էր Թլֆըտուրի մարտկոցը :

Գրեթէ մէկ ժամ տեւող այս կռիւը յետոյ մեռելային լռութեան մատնեց ամբողջ քաղաքը :

Շշմած էր Ֆախրին ու յուսալքուած բարբարոս ջոկերը : Այդ գիշեր ուշ ատեն վերադարձան Մկրտիչի եւ Սարգիսի տասնեակները յաղթական իրենց հետ բերելով աւելի քան երկու տասնեակ հրացան եւ բաւական փամփուշտի պաշար :

Նման ծուղակի յաճախ կ'ենթարկուէր Թուրքը : Դժբախտաբար Ուրֆացին բնաւ յոյս չունէր անխուսափելի ջարդէն փրկուելու, կռուեցան միշտ մահուան ուրուականը արհամարհելով :

Պատմութեան դաժան վճիռն է : Այն ժողովուրդը որ պայքարի ջիղ չունի, դատապարտուած է ոչնչանալու, փոշիանալու :

Ուրֆացին ղուպարի մէջ նետուեցաւ ստրկութիւնը վանելով : Անոր մէջ հաւատք էր դարձած պայքարի եւ արեան զոհողութեան սրբութիւնը, որ «միայն զէնքով կայ Հայոց փրկութիւն» : Ու կռուեցաւ որ նուիրագործէ Հայուն դարերու մաքառումը, որ ապրի Հայը ու յաւերժանայ, փրկուի անոր պատիւը ռազմունակ :

Փառք բոլոր հայ հերոսներուն :

Ց. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

(*) Այդ ռումբերը Ուրֆացիներու բուտեղծագործութիւնն էին : Երեք մեծութիւն ունէին ու կը գործածուէին ըստ թշնամիին հեռաւորութեան եւ թուին : Անոնք շինուած էին խտացած կաթի տուփի ձեւ թիթեղէ, մէջտեղը ուժանակի փոքրիկ բոյն մը պատրոյգով, շուրջը լեցուած կրաքարի եւ երկաթի կտորներ : Պայթումը կ'ըլլար դժոխային եւ հարուածը մահացու :

ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ԻՄԱՍՏԸ

Չենք մոռնար Ուրֆայի անցեալ պատմութիւնը : Հասնող սերունդը անմիջական երէկն է որ կը փնտռէ, անով ինքզինքը հպարտ զգալու համար :

Հայկն ու Արամը՝ հին դարերուն խանդավառած են մեր պապերը : Այսօր եթէ անոնց կողքին նորերը չունենանք ներկայացնելիք, ցեղին ազնուականութիւնը եղծանուած պիտի նկատուի մեր զաւակներուն կողմէ :

Վերջապէս կէս դարու մեր պատմութիւնը թուական մը ունի, որ առանց Ուրֆաներու զովացնող աղբիւրին, տեւական կերպով պիտի այրէր մեր սիրտը՝ հրատոչոր կրակներու մէջ :

Ապրիլեան եղեռնին կ'ակնարկենք, որմէ բխող մեր ամէնէն մեծ ցաւը պիտի մնայ պատուհասին հանդէպ որդեգրուած ընդհանուր համակերպութիւնը :

Ու եթէ քանի մը վայրերու մէջ Հայութեան բռունցքը չբարձրանար, այդ ցաւը պիտի առաջնորդէր մեզ խորունկ կասկածի մը՝ ցեղին առաքինութիւններուն հանդէպ :

Այս հաստատումը կ'ընենք, քաջ գիտնալով երիտասարդութեան հոգեբանութիւնը, որ իր հայրերուն մօտ նախ եւ առաջ կը փնտռէ առնականութեան այն արժանիքը, առանց որուն ազգի մը իրաւունք չի տրուիր ապրելու արեւուն տակ :

Ժողովուրդ մը, որքան ալ օժտուած ըլլայ բարձր արժանիքներով, երբ կը տեսնէ կեանքը պայմանաւորող ուժը իր պատմութենէն բացակայ, անխուսափելի կերպով կ'իյնայ ազգերը անհետացնող յուսալքութեան գիրկը :

Բարեբախտաբար այդ ուժը յաճախ երեւան բերուած է Հայութեան կողմէ՝ մեր պատմութեան ամէնէն մռայլ օրերուն անգամ ու փրկած ցեղին պատիւը :

Այդ ուժը եւ բռունցքը եղաւ նաեւ Ուրֆան, որ 1915ի դաժան օրերուն բարձրացաւ գազանին դէմ :

ԱՐԱՄ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ԴԱՐԲԻՆՆԵՐԸ

Ուրֆայի հերոսամարտը անվիճելի կերպով համաժողովրդային էր : Ամէն Ուրֆացի Հայ առանց դաւանանքի, դասակարգայնութեան, տարիքի եւ սեռի խտրութեան՝ նետուեցաւ ինքնապաշտպանութեան կռիւին մէջ : Այն դժնդակ օրերուն, Ուրֆացին տեսաւ իր արենակիցներուն տեղահանութեան ենթարկուած կարաւանները, անոնց մերկ, անօթի ու թշուառ վիճակը, լսեց մասնաւորաբար բռնաբարումներու եւ ջարդի ահռելի պատմութիւնները, ականատես դարձաւ երբ բրենի Թուրքը, առանց խղճահարութեան, իր արիւնոտ թաթը կ'երկարէր Հայոց թաղը, հալածելով հոն ծուարող խլեակները :

Սակայն այս բոլորէն վեր՝ նման հերոսամարտ մը նախապատրաստելու համար անհրաժեշտ էր երկար տարիներու աշխատանք : Պէտք էր նախ զինել հոգեպէս, յետոյ զէնք եւ ռազմամթերք հայթայթել եւ ամբարել : Այս աշխատանքին լծուած էր Ուրֆայի Երրորդութիւնը, Մկրտիչ Եօթնեղբայրեան՝ ազատութեան, Յակոբ Շէքոյեան՝ հաւասարութեան, Յարութիւն Ռասթկէլէնեան՝ եղբայրութեան խորհրդանշան : Երեք աննման տիտաններ ամբողջապէս նուիրուած էին Հայութեան փրկութեան սրբազան գործին : Մկրտիչ Եօթնեղբայրեան, արհեստով պայտար, միջոցը ստեղծած էր երթեւեկելու քաղաքի շրջանը բնակող արաբ եւ քիւրտ գիւղերը, անոնց կենդանիները պայտելով՝ զէնքի առեւտուրն ալ կը կազմակերպէր եւ առիթէն օգտուելով արաբ եւ քիւրտ լեզուներու դարձուածքներուն կը վարժուէր : Յետագային երբ գործը ծաւալեցաւ, Յակոբ Շէքոյեան բուրդի ներկարարի իր արհեստը ձգեց՝ կառապան դարձաւ, գնեց չորս բեռնատար կառքեր, մտաւ Ամերիկեան Սուսի(*) ընկերութեան մէջ՝ փոխադրելու համար գիւղերու մէջ հաւաքուած ապրանքները մինչեւ Հալէպ : Յ. Շէքոյեանն էր, որ Հալէպի զօրանոցէն յափշտակուած զէնքերն ու ռազմամթերքը դդումի կուտ պարկերու մէջ տեղաւորած փոխադրեց Ուրֆա, մաս մըն ալ Տիգրանակերտ : Յարութիւն Ռասթկէլէնեան աւելի ուշ կերպասի ներկարարի արհեստը ձգեց եւ իր հօր գնած գիւղին մէջ հաստատուեցաւ իբրեւ երկրագործ որ լայնօրէն նուիրուի զէնքի առեւտուրին :

Այս երեք նուիրեալները իսկական դարբինները դարձան հերոսամարտին, պողպատեցին նորահաս պատանիներու հոգիները, մարզեցին ռազմական տեսակէտով՝ իրենց կիրակնօրեայ եւ տօնական օրերու արձակուրդներէն օգտուելով, վարժեցուցին նշանառութեան, դիրքերու մէջ եւ պարտիզանական կռիւներու : Անոնք անբաժան ընկերներն էին Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատանեկան Միութեան, գիշերային դասախօսութիւններ, մարզանք եւ զինավարժութիւն կը կատարէին մեզի համար :

Այս նուիրեալ Երրորդութեան աշխատանքներուն կը հսկէր տեղական պատասխանատու մարմինը, անոնց կ'օժանդակէր բարոյապէս եւ նիւթապէս, իսկ Ուրֆայի Հայութիւնը ամբողջութեամբ թեւ ու թիկունք կը հանդիսանար :

Նման վտանգաւոր աշխատանք, առանց ժողովուրդի օժանդակութեան, անկարելի էր կազմակերպել : Ուրֆացին հպարտ է իրենցմով, եւ իրենք՝ Հայութեամբ :

Մկրտիչի եւ Յարութիւնի կեանքն ու մահը եղաւ հերոսական, անոնք ինկան դիւցազնական մահով : Իսկ Յակոբ Շէքոյեան իր պարտականութեան բերումով չկրցաւ մասնակցիլ հերոսամարտին, հակառակ իր քանիցս անյաջող փորձին քաղաք մտնելու համար : Ան փրկարար դեր կատարեց գաղթականներու կարաւանին, իր վրիժառու բազուկով՝ հարուածեց բազմաթիւ թուրք ջարդարարներ, ահարեկեց աւելի քան տասնեակ մը ոստիկան եւ զինուոր, Թէլ–Ապիատէն մինչեւ Ռագգա հետեւեցաւ գաղթականներու կարաւաններուն, փրկելով քանի մը

(*) Բոյսի արմատ մը, որմէ կը քաղեն զանազան նիւթեր, Զան, զովացուցիչ ըմպելիներ, եւայլն :

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԵԿԱՒ ՄԵԾ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻՆ ՕՐ. ԽԱՆԸՄ ՔԷԹԷՆՃԵԱՆ

Փոքր աղջիկ մըն էի այդ օրերուն, սակայն մտքիս մէջ անջնջելի կերպով տըպաւորուած են Ուրֆայի միամսեայ հերոսամարտին բոլոր անցքերը :

Մեր հերոսական քաղաքին կոխններուն մասին գրուած է արդէն : Ես միայն կ'ուզէի պատմել թէ ինչպէս ինկաւ մեծ հերոսուհին, Օր. Խանըմ Քէթէնճեան :

Հերոսամարտի վերջաւորութեան էր : Լեցուած էինք ամերիկեան կոյրերու դըպրոցին բակը : Մայրս այդ հաստատութեան մատակարարն էր : Այդ պահուն Խանըմ Քէթէնճեանը կեցած էր Միս Շաթըքի տան սանդուխներուն գլուխը : Մայրս իր մօտ կանչեց զայն : Հազիւ մեր քով հասած էր անիկա, երբ ժողովարանին բակէն խումբ մը զինուորներ սպայի մը առաջնորդութեամբ կուրանոցէն ներս մտան : Անոնք սկսան բակին մէջ գտնուողները քննութեան ենթարկել, խուզարկել, անոնց վրայէն զէնք գտնելու յոյսով : Երբ կարգը Խանըմ Քէթէնճեանին պիտի գար, ան արագ կերպով գօտիին մէջ պահուած ատրճանակը հանեց ու կրակեց սպային վրայ : Երբ սպան թեւերը տարածած կռնակի վրայ կ'իյնար, զինուորները կրակեցին Խանըմի կուրծքին ու հերոսուհին ինկաւ մեր ոտքերուն առջեւ :

Այս դէպքին ականատեսներս սեղմուեցանք իրարու՝ կայլերէ հրջապատուած ոչխարներու հօտի մը նման : Զինուորները զէնքերը բարձրացուցած հրամայեցին մեզի իրենց առջեւ շարուիլ : Կը սպասէինք որ անոնք կրակեն մեր վրայ, սակայն ով գարմանք, կարծես շշմած էին Խանըմ Քէթէնճեանի ցուցադրած վերջին այդ խիզախութենէն ու մեզ ապահով հասցուցին Զալոնց Խանը :

Ականատեսի այս վկայութիւնս, կ'ուզեմ որ արձանագրուի Ուրֆայի պատմութեան մէջ, որպէսզի մեր երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները օրինակ առնեն մեծ հերոսուհիին կեանքէն :

Յ. ԹԵՐԶԵԱՆ

ՈՒՐՖԱՅԻ ԿՌԻՒՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՂ

ԹՈՒՐՔ ԵՆԹԱՍՊԱՅԻ ՄԸ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ մէջ, 1915ի վերջերը համալսարանի հիւանդանոցին մէջ իբրեւ օգնական բժիշկ ծառայութեան կոչուած էի : Օրին մէկը հիւանդանոցի այն բաժնին մէջ, ուր ես կ'աշխատէի, վիրաւոր ենթասպայ մը բերուեցաւ : Այդ օրը ուրիշ վիրաւորներու կարգին անոր ալ անհրաժեշտ դարմանումները ըրի : Հիւանդանոցին օրէնքն էր իւրաքանչիւր հիւանդի կենսագրութիւնը եւ վիրաւորուելու պարագաները արձանագրել : Ցաջորդ օր այս ենթասպան հետեւեալը պատմեց .—

« Հալէպ էինք, հրաման ստացանք աճապարանքով Ուրֆա մեկնիլ, ըսին, որ կեաւուրները ապստամբած են ու պարտականութիւն պիտի ունենայինք զսպելու զանոնք :

« Երեք օր, գիշեր ու ցերեկ ճամբորդելէ ետք, Ուրֆայի մօտեցանք : Քաղաքին մէկ ժամ մնացած՝ գնդացիրներու եւ ռումբերու ձայնը լսեցինք, այն տպաւորութիւնը ունեցանք, որ լայն ճակատով ռազմադաշտ մը պիտի մըտնենք : Քաղաքին կէս ժամ մնացած մեզ հրահանգուեցաւ խճուղին ձգել ու յառաջանալ հիւսիսային կողմը տարածուող այգիներուն մէջէն : Մեզ դիմաւորելու եկած սպայ մը յայտնեց, որ ստիպուած են այդ կարգադրութիւնը ընել, որովհետեւ կեաւուրները դարանակալ կը սպասեն քաղաքին ճամբաներուն վրայ :

« Ցաջորդ օրը մեզ բաժնեցին կեավուրներուն թաղերը եզերող գիրքերուն, իսկ թնդանօթներն ալ զետեղեցին շրջակայ բլուրներուն եւ բերդին վրայ :

« Հրաման ունէինք ընդհանուր ամբողջութենէն ետք յարձակողականի անցնիլ : Առաջին օրը տակաւին անծանօթ ըլլալով մեր դիմաց գտնուողներուն ուժին, գործադրեցինք տրուած հրամանները, սակայն, այնպիսի դիմադրութեան մը հանդիպեցանք, որ բաւական զոհեր տալէ ետք ստիպուեցանք կրկին ապաստանիլ մեր դիրքերը : Անկէ ետք, այլեւս սկսանք խոհեմութեամբ շարժիլ, մինչեւ որ թնդանօթները գետնի հաւասար դարձուցին Հայոց տուներն ու դիրքերը : Սակայն, մեր այս յոյսերն ալ ի դերեւ ելան : Կեաւուրները կը կռուէին աւերակներու ետեւէն : Այն ատեն մեր հրամանատարը հրահանգեց զոհերու առջեւ կանգ չառնել ու ամէն գնով նուաճել ապստամբութիւնը :

« Ցաջորդ օր խիտ չարքերով յարձակման անցանք : Կեաւուրները կը դիմադրէին, սակայն, յայտնի էր որ իրենց վերջին օրերը կ'ապրէին : Մեր թաբուրը Խալիլ Րահման կոչուած լճակին կողմէն կը յառաջանար : Երկու կարեւոր թաղամասեր գրաւելէ ետք, հասած էինք եկեղեցիին մօտ, որ բերդի մը նման կը դիմադրէր տակաւին : Այդ օրը մինչեւ իրիկուն պէտք էր գրաւէինք եկեղեցին, այդ էր Ֆախրի փաշային հրամանը : Զինուորներս տասնեակներու բաժնելով տեղաւորած էի եկեղեցիին շրջափակին մօտ գտնուող կիսով աւերակ դարձած տունի մէջ եւ կը սպասէի, որ ամրակծութիւնը դադրելէն ետք յառաջ շարժինք : Այդ պահուն յանկարծ տղայ մը նշմարեցի, որ կեցած էր մեր դիրքին մօտ գըտնուող պատին վրայ, ուէն կախած էր դպրոցականի մը տոպրակ մը ու կարծես մեր կողմը կ'ուզէր անցնիլ : Այս տեսնելս ու խորհրդածելս երկվայրկեան չտեւեց, երբ այդ տղան իրարու ետեւէ երկու ռումբեր նետեց մեր զինուորներուն վըրայ : Երրորդ ռումբին միայն ձայնը լըսեցի, անկէ ետք պատահածներէն լուր չունեցայ : Երկու օր ետք երբ աչքերս բացի, ինքզինքս գտայ հիւանդանոցը՝ մահճակալին մէջ եւ փաթթուած վիրակապերով : Ա՜խ, այդ ի՛նչ լակոտ էր, հազիւ 14 կամ 15 տարեկան կար, սակայն հողէառ սատանայ մը ըլլար կարծես : Այդ քաղաքի բոլոր Հայերն ալ, մէջն ըլլալով նաեւ կիները, այդպէս էին, քաջ եւ անվախ մարդիկ, ափսո՜ս իրենց կեաւուր ըլլալուն : Ուրֆայի հիւանդանոցը գտնուած շրջանին այնպիսի դրուագներ պատմեցին վիրաւոր ընկերներս, որ պատմելը չի վերջանար » :

Ծննդավայրիս մասին երբ այս պատմութիւնները կը լսէի, կարելի է պատկերացնել թէ այդ պահուն ի՛նչ կը զգայի : Սակայն, մեծ ճիգ կը գործադրէի յուզումս յայտնի չընելու համար : Այս պարագան հազիւ թէ խուսափէր հիւանդին աչքերէն :

Քանի մը օր ետք, երբ ան հասկցաւ Հայ եւ Ուրֆացի ըլլալս, այն ատեն միայն անդրադարձաւ թէ ինչո՛ւ այլայլած վիճակ ստացած էի : Այս պարագան առաջին անգամ ինքն էր որ յայտնեց, բարեկամութիւն ցոյց տուաւ եւ սկսաւ գովասանքով խօսիլ Ուրֆացիներու մասին : Իր խօսքերուն համաձայն՝ Ֆախրի փաշան, հիացած՝ Ուրֆացիներու քաջութեան վրայ, կռուէն ետք ուզած է օգտակար ըլլալ Հայերուն, սակայն, չէ կրցած իր խօսքը արժեցնել :

ՏՈՔԹ Զ. ՔԻԼԷՃԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴԱՍԱԳԻՐՔԻ ՄԸ ՄԱՍԻՆ

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է «Աստղագիտութիւն» դասագիրքը, որ թարգմանութիւնն է ռուսերէն համանուն գիրքին :

Այս առթիւ, Լ. Միրզոյեան եւ Բ. Թումանեան, առաջինը Բիւրականի աստղադիտարանի անձնակազմէն, երկրորդը՝ Երեւանի պետական համալսարանի աստղագիտական ամպիոնի դոցենտ, «Սով. Հայաստան»ի Դեկտեմբեր 4ի թիւին մէջ ստորագրած են յօդուած մը, ուր կ'ըսեն ի մէջ այլոց : « Դասագրքում ոչ մի խօսք չի ասւում աստղերի եւ նըրանց սիստեմների յառաջացման ու զարգացման հարցերի վերաբերեալ մեր երկրում, մասնաւորապէս Հայաստանում, վերջին 15 – 20 տարում ստացուած կարեւորագոյն արդիւնքների մասին, արդիւնքներ, որոնք համընդհանուր ճանաչում են գտեր գիտական աշխարհում ... դասագրքում խօսւում է Եգիպտոսի ու Բաբելոնի հին դարերի աստղագիտական գիտելիքների մասին, սակայն ոչ մի խօսք չի ասւում հայկական լեռնաշխարհի այդ ժամանակուայ աստղագիտական գիտելիքների վերաբերեալ, որոնք չեն զիջիր առաջիններին : Ցայտնի է, նոյնիսկ, որ աստղային երկնքի առաջին բաժանումը համաստեղութիւնների կատարուել է այն տերիտորիայից, որի մեծ մասը գրաւել է հին Հայաստանը : Միր Կաթինի մասին խօսելիս անհրաժեշտ էր յիշատակել, որ դեռ եւս Է. դարում հայ նշանաւոր գիտնական Անանիա Շիրակացին գտնում էր, որ այն կազմուած է առանձին աստղերից :

« Դասագրքում նշուած է, թէ Ռուսաստանում առաջ ինչ օրացոյց էր ընդունուած : Մի՞թէ չէր կարելի որոշ տեղեկութիւններ տալ նաեւ հին Հայաստանում ընդունուած օրացոյցի մասին (տամարի, ամիսների ու շաբաթուայ օրերի հայկական անունները) : Չէ՞ որ հայկական օրացոյցը համարւում է պատմութեանը յայտնի լաւագոյն օրինակներից մէկը » :

ՊԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԸ

Հիմնուած է 1930ին : Երեսունեւհինգ տարուան ընթացքին ուսումնարանը արձանագրած է նորանոր յաջողութիւններ եւ տուած է 25 խումբ շրջանաւարտներ, որոնց շնորհիւ, այժմ, Երեւանի օփերան ունի 70 պարողներէ եւ պարուհիներէ բաղկացած պատկառելի խումբ մը :

Ուսումնարանը ունի հանրակրթարանի բաժին մը, ուր պատանիները եւ պարմանուհիները պարտադիր ձեւով կը սորվին երաժշտութիւն, թատրոնի պատմութիւն եւայլն : Միեւնոյն ատեն կը սորվին դասական եւ հայկական պարեր : Ցետագային բեմի վրայ կը կատարելագործեն իրենց արուեստը :

Մայիսին, Մոսկուայի մէջ իրենց սաները ներկայացուցին 15 հանրապետութիւններու պարարուեստի ուսումնարանները : Երեւանինը նկատուեցաւ յառաջադոյններէն մին :

ՊԱՂ ՍԱՌՈՅՑԻՆ ՎՐԱՅ

Երեւանցիները առաջին անգամ ըլլալով Դեկտեմբեր 7ին առիթը ունեցան դիտելու ուկրայնիական «Պաղ սառոյցին վրայ» խումբը : Սրահ մը արուեստական եղանակով սահադաշտի վերածուած էր :

Մ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Երեւանի մէջ մեծ շուքով բացումը կատարուեցաւ Մ. Նալբանդեանի յուշարձանին : Ներկայ գտնուեցան պետական դէմքեր եւ մտաւորականներ :

Խօսողներէն Գ. Հայրաթեան դիտել տալէ ետք, թէ Նալբանդեան հայ գրականութեան մէջ հիմը դրաւ քաղաքական քնարերգութեան, յայտարարեց . «Նրա բանաստեղծական ստեղծագործութեան պսակը, միաժամանակ վաթսունական թուականների քաղաքական բանաստեղծութեան լաւագոյն գործը հանդիսացաւ « Ազատութիւն» ծանօթ գործը » :

Ներկաներէն բանուոր Պ. Սարգսեան նոյն միտքը արտայայտած է, արտասանելով նաեւ քերթուածէն հատուած մը :

ՆԵՐԳԱՂԹ

Դեկտեմբեր 2ին Պաթումի ժամանեց Սուրիահայ հայրենադարձներու հինգերորդ կարաւանը՝ բաղկացած 392 հոգիէ :

տանեակ Հայեր : Ան ծպտուած էր արաբական տարազով : Անոր զոհերը յաճախ կը տապալէին Արաբներու յատուկ զէնքով, մուրճով կամ թօփուզով, (կլորաձեւ աւազը կարճ գաւազանի ծայրին փակցուած), հազուադէպ պայմաններու մէջ ատրճանակով :

Այս հսկան կոկորդը սրտին, որ չկրցաւ ժամանակին հերոսամարտին, զոհ գնաց այդ օրերու ահաւոր համաճարակին, երկրորդ ջարդարար թիֆիւսին :

Վարձքերնիդ կատար, համբուրելի հայրդիներ :

Յ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (98)

ԴԱՆԱԿԸ ԾՈԾՐԱԿԻՆ

Գործը լաւ կը քալէր – Մերթոնի զըգուշին ինծի հանդէպ եղերելի ընթացքով մը կը վերաբերուէր, բայց զուգը չատ հաճոյականութիւն ցոյց կուտար ինծի : Անիկա որեւէ թերութիւն չէր գտներ իմ վրաս եւ կ'ուզէր ամուսնանալ ինծի հետ կարելի եղածին չափ շուտ : Ամուսնոյս Լորտ Էճվարի եղբօրորդւոյն ձերբակալութիւնը աւելի մեծ հանդստութիւն պարգեւեց ինծի : Հետզհետէ աւելի կը մտայեր այն գաղափարիս վրայ, զոր ունեցած էի, պատուելով Գարլոթա Ատամսի նամակին մէկ էջը :

Ինչ կը վերաբերի Տոնալտ Րոսսին, պէտք է ըսեմ որ անբախտ երիտասարդն էր : Հացկերոյթին ընթացքին գիս այնպէս սուր հայեացքով քննելուն պատճառը չէի հասկցած : Իբր թէ Փարիսը որուն մասին խօսուեցաւ, մարդ մըն է եւ ոչ թէ քաղաք մը : Ես կ'անդիտանայի թէ ով էր այդ Փարիսը ... Անմանօյն դէպս ծիծաղելի կը գտնեմ որ այդ անունը տրուած է մարդու մը : Ինչ որ ալ ըլլար, սակայն, հարկ էր որ վերջ մը կարենայի դնել Տոնալտ Րոսսի ցոյց տուած հետաքրքրութեան : Ժամանակ չկար երկարօրէն մտածելու, ուստի գործնական ըլլալ ուզեցի : Մէկէն տուած որոշումս յաջողութեամբ պսակուեցաւ : Անկէ յետոյ այլեւս վերջնականապէս վտանգէ զերծ ըլլալ կարծեցի :

Էլիզ հաղորդեց ինծի, որ հրաւիրած էիք զինքը ձեզի մօտ, հարցաքննելու համար : Անմիջապէս հասկցայ որ ձեր հետաքրքրութիւնը կապ ունէր Պրիան Մարթընի հետ իմ ունեցած յարաբերութիւններուս հետ, առանց սակայն գուշակելու թէ ուր կ'ուզէիք յանգիլ : Դուք կարեւոր չէիք նկատած հարցնել իրեն, թէ արդեօք ի՞նչ զացած էր Փարիզ ոսկի տուփը բերելու համար : Ենթադրած էք, հաւանաբար, որ եթէ ձեր հարցումը ինծի կրկնէր, ես կրնայի զգալ սպառնացող վտանգը : Այսուհանդերձ տեսակ մը զարմանք եւ կասկածամտութիւն ունէի, գիտնալով որ իմ բոլոր շարժումներս ծանօթ էին ձեզի :

Այդ վայրկեանէն ասդին՝ ես զգացի որ իմ բախտիս անիւը հակառակ դառնալ սկսած էր : Մի՞թէ չէ՞ք ցաւիր այն բոլոր չարիքներուն համար որոնց ենթարկեցիք զիս : Ես միմիայն եւ պարզապէս երջանիկ ըլլալ կ'ուզէի իմ գիտցած ձեւովս : Եթէ ունեցած չըլլայի Սալուայի այն տեսակցութիւնը ձեզի հետ, դուք ամենեւին առիթը պիտի չունենայիք իմ խնդրովս զբաղելու : Ես երբեք չէի կարծեր թէ այդքան յամառատես էք դուք : Ձեզի տեսնողը չի կրնար այդ հաւատքը ունենալ :

Հակառակ բոլոր մտահոգութիւններուն, որ զատավճիռը պատճառած է ինծի, ոչինչ կորսնցուցած եմ իմ գեղեցկութենէս : Ճիշդ է, որ քիչ մը տժգոյն եմ եւ նիհար, բայց ատոնցմով աւելի հրապուրիչ եմ դարձած : Ամէն ոք կը հիանայ քաջութեանս վրայ :

Իմ պարագաս անզուգական է ոճրային պատմութիւններուն մէջ :

Այժմ հարկ է որ վերջացնեմ նամակս : Մնաք բարով : Ես կը պահեմ բոլանդակ իմ հանդարտութիւնս եւ ամենեւին չեմ զարհուրիր զալիքէն : Վաղը պիտի տեսնեմ խոստովանահայրս :

Կը ներեմ ձեզի : (Քրիստոնէաբար՝ միթէ հարկ չէ՞ ներել թշնամիները) :

ԺԱՆ ՎԻԼՔԵՆՍՈՆ

Յ. Գ. — Կը կարծէ՞ք թէ ինծ ալ տեղ մը կը յատկացուի Թիւսաւո թանգարանին մոմէ արձաններու կարգին :

ԱԿԱԹԱ ՔՐԻՍՏԻ

(ՎԵՐՋ)

Այրի Տիկին Քնարիկ Զավուշեան, Տի-կին Հայկուհի Զավուշեան եւ զաւակն, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Ինճէեան եւ զաւակնե-րը, ինչպէս նաեւ Կոմիքեան ընտանիքնե-րը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուս-նոյն, հօր, մեծ հօր եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ԶԱՎՈՒՇԵԱՆԻ

(Ատափազարցի)

մահը որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 5ին, 82 տարեկանին, Սէնթ Օպան (Սաորին Ալպեաններ):

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժշկական Միութիւնը դասախօ-սութիւն մը կազմակերպած է այս Չորեք-շաբթի ժամը 21ին, Հայ Մշակոյթի տու-նը, 17 Րիւ Պլէօ:

Կը խօսի Բժ. Ռ. ՏԷՐ - ԴԱՒԹԵԱՆ

Նիւթ.— Հայկ. բժշկութեան ճանի մը պատմական կէտերը մինչեւ ճասներորդ դար (ֆրանսերէն):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Յ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ըն-կերուհիները այս Երեքշաբթի ժամը 15-ին, Ազգային Տան սրահը: Կարեւոր օրա-կարգ: Կը խնդրուի ճշգապահ ըլլալ:

GALERIE

DAVID-GARNIER

6, Ave. Matignon — Paris

CARZOU

DESSINS REHAUSSÉS

Jusqu'au 18 Décembre

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մաս-նաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շա-բաթ, Մարտ 5ին Սիփլանտիտի սրահին մէջ:

×

Մուրատ - Ռափայէլեան Նախկին Աշա-կերտաց Միութեան

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6ԻՆ

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թա-տերական ներկայացումը՝

ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հան-դէսը Մարտ 28ին, կիրակի օր:

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2·30, Սալ տը լա Շիմի:

×

ՎԻԷՆ.— Մանուկներուն օրը Յունուար 9ին, Սէրքլը Կաթոլիկ սրահին մէջ:

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի պարահանդէսը Դեկտեմբեր 18ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ: Մանրամասնութիւնները յե-տագային:

×

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը Յուն-ուար 16ին Ազգային Տան սրահը:

×

Մանուկներու Օրը կը տօնուի Տէսինի մէջ Յունուար 9ին Շաբաթ երեկոյեան, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ (Փարիզահայ Տիկնանց Միու-թիւն) ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱ-ՀԱՆԴԷՍԸ 23 Յունուար, Ամպասատէօրի սրահին մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Այրի Տիկին Պ. Զիլինկիրեան կը նուիրէ տասը ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման, Տիկին Ծ. Միսաքեանի մահուան տարե-դարձին առթիւ:

×

Կարտանէն Պ. Խաչատուր Գինոսեան իր ծնողաց յիշատակին եւ իր կնոջ մահ-ուան Բ. տարեդարձին առթիւ յիսուն ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԾԱԽՈՒ Է

Սեւրանի բանուկ պողոտայի վրայ ծա-խու է պատերով:

Ա) Նպարավաճառի խանութ մը, նը-կուղ, կառատուն, բնակարան երեք սեն-եակ, գին 100·000 ֆրանք:

Բ) Սրճարան, 9 մեթր ճակատ, մեծ լի-սանս, յարակից սրահը՝ հինգ մեթր բար-ձրր, 280 քառ. մեթր ամէն իրաւունք, թատրոն, սինեմա, պար, խնջոյք եւն., սու - սոլ, 200 քռ. մեթր (երեքը միա-սին): 200·000 ֆրանք:

Գ) Բնակելի սենեակներ՝ զանազան գի-ներով:

Վճարման դիւրութիւն:

Հասցէ՝ 87 Ավընիւ տը Լիվրի, Սեւրան:

Հեռաձայն 929 76 - 40

« Լիոն եւ շրջակայի մէջ տուն շի-նելու համար մասնաւոր պատրաս-տուած հողեր եւ վիլլաներ, նմա-նապէս Լիոնէն 5էն 20 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ հողեր (industriels)

Մասնաւոր հաստատութիւն մը ուր կրնաք դիմել ամենայն վստահու-թեամբ.

Տնօրէն Ա. ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

BRON - Immobilier

109 bis, Ave. Franklin-Roosevelt

BRON (Rhône)

Tél.: 70-88-68 et 70-88-69

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

ՏԷՍԻՆԻ մէջ, յարկաբաժիններ ֆօ-փրոփրիէթէ էֆ 3, էֆ 4, էֆ 5: Դիմել Ս. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ ամէն օր, 12 Րիւ տը Նանսէն: Հեռաձայն 49-50-82, ժամը 12·30էն 14 եւ 19էն 20·30:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ֆ.

Շրջանակով 300 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél.: PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ժամը 16ին:

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ հանդէսը Դեկտեմբեր 19-ին, կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին վար-ժարանին մէջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳՕՅԱՄԱՐՏ

ՕՐԱՑՈՅՑ 1966

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդի Մարսէյլի շրջանի:

Ապսպրանքներու համար դիմել՝

O. DJARAYAN

2, Place de la Corderie

13 MARSEILLE (7e)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՊԱՀՏՕՆԵԱՅ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Աղքատախնամ ընկերակցութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կը փնտռ-ռէ.— Ա) Տնօրէն, օժտուած վարչական կարողութիւններով եւ տեղեակ հաշուա-կալութեան:

Բ) Հիւանդապահուհիներ, վկայեալ Փարիզէն կամ այլուր:

Գ) Կառավար (շօֆէօր):

Թեկնածութիւնները ներկայացնել գը-րաւոր Աղքատախնամի գրասենեակը՝

Association Arménienne d'Aide Sociale

32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Համախորհրդակցական Միութեան Ֆը-րանսայի շրջանի 1966ի օրացոյցը:

Գին 2·50 ֆրանք, դիմել մասնաճիւղե-րու վարչութեանց:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

Կազմակերպուած Յ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ մասնաճիւղերու կողմանէ իրենց կայանի տասնամեակի առիթով եւ անոր ի նպաստ:

Հրաւիրուած է Լոնտոնէն Հայ Երիտասարդաց Միութեան Թատերախումբը, ներ-կայացնելու Գ. Սնդուկեանցի

ՊԵՊՕ

Շաբաթ՝ 18 Դեկտեմբեր	ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մէջ ժամը 20·30ին
Կիրակի՝ 19 Դեկտեմբեր	ՍԱՐՍԷԼԻ մէջ ժամը 15ին
Երկուշաբթի՝ 20 Դեկտեմբեր	ՓԱՐԻԶԻ մէջ ժամը 20·30ին
Երեքշաբթի՝ 21 Դեկտեմբեր	ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ մէջ ժամը 20·30ին
Կիրակի՝ 26 Դեկտեմբեր	ԼԻՈՆԻ մէջ ժամը 15ին
Չորեքշաբթի՝ 29 Դեկտեմբեր	ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ժամը 20·30ին
Հինգշաբթի՝ 30 Դեկտեմբեր	ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ ժամը 20·30ին,

Տոմսեր կը վաճառեն Կապոյտ Խաչի գր ասենեակը, հայ գրավաճառատուները եւ Խաչուհիները:

Ապահովեցէք ձեր տեղերը:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազ-դերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԷԻՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ - ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Ste le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI 14 DECEMBRE 1965
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

ԽԱ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10484
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
41e ANNÉE — No 10.484

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ - ՄԻԹՐԱՆ՝ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

Տը Կոլ եւ Միթրան 15ական վայրկեան խօսեցան հեռատեսիլէն եւ ձայնասփիւռէն։ Մինչ տը Կոլ կիրակի օր ձայնասփիւռէն կը կրկնէր ինչ որ ըսած էր հեռատեսիլէն, Միթրանի ձայնասփիւռի ճառը պատասխան մըն էր տը Կոլի յայտարարութեանց։

Նախագահ տը Կոլ յառաջդիմութիւն, անկախութիւն եւ խաղաղութիւն խոստացաւ ժողովուրդին։ «Ձեզմէ կախում ունի, որ ի վերջոյ, նոր Հանրապետութիւնը, եթէ պահուի եւ զօրանայ ձեր կողմէ իր նախագահին անձով, շարունակէ եւ զարգացնէ, նախ իրեն հետ, յետոյ յաջորդներու, յառաջդիմութեան, անկախութեան եւ խաղաղութեան իր գործը։ Այդ պայմանով մասին է որ պիտի խօսիմ, այս իրիկուն»։ Ու նախագահ տը Կոլ առանձին առանձին կը ծանրանայ այս երեք հետանկարներուն տարրերուն վրայ։ Ինչ կը վերաբերի յառաջդիմութեան, կը բացատրէ թէ ինչ կատարուած է եօթը տարիէ ի վեր բոլոր մարզերուն մէջ։ Ինչ կը վերաբերի անկախութեան, աշխարհի մէջ կան մեծ իշխանութիւններ որոնց մէջ կ'ապրի Ֆրանսա։ Ներկայիս երկու հսկայ պետութիւններ՝ Միացեալ Նահանգները եւ Խորհրդային Միութիւնը մրցակցութեան մէջ, Չինաստան՝ հսկայ իր զանգուածով եւ ապագայով, արեւմտեան Եւրոպա, որու ամէն բան կը հրամայէ որ միանայ, վերջապէս Ափրիկէի, Ասիոյ եւ Լատին Ամերիկայի երրորդ աշխարհը։ Այս ամբողջին նկատմամբ, ի՞նչ կ'ընէ Ֆրանսա։ Եթէ Ֆրանսա կը մնայ Ամերիկայի բարեկամն ու դաշնակիցը, եթէ, վարչակարգերը ինչ ալ որ կ'անցնին, բնական շատ նմանութիւններ եւ հասարակաց մեծ շահեր կը պահէ Ռուսիոյ հետ, չընդունիր ենթարկուիլ մէկուն կամ միւսին։

Վերջապէս խաղաղութեան մասին, անհրաժեշտ է որ հիւլէական զէնքերը չօգտագործուին։

Միթրան յայտարարեց թէ այլեւս քաղաքական մեծամասնութիւն չկայ Ֆրանսայի մէջ, վասնզի որոշ քաղաքականութեան մը, Զօր. տը Կոլի ու իր կառավարութեան քաղաքականութեան դատապարտուեցաւ։ Դեկտեմբեր 5էն ի վեր այլեւս կոյր մեծամասնութիւն չկայ, ու նէմի՞ր երեսփոխանը կը չքանայ։ — «Ո՞ր կողմն է արկածախնդրութիւնը որու մասին այնքան կը խօսուի այս օրերս։ Անո՞ր կողմը որ ոչ մէկ բան կ'առաջարկէ եւ այնպէս պիտի ընէ որ Ֆրանսան տեւական կայսրութեան փարչամենւն անցնի մենատիրական կայսրութեան, կամ անոր կողմը որ կը խօսի յստակօրէն եւ կ'ըսէ թէ ինչ պիտի ընէ»։

Ձայնասփիւռէն, Միթրան յայտարարեց թէ «մարդ մը ընտրել, առանց քաղաքականութիւն մը ընտրելու անհատական իշխանութեան կ'առաջնորդէ։ Այդ էր որ պատահեցաւ 1958ին։ Ինչ որ կը մեղադրեմ Ե. Հանրապետութեան այն է որ ինքզինքին տալ անհրաժեշտ հիմնարկութիւնները իր աշխատանքը առնելու համար եւ սակայն ձախողեցաւ այդ աշխատանքին մէջ»։

Միթրան կէտ առ կէտ պատասխանեց նաեւ տը Կոլի յառաջդիմութեան, անկախութեան եւ խաղաղութեան։

× Մօրիս Ֆօռ զօրավիգ կը կենայ Միթրանի։ Նոյն դիրքը կը բռնեն նի Մոլէ, Վալտէք - Ռոշէ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՌՋԻ ՕՐ, մինչ ամէն ինչ պատրաստ էր եւ «Ճէմինի 6»ի թռիչքին պատրաստութիւնները սկսած էին արդէն, յանկարծ, բէֆնիֆ դժուարութեան մը հետեւանքով թռիչքը տեղի չունեցաւ։ Կ'ենթադրուի թէ մինչեւ յառաջիկայ Ուրբաթ Ամերիկացիք պիտի կարենան յաղթահարել դժուարութիւնները եւ յաջողութեամբ պտտիլ միջոցին մէջ «Ճէմինի»ներու հանդիպումը։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ ռուս ուսանողներ ցոյց մը կատարած են, բողոքելու համար Անտրէ Սինիավսքի գրագէտին արգելափակման դէմ։ Սինիավսքի ամբաստանուած է ծածկանունով Արեւմուտքի մէջ գիրքեր տպած ըլլալու յանցանքով ու բանտարկուած։ Ոստիկանութիւնը վրայ հասած է երբ երկու հազար ուսանողներ հաւաքուած էին Պուշքինի արձանին շուրջ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարար Տին Ռըսք, որ երկու օրէ ի վեր Փարիզ կը գտնուի ընկերակցութեամբ պաշտպանութեան նախարար Մաք Նամարայի եւ ելմտական նախարար Ֆաուլէրի, տեսակցութիւններ պիտի ունենայ Ատլանտեան Ուխտի իր գործակիցներուն հետ։ Հակառակ տարիներու սովորութեան, Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարը պիտի չտեսակցի Զօր. տը Կոլի հետ, ընտրապայքարին պատճառով։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ Քրիստոնեայ – Դեմոկրատ Միութիւնը, որ իր համաժողովը կը գումարէ Սիկիլիոյ մէջ եւ որուն կը մասնակցին ինը երկիրներու քաղաքական ղեկավարներ, որոնց մէջ նաեւ Ֆրանսա, առջի օր միաձայնութեամբ յանգեցաւ այն եզրակացութեան, որ Հասարակաց Շուկայի երկիրները շարունակեն Եւրոպայի ամբողջականութիւնը։

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ նախագահ Այուպ Խան, անցեալ Շաբաթ օր Լոնտոնի մէջ Ուիլսընի հետ տեսակցելէ ետք, մեկնեցաւ Նիւ Եորք։ Փաքիստանի նախարարը Միացեալ Ազգերուն նիստին խօսք առնելէ ետք պիտի անցնի Ուաշինկթըն, տեսակցութիւններ ունենալու համար նախագահ Ճոնսընի հետ։

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ Պահպանողականները այն կարծիքը ունին թէ Ուիլսըն կը խորհի ընդհանուր ընտրութիւններ կազմակերպել 1966ի Մարտին։ «Սընտէյ Թայմզ» եւ «Սընտէյ Էքսփրէս» առջի օր այս լուրը կը հաղորդէին, աւելցնելով թէ Ուիլսըն վերջնական որոշում մը պիտի տայ յառաջիկայ Յունուարին, Հուլի մասնակի ընտրութիւններէն ետք։

ԱՆԳԼԻԱՅԻ ծանօթ վիպագիր Սոմըրսէթ Մոմ, 91 տարեկան, անցեալ Շաբաթ օրուընէ ի վեր մահաքունի մէջ է Նիսի անգլեւամերիկեան հիւանդանոցին մէջ։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ եպիսկոպոսապետ՝ կարդինալ Վիշինսկի, անդրադառնալով գերման եւ լեհ կղերին փոխանակած նամակներուն եւ համայնավար կուսակցութեան քննադատութեանց, ըսաւ իր կիրակնօրեայ քարոզին մէջ. — «Տառապեցանք մեր հայրենիքին, մեր նախաձեռնութիւնը չի կրնար ամօթի նիւթ ըլլալ, ամէն դատ ինչ որ ըսէք, հէքիաթ նկատեցէք»։

ԻՐԱՔ համաձայնեցաւ վերահաստատելու իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Սուրիոյ հետ, դեսպանական աստիճանի վրայ։

ԿԻՊՐՈՍԻ Արտաքին նախարար՝ Կիպրիանու յայտարարեց Ազգաժողովին մէջ որ Կիպրոսը որեւէ գնով Ենոսիս չընդունիր։ Արդարեւ Կիպրոս չուզեր որ Յունաստանի հետ միացման փոխարէն, խարիսխներ տրուին Թուրքիոյ։

ՈՂԲ ԵԴԵՍԻՈՅ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յետոյ Շնորհալի կը նկարագրէ, միշտ քաղաքին բերնով, Եդեսիոյ աշխարհագրական դիրքը եւ անցեալ փառքը.

Գետոց նման վտակ հոսէր,
Ջրուրաստան արբուցանէր :
Ծովն ի միջի իմ ծածանէր,
Քաղցրիկ օդովն ծիծաղէր :
Զաղտեղութիւն տղմի մաքրէր
Եւ զհրապարակսն զարդարէր :
Սաղարթաքեր ծառովք ծաղկէր,
Առատագոյն պտղաւէտէր,
Տերեւախիտ հեզիկ շարժէր,
Հոտ անմահից յիւրմէ բուրէր :
Առաւօտուն ցօղն իջանէր,
Ոսկենման նանանչ փայլէր :
Անհամեմատ յերկրի նա էր,
Պտղովք ամեն զոր ընծայէր,
Զոր եւ աճել ով ոք կարէր
Մի առ միոյ՝ բէեւ կամէր :

Շնորհալիի օրով՝ 70 գիւղ ունէր Եդեսիա, եւ այս գիւղերուն մէջ՝ Եդեսիա կը կանգնէր ինչպէս աքաղաղ մը հաւերով շրջապատուած.

Կամ թագուհի յոյժ գեղաւոր
Ոսկետրտուն եւ նամկաւոր :

Հին օրերու իր փառքն ու փայլքը, պայծառ եկեղեցիները եւ ճոխ վաճառանոցները նկարագրելէ ետք՝ կը սկսի ողբալ իր ճակատագիրը։ 40 տարիներէ ի վեր անհոգութիւն կը տիրէր, պաշտպանութեան մասին մտածող չկար։ Թշնամին նկատեց որ Եդեսիա լքուած էր բախտին։ Եւ յանկարծ օր մը թշնամին եկաւ պաշարեց։ Քաղաքացին զէնքի դիմեց, բայց ափսո՜ս ուշ էր, — զօրքէն օգնող չեկաւ եւ իր սեփական ուժերով կռուեցաւ յուսահատ։ Եւ Եդեսիա կը շարունակէ ողբը.

Աստուոր սիրտ իմ ճմլի,
Երիկամունքս զալարին,
Ցաւ հարկանի որովայնիս,
Միտք եւ հոգիս իմ այլայլին
Մինչդեռ յիշեմ զօրն ահագին
Եւ զառաւօտն մթագին,
Զանլոյս ցերեկն խաւարին
Որ լուսացաւ նսեմ խորին,
Յորժամ զհուրն Սոդոմին
Ներքուստ ի վեր բորբոքեցին
Ոչ ի վերուստ անձրեւածին,
Այլ ի ստորիւս փորածին :

Ահելի պատերազմ մըն է որ տեղի կ'ունենայ։ Եդեսիացիք կը կռուին առիւծի պէս, թոյլ չտալով որ թշնամին խուժէ քաղաքին դռներէն ներս։ Թշնամին կը փորէ պարիսպներուն տակը, ական կը գործածէ եւ կրակ կը թափէ, ի վերջոյ յաջողելով փլցնել պարիսպները։ Եդեսացիք կը մերժեն անձնատուր ըլլալ, եպիսկոպոսներուն եւ քահանաներուն քաջալերանքով թիզ առ թիզ կը պաշտպանեն քաղաքը, կոտորելով ներխուժողները.

Եւ որպէս փայտ ինչ անտառի
Յանօրինաց կոտորէին
Մինչ զի զահի հարկանէին
Եւ յետս ընդդէմ նահանջէին :

Թշնամի հրամանատարը կը գոռայ. — «Ի սո՜ւր, յաւա՜ր եւ ի գերութի՜ւն»: Եւ վայրենացեալ թշնամին՝

Իբրեւ զեռանդ պտուտքէին,
Տրջան առեալ շուրջ քաղաքին
Զեռամբ յեռալ տագնապէին,
Մի առ միով արշաւէին,
Փողս եւ զոսերս զոչէին,
Իբրեւ յամպոցն որոտային,
Ձայնս ահագինս հնչէին,
Մինչ զի զերկիր դղրդէին :

Քաղաքին պաշտպանները կը նահանջեն դէպի բերդ, ժողովուրդը կը հետեւի, բայց բերդը չէր կրնար ընդունիլ այդքան մարդ, եւ ահա կը սկսի աննկարագրելի կոտորած մը :

Որպէս զայլք ի հօտ զառանց՝
Ի մէջ նոցունց անկանէին,
Առհասարակ կոտորէին,
Արեան վտակք հոսէին :

Ամէնէն զարհուրելի տեսարանը պարզուեցաւ բերդին դրան առջեւ, երբ դուռը փակուեցաւ։ Դուրսը մնացողներուն վիճակուած դժբախտութիւնը աննկարելի է պատմել.

Յայնժամ առ դուրսն կ'ուտէին
Իբրեւ զշեղջս անհնարին,
Կամ յօրինակ մայրից փայտին
Միմեանց վերայ դիզանէին :
Արք եւ կանայք, ծերք եւ տղայք,
Մանկունք, ամէն չափ հասակին :
Դստերքն ի մարց լայինն գրկին
Եւ ընդ յալոցն նուաղէին,
Մարք զտղայսն գրկէին,
Ի միասին մեռանէին :

Կը թուի թէ այդ շրջանին Եդեսիոյ բնակչութիւնը կը բաղկանար չորս ազգութիւններէ, որովհետեւ ողբասացը կը յիշէ թէ եպիսկոպոսներն ալ կը մասնակցին այս կռուին։ Հոռոմայեցւոց եպիսկոպոսը ծեր էր, կ'ըսէ, բայց կռուեցաւ քաջաբար։ Իսկ Հայոց եպիսկոպոսը շարունակ կռուեցաւ, քանիցս վտանգաւոր դիրքերու մէջ մնաց, բայց եւ այնպէս յաղթեց ամէն դժուարութեանց, զարկաւ բայց չզարնուեցաւ, սպաննեց բայց չսպաննուեցաւ։ Ի վերջոյ

Անճամբ տուեալ զանձն իւր ի մահ
Իբր յօրինակ հօտից նորին :

Թշնամի հրամանատարը կ'առաջարկէ բերդապահներուն որ անձնատուր ըլլան, խոստանալով չդպչիլ իրենց կեանքին : Բայց հայու բերդէն դուրս ելած՝ բոլորն ալ կը սպաննուին նետահար եւ սրախողխող :

Այնուհետեւ Եդեսիա կ'ողբայ իր փառքը, իր սքանչելի եկեղեցիները, որոնց զանգակատուներէն այլեւս կը լսուի միայն մուէզզինին ձայնը :

Յետոյ ողբերգուն անէծք կը կարդայ նման դժբախտութեանց պատճառ դարձողին.

Արդ քեզ ելցէ կարևն յօրեր,
Եւ Կայենին հասցէ երեր :
Ի դառնութիւն դարձցին տարերք,
Ջրհեղեղին ելցեն գետեր :
Սեաւ ամպ մթին կարկտաբեր
Զձեզ արասցէ անպտղաբեր,
Սոդոմացւոց հուր ծծմբեր
Իջցէ ի գլուխդ արհնաբեր :
Հարցէ զարեւդ ի սուր սուսեր,
Իբր յանխնայ յիս դու հարեր :

Հուսկ յետոյ նահատակներուն, իր կոտրեալ եւ կորուսեալ զաւակներուն ուղղելով խօսքը, կ'ըսէ՝ «դուք մեռած չէք».

Բայց դուք, որդի՛ք իմ սիրելիք,
Չէք ինձ մեռեալ, այլ կենդանիք,
Քանզի յերկրի նահատակեալք
Եւ ի յերկինս պսակիք : 6

ԱՅՍՕՐ
ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ
ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ
Հեղինակ Փիէր Մարտօնի
Շահեկան վէպ մը արեւելեան կեանքէ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

« Հին թղթեր քրքրելիս, պատահաբար ձեռքս ընկաւ հետեւեալ գրութիւնը Շահան Շահնուրի մասին՝ գրուած «Վէմ»ի համար :

Վէմը հոգին աւանդեց եւ գրուածքը մնաց անտիպ հին թղթերի փոշիների մէջ :

Կարելի էր զամբիւղը նետել եւ տիե-զերքում ոչինչ չէր պակասի, բայց ես ուզում եմ հրատարակել : Դրանով ուզում եմ յայտնել իմ հիացումը Շահնուրի տաղանդի հանդէպ, որ հէնց սկզբից գրաւել էր իմ սիրտը :

Ուզում եմ նաեւ յայտնել իմ ցաւն ու բողոքը, որ Շահնուր մեր «փոքր ածուն» փոխել է ուրիշի «մեծի ածուի» հետ :

Մեր «փոքր ածուն» հարազատ է հայի հոգուն : Նրանց վրայ աճում է հովիտների շուշանն ու դաշտերի եղակը, որոնք պակաս հոտաւէտ ու համեղ չեն, քան ֆրանսական անտառի պտուղները :

Ես հասկանում եմ մարդու ձգտումները դէպի լայն հորիզոններ, բայց ամէն քանակ որակ չէ :

Ս. Վ.

Հայ մշակոյթը շատ սիրող մարդիկ յաճախ ծանր մտածումներ են ունենում արտասահման տարագրուած մեր գրականութեան ճակատագրի մասին : Արդար անհանգստութիւն. արտասահմանի հայ գրականութեան ապագան իրօք որ մտահոգիչ է : Ինչպէս բոյսը՝ գրականութիւնը ծնունդ է հողի, ազգային բնական միջավայրի : Աշխարհագրութիւնը անհրաժեշտ պայման է գրականութեան զարգացման : Իսկ հայ գաղութները, յայտնի է, աշխարհագրութիւն չունին, զուրկ են սեփական հողից ու հայրենի միջավայրից : Եթէ Հայաստանը, վերջի վերջոյ, չդառնայ գաղութահայութեան համար ոչ միայն վերացական ներշնչարան, այլեւ մայր գիրկ, որ իր մէջ ամփոփէ Սփիւռքում տարածուած զանգուածներն էլ, կամ գէթ ազատ եւ կենդանի հաղորդակցութեան մէջ չմտնէ նրանց հետ, ժամանակի ընթացքում բոլորովին կը ցամաքի ուխշը՝ գաղութահայ մշակոյթի երակներից եւ անխուսափելիօրէն կը մեռնի նաեւ արտասահմանի հայ գրականութիւնն էլ : Այս պէտք է գիտակցել, ամէն կնով բանալ Հայաստանի դռները, գրական — մշակութային գործօն յարաբերութիւն ստեղծել դրսի եւ ներսի միջեւ, որպէսզի «ներսը» օգտուի դրսի մտաւորական ուժերից, իսկ «դուրսը» ունենայ շնչելու համար ազգային թթուածին :

Այսօր բարեբախտաբար այս վտանգը անմիջական չէ : Մեր վախերը վաղուայ վախերն են : Այսօր ազգային մարմինը արտասահմանում դեռ կենդանի է եւ շարունակում ստեղծագործել : Ապացոյց՝ խրար յետեւից լոյս տեսնող արժէքաւոր երկերը, հետզհետէ կազմաւորուող եւ գրական կեանքի նախաբեմում հաստատուող երիտասարդ գրողները : Ճիշդ է, դրանք բոլորն էլ դեռ ծնունդ են ազգային միջավայրի, իրենց գրական դաստիարակութիւնը ստացել են այնտեղ, մայր հողին կպած ժողովրդի մէջ եւ արտասահմանում միայն զարգացրել ու կատարելագործել են իրենց կարողութիւնը, բայց օտար միջավայր ընկնելով էլ ոչ միայն չխամրեցին ու չմեռան, ոչ միայն մնացին կենդանի ու ստեղծագործութեան ճիգեր են անում, այլեւ արտադրում են ինքնուրոյն եւ արժէքաւոր երկեր : Լեզուն եւ ոճ են մշակում, աշխատում են օտար հողի վրայ հայ գրական ծաղիկներ բուսցնել : Եւ ինչ որ զարմանալի է — եւ ուրախալի ի հարկէ — որոշ չափով յաջողում էլ են :

Այդ երիտասարդ գրողների բանակն ու որակը խոտոր համեմատում են իրար. այնքան որակով՝ բարձր :

Միայն երկու փոքրիկ հատորիկներ — այս է Շ. Շահնուրի դրեթէ տասը տարուայ գրական վաստակը : Ուրիշ երիտասարդներ այդքան ժամանակամիջոցում ամբողջ դէզեր արտադրեցին : Շահնուրը չի հետեւում նրանց օրինակին, քանի որ նրան չի հրապուրում : Նա ստեղծագործում է դանդաղ, բայց ինչ որ տալիս է՝ լիահնչուն արժէք է : Իր այս երկու հատորիկով նա արդէն հաստատուն քայլերով մտաւ Հայոց գրականութեան մէջ եւ գրաւեց իրեն համար որոշ տեղ : Այդ տեղից նրան այլեւս անկարելի է հեռացնել : Իրենից կախուած է նուաճած տեղի սահմանների ընդլայնումը, բայց եթէ սրանից յետոյ մի տող էլ չգրէ, Հայոց գրականութեան պատմութեան էջերում նրա տեղը ամրապնդուած է :

Շահնուրը, ինչպէս Համաստեղը, ինչպէս ամէն մի իսկական տաղանդ, Հայոց գրականութեան մէջ մտաւ անաղմուկ, «առանց երգի» : Մի գեղեցիկ օր «Յառաջ»ի էջերում սկսեց տպուել «Նահանջը առանց երգի», համար յետեւից՝ աւելի եւ աւելի յայտնի դարձաւ, որ բնութիւնը մի նոր շնորք է պարգեւում Հայոց գրականութեան : Երբ 1929ին լոյս տեսաւ «Նահանջը առանց երգի» հատորը, այլեւս ոչ մի կասկած չէր մնում, որ յանձին Շահան Շահնուրի Հայոց գրականութիւնը մի նոր նուաճում է անում :

Ճիշդ է, հայ գրական քննադատութիւնը, բաւարար յստակութեամբ չարտայայտուեց Շահնուրի գործի մասին, եւ երիտասարդ հեղինակը չլսեց գնահատման որոշ խօսք : Եղան նոյնիսկ վերապահումներ, որ մասամբ արդիւնք էր «Նահանջ»ի ներքին անորոշութեան, բայց

Հայոց գրականութիւնը վաղուց է որ գրական քննադատութեամբ չի առաջնորդւում, ոչ էլ պարբերական մամուլի կողմից. հայ հեղինակը ինքը, իր ճակատի քրտինքով է ճանապարհ բաց անում իրեն համար :

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

(Շար.)

ԹԱՆԳԱՐԱՆՆԵՐԸ ԵՐԿՐԷ ԵՐԿԻՐ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՆԷՇԸՆԸԼ ԿԱԼԸՐԻՆ

Թրաֆալկար Սքուէրի *պղուններն անկլիական դաստիարակութիւն մը ստացած են : Սուրբ Մարկոս հրապարակի աղաւնիներուն նման դեր — մուրացկաններ չեն, եւ ոչ ալ համբաւը հեղնող փողոցայիններ՝ ինչպէս Թիւըլրիի աղաւնիները : Դեռ շատ փոքրիկ, արդէն իսկ դաստիարակած են զիրենք անգլիացին բնորոշող խոհեմ քաղաքավարութեամբ, — անտարբերութիւն ուրիշին հանդէպ : Փոխանակ իբրեւ պատիժ ողբալու իրենց մեկուսացումը, կ'ապրին պղնուարար աղաւնիի իրենց կեանքը : Եթէ երբեք գրաւենք իրենցմով՝ կը դառնան սիրալիր, իսկ եթէ աճապարենք Նէշընըլ Կալըրի մտնելու՝ կը թողուն մեզ ազատ :*

Հազիւ հասած Լոնտոն, կը փութամ Նէշընըլ Կալըրի : Ընդհանրապէս կը մտնեմ հոն իբրեւ քմահաճ այցելու մը : Զայն կը վերաթղթատեմ մէջբերու պէս՝ որոնք ստէպ կարդացած եմ արդէն : Կը սկսիմ վերջաւորութենէն, բարձրանալով աջակողմեան սատիճաններէն, ցատկելով ուշացած Վենետիկեաններուն վրայէն՝ որոնք հոն են՝ առանց գիտնալու թէ ինչու : Կ'ուղղուիմ ԺԹ. դարու Ֆրանսականներուն քով : Զիկզակումով կ'անցնիմ տպաւորապաշտներուն եւ Թըրնըրի սրահներէն, ցաւելով որ Թէյթ Կալըրիին զիրենք միացնող գաղտնի անցք մը չկայ :

Անհրաժեշտ է օր մը մեծ ցուցահանդէս մը կազմակերպել «Լոյսի սիրահարներու» : Թըրնըրէն Մոնէ, Մարքէէն Ծաօ Վու — Քի : Լոնտոնի մէջ, մարդիկ փափաքած են որ քաղաքակրթութիւնները, ինչպէս անձերը, մնան իրենց պատեաններուն մէջ ու իրարու չխառնուին : Արեւմուտքը Արեւմուտք է եւ Արեւելքը Արեւելք : Եւ սակայն օր մը արեւմտեան նկարչութիւնը հասաւ արեւելեանին. փոխանակ տեղերքին տիրելու, ան ինկաւ բնութեան տիրապետութեան ներքեւ, անեզր եւ անսահման բնութեան :

Նէշընըլ Կալըրին կը պարունակէ Արեւմուտքի առաւելաբար երկու երեք չինական նկարները, կտաւներ՝ ընդմէջ ջուրի եւ հողի, շան ու գայլի, մշուշի ու ծովու. Թըրնըրի Զիւնամրրիկը, Մօնէի Ա-րեւն ու ձիւնը եւ Ողողումը : Հանրի Միշօ գրած է Թաօիսթ ամէնէն գեղեցիկ ու համառօտ բանաստեղծութիւններէն մին, որ կը յիշեմ. — « Սեղանին վրայ կը դնեմ խնձոր մը : Կը մտնեմ խնձորին մէջ : Ի՛նչ խաղաղութիւն » : Տպաւորապաշտները սակայն, իրենց վարպետը՝ Թըրնըր, այսօրուան իրենց հետեւորդները (որոնք իբրեւ թէ չեն ճանչնար իրենց վարպետները, ապերախտ են), խնձոր մը չէ որ կը դնեն սեղանի մը վրայ, այլ երկիրը ամբողջ, իր չորս եղանակները, չորս տարրերը եւ գլխաւոր չորս առաքինութիւնները՝ որոնք կը կոչուին լոյութիւն, անմարդկային, յաւիտենական շարժում եւ անաւարտ : Կը մտնեն բնութեան մէջ : Ի՛նչ խաղաղութիւն :

Աջին, սրահին մէջէն ուր մեծ մասով բազմած են մեծ տպաւորապաշտները, ուրիշ, փոքրիկ սրահ մը կը բացուի, ուր միշտ կ'երթամ ողջունելու համեստ Քորօ մը՝ Անծանօթուհին, *նրբօրէն անաւարտ : Տուած հաճոյքը մաքուր նկարչութեանը չէ : Բայց ե՞րբ, ո՞ւր, ինչպէս կը սկսի մաքուր նկարչութիւնը : Կրնամ համակրիլ միայն Կիրակի օրերու այցելուներուն : Որպէսզի չձանձրանան թանգարաններուն մէջ, կը փնտռեն նմանութիւններ, կը գտնեն զանոնք, եւ ուրախ են՝ երբ Սըր Թոմաս Կէյնզպըրոյի* Առաւօտեան պտոյտի *թաւշէ գլխարկով կինը կը նմանի Պէթթի զարմուհիին, կամ թէ Տիւրէրի* Արուեստագէտին հայրը *այնքան կը նմանի Ատընաւըրի որ կարծես քիթէն ինկած է : Այսօրուան մեր սիրած նկարիչները միշտ ալ նոյն հաճոյքը չեն տար մեր թոռներուն :*

Երբ երազս վերջ է գտած այս սրահներուն մէջ, կը սկսիմ երկմտիլ Նէշընըլ Կալըրին տալիք քանի մը ակնարկներս : Գետնայարկին մէջ Ռամպրանթէն երեք սրահ կայ : Անհրաժեշտ է արագօրէն անցնիլ իտալական սրահներէն եւ երթալ ինքնամփոփուիլ Ռամպրանթի դիմացը : Ամէնուրեք նկարչութիւն է անշուշտ : Բայց եթէ ուշի ուշով ունկնդրենք թէ ինչ կը բղխեն Իտալացիները ահա հինգ դարերէ ի վեր (բացառութիւնները յարգելի են անշուշտ), նոյն երգն է որ կ'երգեն. կեանքը կը դիտեն իր զենիթին մէջ, ամառը՝ իր հասունութեան, կնոջ մարմինը՝ իր կատարելութեան, շնորհքը՝ իր ծաղկումին : Ռամպրանթ ուրիշ է :

Ինչո՞ւ, երբ Ռոժէ Վան Տէր Վէյտըն, հոս, կողքին, ուրիշ սրահի մը մէջ, մեզ կը կանչէ դիտելու արիւնլուայ եւ մեռած Յիսուսը Աստուածամօր ձեռքերուն մէջ՝ ցաւէն քարացած եւ մահու չափ տրտում, ինչո՞ւ համար Իդիպոսի պատկերը՝ շաղուած արիւնով, ամօթով եւ արցունքով, ուրուած Անտիգոնէն, ճզմուած Վօյզէքը եւ Ռամպրանթի այլ բոլոր մարդիկը՝ ժամանակէն հիւծած, ցաւէն ու տարիներէն մաշած, ինչո՞ւ համար այս նկարները մեր սրտերը ուրախութեամբ կը լիացնեն : Ինչո՞ւ համար կը հաճոյանանք, եղերական արուեստին մէջ, կրելու անկարելին : Անկասկած աշխարհի մեծագոյն նկա-

ՌԱՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

Իսկ մենք, ձեզի կ'առաջարկենք պզտիկ Հայաստան մը, հրջանային բնակչութեան համեմատական դրութեան վրայ հիմնուած : Այսպիսով, ձեզի համար աւելի նպաստաւոր պայմաններ առաջարկած կ'ըլլանք, միւսներուն հետ բաղդատած :

Պէքիր Սամի Պէյ :

— Եթէ Վան եւ Պիթլիս նահանգներէն հողամասեր տրուին Հայաստանի, այն ատեն Պայազիտի հաղորդակցութեան ճամբաները կը խզուին Էրզրումի հետ : Այսպիսով, վտանգուած կ'ըլլայ նաեւ մեր Պայազիտ նահանգը :

Զիչերին .

— Այդ ձեր յիշած երկու հրջաններուն միջեւ կարելի է մասնաւոր անցք մը ստեղծել :

Պէքիր Սամի Պէյ .

— Մենք չենք կրնար ընդունիլ այդ առաջարկը, որ կը սպառնայ մեր հողային ամբողջականութեան եւ տնտեսական շահերուն : Միայն կրնանք յօժարիլ հայ գաղթականներուն վերադարձին դէպի այդ հրջանները : Եւ սակայն, միւս կողմէ չենք կրնար արտօնել այդ հողամասերէն ներս մուտքը մէկ հատ իսկ Հայու, որ Օսմանեան հպատակ չէ եղած սակայն : Ամէն հայ կրնայ վերադառնալ հոն, ուր որ բնակած էր նախապէս : Կրնաք վստահ ըլլալ, որ անոնք մեր մօտ պիտի վայելեն այն վերաբերումը, ինչ որ ցոյց կուտան ամէնէն քաղաքակիրթ երկիրները՝ իրենց մօտ ապրող փոքրամասնութիւններուն :

«ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ՀՈՂ ՊԱՀԱՆՋԵԼԸ ԿԱՅՍԵՐԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆ Է »

Զիչերին կը պատասխանէ Պէքիր Սամի Պէյի :

— Առաջին պարբերութիւնը կրնանք ընդունիլ : Սակայն, անկարելի է, որ ընդունինք երկրորդ պարբերութիւնը : Պէտք է որ Վանի եւ Պիթլիսի բնակչութեան համեմատութեամբ հողամաս մը ձգուի Հայերուն եւ այդ հրջաններու բնակչութիւնը պէտք է բաղկացած ըլլայ միայն եւ միայն Հայերէ եւ անոնք ալ վայելեն կատարեալ ու բացարձակ ինքնավարութեան իրաւունք » :

Պէքիր Սամի Պէյ .

— Պիտի չկարենամ ընդառաջել ձեր այդ առաջարկներուն, որոնք բոլորովին վեր կը մնան իմ իրաւասութեանս սահմաններէն : Պիտի հարցնեմ կառավարութեանս եւ ըստ այնմ պիտի պատասխանեմ ձեզի, երբ այդ ուղղութեամբ նոր հրահանգներ ստանամ » :

Զիչերին .

— Նկատելով որ ամէն ազգի ու ժողովուրդի համար ճանչցած ենք անջատումի եւ ինքնորոշման իրաւունքները, հարկ է որ Հայերու նման փոքրամասնութիւն կազմող ժողովուրդ մըն ալ ունենայ իր համեմատութեան հիմամբ սեփական հողամաս մը : Հետեւաբար, պէտք է որ Թուրքիայէն տեղ մը տրուի Հայերուն եւ անոնք ազատ ըլլան իրենց տրուելիք այդ հողամասին վրայ : Նոյն սկզբունքը կ'ընդունինք նաեւ Կարսի եւ Արտահանի մահմետական բնակչութեան համար : Այս երկու խնդիրները յառաջիկային աւելի մանրամասն կերպով կը քննենք ու կը ճշդենք, միասնաբար կազմելի խառն յանձնախումբի մը միջոցաւ : Պաթումի մասին, այժմ որքան որ Վրաստանի կառավարութեան հետ համաձայն ենք եւ պայմանաւորուած, բայց եւ այնպէս, եթէ դէպքերը ներելու ըլլան յառաջիկային, պիտի ջանանք աւելի գրական ու շօշափելի արդիւնքներու յանգիլ :

Պէքիր Սամի Պէյ .

— Կարելի չէ Վանի եւ Պիթլիսի մէջ, այդ նահանգներու պատկանող հողամասերու վրայ, անկախ կառավարութիւն մը հիմնելու իրաւունքը տալ քանի մը հազար Հայերու, որոնք ոչ մէկ կապ ունին Երեւանի կառավարութեան հետ եւ աննշան փոքրամասնութիւն մը կը կազմեն, Մահմետական բնակչութեան հետ բաղդատած : Այս պարագան իր որոշ անպատեհութիւնները ունի, բազմաթիւ տեսանկիւններէ դիտուած : Եթէ այդ ըմբռնումը ընդունուելու ըլլայ, այն ատեն Երեւան պիտի գայ Թուրքիոյ իրաւասութեան տակ, որ ինքնիշխան է ։ — Pardon: քանչիւր նահանգին մէջ պզտիկ Հայաստան մը հիմնելու պարտաւորութիւնը, ինչ որ անիմաստ եւ անհեթեթ բան մը պիտի ըլլար անշուշտ, զուրկ՝ տրամաբանական որեւէ հիմ ունենալէ :

ՉԻՉԵՐԻՆ .

— Թուրքեւխորհրդային համաձայնագրի նախադծին վաւերացումն ու խոստացած օժանդակութեան արժանաւորապէս ընծայումը կախում ունին Թուրքիոյ կողմէ այս հրջաններէն մաս մը հազի յանձնումէն՝ Հայաստանի կառավարութեան :

(20 Շար.)

բիչներէն մէկն է Ռընուար, բայց եթէ ընտրէի մինչեւ վերջին օրս ապրիլ տան մը մէջ ուր միայն Ռընուար ըլլար, որքան ալ հիանայի, սակայն կը խորհիմ թէ ի վերջոյ ինքզինքս պիտի զգայի խաբուած, բան մը պիտի պակսէր ինծի։ Այնատեն, պիտի ուզէի դժոխքին ի սէր հրաժարիլ արքայութենէն եւ երթալ բնակիլ տուն մը՝ որուն պատերէն կախուած ըլլային միմիայն Կրիւնվալտ, Գօչ, Ռամպրանթ, Կոյա եւ Ֆոթրիէ։

Տեսական ընտրութիւններ են անոնք անշուշտ. կեանքը գեղեցիկ է եւ փոփոխական։ Երբ մահացած եմ հոգիիս մէջ՝ հո՛ն է Ռընուար՝ զիս վերակենդանացնելու, իսկ բաւարար եւ լիացած օրերուս՝ հոն են Ռամպրանթ եւ Կոյա՝ զիս ուշքի բերելու։ Որեւէ գեղագիտութիւն կը ցոլացնէ բնազանցութիւն մը, եւ իւրաքանչիւր նկար՝ բարոյական մը։

Պիտի ուզէի խօսիլ Կրանախի վրայ առհասարակ եւ Նէշընըլ Կալըրիի Կրանախին մասին մասնաւորաբար։ Նկարիչները օժտուած են գրագէտներուն գլացուած առաւելութիւններով։ Եթէ երբեք Կրանախ, փոխանակ նկարներ գծելու գիրքեր գրած ըլլար, հաւանաբար անոնց վաճառումը արգիլուէր 18 տարեկանը չլրացուած մարդոց, իսկ անոնց հրատարակիչը հալածուէր եւ ենթարկուէր զանազան տուգանքներու։ Լոնտոնի մէջ, իր Երեք մերկամարմին կիները, որոնք թէ ի՛նչ կ'ուզեն խորհրդանշել չեմ գիտեր, ինչպէս նաեւ իր Գթութիւնը, բրտօրէն տափական նկարներ են։ Մարդիկ այնպէս ցոյց կուտան, իբրեւ թէ անգիտանային այս պարագան։

Տակաւին երկու հազարի չափ նկարներ կը սպասեն ինծի, եւ գետնայարկին մէջ, հոն խորհրդածելու համար պահ մը՝ ուր թէյը սեփ սեւ է, ինչպէս կրնայ ըլլալ միայն Լոնտոնի մէջ ու պետեններուն քով։ Բայց յինաթափ կ'ըլլամ։ Թանգարաններու, ինչպէս կեանքին համար, դիմանալ՝ կը նշանակէ կարենալ ընտրել անհրաժեշտ գիտելիքները. մենք ենք՝ ինչ որ գիտենք, եւս աւելին՝ ինչ որ հրաժարած ենք գիտնալէ։ Դուրս ելած, պիտի երթամ խոկալու միայն երեք նկարներու դիմաց։ Անշուշտ պիտի զրկեմ ինքզինքս կարգ մը գեղեցկութիւններէ, յատկապէս՝ Փաօլօ Ուչչէլլոյի Սան Ռէմոյի պատերազմէն, Վելասքէզի Վենիւսի արդուզարդէն, Վաթոյի Սիրոյ երանգներէն։ Ճիշդ է, լաւ է ունենալ բազմաթիւ սրտեր, բայց դժբախտութիւնը հոն է որ երկու սրտեր ունինք միայն։ Ուրեմն, պիտի երթամ, դիտելու միայն երեք — ո՛չ, չո՛րս նկարներ։ Դիտել զանոնք ինչպէս նկարուած էին անկասկած մարդոցմէ՝ որոնք լուսաւոր արուեստագէտներ էին եւ կ'արտայայտէին զօրաւորագոյն զգացումներ։ Բոլոր մեծ նկարները գրականութիւն են։ Գիտեմ որ նկար մը այս կամ այն բանը չեղած, ամէն բանէ առաջ գոյներ է՝ որոշ շրջանակի մը վրայ համախմբուած, եւայլն, եւայլն։ Բայց ո՛չ։

Այդ է նկար մը, բայց է նաեւ գաղափարներ, կիրքեր, իմաստութիւն մը, կեանքի հայեցակէտ մը։ Վստահ եմ որ Պոթթիչէլլիի, Փիէրօ տի Քոզիմոյի, Վան Այքի եւ Տըրք Պաութսի հետ իրաւունք ունինք պատմութիւն մը պատմելու, փնտռելու (եւ գտնելու) անոր մէջ մարդկային իմաստներ։

Վէնիւսը, Պոթթիչէլլիի նկարին մէջ, կը դիտէ քնացած Հերան։ Իրենց երկու մարմինները հակընդդէմ կը բարձրանան։ Իրենց միջեւ պզտիկ կուպիտոններ կան, որոնք կը խաղան քնացած պատանին եւ պիտի ուզէին որ Վէնիւս արթնցնէր զայն, բայց Վէնիւս կը սպասէ. կը հաճոյանայ իր սպասումով։ Գիտէ, թէ թերեւս այս է լաւագոյնը սէրերուն, որ հոն ըլլայ ան, դիմացը, կենդանի եւ բացակայ, մօտիկ եւ հեռաւոր։ Եւ չդպչիլ իրեն... Թող սէրը ըլլայ լռութիւն, սպասում. կարենալ տիրանալ եւ չկորսնցնել։ Կարենալ ապրիլ եւ ունկնդրել իր կեանքին։

Փիէրօ տի Քոզիմոյի Փրիֆթիսի մահուան մէջ, մերկ եւ մեռած մանկամարդուհին զարնուած է զինքը սիրողին մոլական նետէն։ Ամէն մարդ կը սպաննէ իր սիրածը։ Փռուած է գետափի խոտերուն վրայ։ Զինքը կուլան միայն մարդու պէս ծանրախոհ շուն մը եւ կենդանիի նման տխուր պայ մը։

Վան Այքի Արնոլֆինի Վառածականն ու իր կինը, շատոնց հրաժարած են, եթէ երբեք օր մը փափաքած էին, այն կրքոտ, մահացու սէրէն, որմէ վայրկեան մը միայն կը հեռանայ Պոթթիչէլլիի Վէնիւսը եւ որմէ սպաննուեցաւ Փրօքրիս։ Իրենց աչերը միայն կը հանդչին իրարու մէջ՝ տժգոյն ու փափուկ։ Հարուստ են, խաղաղ եւ բարեկամական։ Կեանքը լաւ է՝ եթէ ուզենք իրմէ ինչ որ կրնայ տալ միայն. խաղաղ ներաշխարհ մը, բարի ընկերակցութիւն մը, գործ, եւ ժամանակը՝ որ հանդարտօրէն կը սահի։

Բայց ո՛չ, հանդարտօրէն, քաղցրօրէն չի սահիր։ Տըրք Պաութսի Թաղումը կը փոխանցէ մեզի, պաղ եւ հողագոյն լուսաւորութեան մը մէջ, ապրողներուն շնորհուած միակ բացարձակ հաղորդութիւնը. — հաղորդութիւնը ցաւին։

Թ. Ա. Թ.

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Մարդուն մէկը, պարապ գաւաթի մը առջեւ՝ կը մտածէ ըմպելարանի մը մէջ։

— Հիմա ի՞նչ ընեմ, կ'ըսէ իրովի, օղի մըն ալ խմե՞մ։ Ստամոքսս «այո՛» կ'ըսէ, գլուխս «ո՛չ» կ'ըսէ։ Գլուխս աւելի խելացի է ստամոքսէս։ Եւ խելացին՝ միշտ տեղի կուտայ։

Այս խորհրդածութիւնները ընելով՝ դէմքը կը լուսաւորուի ու կը պոռայ.

— Սպասեա՛կ, շուտ օղի մըն ալ բեր։

ՆՈՐ ՏԱՐԻ ՆՈՐ ԵՌԱՆԴ

Անցեալ տարի Պուլվար Օտտոյի շրջանին մէջ կազմուած «Հայոց Եկեղեցւոյ Երիտասարդաց Միութիւնը» բոլորեց իր մէկ տարին։ Անցնող տարուան ընթացքին նորակազմ միութիւնս իր ջանքերով պայծառացուց շրջանիս եկեղեցին կազմելով երգչախումբ եւ յաճախելով հոն։ Նաեւ իր քաջալերանքը բերաւ հայկական բազմաթիւ ձեռնարկներու նիւթապէս եւ բարոյապէս, նոյնիսկ երբեմն յայտագրին մաս կազմելով։

Նոր տարուան հետ կ'առնենք մեր առաջին քայլը դէպի մեր ծրագրի ամբողջական իրականացման որ է դուրս գալ մասնակի հանգամանքէ եւ դառնալ ամբողջ Մարսիլիոյ եւ շրջաններու «Հայոց Եկեղեցւոյ Երիտասարդաց Միութիւն»ը, ունենալով մէկ կեդրոն քաղաքին մէջ։

Նոր Տարուան հետ կ'առնենք առաջին քայլը դէպի նոր ու խանդավառ գործունէութիւն Հայ Ազգային եւ եկեղեցական կեանքին մէջ։

Նոր Տարուան հետ կ'առնենք առաջին քայլը դէպի նոր ոգիի ստեղծում, այլ խօսքով վերականգնում իսկական հայ ոգիի բոլոր ընդարմացած ու սառած սրտերուն մէջ։

Ահա այս առաջադրութիւններով «Հայոց Եկեղեցւոյ Երիտասարդաց Միութիւնը» որ կ'ողջունէ նոր տարեշրջանը եւ կը շնորհաւորէ համայն Ֆրանսահայութեան Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը, մաղթելով աշխարհիս խաղաղութիւն, եկեղեցւոյ պայծառութիւն եւ հայ ազգին ազատութիւն։

Այս առթիւ սրտագին կոչ կ'ուղղենք հայ ժողովուրդի բոլոր զաւակներուն, յատկապէս երիտասարդներուն, ամուսնացած կամ ամուրի, առանց սեռի խտրութեան, որպէսզի անդամագրուին եկեղեցւոյ հովանիին տակ հասակ առնող եւ ուռճացող այս ազգանուէր միութեան եւ իրենց կարելի ծառայութիւնը բերեն մեր մղած ազատագրական — ազգապահպանման ճակատագրական պայքարին։

Ան որ ինքզինք կը զգայ որպէս Հայ, ան որ իր երակներուն մէջ կը զգայ հոսող հարազատ Հայու արեան զարկերը պէտք չէ անտարբեր մնայ հայ ժողովուրդի կենսական պահանջներէն բխած այս կոչին։

Արձանագրութեան համար դիմել նամակով կամ հեռաձայնով.

Père K. TERTERIAN
100, Bd Vauban — MARSEILLE (6e)
Tél. : 532751

Յունուար 7էն սկսեալ ժողովները տեղի կ'ունենան ամէն ուրբաթ, ժամը ճիշդ 8ին,

7, Bd. d'Athène, MARSEILLE (1er)

ՊԱՏՈՒՈՅ ԱՆԴԱՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պատուոյ անդամ կրնան արձանագրուիլ Ֆրանսայի որեւէ շրջանի մէջ ապրող Հայերը անխտիր, որոնց կը տրուի հետեւեալ արձանագրութեամբ պատուոյ քարթեր.

«Սիրելի պատուոյ անդամ,

Սիրտ սրտի եւ ձեռք ձեռքի ջանանք անսասան հաւատքով, անխախտ յոյսով եւ աննկուն կամքով պայծառացնել Հայոց Առաքելական սուրբ եկեղեցին եւ պահպանել դարաւոր ու պատուական հայ ժողովուրդը»։

ՆԱԽԱԳԱՀ

Պատուոյ անդամագրութեան նուազագոյն սակն է հարիւր ֆրանք։

Արձանագրութեան համար դիմել՝

Père K. TERTERIAN
100, Bd Vauban — MARSEILLE (6e)
Հեռաձայն 53 27 51։

Առաքումները կատարել նոյն հասցէին։

Ստորեւ կուտանք ցանկը արդէն իսկ արձանագրուած պատուոյ անդամներուն.

Տէր եւ Տիկին Զարդարեան 300 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ատայեան 300, Տէր եւ Տիկին Նիկողոսեան 200, Տէր եւ Տիկին Գազազեան 100, Տէր եւ Տիկին Աքզարեան 100, Տէր եւ Տիկին Սամուէլեան 100, Տէր եւ Տիկին Ղազարեան 100։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ով որ չի գիտեր, ու չգիտնալը չի՛ գիտեր՝ անմիտին մէկն է, մեռցուցէք։

Ով որ չի գիտեր ու չգիտնալը գիտէ՝ տգէտ մըն է, զարգացուցէք։

Ով որ գիտէ ու գիտնալը չի գիտեր, երազատես մըն է, արթնցուցէք։

Ով որ գիտէ ու գիտնալը գիտէ՝ իմաստուն մըն է, օրինակ առէք։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ

×

Ինչ որ մէկ օրէն չըլլար, մէկ տարիէն ալ չըլլար։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ

×

Ջուրը խմելէ ու ծարաւը անցընելէ ետք, էշը կից կը զարնէ դոյլին։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ

×

Ամուսնացած մարդը կը զղջայ մէկ անգամ, ամուրին՝ երկու անգամ։

ՀԵԼԼԷՆԱԿԱՆ

×

Հոգ մի ըներ եւ հոգ չես ունենար։

ՃԱՓՈՆԱԿԱՆ

×

Քեզի ճամբայ ցոյց տուող մատը մի՛ կտրեր։

ՄԱՏԱԿԱՍՔԱՐԵԱՆ

×

Օրէնքէն մի՛ վախնար։ Դատաւորէն վախցիր։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

Ա. ՄԱՍ

ԳՈՂ ՁԵՌՔԸ

ՀՐՈՍԱԽՈՒՄԲԸ

Կապոյտ փոթորիկէ մը ետք, անվերջ ու անվախճան աւազուտքին առջեւ փռուող ծովը հանդարտեցուց իր ալիքները։ Կէս գիշերը մօտեցած էր, եւ հողը, որ առաւօտէն մինչեւ իրիկուն արեւուն կիզիչ ճառագայթներուն տակ կրակ կտրած էր, անյագօրէն կը ծծէր ափրիկեան գիշերներու յորդառատ ցօղը։

Լուսին չկար. աստղերը կը պլպլային։ Աւազուտ ծովեզերքը աղօտ նշոյլներու տակ կը ցոլար։

.

Ձիաւորները կրկնապատկեցին իրենց վազքը եւ աւազակոյտներուն մէջտեղէն քառասմբակ արշաւելով յառաջ խաղացին։ Թէ ձիաւորները, թէ կենդանիները շատ յոգնած էին եւ առտուան դէմ ովասիս հասնելու համար կ'աճապարէին։

Բայց դեռ որեւէ խոտ չէր տեսնուած։ Ամէն կողմ աւազ եւ աւազակոյտ։ Քանի հեծելազունդը կը յառաջանար, հետզհետէ ճամբուն վրայ խոշոր միջատներու բզզիւնն ու ճռճռոցը կ'աւելնար։ Հոս ու հոն չորցած սամիթի եւ փարանկի ցօղուններ կը տեսնուէին, որոնք բնակելի տեղերու հեռու չըլլալուն նշանն էին։

Ձիերը քայլերնին մեծցուցին, իսկ ուղտերը իրենց վիզը յառաջ երկարեցին։

Ձիաւորները թիւով երկու հարիւր էին։ Ձիերը կարծես թէ կակուղ գորգերու վրայ կը քալէին։ Վեց ժամէ ի վեր ոչ ոք բերանը բացած էր։

Յանկարծ սուր կաղկանձիւններ լսուեցան ...։ Բորենիներն էին։ Անոնց ետեւէն սուր ճիչեր լսուեցան ...։ Շնագայլերն էին ...։

Յետոյ, մէկէն ի մէկ, խոր լռութիւն։

Բայց ահա ահարկու մռնչիւն մը լսուեցաւ ...։ Աւազները դողացին ... գետինը սարսռաց ...։

— Առիւծ է, թոթովեց ջոկատին սեւամորթ ուղեցոյցը։

Ձիերը սկսան սարսռալ, ուղտերը իրարու քով մօտենալով խումբ կազմեցին։

— Էհ, մօտեցանք, քիչ մըն ալ, քաջութիւն, գոչեց ձայն մը։ Ուր որ առիւծ կայ ...

— Հոն արջառ կայ, աւելցուց երկրորդ մը։

— Եւ ուր որ արջառ կայ, հոն մարդ կայ, ըսաւ երրորդ ձիաւոր մը։

— Եւ ուր որ մարդ կայ, հոն կնիկ կայ, եզրակացուց կատակախօս զինուոր մը։

Ամէնքը մէկ բերան սկսան խնդալ եւ իրենց ճամբան շարունակեցին ...։

Զօրավար Սէնթ–Ֆուա արաբական նժոյգի մը վրայ հեծած, երկու քովերը իր երկու տեղակալները, զօրագունդին գլուխը անցած էր։

Երեք զինուորականները, ցած ձայնով հրամաններ արձակելով, իրենց առջեւ տարածուող անապատը ուշադրութեամբ աչքէ կ'անցընէին։

Առենէ մը ի վեր, ճերմակ բիծ մը, գիշերուան մթութիւնը ծակելով եւ հետզհետէ մեծնալով իրենց կը մօտենար։

Յառաջապահ սեւամորթ հետադօտիչներէն մէկը իր ճերմակ ձիուն վրայ նստած, կէս ճամբէն ետ դառնալով քառասմբակ իրենց մօտեցաւ։

— Զօրավար, վարը գործերը դէշ են, գոչեց սեւամորթ հետադօտիչը զօրավարին մօտենալով եւ մատովը եկած կողմը ցոյց տալով։

Զինուորականները իրենց ասպանդակներուն վրայ կենալով հեռադիտակնին այն կողմը ուղղեցին։

Կարմիր բոց մը տեսնուեցաւ հորիզոնին վրայ։

— Տեսնենք ժամը քանի՞ն է, ըսաւ զօրավարը ժամացոյցը նայելով։ Ոչ, դեռ կանուխ է եղեր, արեւ չէ եւ եթէ արեւ ալ ըլլար, արեւմուտքէն չէ որ պիտի ծագէր։

— Զօրավար, այնպէս կը կարծեմ որ .. խօսք առաւ տեղակալներէն մէկը։

— Օ՜ ..., օ՜ ..., գոչեցին զինուորները ամէն կողմէ։

Եւ իրենց սպաներուն գլուխը հաւաքուեցան։

— Լռութիւն, հրամայեց Սէնթ–Ֆուա։

Եւ կարուկ շեշտով մը սկսաւ հարցափորձել տեղացի հետադօտիչը.

— Ի՞նչ է այդ բոցը։

— Աւազակներն են, զօրավար, Ջարդարարները, պատասխանեց հետադօտիչը։

— Ընկերներդ ո՞ւր են։

— Վարը կանգ առին եւ ինծի կը սպասեն։

— Հոսկէ մինչեւ ովասիս հեռաւորութիւնը որքան է։

— Չորս քիլոմեթր, զօրավար։

— Լաւ, ըսաւ զօրավարը։

Եւ խօսքը զինուորներուն ուղղելով հրամայեց։

— Յառաջ խաղացէք։

Զօրագունդը քառասմբակ ճամբայ ելաւ։

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար.)

Լիոնէն կը հաղորդեն վերջին պահուն թէ Պ. Գրիգոր Թովմասեան կորսնցուցած է իր մայրը՝

ՎԱՍԻԼՈՒՀԻ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

(82 տարեկան)

Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով :

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները : Տէր եւ Տիկին Կօշկաքարեան յիսուն ֆրանք իրենց եղբօր մահուան առթիւ : Տէր եւ Տիկին Աշոտ Աստաքէեան 30 ֆրանք Մկրտիչ Դաւիթեանի մահուան առթիւ : Տէր եւ Տիկին Պաթօ 30 ֆրանք Յովսէփ Կօշկաքարեանի մահուան առթիւ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Երեքշաբթի ժամը 15–ին, Ազգային Տան սրահը : Կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ եւ շրջանի եկեղեցւոյն յանձնախումբս ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի երկսեռ Հայութիւնը եւ կազմակերպութիւնները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 14.30ին, տեղւոյս Խրիմեան դպրոցի սրահը, 2 Րիւ տը լա Տէ–փանս : Կարեւոր օրակարգ :

ԿՈՉ

Փոն տը Շէրիի եւ շրջանի Հայութիւնը ձեռնարկած է ազգային տուն մը շինութեան, դպրոց եւ սրահ մը ունենալու համար, որ միեւնոյն ատեն ծառայէ որպէս եկեղեցի : Հիմը դրուած է պատերը լըրացած :

Տեղւոյս Ազգ. Միութեան վարչութիւնը կրկին անգամ ըլլալով կոչ կ'ընէ Ֆրանսահայ պատուարժան հայրենակիցներուն եւ Միութիւններուն որ բարեհաճին իրենց նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը բերել այս ազգօգուտ նպատակին :

Այն հայրենակիցները որոնք կը փափաքին մասնակցութիւնը բերել իրենց հընարաւոր չափով կրնան գրել հետեւեալ հասցէներուն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ :

×

Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6ԻՆ

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝

ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Դպրոցասէրի դեղարուեստական հանդէսը Մարտ 28ին, Կիրակի օր :

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2.30, Սալ տը լա Շիմի :

×

ՎԻԷՆ.— Մանուկներուն օրը Յունուար 9ին, Սէրքլ Կաթոլիկ սրահին մէջ :

×

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 16ին Ազգային Տան սրահը :

×

Մանուկներու Օրը կը տօնուի Տէսինի մէջ Յունուար 9ին Շաբաթ երեկոյեան, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ժամը 16ին :

ՏՕՆԱԾԱՌ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՒԱՔՈՅԹ

իր հիմնադրութեան 35ամեակին առթիւ 1930 – 1965, նախագահութեամբ՝

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

Այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, Հօթէլ Մոտեռնի սրահներուն մէջ, Փլաս տը լա Ռէփիւպլիք :

Ընթերցում Միութեան ողբացեալ անդամներու գործերէն :

Մուտքը ազատ է

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ՆԱՐԴԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Թիւ 1

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

(ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ապսպրանքներու համար դիմել Հեղինակին ՅԱՌԱՋի խմբագրութեան հասցէով : Գինը 10 ֆրանք, փոստով՝ 12 ֆրանք : Գումարները ղրկել միայն մանտա–քարթով :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Համախորհրդակցական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 1966ի օրացոյցը :

Գին 2.50 ֆրանք, դիմել մասնաճիւղերու վարչութեանց :

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

ՏԷՍԻՆԻ մէջ, յարկաբաժիններ քօ–փրոփրիէթէ էֆ 3, էֆ 4, էֆ 5 : Դիմել Ս. ԱՌԱՔԷԼԵԱՆԻ ամէն օր, 12 Րիւ տը Նանսէն : Հեռաձայն 49–50–82, ժամը 12.30էն 14 եւ 19էն 20.30 :

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝ Շ. Տէր – Մելքոնեանի կողմէ

Գունաւոր կողք, մաքուր տպագրութիւն, պատկերազարդ :

Գին՝ 5 փրանք

Առաքման ծախքերով 6.50

Ստանալու համար դիմել Հ. Սամուէլեան գրատունը, եւ կամ՝

Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUX (Seine
C. C. P. PARIS 19668-59

Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յառաջի խմբագրութեան :

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ հանդէսը Դեկտեմբեր 19–ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին վարժարանին մէջ :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՖԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ

ՕՐԱՑՈՅՑ 1966

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի շրջանի :

Ապսպրանքներու համար դիմել՝

O. DJARAYAN
2, Place de la Corderie
13 MARSEILLE (7e)

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ Բժշկական Միութիւնը դասախօսութիւն մը կազմակերպած է այս Չորեքշաբթի ժամը 21ին, Հայ Մշակոյթի տունը, 17 Րիւ Պլէօ :

Կը խօսի Բժ. Ռ. ՏԷՐ – ԴԱՒԻԹԵԱՆ

Նիւթ.— Հայկ. բժշկութեան քանի մը պատմական կէտերը մինչեւ քսաներորդ դար (ֆրանսերէն) :

ՊԱՇՏՕՆԵԱՅ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Աղքատախնամ ընկերակցութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կը փնտռէ.— Ա) Տնօրէն, օժտուած վարչական կարողութիւններով եւ տեղեակ հաշուակալութեան :

Բ) Հիւանդապահուհիներ, վկայեալ Փարիզէն կամ այլուր :

Գ) Կառավար (շօֆէօր) :

Թեկնածութիւնները ներկայացնել գրաւոր Աղքատախնամի գրասենեակը՝

Association Arménienne d'Aide Sociale
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ մասնաճիւղերու կողմանէ իրենց կայանի տասնամեակի առիթով եւ անոր ի նպաստ :

Հրաւիրուած է Լոնտոնէն Հայ Երիտասարդաց Միութեան թատերախումբը, ներկայացնելու Գ. Սունդուկեանցի

ՊԵՊՕ

Շաբաթ՝ 18 Դեկտեմբեր	ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մէջ ժամը 20.30ին
Կիրակի՝ 19 Դեկտեմբեր	ՍԱՐՍԷԼԻ մէջ ժամը 15ին
Երկուշաբթի՝ 20 Դեկտեմբեր	ՓԱՐԻԶԻ մէջ ժամը 20.30ին
Երեքշաբթի՝ 21 Դեկտեմբեր	ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ մէջ ժամը 20.30ին
Կիրակի՝ 26 Դեկտեմբեր	ԼԻՈՆԻ մէջ ժամը 15ին
Չորեքշաբթի՝ 29 Դեկտեմբեր	ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ժամը 20.30ին
Հինգշաբթի՝ 30 Դեկտեմբեր	ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ ժամը 20.30ին,

Տոմսեր կը վաճառեն Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, Հայ գրավաճառատուները եւ Խաչուհիները :

Ապահովեցէք ձեր տեղերը :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ աշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35
Tél. : DAN. 88-65

H. PASDERMADJIAN — Histoire de l'Arménie, 2ème édition, revue, 437 pages, avec une carte	30 F.
P. JEAN MECERIAN — Le Génocide du peuple arménien, Beyrouth, 1965	9 F.
MGR. JEAN NASLIAN — Mémoires sur les événements de 1914 à 1928, Vienne, 1955, 2 vol. cartes et planches	60 F.
HAGOP MANANDIAN — Tigran II et Rome, Lisbonne, 1963	15 F.
CH. DER-MELKONIAN — Contes et Légendes de l'Arménie	5 F.
DAVID DE SASSOUN — Trad. par le Prof. Feydit	22 F.
TERENIG DEMIRDJIAN — Vartananc	15 F.
Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ — Կեանքի ուղիներով, Գ. հատոր, 1965, լաթակազմ	15 Ֆ.
ԱՐՇԱՒԻՐ ՇԻՐԱԿԵԱՆ — Կտակն էր նահատակներուն, լաթակազմ	15 Ֆ.
ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ — Օրերուս հետ, Պէյրութ, լաթակազմ	20 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԳԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 15 DECEMBRE 1965

Le Numéro : 0,30 Fr.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10485

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.485

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

Եթէ տարագրուած ըլլալը ճակատագիր է, ապա այն ատեն, այդ տարագրութիւնը առաջնորդելը ոչ թէ մասնագիտութիւն է, այլ՝ առաքելութիւն :

Իրերայաջորդ ալիքներ, 1915էն մինչեւ 1921՝ նոր հայ գաղութներ արմատախիլ ըրին եւ ցրուեցին ի սփիւռս աշխարհի :

Եւ ամէն տեղ, առաքելակիր անհատներ ծառայեցին նիւթեղէն եւ ոգեղէն բազմապիսի դժուարութեանց դէմ, որպէսզի կերպաւորուի այնպիսի Սփիւռք մը, որ անանջատ չարունակութիւնն է Մայր Հայրենիքին :

Անոր համար՝ հարկաւոր էին առարկայական դատողութիւն, առարկայական միջոցներու կիրառում, առարկայական իրականութեան մը անչուած պատգամ :

Սակայն, եթէ հասանք արդիւնքի, ապա այդ եղաւ անոր համար, որ առաքելակիր անհատները ունէին ոգի : Անո՛ր համար, որ անոնց հետեւորդները այդ անհատներուն մէջ կը տեսնէին աւելին քան վիճակագրական տուեալներով հաւաստ եւ տրամաբանօրէն դատող մարդկային «մեքենան» :

Առաքելակիր այդ անհատներու արտասանած բառը, ապրած անհատական կեանքը եւ իւրաքանչիւր գործի վախճանական նպատակը տեսակ մը արտացոլումն էր անփոփոխելի այն նոյնին, որ Հայաստանն է :

Նաեւ հանրային գործը հարկադրաբա՛ր մասնագիտութիւն կը դառնայ :

Սակայն, ասիկա պարագայակա՛ն է եւ պարագայական ալ պէ՛տք է մնայ, եթէ պիտի չփոխուին իսկական նկարագիրն ու էութիւնը բուն նպատակին :

Յատկապէս մեր կողմէ նկատի առնուած աշխատանքին մէջ՝ հանրային ծառայութիւնը պէտք է ըլլայ ու մնայ առաքելութիւն, որովհետեւ մեր հետապնդածը այն չէ, որ վառ պահենք տարագիր Հայուն հայկականութիւնը, այլ այն, որ վառ պահենք անոր ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ :

Յատկապէս նոր սերունդի — տարագրութեան մէջ աշխարհ եկածներու — հայկականութեան պէտք է հսկեն ծնողքները, դպրոցը (ուր որ կայ) եւ ազգային իշխանութիւնները :

Սակայն, այդ սերունդի հա՛յ հայրենասիրութիւնը վառ պահելու համար՝ հարկադրական է հայ հանրային կեանքը եւ այն աշխատանքը, զոր առաքելակիրներ կը կատարեն՝ տարագրութեան հայ հանրային կեանքին անդաստանին մէջ :

Իսկ հայրենասիրութիւնը ոչ «թուանշան» է, ոչ ալ՝ առարկայական տուեալներու ապաւինած «դատողութիւն» :

Կամ ոգի է, կամ ոչի՛նչ է :

Առաքելութիւնը դժուար է՝ մի՛շտ ու բոլո՛ր պայմաններու տակ : Նաեւ ու նոյնիսկ այն ատեն, երբ առաքելակիրի ոտքերու տակ սեփական մայրենի հողն է :

Սակայն, բազմապատիկ աւելի դժուար է առաքելութիւնը, երբ այն անհատները, որոնք կը փորձեն մարմին ու շունչ տալ անոր՝ ոչ – հայրենի հողի վրայ կը գտնուին :

Առաքելութեան մը լծուած անհատներուն համար բոլորովին երկրորդական նշանակութիւն ունին նիւթեղէն պայմանները, յարմարութիւնը, վարձատրութիւնը :

Սակայն, այսպէս է միայն ա՛յն ատեն, երբ անոնք հնարաւորութիւնը ունին բաղդատելու իրենց ոգեկան վայելքը եւ հոգեկան հարստութիւնը :

Ոգի եւ հողի՝ ատոնք վերացական են, անշուշտ :

Եւ սակայն, ողջ համամարդկային պատմութիւնը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ՝ ոգի եւ հողի :

Իսկ բոլո՛ր պայմաններու տակ եւ ամէ՛ն պարագայի՝ հայ ժողովուրդը չէ, որ պիտի ստորագնահատէ անչափելի ուժը ատոնց : Որովհետեւ եթէ ունինք հազարամեայ անցեալ եւ իմացական այնպիսի գանձեր, որոնք միջազգային առաջնութիւններ կը շահին, ատիկա կը պարտինք բոլոր դարերու հայ ոգիին ու հայ հողին :

Զուտ վիճակագրական տուեալներով եւ առարկայական դատողութեամբ՝ մենք վաղուց փոշիացած ու անհետացած պէտք էինք ըլլալ : Ոչ թէ մէկ, այլ՝ հարիւր անգամ :

Թուաբանական ի՞նչ ստուգումի կարելի է ենթարկել մեր «մահ իմացեալ»ը : Ի՞նչ կայ անկէ աւելի վերացական : Գոյութիւն ունի՞ երեւոյթ մը, որ ըլլայ աւելի անստուգելի, աւելի անիրապաշտ եւ աւելի ոչ – վիճակագրական :

Եւ սակայն, հզօրագոյնն է մեր բոլոր հայ ճշմարտութեանց եւ մեր գոյատեւումը իրագործող բոլոր ազգային ազդակներուն :

Տպաւորիչ են հայրենիքի իրականութեան առարկայական նուաճումները, նաեւ այսօր : Այնքան ճարտարարուեստական կեդրոն, ա՛յնքան կրթական հաստատութիւն, ա՛յնքան ուսանողութիւն, ա՛յնքան թիւով մտաւորականներ, ա՛յնքան անուանի գիտնականներ, եւ այլն, եւ այլն, եւայլն :

Եւ սակայն, այս ամէնը ծառէն պոկուած ու թօշնած տերեւի մը արժէքն իսկ չէր ունենար, եթէ չըլլային ոգին ու հողին : Հա՛յ ոգին ու հա՛յ հողին :

Հայ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ :

Այդ հայրենասիրութիւնը չզարգացաւ ինքնաբերաբար : Ընդհակառակն, երկար ատեն, գիտական մարքսիզմը ուրացաւ անոր արժէքը, պայքարեցաւ անոր դէմ, ամէն ինչ փորձեց զայն անհետացնելու համար :

Այսօր, վերաքննութեան ենթարկուած արժէքներու կարգին, վերահաստատուած է նաեւ ա՛յն «վերացական»ը որ հայրենասիրութիւնն է : Այսօր, կրկին ներբողի առարկայ են հայ հայրենիքն ու անոր վրայ արարչագործող հայ ժողովուրդը : Այսօր, կրկին կանթեղ ու կրակ են դարձեր հայ ոգին ու հայ հողին՝ հայ հողի վրայ :

Եւ հո՛ս է յաւերժութեան առհաւատչեան :

Իսկ եթէ այսպէս է հայրենի հողի սահմաններէն ներս, ապա այն ատեն՝ տասն անգամ, հարիւր անգամ ա՛լ աւելի այսպէս է այդ սահմաններէն դուրս :

Ճիշդ է, նաեւ տարագրութեան հանրային աշխատանքները պէտք է հիմնուին առարկայական տուեալներու եւ իրապաշտ դատողութեան վրայ :

Սակայն, առանց այն վերացականին, որ ոգին է՝ ապարդիւն է ամէ՛ն ինչ :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ԿՈՒՏԱՅ

ՄԻԹՐԱՆ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ԻՐ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Առաջին անգամ ըլլալով նախագահ տը Կոլ, այսօր՝ թեկնածու միայն իր պաշտօնին, տեսակցութեան ձեւ տուաւ իր յայտարարութիւններուն : «Գրական Ֆիկառոյի» խմբագրապետը առաջին լրագրողն է որ, այս անգամ, հարցումներ ըրաւ տը Կոլի եւ այս վերջինը տուաւ իր եօթնամեայ գործունէութեան հաշուեկշիռը : Անդրադառնալ թեկնածուներուն, որոնք ամէն բան կը խոստանան ամէնուն. — «Կ'ըսեն — աւելի պէտք է այնինչին. աւելի պէտք է ընել բանուորներուն համար, աւելի պէտք է ընել գիւղացիներուն համար, աւելի պէտք է ընել ծերերուն համար : Պէտք է յաւելում տալ պետական պաշտօնեաներուն, հանրային սպասարկութեանց աշխատաւորներուն համար, պէտք է նաեւ քիչ մը աւելի տալ հաստատութեան ղեկավարներուն : Աւելի բնակարան պէտք է, աւելի լաւ ուղիներ պէտք է կառքերու համար, աւելի հեռաձայն, կրթական գործը աւելի լաւ պէտք է կազմակերպուի, աւելի շատ դպրոցներով, համալսարաններով եւն. եւն. այս ամբողջ շատ դիւրին է, գռեհկօրէն դիւրին է» :

Միշել Տրուա դիտել կուտայ թէ Ֆրանսացիք ալ նոյն բանը կ'ըսեն. «Եթէ ըսել կ'ուզէք թէ այդ ատեանին վրայ չեմ, իրաւունք ունիք : Պէտք է որ Ֆրանսացի ժողովուրդը բարգաւաճ ըլլայ : Պէտք է, որովհետեւ եթէ բարգաւաճ չըլլայ Ֆրանսան չի կրնար աշխարհի մէջ խաղալ իր դերը : Ուրեմն ոչ մէկ բան զիս աւելի կը զբաղեցնէ քան ազգային բարգաւաճումը : Եթէ ուշադրութիւն ընէք, ոչինչ, ոչինչ, ոչինչ, ինչ որ կարեւոր է տնտեսական եւ ընկերային գետնի վրայ, կատարուած է ազատագրումէն ի վեր, բացի իմ կառավարութեան կողմէ » :

Ի վերջոյ տը Կոլ կը խօսի թիւերով, բացատրութիւններ ընելով 1957ի եւ 1965ի միջեւ : Կ'ընդունի սակայն թէ բնակարաններու մարզին մէջ, Ֆրանսացիք իրաւունք ունին դժգոհելու — «տակաւին լուծուած հարց մը չէ, բայց յառաջդիմութեան մէջ է» :

Ֆ. Միթրան կը պատասխանէ Ռոժէ Լուիի հարցումներուն : Ի՞նչ կը մտածէ ձախերու թեկնածուն տը Կոլի արտաքին քաղաքականութեան մասին : «Կրնա՞ք ըսել թէ Զօր. տը Կոլ արտաքին քաղաքականութիւն մը ունի : Չեմ կարծեր : Արդարեւ բոլոր քաղաքականութիւնները փորձեց եօթը տարին ի վեր եւ երբեմն բոլորը միեւնոյն ատեն : Եթէ փորձեմ աւելի պարզ դարձնել բանս, պիտի ըսեմ որ նախ քաղաքականութիւն մը կար որ կը ձգտէր Ֆրանսան դնել Ատլանտեան դաշնակցութեան գլուխը : Ասիկա երեքով ղեկավարութեան քաղաքականութիւնն էր — Միացեալ Նահանգներ, Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա : Այս քաղաքականութիւնը ձախողեցաւ : Այն ատեն փոխեցին դէպի Խորհ. Ռուսաստան դառնալու համար, պահ մը յոյս ունենալով հիւլէական ակումբ մտնել : Այս քաղաքականութիւնը ձախողեցաւ : Այն ատեն նորէն փոխեցին : Ուզեցին մօտենալ Խորհ. Ռուսիոյ, հեռուն ցոյց տալով ինչ որ Զօր. տը Կոլ կը կոչէր դեղին վտանգը, շահագործելով Չինաստանի եւ Ռուսիոյ պառակտումները : Այս քաղաքականութիւնը, այն ատեն յարմարեցաւ քանի որ Զօր. տը Կոլ — եւ լաւ ըրաւ — ընդունեցաւ ժողովրդական Չինաստանի քաղաքական եւ դիւանագիտական գոյութիւնը » :

Միթրան երկարօրէն ծանրացաւ նաեւ Վիէթնամի, հիւլէական ուժի հակասութեանց վրայ :

Գալով համայնավարներուն հետ իր յարաբերութիւններուն, Միթրան կը բացատրէ — « Թեկնածու եղայ Սեպտ. 9ին : Անմիջապէս ըսի թէ ի՞նչ կ'ուզեմ ընել : ... Համայնավար կուսակցութեան ներկայութիւնը մեծամասնութեան մէջ, որ զիս կրնար Հանրապետութեան նախագահ ընտրել, կը նշանակէ փոխադարձ պարկեշտ պայմանադրութիւն մը : Իմ պատասխանատուութիւնս խնդրոյ առարկայ ըրի : Չեմ կրնար հրաժարիլ իմ իսկ համոզումներէս : Արդէն ոչ ոք նման բան մը պահանջեց » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ շաբաթաթերթ մը հրատարակած է Էրհարտի յայտարարութիւնները, ուր Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը կը նշէ, թէ «Դաշնակցային Գերմանիան ներկայիս կը մնայ գրեթէ միջին տարողութեամբ խորհրդային հրթիռներու սպառնալիքին տակ : Ուրեմն մենք, Արեւմտեան Գերմանիացիներս, պարտաւոր ենք մասնակցելու մեր իսկ ինքնապաշտպանութեան, մեզի սպառնացող վտանգին համեմատութեամբ » Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը, որ այս շաբթու վերջաւորութեան այցելութիւն մը պիտի տայ Նախագահ Ճոնսընի, կը յայտարարէ նաեւ, թէ «եթէ բոլոր երկիրներն ալ հետեւած ըլլային մեր օրինակին եւ հրաժարէին, ինչպէս մենք հրաժարեցանք 1954ին, հիւլէական ռումբերու արտադրութենէն, ներկայիս այդ մասին վիճելու հարկ չէր ըլլար » :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ որոշ շրջանակներուն համաձայն Ալեքսանդր Շէլէփին, անդամ Պրէզիտիումի եւ Խորհ. Համայնավար Կուսակցութեան Կ. Կ.ի քարտուղար, պաշտօն ստացած է վարելու կուսակցական կադրեր պատրաստելու բաժինը : Անցեալ շաբթու պաշտօններու փոփոխութենէն ետք, որով Շէլէփին Նախարարաց Խորհուրդի փոխ վարչապետութենէն ազատ կ'արձակուէր, դժուար էր գուշակել թէ Շէլէփինի համար պաշտօնազրկում էր եղածը կամ հակառակը : Շէլէփինի ստանձնած այս նոր պաշտօնը, զոր նախապէս կը վարէր Պոդգորնի, զայն կը դարձնէ Խորհ. Միութեան առաջին դէմքերէն մին, մանաւանդ որ Բրեժնեւէն ետք կուսակցութեան ղեկավարութեան մէջ կը գրաւէ երկրորդ տեղը :

ՍԱՅԿՈՆԻ ամերիկեան նախկին դեսպան Թէյլըր Ուաշինկթընի մէջ հեռատեսիլէն յայտարարած է, թէ «Միացեալ Նահանգները հարկ է բազմապատկեն Վիէթքոնկներուն դէմ իրենց գործունէութիւնը : Վիէթնամի խնդիրը պիտի կարգադրուի տեղւոյն վրայ : Միացեալ Նահանգները չեն կրնար յաղթել միմիայն իրենց օդային եւ ծովային ուժերուն միջոցով» : Իսկ ինչ կը վերաբերի Հիւսիսային Վիէթնամի ռմբակոծութիւններուն, Զօր. Թէյլըր յայտարարած է. « Հարկ է «չափաւոր կերպով » աւելցնել Հիւսիսային Վիէթնամի վրայ մեր օդային ճնշումը, բայց քաղաքները պէտք չէ նկատել իբրեւ առաջնակարգ նպատակակէտ, որովհետեւ չենք ուզեր սպաննել քաղաքային բնակչութիւնը » :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ դեսպան Ժան Շօվէլ, որ ներկայիս յատուկ պաշտօնով ճամբորդութիւն մը կը կատարէ ծայրագոյն Արեւելք, յաջորդաբար Փեքին եւ Հանոյ հանդիպելէ ետք «բիրտ եւ անխախտ» որակած է Վիէթնամի պատերազմին առընչութեամբ Չինաստանի դիրքը : Մամուլին ըրած այս յայտարարութեան մէջ Ժան Շօվէլ նշած է, թէ այս ուղղութեամբ Հիւսիսային Վիէթնամի տեսակէտը «քիչ մը կը տարբերի» Չինաստանի տեսակէտէն :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ նախագահ Այուպ Խան Ազգաժողովին առջեւ խօսք առնելով, առաջարկեց Հնդկաստանի որ խաղաղ բանակցութիւններով լուծեն Քաշմիրի առընչութեամբ բոլոր վէճերը : Փաքիստանի նախարարը առաջարկեց նաեւ Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի միջեւ ոչ յարձակողական երկակողմանի դաշինք մը, եթէ երբեք Տելհի համաձայն ըլլայ Քաշմիրցիներուն տալու ինքնորոշման իրաւունքը :

ՍՈՒՄԱԹՐԱՅԻ հիւսիսը, Մէտանի մէջ, երկու հազար հակահամայնավար ցուցարարներ փորձած են գրաւել չինական հիւպատոսարանը : Զանոնք ցրուելու համար, ոստիկանութիւնը ստիպուած է կրակ բանալ : Սպաննուած են երեք ցուցարարներ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԻ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԻՋԵՒ Ե-Զ ԴԱՐԵՐՈՒՆ

(ՅԱՊԱՒՈՒՄՆԵՐՈՎ)

Աւատապետութեան սկզբնական ժամանակաշրջանին Հայաստանի ազատագրական պայքարը ուղղուած էր մէկ կողմէ Պարսկաստանի եւ միւս կողմէ՝ Արեւելեան Հռոմէական կայսրութեան դէմ: Հարկ է դիտել տալ, որ այդ պայքարը տեղի կ'ունենար դժուար պայմաններու մէջ: Արդարեւ հայ ժողովուրդը ստիպուած էր կռուիլ մերթ մէկուն, մերթ միւսին դէմ, որովհետեւ երկու երկիրներն ալ կը ձգտէին իրենց գերիշխանութեան տակ առնել զայն: Հայաստան, Շապուհ Բ.ի բառերով, կը մնար «առարկայ մրցակցութեան եւ արիւնոտ վէճերու»: Հայկական բարձրաւանդակը Արեւելեան Հռոմէական կայսրութեան համար տիրապետող ամրութիւն մըն էր Պարսկաստանի կայսրութեան արեւմտեան սահմաններուն վրայ, իսկ Պարսկաստանի համար միակ ելքն էր դէպի Սեւ Ծովի ափերը:

Այդ յարատեւ կռիւները վերջ կը գտնէին երբեմն Պարսկաստանի, երբեմն Բիւզանդական կայսրութեան յաղթանակով: Հայաստան կը կռուէր յանուն իր անկախութեան, կը յարէր երբեմն մէկուն կողմը, երբեմն միւսին, միշտ նկատի ունենալով իր ժողովուրդին շահերը:

Այսպէս է, ահա, որ մէջտեղ կուգան քաղաքական խմբակցութիւններ, իւրաքանչիւրը իր տեսակէտներով եւ ձգտումներով: Իւրաքանչիւրը կը փորձէր օգտագործել օտարին ուժը՝ լուծելու համար սեփական հայրենիքին խնդիրները:

Արշակունիները առհասարակ ունէին արեւմտեան կողմնորոշում, սակայն շատ անգամ, երբ հարկը կը պահանջէր, կը փորձէին համերաշխիլ Պարսկաստանի հետ հակառակ Բիւզանդիոնի շահերուն: Իբրեւ ապացոյց յիշատակենք, որ այդ ձեւի քաղաքականութեան հետեւանքով էր, որ սպաննուեցաւ Արշակունի Պապ թագաւորը բիւզանդական վարձկաններու ձեռքով: Պարզ է, ուրեմն, որ Հայաստանի քաղաքական դրութիւնը կը ստիպէր ոմանց՝ յենիլ արեւմուտքին, իսկ ուրիշները՝ արեւելքին:

Այսպիսով գլխաւոր ուղին յամառ պայքարն էր երկրին անկախութեան համար, պայքար մը, որ իր արտայայտութիւնը գտաւ ոչ միայն ռազմական ուժի գործածութեան մէջ, քաղաքական կեանքի մէջ, այլեւ գաղափարախօսութեան, կրօնքի եւ մշակոյթի հարցերուն մէջ:

Հայ ազատագրական գաղափարախօսութիւնը, իբրեւ ազատական պայքարի արտայայտութիւն, ուղղուած էր բիւզանդական եւ պարսկական գաղափարական ծաւալողականութեան դէմ:

Պարսկաստան կը թափանցէր Հայաստան նախ եւ առաջ իր զրադաշտական կրօնքով, որուն մերժումը հիմնական անհրաժեշտութիւն մըն էր հայ իրականութեան համար: Ասպարէզ կուգան շատեր, բայց տեսական ընդհանրացումներու մէջ ամէնէն ականաւորները կը հանդիսանան երկու գրիչներ՝ Եղիշէ եւ Եզնիկ:

Եղիշէն իր «Վասն Վարդանայ եւ Հայոց պատերազմին» գիրքին մէջ կը յիշատակէ Միհրներսեհի նամակը ուղղուած «Հայոց մեծաց», ուր ներկայացուած է մազդէականութեան կրօնական աշխարհահայեցողութիւնը իր հիմնական գիծերով եւ Պարսիկներուն պահանջը Հայերէն՝ ընդունիլ իրենց այդ կրօնքը: Մազդէական կրօնքին վարդապետութիւնը աւելի լայն գիծերով ներկայացուցած է նաեւ Եզնիկ:

Մազդէականութիւնը ընդունած էր «երկարմատեան» սկզբունքը: Ամէն ինչ՝ երկնային թէ երկրային, շնչաւոր թէ անշունչ, բանաւոր թէ անբան; եթէ բարի է, կը նշանակէ թէ ծնունդ առած է բարութեան արարչութենէն՝ Որմիզդէն, իսկ եթէ չար է, չարութեան արարչութենէն՝ Արհմնէն: Ուրեմն բարին եւ չարը նախասահմանուած ըմբռնումներ են: Հետեւաբար հայ-պարսկական յարաբերութիւններուն կապակցութեամբ կը յանգէր յստակ քաղաքական եզրակացութեան մը. այն է՝ եթէ Պարսիկները ունին իրենց գերիշխանութիւնը Հայաստանի վրայ, կը նշանակէ թէ այդ նախասահմանուած անհրաժեշտութիւն մըն է, որով, ըստ Պարսիկներուն, «վրիպել չէ հնար ի սահմանելոյ հրամանին»:

Հայ ազատագրական պայքարի գաղափարախօսութիւնը ի դէմս Եղիշէի եւ Եզնիկի կը ծառանայ երկարմատեան եւ նախասահմանուած պարսկական այդ տեսութեան դէմ: Պարսկական տեսութեան դէմ կը հակադրուի միաստուածութեան աշխարհահայեցողութիւնը՝ ամէն բանի ըսկիզբը եւ հիմնականը մէկ էութիւն է, որ պայմանաւորուած չէ ոչ մէկ բանով եւ որուն գոյութեան պատճառը իր իսկ մէջ է:

Զրադաշտական ուսմունքին մերժումը հայ գործիչներուն համար ունի ոչ թէ միայն տեսական, այլեւ մանաւանդ քաղաքական արժէք:

Հայ ազատագրական պայքարին գաղափարախօսութիւնը ուղղուած էր նաեւ արեւմտեան յարձակումին դէմ: Նախնական շրջանին հայ գործիչները կը կռուէին բիւզանդական հեթանոսութեան, անոր գաղափարական աշխարհին դէմ եւ, յետագային, կը կռուէին քրիստոնէութեան բիւզանդական ըմբռնումին՝ երկաբնակութեան դէմ: Կը կռուէին Հայաստանի ազատութեան եւ գաղափարական ինքնուրոյնութեան, վերջին հաշուով, երկրին քաղաքական անկախութեան համար:

Բիւզանդիոնի դէմ գաղափարական պայքարին հիմնական առանցքը քրիստոնէութեան տարբեր ըմբռնումն էր, ուրկէ ծայր կ'առնէր այսպէս կոչուած միաբնակներու եւ երկաբնակներու պայքարը: Որպէսզի աւելի յստակ դառնայ կրօնական քօղին տակ քաղաքական այդ պայքարին բովանդակութիւնը, բաւական է յիշատակել, որ երբ Բիւզանդիոն կ'անցնէր յարձակողականի, ոչնչացնելու հայկական ինքնուրոյնութիւնը (օրինակ Յուստինիանոսի «Նոր օրէնքները», որոնք կը ձուլէին բիւզանդական մասին հայկական շրջանները կայսրութեան միւս մասերուն հետ, կը ջնջէին նախարարութիւնները, անոնց ժառանգական իրաւունքները, հայկական բանակը կը տեղափոխէին հեռաւոր վայրեր եւայլն), կը սրէր գաղափարական պայքարը Քրիստոսի աստուածային եւ մարդկային բնութեան հասկացողութեան շուրջ: Բիւզանդիոնի ծաւալողական քաղաքականութիւնը ուղղուած էր ոչ միայն Հայաստանի դէմ, այլեւ Ասորեստանի, Եգիպտոսի, Վրաստանի: Այս է պատճառը, որ կը կազմուի այդ երկիրներու միաբնակներու ընդհանուր գաղափարախօսութեան ճակատը Բիւզանդիոնի դէմ:

Քրիստոսի երկու բնութեան հարցը իր բովանդակութեամբ, անշուշտ, քաղաքական բնոյթ ունեցող խնդիր մը չէր: Այդպէս դարձաւ շնորհիւ այն քաղաքական պայքարին, որ տեղի ունեցաւ Հայաստանի եւ Բիւզանդիոնի միջեւ: Այդ դաւանաբանական վէճը շեշտուած կերպով կը բաժնէր քրիստոնէական կրօնքի երկու երկիրներուն ըմբռնումները: Այս ձեւի վէճ մը գոյութիւն ունէր նաեւ հոգիի մասին, Քաղկեդոնի տիեզերական ժողովէն դեռ շատ առաջ:

Յայտնի է, որ Պղատոնի տեսակէտը հոգիի մասին, ընդունուեցաւ քրիստոնէութեան հիմնադիրներուն կողմէ: Քրիստոնէութիւնը կը պնդէ, որ մարդը ունի երկու բնութիւն — նիւթական եւ ոչ նիւթական, առաջինը անոր մարմինն է, իսկ երկրորդը՝ հոգին, որ, ինչպէս Պղատոնի մօտ, կազմուած է երեք մասէ՝ բանական, ցասնական եւ ցանկական, ըստ որուն հոգին կ'ըմբռնուէր դերզգայական եւ աստուածային իր էութեամբ:

Եղիշէ դէմ եղաւ այս տեսակէտին ու հակաճառեց, ըսելով որ եթէ մարդու հոգին աստուածեղէն է եւ Աստուծոյ մասն, եւ եթէ այդ հոգին մասնատուած է բազմաթիւ միաւորներով, ուրեմն յանցաւոր մարդոց այն հոգիները, որոնք արժանի են պատիժի, կ'ըլլան Աստուծոյ հոգիին մասերը: Դեռ աւելին, կը նշանակէր նաեւ, որ Աստուած կը պատժէր իր իսկ հոգիին մասնիկները, ուրեմն՝ աստուածային հոգին Աստուծոյ կամքով կը տառապէր դժոխքին մէջ:

Այստեղ մեզի հետաքրքրողը այն է, որ իսկապէս, սկզբունքի վերաբերեալ հարցերու մէջ հայկական քրիստոնէութիւնը տարբեր եղած է բիւզանդականէն եւ որ Հայերը աշխատեցան ամէն կերպով ընդգծել այդ տարբերութիւնը, անշուշտ, քաղաքական նպատակներով:

Վ. Կ. ՉԱԼՈՅԵԱՆ
«Պատմա-բանասիրական Հանդէս»

ՎԱԽՃԱՆՈՒԵՑ ԼԵՌ ԿԱՄՍԱՐԸ...

Երգիծաբանին մահուան առթիւ, Գուրգէն Մահարի հետեւեալը գրած է «Հայրենիքի Ձայն»ին մէջ:

Վախճանուեց Լեռ Կամսարը, հայ երգիծաբանութեան շողշողուն եռաստեղութեան վերջին մոհիկանը, Պարոնեանի եւ Օտեանի ապրող, արժանաւոր եւ յոգնած յաջորդը:

Ինչպէս բոլոր մեծ երգիծաբանների, այնպէս էլ Լեռ Կամսարի կեանքին ճանապարհը զարդարուած չէր ծաղիկներով: Նա ունեցաւ ստեղծագործական հարկադրական ընդհատումներ, սակայն մինչեւ վերջ պահեց կեանքի ու աշխարհի վրայ փիլիսոփայական ժպիտով նայելու իր անկրկնելի կարողութիւնը: Տխուր մարդ էր հանդուցեալը, նա իր մարդկային տխրութեամբ ուրախ գրքեր էր գրում՝ երգիծական գրչի քաջակորով զէնքով՝ կռուելու համար այս ուրախ աշխարհի «տխուր երեւոյթների», «Անվաւեր մեռելների», «գրաբար» մարդկանց դէմ: «Վրիպած արցունքներով», միշտ Լեռ Կամսարական սուր հիւմորով գրեց նա իր «Ազգային այբբենարանը», որ լոյս տեսաւ մեծանուն պետական գործիչ Սարգիս Լուկաշինի բարի նախաձեռնութեամբ, եւ որը հեղինակը նուիրեց իր հովանաւորին, նոյն իրեն՝ Սարգիս Լուկաշինի:

Այդ 1924 թուականին էր. այդ տարիներին Լեռ Կամսարի համբաւը որոտում էր երկրով մէկ: Երբ լոյս էր տեսնում օրաթերթը նրա ֆելիետոնով, թերթավաճառներն Աբովեանի վրայ ճչում էին՝ «Խորհրդային Հայաստան», «Լեռ Կամսար....»: Եւ սպառւում էր թերթը կայծակի արագութեամբ:

Անշուք արտաքինով, հասարակ հագուստ-կապուստով, սակաւախօս ապրուստով այս մարդը ոչ մի բանով նման չէր գրողի, մանաւանդ՝ երգիծաբանի: Թւում էր, թէ աշխարհից կտրուած, աչ-

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

Պէքիր Սամի Պէյ.

— Մինչեւ որ հրահանգները հասնին Անգարայէն, առնուազն պիտի անցնին քանի մը ամիս, իսկ ես պիտի խնդրեմ, որ դուք շարունակէք ձեր օժանդակութիւնները, այդ ժամանակամիջոցի ընթացքին»:

Չիչերին դրական կերպով կը պատասխանէ Պէքիր Սամի Պէյի այդ առաջարկին: Իսկ մենք յառաջիկային պատեհութիւնը պիտի ունենանք տեսնելու, թէ ի՞նչ աստիճանով գործադրուած են այդ խոստումները:

Պէքիր Սամի Պէյ, 29 Օգոստոս 1920ին Անգարա ուղարկած իր տեղեկագրով Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովին հաղորդած է երկրին Արեւելեան նահանգներէն Հայերուն հող տալու մասին բոլշեւիկներու կողմէ իրեն կատարուած այս աշխարհակալական առաջարկները:

Այլապէս ուշագրաւ է սա պարագան, որ Եուսուֆ Քեմալ Պէյ, հակառակ բոլշեւիկներուն դէմ գործածած իր խիստ ու վճռական շեշտին, կառավարութեան տրուած իր տեղեկագրին մէջ գործածած է չափազանց մեղմ ու կակուղ ոճ մը, ուր յատկապէս կը թելադրէր պարագային ըլլալ եւ կացութիւնը քննել առաւելագոյն լայնախոհութեամբ:

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ՀՈՂ ՊԱՀԱՆՋՈՂՆԵՐՈՒՆ

Արեւելեան Նահանգներէն Հայաստանի հող տալու մասին Բոլշեւիկներու կողմէ ներկայացուած առաջարկներուն, Պէքիր Սամի Պէյի պատուիրակութեան միջոցաւ անձնապէս պատասխանելու անհրաժեշտութիւնը տեսնելով, Մուսթաֆա Քեմալ տուած է հարկ եղած հրահանգները, այնքան մեծ իրատեսութեամբ եւ նրբութեամբ, որ ցոյց կուտայ անոր բացառիկ կարողութիւնը, դէպքերուն թափանցելու եւ զանոնք լաւագոյն կերպով մեկնաբանելու տեսակէտով:

Այն օրերուն, ուր Անատոլու կը մղէր բոլորին ծանօթ ու ճակատագրական պատերազմը եւ որու ընթացքին բացառիկ կարեւորութիւն եւ արժէք կը ներկայացնէր Ռուսիայէն ստացուելիք ռազմանիւթերու իւրաքանչիւր փամփուշտն անգամ, Մուսթաֆա Քեմալ ինչպիսի կամքով ու կորովով ընդդիմացաւ ռուսական պահանջներուն եւ անդրդուելի մնաց բոլշեւիկեան ռազմավարութեանց դիմաց:

Ստորեւ կը ներկայացնենք Մուսթաֆա Քեմալ փաշայի հրահանգը, ուղարկուած՝ Մոսկուայի թրքական պատուիրակութեան. —

«Սովետ Ռուսիա երբեք ինքզինք չի կրնար ձերբազատել աշխարհակալական ցանկութիւններէն»:

«Ռուս ներկայացուցչական պատուիրակութեան հետ կատարուած երկարատեւ բանակցութիւններէ ետք պատրաստուած բարեկամութեան դաշնագրին առանձին առանձին սկզբունքով համաձայնութեան արժանացած յօդուածներն ու տրամադրութիւնները, ինչպէս նաեւ այդ բոլորին կապակցութեամբ ձեր պատուիրակութեան կարծիքներն ու տեսակէտները պարունակող տեղեկագիրը, Տրապիզոնէն հեռագրաւ ստացուած ըլլալով, մանրամասն կերպով քննուած եւ ուսումնասիրուած է Նախարարաց Խորհուրդին կողմէ: Անկէ զատ, Եուսուֆ Քեմալ պէյի ալ անձնապէս գալով տուած տեղեկութիւններուն լոյսին տակ, կացութիւնն ու առաջին քննութիւններուն եզրակացութիւնները անգամ մը եւս աչքէ անցուած են եւ աւելի խոր ու մանրամասն ուսումնասիրութեան մը ենթարկուած»:

«Յօդուածները քննուեցան եւ օգտակար նկատուեցան երկու կողմերուն ալ համար ամէն տեսակէտով: Իսկ գալով այն պարագային, որ կը վերաբերի Վան եւ Պիթլիս նահանգներէն Հայերուն հող տրուելու առաջարկին, եւ այն իրողութիւնը, որ յիշեալ յօդուածներուն վերջնականօրէն հաստատումն ու վաւերացումը կը պայմանաւորուին այդ առաջարկներու ընդունմամբ, տարակուսելի կը դարձնեն անկեղծութիւնը Խորհ. Հանրապետութիւններու հակագաղութարարական եւ հակադրամատիրական այն պայքարին նկատմամբ, զոր կը մղէ Թուրքիան այնքան բուռն եւ անտեղիտալի կերպով, այն Թուրքիան, որ իր մղած այս պայքարին մէջ իրաւունք պիտի ունենար ռուսական Խորհ. Հանրապետութիւնը իր բնական զինակիցը նկատելու եւ անկեղծ զգացումներ ու մտածումներ սպասելու անկէ, իր հետապնդած դատին ու տարած պայքարներուն առընչութեամբ:

(21 Տար.)

խարհից ճանճրացած ղատառական մի մըտաւորական է նա, սահմանափակ ու անհաւաքբէր մի անձնաւորութիւն, որի հետ չգիտես ինչի մասին կարելի է խօսել: Շուարում էիր ու տարակուսում. մի՞թէ այս է Լեռ Կամսարը, այդ շքեղ ու մեծատաղանդ երգիծաբանը, անզուգ ու յանդուգն, անչափ բարի ու միաժամանակ չար ու կծու, կծու՝ իր ծննդավայրի՝ Վանի կարմիր աղով հոտած պանրի նման, կծու եւ համեղ, համեղ ու աննզաւար... Սակայն երբ խօսում էիր նրա հետ, երբ բացւում էր կամաց – կամաց մարմնաւորւում էր Լեռ Կամսարը եւ եւ զգում էիր, որ գործ ունես մի կարգացած, զարգացած մարդու, մի խոշորական ժամանակակից գրողի հետ, որ կապուած է կեանքին հազար ու մի թելերով, օժտուած զարմանալի իրատեսութեամբ, կենդանի հիւմըրով ու սուր կենսազգացողութեամբ:

Արգասաւոր էր Լեռ Կամսարի գրիչը: Այն, ինչ հրատարակուած է մինչեւ հիմա, մեզնից անդարձ հեռացած երգիծաբանի թողած գրական ժառանգութեան մի մասն է միայն: Անհրաժեշտ է անտիպ Լեռ Կամսարին դարձնել ժողովրդի սեփականութիւնը: Յատկապէս «Հայաստան» հրատարակչութիւնը պիտի զբաղուի այդ շնորհակալ գործով: Ամբողջական Լեռ Կամսարը մի գրական յայտնութիւն կը լինի մեր ընթերցողի համար, եւ այն ժամանակ կ'երեւայ մեր կորստի մեծութիւնը: Այո:

Գրողների միութեան՝ իրեն յատկացուած բնակարանը նա տուեց իր ժառանգորդներին, իսկ ինքը շարունակեց ապրել այն հին խրճիթում, ուր ապրում էր մօտ կէս դար: Ծառերով շրջապատուած այդ փոքր խրճիթում, այդ հին խրճիթում էլ նա կնքեց իր մահկանացուն: Պառկել էր նա ծածկուած սաւաններով՝, անզարթնելի քնով՝ մի նոր ճանապարհորդ այն աշխարհի, «որտեղից չի վերադարձել ոչ մի ճամբորդ»: Կը մնայ նրա անունը, նրա գործը, որպէս աւանդ սերունդներին, անունն ու վաստակը երախտաւոր մարդու, որն ապրեց անշուք ու անպաճոյճ, բայց երեւոյթին մենակեացի կեանքով, բայց զարմանալի կերպով կապուած աշխարհին, կեանքին ու մարդկանց՝ հազար ու մի թելերով:

Լեռ Կամսարից մի հողաթումբ մնաց միայն, ինչպէս ամէն մահկանացուից, բայց նրա թողած վաստակը մի բարձրութիւն է, որին երախտապարտ սրտով պիտի նայեն սերունդները:

Գ. ՄԱՀԱՐԻ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅՈՑ ԴԱՏԸ Արաբ Հանրային կարծիքին առջեւ (արաբերէն), գրեց Գերսամ Ահարոնեան, Պէյրութ 1965:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

(Սեփական թղթակցութիւն Յառաջի)

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75ամեակը, արժանավայել շուքով տօնակատարուեցաւ Պէյրութի մէջ, Կիրակի, Դեկտեմբեր 5–ին, կէսօրէ առաջ ժամը 10·30ին, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէի:

Ընկերներու, համակիրներու եւ բարեկամներու խուռներամ բազմութիւն մը ծայրէ ծայր լեցուցած էր սինեմա «Բափիթոլ»ի ընդարձակ սրահը:

Հանդիսութեան ներկայ եղան պետական երեսփոխաններ, քաղաքական անձնաւորութիւններ եւ ազգային ծանօթ դէմքեր:

Այս հանդէսով, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը անգամ մը եւս առիթը ունեցաւ իր շունչին ջերմութիւնը եւ հմայքին զօրութիւնը փոխանցելու ժողովրդային լայն զանգուածներուն, որոնք խոր տպաւորութեամբ ունկնդրեցին օրուան բանախօսներուն կատարած բնորոշումները Դաշնակցութեան գործին եւ ունեցած ժողովրդականութեան մասին:

Լիբանանեան փառերգին յոտնկայս ունկնդրութենէն ետք, բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան նախագահ ընկ. Սիմոն Վրացեան:

«Եօթանասունեւհինգ տարիներ առաջ, ըսաւ ընկեր Վրացեան, 1890 թուականի ամառը, Թիֆլիզի մէջ հիմը դրուեցաւ մի կազմակերպութեան, որի 75ամեակը կը տօնենք այսօր: Այդ կազմակերպութիւնը Հայ Յեղ. Դաշնակցութիւնն է»:

«Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, կազմակերպչականօրէն իր գաղափարներով, հայ ժողովուրդի ողնից եւ մօքից դուրս եկած միութիւն էր, գործի մարդոց միութիւն, որ տուաւ նոր կերպ Հայաստանին:

«Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իրեն նպատակ ըրաւ հայկական նահանգներու բարենորոգման հարցը, դառնալով ժողովրդի ընդհանուր համակրանքին ու աջակցութեան առարկայ, ծաւալելով Հայութեան բոլոր խաւերուն մէջ: Եղաւ ժամանակ մը, երբ Դաշնակցութեան պատմութիւնը եղաւ Հայոց պատմութիւն, իսկ Հայոց պատմութիւնը՝ Դաշնակցութեան պատմութիւն:

«Կեանքի կոչուեցաւ հայ Հանրապետութիւն, պետական ազգ, որքան ալ դժուարին պայմաններու մէջ, բայց Հայոց ազգ, Հայոց պետութիւն, ճանչցըւած ընդհանուր մարդկութեան կողմէ:

Դաշնակցութիւնը եղաւ եղակի երեւոյթ Հայոց կեանքին մէջ եւ ինչպէս երէկ, այսօր ալ հայ ժողովուրդի մեծագոյն մասի գաղափարներուն արտայայտիչն է»:

Ապա ընկեր Վրացեան հրաւիրեց հանդիսականները ոտքի ելլել, եւ որոնք երկիւղած լռութեամբ վայրկեան մը յարգեցին յիշատակը ծանօթ եւ անծանօթ գերեզմաններու մէջ թաղուած Դաշնակցութեան գործիչ ու հերոս նահատակներուն:

Այնուհետեւ արաբերէն լեզուով կարդացուեցաւ ողջոյնի խօսք մը՝ ուղղուած լիբանանեան հայրենիքին:

Օրուան առաջին բանախօսն էր ընկեր Հրաչ Տասնապետեան, որ խորիմաստ վերլուծումով, իրապաշտ մօտեցումով եւ համոզիչ տուեալներով ներկայացուց Դաշնակցութեան գործը՝ բաժնելով զայն չորս ժամանակաշրջաններու: Ապա ընկերը եզրակացուց —

«Բայց ես ի՞նչպէս կրնամ, ես՝ Դաշնակցական շարքային, մէկը՝ տասնեակ հազարաւորներէն, թերեւս հաւատաւոր, վստահօրէն՝ հպարտ, բայց ի վերջոյ անցաւոր մահկանացու, ինչպէս կրնամ յստակ ու վերջնական բանաձեւում մը գտնել՝ բնորոշելու համար հայածին ու հայակերտ անմահ այս կազմակերպութիւնը, իր գործունէութեանց ու գաղափարներու համապարփակ ամբողջութեամբ: Եւ որովհետեւ կ'անձրկիմ, որովհետեւ միտքս անզօր է գտնելու վերջնական այդ բանաձեւումը՝ օրուան վեհութեան արդարօրէն արժանի, փոխ կ'առնեմ Դաշնակցութեան գրչի անմահներէն Վարուժանի խօսքը՝ ուղղուած Դաշնակցութեան զէնքի անմահներէն, Պարսկաստանի ազատագրութեան հերոս Եփրեմին՝ ըսելու համար իր, իմ ու մեր բոլորին կողմէ 75ամեայ այս յուբելեական երիտասարդին.

«Կարիպալտին Հռոմինն է, եւ
Պոնափարթ՝ ոճիրին,
Կը պատկանիս դուն միայն՝ ազատութեան
ոգիին,
Զքեզ խրճիթ մը ծնաւ, հայ վիշտը քեզ
օրօրեց,
Այդ վշտին չափ եղար մեծ»:

Ընկերոջ ճառէն ետք, սրահը ամբողջութեամբ մթնցաւ եւ Դաշնակցական անմահ գիւցազներգակ Սիամանթոյի քերթողական հանճարէն առնուած՝ փառքի ու փառաբանանքի խօսքեր սկսան սփռուիլ բարձրախօսով: Մինչ պաստառին վրայ, Դաշնակցութեան զինանշանէն եւ եռագոյնէն ետք, սկսաւ տողանցքը զէնքի եւ գրչի տիտաններուն:

Արտասանող ընկեր Խաչիկ Արարատեան, իր ձայնին հաղորդականութեամբ եւ խոր ապրումներով տպաւորեց ներկաները:

Օրուան երկրորդ բանախօսն էր ընկեր Տոքթ. Բարգէն Փափազեան:

Ընկերը, որուն համար Դաշնակցութիւնը հայ ժողովուրդի նոր «Սասունցի Դաւիթ»ը եղաւ, շեշտեց, թէ հայ ժողովուրդը անխտիր Դաշնակցութեան հետ է, Հայրենիքի մէջ թէ դուրսը, ունի Դաշնակցութեան ապրումը, որովհետեւ Դաշնակցութեան գաղափարները կը դառնան իր գաղափարները, անոր մէջ կը տեսնէ իր երազներուն եւ ձգտումներուն անձնուէր ծառայողը:

«Ի զուր կը փորձեն, ըսաւ ընկեր Փափազեան, Դաշնակցութենէն անջատել ժամանակակից մեր պատմութեան հերոսական դէմքերն ու դէպքերը: Ինչպէս որ Վարդանանց պատերազմը անարժէք պիտի ըլլար առանց Վարդանանքի, առանց Վարդանանքի ոգիին, այնպէս ալ Սարտարապատ ու Բաշ Ապարան պիտի պարպէին իրենց իմաստէն՝ առանց Դաշնակցութեան»:

Ընկեր Փափազեան իր սրտայոյզ խօսքերը վերջացուց աւելցնելով.

«Մինչ այդ, թող ձեր սրտերը զոռան, կեցցէ՛ հայ ժողովուրդը, կեցցէ՛ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը»:

Հանդէսը փակուեցաւ «Յառաջ Նահատակ»ի յոտնկայս խմբերգութեամբ:

×

Կիրակի, 11 Դեկտեմբերի երեկոյեան, 75ամեակի առիթով, «Գազինօ տիւ Լիպան»ի շքեղ սրահին մէջ տեղի պիտի ունենայ ճաշ–պարահանդէս:

×

Կիրակի, 19 Դեկտեմբերին, 75ամեակը պիտի տօնակատարուի նաեւ Պուրճ Համուտի հայաշատ շրջանին մէջ, նոյն շքեղութեամբ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՍՄՈՒՆՔԻ ՎԱՐՊԵՏ
ՍՈՒՐԷՆ ՔՈՉԱՐԵԱՆ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Հայաստանի գեղարուեստական ասմունքի հիմնադիր վարպետ Սուրէն Քոչարեան երկու շաբաթէ ի վեր կը գտնուի Պէյրութ:

Կազմակերպուեցաւ ասմունքի փառատօն մը, որ տեղի ունեցաւ Հինգշաբթի 2, Ուրբաթ՝ 3, Շաբաթ՝ 4 եւ Կիրակի՝ 5 Դեկտեմբեր, երեկոյեան ժամը 9ին, «Գալուստ Կիւլպէնկեան» հանդիսասրահին մէջ:

Յայտագիրներուն մաս կազմեցին յատկապէս Յովհաննէս Թումանեանի սաեղծագործութիւնները եւ Խաչատուր Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի»ն:

Ասմունքի արուեստը իր կատարելութեան հասցուցած, տաղանդաւոր արուեստագէտն էր, զոր Լիբանահայութիւնը առաջին անգամ ըլլալով բախտը կ'ունենար լսելու եւ սրտեռանդն ծափահարելու:

Գեղարուեստական խօսքի իսկական վարպետ, հիանալի ասմունքող Սուրէն Քոչարեան: Վարպե՛տ, բառին ամբողջական իմաստով, ինչպէս կը կոչուի արդարօրէն:

Պարզ բեմ մը: Բազկաթոռ մը: Համակրելի մարդ մը, որ ունի տպաւորիչ ձայն, մաքուր առոգանութիւն, հաղորդական շունչ, անկարգ ունկնդիրը կը փոխադրէ արուեստի կախարդական աշխարհները, բնական հարազատութեամբ հաղորդակից կը դարձնէ զայն հեղինակին ստեղծագործութեան, ոգիին, ապրումներուն, վարպետօրէն մարմնաւորելով գրական երկին տիպարները, առանց մասնաւոր ձիգի, ձայնի ելեւէջներով ու շարժուձեւերով տալով անոնց վիշտն ու ուրախութիւնը, ապրումներն ու յոյզերը նոյնանալով հեղինակին խոկ զգացումներուն հետ:

Թումանեան ու Աբովեան, ամէնէն աւելի հայ ժողովուրդի սրտին խօսող հեղինակներէն, տաղանդաւոր վարպետին կողմէ ներկայացուեցան այնպիսի շունչով որ արուեստով, որ հանդիսականները սրտաբուխ ու երկարատեւ ծափերով ջերմօրէն գնահատեցին զինք եւ վայելեցին հայրենական ապրումներու անմոռանալի պահեր՝ ներկայացուած երկերու տոհմիկ մթնոլորտին մէջ:

Ժողովուրդի բուռն փափաքին ընդառաջելով, նոր ելոյթներով դարձեալ հանդէս պիտի գայ վարպետը:

Թ. Դ. ԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Հետադօտիչին բաժը ճիշդ էր: Ովասիսին մէջ ջարդ, թալան եւ առեւանգում կար: Տուներն ու խրճիթները հրըկիզուած էին...: Ամէն կողմ ահ ու սարսափ կը տիրէր...:

Ջահերուն աղաղակները ջարդարար թըշուառականներու մռնչիւններուն կը խառնուէին: Ջարդարարները հինգ հարիւրնոց բանակ մը կազմած, ամէնքն ալ հեծեալ, կէս գիշերին յանկարծ ովասիսի բնակիչներուն վրայ յարձակած էին:

Այնէլ – Մէսքինի ովասիսին մէջ Շամպա ցեղը կը բնակէր:

Ցեղին բոլոր արուները առանց խտրութեան ջարդուած կամ կռուելու անկարող վիճակի մէջ դրուած էին:

Արձակուած զէնքերու վառօդի բոցին եւ կամ ջահերու լոյսին տակ կ'ենէր կը նմարուէին որոնք մանուկներու ձեռքէն բռնած աղբին անդին կը փախչէին:

Զինւոր թուարէկները պաշարած ըլլալով զանոնք, իրենց շրջանակը կարել անցնիլ ուզող կինը իր երեխային հետ բռնելով հրկիզուած խրճիթներու բոցին մէջ կը նետէին...:

Իսկ աւազակներուն մէկ մասը, ոչխարներու, ձիերու, ուղտերու, այծերու եւ ուղտերու երամակները շրջապատած, կըռուի դաշտէն դուրս քշելով զանոնք, կ'առնէր դէպի հարաւակողմը կը տանէր:

Ուրիշ ջարդարարներ, խրճիթներէն ներս մտնելով հոն պահուըտողները կը ջարդէին, մեռելները կը կողոպտէին եւ վիրաւորները կը մեռցնէին:

Վերջապէս ուրիշներ, ողջ մնացող կիները շրջապատած, անոնց մէջէն նոր հարսերը եւ ամէնէն գեղեցիկները զատելով իրենց մէջ կը բաժնէին, իսկ պառաւներն ու փոքրիկ երեխաները սուրի հարուածով մը խողխողելով մէկ կողմ կը նետէին:

Հայկական ահաւոր ջարդերը յիշեցնող աղխողորմ ու սրտաճմլիկ արինախանձ պատկեր:

Հրոսապետը, երկայնահասակ հսկայ մը, դէմքը սեւ քօղով մը ծածկած, իր ձիուն վրայ խրոխտաբար նստած, թալանին եւ ջարդին վրայ կը հսկէր:

Քաշքշելով, հրմշտկելով, ճերմակ մօրուքով պատկառելի ծերունի մը բերին անոր առջեւ:

Այս ծերունին Շամպա ցեղին ցեղապետն էր:

Ձայն իր մըկիթէն դուրս քաշած էին: Մըկիթը հեռուէն կը տեսնուէր. բոցերու մէջ էր:

— Ոսկիներդ համրէ, հրամայեց հրոսապետը:

Ցեղապետը տխուր շարժումով մը գլուխը հրկիզուած գիւղին դարձնելով աւերակները ցոյց տուաւ:

— Կամ ոսկիներդ կամ կեանքդ, կըրկնեց հրոսապետը անհրաժեշտաբար:

Պարտուած ծերունին արհամարհական շարժումով մը ուսերը ցնցեց:

— Շուն, մռնչեց հրոսապետը:

Եւ ձիուն սանձը ասդին քաշելով, կենդանիին զաւակովը զարկաւ ծերուկին ու խեղճ մարդը գետին գլորեցաւ:

Բայց յանկարծ ջարդարարներու պետին դիրքը փոխուեցաւ:

Ձին սկսաւ քառասմբակ վազել:

Հրոսապետը սանձը քաշելով զսպեց կենդանին եւ ասպանդակներուն վրայ կենալով չորս կողմէն եկող ձայները մտիկ ընել սկսաւ:

Հեռուէն ժխոր մը կը լսուէր: Բոլոր աւազակները ինչպէս նաեւ քիչ մը առաջ վար իյնող ծերունի ցեղապետը ականջնին սրեցին:

ՓԻԼԻՓ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թովմասեան, Տէր եւ Տիկին Թովմաս Թովմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Թովմասեան եւ զաւակները, Պ. Փօլ Թովմասեան, Պ. Միհրան Թովմասեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Սաեփանեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Այրի Տիկին Թագուհի Եղիայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տէօթանեան, Տէր եւ Տիկին Արթին Արթինեան, Տէր եւ Տիկին Մարթէն Օսլած, Տէր եւ Տիկ. Բիւզանդ Կուրտիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթաքի Ճահինեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սերգոյեան եւ զաւակները (Պոլիս), Այրի Տիկին Հուրթ Րէյիսեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Համբարձումեան եւ զաւակները (Երեւան), Տէր եւ Տիկին Մինաս Րէյիսեան եւ զաւակները (Երեւան), ինչպէս եւ Սաեփանեան, Գալէնտէրեան, Սերգոյեան, Անանիկեան, Պէքեարեան եւ Գաչեան ընտանիքները սրտի խոր կսկիծով կը հաղորդեն կսկծալի մահը իրենց մօր, մեծ մօր, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿ. ՎԱՍԻԼՈՒՀԻ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ
(Ծնեալ Րէյիսեան, Արսլանպէկցի, 82 տարեկան)

որ իր հոգին աւանդեց Երկուշաբթի առաւօտ, 13 Դեկտեմբեր 1965:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ՚ունենայ այսօր Չորեքշաբթի, 15 Դեկտեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Լիոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ, Պուալօ փողոց, թիւ 295:

Տէր եւ Տիկին Աւետիս Սիմիթեան (Փարիզ), Տիկին Ովսաննա Սիմիթեան, Այրի Տիկին Մարի Վանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Իգմիրլեան եւ զաւակները (Խարթում) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, զաւկին, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՕՆՆԻԿ ՍԻՄԻԹԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան Նէօյլիի Ամերիկեան Փարէ բուժարանը, Դեկտ. 12ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Դեկտ. 16) ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Հայ Բժշկական Մարմնի անդամներու յիշատակին, որոնք մեռած են 1915ի ջարդերու ընթացքին եւ անկէ ի վեր:

×

Այրի Երէցկին Հայրապետեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (19 Դեկտ.) Պուրկ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ «Տօնախմբութեան առիթով» հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի տեղւոյն հովիւ Արժ. Տ. Պսակ Քհնյ. Հայրապետեանի մահուան քառասունքին առթիւ: Յիշատակը յարգող ազգական, բարեկամ ազգայիններէ կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Բերուզ Մոսախեան եւ Տէր եւ Տիկին Վահրամ Մոսախեան կը նուիրեն քսանական ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օղակ. կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Արշակուհի Փափազեանի մահուան առթիւ:

ՇԱԻՒԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ օծման 8րդ տարեդարձը կը տօնուի այս Կիրակի առաւօտ:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին բազմաձայն, Մայր Եկեղեցւոյ դպիրներու մասնակցութեամբ եւ ղեկավարութեամբ երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեանի:

Յաւարտ Ս. Պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցւոյ բարերարներու ննջեցելոց հոգւոց համար:

Կը հրաւիրուի բարեպաշտ ժողովուրդը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 30 ֆրանք Այրի Տիկին Թէֆար Պօղոսեանէ (Շաւիլ) իր թոռան Պ. Դաւիթ Պըրլըլեանի ամուսնութեան առթիւ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ժամը 16ին:

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ հանդէսը Դեկտեմբեր 19ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին վարժարանին մէջ:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ՚ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

GALERIE

DAVID - GARNIER

6. Ave. Matignon — Paris

CARZOU

DESSINS REHAUSSÉS

Jusqu'au 18 Décembre

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Իր հիմնադրութեան 35ամեակին առթիւ 1930 – 1965, նախագահութեամբ՝

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

Այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Հօթէլ Մոտերնի սրահներուն մէջ, Փլաս տը լա Ռէփիւպլիք:

Ընթերցում Միութեան ողբացեալ անդամներու գործերէն:

Մուտքը ազատ է

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեան կողմէ, Ծնունդի տօնածառ մը կազմակերպուած է Յունուար 9ին (Հայկական Ծնունդի առթիւ), կէսօրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր, Պիպլիոթէք Փոփիւլէռի սրահը, Բիւ Ֆրանսիս Շիրա (Նախկին Փլաս տ'Օպսէրվանս):

Կը խնդրուի հայրենակիցներէն այժմէն ապահովել մուտքը, դիմելով միութեան վարչական անդամներուն: Պօմոն 31 Պուրկ. Պօմոն, Պ. Հրաչ Մարտիրոսեանի, իսկ քաղաքը 15 Բիւ տը լա Կաննըպիէռ Արմէ գերձակ Ալլանի, հեռ. 62-60-03:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ եւ շրջանի եկեղեցաշէն յանձնախումբս ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի երկսեռ Հայութիւնը եւ կազմակերպութիւնները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 14·30ին, տեղւոյս Խրիմեան դպրոցի սրահը, 2 Բիւ տը լա Տէֆանս: Կարեւոր օրակարգ:

« Լիոն եւ շրջակայի մէջ տուն շինելու համար մասնաւոր պատրաստուած հողեր եւ վիլլաներ, նմանապէս Լիոնէն 5էն 20 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ հողեր (industriels)

Մասնաւոր հաստատութիւն մը ուր կրնաք դիմել ամենայն վստահութեամբ:

Տնօրէն Ա. ՕՀԱՆՆէՍԵԱՆ

BRON - Immobilier

109 bis, Ave. Franklin-Roosevelt

BRON (Rhône)

Tél. : 70-88-68 et 70-88-69

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այս Կիրակի, Պուրկ. Օտտոյի Հայոց Ս. Յակոբ եկեղեցւոյն մէջ:

Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր Ս. պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ ԹՐԹՌԵԱՆ:

Պատարագի վերջաւորութեան պիտի կատարուի Ս. Մեսրոպի նկարի օծում, Ս. Յակոբի եւ Ս. Մեսրոպի նկարներու կնքահայրութիւն, Մատաղի օրհնութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան:

Հովանաւորութեամբ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Կը դասախօսէ՝

Պ. Կ. ԳԱԶԻՆՃԵԱՆ

(Բժշկական համալսարանի ուսանող)

Նիւթ՝ Հայ Առաքելական եկեղեցին:

Այս Ուրբաթ ժամը ճիշդ 18·30ին, Պլէօյի սրահներուն մէջ, 51 Բիւ Կոբինեան

Մուտքը ազատ է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ մասնաճիւղերու կողմանէ իրենց կայանի տասնամեակի առիթով եւ անոր ի նպաստ:

Հրաւիրուած է Լոնտոնէն Հայ Երիտասարդաց Միութեան Թատերախումբը, ներկայացնելու Գ. Սնդուկեանցի

ՊԷՊՕ

Շաբաթ՝ 18 Դեկտեմբեր	ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մէջ ժամը 20·30ին
Կիրակի՝ 19 Դեկտեմբեր	ՍԱՐՍԷԼԻ մէջ ժամը 15ին
Երկուշաբթի՝ 20 Դեկտեմբեր	ՓԱՐԻԶԻ մէջ ժամը 20·30ին
Երեքշաբթի՝ 21 Դեկտեմբեր	ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ մէջ ժամը 20·30ին
Կիրակի՝ 26 Դեկտեմբեր	ԼԻՈՆԻ մէջ ժամը 15ին
Չորեքշաբթի՝ 29 Դեկտեմբեր	ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ժամը 20·30ին
Հինգշաբթի՝ 30 Դեկտեմբեր	ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ ժամը 20·30ին,

Տոմսեր կը վաճառեն Կապոյտ Խաչի զրասենեակը, Հայ գրավաճառատուները եւ Խաչուհիները:

Ապահովեցէք ձեր տեղերը:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

«ՀԱՅ ՍԻՆՖՈՆԻՔ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ» նոր երգապնակը

Mc 20176, Vogue — Série Artistique

« OEUVRES SYMPHONIQUES » d'ARA BARTEVIAN

Par le célèbre orchestre

DES CONCERTS COLONNE

1. — Rhapsodie Caucasienne (Կովկասեան Համանուագ)
2. — Dans une Forêt en Novembre (Անտառին մէջ՝ Նոյեմբերին)
3. — Bergers à la Montagne (Հովիւները լերան վրայ)
4. — Fête Villageoise (Գեղջկական տօն)

Ստանալու համար դիմել հեղինակին

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ — 14, Rue Petit, Paris (19e), Tél. BOT 99-22
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)

ԳԻՆ՝ 30 ՖՐ.

Microsillon 33 tours, 30 cm. 45 Վայրկեան

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔ

ՆԱԽԿԻՆ ԵՐԳԱՊՆԱԿՆԵՐԸ

Եկմալեան պատարագ N° 20114 — Կոմիտասեան պատարագ 20150

Գանձարան Հայ-եկեղեցական երգերու N° 20169 եւ 20175

Ժողովրդական երաժշտութիւն 20103 (Հայ Կովկասեան երգեր) 20136 (Arménie)

20157 Reflets d'Arménie, 20162 (Arménie Imortelle),
20169 (Promenade en Arménie)

20172 (Soirée Arménienne) — 10016 երգեր՝ Իրիս Պիւլպիւլեանէ

Գաւառներու առաքում contre remboursement խնամուած ծրարով

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԱԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)

ՀԱԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Ste le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 16 DECEMBRE 1965

Le Numéro : 0,30 Fr.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10486

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — No 10.486

ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆ ԳՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱՅ

Դժգոհութիւն մը գրական ճակատի վրայ՝ դարձեալ ծայր տուած է :

Երեւոյթը նոր չէ : Աւելի քան հօթանասուն տարի առաջ նման հարց մը դարձած էր գրական որոշ շրջանակներ զբաղեցնող իրողութիւնը :

Եւ տակաւին այն օրերուն, երբ Պոլսոյ մէջ Զօհրապ, Արփիարեան, Զօպանեան, Բաշալեան, Կամսարական եւ ուրիշներ լծուած էին նորավէպը մեր գրականութեան մէջ ընդհանրացնելու ճիգին :

Գաւառական գրականութեան մը անունով բարձրացած կարգախօսը, որուն դրօշակիրը կը մնար Արտաշէս Յարութիւնեան, դարձած էր գրական նորութիւններու դէմ մղուած պայքար մը :

Այժմ դերերը փոխուած են կարծես :

Կան պահանջողներ, որ գրողը աշխատի տալ իր ապրած միջավայրէն պատկերներ եւ տպաւորութիւններ :

Այսինքն, պատկերացնէ Սփիւռքի Հայուն մտածումը, կենցաղը, հոգեկան ապրումները : Մոռնալ անցեալը, շպրտել յուշերով ու ընթանալ ժամանակի ոգիին եւ պահանջներուն համաձայն :

Այս պահանջը տեղի կ'ունենայ առաւելապէս վէպը կամ պատմուածքը նկատի ունենալով :

Ուրիշներ նոյն ձեւի պահանջ մը կը ներկայացնեն բանաստեղծութեան համար :

Կը գտնեն հայրենասիրական առանատրները ժամանակավրէպ : Ժամանակավրէպ խորհրդապաշտ գրելու եղանակը նոյնպէս, որ առեն մը փնտռուած գրական սեռը դարձած էր :

Հիմա նորոյթէ ինկած է ալ Սիամանթօյի գրելու ձեւն ալ :

Դժուար է գտնել քերթողներ որոնք փորձուէին կապչիլ մակրայներու զօրութեան եւ ոգեկոչել հայ տառապանքը :

Ընդհանուր է տրտունջը : Եւ ան՝ արտասանի բոլոր սեռերուն համար :

Նորութիւն կը փնտռուի երաժշտութեան մէջ, նորութիւն նկարչութեան եւ քանդակագործութեան մէջ :

Զէ՞ որ հիւլէական դարու մէջ կ'ապրինք, պէտք է ուրեմն նկատի ունենալ ժամանակի պահանջները, կ'ըսուի :

Այս է առհասարակ տարբերութիւնը անոնց, որ դժգոհ են ներկայիս մշակուած հայաստանեան եւ արտերկրի հայ գրականութենէն :

Տեղի ունեցածը առաւել մը հինի եւ նորի պայքար է . թէպէտ դժգոհներուն մէջ կան երիտասարդութեան սահմանը անցածներ ալ :

Լուրջ խորհրդածութենէ մը ետք, կու գաք այն եզրակացութեան թէ, նորի անունով պահանջուած ամէն բան խռովք եւ գեղեցկութիւն չէ : Փոխադարձ, ինչ որ կը կրէ հինի կամ դասականի կնիքը, բոլոր եւ ժամանակավրէպ չէ նոյնպէս :

Կը բաւէ որ արուեստը, մշակուածը, դրուածը, յղացուած երաժշտութիւնը եւ քանդակը ըլլան տաղանդի գործ եւ անթերի կատարելութեամբ կերտուած :

Աշխարհ դեռ նոր տօնեց Տանթէի ծննդեան 700ամեակը : Անցեալ տարի նոյն յարգանքով ու հիացումով գրական աշխարհը անդրադարձաւ Շէյքսփիրի ծննդեան 400ամեակին առթիւ իր ստեղծագործ հանճարի մեծութեան : Այսպէս, հերթով իրենց առանձին պիտի ոգեկոչուին Կէօթէներ, Թոլսթոյներ, Հիւկոներ եւ բազմաթիւ անուններ, որ գրականութեան մէջ տեղ բռնած ու դարձած են սերունդներու ուսուցութեան առարկայ :

Նոյն ձեւի յարգանքի ձեռնարկներ կատարեցինք նաեւ մենք, Երեւանէն մինչեւ Սփիւռք, Սայաթ Նովայի մահուան 200 յիսունամեակին առթիւ, ու չպարբեցանք երբեք հիանալէ անմրցակի գուսանին տաղերուն եւ երգերուն վրայ :

Այսօր, ո՞չ որ մտքէն կ'անցընէ Նալայական մօթիւներով ու բարբառով սիրոյ տաղեր գրել, որովհետեւ կ'ապրինք բարքերու տարբեր ժամանակաշրջանի մը մէջ, ուր դժուար է առանց մեծ գուսանին տաղանդը ունենալու՝ ստեղծագործել անոր պէս :

Ամէն հեղինակ նախ եւ առաջ պէտք է հաւատարիմ ըլլայ իր խառնուածքին :

Մեծութեան մը հաւասար կատարելութեամբ գրել փորձել դժուար է, նոյն նիւթին առթիւ, երբ ենթակային կը պակսի ոգին, խառնուածքը եւ պատրաստութիւնը տիպարին :

Մնաց որ նմանիլ ուրիշը ստեղծագործել բան չէ :

Կը թուի թէ գրող ըլլալ մէկը թէ երգահան, նկարիչ թէ արձանագործ, պիտի ստեղծագործէ համաձայն իր նախասիրութեանց ու խառնուածքին :

Իսկ նախասիրած նիւթերը ասոր ձեւին մէջ պէտք է փնտռել ամէն յաջողութիւն :

Հազար սիրահարածներ կան, բայց մատի վրայ կը համրուին սիրոյ տիպար երգիչները : Ոճը, նիւթը մշակելու գրական ձեւը, պատկերներ, լեզու, խառնուածներու ուժականութենէն բարձրացած բացառիկ գեղեցկութիւններ կը կազմեն հրապոյրը անոնց, երբ ուրիշներու մէջ անոնք բացակայ, կը դառնան միջակ գործեր իրենց փորձերը :

Անգամ զգացումի խորութիւնը բաւական չէ փրկելու գրութիւն մը, երբ կը պակսի ենթակային լեզու եւ երեւակայութիւն, նիւթը մշակելու տաղանդ ու շնորհ :

Երկու էջէ բաղկացած պատմուածքներ կան, հէքեաթ կամ առասպել, որ կը խօսին ձեր հոգիին, որովհետեւ արուած են արուեստով :

Մենք կը գանգատինք արուեստի տիպար գործերու պակասին համար : Այդ գանգատը հասկնալի է, որովհետեւ աբողութեան մէջ կը սպասէ հայ հեղինակը : Անոր կը պակսին խոր կեղծանուցումներու առիթներ, ոգի, կամք ու արուեստը կը դառնայ խանդավառութենէ զուրկ գործ :

Կախուած գեղեցիկներէ չընթանալ, կը նշանակէ ունենալ ինքնատպութիւն եւ սեփական ոճ, այսինքն՝ անհատականութիւն :

Մարդկային հոգին կը սիրէ նորութիւնը, պայմանով որ ան ունենայ խորք ու գեղեցկութիւն, յուզական տարր ու վայելչութիւն :

Ինչ որ կը փորձուի շատ մը միջակութիւններու կողմէ ներկայիս, իբրեւ նորութիւն, արուեստի ամէն ճիւղի մէջ, միայն արգահատանք կը պատճառէ :

Հուսկ, արուեստի գործ մը խօսելու համար մեր հոգիին, պէտք է կրէ կատարելութեան բոլոր առաքինութիւնները, դրենու խորհուրդը գաղափարականի մը, ունենայ հոգի ու այդպէս մատուցուի գանգուածներու :

Այս է կարեւորը ահա :

ԶԱՐՄԵՆԻԱ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՇՏ ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ՝

Տը Կոլ եւ Միթրան կը շարունակեն բացատրութիւններ եւ խոստումներ տալ ժողովուրդին, որպէսզի անոր քուէները շահին Կիրակի օր : Նախագահ տը Կոլ այս անգամ ալ տեսակցութեան ձեւ տուաւ իր յայտարարութիւններուն, միշտ Միշէլ Տրուայի հետ : Ծանրացաւ մանաւանդ Եւրոպայի եւ Հասարակաց Շուկայի վրայ : Եւրոպայի համար, տը Կոլ համադաշնակցութիւն մը կը նախատեսէ : Գոհ չէ Հռոմի դաշնագրէն եւ կ'ըսէ թէ եթէ ինք ըլլար այն ատեն Ֆրանսայի ղեկավարը, այդպէս չէր ըլլար : Հասարակաց Շուկան կենսական է : Բայց կայ քաղաքական մարզը : Քաղաքականօրէն ի՞նչ կարելի է ընել հաւաքաբար : Երբ կը խօսուի քաղաքականութեան մասին, պէտք է նկատի առնել պաշտպանութիւնը ու նաեւ գործունէութիւնը : Եթէ այդ արեւմտեան Եւրոպան յարձակումի ենթարկուի : Ո՞ր կողմէ պիտի ըլլայ : Մինչեւ վերջերս կը կարծուէր թէ Արեւելքէն կրնայ ըլլալ եւ բոլորովին անկարելի ալ չէ – Այդ պարագային Վեցերու միջեւ պաշտպանութեան համախոհութիւն մը կայ եւ այդ համախոհութիւնը պէտք է կազմակերպուի : Տը Կոլ կը շեշտէ նաեւ թէ չէ խօսած հայրենիքներու Եւրոպայի մը մասին :

Տը Կոլ կը յայտարարէ նաեւ թէ հակաամերիկացի չէ, յիշելով թէ ժամանակին ալ ըսած էին թէ հակաբրիտանացի է, այն ատեն երբ Անգլիոյ կողքին կը կռուէր : «Հակամերիկացի ե՞մ որովհետեւ միշտ Ամերիկայի կողքին չեմ իրենց քաղաքականութեան մէջ, մանաւանդ ներկայիս՝ Ասիա : Ճիշդ է որ համաձայն չեմ իրենց հետ, բայց ատկէ եզրակացնել թէ հակամերիկացի եմ ...» :

Միթրան խօսեցաւ Ներքին հարցերու մասին, շեշտելով թէ ընկերային քաղաքականութիւն զոր կը վարէ տը Կոլ հակառակ է : Ինք դէմ է հիւլէական ուժի մը ստեղծման : Միրաժ Դ. մը կ'արժէ երկու մեծ լիսէ, 600 աժան բնակարան կամ արդիական հիւանդանոց մը :

Ձախերու թեկնածուն մանրամասնօրէն պարզեց թէ ի՞նչ չէ եղած ընկերային գետնի վրայ եւ ինչ պէտք է ըլլայ : Քննադատեց Ե. ծրագիրը : Խօսեցաւ երիտասարդներու մասին :

× Ծերակոյտի նախագահ՝ Կասթոն Մոնէրվիլ յայտարարեց թէ Միթրանը կ'ընտրէ իբրեւ թեկնածու : Նոյն դիրքը կը բռնեն կարգ մը գրագէտներ եւ արուեստագէտներ որոնց կարգին՝ Ատակոն, Արթիւր Ադամով, Հերվէ Պազէն, Լենի Էսքուտերօ, Մուլուճի եւն. եւն. :

Կոլիստ նախարարներ եւ անձնաւորութիւններ հակայոյզերու ենթարկուած են այն հաւաքոյթներու ընթացքին զորս կազմակերպած էին տը Կոլի ի նպաստ :

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Զարմանքով կարդացինք կարճ լուր մը հրատարակուած «Լը Մոնտ»ի մէջ ուր կ'ըսուի թէ «Պ. Սուրէն Պէկտաշեան, Ազատ Հայաստանի վարչապետ, կը հրաւիրէ Ֆրանսահպատակ բոլոր Հայերը որ զանգուածային ձեւով քուէ տան տը Կոլի « որ Ազատ Հայաստանի համար կը ներկայացնէ Թուրքիոյ հայկական նահանգներու ազատագրման խոստումը » :

Պարտք կը համարենք անգամ մը եւս շեշտել թէ այս պարոնը պաշտօնական որեւէ հանգամանք չունի խօսելու համար «ազատ Հայաստանի մը» կամ Հայերու կողմէ : Ցաւալի է անշուշտ նկատել որ ի չգոյէ պաշտօնական մարմիններու, առատեն կանուխ եղողը կը յաւակնի խօսիլ ժողովուրդի մը կողմէ, որու անտէր ըլլալը չի նշանակեր թէ ամէն մարդ կրնայ անոր տէր դառնալ :

Ֆրանսահպատակ Հայերը, գիտակից իրենց քաղաքացիական պարտականութեան, կը կատարեն այդ պարտականութիւնը ըստ իրենց խղճին ու հայեցողութեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ նախագահ Պումէտիէն, որ պաշտօնական այցելութեամբ Խորհրդ. Միութիւն կը գտնուի, աջի օր Մոսկուայի մէջ սկսաւ Կոսիգինի եւ Խորհրդային այլ ղեկավարներուն հետ պաշտօնական տեսակցութիւնները : Հաւանական է որ Պումէտիէն տեսակցի նաեւ Բրեժնեւի հետ : Քաղաքական դէտերուն համաձայն Ալժերիոյ կառավարութիւնը ինք փափաքած է Պումէտիէնի այս ճամբորդութիւնը, քանի որ այցելութեան թուականը Մոսկուայի մէջ հրապարակուած է 48 ժամ առաջ միայն : Քաղաքական դէտերը կը մտածեն նաեւ թէ Պումէտիէն Խորհ. Միութենէն պիտի խնդրէ տնտեսական եւ թէքնիք օժանդակութիւններ : Խորհ. Միութիւն, իր կարգին, պիտի ջանայ ալժերացի այցելուներէն իմանալ իրենց ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան յստակ ուղեգիծը :

ԼԷՈՓՈԼՏՎԻԼԻ մարզադաշտին մէջ խմբուած աւելի քան յիսուն հազարի հանդիսատեսներու բազմութեան մը խօսքը ուղղելով, Զօր. Մոպութու աջի օր յայտարարած է, թէ «այլեւս կը բաւէ ըսել թէ ամէն ինչ լաւ կ'ընթանայ, երբ գէշ կ'ընթանայ ամէն ինչ. շուտով կ'ըսեմ ձեզի, թէ մեր սիրելի Քոնկոյին մէջ ամէն ինչ գէշ կ'ընթանայ» : Զօրավարը նշած է թէ 1960էն ի վեր Քոնկօ ամէն մարզի մէջ, մանաւանդ տնտեսութեան եւ արդիւնաբերութեան, նահանջած է թէ 1966 – 1968 տարիները պիտի նուիրուին հնգամեայ ծրագրի մը պատրաստութեան :

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԸ երկու տարուան համար Ապահովութեան Խորհուրդի անդամ նշանակեց Ճափոնը :

ՓԵՔԻՆԻ ձայնասփիւռը կ'ամբաստանէ ամերիկեան օդուժը, որ աջի օր Թոնքինի ծոցին մէջ ամրակոծած ու ընկղմեցուցած է չինական երկու ձկնորսանաւեր : Զին խօսնակը կը նշէ թէ ձկնորս մը սպաննուած է եւ վեց ուրիշներ վիրաւորուած են :

ԻՇԽԱՆ ՍԻՀԱՆՈՒՔ աջի օր յայտնեց թէ մերժած է չինական դրամական օժանդակութիւն մը : Այս առիթով իշխանը յայտարարեց, թէ «Այն օրէն ի վեր որ մերժեցի այս օժանդակութիւնը, երդում ըրի այլեւս ոչ մէկ դահեկան ստանալ որեւէ մէկէն : Իմ նպատակս եղած է եւ կը մնայ մեր անկախութիւնը ազդու իրականութեան մը վերածել » :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ եւ Հնդկաստանի միջեւ սահմանային նոր միջադէպ մը տեղի ունեցած է աջի օր, Սիքքիմի մէջ : Այս մասին չինական եւ հնդկական հաղորդագրութիւնները զիրար կը հակասեն : Տեհլիի ձայնասփիւռին համաձայն չին երեք հարիւր զինուորներ հինգ քիլոմեթր յառաջացած են Սիքքիմի մէջ եւ կրակ բացած հնդիկ պահակակէտի մը վրայ : Ընդհարումը տեւած է ժամեր եւ երկուստեք կորուստներ կան : Նոր – Տելհիի համաձայն Չինաստան կը ձգտի կրկին լարուած վիճակ մը ստեղծել Չինաստանի եւ Հնդկաստանի միջեւ, ձախողեցնելու համար Հնդեւփաքիստանեան բանակցութիւնները, որոնք տեղի պիտի ունենան Թաշքէնդի մէջ յառաջիկայ Յունուարին :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ Ուխտի արտաքին նախարարներու ժողովին, որ տեղի կ'ունենայ Փարիզի մէջ, Քուվ տը Միւրվիլ պահանջած է միաձայնութեան կանոնին յարգանքը : Ռըսք կոչ կ'ընէ որ դաշնակիցները համախոհ ըլլան Վիէթնամի շուրջ իսկ Շրէօտէր կ'ըսէ թէ Գերմանիա պէտք է մասնակցի հիւլէական ռազմավարութեան պատրաստութեան :

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ, 3000 ուսանողներ կը պահանջեն լուսաւորութեան նախարարին հրաժարումը, ինչպէս նաեւ կարգ մը ուրիշ պաշտօնազրկումներ համալսարանի տեսչութեան մէջ :

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

Ուրիշ ժողովուրդների մէջ գրական քննադատութեան ահագին դեր է վերապահուած: Քննադատութիւնը նրանց մօտ պատահական գրասէրների գրչի մարզանք չէր, այլ լուրջ մասնագիտութիւն. քննադատութիւնը ազդում է գրականութեան վրայ, գրական ուղիներ հարթում, նպաստում է նոր ուժերի բողբոջման ու զարգացման: Մեզ մօտ գրական քննադատութիւնը ամէնէն չհասկացուած ու արհամարհուած ճիւղն է. բառիս բուն նշանակութեամբ մենք գրական քննադատութիւն չունենք ու, դժբախտաբար, նրա կարիքի գիտակցութիւնն էլ չունենք: Ապացոյց մեր մամուլը. ինչի մասին ասես չեն գրում մեր թերթերը, ինչ բաժին ասես չեն մտցնում, բայց գրական–քննադատական մնայուն բաժին ոչ մի թերթ չունի: Հազուադէպ է, որ մի նոր հրատարակութիւն լուրջ քննութեան ենթարկուի մեր թերթերում. մեծ մասամբ մակերեսային քննութիւն հապճեպ եզրակացութիւններ: Եւ այս՝ լաւագոյն դէպքում, այլապէս՝ կամ ատ հոմինէմ դատողութիւններ եւ կամ — աւելի վատ — բացարձակ լռութիւն: Քննադատութիւնները մեծ մասամբ, գրւում են խնամիական ոգիով, «իմ»ի ու «քո»յի հաշիւներով, երբեմն Ողիմպոսի բարձունքներից, մերթ չատ ցածից:

Դժբախտութիւն է այս: Չեմ կարծում, թէ մեզ մօտ ոեւէ հեղինակ կարող է ասել, թէ ինք իր յաջողութեան համար պարտական է այս կամ այն քննադատութեան: Ընդհակառակն, քննադատութիւնը մեծ մասամբ հիասթափութիւն ու դառնութիւն է պատճառում հայ գրողին, դառնութիւն եւ — արհամարհանք:

Այս տեսակէտից բացառութիւն չի կազմում անշուշտ Շահան Շահնուրը: Նրա գործն էլ, մանաւանդ սկիզբի շրջանում, ենթարկուեց ընդհանուրի ճակատագրին — լռութիւն, որ հաւասար էր անտեսման, չասելու համար ուրացման: Այն ինչ, կրկնում եմ, նա արժանի էր չատ աւելի ուշադրութեան:

Այսօր, երբ հրապարակի վրայ է նրա երկրորդ հատորը — «Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը» — Շահնուրի մասին պէտք է խօսուէր չատ աւելի, եւ դարձեալ մեր գրական հասարակութիւնը սահմանափակուեց միայն պատահական յօդուածներով ու Փարիզի Հայ Գրական ակումբի մէկ զրոյցով: Նշա՞ն է այս, որ Շահնուրի այս նոր հատորը աւելի մեծ ուշադրութեան արժանի գործ չէ, ի հարկէ, ոչ: Այդ նշան է, որ մեր մտաւորական հասարակութիւնը իր գործողներին արժանի հասարակութիւն չէ: Շահնուրի նոր գիրքը գրական ուշադրաւ երեւոյթ է մեր մէջ, ինչպէս իր ժամանակին, օրինակ, Համաստեղի «Գիւղը», կամ Կ. Զարեանի «Ճամբորդը»:

Հակառակ քննադատութեան վերաբերումի, հակառակ թերեւս, եւ գրքի ոչ բաւարար սպառման, Շ. Շահնուրը մեր բախտաւոր երիտասարդ գրողներից է: Թւում է, թէ նա միակն է մեր նորերից, որի գործի գրականութեան չուրջ ամէնից չատ կարծիքներ կը միհան: Անշուշտ Համաստեղի գրականութեան առթիւ աւելի չատ տարակարծութիւններ կարող են լինել, խօսքի տեսակէտից, Շահնուրի գործի բովանդակութիւնն ու ձեւը աւելի լայն խաւեր կարող են միացնել: Եթէ հայ մտաւորականութիւնը չլինէր մտքով հեղգ եւ աւելի չարժուն միտք ունենար, Շահնուրի գործի չուրջ ահագին աղմուկ կը հանէր, բայց հայ գրականութեամբ ամէնից քիչ՝ հայ մտաւորականութիւնն է մտահոգուած, դժբախտաբար: Այս երեւոյթը, ի հարկէ, պատճառ պիտի լինի, որ Շահնուրը — բոլոր Շահնուրները յուսալքուին ու քաշուին ասպարէզից: Նոր երեւոյթ չէ այդ մեր կեանքում. դեռ նոր գերեզման իջաւ Նար — Դոսը, հայ ամենատաղանդաւոր գրողներից մէկը, արտասահմանում քանի՞ հայ մտաւորական ծանօթ է նրա գործին: Հայոց գրականութիւնը սնուել եւ ապրել է համարեա միշտ զոհաբերութեամբ. իսկական տաղանդները իրենց զոհն են բերել, յաճախ, գիտակցօրէն եւ նրանց արիւնով պարարտացուած հողից բուսել են նոր ծիլեր: Սրանք էլ իրենց հերթին նահատակուել են նոր կեանքերի ծնունդ տալու համար: Այսպէս եղել է, այսպէս էլ պիտի լինի:

Դառնանք, սակայն, Շահնուրի գործին, բայց նախքան այդ ո՞վ է գրական հետաքրքրութեան կենտրոնում կանգնած այդ երիտասարդ տղան:

Իսկական անունն է Շահնուր Քէրէսթէճեան:

Ծնուել է 1903 թ. Օգոստոսին, Սկիւտար, պոլսեցի ընտանիքում:

Ուսումը՝ Թաղային վարժարան, 1916ին անցած Պէրպէրեանը եւ աւարտած 1921–ին, առաջին մրցանակով գրականութեան համար:

Դպրոցում անյագ կարդացող. մանաւոր հիացում դէպի Զօհրապը:

1920ից տարւում է միջազգային գրականութեամբ:

Դպրոցում՝ Մատ. Զարիֆեանի խմբակը:

1923ին հեռանում է Պոլսից: Փարիզում սովորում է լուսանկարչութիւն եւ աշխատում է այդ ասպարէզում:

Երբ Փարիզ է գալիս Թէոդիկը, որ մօրեղբայրն է, նորից սկսում է հետաքրքրուել հայ գրականութեամբ: Թէոդիկի մղումով որոշ չափով գրուած է Նահանջը, որ սկսուած է գրուել 1927ին, որ լոյս տեսաւ 1929ի ամառը «Յառաջ»ում, ապա՝ առանձին գրքով:

Աչխատանքի եւ ապրուստի աննպաստ պայմանները ազդում են առողջութեան վրայ: Հիւանդանում է եւ 9 ամսով հեռանում է հարաւ, խնամուելու: Վերադարձին ձեռնարկում եւ գլուխ է բերում «Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը» հատորը, որ լոյս տեսաւ 1933ի վերջերը:

Ուրիշ բան գրեթէ չի գրել: Երկու գրութիւն «Զուարթնոց»ում մի քանի յօդուած «Յառաջ»ում: Պատկանել է «Մենք»ի խմբակին: 1921ին զուտ թեքնիկ աշխատութիւն է ունեցել Ռստամին, ինչպէս եւ Թէոդիկի՝ թարգմանութիւն, նկար, սրբագրութիւն եւայլն:

Ոչ մի կուսակցութեան չի պատկանել:

Կեանքի այս տուեալները գիտցողը հեշտութեամբ կարող է ինքնակենսագրական չատ գծեր նկատել Շահնուրի գրուածքներում:

Ինչպէս ասացինք, 1927ից 1933 — 7 տարուայ ընթացքում — Շահնուրը տուել է երկու ոչ մեծ հատորներ: Շատ չէ: Իսկ եթէ համեմատենք մեր երիտասարդ գրողների հետ՝ քիչ է նոյնիսկ: Բայց քանակով քիչ՝ որակով չա՛տ չատ է Շահնուրի գրականութիւնը: Եւ ցոյց է տալիս, թէ որքան բարձր է գնահատում նա իր խօսքը, ինչպիսի խնամք է թափում նա իր գրուածքների վրայ: Մեզ յայտնի չէ իր ստեղծագործելու եղանակը, բայց ընթերցողը կարող է նկատել մեծ աշխատանք յղկելու, կատարելագործելու: Ես քիչ հեղինակներ գիտեմ, որոնց արձակը լինի այնքան անթերի, որքան Շահնուրինը ամէն խօսք չափուած – ձեւուած, նախադասութիւնները մշակուած ու ներդաշնակ: Աւելորդ խօսք չկայ, կայ զարմանալի ներդաշնակում բովանդակութեան ու ձեւի: Համակ երաժշտութիւն: Մարդ ապշում է՝ ինչ նրբութիւնների է ընդունակ հայերէնը, ինչ հրաշքներ կարող է գործել վարպետի ձեռքին:

Շահնուրի առաջին գործը՝ «Նահանջը առանց երգի»ն է: Հեղինակը իր գրուածքը անուանել է «Պատկերազարդ պատմութիւն Հայոց»: Նոյն յորջորջումը կայ նաեւ «Յարալէզներու» վրայ:

Ինձ թւում է, որ առհասարակ այս յորջորջումը անտեղի է որովհետեւ երկու հատորն էլ, բայց մանաւանդ «Նահանջը» առանձին բնորոշ բնոյթ չունեն ներկայացնելու համար Հայոց պատմութիւնը: Եւ այդպիսի լայն առումով հայերէն ամէն գրական երկ էլ կարող է անուանել «Հայոց պատմութիւն», Զօհրապը, օրինակ, Շիրվանզադէն, Նար – Դոսը: Շահնուրի երկերի ընթերցողը հեշտութեամբ կարող է տեսնել, որ նրա հերոսները իրենց կեանքով եւ ապրումներով՝ մարդն են ներկայացնում առ հասարակ եւ ոչ Հայը՝ բացառութեամբ կամ առաւելապէս:

Մանաւորապէս այդ յորջորջումը սխալ է «Նահանջ»ի վերաբերմամբ, որ բընաւ երբեք Հայոց պատմութիւն չէ ոչ մէկ առումով, այլ լայն՝ համամարդկային նիւթ: Այն հանգամանքը, որ վէպի հերոսները Հայեր են, քաղաքական եւ ընկերային որոշ պայմանների որոշ արդիւնք հայ երիտասարդներ՝ բնաւ չեն փոխում խնդիրը: Իր յղացման նեղ ըմբռնման հաւակցողութիւնը քիչ է մնում որ փչացնէր երկը գեղարուեստական արժէքի տեսակէտով, բարեբախտաբար, Շահնուրի տաղանդը չատ աւելի զօրաւոր է դուրս եկել, քան իր միտումը:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ՎԱՏԻԿԱՆ Բ.Ի

Ա.

Կաթողիկէ եկեղեցւոյ 21րդ տիեզերական ժողովը կը փակուէր 1965 Դեկտեմբեր ութին, Ս. Պետրոսի հրապարակին վրայ, փառահեղ հանդիսութիւններով: Վատիկան Բ. սկսած Յովհաննէս ԻԳ. Պապով, շարունակուած Պօղոս վեցերորդով, պիտի տեւէր երեք տարի, իւրաքանչիւր տարի երեք ամիսներու նստաշրջանով մը: Ուրեմն ամբողջ տարուան մը աշխատանքն է որ 2250 ժողովականներ՝ կարդինալ, արքեպիսկոպոս, եպիսկոպոս, կրօնական կարգերու մեծաւորներ, աստուածաբաններու եւ մասնագէտներու կարեւոր թիւի մը օգնութեամբ, նուիրեցին քսաներորդ դարուն մէջ Եկեղեցիին «արդիականացման»:

«Արդիականացման», Յովհաննէս ԻԳ.ի բառով «աճճիորնամէնթոյի» այս ճիգը, կը ձգտէր երեք կէտերու:

Նախ Եկեղեցիէն ներս: Պապին եւ եպիսկոպոսներուն յարաբերութիւններուն նոր սահմանում մը, թոյլ կուտայ մինչ այդ Հռոմ կեդրոնացած իշխանութեան ապակեդրոնացումը:

Միւս կողմէն, կրօնական արարողութիւններուն մէջ ազգային լեզուներու մուտքը ծայր կուտայ պաշտամունքներու բարեփոխութեան մը, որուն ինչ աստիճան զարգանալը տակաւին կարելի չէ նախատեսել:

Յետոյ բաժնուած քրիստոնեաներուն նկատմամբ: Պատրաստուեցան ընարաններ եւ միջոցներ՝ դիւրացնելու համար մերձեցում մը, բայց մանաւանդ նոր ոգի մըն է որ ծնաւ. այլեւս բանադրութեան խնդիր չկայ, այլ՝ խօսակցութեան:

Հուսկ, Տիեզերական ժողովը դարձաւ աշխարհին. կը հաստատէ կրօնական ազատութեան սրբնչութեամբ իւրաքանչիւր մարդու իրաւունքը: Կը դատապարտէ անցեալին Հրեաներուն դէմ վերաբերումը: Կը քննէ ազգերու եւ մարդոց խնդիրները, պատերազմն ու խաղաղութիւնը, անաստուածութիւնը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան կեանքը:

Տիեզերական ժողովը վերջացաւ, բայց

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

«Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովը, որ իր կազմութեան տեսակէտով տէր է նաեւ գործադիր իշխանութեան, պատասխանելով նախարարաց խորհուրդին այն դիմումին, որ ցանկութիւն կը յայտնէ տեղեկանալ յիշեալ խնդիրներու վերաբերմամբ իր տեսակէտներուն, տեղեկացուցած է թէ Ժողովը միաձայնութեամբ որոշած է միանգամընդմիշտ եւ բացարձակօրէն մերժել ներկայացուած այս առաջարկը, զոր կը դնէ անտարկելի կերպով անընդունելի՝ Թուրք ժողովուրդին համար:

«Արդարեւ, Զինադադարին յաջորդող ժամանակներուն եւ առաւելաբար սպասման շրջան մը ըլլալով ընդունուած օրերուն, պատահեցան կարգ մը դէպքեր եւ իրականացան այն նախատեսութիւնները, որոնք կը սպասուէին աշխարհակալներէն, Թուրքիան առնել եւս ընկճելու համար եւ այդ գծով կատարուեցան չարք մը ոճրափորձեր ալ: Այդ օրերուն, մասնաւորաբար Անատոլուի մէջ, երեւան եկաւ բուռն հակահոսանք մը աշխարհակալութեան նկատմամբ եւ այս վճռականութիւնն ու բուռն ընդդիմութիւնը ի յայտ եկան ու նուիրագործուեցան ի վերջոյ Ազգ. Ուխտով: Իսկ այս Ազգ. Ուխտին հիմնական ոգին կը կազմէր ազատ ու անկախ Թուրքիա մը, իր հողային անբաժանելի ամբողջականութեամբ, որուն պաշտպանութիւնն ու պահպանումը սրբազան երդումի մը պէս ընդունուեցան: Արդ, տրուած պայմաններու մէջ, ոչ Ազգ. Մեծ Ժողովը եւ ոչ ալ Նախարարաց Խորհուրդը կրնան ընդունիլ նման առաջարկ մը, որ ամէն տեսակէտով խոտոր կը համեմատի երկրին շահերուն, ըլլայ աշխարհագրական, ըլլայ զինուորական եւ ըլլայ տնտեսական տեսանկիւններէ դիտուած: Ուստի, բացարձակօրէն եւ ի գին ամէն բանի կը մերժուի այդ առաջարկը, որ կը ներկայացուի Թուրք ժողովուրդի չահուդրդիս եւ իրաւասու այս իշխանութիւններուն:

ՕՏԱՐ ԴԷՏԵՐ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

«Համաձայն այն վիճակագրութիւններուն, որոնք պատրաստուեցան Վանի եւ Պիթլիսի շրջաններուն մէջ օտար եւ չէզոք դէտերու եւ փորձագէտներու կողմէ, եւ որոնք արժանահաւատ եւ ի զօրու վաւերագրեր ըլլալով ընդունուած են միջազգային բոլոր մարմիններու մօտ, ինչպէս նաեւ համաձայն այն իրողութեան, որ այժմ եւս Հայերու մեծամասնութիւնը պարփակելով հանդերձ, դարձեալ ջախջախիչ մեծամասնութիւնը կը բաղկանայ մահմետական բնակչութենէ, պէտք է իրրեւ աշխարհակալական առաջարկ մը ըլլալով ընդունիլ այդ բանաձեւը, նոյնիսկ երբ անիկա կուգայ Խորհրդային Հանրապետութեան կողմէ եւ նման հայկական փոքրամասնութեան մը հողամաս մը ձգելու կոչուած, Թուրքիոյ մայր երկիրէն շրջան մը անջատելու գնով: Ասիկա կը յայտնէ այժմ եւս գոյութիւնը աշխարհակալական եւ գաղութարարական մտայնութեան մը՝ Խորհ. քաղաքականութեան մէջ եւ այնքան բացարձակ է այս պարագան, որ վեր է ամէն տարակոյսէ ու կը մնայ մեր աչքերուն առջեւ՝ որպէս անուրանալի եւ անհերքելի իրականութիւն:

«Անգարայի կառավարութեան հիմնումին դրդապատճառը կը կայանայ այն իրողութեան մէջ, որ ժողովուրդը վերյիշեալ պայմաններով միայն Ազգ. Մեծ Ժողովին տուած է գործադիր իշխանութեան կատարեալ լիազօրութիւն եւ Ազգ. Ուխտը պայմանաւորուած է անոր հետ, երկրին հողային ամբողջականութիւնը եւ անկախութիւնը պաշտպանելու սկզբունքին ու խոստումին հիմամբ: Այս փոխադարձ համաձայնութեամբ, Անգարայի կառավարութիւնը իրաւունքը չունի նըւազագոյն զոհողութիւնը կատարելու երկրին հողամասերէն, նոյնիսկ թզաչափ մը, ափ մը զիջելու եւ զոհելու անկէ: Նըւիրական գաղափարական մըն է անիկա եւ զօրաւորագոյն կռուանն ու զրահականը թշնամի աշխարհին դէմ եւ որուն ոտնակոխումն ու անտեսումը կրնան պատճառ դառնալ ազգային միասնականութեան տկարացման, ուխտին ու ճակատին քայքայման: Այդ պարագային ալ, առաջին օգտուողը պիտի ըլլայ Պոլսոյ յետադիմական կառավարութիւնը, որուն օգնելու եւ իր ծրագիրները իրագործելու կարելիութիւնը ստեղծելու համար ալ չարժման պիտի անցնի վերստին Անգլիան, Անատոլուն թափանցելու եւ հոն իր տիրապետութիւնը հաստատելու նպատակաւ:

(22 Տար.)

նոր կը սկսի բուն իսկ աշխատանքը : Բազմաթիւ մարմիններ ստեղծուեցան շարունակելու համար այդ գործը ամէն գետնի վրայ, Պօղոս Զ.ի հսկողութեամբ : Եկեղեցին, ինչպէս կը յայտարարէր եպիսկոպոս մը, մոլորակին տարիճանին վրայ դրաւ ինքզինքը : Ստորեւ կուտանք Վատիկան Բ.ի բերած կարեւոր փոփոխութիւնները :

ՊԱՊԸ

Առաջ.— Եկեղեցիին մէջ գերագոյն իշխանութիւնը Պապն էր :

Անկէ ետք.— Գերագոյն իշխանութիւնը թէ Պապը մինակն է, եւ թէ նաեւ եպիսկոպոսական մարմինը (եպիսկոպոսներուն ամբողջութիւնը՝ միացած Պապին՝ որ գլուխն է, բայց երբեք առանց իրեն : Քահանայապետը կրնայ հրամայել ուրեմն թէ՛ իր անունով միայն, եւ թէ բոլոր եպիսկոպոսներուն անունով :

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ

Առաջ.— Գլխաւորը իր թեմին, եպիսկոպոսը ենթակայ է միայն Պապին : Այս վերապահութեամբ, իւրաքանչիւր թեմ ինքնավար է :

Անկէ ետք.— Իբրեւ անդամ եպիսկոպոսական մարմնին, եպիսկոպոսը կը մասնակցի համայն Եկեղեցիի կառավարութեան : Անկէ զատ, ան մաս կը կազմէ նաեւ «ազգային եպիսկոպոսական համագումարներուն», ինչ որ կ'ենթադրէ իրեն համար միաժամանակ ազգային պատասխանատուութիւն մը եւ հպատակութիւն մը համաժողովներու որոշումներուն :

ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆԸ

Առաջ.— Պապը կը կառավարէր օգնութեամբը չափազանց կեդրոնացած մարմնի մը, «Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Ծերակոյտին», որու «դատաստանական» մարմինները նոյնքան զօրաւոր էին :

Անկէ ետք.— Պօղոս Զ. կը ստեղծէ եպիսկոպոսներու սինոդ մը, որուն մեծ մասը ընտրուած է ազգային համաժողովներէ : Որով Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Ծերակոյտը աւելի վարչական դեր մը կ'ունենայ : Անով իսկ եկեղեցւոյ «կառավարութիւնը» ապակեդրոնացած է հաւաքականացման իսկ սկզբունքով :

Նուիրապետութիւնը ուրեմն հետեւեալ կարգով կը ներկայանայ. Պապ – եպիսկոպոսական սինոդ — ազգային համաժողով – թեմ : Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Ծերակոյտը պիտի բարեփոխուի. դատաստանական մարմիններու գլուխ կարգիչները այլեւս ցկեանս պիտի չնշանակուին եւ անդամները անցեալէն նուազ իտալացի պիտի ըլլան :

ՔԱՀԱՆԱՆԵՐԸ

Առաջ.— Քահանան ենթակայ է ուղղակի իր եպիսկոպոսին : Մինակ է անոր առջեւ :

Անկէ ետք.— Առանց ջնջելու քահանային ուղղակի ենթակայութիւնը իր եպիսկոպոսէն, թեմի մը քահանաները կը կազմեն «մարմին» մը, որ հաւաքաբար ներկայացուած է եպիսկոպոսին մօտ : Միւս կողմէն, ընդունուած է թէ քահանաներու որոշ թիւ մը կրնայ իր առաքելութիւնը կատարել աշխատելով գործատուներու մէջ :

ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐՆԵՐԸ

Առաջ.— Ժառանգաւորները կը ստանային չափազանց վարդապետական «գոց» դաստիարակութիւն մը :

Անկէ ետք.— Ժառանգաւորները պիտի ստանան աւելի «հովուական» դաստիարակութիւն մը, յարմար ապագայի իրենց առաքելութեան : Ծրագիրները երկրէ երկիր կրնան տարբերիլ :

ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Առաջ.— Առաքելութիւնները ենթակայ են Հաւատոյ Տարածման Ժողովին, որ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Ծերակոյտին մէկ Դատաստանական մարմինն է :

Անկէ ետք.— Քարոզիչ եպիսկոպոսներու ներկայացուցիչներ իրաւունքով պիտի մասնակցին Հաւատոյ Տարածման Ժողովի աշխատանքներուն : Պիտի կազմուին մասնագիտական հաստատութիւններ :

Մանաւանդ իր ոգիին մէջ, քարոզիչները այլեւս պիտի չներկայանան իբրեւ լատին քաղաքակրթութեան առաքեալներ : Երբեք պէտք չէ այն տպաւորութիւնը թողուն որ մրցակցութեան մէջ են միւս դաւանանքներուն հետ :

ԿՐՕՆԱՒՈՐՆԵՐԸ

Առաջ.— Իւրաքանչիւր կարգ շատ անկախ էր եւ կրօնաւորները պարտաւոր չէին մասնակցելու այն թեմին գործունէութեան, ուր կ'ապրէին :

Անկէ ետք.— Թեմական գետնի վրայ, կրօնական կարգերը հարկ է իրենց գործունէութիւնը ներդաշնակեն տեղւոյն եպիսկոպոսին հետ : Իսկ հայեցողական կարգերը պիտի մնան նուիրուած միայն աղօթքի :

Թ. Ա. Թ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Աշխարհի ամէնէն փոքր գիրքը տպուած է Փատովայի մէջ, Սալմինի կողմէ : Գիրքին երկարութիւնն է 9,5 միլիմեթր, լայնութիւնը՝ վեց միլիմեթր : Ամէն էջ ունի 9 տող, իսկ տողը կը բաղկանայ 100 տառերէ : Բովանդակութիւնն է՝ Կալիլէի անտիպ նամակը՝ ուղղուած Քրիստինա Լոտարինկացիի :

×

Լոնտոնի մէջ ձիւնհալէն գոյացած իւրաքանչիւր լիթր ջուր կը պարունակէ 0,4 կրամ մուր :

×

Ինքնաշարժի առաջին մրցումը տեղի ունեցաւ Փարիզի մէջ 1894ին : Արագութեան չափանիշը եղաւ՝ ժամը 12 քիլոմեթր :

×

1901ին աշխարհի մէջ կար 7200 ինքնաշարժ : Իսկ 25 տարի ետք՝ 27 միլիոն :

ԳԱՌԶՈՒ

(Dessins rehaussés) [1]

Համակ բանաստեղծութիւն եւ երազային աշխարհ մը կը բերէ մեզի Գառզու :

Այսօր, արուեստասէր հասարակութեան կը ներկայացնէ քառասուն գունաւորուած գծագրութիւններ, ուր ան կը մնայ միշտ ինքնատիպ, ուր արուեստը սակայն միշտ նոր է :

Դժուար է խօսիլ Գառզուի նկարչութեան մասին : Չոր բառեր չեն կրնար բացատրել, չեն կրնար նկարագրել արուեստագէտին ներաշխարհը, որ սակայն այնքան լաւ բացատրուած ու նկարագրուած է գիծերով, գոյներով, վրձինի մը թեթեւ հպումներով :

Քառասուն գծագրութիւններ որոնց վրայ գոյնը եկած է ընդրոշում մը տալու, շեշտ մը դնելու սա կամ նա գիծին վրայ, երազ մը աւելցնելու կնոջ մը նայուածքին մէջ :

Նախընտրե՞լ քանի մը ստեղծագործութիւններ ուրիշներէ : Չեմ կարծեր որ շատ դիւրին ըլլայ երբ հեղինակը Գառզուն է : Բայց ունի «Դէմք մը ծովին առջեւ», «Կին մը Վարդով», «Հանգիստը», «Մեռած Բնութիւն» մը, «Երեւում մը», «Մատուռ մը», «Ընծայ» մը, որոնք գուցէ աւելի կը դրոշմուին ձեր մտքին ու սրտին մէջ քան ուրիշներ : Ի վերջոյ սակայն Գառզուի ինքնատիպ աշխարհն է զոր այցելուն կը տանի իրեն հետ, աշխարհ մը, որ Մոցարթեան համանուագի մը անմահութիւնն ունի :

×

Գառզու վերջերս շատ ներշնչուած է Պրիժիթ Պարտոյով, որու մասին խօսեցաւ առջի օր հեռատեսիլէն : Արուեստագէտին համար, դերասանուհին խորհրդանիշը կը մնայ կնոջ, դարու մը մէջ ուր կինը երթալով արական կը դառնայ : Ներկայացուած դիմանկարներ զոր ըրած է Պրիժիթ Պարտոյէն :

Ա. Մ.

1) Galerie David et Garnier, 6 Avenue Montaigne, jusqu'au 18 Décembre.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Երեսուն տարիներէ ի վեր, Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան Տէսինի մասնաճիւղը կը մասնակցի Զինադադարի արարողութեան, Նոյեմբեր 11ին, Քաղաքապետութեան մասնաւոր հրաւէրով եւ միշտ մեր դրօշով, որ հայ եռագոյնն է :

Մինչեւ այժմ, մեր գաղութին մէջ ոչ ոք դիտողութիւն ըրած է աւանդութիւն դարձած մասնակցութեան այս ձեւին դէմ :

Այս տարի, երիտասարդ մը, Փօլ Մուրատեան, որ անդամ է Հայագիտական Ուսմանց Կեդրոնին ու միաժամանակ քաղաքապետական խորհրդական ընտրուած վերջին անգամ, կը թուի թէ իր այս հանգամանքով կարծած է նաեւ իրաւունք ունենալ, յանուն Քաղաքապետութեան, յանձնարարելու Միութեան ներկայացուցիչին որ այսուհետեւ Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութիւնը եռագոյնով չներկայանայ Զինադադարի արարողութեանց : Չի գոհանար այս խիստ յանձնարարութեամբ, այլեւ առաջարկ կը ներկայացնէ Քաղաքապետական Խորհուրդի վերջին ընդհ. ժողովին՝ այլեւս Զինադադարի արարողութեանց մասնակցութեան չհրաւիրել Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութիւնը, որ, ինչպէս կը յայտարարէ, յանձնարարելի խմբակցութիւն մը չէ եւ եռագոյնն ալ կը պատկանի որոշ հոսանքի մը : Շնորհիւ Քաղաքապետական Խորհուրդի երկրորդ հայ անդամի մը միջամտութեան, կը մերժուի առաջարկը :

Չենք ուզեր հարցնել այս պարոնին թէ ... հայագիտական մարդա՞նք է հայ դրօշին դէմ իր պայքարը, — Թող այդ հարցումը ընէ Հայագիտական Ուսմանց Կեդրոնը եւ պատասխանը հաղորդէ հայ ժողովուրդին : Մեր կողմէ ասանկ երիտասարդի մը կ'ըսենք մէկ բան միայն .— Հայ դրօշը միշտ հասակէդ վեր, հասակէդ բարձր ծածանած է եւ պիտի ծածանի : Հազարաւոր երիտասարդներ կռուեր են հայ եռագոյնին տակ, որոնք քեզի նման երիտասարդներ չէին անպահովաբար : Ու դո՞ւն պիտի ըլլայիր հայ դրօշին դէմ կռուողը : Մինչեւ այժմ մենք գիտէինք թէ ի՛նչ անուն կը կրէին անոնք որ կռուեցան այդ դրօշին դէմ, դո՞ւն ալ կը կրես անոնց անունը, անոնց ազգութիւնը, անոնց թշնամութիւնը :

Հայագիտական Ուսմանց պարոն աշակերտ, նախ ճանչցիր Հայագիտութեան նուիրականութիւնները :

ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԷՍԻՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

—*—

Ժխորը աղմուկի վերածուեցաւ եւ աղմուկն ալ հետզհետէ բարձրանալ սկսաւ :

Այս անգամ այլեւս բոլորն ալ հասկցան այդ անորոշ աղմուկին ինչ ըլլալը :

Հեծելազունդ մը քառատրաւ իրենց կը մօտենար :

— Էլ արվամ կայիճ (Եւրոպացիները կուգան), գոչեցին բոլոր Թուարէկները միաբերան :

Եւ աղին անդին ցրուելով՝ սկսան իրենց ընկերներուն նշան տալ :

Ծերունի ցեղապետը ուրախութեամբ ժպտեցաւ, իսկ աւազակները սկսան դողալ :

— Խալլի պալէֆ, Էլ արվամ կայիճ (Ուշադրութիւն, Եւրոպացիները կուգան) :

Շեփորի ձայն մը լսուեցաւ, որուն յաջորդեց հրաման մը.

— Կրակ բացէք, յառաջ խաղացէք ... :

Ֆրանսացի հեծեալ զինուորները, մութին մէջ արձակուած ռումբի մը պէս սուր ի ձեռին յառաջ խոյացան :

Ջարդարարները յանկարծակիի եկած ըլլալով, իրար հրմշտկելով աղին անդին փախչիլ սկսան :

Եւ երկու ժամուան մէջ, ջարդարարներու հինգ հարիւր հոգինոց բանակը պատերազմի դաշտին վրայ երեք հարիւր մեռեալ եւ հարիւրէ աւելի ալ վիրաւոր ձգելով, փախուստի մատնուեցաւ :

Կողոպտուած բոլոր գոյքերը, կենդանիները եւ արջառներու երեմակները, ինչպէս նաեւ առեւանգուած կիներուն ու մանուկներուն մէկ մասը Ֆրանսացիներուն ձեռքը անցան :

ԱՅԻՇԷ

Ֆրանսացիներուն ձեռք անցնող կիներուն մէջ ծերունի ցեղապետին աղջիկն ալ կար, զոր զօրավար Սէնթ – Ֆուա ինքը անձամբ խլած էր առեւանգիչի մը ձիուն վրայէն :

Այիշէ տասնեւվեց տարեկան էր եւ իր հօրը մէկ հատիկը :

Իր ցեղին բոլոր մանկամարդ աղջիկներուն պէս՝ ան ալ թօքախտաւոր էր եւ այն օրը չափէն աւելի վախցած ըլլալով հիւանդութիւնը աւելի յառաջացած էր :

Անձրեւները սկսած էին եւ Ֆրանսական հեծելազունդը մինչեւ անձրեւներուն դադրիլը պարտաւորուած էր Այնը – Մէսֆին ովասիսին մէջ մնալ :

Զօրավար Սէնթ – Ֆուա ամէն գիշեր հիւանդ աղջկան այցելութեան կուգար եւ ջուրի պէս արաբերէն գիտնալուն՝ հետաքրքրական պատմութիւններ կը պատմէր անոր :

Զօրավարը գեղեցիկ էր, քաջ, վեհանձն եւ յաղթական :

Կոյս աղջկան մը սիրտը սիրահարական թեթեւսօլիկ խօսքերով կամ խաբեպատիր խոստումներով չէ որ կը գրաւուի, այլ՝ առաքինութեամբ, ձիրքերով եւ յատկութիւններով :

Այիշէ քիչ ատենուան մէջ սիրահարեցաւ Սէնթ – Ֆուայի :

Արեւելքի կոյսերը արեւմուտքի կոյսերուն քոյրերն են :

Երբ Սէնթ Ֆուա կը խօսէր եւ կամ պատմութիւն մը կը պատմէր, Այիշէ, բերանբաց, անյագօրէն կը լսէր անոր բառերը :

Իր ցեղին յատուկ բուռն սիրով, մանկամարդ մաւրիտանուհին զինքը ազատող գեղեցիկ սպային սիրահարեցաւ :

Շատ չանցած, Սէնթ Ֆուա մանկամարդ աղջկան սէրը գուշակեց, բայց, հակառակ անոր որ Ֆրանսացի զինուորները գաղթավայրերու մէջ ազատ – սէրի գրութեան կը հետեւէին, հանդիպած կիներնին լքելով եւ կամ անոնց հետ կենակցելով, դարձեալ մաքրասիրտ զինուորականը չուզեց չարաչար գործածել այդ անմեղ ու մաքրամաքուր զգացումը :

Զանազան առարկութիւններ մէջ բերելով, անկէ վերջ այլեւս չգնաց Այիշէի վրանը, բայց տեսնելով որ մանկամարդ աղջիկը երբեմն լուր կը ղրկէր իրեն, սկսաւ կարճատեւ այցելութիւններ տալ միայն :

Այիշէ, կարծելով որ իր սիրած մարդը արհամարհած էր զինքը, սրտին դրաւ : Ասոր վրայ վիճակը աւելի վատթարացաւ :

Այիշէի հայրը, ցեղապետ Հաճի Մոհամէտ աղջկանը վիճակը տեսնելով ամէն բան կռահեց : Հասկցաւ թէ աղջիկը օտար զինուորականը սիրել սկսած էր :

Հաճի Մոհամէտ, Շամպա ցեղին պետը, շատ յարգուած կրօնաւոր մըն էր : Հարաւային Ալժերիոյ մէջ իր համբաւը ամէն կողմ տարածուած էր :

Իր աղջկանը սէրը նշմարելով, ազնուական ցեղապետը թէպէտ դուրսէն բան մը յայտնի չըրաւ, բայց ներքնապէս անձկութեան մատնուեցաւ :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

—*—

Նոր Տարուան Առթիւ — ՅԱՌԱՋ — ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Արժանթէօյլէն Պ. Պարսամ Թէրզեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Յակոբ Թէրզեանի (Սէն Շամօն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Յակոբ Ասատուրեան եւ զաւակները՝ Վերժին եւ Զապէլ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՆԱԶԻԿ ԱՍՍԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Երամեան, Ռոտոսթոցի)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Տէր եւ Տիկին Եղիա Թօփալեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Շավիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց ծնողքին՝

ՍԱՐԱ ԵՒ ԱՐԱ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ

յիշատակին, ինչպէս նաեւ Թօփալեան եւ Գասպարեանի գերդաստաններու համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներու յիշատակը յարգողները:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Շահանգուխտ Լալայեան եւ զաւակը Արփի, փեսին Տէր եւ Տիկին Խաչիկեան կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Մարսէյլի Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցին, իրենց մօր, մեծ մօր եւ հօրեղբօր կնոջ՝

ԺԸՆԵՎ ԼԱԼԱՅԵԱՆԻ

(Ծնեալ Զամեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող ազգականները եւ բարեկամները:

×

Այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Հայ Բժշկական Մարմնի անդամներու յիշատակին, որոնք մեռած են 1915ի ջարդերու ընթացքին եւ անկէ ի վեր:

×

Այրի Երէցկին Հայրապետեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (19 Դեկտ.) Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ «Տօնախմբութեան առթիւ» հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Արժ. Տ. Պսակ Քհնյ. Հայրապետեանի մահուան քառասունքին առթիւ: Յիշատակը յարգող ազգական, բարեկամ ազգայիններէ կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ օծման 8րդ տարեդարձը կը տօնուի այս Կիրակի առաւօտ:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին բազմաձայն, Մայր Եկեղեցւոյ դպիրներու մասնակցութեամբ եւ ղեկավարութեամբ երաժշտապետ Պ. Նշան Սերոբեանի:

Յաւարտ Ս. Պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցւոյ բարերարներու ննջեցելոց հոգւոց համար:

Կը հրաւիրուի բարեպաշտ ժողովուրդը:

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Ս. Յակոբի տօնին առթիւ, որ միաժամանակ եկեղեցւոյս անուանակոչութեան տօնն է, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ, Լիոնի համանուն եկեղեցիին մէջ:

Յաւարտ պատարագի տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն, եկեղեցւոյս կնքահօր Պ. Կարապետ Յակոբեանի եւ իր կնոջ ծնողաց յիշատակին: Առաւօտեան պատարագ ժամը 10ին: Հոգեհանգիստ 12ին: Խաչահանգիստ ժամը 12.15ին:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին հեռատեսիլի Ա. կայանին վրայ՝ Ժերար Սթեֆանեսքուի էմիսիոնը: Նիւթ՝ «Սասունցի Դաւիթ»: Կը խօսի Ֆրոֆ. Ֆէյտի: Կը մասնակցի Սամուէլ-Մուրատ եւ Դպրոցասէր վարժարաններու աշակերտներու միացեալ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. Եանըգեանի:

GALERIE

DAVID - GARNIER

6, Ave. Matignon — Paris

CARZOU

DESSINS REHAUSSÉS

Jusqu'au 18 Décembre

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Տօն Ս. Յակոբայ Մծբնայ Հայրապետի, հանդիսաւոր պատարագ եւ օրուան յատուկ երգեցողութիւն դպրաց դասու կողմէ: Այս առթիւ մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի եկեղեցւոյս նուիրատու Տէր եւ Տիկին Կիւլա Զաթըրի եւ Մանկեան ննջեցելոց հոգւոյն, ինչպէս նաեւ Պասկ Ծ. վրդ. Տէր Խորէնեանի «Խարբերդի նահատակուած Առաջնորդ» ու Կէյվէի ընդհ. նահատակներու հոգւոյն ի հանգիստ:

×

Կիրակի (26 Դեկտ.) Տօն Ս. Ստեփանոսի Նախավկային, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին եւ Սարկաւագաց ընծայութեան ժամը 11.30ին: Նոյն օր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյս մեծ բարերար սըր. ՎԱՀԱՆ ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆԻ, հօրեղբօր ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊՍԿ. ՊԱԼԱԳԵԱՆԻ եւ գլխաւոր սըր. ՅԱԿՈԲ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ ի յիշատակ: Կը խնդրուի այս երեք արժանաւորներու յիշատակը յարգել ներկայութեամբ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբ. Արտաշէս Մալեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները: Պ. Պ. Մ. Եէմէնիճեանէ 30 ֆրանք, Համալեան եղբայրք (Սէնթ Էթիէնէն) 30, Ս. Ինճէճեանէ 10, Կ. Սրվազեանէ 10, Ա. Պալաքչեանէ 10, եկեղեցիին: Իսկ Ա. Պալաքչեանէ 10, Սէն Լուի եկեղեցիին, Սարաֆեան ընտանիք Կարմիր Խաչին քսան ֆրանք:

Ողբ. Տիկին Թագուհի Համբարձումեանի հոգեհանգստեան առթիւ Օրիորդներ Լօժէնի եւ Օսէթ Գոնտուրաճեան 10 եկեղեցիին եւ տուր Աղքատախնամին, Տէր եւ Տիկին Ժ. Ադամեանէ 10 աղքատախնամին: Աւանդ գումարները ստանալ եկեղեցիէն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պուլկարիոյ Գոլարօվկրատ քաղաքէն Իւզաբեր Յակոբ Շիրվանեան կը փնտռէ Պ. Արմենակ Վարդան Մելքոնեան, արհեստով կօշկակար՝ որ ունի եղբայր մը Անդրանիկ եւ քոյր մը Սաթենիկ անունով որոնք երեքն ալ Մարսէյլ ըլլալ կը կարծուի: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել եկեղեցւոյ քարտուղարութեան — 339 Ավընիւ տիւ Փրատօ, Մարսէյլ 8րդ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ժամը 16ին:

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ հանդէսը Դեկտեմբեր 19-ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին վարժարանին մէջ:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այս Կիրակի, Պուլվ. Օտտոյի Հայոց Ս. Յակոբ եկեղեցւոյն մէջ:

Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր Ս. պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ:

Պատարագի վերջաւորութեան պիտի կատարուի Ս. Մեսրոպի նկարի օծում, Ս. Յակոբի եւ Ս. Մեսրոպի նկարներու կնքահայրութիւն, Մատաղի օրհնութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան:

Հովանաւորութեամբ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Կը դասախօսէ՝

Պ. Կ. ԳԱԶԻՆՃԵԱՆ

(Բժշկական համալսարանի ուսանող)

Նիւթ՝ Հայ Առաքելական եկեղեցին:

Այս Ուրբաթ ժամը ճիշդ 18.30ին, Բլէօպի սրահներուն մէջ, 51 Րիւ Կոփենաճ

Մուտքը ազատ է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապոյտ խաչի Շրջ. վարչութեան եւ մասնաճիւղերու կողմանէ իրենց կայանի տասնամեակի առիթով եւ անոր ի նպաստ:

Հրաւիրուած է Լոնտոնէն Հայ Երիտասարդաց Միութեան Թատերախումբը, ներկայացնելու Գ. Սնդուկեանցի

ՊԷՊՕ

Շաբաթ՝ 18 Դեկտեմբեր	ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մէջ ժամը 20.30ին
Կիրակի՝ 19 Դեկտեմբեր	ՍԱՐՍԷԼԻ մէջ ժամը 15ին
Երկուշաբթի՝ 20 Դեկտեմբեր	ՓԱՐԻԶԻ մէջ ժամը 20.30ին
Երեքշաբթի՝ 21 Դեկտեմբեր	ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ մէջ ժամը 20.30ին
Կիրակի՝ 26 Դեկտեմբեր	ԼԻՈՆԻ մէջ ժամը 15ին
Չորեքշաբթի՝ 29 Դեկտեմբեր	ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ժամը 20.30ին
Հինգշաբթի՝ 30 Դեկտեմբեր	ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ ժամը 20.30ին,

Տոմսեր կը վաճառեն Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, հայ գրավաճառատուները եւ Խաչուհիները:

Ապահովեցէք ձեր տեղերը:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեան կողմէ, Ծնունդի տօնածառ մը կազմակերպուած է Յունուար 9ին (Հայկական Ծնունդի առթիւ), կէսօրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր, Պիպլիոթէք Փոփիւլէռի սրահը, Րիւ Ֆրանսիս Շիրա (նախկին Փլաս տ'Օպսէրվանս):

Կը խնդրուի հայրենակիցներէն այժմէն ապահովել մուտքը, դիմելով միութեանս վարչական անդամներուն: Թօմին 31 Պուլվ. Թօմին, Պ. Հրաչ Մարտիրոսեանի, իսկ քաղաքը 15 Րիւ տը լա Կռանտ Արմէ գերձակ Ալայանի, հեռ. 62-60-03:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ:

×

Մուրատ-Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6ԻՆ

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝

ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հանդէսը Մարտ 28ին, Կիրակի օր:

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2.30, Սալ տը լա Շիմի:

×

ՎԻԷՆ.— Մանուկներուն օրը Յունուար 9ին, Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահին մէջ:

×

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 16ին Ազգային Տան սրահը:

×

Մանուկներու Օրը կը տօնուի Տէսինի մէջ Յունուար 9ին Շաբաթ երեկոյեան, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ (Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն) ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ 23 Յունուար, Ամպասատէօրի սրահին մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Իր հիմնադրութեան 35ամեակին առթիւ 1930 – 1965, նախագահութեամբ՝

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

Այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, Հօթէլ Մոտերնի սրահներուն մէջ, Փլաս տը լա Րեփիւպլիք:

Ընթերցում Միութեան ողբացեալ անդամներու գործերէն:

Մուտքը ազատ է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ եւ շրջանի եկեղեցաշէն յանձնախումբս ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի երկսեռ Հայութիւնը եւ կազմակերպութիւնները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 14.30ին, տեղւոյս Խրիմեան վարժարանի սրահը, 2 Րիւ տը լա Տէֆանս: Կարեւոր օրակարգ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանի Նոր Խարբերդի շրջանէն Պ. Մարտուն Սարգսեան եւ հայր Հայկանուշ, զաւակները Հրաչիկ եւ Գալըն կը փնտռեն իրենց զաւակը, ամուսինը եւ հայրը Գրիգոր Սարգիսեան, որ հայրենական պատերազմին գերի ինկած եւ Ֆրանսա փոխադրուած ըլլալ կը կարծուի, Ֆրանսայի ազատագրումէն ետք զինք տեսնողներ եղած են: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Հայաստանէն վերադարձած եւ այժմ Կարտան հաստատուած Տէր եւ Տիկին Ժան եւ Մարգրիտ Համալեանի:

4, Rue du Repos

13 GARDANNE (B. du R.) FRANCE

Հայրենական մեծ պատերազմէն չվերադարձած Այվազեան Նահապետ Զարեի հարազատներն են. Այվազեան Սրբուհի Սարգսի Սրբուհիի աղջիկ Բարսեղեան Վիկտորեա (Տոքիկ) Անդրանիկի, Նահապետի քոյր Այվազեան Սրբուհւ քոյր՝ Այվազեան Իսկուհի, Իսկուհու երախաներն են Սօս, Վարթիթեր, Ռիմա, Կիմա, Ալբերդ (Յովսէփ), Նահապետի եղբայր Այվազեան Ռուբէն Սարգսի, Ռուբէնի աղջիկներ Լալա եւ Լիլիկ:

Փնտռող Բարսեղեան Վիկտորեա Անդրանիկի, կ'ապրի Երեւան Արտաշատի շրջան Թաղաւիւղում:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI 17 DECEMBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10487

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — No 10.487

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՋՐՊԵՏԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՅԱՋՈՂԵՑԱՒ

ՃԵՄԻՆԻՆԵՐԸ ԿՈՂՔ ԿՈՂՔԻ ԴԱՐՁԱՆ

Թէեւ յապաղումով բայց անջրպետի ժամադրութիւնը զոր Ամերիկացիք որոշած էին, կատարեալ յաջողութեամբ պսակուեցաւ Չորեքշաբթի օր : Իր արձակումէն վեց ժամ ետք Ճեմինի Զ. մինչեւ մէկ մեթր ութսուն մօտեցաւ Ճեմինի Է.ի, ապա երկուքը միասին շարունակեցին իր ժիւլվերնեան ճամբորդութիւնը : Հանդիպումը տեղի ունեցաւ ժամը 20.34ին : Առաջին անգամն է որ անջրպետին մէջ միաժամանակ չորս հոգի կայ : Ամերիկացիներուն այս յաջողութիւնը իր տեսակին մէջ, աննախընթաց է : 1962ին Ռուսերը երկու վոստոկ արձակած էին ծիրի վրայ, մէկական այերնաւորդով իւրաքանչիւրին մէջ : Ապա, 1964 Հոկտեմբերին մէկ վոստոկի մէջ երեք հոգի ղրկած էին : Ցարդ 11 խորհրդային տիեզերագնաց կայ եւ 14՝ ամերիկացի :

Նախատեսուած է որ երկու Ճեմինիները միասնաբար պիտի գտնուին վեց ժամ, ապա Ճեմինի Զ. պիտի վերադառնայ աշխարհ մինչ Ճեմինի Է. երկու օր ալ պիտի շարունակէ իր ճամբորդութիւնը, որ այդ ձեւով 14 օր տեւած պիտի ըլլայ :

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

Չորեքշաբթի իրիկուն Միթրան եւ տը Կոլ իրենց նախավերջին յայտարարութիւններն ըրին հեռատեսիլէն :

Նախ ձախերու թեկնածուն, որու հարցումներ կ'ուղղէր Ժորժ տը Քօնն, պատասխանեց մամուլի ուզած լուսաբանութեանց : Յայտնեց թէ մասամբ գոհ է ընտրապայքարի ձեւէն : Եօթը տարի է ընդդիմութիւնը չէր խօսած հեռատեսիլէն, այսօր այդ առիթն ունեցաւ արտայայտուելու : Միթրան չի զատեր տը Կոլը, բայց կը խորհի թէ ան չի կրնար ամէն բան տեսնել, եթէ տուած թիւերը սխալ են, յանցաւորը ինք չէ, բայց չի կրնար ամէն բանէ լաւ տեղեակ ըլլալ ու Միթրան կ'աւելցնէ. «Երբ կը լսեմ Իւ.Էն.Էթի ընդհ. քարտուղարը որ կ'ըսէ թէ եթէ հիւլէական ուժը ջնջեմ զինուորական ծառայութիւնը 28 ամիս պիտի ըլլայ, երբ կը լսեմ թէ պիտի ազգայնացնեմ բժշկութիւնը, ասոնք յիմար խօսքեր են» :

Միթրան կը բացատրէ նաեւ թէ ինչո՞ւ կիները տը Կոլի ի նպաստ կը քուէարկեն : Կիներ ապահովութիւն կը սիրեն եւ կը խորհին թէ տը Կոլ կը ներկայացնէ այդ ապահովութիւնը, բայց եթէ լաւ խորհին, պիտի տեսնեն թէ 1958էն ի վեր ամսականներու տարբերութիւնը այրերու եւ կիներու միջեւ կը մեծնայ ի վնաս կիներուն :

Գալով Նեյրման եւ Մնասուց հատուցման, Միթրան կողմնակից է որ հիւսիսային Ափրիկէէն, մանաւանդ Ալժերիայէն գաղթած բոլոր Ֆրանսացիները այսքան չահերատուին :

Վերջապէս պատասխանելով «Օսոս»ի հարցումին, Միթրան կը ճշդէ թէ որեւէ պայմանադրութիւն չունի համայնավարներուն հետ : Բարոյական պայմանագրութիւն մը կայ ամբողջ ձախին հետ եւ ձախ-կեդրոնի եւ կեդրոնի մէկ մասին հետ : Կարելի չէ կ'ըսէ, Միթրան, անդրադառնալով «Փարի-Նորմանտի»ի հարցումին իրարու կապել Ազգ. Ժողովի երեսփոխաններուն եւ Հանրապետութեան նախագահին ընտրութիւնը : Բայց երկար կը գտնէ Հանրապետութեան նախագահին պաշտօնի ժամանակաշրջանը, որ առաւելագոյն հինգ տարի պէտք է ըլլայ :

Օրը Օրին

ԿԱՂԱՆԴԻ ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ԵՐԳ

Տարին կը վերաչանայ քանի մը օրէն :

Նորը կը սկսի՝ նոր յոյսերու, նոր ակընկալութեանց խոստումով :

Եթէ Կէօթէն ճիշդ է, «յոյսը մարդ արարածին մեծագոյն տկարութիւնն է ». Անոր «մեծագոյն յիմարութիւնը» :

Բայց, Կէօթէները անգամ ամէն ատեն շիտակ բաներ չեն ըսեր : Երբեմն, անոնք ալ կը սայթաքին, ինչպէս հասարակ մահկանացուները :

Ինչպէ՞ս կարելի է ապրիլ առանց «ըսպասումի եւ յոյսի քաղցրութեան» :

Մանաւանդ, մեր ճակատագիրը ունեցող ժողովուրդ մը ինչպէ՞ս կրնայ փրցընել առօրեայ կեանքէն ու յոյսը իրարու կապող թելը : Կտրեցէք այս վերջինը ու արդէն կեանքը կը կորսնցնէ իր իմաստը՝ բանաւոր էակին համար :

Միայն շնչելով եւ ուտելով կեա՞նք կ'ըլլայ :

Անասուններն անգամ յոյսով կ'ապրին :

Մայր եկեղեցիներու բոլորտիքը, ամէն առտու եւ ամէն իրիկուն թռչկտող աղաւնիներն ալ հաշիւ բրած են .

— Հիմա՛, ուր են, ուր չեն կուգան մեզի բարեկամ բարի մանչուկները ու անուշիկ աղջնակները եւ մեզի կուտ ու փշրանք կը նետեն... Քալեցէք ...

×

Մենք ալ կը սպասենք այդ կուտին ու այդ փշրանքին : Ու քանի՛, քանի՛ տարիէ ի վեր — հազա՞ր, երկո՞ւ հազար, երե՞ք հազար : Հաշիւը պատմաբանին հարցուցէք :

Տարին ճնճղուկի մը չափ ալ չապրիր : Խե՛ղճը :

Կը տեսնէ միայն 365 արշալոյս եւ 365 վերջալոյս : Կը վայելէ միայն մէկ գարուն, ծաղիկներով զարդարուն ու միայն մէկ ամառ : Միայն մէկ աշուն ու մէկ ձմեռ : Յետոյ, մազ ու մօրուք ճերմըկցուցած, կ'երթայ :

Լացո՞ղ ունի իր վրան : Ո՛չ : Միակ մահկանացուն է, որուն յուղարկաւորութեան գիշերը մարդիկ օղի կը խմեն ու կը պարեն : Կը խնճոյքեն՝ չես գիտեր ինչու : Կը պզտիկնան՝ գիտես ինչու :

×

Կաղանդին գիշերը, մենք անգամ ամէն հոգ ու մորմոք մէկ կողմ շպրտած, կը խնդանք, կ'երգենք, կը պարենք՝ լաւագոյն օրերու ակնկալութեամբ :

Եթէ անցեալի ողբերգութիւնը մեր միտքը գար այդ գիշերը, պէտք է տունը նստէինք ու Նարեկ քաղէինք :

Բայց, յոյսը, կենսապարգեւ արեգակին պէս հզօր, կը խրախուսէ մեզ ու զնէ կարենատեւ պահ մը մոռցնել կուտայ երէկուան հարուածին սաստկութիւնը :

Եթէ չըլլար այդ խրախոյսը, որով զըրահուած ենք, շատոնց փլած կ'ըլլայինք :

Շատո՛նց հիմն ի յատակ կործանեալ :

×

Մեր պատմութեան քիչ - շատ ծանօթ օտար բարեկամներ, երբեմն, կը զարմանան թէ ուրախութեան եւ ցնծութեան երգեր ունինք : Սիրոյ եւ աշխատանքի երգեր ունինք : Մարտաշունչ երգեր ունինք՝ մեր ողբաձայն աղօթքներուն կողքին :

Կը զարմանան թէ կը խայտանք, կ'ոգեւորինք, կը ցատկռտենք ու երբեք երբեք չենք մտածեր մահուան մասին : Գոնէ այն ճակատագրին մասին, որ եղաւ այնքա՛ն անգութ ու անողոք, այնքան չարախինդ ու թշնամական :

×

Դժբախտաբար, մեր օտար բարեկամներ մեզ ճանչցան, դուրսը, մեր խանութպաններով : Ներսը՝ իրենց հիւպատոսներով : Իրենց զբօսաշրջիկներով :

Ժողովուրդ մը հայրենի հողերէն բաժնուած իր ընդվայրայած բազմութեամբ չէ որ կը ճանչցուի : Ո՛չ ալ պաշտօնով կամ արձակուրդով այդ հայրենի հողերը այցելող պատահական հիւրերու ակնոցով :

Ֆրանսացին պիտի ճանչնաս իր սեփական հայրենիքին մէջ՝ իր բարքերով եւ իր մշակոյթով : Իրեն հետ կուշտ կուշտի ապրելով : Ո՛չ թէ աշխարհի այս կամ այն շուկան վրան նետած փըռնական գաղութով :

Մեր պարագային ալ այդպէս է, բնականաբար :

Բայց, օտարը հնարաւորութիւն չունի, հիմա, մեզ մեր հայրենիքին մէջ ճանչնալու : Դռնապանը թոյլ չի տար :

Ի՞նչ պիտի ընենք :

Դուրսը, ծագաց ի ծագս, մենք մեզ պիտի ներկայացնենք մեր մշակութային արժէքներով : Միայն մշակոյթի ջահին արձակած լոյսն է որ ի յայտ կը բերէ ժողովուրդի մը դիմագիծը : Անոր հոգին :

Խանութպանը, միլիոններու մէջ ալ լողայ, մոմի լոյս անգամ չի ձգեր խնդրոյ առարկայ ժողովուրդին վրայ :

Բացէք օտար լեզուներով մեր մասին գրուած բազմաթիւ գիրքեր ու պիտի տեսնէք որ շատ մը անհամ ակնարկութիւններ, «քարեր» կան մեր առեւտրականներուն մասին :

— Մէկ Հրեայ երկու Յոյն կրնայ խաբել, իսկ մէկ Հայ՝ երկու Հրեայ, կը գրէ մարդուն մէկը :

×

Նոր տարուան դրան առջեւ պէտք է ուխտ ընենք, երդում ընենք որ յետ այսօրիկ պիտի չխօսինք մեր ողբերգութեան մասին :

Այսինքն, 1915ի Եղեռնի պատմութիւնը պիտի չվերածենք տեսակ մը *քաղ թ'ի տանթիթէ*ի՝ քաղաքական դատ հետապընդելու եւ մեր անյեղլի իրաւունքներուն վերականգնումը պահանջելու համար :

Այս անբարոյական աշխարհին մէջ, «ջարդուեցանք, մեզի մեղքցէ՛ք»ը այլեւս քաղաքական զէնք չէ :

Երբէք ալ զէնք չէր : Բայց, յուսահատօրէն վիպական ժողովուրդ, մեզի այնպէս թուեցաւ թէ կրնայինք քրիստոնեայ մարդկութեան գութը շարժել՝ ի խնդիր արդարութեան :

Այսօր, շատ աւելի փորձառու, այդ տեսակ միամտութիւններ չունինք ու այլեւս չենք հաւատար թէ «լացող երախային կաթ կուտան» :

Մեր քաղաքական դատը պիտի հետապընդենք դուրսը՝ առաւելապէս քարոզչական գրականութեան միջոցաւ, որուն մէջ նուազագոյն տեղը պիտի գրաւէ մեր ողբերգութեան վերյիշումը, իսկ առաւելագոյն տեղը՝ մեր վերածնունդին պատմութիւնը :

Հազար անգամ աւելի լաւ է որ գրենք թէ Երեւանի մէջ քար մը քարի մը վրայ դրինք ու շէնք մը կանգնեցինք, քան գրենք թէ թշնամին, երէկ, քարը քարին վրայէն վար առաւ ու շէնքը քանդեց :

Քաղաքակիրթ մարդկութեան վերջին յիսնամեակի անտարբերութիւնը մեզի հանդէպ, կը նշանակէ միայն մէկ բան — քաջ ըլլայիք եւ թոյլ չտայիք որ ձեր տունը քանդէին :

Այսուհետեւ — այս տարուընէ սկսեալ — պիտի արտասուենք տարին միայն մէկ օր, մենք մեզի՝ առանց խնդրելու ուրիշներէն որ գան ու կաթիլ մը արցունք ալ իրենք թափեն ի պատիւ մեզի : Ի յարգանս մեր նահատակներուն :

Եթէ խելքերնիս գլուխնիս եկած է, միանգամընդմիշտ պիտի հրաժարինք այն բոլոր մարգանքներէն, որոնք միայն մէկ իմաստ ունին .

— Ձեր բարեկամը մեզ ջարդեց, *ուրեմն* մենք մեր հողերը կը պահանջենք...

Այնքան ծնեցաւ մեր քաղաքականութիւնը շիտակ ճամբէն : Որովհետեւ, արցունքոտ աչքերով ճամբայ ինկանք :

Յոյս ունինք որ յառաջիկայ տարիներուն կ'երգենք միայն մէկ երգ՝ ի յուր ամէնեցուն .

— Արեւմտեան Հայաստանը մերն է էրեքհազար տարիէ ի վեր ... Ջարդուած ալ մենք էինք անոր տէրը... Ետ կը պահանջենք ...

Կաղանդին գիշերը ուրիշ երգ չկայ մեզի համար :

ՆԻՐՈՊԱՅԻ

Նախագահ տը Կոլ երրորդ զրոյցը կ'ունենար Միշէլ Տրուաշի հետ : Հիմնարկութիւններու մասին, տը Կոլ կ'ըսէ թէ պահարան մըն է Սահմանադրութիւնը : Պէտք է գիտնալ թէ մէջը ինչ կայ : Անհերքելի սխալ մը կը նկատէ յաւակնութիւնն ունենալ Ֆրանսան ներկայացնել հատուածի մը անունով — «Ֆրանսան, ամբողջն է, մէկ անգամէն : Ձախը չէ, Ֆրանսան : Աջը չէ, Ֆրանսան : Երբ աջի եւ ձախի կողմնակիցները կ'ըսեն թէ միւս հատուածին կը պատկանիմ, կը փաստէ ինչ որ կ'ըսեմ : Այսինքն ոչ մէկ կողմն եմ, ոչ միւս կողմը, Ֆրանսայի համար եմ : Կուսակցութեանց վարչակարգը խառնիճաղանճն է : Ձայն տուինք առաջին աշխարհամարտէն առաջ եւ 1914ը եկաւ : Փրկուեցանք 1914-15ին Պուանքարէի «անհատական իշխանութեան» շնորհիւ, ապա Քլէմանսոյի «անհատական իշխանութեան» շնորհիւ : Յետոյ երբ կուսակցութիւնները մաքրեցին Քլէմանսօն միջակութեան, անկարողութեան վարչակարգ մը սահմանուեցաւ» :

Երբ լրագրողը դիտել կուտայ թէ տը կուտայ թէ տը Կոլ կը մեղադրուի որ ըսած է «Ես կամ քաոսը», տը Կոլ կը բացատրէ. — «Ես չըսի ես կամ քաոսը : Ըսի եւ կը կրկնեմ : Եթէ պատահէր որ Դեկտեմբեր 19ին Ֆրանսայի ժողովուրդը որոշէր հեռացնել տը Կոլը, համոզուած եմ որ կուսակցութեանց վարչակարգին վերադարձով, երկրին համար մեծ դժբախտութիւն կ'ըլլար : Բայց զիս հեռացնելով Դեկտեմբեր 19ին իր պատմութեան մէկ մասն է որ ուրացած պիտի ըլլայ : Գալով իմ յաջորդութեանս : Ներկայի հարց չէ : Բայց օր մը, բնականաբար, ուշ կամ կանուխ, տը Կոլ պիտի անհետանայ : Այն ատեն պիտի ապրինք ինչ որ կ'ապրինք այսօր : Եթէ Ֆրանսայի ժողովուրդը վերադառնայ նոյն հոսանքներու վարչակարգին, այն ատեն մ'այս եւ զգացած կ'ըլլանք աւելի լաւ ցատկելու համար : Իսկ եթէ, ընդհակառակն, շարունակէ հետեւիլ իմ գծած ճամբուս, այն ատեն ապագան ապահովուած կ'ըլլայ : Անշուշտ իմ յաջորդս, ինծի պէս չի կրնար ըլլալ : Կրցածը պիտի ընէ : .. Ամէն պարագայի, ինչ որ ալ պատահի, իմ ճակատագիրս կատարած կ'ըլլամ» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ եկեղեցւոյ եւ պետութեան միջեւ ծագած տագնապը կըրկին սաստկացաւ : Եպիսկոպոսներու ընդհ. ժողովը մերժեց կառավարութեան օրինագիծը որ կ'առաջարկէր նոր սինոդ մը գումարել տագնապը լուծելու համար :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ բացուած է լեհ համայնավար կուսակցութեան լիակատար նիստը Կոմուլքայի նախագահութեամբ :

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ի՞նչ է «Նահանջ»ի բովանդակութիւնը երկու խօսքով. Պոլսից Փարիզ փոխադրուած երիտասարդ Պետրոսը — Փիէռ — սիրահարւում է մի Փարիզուհի կնոջ Ժանն Նենէթ — որ կապուած է մութ գործերով գրաղող ֆրանսացու՝ Լեաքիւռի հետ: Ամբողջ վէպը այս սիրոյ պատմութիւնն է, որ կնճռոտւում է եւ ի վերջոյ ողբերգութեամբ վերջանում է: Այս նիւթին զուգընթաց երեւան են բերւում եւ մի քանի ուրիշ հայ տղաք — Սուրէն, Հրաչ, Լոխում եւայլն — նրանց կեանքը ամբողջացնում է «Նահանջ»ը: Եթէ ես սխալ չեմ հասկանում՝ հեղինակի համար վէպի այս, այսպէս ասենք՝ ազգային կողմն է առաջնակարգը, եւ այդ պատճառով վերնագիրն էլ դրել է «Նահանջը առանց երգի», այսինքն՝ Փարիզի ապականութեան մէջ հայ երիտասարդութեան այնքան անշշուկ փճացումը:

Այս ըմբռնումով, Շահնուր, ի հարկէ, սխալւում է, նրա վէպի կենտրոնը, էութիւնը Փիէռի եւ Նենէթի սէրն է եւ այդ սիրուց բխող հետեւանքները: Այդ սէրը ներկայացուած է զարմանալի հարազատութեամբ եւ ուժով, այնքան բնական, այնքան խոր եւ բազմակողմանի: Սիրոյ առթած տառապանքները, հոգեկան վերելքներն ու փլուզումները, տանջանքի ահաւորութիւնը — Համսունեան վրձինով գծուած հոգեբանական պատկերներ, որոնց հաւասարը Հայոց գրականութեան մէջ ես կը դժուարանամ ցոյց տալ:

Շահնուրի առաջին գրքից յետոյ անցաւ գրեթէ հինգ տարի: Կարելի էր վախենալ թէ «Նահանջ»ը կը մնայ մենակ: Ինչպէս Զիֆթէ Սարաֆի հետ, «Միամիտի մը արկածներ»ից յետոյ նա հայ գրականութեան արժէքաւոր բան չտուեց: Բարեբախտաբար, վախերը անտեղի էին ու ահա «Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը» — մի խոշոր քայլ դէպի առաջ, մի նոր նուաճում, նոր յաղթանակ Հայոց գրականութեան համար:

Այս անգամ Շահնուրը մեծ մասով մընում է հայկական միջավայրում: «Նահանջ»ի քննադատներից շատերը իբրեւ բացասական կողմ՝ մատնանշում էին օտար միջավայրը եւ օտար տիպերը հայերէն լեզուով օտար գրականութիւն: Նոյնը կարելի չէ ասել «Յարալէզներու» մասին. բացի մէկ պատմուածքից, միջավայրն ու գործող անձերը հայկական են — Պոլիս — հայկական Փարիզ:

Երկրորդ՝ «Յարալէզներ»ը մէկ վէպ չեն, այլ պատմուածքներ կամ նորավէպեր — 7 կտոր:

Խաւար աշխարհ է Շահնուրի ներկայացուցած միջավայրը: Մռայլ. յուսահատական: Անսահման յոռետեսութիւն է պարփակուած այդ արտաքնապէս զուարթ առինքնող հատորի մէջ:

ՆԻՒԹԸ.— Շահնուրի երկի նիւթը առօրեայ կեանքն է, սովորական մարդիկ, մարդկային ապրումները: Նիւթ ընտրելու դժուարութիւն չի քաշում — կեանքը այնքա՜ն հարուստ է ամէն տեսակ նիւթով. ա՛ռ ու մշակիր:

Շահնուրի ստեղծագործութեան հիմքը մարդն է, մարդու հոգին: Շրջապատը, բնութիւնը, նրան քիչ են զբաղեցնում, ինչպէս եւ կենցաղը — այնքան, որքան անհրաժեշտ է մարդկային հոգու այս կամ այն կողմը լուսաբանելու, վայրկեանին յատուկ որոշ տրամադրութիւն առաջ բերելու համար: Վրձինի մի քանի ուժգին հարուած, գունաւեղ ներկեր — ահա բնութիւնը, եւ յետոյ երկար խուզարկութիւններ հերոսի հոգեկան աշխարհում:

ՏԻՊԵՐԸ.— Հերոսի՞... Հերոս բառի իմաստով դերակատար չունի Շահնուր: Նրա հերոսները փոքր մարդիկ են, սովորական մահկանացուներ, յաճախ սովորականից էլ վար մանրութիւններ: Ի զուր չէ որ նա շատ է սիրում մարդուկ բառը: Շահնուրի հերոսների մեծ մասը մարդուկներ են, տխուր տիպեր, խեղճ մարդիկ:

Վերջին հաշւով, զարհուրելի է Շահնուրի պատկերացուցած աշխարհը: Նախանցի աշխարհը օրինակ: Խեղդուել կարելի է նրա նկարագրած միջավայրում: Այդ մինչեւ ուղն ու ծուծը փչացած Լեաքիւռները, այդ պարտասած ու այդ «Նահանջող» Սուրէնները, Հրաչները, Փարիզն ու Պիյանքուրը: Եւ իրենք՝ գլխաւոր հերոսները՝ Պետրոս ու Ժանն եւ Յարալէզների տիպերի մեծ մասը:

Լաւ, համակրանք զարթեցնող տիպերն էլ, վերջին հաշւով, ողորմելի արարածներ են, զոհերը այս զարհուրելի ճիւաղի, որ կեանք է կոչւում: Այդ Փըթիթ Լիզը, Նախանցի մէջ, Յարալէզների Ադանին, ղեղաղորդ Արթաքին, Յամիկը, Զաքօսթէի դժբախտները, կրաւորական, կեանքից ծեծուած:

Կարեկցանք են զարթեցնում քո մէջ, ցաւ ու խղճահարութիւն եւ այդքան:

Ի՞նչ է Շահնուրի խտէալը: Նա անիտէալ սերնդի երգիչ է: Ոչինչ լաւ բան չի տեսնում իր շուրջը: Ամէն ինչ մռայլ է, յուսահատական:

Շահնուրի խոշոր առաւելութիւններից մէկն էլ այն է, որ նա գիտակցօրէն դուրս է գալիս ազգային նեղ շրջանակներից եւ աշխատում է հայ գրականութեան մէջ բանալ լայն, համամարդկային հորիզոններ: Նրա հերոսները նախ եւ առաջ՝ մարդիկ են: Անունն ու միջավայրը նրա համար միջոց են միայն. նպատակը մարդկային հոգու ներքին եւեւէջների պատկերացումը:

Այդ է մասամբ պատճառը, որ Շահնուրի գրականութիւնը լայն տարածում չունի. հայ մարդու հոգին այսօր ուրիշ ապրումներով է բռնուած. ազգ ու հայրենիք — ա՛յս է նրան հրապուրող: Ազգային ու հայրենասիրական ապրումների պատկերացումը զանգուածների սրտին մօտ է: Նաեւ մտաւորականութեան մէկ ահագին մասի: Ժամանակի յատկանիշն է այդ:

Իբրեւ գրական արտադրանք, Շահնուրի երկերը, ի հարկէ, աւելի մնայուն են եւ իրենց էութեամբ աւելի լայն սահմաններ ընդգրկող:

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ՎԱՏԻԿԱՆ Բ.Ի

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆՆԵՐԸ

Առաջ.— Աշխարհականները, որոնք կը կազմեն հաւատացեալներու խումբերը, մասնաւորաբար կրաւորական են եւ լուռ:

Ասկէ ետք.— Աշխարհականները հարկ է մասնակցին Եկեղեցւոյ առաքելական գործունէութեան: Հարկ է իրենց կարծիքը տան եւ աշխատին, օրինական կապով, եպիսկոպոսներուն եւ քահանաներուն հետ:

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Առաջ.— Եկեղեցիին համար իրական մէկ դպրոց կայ միայն, Քրիստոնեայ դպրոցը:

Ասկէ ետք.— Մաղթելով հանդերձ պահպանումն ու զարգացումը դաւանական դպրոցներու, հարկ է նկատի առնել նաեւ պայմանները երկիրներուն՝ ուր մանուկները կը դաստիարակուին ազգային դպրոցներու մէջ: Այս նկատումը թոյլ կուտայ որ խօսակցութիւններ սկսին բողոքական եկեղեցիներուն հետ, որոնց համար ռեֆորմին ժամանակ Աւանդութիւնը չեղեալ:

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔԸ

Առաջ.— Պաշտամունքի պաշտօնական լեզուն լատիներէնն էր:

Ասկէ ետք.— Տեղական լեզուի լայն գործածութիւն մը թոյլատրելի է պատարագի մատուցման թէ խորհուրդներու մատակարարման մէջ: Ի դէպ, հաւաքական աղօթքը արարողութիւններու ընթացքին, պէտք է ձգտի փոխարինելու անհատական աղօթքը:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Առաջ.— Համէական Եկեղեցին չէր ճանչնար Արեւելեան Եկեղեցիներու խորհուրդներուն վաւերականութիւնը:

Ասկէ ետք.— Հրովարտակ մը թոյլ կուտայ որ կաթողիկէները կարգ մը խորհուրդներ ընդունին օրթոտոքս քահանաներու ձեռքով: Նմանապէս կաթողիկէ քահանաներ կրնան խորհուրդներ մատուցանել օրթոտոքսներու:

ՌԵՖՈՐՄԷ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Առաջ.— Արգիլուած էր որեւէ յարաբերութիւն, բացի բացառիկ պարագաներէ:

Ասկէ ետք.— Կաթողիկէ Եկեղեցիի եւ բաժնուած Եկեղեցիներու անդամներուն միջեւ տեսակցութիւնները բաղձալի են, երբ խնամքով կազմակերպուած են: Ասոր օրինակը տուաւ Պօղոս Զ., երբ երկու շաբաթ առաջ համախմբելով ժողովական հայրերն ու դէտերը Ս. Պօղոս Եկեղեցիին մէջ, միասին աղօթեց: Բայց տիեզերականութիւնը արդիւնք չէ վարդապետութեան, որ կը մնայ անխախտ:

ՀՐԵԱՆԵՐԸ

Առաջ.— Հրեայ ժողովուրդը նկատուած էր պատասխանատու Քրիստոսի մահուան:

Ասկէ ետք.— Հրեայ ժողովուրդը չի կրնար նկատուիլ անիծեալ կամ դատապարտեալ, եւ ոչ ալ — առանց որոշ կերպով ըսելու բառը՝ աստուածասպան: Քրիստոնէութիւնը հարկ է ճանչնայ հրէական իր սկզբնաւորութիւնը: Հակասեմականութիւնը դատապարտուած է իր բոլոր երեսներով:

ՈՉ – ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԿՐՕՆՔՆԵՐԸ

Առաջ.— Եթէ ոչ թշնամութիւն, ատկայն անտեսում:

Ասկէ ետք.— Կաթողիկէ Եկեղեցին պէտք է «գործակցի» հասարակաց այն կէտերուն շուրջ, որ միւս կրօնքները ունին իրեն հետ. Աստուծոյ անկեղծ փընտռտուքը:

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Առաջ.— Օրինաւոր է որ Եկեղեցին, իբրեւ միակ ճշմարտութիւն, առանձնաշնորհեալ դիրք մը ունենայ: Աւելի լաւ չըլլալով, կը բաւականանայ չէզոքութեամբ:

Ասկէ ետք.— Քաղաքային իշխանութիւնը չի կրնար ստիպել մէկը դաւանելու վարդապետութիւն մը եւ ոչ ալ արգիլել մէկուն գործադրելու իր դաւանած ճշմարտութիւնը: Եթէ երբեք Պետութեան մը մէջ Եկեղեցի մը առանձնաշնորհեալ դիրք մը կը գրաւէ, այս երեւոյթը 'ոչ

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

«Երբ որեւէ հողամաս իր սեփական փափաքովն ու ցանկութեամբ չի բաժնուիր երկրին մայր հողամասէն, որեւէ նպատակով կամ անհրաժեշտութեան բերումով, Անգարայի Ազգ. կառավարութիւնը չի կրնար կամովին հրաժարիլ որեւէ հողամասէ, քանի մը մեծ նահանգներ երկրին հիւսիսակողմը, Արեւելքի մէջ եւ Հարաւէն տալով Հայերուն, իսկ ուրիշ զիջումներ ալ կատարելով Յունաստանի, ինչ որ պատճառ պիտի դառնար այդ կառավարութեան յաւիտենապէս անիծուելուն Թուրք ժողովուրդին կողմէ եւ ատելին դառնալու անոր:

«Եւ այդ պարագային, միւս կողմէ, Անգարայի կառավարութիւնը իրականութեան մէջ ոչ մէկ տարբերութիւն ունեցած պիտի ըլլար Պոլսոյ յետադիմական կառավարութենէն, որ ձեւով մը հլու կամակատարը դարձած էր Արեւմտեան աշխարհակալութեան եւ գործադիրը անոր նուաճողական ու գաղթարարական քաղաքականութեան: Իսկ, վերջապէս, նման կառավարութիւն մը այդպիսի պարագայի մը բոլորովին պիտի կորսնցնէր վստահութիւնը Անատոլուի ժողովուրդին, ինչ որ, աւելորդ է բացատրել, պատճառ պիտի հանդիսանար, որ Անգարայի կառավարութիւնը որեւէ օգնութիւն եւ զօհողութիւն պահանջելու եւ սպասելու իրաւունք չունենար նոյն այդ Անատոլուի ժողովուրդէն:

«Հակառակ ասոր, Անգարայի Ազգային կառավարութիւնը, անկեղծօրէն փափաքելով շարունակել աւելի սեղմ ու գործակցական յարաբերութիւններ ռուսական Խորհ. Հանրապետութեան հետ, կ՚ուզէ կրկին երաշխիքի եւ ապահովութեան խօստումներ լսել այսուհետեւ ալ, թէ Լենինէն եւ թէ Չիչերինէն: Թուրք Ազգ. կառավարութիւնը փոխադարձ նոյն բարի նկատումները եւ զգացումները կը սիրէ տեսնել նաեւ Ռուսական Խորհ. կառավարութեան եւ անոր ղեկավարներուն մօտ:

«Հետեւաբար, այդ պատճառաւ ալ, Անգարայի Ազգ. կառավարութիւնը, վստահ ըլլալով որ Ռուսիոյ արտաքին գործավարը եւս տոգորուած նոյն բարեկամական եւ անկեղծ զգացումներով, պիտի շարունակէ տեւականացնել, հաւատարիմ մնալով ցվերջ, տրուած ապահովութեան խօստումներուն, իրենց կողմէ, կացութիւնը անգամ մը եւս պիտի քննէ ա՛լ աւելի մօտէն եւ նաեւ նկատի ունենալով Թուրք Ազգ. Մեծ Ժողովի որոշումին տուն տուող պարագաներուն ու պայմաններուն լրջութիւնն ու կենսականութիւնն ալ, զայն պիտի արժեւորէ իր արժանի եղած կարեւորութեամբ, որոնց ուսումնասիրութեան եւ մանրազնին քննութեան ներքեւ վստահ ենք, որ եռ պիտի կենայ այս անգամ ներկայացուած այդ առաջարկներէն:

«Ուստի Նախարարաց Խորհուրդը, կացութիւնը անգամ մըն ալ քննելէ ետք հարկ եղած լրջութեամբ ու բծախնդրութեամբ, պատրաստեց ստորեւ ներկայացուած երկու յօդուածներէ բաղկացեալ փոխ – առաջարկը, որուն փոխանցումը կը խնդրէ ձեր միջոցաւ, Ռուս Խորհ. Հանրապետութեան արտաքին գործավար Չիչերինին:

ՀԱՅԵՐԸ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆ ԵՆ ՎԱՆԻ ԵՒ ՊԻԹԼԻՍԻ ՄԷՋ

«Յօդուած Ա.— Նախապէս եւ ներկայիս ալ օտար փորձագէտներու եւ դէտերու կողմէ պատրաստուած վիճակագրութեանց համաձայն, Վան եւ Պիթլիս նահանգներու բնակչութեան համեմատութեան մէջ, Հայերը անցեալին երբեք ալ մեծամասնութիւն չեն կազմած եւ չեն կազմեր նաեւ ներկայիս՝ շրջանին մահմետական բնակչութեան հետ բաղդատած:

«Հետեւաբար, որոշ հողամասի մը համար պահանջ ներկայացնել՝ փոքրամասնութեան մը սեփականութիւնը դարձնելու դիտաւորութեամբ, կարելի չէ մեկնաբանել այլապէս, բայց եթէ զայն որակել աշխարհակալական գաղափարներու ծառայել միայն:

«Անգարայի Ազգ. կառավարութիւնը, աշխարհակալութեան դէմ պայքարելու եւ պաշտպանութեան համար հիմնուած կառավարութիւն մըն է եւ իբր այդ, բացարձակապէս անկախ է նման գաղութարարական առաջարկ մը եւ պահանջ մը մերժելու, առանց որեւէ այլեւայլի»:

ՕՍՄԱՆՑԻ ՀԱՅԵՐԸ ԿՐՆԱՆ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱԼ

«Յօդուած 2.— Անգարայի Ազգ. կառավարութիւնը, իրեն համար պարտականութիւն կը նկատէ Թուրքիայէն գաղթած, նախկին Օսմանցի Հայերուն տարագրութենէն առաջ իրենց բնակած շրջանները վերադառնալն արգելք չհանդիսանալը եւ այս պայմաններուն տակ վերադառնալիք Հայերուն, ամէն երկրի մէջ փոքրամասնութիւններուն հանդէպ ցուցաբերուած վերաբերում մը ցոյց տալը: (23 Շար.)

մէկ ձեւով պէտք է արգելք հանդիսանայ միւս դաւանանքներուն :

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ

Առաջ․— Համեմատական եւ յրուած հետաքրքրութիւն տարածման արդիական միջոցներու մասին (ձայնասփիւռ, հեռատեսիլ, սինեմա) :

Անկէ ետք․— Մեր ժամանակակիցներու տեղեկատուութեան եւ կազմութեան համար անհրաժեշտ են «ընկերային հաղորդակցութեան» միջոցները : Եկեղեցին, իր պատգամը ճանչցնելու համար, հարկ է գործածէ զանոնք :

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

Առաջ․— Որոշ պատերազմներ կրնան օրինաւոր ըլլալ :

Անկէ ետք․— Պատերազմը միջոց մը չէ այլեւս իր իրաւունքները արժեցնելու համար : Դիմում պէտք է ըլլայ միջազգային կազմակերպութեանց մօտ, զորս Եկեղեցին պէտք է արժեւորէ :

Ընդհանուր եւ զանգուածային բնաջնջումի զէնքերով պատերազմը դատապարտելի է, նոյնիսկ օրինաւոր ինքնապաշտպանման պարագային : Ցանկացուած ապազինումը սակայն կրնայ գործադրուիլ հետզհետէ եւ ոչ թէ միակողմանի կերպով :

ԾՆՈՒՆԴՆԵՐՈՒ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒՄ

Առաջ․— Ծնունդներու սահմանափակումը կրնար գործադրուիլ միայն բացառիկ պարագաներու մէջ եւ բնական միջոցներու օգնութեամբ :

Անկէ ետք․— Ամուսինները իրենց խիղճին մէջ իրենք են դատաւորները զաւակներու թիւին, որ կրնան օրինաւորապէս ունենալ : Բայց թոյլատրելի են միայն բնական եղանակները :

Տիեզերական ժողովը Պապին կը թողու սահմանել, իր կազմած յանձնախումբի եզրակացութիւններուն հիման վրայ, այս առնչութեամբ գործնական վարդապետութիւնը :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Առաջ․— Անաստուած համայնավարութիւնը դատապարտուած էր :

Անկէ ետք․— Միշտ դատապարտուած է անաստուած համայնավարութիւնը : Բայց Եկեղեցին պատրաստ է ընդառաջելու բարի կամեցողութեան որեւէ նշանի, թոյլ տալու համար որ համայնավար երկիրներու մէջ ապրող քրիստոնեաները շարունակեն կատարել իրենց կրօնական պարտաւորութիւնը, բայց առով ոչ մէկ ուրացում կայ վարդապետութեան :

Թ․ Ա․ Թ․

«ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ»

Վարդանանց ասպետներու ընկերակցութեան կազմակերպած հոգեւոր երաժշտութեան այս երրորդ երեկոյթը, այս տարի, խումբ մը համակիրներու թանկագին օժանդակութեամբ, կատարեալ յաջողութիւն մը եղաւ :

Աւելի քան երկու հազար հոգի հաւաքուած էին Սէնթ Էօսթաշ եկեղեցւոյ դարաւոր կամարներուն տակ, երկիւղածութեամբ եւ արժանավայել ձեւով ոգեկոչելու համար բոլոր հայ նահատակներու յիշատակը (Վարդանէն մինչեւ մեր օրերը ինչպէս չէր ճշդեր յայտագիրը···) եւ ի մասնաւորի 1915ի ցեղասպանութեան զոհերը :

Մեր նպատակը չէ, ոչ ալ մեր ձեռնհասութեան մէջ է, գովել կամ ընդհակառակն քննադատել ղեկավար եւ երգչախումբ, կամ արձագանգ հանդիսանալ «չար լեզուներու» որոնք պիտի նախընտրէին հայկական երգչախումբի մը կողմէ լսել կոմիտասեան պատարագէն երգուած մասերը : Ձենք ուզեր խօսիլ նաեւ Հայր Մարթէնի կատարած վերածումին արժէքին մասին, «Ո՞ւր ես, մայր իմ» կամ «Ի վերին Երուսաղէմ»ի մէջ (զոր հանդիսականները պէտք չէ երգեն միասին) : Ձենք խօսիր նաեւ Տիկին Էտաֆիէճի հազուադիւտ մասնակցութեան նուէր հարցին մասին, ոչ իսկ Օրաթօրիոյին բնագրին, զոր անկատար հնչականութիւն մը երբեմն անհասկնալի դարձուց, հակառակ Փօլ–Էմիլ Տէպլէրի կատարեալ առոգանութեան : Նման նիւթեր կը վերաբերին մասնագէտներու :

Երեկոյթը սկսաւ երգչախումբերու եւ պատուակալներու թափօրին մուտքով : Անհրաժեշտ էր արդեօ՞ք : Առջեւէն դպրաց դասի մանուկները խաչելութեան պատկերով, ոսկեվառ դրօշով, մոմերով երգչախումբին անդամները (կիները երկար հագուստով, այրերը Փարիզի մեր եկեղեցւոյ փայլուն գոյներով զարդարուած շապիկներով), Սէնթ Էօսթաշի ժողովրդապետը, վերապատուելի Սիսլեան, արարողութեան զգեստով, Սերովբէ Արք․ յառաջացան : Դանդաղօրէն, թափօրը անցաւ կեդրոնական թեւը, երգչախումբի անդամները գրաւեցին իրենց տեղը : Եւ «Խորհուրդ խորին»ի եւ «Հրաշափառ»ի ընկերակցութեամբ, մանուկներու թափօրը պատուակալները առաջնորդեց իրենց վերապահուած տեղերը : Թմբուկներու դոփիւնէն ետք՝ մէկ վայրկեան լռութիւն :

Հոգեւոր նուագահանդէսին մասը սկըսաւ երկար — շատ երկար — յանպատրաստից յօրինումով մը, երգեհոնի վրայ, որուն հեղինակն է Րաֆֆի Ուրկանճեան, այս երեկոյթին իսկական յայտնութիւնը :

Փօլ–Էմիլ Տէպլէր սկսաւ արտասանել օրաթորիոյի բնագիրը — ներշնչուած Եղիշէէն — եւ ընդհատուած կարգ մը կտորներով՝ «Մարդուն Երգը» (Հայր Մարթէն), «Կալի Երգ» (Կոմիտաս), «Ուր ես մայր իմ» (վերածում՝ Հայր Մարթէն), Տէ Փրոֆունտիս, «Որ յանէից» եւ «Ի վերին Երուսաղէմ» (վերածում Հայր Մարթէն), «O վօս Օմնէս» տա Վիքթօրիա, «Սուրբ – Սուրբ» (փողերգի ակորդնաւորութեամբ), «Հայր Մեր» եւ «Տէր Կեցո» (այս վերջին երեք կտորները շատ լաւ կատարուած, թէեւ ճիշդ է որ երրորդ տարին է որ Սէնթ Էօսթաշի խումբը զանոնք կ'երգէ), վերջապէս Ավէ Մարիս Սթելլան, որ կը յաջորդէր Տէր ողորմեայի մը զոր անձնապէս բնաւ չգնահատեցի : Եւ իբրեւ պսակ՝ նոր յանպատրաստից յօրինում մը երգեհոնի վրայ :

Սքանչելի երեկոյթ մը, ի վերջոյ, որ կը փակէ ցեղասպանութեան յիսնամեակը եւ կը նուիրագործէ Արշամ Ճիզմէճեանի տաղանդն ու արժանիքները իբրեւ ղեկավար եւ բեմադիր : Փարիզի «Վարդանանց Ասպետները» եւ իրենց համակիրները, որոնք այնքան ջանք թափած էին այս երեկոյթին յաջողութեան համար, կրնան հպարտ ըլլալ իրենց յաջողութեան համար, համակերպելով հանդերձ կարգ մը քննադատութիւններու որոնցմէ պիտի չխուսափին :

Հանրային որեւէ ձեռնարկի օրէնքն է, կարելի չէ բոլորը գոհացնել :

Ժ․ Լ․ Ա․

ԹՈՒՂԹԸ

—*—

Վիճակագրական տուեալներու համաձայն, մարդ գլուխ թուղթի սպառումը կը ներկայանայ հետեւեալ ձեւով․ Մ․ Նահանգներու մէջ տարեկան 200 քիլօ, Քանատայի մէջ՝ 135, Շուէտի մէջ՝ 120, Անգլիոյ մէջ՝ 74, Հասարակաց Շուկայի անդամ եւրոպական երկիրներու մէջ՝ 30–60 քիլօ : Թուղթի սպառման այս քանակութիւնը ցոյց կուտայ տուեալ երկրին զարգացման չափը : Բնականաբար թուղթին գիւտը տեղի պիտի ունենար այն երկրին մէջ, ուր ծնունդ առած է առաջին քաղաքակրթութիւնը : Այդ երկիրը, ըստ պատմական տուեալներու, Չինաստանն է, ուր Թոայ Լունի կողմէ հնարուեցաւ թուղթը մեր թուականէն 105 տարի առաջ : Չինաստան պահպանեց այդ նիւթին մենաշնորհը մինչեւ ԺԲ․ դար, երբ թուղթի պատրաստութեան ծանօթացան նաեւ Քորէա, Ճափոն եւ արաբական երկիրները : Ընդգծենք նաեւ այն՝ որ արաբ վաճառականները առեւտրական սերտ կապեր հաստատած էին Չինաստանի հարաւային շրջաններուն հետ եւ այս առիթով անոնք իրենց երկիրը ներմուծեցին նաեւ թուղթի արտադրութիւնը եւ գործածութիւնը : ԺԱ․ – ԺԲ․ դարերուն թուղթը արաբական երկիրներէն կ'արտածուէր դէպի Սպանիա եւ Իտալիա : Եւրոպայի մէջ առաջին անգամ թուղթի գործարաններ հիմնուեցան՝ 1150 թուականին Սպանիոյ մէջ, 1189ին Ֆրանսայի, 1320ին Գերմանիոյ, 1494ին Անգլիոյ, 1564ին Մոսկուայի մէջ : Մ․ Նահանգներու մէջ թուղթի գործարանները հիմնուեցան ԺԸ․ դարու սկիզբները՝ Ֆիլատելֆիոյ մէջ :

Պէտք է ընդգծել այն մեծ նշանակութիւնը, զոր ունեցաւ տպագրութեան գիւտը թուղթի արտադրութեան զարգացման համար : Ներկայիս աշխարհի գործածած թուղթի քանակութիւնը կը հասնի մօտ յիսուն միլիոն թոնի : Թուղթի այս քանակութիւնը պատրաստելու համար, անհրաժեշտ է համապատասխան քանակութեամբ հում նիւթ՝ փայտը, որ շատ առատ է Սքանտինաւեան թերակղզիի, Ֆինլանտայի, Քանատայի եւ Մ․ Նահանգներու մէջ : Եթէ սկզբնական շրջանին թուղթը կը պատրաստուէր եղէգի ցօղունէն կամ այլ բոյսերէ, ներկայիս ան կը պատրաստուի գլխաւորաբար խէժատու ծառերու խումբին մասնակցող փայտէն, որով պատրաստուած խորշանիւթը կը վաճառուի դիւրութեամբ, իբրեւ հում նիւթ թուղթի համար : Խէժատու ծառերու փայտէն պատրաստուած խորշանիւթը կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ Սքանտինաւեան երկիրներու ազգային տնտեսութեան մէջ : Այս մասին գաղափար մը կազմելու համար տանք քանի մը թուանշաններ : 1937ին աշխարհի խորշանիւթի արտադրութիւնը կը հասնէր 14 միլիոն թոնի, 1957ին՝ 34 միլիոնի, 1961ին՝ 40,5 միլիոնի, իսկ 1964ին 45 միլիոն թոնի :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՋԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

«ԱՐԱՐԱՏ» ոտնագնդակի խումբի մարզիկները, որոնք փայլուն յաղթանակներ արձանագրեցին վերջերս, Երեւանի մարզադաշտին մէջ, տասնեակ հազարաւոր մարզասէրներու ներկայութեան, ստացան ոսկեայ շքանշաններ :

×

ԵՐԵՒԱՆ քաղաքին խորհուրդը պատասխանեց այն բաց նամակին, ուր կը քննադատուէր վաճառատուներու, խանութներու եւ այլ հանրային սպասարկութեանց կեդրոններու ճակատներուն զետեղուած անճոռնի (կէս հայերէն, կէս ռուսերէն, շատ անգամ միայն ռուսերէն եւայլն) ցուցատախտակները : Խորհուրդը կ'ընդունի, որ «այնտեղ նշուած փաստերը միանգամայն համապատասխանում են իրականութեան» եւ, այս առթիւ, կը խոստանայ հարկ եղածը տնօրինել :

×

ՍԻՐՕ ԽԱՆԶԱՏԵԱՆԻ ծննդեան 50ամեակին առթիւ, Հայաստանի գրողներու միութեան վարչութիւնը շնորհաւորեց գրագէտը «իբրեւ վաստակաւոր գրող, իբրեւ հայրենիքի եւ ժողովրդի շահերուն նուիրուած քաղաքացի» :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

—*—

Աղջիկը անհաւատ օտարականի մը սիրահարած էր․ ասիկա թէ իր ցեղին հըպարտութիւնը կը վիրաւորէր, թէ իր ճշմարիտ հաւատացեալի ուխտը կ'անգոսնէր :

Կրօնական մոլեռանդութիւնն ու առհաւական տոհմիկ սովորութիւնները սերունդէ սերունդ փոխանցելու պահպանողական մտայնութիւնը սաստիկ կռիւ մը կը մղէին իր հայրական զգացումներուն դէմ :

Բայց իր մանկատի աղջկան յուսահատական վիճակը տեսնելով, որդեսէր հայրը չկրցաւ այլեւս շարունակել այդ կռիւը․ հայրական զգացումը ամէն բանի յաղթեց :

Հեծելազօրին ֆրանսացի բժիշկը կանչուեցաւ Այիշէն քննելու համար : Բժիշկը յուսահատօրէն գլուխը թօթուեց : Հիւանդութիւնը հսկայաքայլ յառաջացած էր :

Բժիշկը, զարմանալով, սկսաւ հարցափորձել հիւանդը եւ մասամբ կրցաւ գուշակել հիւանդութեան սաստկանալուն պատճառը եւ հօրը դառնալով ըսաւ ․

— Աղջիկդ անդարմանելի վիշտ մը ունի․ չըլլա՞յ որ իր նշանածը պատերազմի միջոցին կորսնցուցած ըլլայ :

— Ատանկ բան չի կրնար ըլլալ, պատասխանեց ծերունի ցեղապետը : Այիշէն նշանուած չէր․ գիտեմ, իր մեռնող եղբայրներուն վրայ շատ կը ցաւի, բայց հիւանդանալուն պատճառը այդ չէ :

Ուրեմն իր հիւանդութեան պատճառը գիտե՞ս, հարցուց բժիշկը :

— Այո :

— Էհ, քանի որ գիտես, զայն բժշկելուն միջոցը գտիր, ըսաւ բժիշկը : Ես մարմինի բժիշկ եմ, հոգիի բժիշկ չեմ, իմ գիտութիւնս ատանկ հիւանդութիւններ չի կրնար բժշկել :

— Գիտեմ որ դուն Այիշէն չես կրնար բժշկել, ըսաւ ցեղապետը կսկծալի դառնութեամբ մը ․

— Ատիկա ես ալ գիտեմ, բայց ···

— Քիչ մը առաջուան ինծի ըսած խօսքերդ գնա քու զօրավարիդ կրկնէ, ըսաւ ծերունին խեղդուկ ձայնով մը անոր խօսքը կտրելով :

— Ի՞նչ ըսիր, քեզի ըսածս անո՞ր ալ ըսեմ, հարցուց բժիշկը զարմացական շեշտով մը :

Բայց Հաճի Մոհամէտ առանց պատասխանելու, իր խոշոր վերարկուին քղանցքը ուսը նետելով, ծանր քայլերով հեռացաւ հոնկէ :

Այս խօսակցութենէն քանի մը վայրկեան ետքը, հեծելազօրին բժիշկը եղելութիւնը պատմեց Սէնթ Ֆուայի :

Երկու զինուորականները երկար ատեն խօսեցան իրարու հետ ···: Բժիշկը իր կատարած քննութեան արդիւնքը հաղորդեց զօրավարին ···: Ըստ իրեն, Այիշէ երկար պիտի չապրէր ···:

Սէնթ Ֆուա անել կացութեան մը մատնուեցաւ : Ի՞նչ ընել պէտք էր : Մեղքցաւ խեղճ աղջկան վրայ ··· ինքը եղած էր զայն մահէն ազատողը եւ տարօրինակ զգացում մը զինքը մանկամարդ աղջկան կը կապէր ···:

Քանի մը օր անցաւ : Բժիշկը միշտ զօրավարին քով երթալով կը ստիպէր զայն որ որոշում մը տայ :

Առտու մը, այն միջոցին երբ զինուորական շեփորին թափիկը արթննալու նշանը կուտար, ցեղապետը Սէնթ Ֆուայի վրանը մտաւ : Երկու մարդիկը իրարու երես նայեցան :

— Տէր իմ, Այիշէն պիտի մեռնի, ըսաւ ծերունին մելամաղձոտ շեշտով մը :

Զինուորականը չափէն աւելի տպաւորուած, որեւէ պատասխան չկրցաւ տալ :

— Քեզ սիրող Այիշէն պիտի մեռնի, շարունակեց արաբերէն : Դուն հասկցար որ ան քեզ կը սիրէ եւ իրմէ հեռու կեցար ··· զովելի էր այդ ընթացքը ··· շնորհակալ եմ ···: Այդ դժբախտութեան պատճառը դուն չէիր, գիտեմ, բայց դուն կրնաս իմ աղջիկս երջանկացնել ··: Կ'ուզե՞ս այդ բարիքը ընել մեզի ···, ամուսնացիր Այիշէիս հետ ···: Ոհ, գիտեմ որ եթէ ասանկ պատճառ մը չըլլար մէջտեղը, Այիշէն բնաւ քու կինդ չէր կրնար ըլլար ···: Դուն մեզի օտարական ես ···: Մեր ցեղէն չես, մանաւանդ որ ազնուական ալ ես ···, Այիշէն ի՞նչպէս քեզի հետ կրնար ամուսնանալ : Բայց, ով զօրավար, գիտցած եղիր որ իմ աղջիկս ալ ազնուական սերունդի մը կը պատկանի :

Յետոյ, իր ցեղին նախապաշարումներով սնած այդ պատկառելի կրօնաւորը պաղատական շեշտով մը աւելցուց ․

— Տէր իմ, եկայ քենէ խնդրելու որ աղջկանս քիչ մը երջանկութիւն տաս ··: Այիշէս քու շնորհիւդ կրնայ երջանիկ մեռնիլ ···: Երբ անմեղ մը երջանիկ մեռնի, ժպիտը շրթունքներուն վրայ եւ հրճուանքը իր սրտին մէջ, Ալլահին արքայութիւնը կը մտնէ : Եթէ այս բարիքը ընես մեզի, քու ծառադ Հաճի Մոհամէտը եւ իր ցեղակիցները յաւիտեանս յաւիտենից պիտի օրհնեն քեզ ···:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար․)

Տէր եւ Տիկին Հաճի Սահակեան, Տէր եւ Տիկին Արթին Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Ճիպէլեան, Տէր եւ Տիկին Սահակ Սահակեան եւ իրենց զաւակները, Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Տէր-Ստեփանեան եւ զաւակները, Օր. Լուիզ Փափազեան, Պ. Ռոպէր Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Քերովբէ Գիգիրեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Գիգիրեան, ինչպէս նաեւ Աբրահամեան, Ճիպիլեան, Յուսէփեան եւ Նշանեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՓԱԼԱՑԵԱՆԻ

(Ծնեալ Ովսաննա Աւետեան)

Մեծ Նոր Գիւղացի, 77 տարեկան մահը, որ պատահեցաւ Դեկտ. 15ին իր բնակարանը 31 Րիւ Ատրիէն Տամալիէս (Սէն – Մօրիս):

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Դեկտ. 17) ժամը 13.45ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, Րիւ տէ Պրոշէ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, Ֆ. Կ. Խաչը իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկ. Գ. Տօնիկեանի, զաւակներուն եւ թոռնիկներուն եւ Տէր եւ Տիկին ընկ. Ս. Թորոսեանի եւ զաւակներուն իրենց սիրելի կնոջ, մօր, զոքանչ մօր, մեծ մօր, սանամօր Տիկին Օ. Տօնիկեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Գասպարեան եւ Աղնաւորեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (19 Դեկտեմբեր) առաւօտ Մարսէյլի Մայր եկեղեցին (Փրատօ) իրենց մօր, մեծ մօր Այրի Տիկին ՆՈՒԷՐ ԱՂՆԱՒՈՐԵԱՆԻ մահուան քառասունքի առթիւ:

Ողբացեալին յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին:

Այս առթիւ շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, հեռագիրով, նամակով կամ անձամբ բաժնեցին իրենց սուգը:

×

Այրի Երէցկին Հայրապետեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (19 Դեկտ.) Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ «Տօնախմբութեան առիթով» հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Արժ. Տ. Պսակ Քհնյ. Հայրապետեանի մահուան քառասունքին առթիւ: Յիշատակը յարգող ազգական, բարեկամ ազգայիններէ կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սէն Ժերմէի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է տղբ. Լեւոն Թուրիկեանի մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները: Պ. Պ. Ս. Թուրիկեան 50 ֆրանք, Կ. Կաւաճեան քսան, Մ. Տէր-Խորեան, Ս. Ահարոնեան, Մ. Պօղոսեան, Քճտահարեան, Ս. Մխայեան, Տ. Եկաւեան, Մ. Պօղոսեան, Պ. Թուրիկեան 10ական Թաղիս եկեղեցւոյ, Մ. Պօղոսեան 10 դպրոցին, Պ. Թուրիկեան 10 Թաղիս աղքատներուն:

Ս. Թուրիկեան 50 ֆրանք, Մ. Պօղոսեան քսան, Մ. Մ. Պօղոսեան քսան, Ս. Մխայեան 15, Ղ. Օտապաշեան, Մաղմանեան, Վ. Տէր Սահակեան տասնական, ի նպաստ Արաբկիրի միութեան թերթին: Մարիամ Զըպլաղեանի մահուան առթիւ Գ. Կասապեան տասը Թաղիս դպրոցին:

Թաղ. Խորհուրդը իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն եւ խորին ցաւակցութիւններ ննջեցեալի զաւակներուն եւ մօտաւոր պարագաներուն:

Հ. Բ. Ը. Մ.

Բարենպատակ վաճառքին առթիւ, Թոմպոլայէն հետեւեալ նուէրները շահած են. — Թիւ 317 (Տիկին Էյմոնէ) մետաքսեայ շալ մը, Թիւ 04 (Տիկին Ամպիրիքոս) Սեզար Բուլճեանէ նկար մը, Թիւ 301, (Տոքթ. Համբարձումեան) տուփ մը ձկնկիթ, Թիւ 217 (Տիկին Մազըմեան) Հայկական պուպրիկ մը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին հեռատեսիլի Ա. կայանին վրայ՝ Ժերար Սթեփանէսքուի էմիսիոնը: Նիւթ՝ «Սասունցի Դաւիթ»: Կը խօսի Փրոֆ. Ֆէյտի: Կը մասնակցի Սամուէլ – Մուրատ եւ Դպրոցասէր վարժարաններու աշակերտներու միացեալ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. Եանըքեանի:

GALERIE

DAVID - GARNIER

6, Ave. Matignon — Paris

CARZOU

DESSINS REHAUSSÉS

Jusqu'au 18 Décembre

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար գմբէթի նորոգութեան, որ արդէն սկսած է. — Եկեղեցասէր ընտանիք մը 2500 ֆրանք, Պ. Հ. Ալիքսանեան, Տիկին Տէօրմէճեան իր ամուսնոյն Սարգիսի յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Խաչէրեան 500ական, Տիկին Անժէլ Մինէլեան իր մօրը յիշատակին 250, Տէր եւ Տիկին Մեծպըլուխեան, Այրի Տիկին Սարաճեան 200ական, Պ. Պ. Թէրզեան, Յ. Սվաճեան, Տէր եւ Տիկին Խանտանեան, Յ. Թէրլէմէզեանի մահուան առթիւ, Տիկին Սաաթճեան իր ամուսնոյն յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Սթատեան, Տիկին Մ. Դաւիթեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Գրիգորեան հարիւրական, Պ. Ն. Սերգոյեան փոքրիկն Սաաթճեանի մկրտութեան առթիւ, Տիկին Սէրէնկիւլեան, Յ. Թէրլէմէզեանի յիշատակին, Տիկին Գ. Եսայեան, Տ. Մ. Գասպարեան, Պ. Գ. Սիրակեան, Պ. Ա. Աշճեան (Փրէ Սէն Ժերվէ), Տէր եւ Տիկ. Լ. Վերհարտ, Պ. Տ. Տէմիրեան, Պ. Տօնապետեան, Տէր եւ Տիկին Լ. Պարկիրճեան, Պ. Յ. Պուճուլեան, Պ. Յ. Պօյաճեան, Պ. Պ. Գույումճեան եղբարք 50ական, Պ. Խ. Մինասեան, Ա. Յակոբեան, Քէչիչեան իր մօրը եւ եղբօրը յիշատակին 30ական: Պ. Փօլատեան, Փիլօշեան 25ական, Խ. Վարդանեան, Վ. Մանուկեան, Վ. Սէֆէրեան, Յ. Սիմոնեան, Զարֆճեան, Մ. Եաղճեան, Թաշճեան, Տէր եւ Տիկին Ն. Տիւյմէճեան, Ժ. Սուրէնեան, Սապունճեան, Ա. Մինասեան, Գ. Մոսթիչեան Տիկին Փափազեանի յիշատակին քսանական:

Ճանճիկեան ընտանիք, Պ. Հ. Ակոպեան, Տիկին Կ. Շիրինեան, Աչճեան, Ա. Սարեան, Զ. Գուչեան, Փանոսեան, Գուչեան (Սարսէլ), Հերպօեան, Տիկին Ռ. Արսէնեան, Ս. Գուչեան, Գ. Սարաֆեան, Պօտուռեան, Ա. Պաղտասարեան տասնական, Ա. Սարեան 7, Բ. Հայրի, Տիկին Աւագեան 5ական ֆրանք:

Ազգասէր ընտանիք մը Կրթ. ձեռնարկներու համար Յովհ. Թէրլէմէզեանի մահուան առթիւ 150 ֆրանք:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ օծման Տրդ տարեդարձը կը տօնուի այս Կիրակի առաւօտ:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին բազմաձայն, Մայր Եկեղեցւոյ դպիրներու մասնակցութեամբ եւ ղեկավարութեամբ երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեանի:

Յաւարտ Ս. Պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցւոյ բարերարներու ննջեցելոց հոգւոց համար:

Կը հրաւիրուի բարեպաշտ ժողովուրդը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ եւ շրջանի եկեղեցաշէն յանձնախումբս ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի երկսեռ Հայութիւնը եւ կազմակերպութիւնները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 14.30ին, տեղւոյս Խրիմեան դպրոցի սրահը, 2 Րիւ տը լա Տէ–փան: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆԷՔ

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲԻ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այս Կիրակի, Պուլվ. Օտտոյի Հայոց Ս. Յակոբ եկեղեցւոյն մէջ:

Եպիսկոպոսական հանդիսաւոր Ս. պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ:

Պատարագի վերջաւորութեան պիտի կատարուի Ս. Մեսրոպի նկարի օծում, Ս. Յակոբի եւ Ս. Մեսրոպի նկարներու կնքահայրութիւն, Մատաղի օրհնութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան:

Հովանաւորութեամբ Թեմիս Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Կը դասախօսէ՝

Պ. Կ. ԳԱԶԻՆՃԵԱՆ

(Բժշկական համալսարանի ուսանող)

Նիւթ՝ Հայ Առաքելական եկեղեցին:

Այս Ուրբաթ ժամը ճիշդ 18.30ին, Բլէօյի սրահներուն մէջ, 51 Րիւ Կոինեան

Մուտքը ազատ է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ մասնաճիւղերու կողմանէ իրենց կայանի տասնամեակի առիթով եւ անոր ի նպաստ:

Հրաւիրուած է Լոնտոնէն Հայ Երիտասարդաց Միութեան Թատերախումբը, ներկայացնելու Գ. Սնդուկեանցի

ՊԵՊՕ

Հինգշաբթի 23 Դեկտեմբեր — ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մէջ ժամը 20.30ին
Մէզոն – Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահը, Րիւ Ժան – Ժօրէս:

Կիրակի՝ 19 Դեկտեմբեր — ՍԱՐՍԷԼԻ մէջ ժամը 15ին
Քաղաքապետարանի սրահը, Փլաս տիւ 11 Նովամպրը:

Երկուշաբթի՝ 20 Դեկտեմբեր — ՓԱՐԻԶԻ մէջ ժամը 20.30ին
Սալ Ֆարալիք, 21 Րիւ Իվ Թուտիէ, մեթրօ Ռեփիւպլիք:

Երեքշաբթի՝ 21 Դեկտեմբեր — ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ մէջ ժամը 20.30ին
Քաղաքապետարանի սրահը:

Կիրակի՝ 26 Դեկտեմբեր — ԼԻՈՆԻ մէջ ժամը 15ին
Երդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը, 58 Րիւ տը Սէզ:

Չորեքշաբթի՝ 29 Դեկտեմբեր — ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ժամը 20.30ին
Թէաթր տիւ Ժիմնազ:

Հինգշաբթի՝ 30 Դեկտեմբեր — ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ ժամը 20.30ին,
Թէաթր Մունիսիփալ:

Տոմսեր կը վաճառեն Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, հայ գրավաճառատուները եւ Խաչուհիները:

Ապահովեցէ՛ք ձեր տեղերը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Տօն Ս. Յակոբայ Մծբնայ Հայրապետի, հանդիսաւոր պատարագ եւ օրուան յատուկ երգեցողութիւն դպրաց դասու կողմէ: Այս առիթով մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի եկեղեցւոյս նուիրատու Տէր եւ Տիկին Կիւլա Զաթէրի եւ Մանկեան ննջեցելոց հոգւոյն, ինչպէս նաեւ Պսակ Ծ. վրդ. Տէր Խորէնեանի «Խարբերդի նահատակուած Առաջնորդ» ու Կէյվէի ընդհ. նահատակներու հոգւոյն ի հանգիստ:

×

Կիրակի (26 Դեկտ.) Տօն Ս. Ստեփանոսի Նախավկային, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին եւ Սարկաւագաց ընծայաբերում ժամը 11.30ին: Նոյն օրը հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյս մեծ բարերար տղբ. ՎԱՀԱՆ ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆԻ, հոգեւոյս ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ եւ զարմիկս տղբ. ՅԱԿՈԲ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ ի յիշատակ: Կը խնդրուի սոյն երեք արժանաւորներու յիշատակը յարգել ներկայութեամբ:

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի, Ս. Յակոբի տօնին առթիւ, որ միաժամանակ եկեղեցւոյս անուանակոչութեան տօնն է, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ, Լիոնի Համանուն եկեղեցին մէջ:

Յաւարտ պատարագի տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն, եկեղեցւոյս կնքահօր Պ. Կարապետ Յակոբեանի եւ իր կնոջ ծնողաց յիշատակին: Առաւօտեան պատարագ ժամը 10ին: Հոգեհանգիստ 12ին: Խաչահանգիստ ժամը 12.15ին:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Իր հիմնադրութեան 35ամեակին առթիւ 1930 – 1965, նախագահութեամբ՝

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ

Այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, Հօթէլ Մոտեռնի սրահներուն մէջ, Փլաս տը լա Ռէփիւպլիք:

Ընթերցում Միութեան ողբացեալ անդամներու գործերէն:

Մուտքը ազատ է

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեան կողմէ, Ծնունդի տօնածառ մը կազմակերպուած է Յունուար 9ին (Հայկական Ծնունդի առթիւ), կէսօրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր, Պիպլիոթէք Փոփիւլէռի սրահը, Րիւ Ֆրանսուա Շիրա (նախկին Փլաս տ'Օպսէրվանս):

Կը խնդրուի հայրենակիցներէն այժմէն ապահովել մուտքը, դիմելով միութեան վարչական անդամներուն: Պօմոն 31 Պուլվ. Պօմոն, Պ. Հրաչ Մարտիրոսեանի, իսկ քաղաքը 15 Րիւ տը լա Կոանտ Արմէ գերձակ Ալալանի, հեռ. 62-60-03:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանի Նոր Խարբերդի շրջանէն Պ. Մարտուն Սարգիսեան եւ հայրը Հայկանուշ, զաւակները Հրաչիկ եւ Գառլէն կը փնտռեն իրենց զաւակը, ամուսինը եւ հայրը Գրիգոր Սարգիսեան, որ հայրենական պատերազմին գերի ինկած եւ Ֆրանսա փոխադրուած ըլլալ կը կարծուի, Ֆրանսայի դիմադրութեան ետք գինք տեսնողներ եղած են: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել Հայաստանէն վերադարձած եւ այժմ Կարտան հաստատուած Տէր եւ Տիկին Ժան եւ Մարգրիտ Համալեանի:

4, Rue du Repos
13 GARDANNE (B. du R.) FRANCE

Հայրենական մեծ պատերազմէն չվերադարձած Այվազեան Նահապետ Զարեհի հարազատներն են. Այվազեան Արմենի Սարգիսի Արմենի աղջիկ Բարսեղեան Վիկտորիա (Տոֆիկ) Անդրանիկի, Նահապետի քոյր Այվազեան Արուսեակ քոյր՝ Այվազեան Իսկուհի, Իսկուհու երախաները են Սօս, Վարթիթեր, Ռիմա, Կիմա, Ալբերդ (Յովսէփ), Նահապետի եղբայր Այվազեան Ռուբէն Սարգիսի, Ռուբէնի աղջիկներ Լալա եւ Լիլիկ:

Փնտռող Բարսեղեան Վիկտորիա Անդրանիկի, Հասցէ Երեւան Արտաշատի շրջան Թաղավիլլաժ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 18 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 18 DECEMBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10488

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — Nº 10.488

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՆ ՄԸ ՊԻՏԻ ՓՈԽՈՒԻ՞

Բանաստեղծական մարզանք մը չէ որ կը փորձենք, Թուղթին յանձնելով հետեւեալ բացատրութիւնները...

— Բացէք պատուհանները: Ներքին օդափոխութիւն: Լոյս եւ Թարմութիւն:

Իվերջոյ բան մը պիտի փոխուի՞ Հայկական Արտասահմանի հանրային հորիզոնին վրայ:

Ինչպէս անհատները, բազմութիւններն ալ ժամանակէն առաջ կը մաշին, եթէ նոր չունչ, նոր աւիշ չստանան, պարբերաբար:

Հաւաքական կեանքն ալ կը Թմրի, կը գեղնի, կը ճապաղի, եթէ վերանորոգման, աշխուժացման փորձեր չկատարուին:

Անհատը բուժման զանազան միջոցներ, դեղեր կը ճարէ, իր մարմնին առողջութեան համար: Կ'աշխատի Թարմացնել ուժերը, զօրացնելու համար իր դիմադրական կարողութիւնը:

Հաւաքական մարմինը ինչո՞ւ պիտի զրկուէր այդ բարիքէն:

Մանաւանդ օտարութեան մէջ ուր այնքան վնասակար մանրէներ կը զործեն մեր գլխուն վերեւ: Մեր բոլորտիքը: Մեր ճամբուն վրայ:

Տարազիր բազմութեանց առողջապահութիւնը խանգարուած է բազմաթիւ պատճառներով:

Աւելի քան երեսուն տարի վերջն ալ, բացասական երեւոյթներ, խողութիւններ կան որոնց դարմանը գտած չենք:

Թերեւս չենք ալ ուզած գտնել: Սովորամոլութեամբ, Թուլութեամբ, անհոգութեամբ եւ երանաւէտ ինքնագոհութեամբ:

Օրինակ, ամէն տեղ, տեսակ մը յօդացաւ տարիներէ ի վեր կը ջլատէ, կը կաղմալուծէ մեր հանրային կեանքը:

Թոյլ չի տար որ լոյս եւ Թարմութիւն մտնէ: Ցաւը կը տեսնենք: Հետեւանքներն ալ զգալի են ամէն մէկուն համար:

Եւ սակայն, կ'անճրկինք, դարմանը գտնելու համար:

Կը Թուի Թէ հրաշագործի մը կամ օտար խնամակալի մը, մասնագէտի մը կը սպասենք:

Ցաւին գլխաւոր աղբիւրն է՝ զանազան հասանքներու դիրքը՝ Հայաստանի, Հայկ. Դատի եւ ուրիշ հիմնական խնդիրներու հանդէպ:

Եթէ պատուհանները լայն բացուէին եւ ամէն մարդ բաց աչքերով տեսնէր բուն իրականութիւնը, կը կարծենք Թէ մշուշը կը փարատէր: Գոնէ աստիճանաբար:

Պայման չէ որ մէկն ու մէկը, անհատ կամ հոսանք, ուրանայ իր հիմնական գաղափարները, հաճոյք պատճառելու համար հարեւանին:

Բայց տարրական պայման է որ ըլլայ պարկեշտ, խիղճով հայրենասէր ու իրապաշտ, եւ ծուռ, պղտոր միտումներ չփնտռէ ընդդիմախօսին:

Գաղափարական պայքարներ միշտ ալ պիտի ունենանք, ինչպէս ամէն ժողովուրդ, ամենազօրէն մինչեւ ամէնէն համեստը:

Եկեղեցիներն անգամ, որ կոչուած են «եւ յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն» քարոզելու, հրաժարած չեն այդ պայքարէն, հակառակ իրենց ամենակալ տիրապետութեան:

Մեր մէջ, տարիներէ ի վեր այդ պայքարը վերածուած է խլամական խուժանավարութեան:

Ո՛վ որ Թուղթ մրոտել գիտէ, կը Թառի Թերթի մը գլխուն, ոչ Թէ տեսակէտ պարզելու, հարց մը լուսաբանելու, այլ իր մաղձը եւ Թոյնը հոսեցնելու համար սանձակոտոր կատաղութեամբ:

Եւ արդէն կազմուած է մԹնոլորտ մը ուր կարելի չէ շնչել:

15 Օգոստոս, 1954 — Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

Ատլանտեան Ուխտի արտաքին նախարարներուն ժողովը վերջացաւ անցի օր Փարիզի մէջ: Տասնեւհինգերը յայտնեցին իրենց զեկոյցին մէջ Թէ խորհրդակցութիւնները պէտք է շարունակուին դաշնակիցներուն միջեւ եւ բանակցութիւններ պէտք է տարուին Խորհ. Միութեան հետ: Ռուսերը, կը նշեն իրենց զեկոյցին մէջ, օրէ օր աւելի մեծ համեմատութեամբ իրենց հարստութիւնը կը նուիրեն զինուորական նպատակներու: Այս պատճառով Ատլանտեան զինակցութիւնը պէտք է, իր կարգին, ամրապնդէ իր պաշտպանութիւնը: Իւրաքանչիւր անգամ պարզած է իր տեսակէտները լաւագոյն կերպով կազմակերպելու համար հիւլէական պատասխանատուութեանց բաժանումը, եթէ անշուշտ նման բաժանում մը կարելի է: Գերմանիա կ'ուզէ որ ինք իբրեւ ամբողջական իրաւասութիւններով անդամ մը ընդունուի եւ միշտ կասկած չըլլայ իրեն նկատմամբ: Գերմանացիք կը խորհին նաեւ Թէ հիւլէական պատասխանատուութեանց բաժանման հարցը պէտք չէ նկատի առնուի իբրեւ հարց մը որ միայն Գերմանիան կը շահագրգռէ, այլապէս պիտի նշանակէր Մոսկուայի խաղը ընել:

Նախարարները կը չեշտեն նաեւ Թէ պիտի շարունակեն փնտռել Խորհ. Միութեան հետ իրենց յարաբերութեանց բարելաւումը: Այս առընչութեամբ կը Թըւի Թէ իրենց Թափած ճիգերը քաջալերական եղած են: Կը չեշտուի միւս կողմէ Թէ գերմանական հարցը պէտք է կարգաւորուի ինքնորոշման սկզբունքին վրայ:

Գալով Վիէթնամի, նախարարները կը գոհանան յիշելով Մք. Նամարայի յայտարարութիւնները, ըստ որոնց Միացեալ Նահանգները պատրաստ են բանակցելու առանց նախապայմանի, աւելցնելով Թէ համաձայն Ամերիկայի Պաշտպանութեան նախարարին, համայնավար Չինաստանի զօրաւոր քաղաքականութիւնը շատ մօտէն պիտի ուսումնասիրուի:

Ի վերջոյ կ'ուզեն շարունակել խոր հրրդակցութիւն եւ բանակցութիւն, հետեւելով Ռիչըլիէօյի քաղաքական կառակին, ուր կ'ըսէր. —

«Բոլշարար կը յանդգնիմ ըսել որ անդադար բանակցիլ, բացէ ի բաց կամ գաղտնաբար, ամէն տեղ, եթէ նոյնիսկ անմիջական արդիւնք չստացուի եւ ապագայի արդիւնքը բացայայտ չըլլայ, անհրաժեշտ բան մըն է պետութեանց բարիքին համար»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԻ վերջին օրերուն տը Կոլ եւ ՄիԹրանի կողմնակիցները շարունակեցին հրապարակային ելոյԹները: Մամուլի աստլիսի մը ընԹացքին փարշապետ Փոմփիտու չեշտեց Թէ ՄիԹրան ներկայիս կը կրԹնի ծայրայեղ-աջ եւ ծայրայեղ ձախ տարրերուն վրայ եւ ծայրայեղները երբեք պատուԹեան երաշխաւոր չեն կրնար ըլլալ: Ժիսքար տ'էսԹէն ուրիշ հաւաքոյԹի մը ընԹացքին յայտարարած է Թէ Կիրակի օր պէտք է ընտրել տնտեսական անկումի մը եւ նոր զարկի մը միջեւ, հիմնուած վերագտնուած կայունուԹեան վրայ: Հրապարակային ելոյԹներ ունեցած են նաեւ Քուվ տը Միւրվիլ (Ռեննը), Ֆուշէ (Շարլըվիլ), Փիզանի (Սէնթ Էթիէն), Մարսըլէն (Մարսէյլ): ՄիԹրանի կողքին,

> Օրը Օրին

ԱՄԷՆ ՏԵՂ ՆՈՅՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ. — «Մարմարա» (10 Դեկտեմբեր) կը հրատարակէ հետեւեալ տողերը, որ նուիրուած է Պոլիս հրաւիրուած Հայաստանեան հիւրի մը կամ լոյսի մը... լուսարգելներուն, կամ եթէ կ'ուզէք՝ լուսաթիթեռներուն.—

Երէկ երեկոյ Փարք օԹէլի մէջ կազմակերպուած էր քոքԹէյլ մը, ի պատիւ մեր մեծարժէք հիւրին՝ Հայաստանի Սոխակին (Գոհարիկ Գասպարեան):

Կազմակերպիչը նկատի ունենալով որ անկարելի էր բոլոր շրջանակներուն գոհացում տալ, մասնաւոր հրաւէր ուղղած

կարեւոր է Լըքանիւէի դիրքաւորումը: Դեմոկրատ կեդրոնի պարագլուխը Թելադրեց իրեն քուէ տուողներուն որ ճերմակ քուէ տան, ՄիԹրանի քուէ տան, բայց երբեք՝ տը Կոլի: Բուժարանին մէջ, Վէնսէն Օրիոլ յայտարարած է Թէ կը Թելադրէ ՄիԹրան քուէարկել, նոյն դիրքը կը բռնեն Ռընէ Մայէր, Ժորժ Պոնէ, Ռոպէր Լաքոսթ, Ժաք Իզօրնի, Ժան Մոնէ: ՄիԹրան յայտարարած է ճայնափիւռէն Թէ եԹէ ընտրուի, երեսփոխանական ընտրուԹիւն կատարել պիտի տայ Փետրուար 20էն առաջ եւ փոխանցման շրջանի իբրեւ վարչապետ պիտի ընտրէ բարձր աստիճանաւոր մը:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ համայնավար կուսակցուԹիւնը նոր կարգախօսք մը տուած է ըստ որուն որոշ ճկունուԹիւն պէտք է ցոյց տալ մտաւորականներու նկատմամբ: «Նոյնիսկ եԹէ քննադատելի է, գործ մը իրաւունք ունի հրապարակուելու եւ հրապարակուելու» յայտարարած է Դեմիչեւ զաղափարական յանձնախումբին առջեւ:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ կատարած իր ճամբորդուԹենէն ետք, Կրոմիքօ յայտարարած է Թէ արեւմուտքը պէտք է անդրադառնայ գերմանական կարգ մը յաւակնուԹեանց վտանգին:

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ ուսանողական խռովուԹիւնները ծանր հետեւանքներ ունեցած են: 250 ուսանողներ արտաքսուած են Համալսարանէն:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ Սպիտակ Տան մէջ Ճոնսըն — Ուիլսըն առաջին տեսակցուԹիւնը տեղի ունեցած է: Ռոտեզիական հարցին մէջ, Միացեալ Նահանգները ամբողջովին զօրավիգ կը կենան Անգլիոյ: Ուիլսըն յայտարարած է նաեւ Ազգային վերին առջեւ Թէ ուժի միջամտուԹիւնը Սոլզպըրի ըմբոստներուն դէմ ոչ մէկ բան կը լուծէ: Միւս կողմէ Արաբ. Մ. Հանրապետութիւնը կարգ մը ուրիշ ափրիկեան երկիրներու հետ, կը խզէ իր յարաբերուԹիւնները Լոնտոնի հետ:

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ մէջ 25 հազար մեռեալ կայ մրրիկի մը հետեւանքով որ ամբողջ արեւելեան կողմը վնասած է: Նման աղէտ մը պատահած էր արդէն անցեալ Մայիսին եւ 17 հազար հոգի մեռած էին:

ԼԻԲԱՆԱՆ նախարարական տագնապի մը սպառնալիքին տակ կ'ապրի: ԱտենականուԹեան բարձրագոյն խորհուրդը «մաքրագործած է» տասնեակ մը ատենակալներ որոնց մէջ Պետական խորհուրդի եւ հաշուական Ատեանի նախագահները: Մահմետական եւ մարոնի հաւաքականուԹիւնները վրդովուած բողոքներ բարձրացուցած են, որոնք կը սպառնան վարչապետ Քարամէի գլխուն:

ԵԳԻՊՏՈՍ կ'ուզէ սահմանափակել ծնունդները, բնակչուԹեան աճումը արդէն տալի համեմատուԹիւններ ստացած ըլլալով:

էր միայն երաժշտական կեանքի հետ կապ ունեցող դէմքերու եւ Մամուլի ներկայացուցիչներուն:

Երբ մտանք Փարք օԹէլի սրահը եւ տեսանք հաւաքուած խայտաբղէտ բազմուԹիւնը, նախ կարծեցինք Թէ կազմակերպիչը փոխած էր իր առաջին որոշումը: Աւելի յետոյ, երբ իմացանք Թէ ուրիշ աչք-բացներ իրենց պոչ բռած բերած էին բարեկամներ եւ բարեկամներու բարեկամներ, պատմուԹիւն մը յիշեցինք:

×

Հօճան հարսանիքի մը պիտի երԹայ: Ճամբան կը մօտենայ գիւղացի մը.

— Ո՞ւր կ'երԹաս, Հօճա, կ'ըսէ:

— Հարսնիքի:

— Ես ալ գամ քեզի հետ:

— Բայց ի՞նչպէս կ'ըլլայ:

— Բան մըն ալ չըլլար... կ'ըսես, որ զարմիկդ եմ...

Եւ կը սկսի հետեւիլ Հօճային:

Ետոյ կը հանդիպի երկրորդ մը, որ երբ կը հասկնայ Թէ Հօճան եւ բարեկամը հարսնիքի կ'երԹան՝

— Ես ալ գամ, կ'ըսէ:

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ...

— Ճանըմ, կ'ըսես որ աս ալ իմ քեռորդիս է:

Հօճան չի կրնար մերժել կ'ընդունի առաջարկը:

Այսպէս, հետզհետէ կը բազմանան Հօճային հետեւողները. մէկը կ'ըլլայ աներձագը, միւսը հօրեղբայր, ուրիշ մը մօրեղբայր:

Երբ մօտեցած են հարսնիքի տան, կը հասնի մէկը եւս.

—Հօճա, կ'ըսէ, ե՛ս ալ գամ հարսնիքի.

Հօճային համբերուԹիւնը հատած է.

— Չըլլար, կ'ըսէ: Այս բոլորին համար մէկ մէկ ազգականական կապ գտանք, այլեւս վերջացաւ, ուրիշ ազգական չունիմ, քեզ ի՞նչպէս պիտի ներկայացնեմ:

— Հոգ մի ըներ Հօճա, կ'ըսէ վերջինը: Ան զիս կը ճանչնայ...

— Ի՞հ, քանի որ կը ճանչնան քեզ, ուրեմն եկուր...

Խումբը կը հասնի հարսնեւոր տունը: Տանուտէրը կը բանայ դուռը.

— Օ՜... Հօճա, բարի եկար, հրամմէ ներս...

Հօճան կը մտնէ, բայց դուռը շղըթուած՝ ներս կը մտնէ գիւղացին:

— Այս մարդը ո՞վ է, Հօճա:

— Զարմիկս է:

Ետոյ կը մտնէ երկրորդը:

— Ա՞ս ով է, Հօճա:

Հօճան ԹեԹեւ մը քաշուելով.

— Հօրեղբօրս զաւակն է:

... Եւ այսպէս կը շարունակուի, մինչեւ որ կը հասնին վերջինին:

Այլեւս տանուտէրին ալ համբերուԹիւնը հատած է.

— Հապա աս աւանա՞կը ով է:

Մինչ Հօճան զարմացած՝ մէկ մը տանուտէրին եւ մէկ մըն ալ մարդուն կը նայէր, այս վերջինը անհերեւաբար կ'ըսէ.

— Հօճա, ես քեզի չըսի՞, որ զիս կը ճանչնայ...:

×

Պէտք է ըսել Թէ քոքԹէյլը լաւ մտածուած եւ կարելի չափով ալ լաւ կազմակերպուած էր:

Կազմակերպիչը, Ցակոբ Սրվանեան, երբ բացման խօսքը կ'ըսէր եւ իր հրաւիրեալներուն հետ գլուխ գլխի կը ձգէր մեծանուն արուեստագիտուհին, չէր կրցած միայն ենԹադրել Թէ որոշ խմբակ մը անմիջապէս պիտի շրջապատէր Գոհար Գասպարեանը, միայն իրենց սեփականուԹիւնը դարձնելով անոր հետ խօսակցելու պատիւը:

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՔԱՌՈՒՂԻՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Սումերական, ասորական, բաբելական, խեթական սեպագիր հին աղբիւրներուն մէջ, այսինքն համամարդկային գրաւոր պատմութեան այգաբացին, ամէնուրեք կը յիշատակուին խուրրի–ուրարտական ցեղեր եւ ցեղախումբեր, որոնք Ք. Ա. 6 – 5րդ հազարամեակներուն կը բնակէին Հիւսիսային Միջագետքի, Փոքր Ասիոյ եւ հայկական լեռնաշխարհի շրջագիծին մէջ եւ կարեւոր դեր կը կատարէին Հին Արեւելքի մշակութային եւ տնտեսական, ինչպէս նաեւ քաղաքական կեանքին մէջ: Այս ցեղերուն ստեղծած մշակոյթը իր պատկառելի հնութեամբ եւ արժանիքներով կրնայ մրցիլ Միջագետքի եւ Նեղոսի հովիտին, այսինքն սումերական քաղաք – պետութիւններուն եւ Եգիպտոսի հնագոյն մշակոյթներուն հետ: Կենդանիներու ընտելացման, հացաբոյսերու մշակութեան, անիւի, բրուտագործութեան, խեցեգործութեան, մետաղամշակութեան եւ ուրիշ կարեւոր յայտնագործումներու ու գիւտերու պատիւը եւ առաջնութիւնը կը պատկանին խուրրի ցեղերուն, որոնք հասած էին զարգացման բարձր մակարդակի մը:

Չորրորդ հազարամեակին սկիզբները ասոնք իրենց քաղաքական գերիշխանութիւնը հաստատած էին Միջագետքի կարեւոր քաղաքին՝ պատմական Ասուրի վրայ, իսկ երրորդ հազարամեակին Հայկական Միջագետքի խուրրի ցեղերը մահու եւ կենաց պայքար կը մղէին ակկադեան աշխարհակալ պետութեան սեմական թագաւորներուն՝ Սարկոնի, Նարամսինի եւ, հաւանաբար, անոնց յաջորդներուն դէմ:

Պատմա – հնագիտական եւ մարդաբանական ուսումնասիրութիւնները ցոյց կու տան, որ խուրրի ցեղերուն ֆիզիքական տիպը շարունակուած է գոյութիւն ունենալ մինչեւ այսօր Հայերուն մէջ, որոնք իրենց մարդաբանական տիպով, կարճ գանկով եւ արծուաքիթ դէմքով կը գանազանուին Հին Արեւելքի բազմաթիւ ցեղերէն եւ ժողովուրդներէն:

Երրորդ հազարամեակին, վաղ անագապղինձի ժամանակաշրջանին կը սկսի խուրրի ցեղերու եւ ցեղախումբերու տարբաղաշխումի եւ տարրալուծումի հոլովոյթը. զանազան հատուածները կը ցրուին դէպի Միջագետք, Պարսից ծոց, Միջերկրականի եւ Փոքր Ասիոյ ափերը, սակայն բուն զանգուածը կը համախմբուի, կը բիւրեղանայ հայկական լեռնաշխարհին մէջ՝ Աղձնիքէն, Սասունէն եւ Հայկական Միջագետքէն մինչեւ Կուր եւ Արաքս գետերուն հովիտները եւ Փոքր Կովկասի լեռները: Ահա այս ընդարձակ տարածութեան վրայ խուրրի նախահայերը կը կերտեն Հայաստանի վաղ անագապղինձի մշակոյթը իր եզակի հարստութեամբ եւ ինքնատպութեամբ, բաղմազանութեան մէջ իր միասնական աննախադէպ ձեւով: Հայաստանի մշակոյթին զարգացման այս նոր հանգրուանին ուսումնասիրութիւնը մեծ կարեւորութիւն ունի Փոքր Ասիոյ եւ Կովկասի երկրագործ – անասնապահ ցեղերուն եւ ժողովուրդներուն պատմութեան համար, քանի որ մշակութային այդ կարեւոր օճախին ազդեցութեան տակ կ'իյնան ներկայիս ոչ միայն Հիւսիսային Կովկասի համեմատաբար յետամնաց ցեղերը, այլեւ Ասորեստանի, Պաղեստինի, Կիլիկիայի եւ իրանական սարահարթին հիւսիս – արեւմտեան ծայրագաւառները, որոնք հինէն ի վեր հին երկրագործական մշակոյթի յառաջատար կեդրոններ էին:

Հին անագապղինձի բնակատեղիները, ամրոցներն եւ դամբարանները կը ծածկեն Հայկական ամբողջ լեռնաշխարհը:

Հայկական լեռնաշխարհին մէջ յարդ գտնուած են այս դարաշրջանին պատկանող 360 բնակատեղի, ամրոց եւ դամբարանադաշտ, ասոնցմէ մօտաւորապէս 300ը Արեւմտեան Հայաստանի մէջ: Հնագիտական այս արժէքաւոր յուշարձանները (Շէնգաւիթ, Քիւլ – Թափա, Կարազ, Վան, Մալաթիա եւայլն), կ'ուրուագծեն տոհմա – ցեղային հասարակութեան ծաղկման շրջանին համապատկերը, տնտեսութեան հիմնական ճիւղերուն, արհեստներուն, արուեստին, հոգեւոր կեանքին բազմաթիւ մանրամասնութիւններովը: Առանձնապէս մեծ զարգացումի հասած էին մետաղահանութիւնը եւ մետաղամշակութիւնը երկրին լեռնային շրջաններուն մէջ: Իզուր չէ, որ երրորդ հազարամեակի սումերական պետական վաւերագիրներուն մէջ անոնց ծանօթ չորս երկիրներու շարքին կը դասուէր նաեւ Հայաստանը: Բազմաթիւ հնագէտներու եւ արեւելագէտներու կարծիքով, Հայկական բարձրաւանդակը և ՓոքրԱսիան մետաղահանութեան եւ մետաղամշակութեան կեդրոններ էին, ուրկէ մետաղին արդիւնաբերութեան արտադրութիւնները կը ղրկուէին Ասորեստան, Պաղեստին եւ Միջագետք: Պատահական չէ, որ մետաղի հնագոյն իրերը ծանօթ են Հայաստանի եւ սահմանակից շրջաններու վեց–երրորդ հազարամեակներու հնավայրերէն:

Տնտեսութեան եւ ընկերային մարդերու մէջ բարձր մակարդակի կը հասնին յատկապէս երկրորդ հազարամեակին ըսկիզբները, միջին անագապղինձի դարաշրջանին, Հայկական լեռնաշխարհի արեւմտեան եւ հարաւ – արեւմտեան շրջաններու ցեղերն ու ցեղախումբերը, որոնք կը մտնէին Հայասայի եւ Միտանիի ստրկատիրական պետութիւններու կազմին մէջ: Հայաստանի պատմութեան այս շրջանը կը զուգադիպի խեթական ցեղերու համախմբումին, անոնց պետական ձեւաւորումին, փոքրասիական եւ արեւելա – միջերկրական ցեղագրական նոր կազմաւորումներու ժամանակաշրջանին հետ: Այդ պատճառով ալ Հայաստանի Խուրրի նախահայերը, պահպանելով իրենց աւանդական մշակութային յարաբերութիւնները Միջագետքի եւ արեւմտարանական քաղաքակիրթ շրջաններուն հետ, մշակութային եւ տնտեսական յարաբերութիւններ կը հաստատեն նաեւ կեդրոնական Փոքր Ասիոյ, Ասորեստանի, Պաղեստինի եւ դէպի Արեւմուտք տարածուող շրջաններուն հետ:

Երկրորդ հազարամեակի առաջին կէսի հնագիտական քարտէսին վրայ կ'ուրուագծուին մշակութային, տնտեսական քանի մը օճախներ՝ Լոռի – Սիւնիք – Արցախի Փայտակարան, Արարատեան դաշտավայր, Սպեր – Տայք, Սասուն եւայլն, որոնք ցոյց կու տան տեղական մշակոյթին բարձր մակարդակը եւ անոր բազմակողմանի կապերը Հին Արեւելքի երկիրներուն եւ մասնաւորապէս խեթական թագաւորութեան հետ:

Հայաստանի մշակոյթին վերոյիշեալ առանձնայատկութիւնները ակնյայտնի կերպով իրայտ կուգան Տաշիր – Թռեղքի ցեղախումբի առաջնորդներուն հսկայ դամբանաթումբերուն պեղումներուն միջոցով, որոնք հարուստ են կիրառական արուեստի եզակի նմոյշներով, ոսկիէ, արծաթէ իրերով եւ նիւթական արտադրութեան այլեւայլ արգասիքներով: Ասոնցմէ շատերը իրենց զուգահեռները ունին խեթական եւ Կրետէ–մեքենան յուշարձաններուն մէջ:

Այս դամբարանաթումբերուն ուսումնասիրութիւնը ցոյց կու տայ, որ Հայաստանի տոհմա – ցեղային աւագանին 2րդ հազարամեակի առաջին կիսուն կ'անջատուի համայնքին անդամներուն ընդհանուր զանգուածէն, բարձր դիրքերու կը հասնի՝ իր ձեռքին մէջ կեդրոնացնելով մեծաքանակ հօտեր, բերրի հողեր, ոսկի, արծաթ եւայլն:

Տաշիր – Ձորագետի եւ Ծալկայի ցեղապետները իրենց կենցաղով, հագուստներով, արդուզարդով եւ նոյնիսկ թաղումի արարողութիւններով կը ձգտին նմանիլ խեթական թագաւորներուն: Հայաստանի տոհմա – ցեղային հասարակութիւնը կը բռնէ վայրէջքի ճամբան:

Տոհմա – ցեղային հասարակութեան անկումի շրջանի մշակոյթը լաւագոյն ձեւով ներկայացուած է Լճաշէնի ուշ անագապղինձի դարաշրջանի դամբարանադաշտին պեղումներով, որ ամէնէն նշանաւորն է ոչ միայն Կովկասի, այլեւ ամբողջ Միջին Արեւելքի չափանիշով: Լճաշէնի մէջ յայտնաբերուած զէնքերուն եւ աշխատանքի գործիքներուն, արդուզարդի, ոսկիէ, արծաթէ առարկաներու, բարձրարուեստ արձանիկներու, մարտակառքերու, սայլերու, նրբաճաշակ խեցեղէնի եւ հազարաւոր այլ իրերու եւ առարկաներու ուսումնասիրութիւնը ոչ միայն ամբողջական գաղափար կու տայ այդ դարաշրջանի Հայաստանի մշակութային յառաջդիմութեան մասին, այլեւ այն կապերուն (առեւտրական եւն.) վերաբերեալ, որոնք հաստատուած էին Միջերկրականի արեւելեան ափերուն գտնուող վաճառաշահ քաղաքներուն ինչպէս Ուգարիտ, Տիւրոս, Բիբլոս, Մար, պարսկական Թալիշ, Լուրիստան, Կովկասի եւ այլ շրջաններու հետ:

Ուշ անագապղինձի դարաշրջանի Հայաստանը երկրորդ հազարամեակին վերջերը կը հասնի հին արեւելեան տիպի մեծ պետութեան կազմութեան մակարդակին: Երեւան կուգայ Արարատեան մեծ պետութիւնը, որուն սահմանները կ'երկարին Միջերկրականէն մինչեւ պարսկական սարահարթը, որ ժամանակ առ ժամանակ ահ ու սարսափի մէջ կը պահէ աշխարհակալ Ասորեստանի նշանաւոր զօրավարներն եւ թագաւորները:

Հ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

ՍՏՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԺԵ. դարը կուգար աւետելու աշխարհին, թէ կոչուած է դառնալու աշխարհագրական մեծ յայտնագործումներու դարաշրջան մը: Դէպի Հնդկաստան տանող ճամբան փնտռելու ելած էին Փորթուկալցիները: 1443ին Նունօ Թրիսթանի գլխաւորութեամբ Փորթուկալեան արշաւախումբ մը կ'ուղարկուի դէպի Ատլանտեանի հարաւ – արեւմտեան շրջանները, ոսկի յայտնաբերելու մտադրութեամբ: Սակայն Նունօ ոսկի չգտած Լիզպոն կը վերադառնայ հետը բերելով միայն քանի մը ստրուկներ: Այդ օրուընէ աւելի մեծ զարկ կը ստանայ ստրուկներու առեւտուրը: Նոր աշխարհի յայտնաբերումը Քոլոմպոսի կողմէ եւ անկէ ետքը Սպանացիներու եւ Փորթուկալցիներու տիրապետութիւնը, ապա Հիւսիս ամերիկեան շրջաններու մէջ գիւղատնտեսութեան զարգացումը պատճառ դարձան հազարաւոր Սեւամորթներու դէպի այս շրջանը բերուելուն, առանձնապէս բամպակի մշակութեան համար: Հարիւր տարուան ընթացքին, Ափրիկէէն առեւանգուած կամ բռնի ուժով տարուած են աւելի քան 10 միլիոն Սեւամորթներ, իսկ բնաջնջուած են աւելի քան ութսուն միլիոն: ԺԸ. դարու վերջերը ստրկութեան վաճառականութիւնը կը կորսնցնէ իր թափը: Զանազան երկիրներու մէջ երեւան կուգան որոշ հոսանքներ, որոնք կը ձգտին հակօրինական դարձնել ստրուկներու առեւտուրը: Այս ուղղութեամբ աշխատած է Դանիա, յետոյ Շուէտ, Հոլանտա, Ֆրանսա, իսկ 1865ին Հիւսիսային Ամերիկա: Այսօր թէեւ միջազգային օրէնքով ջնջուած է ստրկութիւնը, այսուհանդերձ, որոշ շրջաններու մէջ անոր կիրարկումը դեռ կը շարունակուի գաղտնի:

Թ. Ա. Թ.

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

« Անմիջապէս որ այս հեռագիրը ըստացուի, առանց ժամանակ կորսնցնելու պէտք է տեսակցութիւն մը ապահովել Չիչերինի հետ եւ կը խնդրեմ, որ ներկայ պատգամին յանձնումին հետ, պարագան անգամ մը եւս հաղորդուի իրեն, բերանացի կերպով »:

« Ինչպէս յուսալի է խիստ հաւանականօրէն, Չիչերին, Անգարայի կառավարութեան այս խնդրի կապակցութեամբ տեսակէտն ու առաջարկը նկատի ունենալով, կրնայ ըլլալ որ հրաժարի իրենց կողմէ նախապէս ներկայացուած առաջարկներէն: Այդ պարագային, լիազօրուած էք ստորագրելու ուսւեւխոր – հըրդային հանրապետութեան արտաքին գործավարութեան հետ, Թուրքեւխոր – հըրդային բարեկամութեան դաշնագրին ներքեւ, յանուն Անգարայի Ազգային կառավարութեան մեծ ժողովին, քանի որ արդէն նախագիծը քննուած էր ու երկու կողմերուն ալ վաւերացման արժանացած »:

« Ձեր կատարելիք ձեռնարկներուն անմիջական արդիւնքները խիկոյն հեռագրաւ հաղորդեցէք մեզի եւ եթէ համաձայնագիրը ստորագրէք, Անգարա վերադարձէք: Այլապէս, միջոց մը եւս պէտք է որ Մոսկուա մնաք, նոր հրահանգներ ստանալու համար, տեղեկութիւնք պայմաններուն համաձայն: Կը խնդրեմ, որ այդ պարագային՝ կարճ ժամանակ մը եւս Մոսկուա ձեր բնակութիւնը երկարաձգէք »:

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼ

Բաւական երկար տեւած է այն տագնապը, որ ծագած էր Հայերուն համար Ռուսերու հող պահանջելովը, երբ արդէն իսկ պատրաստուած էր Թուրքեւռուսական բարեկամութեան դաշնագիրը եւ վաւերացման կը սպասուէր: Ասոր անդրադարձները պիտի տեսնենք յառաջիկային, Ազգային Մեծ Ժողովի տեսակցութեանց եւ վիճաբանութեանց ընթացքին:

Մինչ երբ բոլշեւիկ Ռուսերը կ'ուզէին Թուրքիոյ երաշխիքներ տալ այն մասին, թէ այլեւս միանգամընմիշտ չքացած են ցարական օրերու հակաթուրք քաղաքականութիւնն ու նուաճողական նպատակները, միւս կողմէ հողային նոր պահանջներ դնելով՝ անոնք կը ջանային դժուարին կացութեան մը մատնել Թուրքիան եւ ներկայացած պատեհ առիթներէն ալ օգտուելով, գործադրութեանը անցնիլ Անատոլուն համայնավարացնելու բոլշեւիկեան իրենց նոր ծրագիրներուն:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՎԵՐՋՆԱԳԻՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

Այս բացորոշ կացութեան ու թափանցիկ մտադրութիւններուն ի տես, Անգարայի Ազգային կառավարութիւնը ստիպուած էր առաւելագոյն աչալրջութիւնը ցոյց տալ եւ արթուն կենալով, պատրաստ գտնուիլ ամէն տեսակ ապմավարութեան առջեւ:

Մուսթաֆա Քեմալ, հակառակ զինքը շրջապատող հարկեցուցիչ եւ աննպաստ պայմաններուն եւ այն անմիջական կարիքին, զոր կը զգար Անատոլուի մէջ Անկախութեան Պատերազմ մղող բանակը Ռուսերու կողմէ կատարուելիք օժանդակութեան իւրաքանչիւր փամփուշտին համար անգամ, նորէն ալ գիտցաւ քաջաբար դիմադրել եւ անտեղիտալի մնալ Ռուսերու ներկայացուցած պահանջներուն դիմաց և անոր այս անզիջող ու արի կեցուածքը գլխաւոր պատճառներէն մէկը հանդիսացաւ, Մոսկուայի Համաձայնագրին բոլշեւիկներու կողմէ ընդունման ու վաւերացման համար:

Անշուշտ այդ Դաշնագրին ստորագրման ազդակներէն եւ զօրաւոր ազդակներէն հանդիսացած են նաեւ Արեւելեան Ճակատի վրայ Հայաստանի Դաշնակցական կառավարութեան դէմ ձեռք բերուած յաղթանակը, Կիլիկիոյ մէջ արձանագրուած յաջողութիւնները, ինչպէս նաեւ Թուրքեւֆրանսական մերձեցումը այդ ժամանակամիջոցի ընթացքին:

Այս առիթով, օգտակար պիտի ըլլար անդրադառնալ նաեւ Թուրք եւ հայ քաղաքական ու զինուորական յարաբերութիւններուն ալ, որոնք պատճառ հանդիսացան խորհրդային քաղաքականութեան մեղմացման:

ԹՈՒՐՔԵՒՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Երբ հայկական խժդժութիւնները անհանդուրժելի աստիճանի մը հասան Արեւելեան Նահանգներուն մէջ եւ այս լուրերը հաղորդուեցան Անգարայի կառավարութեան, Թուրք արտաքին նախարարութիւնը 1920 Յուլիս 20 թուակիր վերջնագիր մը տուաւ Հայաստանի Արտաքին նախարարութեան եւ խստիւ բողոքեց ի գործ դրուած յարձակումներուն եւ չարաչարանքներուն համար:

(26 Նար.)

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԵՒ... ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆ

—o—

Գրած էինք որ վերջերս Ռոզի Արմէն Հայաստան հրաւիրուած էր շարք մը երգահանդէսներ տալու : Այս առթիւ Միշէլ Լանըլօ հետեւեալ յօդուածը գրած է Օռոռի մէջ, հրատարակելով նաեւ երգչուհիին նկարը :

Տարուան ամէնէն անակնկալ ընդունելութիւնը պիտի ըլլար : Կրեմլինի շքեղ դահլիճներուն մէջ, Անաստաս Միկոյեան եւ Լէոնիդ Բրեժնեւ պիտի ընդունէին, Ծնունդի հսկումին, Ֆրանսացի 24 տարեկան մանրակազմ երգչուհի մը, որ մեր երկրին մէջ դրեթէ անծանօթ կը մնայ,— Ռոզի Արմէնը : Միայն քաղաքական կարգերու վերիվայրում մը կը սպառնայ խափանել այս տեսակցութիւնը :

Մեր հայրենակցուհին ասով կ'ընդունէր լաւագոյն վարձատրութիւնը, զոր երազեցին Ժիլպէր Պէքօ, երբ Մոսկուա այցելեց եւ Շարլ Ազնաւուր՝ երբ գտաւ իր հայրենիքը, Հայաստանը, որ ծննդավայրն ու հայրենիքն է նաեւ Միկոյեանին :

Եւ սակայն Ռոզի Արմէն երբեք չէ երգած Կարմիր Հրապարակը կամ Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը : Ան այս շրջապտոյտը յաջողութեամբ պսակեց, որովհետեւ կրցաւ արցունքներ խլել միլիոնաւոր Ռուսերու աչքերէն, բառերով՝ զորս միշտ ալ չէին հասկնար.— «Զսպէ արցունքներդ», «Եւ ձիւնը կը տեղայ», «Ամէն գիշեր»: Ան իր յաջողութիւնը կը պարտի իր հմայիչ երգերու ուժին միայն: Երգեր, զորս շուտով պիտի լսէք : (Հոս «Օռոռ» կը պատմէ թէ յառաջիկայ տարեսկիզբին Ռոզի Արմէն պիտի երգէ ֆրանսական հեռատեսիլէն եւ ապա երկար շրջապտոյտ մը պիտի կատարէ գաւառները), յետոյ կ'աւելցնէ .

Ռոզի Արմէն զարմանալի եւ արտակարգ միջադէպի մը հանդիպած է, զոր կ'արժէ պատմել :

Ամէն ինչ սկսաւ անցեալ ամառ : Յունիսի առաւօտ մը, Ֆրանսական ձայնասփիւռը կուտայ իր երգերէն մին, «Զսպէ արցունքներդ»: Ալիքներէն քշուած, այս երգը կը հասնի մինչեւ Հայաստան, եւ հոն, ձայնասփիւռի սիրահար մը, սովորաբար ունկնդիր Ֆրանսական հաղորդումներուն զայն կը լսէ :

Այս Ռուսը(?) ֆրանսերէն գիտէ: Ռոզիին երգը կը յուզէ զինքը: Բայց ինչ որ զինքը կը յուզէ, երգչուհիին անունն է մանաւանդ.— Արմէն : Այդ անունը կրնայ հայ մը միայն կրել: Բախտէն, ձայնասփիւռ հաղորդումը վարողը նշած է Ռոզիին հայկական ծագումը եւ ըսած նաեւ թէ ան զարմուհին է ամբողջ աշխարհի մէջ ճանչցուած եւ Խորհ. Միութեան մէջ չափազանց ժողովրդական մարզիկի մը՝ երկարութեան ոստումի համաշխարհային ախոյեան Տէր-Յովհաննէսեանի :

Այս բոլորը ձայնասփիւռի սիրահարը թուղթի մը վրայ կը նօթագրէ: Մնացեալը ինքն է որ կը պատմէ .

— «Խորհ. Միութեան մէջ ներկայացումներով զբաղելուս, խնդրեցի որ Օր. Արմէնի այս սալը մեզի ղրկուի եւ սփռուի Երեւանի ձայնասփիւռէն (Երեւան մայրաքաղաքն է Հայաստանի): Ինչ որ շուտով գործադրուեցաւ : Այն ատեն էր որ ժողովուրդին ցուցաբերած ընդունելութիւնը իմ նախատեսութիւնս գլեց անցաւ: Ոչ միայն Հայաստանի մէջ, ուր սալը կը սփռուէր օրական դրեթէ տասը անգամ, այլ նաեւ դրացի հանրապետութիւններուն մէջ: Վրաստան, Ուկրայնիա, եւայլն, որոնք, իրենց կարգին, պահանջեցին այս երգին ձայնասփռումը : Այնքան որ ժողովուրդը պահանջեց կառավարութենէն Խորհրդային Միութիւն հրաւիրել այս երիտասարդ երգչուհին» :

Ռոզի Արմէնին ձայնը գրաւած էր ուրեմն ամբողջ Ռուսաստանը, հասնելով Երեւանէն Թիֆլիզ, Թիֆլիզէն Մոսկուա, Մոսկուայէն Մինսք ու Պաքու: Պզտիկ Ֆրանսուհին, զոր տակաւին կ'անգիտանար — հռչակուած էր արդէն ամբողջ Խորհ. Միութեան մէջ, տակաւին հոն ոտք չդրած ու չերգած :

Խորհ. մշակութային Միութեան կը մնար միայն իր նախագահ Միկոյեանի թելադրութեամբ, հրաւիրել երիտասարդ Ֆրանսուհին :

Այսպէս է որ Նոյեմբեր 20ին, ընկերակցութեամբ իր դաշնակահարին, Հանրի Փուլայի, Ռոզի Արմէն կը հասնէր Մոսկուա, զերօյէն 29 աստիճան վար պաղ առաւօտ մը, գրպանին մէջ պայմանագրութեան համաձայնութիւն մը, որով 12 երգահանդէսներ պիտի տայ խորհրդային հողին վրայ :

Շրջապտոյտը կը սկսի, թերթերուն մէջ շնդալից յայտարարութիւններով :

Առաջին օրը, իր անմիջական շրջանակէն մէկը կը զարմանայ որ յայտարարութիւններու տրցակները չեն օգտագործուած :

«Ինչ բանի կը ծառայէ», կը պատասխանէ, պարզօրէն, պատասխանատուներէն մին : «Արդէն իսկ բոլոր տեղերը վարձուած են»:

Առաջին երգահանդէսին գիշերը, պատասխանելէ ետք «Պրաւդայի» եւ «Իզվեստիայի» թղթակիցներու հարցումներուն, որոնք այս տեսակցութեան համար 3000 քմ. կտրած են, Ռոզի Արմէն բեմ կուգայ: Իր նիհար դէմքը, շրջանակուած սեւ մազերով, շատ տժգոյն է .

— «Խենթութիւն էր ընդունիլը», կը յայտարարէ: Խենթութիւն սկսնակի մը համար երգելու 28 երգեր, որոնց 24ը ֆրանսերէն. եթէ երբեք խայտառակուիմ, արժանի եմ »:

Իր քիչ շատ տարօրինակ խռպոտ ձայնը սակայն որ կը սարսռացնէ, կամաց կամաց կը տիրապետէ երեք հազար ունկնդիրներուն: Զորրորդ երգին իսկ ընդունելութիւնը կը վերածուի խանդավառութեան : Ռոզի Արմէն կը դառնայ աւելի ինքնավստահ : Ան չի խօսիր իրենց լեզուով, սակայն զիրար կը հասկնան : Դեռ երգը չվերջացած, արդէն իսկ կը պոռթկան ծափերն ու խանդավառ կանչերը :

Իր առաւելագոյնը տուած, սպառած, ան կը մրմնջէ միայն. «շնորհակալութիւն.. .շատ շնորհակալութիւն »:

«Կը հաւատա՞ք որ 12 երգահանդէսներն ալ իրարու պիտի հաւասարին, պիտի ըլլան այսքան խելացնոր»: Ահա ինչ որ կը հարցնէ Ռոզի Արմէն յաջորդ օրը :

Պատասխանը արդէն երկու օր առաջ երկու մարդիկ տուած են, անոնք կ'առաջարկէին իրեն, պարզապէս, տարած այս անհաւատալի յաջողութեան վրայ, հաստատուիլ Խորհ. Միութեան մէջ :

— «Պիտի ունենաք շատ գեղեցիկ բնակարան մը ձեր տրամադրութեան տակ, ինչպէս նաեւ կառք մը, վարիչով միասին: Եթէ կը փափաքիք, բերել կուտանք նաեւ ծնողքդ: Հիմակուընէ արդէն կրնանք ապահովել ձեզի Խորհ. 15 Հանրապետութիւններուն եւ մեր բարեկամ երկիրներուն մէջ չափազանց հետաքրքրական համաձայնութիւններ »:

Ան խնդրած է այդ մասին խորհելու ժամանակ, բայց երգահանդէսներու իր թիւը 12էն հասած է արդէն 28ի :

Օրէ օր աւելի կը մեծնայ իր ժողովրդականութիւնը, ինչպէս ցոյց կուտայ այս յատկանշական մանրավէպը: Երբ երգահանդէս մը դուրս կուգար, աւելի քան հազար հանդիսականներ շրջապատեցին զինքը, մեծ մասով երիտասարդներ, որոնցմէ մէկը նկարը կ'ուզէր, ուրիշ մը ստորագրութիւն մը : Տիրան, տեղւոյն Ֆոքսթրիքսը:

Բարեբախտաբար մտածած էր նիհար Ռոզիին ընկերացնել չորս հսկայ զինուորներ : Բռունցքները կը բարձրանան : Յաջողութիւնը կը վերածուի ծեծուըտուքի :

Տանք քանի մը այլ թիւեր բուռն յուզումներու սիրահարներուն: Իր առաջին երգահանդէսներու ընթացքին, աւելի քան 27 հոգի վիրաւորուեցան, որոնցմէ երկուքը բաւական ծանր (Ուկրայնացի երիտասարդ մը կոխկռտուեցաւ խուժանէն) :

Ամէն գիշեր, այսպէս իր հիացողներէն ազատուելէ ետք, Արմէն կ'երթար քաղաքական կամ մշակութային երեւելիներուն քով: Ամէն մարդ կ'ուզէր ճանչնալ այս արտակարգ խանդավառութեան ու հիացումին պատճառը : Կենացները կը յաջորդէին կենացներու Ռոզիի զարմացած աչքերուն առջեւ, որ չէր խմեր: Խաւիարը կ'ուտուէր դգալով, վոտքան կը հոսէր, խորոված, Սեւանայ լիճի իշխանաձուկ, պղպեղ. այս պզտիկ խնջոյքները կազմուած էին ընդհանրապէս ասոնցմով :

Այս ընդունելութիւններէն մէկուն ընթացքին էր որ Ռոզի ճանչցաւ իր երիտասարդ ասպարէզին լաւագոյն վարձատրութիւնը, երբ Մոսկուայէն հասած ծեր մը յայտնեց թէ Խաչատուրեան, մեծ երգահանը, որոշած է գրել, կեանքին մէջ առաջին անգամը ըլլալով, երգ մը, թէ նիւթը պիտի ըլլայ Սեւ Ծովը, եւ թէ ուրիշ երգող չէր ուզեր, բայց եթէ Ռոզի Արմէնը :

Ռոզիին ուրախութիւնը՝ մանկական էր. իրեն, քաղաքին անծանօթին էր որ մտածած էր «Սուրբերու Պար»ին նշանաւոր երաժիշտը, որ տակաւին նոր սրտի տագնապէ մը կ'ապաքինէր ... իրապէս որ հէքեաթային է :

Հէքեաթ մը որ իրականութիւն կը դառնայ Մոսկուայի մէջ, Ծնունդի հսկումին, երբ մեր փոքրիկ երգչուհին, Չայքովսկիի սրահին մէջ առաջին անգամ ըլլալով պիտի երգէ «Խաչատրեանէն» :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԸ ՍԱՐՍԷԼԻ ՄԷՋ

—*—

Կիրակի, Դեկտեմբեր 5ին, Սարսէլի քաղաքապետարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Դաշնակցութեան 75ամեակի հանդիսութիւնը, կազմակերպութեամբ շրջանի «Վարդան» ենթակոմիտէին :

Ինչպէս միշտ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը բերաւ իր լայն մասնակցութիւնը :

Գիտակից բազմութիւնը, որ եկած էր իր յարգանքի տուրքը տալու այս մեծ կազմակերպութեան ու միեւնոյն ատեն լսելու անոր ձայնը, մեծ հետաքրքրութեամբ հետեւեցաւ գեղարուեստական յայտագրին :

Բեմը յարդարուած էր պատշաճ ձեւով: Երրորդութեան մեծադիր նկարները, Դաշնակցութեան նուիրական զինանշանը եւ զոյգ եռագոյնները տպաւորիչ պատկեր մը կը պարզէին :

Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի անունով բացման խօսքը արտասանեց ընկեր Օննիկ Ալթունեան, որ այս առթիւ պարզեց Դաշնակցութեան գործը եւ առաքելութիւնը՝ անցեալին ու ներկային, հայ իրականութեան մէջ :

Ընկերը եզրակացուց, թէ երիտասարդութիւնը անվերապահ կերպով կը բաժնէ Դաշնակցութեան տեսակէտները եւ, յատկապէս, պատրաստ է ծառայելու ազգին եւ Հայրենիքին, Դաշնակցութեան դրօշին տակ :

Այլազան էր գեղարուեստական բաժինը :

Արտասանեց Նոր Սերնդական Մ. Խըրիմեան: «Սիփան Կոմիտաս» երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Կարպիս Աֆրիկեանի, ներկաներուն հրամցուց երգերու գեղեցիկ փունջ մը :

Սիրուած երգիչ Մկրտիչ Պօղոսեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Կ. Աֆրիկեանի, երգեց երեք երգեր: Երգչախումբ եւ երգիչ մեծ տպաւորութիւն գործեցին ներկաներուն վրայ :

Ներկայացուեցաւ Ահարոնեանի «Կոյր Աշուղ»էն քաղուած պատկեր մը՝ ղեկավարութեամբ դերուսոյց Կարօ Օսմանեանի :

Հաճելի անակնկալ մը եղաւ Ալֆորվիլի պարախումբը, որ յաջորդաբար պարեց հայկական եւ կովկասեան պարեր :

Օրուան բանախօսը՝ ընկեր Ժիրայր Դատաւորեան, հայերէն եւ ֆրանսերէն զոյգ ճառերով պանծացուց հայ իրականութեան ամէնէն մեծ կուսակցութեան՝ Դաշնակցութեան գործը : Ինչպէս նաեւ անոր առաքելութիւնը : Շեշտեց, թէ 75 տարիէ ի վեր Հ. Յ. Դ.ը ստանձնած է ղեկավար դեր հայ կեանքին մէջ եւ երեք քառորդ դարէ ի վեր ան կը գործէ Հայութեան համար, անշահախնդիր նուիրումով մը:

Այսօր եւս մեծ դեր վերապահուած է Դաշնակցութեան, որուն ազգային հանգանակը իւրացուած է բոլորին կողմէ անխտիր :

Հանդէսը շարունակուեցաւ պարով եւ խրախճանքով :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ադամանդը ժանգ չի բռներ :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ

Աչքը կը տեսնէ՝ սիրտը կրակ կ'առնէ :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

—*—

Այս ըսելով, պատուական ծերունին իր պատկառելի գլուխը խոնարհեցուց երիտասարդ զօրավարին առջեւ ...:

Սէնթ – Ֆուա որոշումը տուած էր արդէն եւ ըսաւ :

— Շնորհակալ եմ, որ այդպիսի առաջարկով մը պատուեցիք զիս : Այիշէիդ հետ պիտի ամուսնանամ :

Եւ յաջորդ օրը Հաճի Մոհամէտի վրանին մէջ հարսնիքը տեղի ունեցաւ :

Պատուական ծերունին թոռնուհին կաթն անգամ պակաս չըրաւ այդ հարսնիքէն : Ինքն իր ձեռքովը օրհնեց նորապսակ ամոլը եւ Այիշէ հարս եղաւ :

Բայց ամէն ոք իրականութիւնը իմացաւ: Այիշէ պիտի չապրէր ... ատոր համար էր, որ իր հայրը հաւանած էր ամուսնացնել զայն իր կրօնքէն տարբեր կրօնք ունեցող մէկու մը հետ ...:

Հարսնիքէն վեց ամիս ետքը Այիշէի վիճակը ծանրացաւ...: Եւ իրիկուն մը, աշնանամուտի տամուկ իրիկուն մը, այն ժամուն երբ մուէզզինը իր մզկիթին գագաթէն հաւատացեալները աղօթքի կը հրաւիրէր եւ երբ ծղրիդները նորաշէն խրճիթներու երդիքին տակ իրենց մելամաղձոտ երգը կը սկսէին Անապատին Աղջիկը իր սիրելի ամուսինին թեւերուն մէջ անմեղ տատրակի մը պէս աւանդեց հոգին :

Սէնթ – Ֆուա լացաւ ... շատ լացաւ... ու արցունքը իր այտերուն վրայ գիծեր յօրինեց ...:

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

Զարգարար կողոպտիչներուն տրուած փառաւոր դասէն ետք ժամանակի մը համար ովասիսը խաղաղեցաւ :

Բայց անձրեւներու եղանակը անցած ըլլալով, ֆրանսական հեծելագունդի պետերը մեկնելու պատրաստութիւն տեսնել սկսան :

Հեծելագունդին մեկնելիք օրէն օր մը առաջ, ցեղապետ Հաճի Մոհամէտ Սէնթ Ֆուան մէկ կողմ կանչելով, արմաւենիներով շրջապատուած փոքրիկ պարտէզ մը առաջնորդեց եւ հոն Այիշէի գերեզմանաքարին առջեւ կեցնելով զայն հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ .

— Դուն զիս աւազակներուն ձեռքէն ազատեցիր եւ աղջկանս ալ պատիւը փրկեցիր : Ըրած այս բարութիւնդ կարծես թէ բաւական չըլլար, մինչեւ վերջը աղջկանս հանդէպ վեհանձն եւ գթասիրտ վերաբերմունք մը ցոյց տուիր ...: Երկինքէն մինչեւ գետին խոնարհելով շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ :

Զինուորականը այս խօսքերէն շատէն աւելի ազդուած, գլուխը խոնարհեցուց :

— Իմ երախտագիտութիւնս յայտնելու համար քեզի նուէր մը պիտի տամ :

Սէնթ Ֆուա մերժողական շարժում մը ըրաւ :

— Տալիք նուէրիս ինչ ըլլալը չգիտցած զայն մերժելու մի ելլար ..., շարունակեց երախտագէտ ծերունին : Իմ միտքս քեզ վարձատրել չէ, ոչ ալ նախատել : Գիտեմ որ վարձատրութիւն մը ստանալու միտքով չըրիր մեզի այդ բարիքը...: Դուն մեծ սիրտ մը ունիս, անանկ սիրտ մը, որ աշխարհ կը սեղմի մէջը...: Ահա ատոր համար Հաճի Մոհամէտը կը գնահատէ եւ կը յարգէ քեզ ...: Ըսածս աղէկ մտիկ ըրէ, քեզի տալիք նուէրս թագաւորներն անգամ չունին ...:

Զինուորականը, զարմանահար, գլուխը վեր վերցուց :

Երբ մութը կոխէ, ես հոս երեք ձիով քեզի պիտի սպասեմ, շարունակեց ծերունին : Հետդ մէկը բեր, մարդու պէտք պիտի ունենանք :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար.)

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ օծման 8րդ տարելիցը կը տօնուի այս Կիրակի առաւօտ :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայրապետական պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին բազմաձայն, Մայր Եկեղեցւոյ դպիրներու մասնակցութեամբ եւ ղեկավարութեամբ երաժշտապետ Պ. Նշան Սերոբյեանի :

Յաւարտ Ս. Պատարագի, մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցւոյ բարերարներու ննջեցելոց հոգւոց համար :

Կը հրաւիրուի բարեպաշտ ժողովուրդը :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի (26 Դեկտ.) Տօն Ս. Ստեփանոսի Նախավկային, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին եւ Սարկաւագաց ընծայաբերում ժամը 11.30ին : Նոյն օրը հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյս մեծ բարերար ողբ. ՎԱՀԱՆ ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆի, *հոգելոյս* ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊՍԿ. ՊԱԼԱԳԵԱՆԻ *եւ դպրապետ* ողբ. ՅԱԿՈԲ ՄԱԼԱՔԵԱՆի *ի յիշատակ : Կը խնդրուի սոյն երեք արժանաւորներու յիշատակը յարգել ներկայութեամբ :*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Մ. տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20ին, Ժորժ Ե.ի սրահը :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտ սրահին մէջ :

×

Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6ԻՆ

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝

ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Դպրոցասէրի ղեղարուեստական հանդէսը Մարտ 28ին, Կիրակի օր :

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, *Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2.30,* Սալ տը լա Շիմի :

×

ՎԻԷՆ.— Մանուկներուն օրը Յունուար 9ին, Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահին մէջ :

×

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 16ին Ազգային Տան սրահը :

×

Մանուկներու Օր*ը կը տօնուի Տէսինի մէջ Յունուար 9ին Շաբաթ երեկոյեան, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :*

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ (Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն) ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ 23 Յունուար, Ամպասատէօրի սրահին մէջ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Համախորհրդակցական Միութեան Ֆըրանսայի շրջանի 1966ի օրացոյցը :

Գին 2.50 ֆրանք, դիմել մասնաճիւղերու վարչութեանց :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պուլկարիոյ Գոլարօվկրատ քաղաքէն Իւղարեր Յակոբ Շիրվանեան կը փնտռէ Պ. Արմենակ Վարդան Մելքոնեան, արհեստով կօշկակար՝ որ ունի եղբայր մը Անդրանիկ եւ քոյր մը Սաթենիկ անունով որոնք երբեմն ալ Մարսէյլ բնակ կը կարծուի : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել եկեղեցւոյ քարտուղարութեան – 339 Ավընիւ տիւ Փրատօ, Մարսէյլ 8րդ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին հեռատեսիլի Ա. կայանին վրայ՝ ժերար Սթեփանէսքուի էմխիոնը : Նիւթ՝ «Սասունցի Դաւիթ» : Կը խօսի Փրոֆ. Ֆէյտի : *Կը մասնակցի Սամուէլ – Մուրատ եւ Դպրոցասէր վարժարաններու աշակերտներու միացեալ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Գ. Եանըքեանի :*

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ, ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 19ԻՆ

ժամը 16ին :

ՏՕՆԱԾԱՌ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ հանդէսը Դեկտեմբեր 19ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին վարժարանին մէջ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ

ՕՐԱՑՈՅՑ 1966

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի շրջանի :

Ապսպրանքներու համար դիմել՝

O. DJARAYAN
2, Place de la Corderie
13 MARSEILLE (7e)

BAHADOURIAN

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈՒՐՈՒՈՒՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ

Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը
Բոլորովին նոր դրութեամբ

SELF SERVICE

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար : ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՆ

LYON

Super-Alimentation

20, Rue Villeroy MO 32.10

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պաստըրմա», «եալանճի տոլմա», յունական «թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «մանիլ», չոքոլա, «Նուգաթ», «լոգում», «սուճուխ», պխտակ, Շիրակ *օղի (41 – 45o),* Իզմիրի չամիչ, *«սուճուք», առաջնակարգ սուրճ,* (քարավան եւ մոզա), *հաւեմներ* մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, *«պաչքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա,* սումագ, քարամա, լա*միս, եւայլն :*

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած) քերտա, քաֆլաւա, քատայիֆ, *տերեւ եւայլն :*

Stabilisation des Prix

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

*

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ մասնաճիւղերու կողմանէ իրենց կայանի տասնամեակի առիթով եւ անոր ի նպաստ :

Հրաւիրուած է Լոնտոնէն Հայ Երիտասարդաց Միութեան Թատերախումբը, ներկայացնելու Գ. Սնդուկեանցի

ՊԵՊՕ

Հինգշաբթի 23 Դեկտեմբեր — ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մէջ ժամը 20.30ին
Մէզոն – Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահը, Րիւ Ժան – Ժօրէս :

Կիրակի՝ 19 Դեկտեմբեր — ՍԱՐՍԷԼԻ մէջ ժամը 15ին
Քաղաքապետարանի սրահը, Փլաս տիւ 11 Նովամպրը :

Երկուշաբթի՝ 20 Դեկտեմբեր — ՓԱՐԻԶԻ մէջ ժամը 20.30ին
Սալ Ֆարալիք, 21 Րիւ Իվ Թուտիք, *մեթրօ Ռեփիպլիք* :

Երեքշաբթի՝ 21 Դեկտեմբեր — ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ մէջ ժամը 20.30ին
Քաղաքապետարանի սրահը :

Կիրակի՝ 26 Դեկտեմբեր — ԼԻՈՆԻ մէջ ժամը 15ին
Երդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը, 58 Րիւ տը Սէզ :

Չորեքշաբթի՝ 29 Դեկտեմբեր — ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ժամը 20.30ին
Թէաթր տիւ Ժիմնազ :

Հինգշաբթի՝ 30 Դեկտեմբեր — ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ ժամը 20.30ին,
Թէաթր Մունիսիփալ :

Տոմսեր կը վաճառեն Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, Հայ գրավաճառատուները եւ Խաչուհիները :

Ապահովեցէք ձեր տեղերը :

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. Տէր – Մելքոնեանի կողմէ

Գունաւոր կողք, մաքուր տպագրութիւն, պատկերազարդ :

Գին՝ 5 ֆրանք
Առաքման ծախքերով 6.50

Ստանալու համար դիմել Հ. Սամուէլեան գրատունը, եւ կամ՝

Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUX (Seine
C. C. P. PARIS 19668-59

Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յառաջի խմբագրութեան :

ԵՂԱՆԱԿԻ Ա. ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վիէնի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին կողմէ, այսօր Շաբաթ, (*Դեկտեմբեր* 18), Սալ Տէ Ֆէթի *մէջ :*

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

«ՀԱՅ ՍԷՆՖՈՆԻՔ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ» նոր երգապնակը

Mc 20176, Vogue — Série Artistique

« OEUVRES SYMPHONIQUES » d'ARA BARTEVIAN

Par le célèbre orchestre

DES CONCERTS COLONNE

1. — Rhapsodie Caucasienne (Կովկասեան Համանուագ)
2. — Dans une Forêt en Novembre (Անտառին մէջ՝ Նոյեմբերին)
3. — Bergers à la Montagne (Հովիւները լերան վրայ)
4. — Fête Villageoise (Գեղջկական տօն)

Ստանալու համար դիմել հեղինակին

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ — 14, Rue Petit, Paris (19e), Tél. BOT 99-22
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)

Գին՝ 30 Ֆր.

Microsillon 33 tours, 30 cm. 45 վայրկեան

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔ

ՆԱԽԿԻՆ ԵՐԳԱՊՆԱԿՆԵՐԸ

Եկմալեան պատարագ N° 20114 — Կոմիտասեան պատարագ 20150

Գանձարան Հայ–եկեղեցական երգերու N° 20169 եւ 20175

Ժողովրդական երաժշտութիւն 20103 (Հայ կովկասեան երգեր) 20136 (Arménie)

20157 Reflets d'Arménie, 20162 (Arménie Imortelle),
20169 (Promenade en Arménie)

20172 (Soirée Arménienne) — 10016 երգեր՝ Իրիս Պիւլպիւլեանէ

Գաւառներու առաքում contre remboursement խնամուած ծրարով

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 19 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 19 DECEMBRE
1965
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10489 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — Nº 10.489

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԿԸ ՎՃՌԷ

—o—

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒ ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔԵՐԸ

Նախագահ տը Կոլ կրկին անգամ բացատրեց ժողովուրդին թէ ի՛նչ է տարբերութիւնը իր վարչակարգին եւ Միթրանի վարչակարգին միջեւ ։ Եթէ չընտրուի պիտի գայ կուսակցութեանց վարչակարգը, երկու ապագաներու մէջ պէտք է ժողովուրդը ընտրէ ։ Այդ ապագաներէն մէկը տղղէն, անցեալը կը ներկայացնէ , որը կը դարձնէ քաղաքական խաղերու գործիք , անկարողութեան վարչակարգն է ։ Եւ այս անգամ անցեալէն ալ գէշ կ'ըլլայ որովհետեւ հակառակ հոսանքներ այսօր զիրար կը գտնեն միայն տը Կոլը հեռացնելու համար ։

Տը Կոլի եզրակացութիւնն էր.— « Նոր Հանրապետութիւնը իր նախագահն ունի ։ Ես եմ ։ Անհատապէս , ինչպէս որ եմ, չեմ ըսեր որ կատարեալ եմ եւ տարիքիս բեռը չունիմ ։ Չեմ յաւակնիր ըսել թէ ամէն բան գիտեմ , ամէն բան կրնամ ։ Ոեւէ մէկէն աւելի լաւ գիտեմ թէ պէտք է յաջորդներ ունենամ եւ ժողովուրդը պէտք է զանոնք ընտրէ որպէսզի նոյն գիծին հետեւին ։ Զաւմութիւնը ինծի վիճակեց որ յաջողիմ կարգ մը ձեռնարկներ ։ Ֆրանսացի ժողովուրդին հետ ներկայիս կ'աշխատինք ապահովելու համար յառաջդիմութիւնը , անկախութիւնը եւ խաղաղութիւնը ։ Ձեզի հետ, որ ֆրանսացի ժողովուրդն էք, կրնամ վաղը , մեր աշխատանքներուն ալ նոր զարկ մը , հակել աւելի մօտէն որ իւրաքանչիւրը իր մասն ունենայ ազգային բարգաւաճումէն , առաջնորդել Ֆրանսան , ըստ իր կոչումին , կրկնապատկուած մարդկային գործունէութեան մը արդի աշխարհին մէջեղ ։

« Ֆրանսուհիներ , Ֆրանսացիներ , ահաւասիկ ինչու պատրաստ եմ կրկին ստանձնելու բարձրագոյն պաշտօնը , այսինքն մեծագոյն պարտականութիւնը ։ Կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը , կեցցէ՛ Ֆրանսան »։

Հանրապետականներու թեկնածու , Ֆրանսուա Միթրան , իր ելոյթին յաջորդօր պիտի բողոքէր որ ջնջուած է իր յայտարարութիւններէն մէկը ։

Անդրադառնալով , տը Կոլի յայտարարութեանց կուսակցութեանց դէմ , Միթրան շեշտեց ։— Դատապարտել կուսակցութիւնները, կը նշանակէ 1958ի Սահմանադրութեան դէմ երթալ , որ կը նախատեսէ վիճաբանութիւններ պատասխանատու հոսանքներու միջեւ եւ քաղաքացիներու ընտրութիւնը իրենց նախընտրածներուն միջեւ ։ Ինչ կը վերաբերի ինծի ։ Ոչ կուսակցութեան մը մարդն եմ , ո՛չ ալ կուսակցութեանց խմբակցութեան մը մարդը , պայքարի մարդն եմ ։ Ի՞նչպէս ընտրել Հանրապետութեան նախագահ մը ։ Եթէ լաւ հասկցայ Զօր. տը Կոլը , ոչ աջէն պէտք է ընտրել , ոչ ձախէն , ոչ կեդրոնէն ։ Հանրապետութեան նախագահը , քաղաքացիներու մասնաւոր ոչ մէկ դասակարգին արտայայտութիւնը պէտք է ըլլայ ։ Այն ատեն , ուստի՞ , կը փնտռեմ ։ Հարկ է արդեօ՞ք զայն տանիլ արքայական Տան կամ Բուշիկոռ տան մէջ , կամ [illegible] ։

Եւ Միթրան կ'եզրակացնէ .— « Այն պահուն երբ ձեզ կը ձգեմ , մէկ կողմ ձգելով աւելորդ բաղդատութիւնները , անցած պայքարները , պահելով պատասխանատու մարդու մը հաւատոյ հանգանակը, ծառայելու ֆրանսական Հանրապետութեան , այն ատեն նայինք մեզ առջեւ , հաւատանք մենք մեզի , հաւատանք մեր երկրին ապագային , հաւատանք մեր սահմանած քաղաքականութեան ։ Եւ այս իրիկուն պիտի տեսնենք , այնքան ցաւերէ ետք եւ այնքան աշխատանքի առջեւ, որ ճամբան դեռ այնքան երկար է , բայց նաեւ այնքան գեղեցիկ է նոյն քայլով յառաջանալ ։ Խորհինք , Ֆրանսուհիներ եւ Ֆրանսացիներ , թէ այլեւս կարելի է , եթէ կը հաւատանք , գոչել՝ կեցցէ՛ Հանրապետութիւնը եւ կեցցէ՛ Ֆրանսան »։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ Վիէթնամի նախագահը՝ Հօ Շի Մինհ յայտարարեց թէ պատրաստ է բանակցութիւններ վարելու Միացեալ Նահանգներուն հետ , խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար Վիէթնամի մէջ ։ Հօ Շի Մինհ կ'ըսէ թէ կ'երթայ որեւէ տեղ , ոեւէ մէկուն հանդիպելու համար ։ Այս հրաւէրը եղած է Ամերիկայի ՄԱԿի ներկայ նախագահ Ֆանֆանիի խողովակով ։ Նոյն խողովակով , ամերիկեան Արտաքին նախարարութիւնը պատասխանած է որ Միացեալ Նահանգները պատրաստ են առանց նախապայմանի բանակցութեանց, սակայն եթէ կոմունիստները նոււազում մը կամ դադրում մը կարգադրուի բանակցութիւններէն առաջ , բացայայտ է որ ասիկա պէտք է ըլլայ արդար եւ փոխադարձ հիման վրայ ։ Ուաշինկթընի համար Հօ Շի Մինհի յայտարարութիւնը շատ համոզիչ չէ ինչ կը վերաբերի բանակցութեանց անկեղծօրէն խաղաղութիւն վերահաստատելու համար ։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ կառավարական տագնապը անխուսափելի կը նկատուի ։ Երեք նախարարներ արդէն իրենց հրաժարականը ներկայացուցած են ։

ԾՆՈՒՆԴԻ տօներուն առթիւ, Պերլինի Ամօթի Պատը պիտի բացուի մինչեւ Յունուար 2 ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ մամուլի «Թ.սս» գործակալութիւնը առաջին անգամ ըլլալով, արձագանգ կը հանդիսանայ Պումեդիէն – Բրեժնեւ խօսակցութեանց ։ Ալժերիոյ նախագահը հրաժարած է Պաքու երթալէ եւ նախատեսուած ժամանակէն աւելի առաջ, Ալժէ կը վերադառնայ ։

ՄԱԿ–ի քաղաքական յանձնախումբը 47 ձայնով (դէմ եւ 51 ձեռնպահութիւն) բանաձեւ մը քուէարկեց որ կը հաստատէ .— « Կիպրոսի Հանրապետութիւնը, իբրեւ հաւասար իրաւունքներով անդամ ՄԱԿի, իրաւունք ունի վայելելու, համաձայն Ուխտին, բացարձակ գերիշխանութիւն մը եւ ամբողջական անկախութիւն մը, առանց օտար միջամտութեանց »։ Բանաձեւը ներկայացուցած էին 32 երկիրներ, մեծ մասամբ ափրեւասիացի ։ Թուրքիա դէմ քուէարկեց ։

ԹԻԹՕ ՇԻՓԱ, ծանօթ թենորը մեռաւ առջի օր, Նիւ Եորք ։ Իտալիոյ Հանրապետութեան նախագահը՝ Սառակաթ ցաւակցական հեռագրով մը կը նշէ թէ «Իտալիա , Թիթօ Շիփայի մահով , կորսնցուց մեծագոյն երգիչներէն մէկը » ։ Ծնած էր 1889ին եւ ասպարէզը սկսած Թրավիաթով ։

ՊՐԻԺԻԹ ՊԱՐՏՕ արտակարգ ընդունելութեան արժանացած է Նիւ Եորք , ուր գացած էր ներկայացնելու իր վերջին ֆիլմը՝ Վիվա՛ Մարիա ։ Պատասխանելով լրագրողի մը որ կ'ուզէր գիտնալ թէ համաձայն է՞ «սեռին համաշխարհային խորհրդանիշն ըլլալու» , դերասանուհին պատասխանած է «կ'ուզեմ ես ըլլալ » ։

ՆՈՐՈԴՈՄ ՍԻԱՆՈՒՔ իշխանը յայտարարած է Փնոմ Փէնհ խօսած մէկ ճառին ընթացքին թէ մերժած էր ժողովրդական Չինաստանի առաջարկը՝ դրամական օժանդակութիւն մը ընելու Քամպոճի ։

ԻՎՐԻԻ մէջ գողութիւն մը տեղի ունեցած է Ուրբաթ առաւօտ , 167 քիլօ ոսկի գողցուած է ։

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

«ԹՈՒՐՔ ԳԼՈՒԽԸ ՊԷՏՔ Է ԻՒՐԱՑՆԷ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ »

Պոլսոյ թրքական թերթերը կը գրեն թէ վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ Թուրքիոյ թէքնիք հետազօտութեանց ընկերակցութեան խորհուրդին ու պետական ջուրի գործերու շրջանային տնօրէններու հաւաքոյթին ընթացքին երկու ուղերձ արտասանեց եւ ըսաւ թէ Թուրքիա պահեստի ելեկտր. ուժի տեսակէտով տագնապ կը կրէ .

— « Այսօր Թրակիա մթութեան մէջ է ։ Այսօր Սեւ Ծովեան շրջանը, մեծ Մէնտէրէսի աւազանը մթութեան մէջ է ։ Ձեր հօրեղբայրները շատ լայն բանեցէք որպէսզի տարիներով եւեւ նայելով չափսոսաք որ այս թախծոտ երկրին համար ինչու այսքան քիչ բան ըրած էք ։ Եւ գիտցէք որ ձեր պարտականութիւնն է ոչ միայն ներկայ աղբիւրները բանեցնել, այլեւ նոր աղբիւրներ գտնել, այսինքն նոր ֆէպանները կառուցանել ։

« Նկատելով որ անջրպետի դարաշրջանը թեւակոխած երկիրներուն տարբեր ձեւով պիտի չկարենանք հասնիլ, մեր երկրին վերականգնումի թափը շատ աւելցնելու ենք ։Մեր ժողովուրդին տառապանքներուն համար ոչ թէ վազանցուկ, այլ իրական միջոցներ գտնելու ենք ։ Ասիկա քաղաքակրթութեան պայքար մըն է ։ Թուրք գլուխը պէտք է իւրացնէ արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը (ԽՄԲ.— Եավա՛շ եավա՛շ) ։ Անպայման պիտի հասնինք նպատակին ։ Չենք կրնար արտօնել որ Թուրքիա աղքատ երկիր մը մնայ ։ Ոչ մէկ սիրտ կրնայ յօժարիլ ասոր ։ Թուրքիոյ համար ցարդ եղած գործերը քիչ են ։ Հարաւ արեւելեան Անատոլու, կեդր. Անատոլու ու Սեւ Ծովեան շրջանները մասնաւորաբար չահագործութեան կը կարօտին ։ Տիգրիսի ու Եփրատի միջեւ տասը միլիոն հող ու հինգ հարիւր հազար հողի կը գտնուի ։ Եփրատ գետը ամէն տարի միլիոնաւոր թոն ջուր կ'առնէ կը տանի » ։

ԱՅԱ – ՍՈՖԻԱՅԷՆ ԷՋԱ՞Ն ԹԷ ԴՕՂԱՆՋ

Այա – Սոֆիան մզկիթի վերածելու մասին ուղղուած հարցապնդումի մը պատասխանելով՝ պետական նախարար Սէզկին յայտարարեց այս խնդիրը կը քննուի կառավարութեան կողմէ ։

Հարցապնդումի հեղինակ Սամի Պինիճիօղլու (Միլլէթական) յայտնեց թէ ամբողջ ազգը կը բաղձայ Այա Սոֆիան վերածել մզկիթի ։ Ասոր վրայ Հալքեան չարքերէն ապաղակեցին. «Այդպիսի բան չկայ» ։ Պինիճիօղլու պատասխանեց «Ըստ ձեզի չկայ, բայց ազգը կ'ուզէ »։ Այս խօսքերը Ատալէթական երեսփոխաններուն կողմէ ծափահարուեցան ։

Պինիճիօղլու ապա շեշտեց թէ ազգ մը բարոյական արժէքներով կ'ապրի , հետեւաբար Թուրք ազգն ալ պէտք է բարոյական արժէքներու կարեւորութիւն ընծայէ , եւ շարունակեց .— «Քրիստոնեայ աշխարհի համակրելի երեւալ ուզելով իսլամական աշխարհը կորսնցուցինք ։ Կիպրական կնճիռին մէջ ո՞ր քրիստոնեայ պետութիւնը մեզի զօրավիգ եղաւ ։ Մեր հողերուն վրայ սմսեղուկ գործունէութիւն ցոյց տուող քաղաքական օճախի փոխակերպուած պատրիարքարան մը կայ ։Եթէ Այա – Սոֆիան արտաքին նկատումներով չենք կրնար վերբացել , ասիկա Թուրք ազգին գերիշխանութեան վիրաւորանք է ։ Աթաթիւրք այն օրուան պայմաններուն ներքեւ ըրած էր թանգարանի վերածել ։ Եթէ Աթաթիւրք ողջ ըլլար , շատոնց կը լսէր էզանի ձայները ։ Ատենը եկած է ի դերեւ հանել յոյսերը անոնց որ կ'ուզեն զանդակի ղօղանջներ լսել Այա Սոֆիայէն » ։

Ատալէթի խորհրդարանական խմբակին երէկուան նիստին Կարսի երեսփոխան ճէլալ Նուրի Քոչ խօսելով հարց տուաւ. «Դեռ ի՞նչ բանի կը սպասենք Այա Սոֆիան պաշտամունքի առջեւ բանալու համար» ։

Քոչ պահանջեց որ կառավարութիւնը ամենակարճ ատենէն պատրաստէ այն որոշմնագիրը, որ պատմական Այա Սոֆիան վերաբանայ պաշտամունքի առջեւ ։ Քոչ ընդգծելով որ ազգայնական երիտասարդութիւնը եւ Թուրք ժողովուրդը կը պահանջեն իբրեւ մզկիթ գործածել Այա Սոֆիան , ըսաւ. «Ատալէթական կառավարութեան պարտքը պիտի ըլլայ այս որոշումը որ պիտի տրուի » ։

Ատալէթական երեսփոխանները ջերմօրէն ծափահարեցին Քոչը ։

Մակ ընդհ. ժողովին քաղաք. կոմիտէն այս վերջին օրերուն զբաղեցաւ Կիպրոսի թնճուկով ։

Խորհ. պատուիրակ Ֆէտէրէնքօ առաջարկեց թողուլ որ «Կիպրական խնդիրը Կիպրացիներուն կողմէ լուծուի , պայմանաւ որ կղզիին երկու հաւաքականութեանց բոլոր իրաւունքները պաշտպանուին ու կղզին պահպանուի իբրեւ կատարելապէս գերիշխան հանրապետութիւն մը » ։

Խորհ. պատուիրակը, ընդգծելով որ կիպրական խնդիրը կարելի է լուծել առանց դուրսէն միջամտելու հաշտարար կերպով , իրաւունքին եւ ապատութեան սկզբունքները յարգելով , ըսաւ.—

« Կիպրոսի ներքին գործերը միայն Թուրք եւ յոյն հաւաքականութիւնները կրնան լուծել ։ ՄԱԿ պէտք է երաշխաւորէ գոյատեւումը գերիշխան Հանրապետութեան , ուր պիտի պաշտպանուին երկու հաւաքականութեանց իրաւունքները» ։

Ֆէտէրէնքօ լուծման համար հիմնական պայման նկատեց յարգել Ապահովութեան Խորհուրդին վերջին որոշումը , որ կողմերը կը հրաւիրէր կացութիւնը վատթարացնելու կոչուած վերաբերումներէ խուսափիլ » ։

Երրորդ ճառախօսը եղաւ Իրանի պատուիրակը որ , շեշտելով թէ Կիպրոսի համար խաղաղ ու երկու հաւաքականութեանց շահերը նկատի առնող բանաձեւ մը միայն կրնայ քուէ տալ, յայտնեց թէ Աֆղանիստանի , Իրաքի , Սաուտական Արաբիոյ ու Լիպիոյ կողմէ պատրաստուած բանաձեւին զօրավիգ պիտի ըլլայ ։ Այդ բանաձեւը կը նախատեսէ երաշխաւորել Կիպրոսի անկախութիւնը , գերիշխանութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը ։

Եգիպտոսի պատուիրակն ալ Մակարիոսի թէզը պաշտպանելով պահանջեց Կիպրոսի կատարեալ անկախութիւն տալ, խնդրելով ջնջել օտար խարիսխները՝ պնդելով որ ներկայ համաձայնութիւնները գաղթարարութեան շրջանի մնայուկներն կը կրեն ։

Ֆրանսական պատուիրակն ալ թրքական թէզին ի նպաստ արտայայտուեցաւ , պահանջելով ամէն բանէ առաջ հաշտութեան եզր մը գտնել Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ ։

Ամերիկեան պատուիրակը կողմերը հրաւիրեց հրաժարիլ տագնապ լուծելու համար ուժ գործածելու սպառնալիքէն , պահանջեց բանակցութեամբ լուծել խնդիրը , շեշտելով որ ՄԱԿի ընդհ. ժողովը այս մասին կանխակալ որոշումներ չի կրնար տալ եւ կողմ բռնել ։

ԽՈՐՀ. ՀՐԹԻՌՆԵՐ ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՄԱՐ

Պոլսոյ թրքական թերթերը կը գրեն թէ Կիպրոսի կառավարութիւնը որոշած է Կիպրոս փոխադրել այն հակօդային հրթիռները, որոնք Խորհ. Ռուսիոյ կողմէ տրուած են եւ 1964 Դեկտեմբերէն ի վեր Աղեքսանդրիոյ մէջ կը մնան ։ Ըստ յունական աղբիւրներու երեսփ. ժողովի նախագահ Քլերիտիս Միացեալ Արաբ Հանրապետութիւն այցելելով անհրաժեշտութիւնով հրթիռներու փոխադրութեան համար տեսակցած է եգիպտացի վարիչներուն հետ ։

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ԻՐ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

ԺԹ.

Հայոց դարձին (*) պատմութեան մէջ երկար վէճերու նիւթ է դարձած թուականի հարցը, բայց գրեթէ երբեք չէ ուսումնասիրուած դարձին քաղաքական պատճառաբանութիւնը : Ագաթանգեղոսի բերած վիպային հէնքը այնքան շլացուցած է միտքերը, որ վերաքննութեան կամ հետազօտութեան փորձ չէ կատարուած այլեւս :

Եւ սակայն Հայոց դարձին (Գրիգոր) եւ հանգանակին (Արիստակէս) պատմութեան մէջ յոյժ կարեւոր է քաղաքական պատճառաբանութիւնը (Տրդատ) :

296 թուականին՝ Դիոկղետիանոս կը գտնուի Անտիոքի մէջ, ուր յարձակողական մը կը պատրաստէ Հայաստանի վրայ, որ ենթարկուած է պարսկական զէնքերու տիրապետութեան : Հռովմէական բանակը կը յանձնէ Գաղերիոսի, որ Կալլինիկումի մօտ (այժմ Ռաքքա) կ'անցնի Եփրատը եւ կը նետուի պարսկական հեծելազօրքին վրայ: Հռովմէական բանակին մէջ կը գտնուի նաեւ Տրդատ : Զարաչար կը պարտուի Գաղերիոս եւ մեծ կորուստով կը վերադառնայ ետ: Վիրաւորուած է Տրդատ, բայց հակառակ վէրքերուն՝ «առեալ զերիվարն, եւ զասպազէնն նորին եւ զիւր զառնազէնն կապեալ ի թիկունս, ի վերայ մկանանցն, ի լող անցանէր ընդ գետն Եփրատ» (Ագաթ. ԺԹ.):

Գաղերիոս կը ներկայանայ Դիոկղետիանոսի, որ սաստիկ զայրացած՝ կը հրրամայէ հետիոտն քալել առջեւէն, զօրքին առջեւէն :

Եւ սակայն պէտք էր գրաւել Հայաստանը, ուրիշ խօսքով՝ հեռացնել պարսկական ճնշումը: Հայերը եւս, յաւիտենապէս արեւմտեան թրոփիսմով տարուած, գաղտնօրէն թեւ կ'երկարէին Հռովմայեցիներուն: Երկու հայ իշխաններ, Արշաւիր եւ Անդովկ. կը թելադրեն յարձակողականը կատարել ոչ թէ հարաւային տափաստաններն ի վեր՝ մտնելու համար Հայաստան, այլ հիւսիսային լեռնոտ շրջաններէն, ուր չէր կրնար խաղալ պարսկական հեծելազօրքը: Հայ առաջնորդներուն հետեւելով՝ Գաղերիոս, կաղամբ վաճառողի պէս ծպտուած, կ'ուսումնասիրէ ճամբան: Յետոյ այդ ճամբով կը յարձակի Պարսիկներուն վրայ, լուծելով իր պարտութեան վրէժը : Ծանըր, շատ ծանր էր Պարսիկներուն կրած պարտութիւնը :

Այս յաղթանակէն ետք հաշտութեան դաշինք կը կնքուի Հռովմայեցւոց եւ Պարսից միջեւ: Դիոկղետիանոս թագաւոր կը նշանակէ Տրդատը, որ իր քաջագործութիւններով (ճոխ աւանդութիւններ կուտան մատենագիրները) դարձած էր կեսարին սիրելի :

Տրդատ կը մտնէ Հայաստան, Թագաւոր Հայոց :

Սիրաշահելու համար քրմական դասը, որ երկպետութիւն էր ստեղծած, երկրին երկրորդ տէրը դարձած, նախ կ'օգտագործէ քրիստոնեաները այն ձեւով, ինչպէս էր Հռովմէական սովորութիւնը՝ գերիները նետել գազաններու առջեւ, կրրկէսներու մէջ: Այս անգամ գերիները քրրիստոնեաներն էին, գազանները՝ քրմապետներուն խիղճը :

Արդարեւ, քրիստոնէութիւնը յամրօրէն թափանցեր էր Հայաստանի մէջ ասորական քարոզութիւններով, «սկսել էր տարածուել հարաւային Հայաստանում եւ Տարօնում, հաւանօրէն Գ. դարի սկիզբներում կամ թերեւս արդէն Բ. դարի վերջերում» (Մանանդ, Բ. 124):

Ամէնէն վայրագ հալածանքներէն ետք, որոնց ենթարկուեցան քրիստոնեաները առաջին առթիւ, երբ ամրացած էր իր դիրքը եւ այլեւս երկրին ռազմագիտական կէտերը իր ձեռքը, Տրդատ ձեռնարկեց այն ծրագրին, որուն համաձայն՝ բաւական չէր գրաւել երկիր մը քաղաքական տեսակէտով միայն, այլ եւ հարկ էր — եւ Հռոմ այդ էր որ կը պահանջէր — գրաւել կրօնական խորութեամբ : Այսինքն, Հայաստանը ազատագրել Պարսկաստանի կրօնական թափանցումէն կամ ճնշումէն : Երկրի մը կատարեալ տիրապետութեան համար մեծագոյն զէնքն էր կրօնքը, — ատոր համար էր որ թագաւորները աստուած կը հռչակուէին (Օգոստոս եւս, այդ աւանդութեամբ, Քրիստոս, այլ խօսքով Թագաւոր անուանուեցաւ), կեսարները՝ քրմապետ, — յետագային ասկէ՝ սեզարոփափիզմը: Տրդատ, իրական տիրապետութիւն մը հաստատելու համար երկրին մէջ, ծրագրեց տապալել հին կրօնքին ծառը, որուն արմատները դուրսն էին, տալ նոր կրօնք մը՝ պետական ցանկութիւններու տեսակէտով դեռ անմեղ, — ուստի քանդեց մեհեանները, հալածեց քուրմերը, մինչեւ անգամ ներքին պատերազմի մը ձեւը տալով իր արիւնահեղ պայքարին՝ ընդդէմ Վահեվահեան հարստութեան, այս անգամ քրիստոնեաներուն տալով զէնքը :

Յաղթանակը պսակուեց անշուշտ, բայց ընդդիմութիւնը տեւեց երկար ատեն՝ երբեմն կաթողիկոսներու սպանութեամբ, (Տրդատի մահն ալ ոմանք կը վերագրեն այդ ընդդիմութեան, բայց վերապահութեամբ):

Հայաստան այս ընթացքով եւ արեան ճամբով կը հեռանար պարսկական ազդեցութենէն եւ կը կապուէր Հռոմի, կը դառնար «դաշնակերտ կեսարներու», (այս պարագան շատ է ուսումնասիրուած, բայց դեռ կարօտ նորագոյն ուսումնասիրութեանց):

Այս պայմաններուն տակ, երբ կը գումարուէր Նիկիոյ ժողովը, զարմանք պիտի չպատճառէր, եթէ հայ եպիսկոպոս մը երթար Նիկիա, մասնակցելու համար «տիեզերական ժողովին»:

Բայց տեսէք թէ ի՛նչ էր պատահած :

Մաքսիմինոս Դայա, արեւելքի կայսրը, պատերազմ յայտարարած էր Հայոց դէմ, պատերազմ մը, որ զարմանք ու ցաւ պատճառած է Եւսեբիոս Կեսարացիի, երբ իբրեւ կշտամբանք կը գրէ. «Յարեաւ եւ պատերազմ ի բռնաւորէն (Մաքսիմինոս Դայա) ընդդէմ Հայոց, որք ի սկզբանէ անտի բարեկամք եւ մարտակիցք էին Հռոմայ» (Պատմ. Եկեղ. Թ. 8), պահանջելով որ Հայաստան հրաժարի քրիստոնէութենէն եւ, այսպէս, թշնամացնելով Հայերը :

Արիւնահեղ կռիւներ տեղի ունեցան հռովմէական եւ հայկական բանակներուն միջեւ, ու թէեւ այս զազրելի կայսրը պարտուեցաւ, յետագային եւս 313 թուականին անձնասպանութեամբ, Տարսոնի մէջ, վերջ տալու իր կեանքին, բայց եւ մեռած էր Տրդատի պաշտպանը, Դիոկղետիանոս : Կ'ուզեմ ըսել թէ թշնամութիւն ստեղծուած էր ընդմէջ Հայոց եւ «Հռոմոց»:

Ճիշդ է թէ Մաքսիմինոս Դայա կայսեր մահէն ետք՝ Արեւելքի կայսր դարձած էր Լիկինիանոս, որ բարեկամն էր Տրդատի, միասնաբար կռուած էին Պարսիկներուն դէմ՝ Եփրատի վրայ, երբ վիրաւորուած, ձիուն ասպազէնն ալ շալկած, խեղճ կենդանին կողքին առած, լողալով անցաւ գետէն : Բայց այն ատեն քրիստոնեայ չէր Տրդատ : Ոչ մէկ վկայութիւն ունինք թէ Լիկինիանոս եւ Տրդատ կը շարունակէին իրենց բարեկամութիւնը, երբ առաջինը դեռ կը շարունակէր քրիստոնեաներու հալածանքը՝ կայսր դառնալէ ետք, իսկ երկրորդը՝ կը պաշտպանէր քրիստոնեաները՝ թագաւոր դառնալէ ետք: Դեռ աւելին.— Լիկինիանոս իր յաղթական պատերազմէն ետք, երբ իջաւ մինչեւ Կիլիկիա և բնաջնջեց Մաքսիմինոս Դայայի ամբողջ գերդաստանը, յանկարծ իր մէջ անձեցաւ անպարտելի ցանկութիւն մը, անխոստովանելի փառասիրութիւն մը, — դառնալ «տիեզերակալ», հռովմէական բացառութեամբ :

Ու վերադարձաւ Բիւթանիա, գնաց մինչեւ Միլան, ուր նոյն տիեզերակալութիւնը կ'որոճար Կոստանդիանոս՝ շարաշար պարտութեան մը մատնելէ ետք Մաքսենտիոս կայսրը, Միլվիուսի կամուրջին տակ խեղդուած, (Կոստանդիանոս ջրմոյն մեռած կայսրը գետէն հանելով գլխատած ու գլուխը ղրկած էր Հռոմ):

Երկու ախոյեանները, Կոստանդիանոս եւ Լիկինիանոս, երկուքն ալ իրենց մըրցակից կայսրերուն գլուխը կերած, այժմ կ'որոճային այն մասին թէ ո՛վ պիտի ուտէ միւսին գլուխը : Եւ, կարծես վերար կչռելու համար իրարու մօտ եկած, բարեկամութիւն կը կնքեն, թողլով ժամանակը իրրեւ իրաւարար : Կոստանդիանոս իր քոյրը կնութեան կուտայ Լիկինիանոսի, եւ այս հարսանեկան մթնոլորտին մէջ՝ երկու կայսրերը, միասնաբար, նոր դաշնակիցներ ճարելու նպատակով կարծես՝ բարեկամութի՛ւն կը յայտարարեն քրիստոնեաներուն ու կը ստորագրեն Միլանի հռչակաւոր հրովարտակը :

Այնուհետեւ Լիկինիանոս կը վերադառնայ Արեւելք : Զգուշաւոր դաւադրութիւն մը կը սարքէ, բայց չի յաջողիր : Իսկ երբ Կոստանդիանոս կը քալէ Թեսաղոնիկէի վրայ, իբր թէ պաշտպանելու համար կայսրութեան Դանուբեան սահմանները, կը ծագի պատերազմը երկու ախոյեաններուն միջեւ : Լիկինիանոս կը պարտուի, կը նահանջէ, կ'անցնի Վոսփորը, դարձեալ կը կռուի ասիական հրուանդանին բարձունքներուն վրայ, — Հայաստանէն ոչ շատ հեռու :

Ի՞նչ կ'ընէր Տրդատ : Եթէ բարեկամ էր Լիկինիանոսի, շարժման մէջ կը դնէր հայկական բանակը, այն ուժը որ պարտութեան մատնած էր Մաքսիմինոս Դայան :

Լուռ մնաց Տրդատ : 323 թուականին աշնան՝ ինկաւ նաեւ Լիկինիանոս : Երկու տարի ետքը՝ Նիկիոյ ժողովը :

Որեւէ վկայութիւն չունինք դարձեալ թէ Հայաստան մտած էր հռովմէական կայսրութեան ծիրին մէջ: Ճիշդ է, մեր մատենագիրները Հռոմ կը տանին Տրդատը՝ դաշինք կնքելու համար կեսարին հետ, բայց կը շփոթեն Տրդատ Առաջինը Տրդատ Երրորդին հետ :

Ահա՛ թէ ինչո՛ւ կը կասկածիմ որ Տրրդատի Հայաստանը ներկայացուցիչ ղըրկած ըլլայ Նիկիոյ ժողովին :

Դժուար է քալել մեր պատմիչներուն հակասութեանց արտին մէջ : Մանաւանդ Ագաթանգեղոսի վկայութեանց հետքերուն վրայ, դատարկ դարձած կարծես :

Վերջերս յունարէն արձանագրութիւն մը գտնուեցաւ Գառնիի մէջ : 1946ին Յ. Մանանդեան հրատարակեց ուսումնասիրութիւն մը այդ մասին, Գառնիի յունարէն արձանագրութիւնը եւ Գառնիի հեթանոսական տաճարի կառուցման ժամանակը: Մանանդեան եւ այլ բանասէրներ կապ մը կը տեսնեն այս արձանագրութեան եւ Խորենացիի հետեւեալ վըկայութեան միջեւ, «Զայսու ժամանակաւ (այսինքն այն ժամանակ՝ երբ Արիստակէս վերադարձեր էր Նիկիայէն) կատարէ Տրդատ զշինուած ամրոցին Գառնոյ ...», յունարէն արձանագրութեամբ մը (Բ. 90):

Ոմանք այս շինութիւնը կը համարեն հեթանոսական տաճար կամ մեհեան :

Գրիգոր Լուսաւորիչ, Արիստակէս հանգանակարեր եւ Տրդատ... հիմնադիր նոր մեհեանի մը :

Ով որ կրնայ՝ թող լուծէ :

Անցնինք հանգանակին քննութեան :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) ԺԴ. յօդուածով (տես Յառաջ, 13 Հոկտեմբեր) տուած էի «դարձ» բառին լեզուաբանական եւ աստուածաբանական բացատրութիւնը: Ջեռքս նոր անցաւ O –

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԸ՞Ր ԿԸ ԳՐԷՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

Հակառակ այս բողոքագրին, Հայերը շարունակեցին սակայն իրենց յարձակումները : 1920 Սեպտեմբեր 24ին ալ Կոտայքի եւ Պարտէզի շրջաններուն մէջ հայկական զօրագունդերը կանոնաւոր յարձակողականներ ի գործ դրած ըլլալով, պատերազմական վիճակ ստեղծուած եղաւ Թուրք եւ հայ կառավարութիւններու միջեւ :

28 Սեպտեմբերին, Թրքական զօրքը հակայարձակողականի անցաւ եւ Սեպտեմբեր 29ին գրաւեց Սարըղամիշը, Սեպտեմբեր 30ին ալ Մարդանակ եւ Լալողլուի շրջանները ետ առաւ Հայերու ձեռքէն :

Կարգ մը նկատումներով, Թրքական բանակը Սեպտեմբեր 30էն մինչեւ 22 Հոկտեմբեր մնաց իր գրաւած այս դիրքերուն վրայ, իսկ 30 Հոկտեմբերին ալ Կարսը գրաւելէ ետք սկսաւ յառաջանալ Արփաչայի ուղղութեամբ, տեղ – տեղ յայտնուող դիմադրական փորձերը չէզոքացնելով :

ՍԱՏԻ ՊՈՐԱՔ – «ՀԱՊԷՐ»

Հայերը, Նոյեմբեր վեցին հաշտութիւն առաջարկեցին եւ երկու Դեկտեմբերին ստորագրուեցաւ Կիւմրիի (Ալեքսանդրոփոլ) դաշնագիրը : Այս դաշնագրին հիմամբ ալ, Կարսը, որ 1877ին Օսման- եւ ռուս պատերազմով գրաւուած էր թշնամիին կողմէ, վերստացուեցաւ եւ կցուեցաւ հայրենական հողերուն :

ԵՐՐՈՐԴ ՄԻՋԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆՊԱՏԱԿԸ՝ ԹՈՒՐՔԻԱՆ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐԱՑՆԵԼ

Ինչպէս յարգելի Ճէպէսոյ ալ կը գրէ իր յիշատակներուն մէջ, երբ Թուրքերը ամէն ձիգ կը թափէին ցարերու օրով ցանուած Թուրք-ռուս թշնամութեան սերմերը փճացնելու համար, Ռուսերը, ընդհակառակն, թափ կուտային իրենց համայնավարական աշխարհակալական քաղաքականութեան եւ այսպէսով, տեսակ մը շարունակողը կը հանդիսանային ցարերու աշխարհակալական գաղափարաբանութեան :

Բոլշեւիկները, մինչ մէկ կողմէ կը ջանային Արեւելեան նահանգներէն հողամասեր փրցնել Հայաստանի համար, միւս կողմէ ալ ծրագրեալ աշխատանք կը տանէին Անատոլուն համայնավարացնելու հեռանկարէն թելադրուած :

Նոյնիսկ, Երրորդ Միջազգայնականին մէջ, գաղտնի որոշում առնուած էր Ուկրայնիոյ օրինակով, Թուրքիան ալ համայնավարացնելու եւ զայն Խորհ. Համադաշնակցութեան մասնակից դարձնելու համար : (Ալի Ֆուատ Ճէպէսոյ, «Մոսկովեան Յուշեր, էջ 97):

1920 Սեպտեմբեր մէկին, Երրորդ Միջազգայնականի Երկրորդ Համագումարը տեղի ունեցած էր Պաքուի մէջ, ուր այս գաղտնի որոշումը բանաձեւուած էր հետեւեալ ձեւով. —

«Բարեկամ երեւալ յեղաշրջական Թուրքիոյ եւ օգնական ու օգտակար թըւիլ անոր, տապալելու համար իսլամական աշխարհը եւ օգտուելով Թուրքերուն Մահմետական աշխարհին վրայ ունեցած ազդեցութենէն, զայն միջոց գործածել Եւրոպացիներուն դէմ յեղափոխութիւններ կազմակերպելու, եւ ներկայացող այս առիթներէն ալ օգտուելով, անիրաւուածներուն եւ ճնշուածներուն տէրն ու պաշտպան ներկայանալ, Մահմետական երկիրներուն վրայ եւս ազդելու եւ անոնցմէ ներս թափանցելու համար» :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ԴԻՒՐԱԶԳԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

Այդ միջոցին, «Թուրք Ընկերվարական Կուսակցութեան» մէջ (Թիւրքիյէ Էշթիրաքիյուն Ֆըրքասը) որուն կեդրոնը կը գտնուէր Արեւմուտքի մէջ, անդամներ ունէր նաեւ Թուրքիա, ընդ որս օրուան ծանօթ դէմքերէն Էնվէր Փաշան :

Երրորդ Միջազգայինին Պաքուի մէջ գումարուած Երկրորդ Համագումարին իր մասնակցութիւնը կը բերէր նաեւ Էնվէր Փաշան :

Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողովը, իր կարգին, Մոսկուայի Թրքական պատուիրակութեան անդամներէն Տօքթ. Իպրահիմ Թալի – Էօնկէօրէնի պաշտօն յանձնեց նոյնպէս ներկայ գտնուիլ այս Համագումարին, դէտի հանգամանքով : Տրապիզոն նահանգի անունով կը մասնակցէին Հաֆըզ Մէհմէտ եւ երկրաչափ Ավնի Պէյ, իսկ Էրզրում նահանգի անունով ալ հազարապետ Արիֆ Պէյ, բոլորն ալ դէտի հանգամանքով :

(27 Շար.)

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ

ՄՈՒՇ

—o—

17 Յունիս 1964 Ուրբաթ

Կառքը երբեմն կը յառաջանայ անար – գել, երբեմն կ'ոստոստէ ։ Ես յիշատակ – ներուս հետ գլուխ գլխի, գանոնք յիշո – ղութեանս մէջ կը տեղաւորեմ, որպէսզի չկորսնցնեմ ․․․ ։

Գիշերուան տասնին Մուշ կը հասնինք ։ Յոգնած եմ ։ Պառկելէ պատ ուրիշ բանի մասին չեմ խորհիր ։ Յիշատակներով բեռնաւորուած, հին օրերու երանութեան երազով՝ անուրջներու աշխարհը ու ես կ'երթամ ․․․ ։

Վահուէտաին էֆէնտիի տան մէջ, արեւելեան սովորութեանց համաձայն, բազ – նիքը վառած էր ։ Բայց ես երկարատեւ ճամբորդութեան յոգնութենէն ուժասպառ, տեղական սովորութիւնն ու առողջապահական կանոնները անտեսելով, ճամբու փոշիներու աղտով անկողին մը – տեր էին ։

Առաւօտեան կանուխ ժամերուն, կազդուրուած կ'արթննամ ։ Մահճակալիս մօտ, երկու երիտասարդներ ձեռնածալ կը սպասեն՝ ինծի սպասարկելու համար ։ Երիտասարդները անգամ մը եւս կ'ըսեն, թէ բաղնիքը պատրաստ է գարձեալ ։ Լըւացուելէ ետք, գետինը ծալապատիկ կը ճաշենք ։ Միջոց մը բազմոցներու վրայ նստած կը խօսինք ։ Մեր գտնուած տունը Մուշի վերի Թաղն է եւ Հայոց Թաղը, մեր գտնուած տունն ալ Հայու մը կը պատկանի ։

Մուշ քաղաքը ձորի մը մէջն է ։ Վերի բարձունքին վրայ Մուշեղ Մամիկոնեանի բերդը կը գտնուի ։ Ձորին մէջէն գետ մը մեծ աղմուկով կը հոսի ։ Ձորին արեւելեան կողմի լանջքին վրայ այգիներ կան, իսկ արեւմտեան կողմը, տուներու շարքը մինչեւ դաշտը կ'երկարի ։ Վարի Թաղը Թրքական Թաղն է ։ Մեր իջեւանած տունը Հայոց Թաղին ամէնէն բարձր դիրքին վրայ կը գտնուի ։

Արեւուն առաջին ճառագայթներովը դուրս կ'ելլենք ։ Դէպի շուկան, փողոցներէ կ'անցնինք ։ Դարաւոր ծառեր մեզ կը բարեւեն ։ Գետն ալ հին երգը երգելով կ'անցնի, կ'երթայ Մեղրագետին կը պլլուի ․․․ ։

Առաջին այցելութիւնս կուտամ Ապահովութեան Տնօրէնութեան ։ Այցելութեանս նպատակը կը բացատրեմ ։ Տնօրէնը կ'ընդունի զիս ։ Քաղաքավարական ձեւակերպութենէ ետք, կ'անցնի պաշտօնական գործողութեան ։ Անձնագիրս կ'ուզէ ։

Անձնագրիս քննութեան ընթացքին, Պ. Տնօրէնը մտածումի կը տարուի ։ Եւ ապա քիչ մըն ալ զարմանքով՝ կը հարցնէ ․

— Հայերու մէջ այսպէս անուն չկայ, այս ի՞նչ կը նշանակէ ․․․ ։

Ես ալ բացատրութիւն կուտամ ․

— Իմ աշխարհական անունս «Յաւակ» էր ․․․

Եւ ապա ինք կը սկսի բացատրել ․

— Այս «Յ» գիրը Թուրքերէնի մէջ չը – կայ ․․․

«Յ» գիրը այնքան հարազատ արտասանեց, որ Հայերէն գիտցող մը միայն կրնար ․․․ եւ սկսանք Հայերէն խօսիլ ։

Ապա, կուսակալ պէյին այցելեցի ։ Երիտասարդ ու լուսամիտ կուսակալը, Խոհէմ Բէճէպ Պօյան Պէյ, նոյնպէս ժըպտերես ու մտերիմ ընդունեցաւ զիս ։ Անոր ալ այցելութեանս նպատակը բացատրեցի ։

— Կուսակալ Պէյ, Հայրենակիցները գանձ փնտռելու համար պետութենէն արտօնութիւն առած են ։ Ես ալ ձեռքս փաստաթուղթեր ունիմ եւ իրենց հետ այս մասին պայմանագրութիւն կնքած ենք ։ Այսօր եկած եմ աշխատելու․ եթէ արտօնէք՝ պիտի աշխատիմ, թէ ոչ՝ Պոլիս կը վերադառնամ ․․․

Ան ինծի հաւաստիք կուտայ ․

— Տէր Հայր, քանի որ պետութիւնը ձեզի արտօնութիւն տուած է, մենք ալ պարտաւոր ենք ձեզի օգնելու ։ Վստահ կրնաք ըլլալ, ամէն կերպով պետական պաշտպանութեան տակ էք, կրնաք ապահով գտնալ ։

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՑ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

պէնի գիրքը, ամբողջովին (256 էջ) «դարձ» տարազին նուիրուած, ուր երկար ու խոր վերլուծումի մը ենթարկըւած է բառը Աստուածաշունչ Մատեանի, Պղատոնի, Իռենէոսի, Կղեմէսի, Որոգինէսի վկայութիւններով, — եբրայեբէնը՝ *շուպ*, յունարէնը՝ *էփիսթրոֆէ* ։ Օպէն սխալ կարդացած, սխալ գրած է եբրայերէնը, — կը գրուի ու կը կարդացուի *շուպ* ։ Առաջին տառը, *սին* կամ *շին*, ունի եռաժանիի մը պատկերը (փըռանսերէն՝ *ֆուռշ*, տառին անունն ալ, իբր բառ, այդ իմաստն ունի, կը նշանակէ նաեւ ակռայ), եւ երբ կէտ մը դրուի եռաժանիին ձախ ակռային վրայ՝ կը կարդացուի *սին*, աջ ակռային վրայ՝ *շին* ։ Վերջին տառն է *պէթ*, որ իբր բառ՝ կը նշանակէ տուն, ու կը կարդացուի *պէ* ։ Եբրայերէն լեզուի մէջ *շուպ* բառը երանգի խաղեր կը կատարէ ։ Օպէն մէկ առ մէկ քննած է Աստուածաշունչ Մատեանի մէջ բառին բայական եւ գոյական զոր – ծածութիւնները (բայականը աւելի քան 550 անգամ, հայերէնի մէջ՝ աւելի) ։ Այդ գործածութեանց մէջ ամէնէն յատկանշականն է․ «Դարձցի հողն յերկիր որպէս եւ էրն, եւ հոգին դարձցի առ Աստուած որ ետ զնա (*Ժող*․ ԺԲ․ 7) ։ Գոյական ձեւով․ «Դարձ հեթանոսաց» (Գործք, ԺԵ․ 3) ։

ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր մշակոյթի հնագոյն ճիւղերէն է հայ ճարտարապետութիւնը ։ Իսկական արուեստի արգասիք ըլլալով, հայ ճարտարապետական յուշարձանները երբեք չեն կորսնցուցած իրենց ներգործօն ուժը ։

Եւ այս որակին շնորհիւ է, որ անցեալ դարէն սկսեալ մեր ճարտարապետական արուեստը եւրոպացի եւ հայ մասնագէտներուն ուշադրութիւնը գրաւեց եւ անոնց մանրակրկիտ քննութեան առարկան դարձաւ ։ Այդ բազմակողմանի հետազօտութիւններուն շնորհիւ կարելի եղաւ Հայաստանի մէջ հիմը դնել ճարտարապետական յուշարձաններու ուսումնասիրութեան գործին, որուն հիմնադիրը հանդիսացաւ Թորոս Թորամանեան ։ Եւ երբ կազմուեցաւ Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիան, ակադ․ Յովսէփ Օրբելիի օժանդակութեամբ արուեստագիտութիւնը իր բնական տեղը գրաւեց անոր կազմին մէջ ։

Վերջին տասնամեակներուն արուեստի ուսումնասիրութիւնը Հայաստանի մէջ երկու ուղղութեամբ զարգացաւ, նախ՝ կազմակերպուեցան հնագիտական արշաւախումբեր (Կարմիր Բլուր, Արին – Բերդ, Գառնի, Դուին, Ամբերդ եւայլն), որոնք շահեկան յայտնաբերումներ կատարեցին եւ յետոյ՝ զուգահեռաբար ի մի բերուեցաւ այն մեծ նիւթը, որ արդէն կուտակուած էր եւ համակարգման կը սպասէր ։

Ահա այս կարգի ուսումնասիրութիւն է «Ակնարկ հայ ճարտարապետութեան պատմութեան» ստուար հատորը, մէկը՝ հայ արուեստի պատմութեան ակնարկներու քառահատոր մատենաշարէն, որուն հրատարակութեան գործին լծուած է Գիտութիւններու Ակադեմիայի Արուեստի հիմնարկութիւնը ։ 1963ին տպուեցաւ հայ երաժշտութեան պատմութեան ակնարկը, իսկ յաջորդաբար լոյս պիտի տեսնեն նաեւ հայ Թատրոնին եւ կերպարուեստին պատմութեան ակնարկները ։

Ցաւալի է միայն, որ հայ ճարտարապետութեան ամբողջական պատկերը ուրուագծող այս առաջին գիրքին տպաքանակը ընդամէնը 1500 օրինակ է, նուազագոյն քանակ մը, որ ոչ մէկ պարագայի տակ չի կրնար համապատասխանել եղած պահանջին ։

Այս գործը բաղկացած է եօթը գլուխներէ ։ Ներածութեան հեղինակը՝ Ա․ Սահինեան կը Թուէ հայ ճարտարապետութեան ուսումնասիրութեան պատմութիւնը և աղբիւրները եւ, կ'ընդգծէ, որ ճարտարապետական, շինարարական գործը հայկական լեռնաշխարհին մէջ սկսած է աւելի քան չորս հազար տարի առաջ ։

Հայ ճարտարապետութեան սաղմնաւորումին անշուշտ կարեւոր չափով նըպաստած են Հայասայի (Ք. Ա. 15–12րդ դար) եւ ապա Ուրարտուի (Ք. Ա. 9 – 6րդ դար) մէջ զարգացած մշակոյթները ։ Հայ ժողովուրդը, տեղական ցեղախումբերուն շինարարական աւանդութիւններուն հետ ժառանգած է նաեւ Հայասայի եւ Ուրարտուի կառուցողական արուեստները ։

Այս պարագան հաստատուած է միայն Ուրարտուի նկատմամբ, մանաւանդ վերջերս կատարուած յաջող պեղումներու հետեւանքով, ինչ կը վերաբերի Հայասային, անոր վերաբերեալ նիւթերը այնքան քիչ են, որ միայն ենթադրութիւններ կարելի է ընել ։

Յամենայն դէպս անվիճելի է այն իրողութիւնը, որ մէկուկէս հազարամեակ տեւող քաղաքաշինական եւ շինարարական արուեստը պէտք է ոչ միայն շարունակուէր, այլեւ զարգանար ։ Այդպէս ալ եղաւ ։ Զանազան վայրերու մէջ, ինը դար տեւող ժամանակաշրջանի մը մէջ (Ք. Ա. 6էն մինչեւ Ք. Ե. 3 դար) վեր խոյացան բազմաթիւ նոր քաղաքներ, պաշտպանողական հզօր կառոյցներ, մեծ բնակավայրեր եւ յուշարձաններ, որոնց յօրինուածքին եւ շինելակերպին մասին գիտութիւնը խիստ սահմանափակ տըւեալներ ունի, յաճախակի կրկնուող պատերազմներուն, ապատակութիւններուն պատճառած աւերներուն պատճառաւ ։

Միջնադարեան սկիզբը կը նկատուի հայ ճարտարապետութեան կազմաւորման շրջանը, երբ հայ ստեղծագործ միտքը կը սկսի փնտռել նոր գաղափարներ եւ նոր ձեւեր ։ Դ․ եւ Զ․ դարերուն վերջնապէս կը կազմուի հայկական ազգային ճարտարապետութիւնը ։

Է․ դարը հայ պատմական ճարտարապետութեան զարգացման ամէնէն ծաղկուն շրջանը կը նկատուի, երբ կը հասնի դասական արուեստի գերագոյն աստիճանին ։ Միջնադարուն սկիզբները համաշխարհային արուեստի ինքնուրոյն ոճերուն կողքին երեւան կուգայ, իր իւրայատուկ դիմագիծը ունեցող հայկական ճարտարապետական ոճը ։

Ներածականին մէջ Ա․ Սահինեան կ'ընդգծէ, որ «Հայ ճարտարապետութիւնը 4–7րդ դարերում սերտ շփման մէջ գտնուելով Սուրիայի, Միջագետքի, Բիւզանդիոնի եւ Կովկասեան ժողովուրդների համապատասխան արուեստների հետ, համարձակօրէն վերցրել է նրանցից այն, ինչը կը նպաստէր իր զարգացմանը (ճարտարապետական մանրամասնութիւններ, առանձին ձեւեր եւ մոթիֆներ), վերամշակել է, հարստացրել, տեղայնացրել ու ինքն էլ իր հերթին առատաձեռն բաժին տուել ուրիշներին» ։

Թ․ – ԺԱ դարերու հայ ճարտարապետութեան զարգացման մեծագոյն օճախը եղաւ Բագրատունիներու Թագաւորութեան մայրաքաղաքը՝ Անին ։ Այսպէս, ճարտարապետական – շինարարական միտքը Հայաստանի մէջ 10 – 11րդ դարերուն կը Թեւակոխէ նոր շրջան մը՝ ոճի նոր ուղղութեամբ մը, որ զարգացման մեծ Թափ ստացաւ յատկապէս 12րդ եւ 13րդ դարերուն, մասնաւորապէս Զաքարեաններու շրջանին ։

Ներածականը կը խօսի նաեւ կիլիկեան հայկական ճարտարապետութեան մասին ։

Ռ․ ԱՂԱԲԱԲԵԱՆ

«ՑԱՌԱԶ» ԻԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Արկածասէր զինուորականին հետաքրքրութիւնը արթնցած ըլլալով, ծերունին առաջարկը ընդունեցաւ եւ որոշեալ ժամուն Թիկնեղ ու հաւատարիմ խափշիկի մը հետ ժամադրավայրը հասաւ ։

Ցեղապետը ձի մը հեծած եւ երկու ձիերու ալ սանձերը բռնած, հոն իրեն կը սպասէր ։

— Հարիւր քայլ հեռուէն մեր ետեւէն եկուր, ըսաւ ծերունին խափշիկ հետեւորդին ։

Երեք մարդիկը երկու ժամ քառասմբակ յառաջանալով դաշտ մը հասան, որուն ետին լեռնաշղթայ մը կը բարձրանար ։ Դաշտը անցնելէ յետոյ կիրճը մտան ։

Հոն ցեղապետը բլրակի մը առջեւ իր ձին կեցնելով ըսաւ ․

— Կեցէք, հասանք ։

Զինուորականն ու ծերունին իրենց ձիերուն սանձը խափշիկ սպասաւորին յանձնելէ ետք նեղ շաւիղէ մը վեր ելլալով բլրակի մը գագաթը հասան ։

Ծերունի ցեղապետը հոն ինքզինքը հաւաքելով եւ բլրակին կուշտին վրայ բացուած քարայր մը ցոյց տալով, խեղդուկ ձայնով մը ըսաւ ․

— Հոս, այս մեծ ապառաժներուն տակ, երեք հարիւր յիսուն տարիէ ի վեր Թաղուած մնացած է Սուլթան Սէլիմ առաջինի անհատնում գանձը ․․․ ։

Սէնթ–Ֆուա այս խօսքերը լսելուն պէս տեղէն վեր ցատկեց ․․․ ։

Ան հինգ տարիէ ի վեր Ալժերիոյ մէջ մըտած զանազան կռիւներուն մասնակցած էր եւ ամէն տեղ այդ գանձին մասին խօսուիլը իմացած էր ։

Պատմուածին համեմատ, Թուրքերու Ալժերիա կատարած առաջին արշաւանքի միջոցին, Եավուզ (վայրագ) Սուլթան Սէլիմ առաջինի գանձը գաղտնի տեղ մը պահուած էր, բայց մարդ չէր գիտեր անոր տեղը ։

Սակայն իրականութեան մէջ, ինչպէս Սէնթ Ֆուայի, նմանապէս նաեւ բոլոր միւս Եւրոպացիներուն համար առանձ գանձ գոյութիւն չունէր ։ Ո՞ր Եւրոպացին կը հաւատար առանց առասպելներու ։

Զինուորականը շուզելով լսածին հաւատալ, Թերահաւատ լռութիւն մը պահեց, իսկ ծերունին շարունակեց ․

— Ես, Հաճի Մոհամէտ, մեծ մարգարէին համեստ աշակերտը, Կանաչ Ադամանդին պահապան կարգուած եմ ։

Սէնթ Ֆուա, աչքերը խոշոր խոշոր բացած, իր խօսակիցին երեսը նայեցաւ ։ Հաճի Մոհամէտ իր բարձր հասակը ցցեց ։ Դէմքէն յայտնի էր, որ ըսածները ճիշդ էին ։ Վստահելի նայուածքով մը զինուորականին կը նայէր ան ։

Սէնթ Ֆուա համոզուելով որ իր հետը խօսող արաբը ոչ խենթ էր եւ ոչ ալ խաբեբայ մը, կմկմաց ․

— Ինչո՞ւ այս գաղտնիքը ինծի յայտնեցիր ։

— Զաւակներս մեռան, աղջիկս քու գիրկիդ մէջ աւանդեց իր հոգին, պատասխանեց ծերունին ։ Զարդի միջոցին իմ ամէնէն հաւատարիմ ու ամէնէն քաջ պատերազմիկներս մորթուեցան ։ Ես ալ ծերացած եմ եւ Ալլահը մօտ օրէն իր քովը պիտի կանչէ զիս ․․․ ։ Իմ սիրելի աղջկանս ամուսինին, քեզի կուտամ այդ գանձը եւ իր գաղտնիքը ․․․ ։ Գիտցած եղիր, տղաս, որ աշխարհի մէջ ինչ որ ցանես, այն կը հնձես ․․․ ։ Այնիւ վերաբերմունք մը ունեցար մեզի հանդէպ, եւ արժանի ես այս գանձին ․․․ ։

Այս ըսելով, Եավուզ Սուլթան Սէլիմ առաջինի գանձերուն պահապանը ձեռքը կուրծքին տարաւ եւ լաթերուն տակէն կաշիէ շինուած փոկ մը քաշելով՝ ծայրէն կախուած առարկայ մը առաւ ու զինուորականին երկարեց ։

Անմիջապէս ծերունի ցեղապետին աչքն ու դէմքը փայփլիլ սկսան ։ Լուսնի լոյսին տակ, Հաճի Մոհամէտի ձեռքի առարկան այնպիսի կանաչ շողեր կ'արձակէր, որ զինուորականին աչքերը խըտղըտալ կը սկսէին ։

Սէնթ Ֆուա դողդոջուն ձեռքերով առաւ զայն ծերունիին ձեռքէն ։

Խոշոր ադամանդ մըն էր ան ։ Այնպիսի խիտ ու աչքերը կուրացնող շողեր կ'արձակէր, որ անկարելի կ'ըլլար անոր ծաւալն ու տարօրինակ ձեւը որոշել ։ Ութեւկէս սանթիմեթր երկարութեամբ եւ չորս սանթիմեթր հաստութեամբ երկար խորանարդաձեւ կտոր մըն էր ան, որուն երեսին վրայ, դէպի երկարութեանը, երկար եւ նեղ բայց իրարու անհաւասար ցոլարձակներ բացուած էին ։ Ասոնցմէ զատ, ադամանդին երկու ծայրերը կոնաձեւ ցոլարձակներ կային, որոնք մէկ ծայրէն միւսը մէկ միլիմեթր խորութիւն ունեցող եռանկիւն ուղղերով իրարու կը միանային ։ Երկու ծայրերը ճիշդ բուրգի մը ձեւըն ունէին ։

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար․)

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Անի Քորսաք (Պրիւսէլ) 100 փրանք կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին իր ամուսնոյն Գոնստանդէն Քորսաքի մահուան քառասունքին առթիւ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, Կիրակի Փետրուար 13ին :

×

Հ. Բ. Ը. Մ. տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20ին, Ժորժ Ե.ի սրահը :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 13ԻՆ

ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՓԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ :

×

Մուրատ - Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6ԻՆ

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝

ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Դպրոցասէրի ընդարձակ տարեկան հանդէսը Մարտ 28ին, Կիրակի օր :

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2·30, Սալ տը լա Շիմի :

×

ՎԻԷՆ.— Մանուկներուն օրը Յունուար 9ին, Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահին մէջ :

×

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 16ին Ազգային Տան սրահը :

×

Մանուկներու Օրը կը տօնուի Տէսինի մէջ Յունուար 9ին Շաբաթ երեկոյեան, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ (Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն) ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ 23 Յունուար, Ամպասատէօրի սրահին մէջ :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ֆ. — Շրջանակով 300 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9·)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի (26 Դեկտ.) Տօն Ս. Ստեփանոսի Նախավկային, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին եւ Սարկաւագաց ընծայարերում ժամը 11·30ին : Նոյն օրը հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյս մեծ բարերար ողբ. ՎԱՀԱՆ ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆԻ, հոգելոյս ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ եւ դպրապետ ողբ. ՅԱԿՈԲ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ ի յիշատակ : Կը խնդրուի սոյն երեք արժանաւորներու յիշատակը յարգել ներկայութեամբ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ

ՕՐԱՑՈՅՑ 1966

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի շրջանի :

Ապսպրանքներու համար դիմել՝

O. DJARAYAN

2, Place de la Corderie

13 MARSEILLE (7e)

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ՆԱՐԴԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Թիւ 1

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

(ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ապսպրանքներու համար դիմել հեղինակին ՅԱՌԱՋի խմբագրութեան հասցէով : Գինը 10 փրանք, փոստով՝ 12 փրանք : Գումարները ղրկել միայն մանտա-քարթով :

BAHADOURIAN

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈՒՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ

Եւրոպայի Մեծագոյն Արեւելեան վաճառատունը Բոլորովին նոր դրութեամբ

SELF SERVICE

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը հայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար : ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

Super-Alimentation

20, Rue Villeroy MO 32.10

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէր», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիլ», չոքոլա, «նուազէթ», «լոքում», «սարըղ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 - 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (բարավան եւ մոզա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «ղաչքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, եւայլն :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած) քերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տեւ եւայլն :

Stabilisation des Prix

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

*

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան եւ մասնաճիւղերու կողմանէ իրենց կայանի տասնամեակի առիթով եւ անոր ի նպաստ :

Հրաւիրուած է Լոնտոնէն Հայ Երիտասարդաց Միութեան Թատերախումբը, ներկայացնելու Գ. Սնդուկեանցի

ՊԷՊՕ

Հինգշաբթի 23 Դեկտեմբեր ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մէջ ժամը 20·30ին
Մէզոն - Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահը, Րիւ Ժան - Ժօրէս :

Երեքշաբթի՝ 21 Դեկտեմբեր ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ մէջ ժամը 20·30ին
Քաղաքապետարանի սրահը :

Կիրակի՝ 26 Դեկտեմբեր ԼԻՈՆԻ մէջ ժամը 15ին
6րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը, 58 Րիւ տը Սէզ :

Չորեքշաբթի՝ 29 Դեկտեմբեր ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ժամը 20·30ին
Թէաթր տիւ Ժիմնազ :

Հինգշաբթի՝ 30 Դեկտեմբեր ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ ժամը 20·30ին,
Թէաթր Մինիսիփալ :

Տոմսեր կը վաճառեն Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, հայ գրավաճառատուները եւ Խաչուհիները :

Ապահովեցէք ձեր տեղերը :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Համախորհրդային Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 1966ի օրացոյցը :

Գին 2·50 փրանք, դիմել մասնաճիւղերու վարչութեանց :

ՊԱՇՏՕՆԵԱՅ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Ազգասիրական Ընկերակցութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կը փնտռէ.— Ա) Տնօրէն, օժտուած վարչական կարողութիւններով եւ տնտեսական հաշուակալութեան :

Բ) Հիւանդապահուհիներ, վկայեալ Փարիզէն կամ այլուր :

Գ) Կառավար (շօֆէօր) :

Թեկնածութիւնները ներկայացնել գրաւոր Ազգասիրականի գրասենեակը՝

Association Arménienne d'Aide Sociale

32, Rue de Trévise, Paris (9e)

« Լիոն եւ շրջակայի մէջ տուն շինելու համար մասնաւոր պատրաստուած հողեր եւ վիլլաներ, նմանապէս Լիոնէն 5էն 20 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ հողեր (industriels)

Մասնաւոր հաստատութիւն մը ուր կրնաք դիմել ամենայն վստահութեամբ.

Տնօրէն Ա. ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

BRON - Immobilier

109 bis, Ave. Franklin-Roosevelt

BRON (Rhône)

Tél. : 70-88-68 et 70-88-69

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

ՍՈՒՍԱՄ - ՀԷԼՎԱ (ՌՈՃԻԿ)

ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Ste le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
21
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MARDI
21 DECEMBRE
1965
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10490
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
41e ANNÉE — No 10.490

ՏԸ ԿՈԼ ԸՆՏՐՈՒԱԾ

ՆՈՐ ԵՕԹՆԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՍԿՍԻ ՅՈՒՆՈՒԱՐ 8ԻՆ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԵՆ ՊԱՐՏՈՒԱԾՆԵՐԸ

Ինչպէս կը սպասուէր Զօր. տը Կոլ, նախագահական ընտրութեան երկրորդ շրջանին, վերընտրուեցաւ Հանրապետութեան նախագահ, նոր եօթնամեակի մը համար: Իր յաղթանակը անակնկալ մը չէ երբ նկատի առնուին պայմանները: Նախքան Կիրակի օրուան ընտրութիւնը վերլուծելը, տանք վերջին թիւերը:

Արձանագրուած քուէարկող՝ 28 միլիոն 445 հազար 510, քուէարկող՝ 24.016.448: Ի նպաստ տը Կոլի՝ 12.763.761, Միթրան 10.585.150: Այս թիւերով, որոնք վերջնական չեն (կան տակաւին անդրծովեան նահանգներ) տը Կոլ կը ստանայ ձայներուն 54.66 առ հարիւրը եւ Միթրան՝ 45.34 առ հարիւրը:

Այս ընտրութեան առթիւ, առաջին չորջանի թեկնածուները կարգ մը յայտարարութիւն ըրած են: Դեմոկրատ կեդրոնի պարագլուխ՝ Լըքանիւէի համար, յաղթանակին համեմատութիւնը շատ փոքր է: Նման վարկած մը կարելի չէր նախատեսել խակ աւելի երկու ամիս առաջ: Ասիկա ցոյց կուտայ թէ հանրային կարծիքը յեղաշրջումի մէջ է եւ թէ Պետութեան ղեկավարը չի կրնար յաւակնութիւնն ունենալ ըսել թէ Ֆրանսան կը մարմնացնէ, մինակը: Ֆրանսական կարծիքը անհատական իշխանութիւն չուզեր: Կայուն եւ բաց ժողովրդապետութիւն մը կ'ուզէ: Եւ Լըքանիւէ կ'աւելցնէ. — «Եթէ ոչ — համայնավար ձախը, փոխանակ մէկ թեկնածու նշանակելու համայնավարներուն հետ, կեդրոնն ընտրած ըլլար, համոզուած եմ որ այսօր Ֆրանսա դեմոկրատ, ընկերային եւ եւրոպական Հանրապետութեան նախագահ մը կ'ունենար եւ թէ Զօր. տը Կոլ ընտրուած չէ ըլլար»: Թիքսիէ — Վինեանքուրի համար տը Կոլի յաղթանակին պատասխանատուն է կեդրոնի թեկնածուն (իմա՛ Լըքանիւէ) որ իր քուէարկողներուն յստակ կերպով չըսաւ թէ Միթրանի քուէարկեն այլ երկդիմի դիրք մը բռնեց: Մարսիլհասիի համար պարզ է որ «առաջին շրջանը ցոյց տուաւ թէ 56 առ հարիւր ընդդիմադիր կայ տը Կոլին: Երկրորդ շրջանը ցոյց տուաւ թէ Ֆրանսայի մէջ 55 առ հարիւր ընդդիմադիր կայ ձախ քաղաքականութեան մը: Այս հակառութեան մէջ, Ֆրանսա պէտք է իր քաղաքական ճշմարտութիւնը գտնէ: Արթընցաւ նախագահական ընտրութեան առթիւ: Ամբողջ ուժերով կը յուսամ թէ կրկին պիտի չքնանայ»:

Ընդդիմադիրներու գլխաւոր յոյսն այն է թէ տը Կոլ պիտի ստիպուի փոխել իր քաղաքականութիւնը, տրուած ըլլալով որ զանգուածային մեծամասնութիւն մը հետը չէ: Այդ յոյսն ունին նաեւ օտարները, մանաւանդ Ամերիկացիք եւ Հասարակաց Շուկայի ընկերները, որոնց համար տը Կոլ այլեւս պէտք է աւելի ճըկուն քաղաքականութիւն մը վարէ:

Կարգ մը ընդդիմադիրներու համար այն կարծիքը կայ թէ եթէ Կի Մոլէ եւ Էմ Էօփէն չձախողեցնէին Կասթոն Տէֆէրի փորձը, տը Կոլ կը պարտուէր: Տէֆէր կ'ուզէր կեդրոնին հետ համախմբում մը քաջ գիտնալով թէ ընդդիմադիր մը որ կը վայելէ համայնավար կուսակցութեան ձայները, իրմէ կը հեռացնէ բազմաթիւ չափաւորականներ, որ դէմ ըլլալով հանդերձ տը Կոլին, զայն կը նկատեն աւելի վստահելի:

Կառավարական կարգ մը անդամներ ալ իրենց գոհունակութիւնը յայտնած են տեսնելով թէ ի վերջոյ «տրամաբանութիւնը յաղթեց»: Տեղեկատուութեան նախարար՝ Փէյրըֆիթ յայտարարած է. — Սահմանադրական գործերու կարգին, առաջին հարցը՝ Եւրոպան է: Տը Կոլ կեսարը չէ, որովհետեւ կեսարը իր իշխանութիւնը երբեք խնդրոյ առարկայ չըներ երբ անգամ մը ձեռք առած է»: Իսկ Էն Էռի քարտուղար՝ Պոմէլի համար, այս ընտրութեան գլխաւոր պարտեալը՝ Լըքանիւէն է, որ չկրցաւ համոզել իրեն քուէ տուողները որ տը Կոլի դէմ քուէարկեն:

Կի Մոլէ կը յայտարարէ թէ երկրորդ շրջանի արդիւնքները կարեւոր հանգրուան մը կը կազմեն: Տը Կոլ ստացաւ մօտ 55 առ հարիւր արտայայտուած քուէներուն, այսինքն միայն 45 առ հարիւր ընտրողական մարմնին, (արձանագրուած քուէարկողներուն):

Պարտուած թեկնածու Ֆ. Միթրան կը հաստատէ. — «Առաջին շրջանը գէշ էր: Քուէարկութեան երկրորդ շրջանը միջակ է: Սկիզբէն չափած էի ձեռնարկիս դժուարութիւնը, բայց ձեռք բերուած արդիւնքը կը հաստատէ այն վստահութիւնը որ ժամը կը մօտենայ երբ Հանրապետականներ պիտի յաղթեն»:

91 Նահանգներու վրայ, տը Կոլ մեծամասնութիւն ստացած է 66 նահանգներու մէջ (առաւելագոյն՝ Սարթին — Հռենոս) եւ Միթրան 25 նահանգներու (առաւելագոյն՝ Ժեռ): Ձեռնպահներու թիւը աւելի չէ եղած քան առաջին շրջանին, ինչպէս կը կարծուէր, այլ մօտաւորապէս նոյնը (15.88 առ հարիւր):

Տը Կոլ պաշտօնին նոր շրջանը կը սկսի Յունուար 8ին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ յանկարծամահ եղած է Կիպրոսի ՄԱԿի ուժերու հրամանատարը՝ հնդիկ զօրավար՝ Թիմայա:

ԱՆԳԼԻՈՅ եւ Ռոտեզիոյ պաղ պատերազմը կը շարունակուի: Իան Սմիթ յայտարարեց թէ Ռոտեզիա պիտի դադրեցնէ իր պարտքերուն վճարումը Մեծն Բրիտանիոյ:

ՃՈՆՍԸՆ — ԷՐՀԱՐՏ խօսակցութիւնները սկսան Ուաշինկթընի մէջ: Դաշնակցային Հանրապետութեան վարչապետը հերքեց այն լուրը ըստ որուն կ'ուզէ զաղտնի համաձայնագիր մը ստորագրել Միացեալ Նահանգներուն հետ: Կը թուի թէ Ճոնսըն աւելի տրամադիր է լսելու Պոնի կառավարութեան ղեկավարը քան գոհացում տալու անոր պահանջներուն:

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ Վիէթնամ կը հերքէ թէ Հօ Շի Մինհ առաջարկած ըլլայ բանակցիլ որեւէ տեղ, ոեւէ մէկուն հետ, խաղաղութեան վերահաստատման համար: Սպիտակ Տան հրապարակած լուրը այդ առընչութեամբ, իբրեւ աղբիւր ունէր ՄԱԿի ներկայ նախագահ՝ Ֆանֆանի, որու աղբիւրն էր, իր կարգին, Ֆիրէնցէի նախկին քաղաքապետը՝ Լա Փիրա: Այս վերջինը կը վերահաստատէ որ երբ Հանոյ էր, Հօ Շի Մինհ նման յայտարարութիւն մը ըրած էր:

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ծերունի գրագէտը՝ Սոմերսէթ Մոմ մեռաւ երկար տառապանքէ մը ետք, 91 տարեկանին: Աշխարհի ամէնէն հարուստ գրագէտներէն մէկն էր:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մէջ գիները պիտի բարձրանան մեծ համեմատութեամբ, 1966ին:

ԱԼԺէ հասնելով, պնդ. Պումետիէն յայտարարեց թէ Մոսկուա իր այցելութիւնը պիտի ծառայէ ամրապնդելու Ալժերիոյ եւ Խորհ. Միութեան յարաբերութիւնները:

ՈՍԿԵՐԵՐԱՆ ՄԵԾ ՄԱՅՐԻԿԸ

— Աս երկիրին ժողովուրդը քրիստոնեա՞յ է ... Առանց թագաւորը քրիստոնեա՞յ է, հարցուց, յանկարծ, մեծ մայրիկը, երբ պտուղին ամանը ներս բերին.

— Իհարկէ քրիստոնեայ է, մեծ մայրիկ ... Ա՞տ ինչ խենթիս հարցումն է ... Անցած կիրակի քեզ «առնց» եկեղեցին չտարի՞նք, հարսնիքի ... Սա պատուհանէն դուրս նայէ ու տես քանի զանգակատուն կայ — աւելի շատ զանգակատուն քան բարդի ...

— Ատիկա բան մը ըսել չէ ... Առնոնք Քրիստոսի կը հաւատա՞ն ...

— Մեծ մայրիկ, քալէ՛ տեղդ պառկէ, յոգներ ես եւ խենթութենէ բաներ կ'ըսես ... Քրիստոնեան Քրիստոսի չհաւատայ, ըլլալի՞ք բան է ... Մտիկ չե՞ս ըներ — առտու իրիկուն ձայնասփիւռին վրայ կ'աղօթեն ...

— Ատիկա բան մը ըսել չէ — Առնոնց Քրիստոսը մե՞ր Քրիստոսն է ...

— Մեծ մայրիկ, համը փախցուցիր ...

Քանի՞ Քրիստոս կայ — միայն մէկ Քրիստոս ... Աստուած պապան միայն մէկ որդի ունեցաւ ... Ա՞տ ալ չէիր գիտեր ...

— Ինծի նայեցէք, ես ձեր չգիտցածը գիտեմ, ես ձեզ՝ ծարաւ աղբիւրը կը տանիմ, ծարաւ ալ ետ կը բերեմ ... Դո՞ւք եղաք իմ վրաս խնդացողները ... Հիմա ինծի պատասխան տուէք նայիմ — եթէ առնոնք, ձեր ըսածին պէս, Քրիստոնեայ են, հապա ինչո՞ւ Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոսի Ծնունդը Կաղանդէն *առաջ* կը տօնեն ...

— Ատոր պատճառը կայ, բայց քու խելքդ ատանկ բարակ բաներու չի հասնիր, մեծ մայրիկ ... Դուն ծերացեր ես ...

— Աղեմ օր չիտիք ... Քրիստոս ծնաւ Յունուար 6ին ... Մենք Սուրբ Ծնունդը կը տօնենք այդ օրը ... Առնոնք ի՞նչ իրաւունք ունին Դեկտեմբեր 25ին տօնելու ... Ըսել է որ առնոնք Քրիստոնեայ չեն ...

— Աղէ՛կ, դուն ինչէ՞ն գիտես որ Քրիստոս Յունուար 6ին ծնաւ ...

— Ձեզի կ'ըսեմ որ խելք չունիք, չէք հաւատար ... Ապրիլ 7էն ճամբայ ելէք, նայեցէք ինը ամիսը որ օրը կը վերջանայ — Յունուար 6ին ...

— Մեծ մայրիկ, եկուր նիւթը փոխենք ... Եկածը Կաղանդ է, մեզի ի՞նչ նուէր պիտի առնես, նայինք ...

— Մինչեւ ըսածիս պատասխան չտաք՝ նուէր չկայ — առնոնք ինչո՞ւ Սուրբ Ծնունդը Յունուար 6ին չեն բռներ ...

— Մեծ մայրիկ, ժամանակին, այսինքն մինչեւ 1500 տարի առաջ այդ օրը կը բռնեն եղեր, բայց փոխեր են ... Իրենց թագաւորները ատանկ հրամայեր են ...

— Հա՛, հիմա իմ ըսածիս եկաք ...

Առնոնք քրիստոնեայ չեն ... Մեզի պէս, մեզի չափ քրիստոնեայ չեն ... Թագաւո՞րը ով կ'ըլլայ եղեր որ պիտի ելլէ հրաման ընէ որ «ես կ'ուզեմ որ Ծնունդը 13 օր կանուխ տօնէք» ... Արեւր սիրեմ իմ Տիգրան Մեծիս որ ատանկ հրաման չէ բրեր ...

— Մեծ մայրիկ, ինչե՞ր կ'ըսես ... Մեծըն Տիգրանի ատեն Ծնունդ չկար ... Յամառութիւն մի՛ ըներ եւ խօսք մտիկ ըրէ — Աստուածաշունչին մէջ, երբեք, պատուէր չկայ որ Ծնունդը Յունուար 6ին տօնենք ... Քրիստոս համեստ մարդ էր եւ երբեք «իմ ծնունդս տօնեցէք» չըսաւ ... Հիմա, ժամանակները փոխուեր են, մարդիկ փոխուեր են եւ հասնողը կը սպասէ որ իր ծնած օրը յիշենք եւ իրեն բարեւ, մաղթանք եւ նուէր ղրկենք ... Քանի որ դուն Աստուածաշունչին ամէն մէկ բառին, ամէն մէկ պատուէրին կը հաւատաս, մեր այս ըսածին ալ հաւատա՛ եւ ասկէ ետք աղէն անհին մի՛ ըներ թէ «առնոնք քրիստոնեայ չեն, մենք քրիստոնեայ ենք ...» Գիտցած ըլլաս, առնոնց թագաւորը իմանայ, քեզ խաչը հանել կուտայ ...

— Խնդամ օր չլամ ... Անխե՛լք արարածներ ... Ես իմ անուշիկ Յիսուս Քրիստոսիս համար խաչն ալ կ'ելլեմ, դըժոխքէն ալ ներս կը քալեմ ... Ձելա՞յ, չքալեցի՞, 1915ին ...

×

Թոռմած, նմորկուած թուշերով մեծ մայրիկը, ջղայնացած, ոտքի ելաւ եւ քթին տակէն «խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի, որ յայսմ աւուր յայտնեցաւ» երգելով, գաւազանին օգնութեամբ յառաջացաւ դէպի իր ննջասենեակը, ուր իրեն կը սպասէր Աղօթագիրքը:

Երբ փեսաներէն մէկը ուզեց դուռը բանալ իրեն համար, նեղացաւ.

— Անդի՛ն, հեթանոսնե՛ր, ձեզի ... Դուք գացէք իմ Սուրբ Ծնունդս, Կաղանդէն առաջ տօնեցէք, գացէք ... Աչքիս չերեւաք ...

×

Ուրիշ անգամ պատմած էին ինծի թէ ա՛յս մեծ մայրիկը — ուրիշ աննմա՛ն ու անզուգական հայ մեծ մայրիկներու նըման — Արհաւիրքի տարին, տակաւին նոր — հարս, իր շալակով Տէր Զօր տարած էր իր վեց տարեկան Սաթօն եւ չորս տարեկան Արամիկը, քառասուն օր ու քառասուն գիշեր, քառասուն անգամ խաչը ելլելով եւ քառասուն անգամ դժոխք մտնելով:

Յանո՞ւն.

— Իմ անուշիկ Յիսուս Քրիստոսիս ...

Ոսկեբերան մեծ մայրիկ, հաւատոյ պաշտպան թագուհի, որուն վրայ կը խնդան, այսօր, փեսաներն ու հարսները, զաւակներն ու թոռները:

Որովհետեւ կառչեր մնացեր է սուրբ դական թուականի մը եւ ժամանակին հետ չի քալեր: Հարեւանին հետ չի տօներ Աստուածորդիին ծննդեան տարեդարձը:

Մէկ օրդ հազա՛ր, մեծ մայրիկ: Իմաստո՛ւն մեծ մայրիկ:

— Կաղանդէն առաջ Ծնո՞ւնդ կ'ըլլայ, անխելքնե՛ր, անհաւատնե՛ր ...

Որովհետեւ, եթէ մեր Ծնունդն ալ, Կաղանդէն առաջ գայ, Կաղանդէն առաջ բերենք մեր ազատ կամքով, օղակ մը եւս փրցուցած կ'ըլլանք այն շղթայէն, որ մեզ — մեր համասփիւռ զանգուածը — կը կապէ երէկուան հետ:

Անխռով քնացի՛ր, մեծ մայրիկ:

Քանի դուն կաս, քանի քու սերունդդ կայ, մենք քու անուշիկ Քրիստոսիդ Ծընունդը պիտի տօնենք Յունուար Վեցին:

Երբ մեր ժողովուրդը խաչի ճանապարհէն կը քալէր, երէկ, չմոռցաւ ո՛չ իր Յունուար 6ի Ծնունդը, ո՛չ իր Զատիկը, ո՛չ իր Վարդավառը, ո՛չ ալ իր Աստուածընկալ աղօթքները:

Այսօ՞ր պիտի լքէր այդ աւանդութիւնները, որոնք նրագի դեր կատարեցին մեր բազմութեան համար:

Ի՞նչ է մեր միակ նպատակը, վերջապէս, այս լուսաշող ճամբաներուն վըրայ — պահել մեր դիմագիծը, մեր տեսքը, մեր կերպարանքը:

Եթէ դպրատունի երես չտեսած, բայց հազար հազար խաչ շալկած մեծ մայրիկները կը պահանջեն որ Կաղանդէն առաջ Ծնունդ չբերենք ու չբարեկնանք, դպրատուն գացածներուն պարտքն է գլուխ ծռել այդ պահանջին:

Աստուածաբանութեան թէ պատմութեան անտառներէն ներս մտած մէկու մը համար երկու թուականներն ալ անճիշդ են: Ինչպէս անճիշդ է Քրիստոսի տարիքը — 33:

Բայց, «դա մի այլ հարց է»:

Ոսկեբերան ու ջերմեռանդ մեծ մայրիկս, մեծ մայրիկդ Յունուար 6ին կը հաւատայ:

Մենք ալ պիտի հաւատանք: Ճար չկայ:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՅՈՒՇԵՐ

ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ՀԵՏ

Ա.

Ես բախտը ունեցայ ամբողջ հինգ տարի (1923 – 1928) ապրելու Նիկոլ Աղբալեանի հետ, Աղեքսանդրիոյ մէջ: Պօղոսեան վարժարանի տնօրէն էր ինք այդ տարիներուն, իսկ ես չարքային ուսուցիչ էի (կեանքիս մէջ միշտ չարքային եղած եմ արդէն):

1923 Հոկտեմբերին դպրոցը վերաբացուած էր եւ կը սպասէինք մեր նոր տնօրէնին ժամանման՝ Թեհրանէն, ուր կը գտնուէր իբրեւ տարագիր, Հայաստանի Հանրապետութեան խորհրդայնացումէն եւ Փետրուարեան ապստամբութեան հաշուեյարդարէն ետք (1921 Ապրիլ):

Օր մըն ալ լուր տարածուեցաւ, թէ յաջորդ առտու շոգենաւով Աղեքսանդրիա կը հասնի մեր տնօրէնը: Խումբ մը ուսուցիչներ եւ ընկերներ նաւամատոյց գացինք դիմաւորելու: Շոգենաւի սանդուխներէն իջաւ Տիկին Հռ. Իփէկեանի հետ: Դէմքին արտայայտութիւնը՝ ծանրաբարոյ եւ խոհուն, անձէն բխող հմայքը, նոյնիսկ հագուստ – կապուստը խոր տըպաւորութիւն գործեցին մեր վրայ:

Ողջագուրուելէ եւ բարի գալուստ մաղթելէ ետք, կը պատրաստուէինք ինքնաշարժ առնել եւ ուղղուիլ վարժարան: Նոյն պահուն, չեմ գիտեր ինչ պատահեցաւ, մեր ընկերներէն մէկը ըսաւ.

—Սուտ մը նետեցէք, ընկ. Աղբալեան:

Պատասխանը հաճոյ թուեցաւ ինծի:

— Ես, — ըսաւ, — առհասարակ չեմ կրնար նետել, իսկ մասնաւորաբար չեմ կրնար սուտ խօսիլ:

Ասիկա բաւական եղաւ, որ Նիկոլ Աղբալեան մեծնայ իմ աչքիս, իբրեւ անձ: Շատ տեսած էի «նետող»ներ եւ աւելի շատ՝ սուտ խօսողներ: Անկէ ետք ես յաճախ առիթ ունեցայ հաստատելու անձին ներդաշնակութիւնը մտաւորականին հետ եւ մտաւորականին ներդաշնակութիւնը անձին հետ:

Յաջորդ օրը, առտուն կանուխ, վարժարանի աշակերտութիւնը հաւաքուած էր բակին մէջ՝ ընդունելու նոր տնօրէնը: Աղբալեան օրուան պատշաճ քանի մը խօսք ուղղեց աշակերտներուն, որոնք ուրախ ու երկարատեւ ծափերով ողջունեցին Հայաստանի Հանրապետութեան երբեմնի կրթական նախարարը, որ եկած էր վարելու Աղեքսանդրիոյ Պօղոսեան վարժարանը:

Բարձրացանք տեսչարան՝ փոխադարձաբար ծանօթանալու եւ գումարելու համար մեր առաջին մանկավարժական խորհուրդը: Մեր գիտցած ուսուցչական ժողովը դարձած եղած էր մանկավարժական խորհուրդ, նոյն ինքն Աղբալեանի բացատրութեամբ:

Այս անգամ խօսքը ուղղեց մեզի՝ մանկավարժական խորհուրդի անդամներուս եւ ըսաւ մօտաւորապէս.

— Ես առանձինն, առանց ձեզի, ոչինչ կրնամ ընել: Ձեզի հետ գործակցաբար շատ բան կրնանք ընել: Պիտի ընենք ուրեմն մեր կարելին՝ նախ մեր վրայ դըրուած յոյսերը իրագործելու, ապա նաեւ բարձրացնելու համար վարժարանին կըրթական եւ բարոյական մակարդակը: Պէտք է աշխատինք, որ ամէն մարդ լաւ խօսի մեր մասին եւ իր ակնկալութիւններուն մէջ խաբուած չզգայ ինքզինք: Ասկէ ետք մենք յաճախ առիթ կ'ունենանք տեսնելու զիրար գործի վրայ եւ գործի մէջ:

Կը գիտակցէինք, թէ պատուոյ հարց մըն էր մեր առջեւ դրուածը: Կամ վահանին վրայ, կամ վահանին տակ: Եւ կը խոստովանիմ, որ յետագային կարելին ըրինք՝ ուսուցչի մեր կոչումը առաքելութեան վերածելու համար: Երկու տարի ետք, Լեւոն Շանթն ալ մաս կազմեց մեր «պահակախումբ»ին, իբրեւ հայ լեզուի ուսուցիչ: Վեցամեայ նախակրթարանը դարձաւ բարձրագոյն նախակրթարան: Եթէ պաշտօնի վրայ մնայինք հինգ տարի եւս, կրնամ վկայել, որ Պօղոսեան վարժարանը կը դառնար ճեմարան, իսկ Պէյրութի «Փալանճեան» ճեմարանը գոյութիւն չէր ունենար: Հակադաշնակցական Պլոքը քարուքանդ ըրաւ սկսուած գործը, եւ 1928ին Աղբալեան – Շանթ «պահակախումբ»ը ցիրուցան եղաւ:

Աղբալեան գործի ձեռնարկեց՝ իր ամբողջ դրամագլուխը դնելով նժարին մէջ: 1926ին սկսանք հրատարակել «Հայ Վարժարան» մանկավարժական ամսագիրը, որ յաջորդ տարին դադրեցաւ սակայն՝ մեր եւ վարժարանին շուրջ ստեղծուած անշնչելի մթնոլորտին պատճառով: Պլոքը գործի անցած էր արդէն:

Աղբալեանի ժամանումէն շաբաթ մը ետք, ի պատիւ իրեն ընդունելութիւն մը տեղի ունեցաւ Դաշնակցութեան ակումբին մէջ: Խօսուած ճառերէն բան մնացած չէ միտքս. շատ լաւ կը յիշեմ սակայն Աղբալեանի խօսքին վերջին նախադասութիւնը:

— Հայ ժողովուրդը, — ըսաւ, — մի անգամ հայրենիք ստեղծեց. մի անգամ էլ կը ստեղծի:

Ասիկա լիովին կը պատշաճէր այն օրերու պայմաններուն եւ մտայնութեան:

Պօղոսեան վարժարանի ուսուցիչները մեծ մասամբ զարիպ մարդիկ էին: Իրատեսակ զարիպ մըն էր նաեւ մեր տնօրէնը: Խմբովին կ'երթայինք ճաշելու հայկական ճաշարան մը, որ դպրոցին շատ մօտիկն էր:

Այդ շրջանին յաճախ կը խօսուէր Հայաստանէն փախցուած պետական գանձին եւ նախարարներու ստացած իշխանական թոշակներուն մասին:

Առիթով մը, խօսակցութեան ընթացքին, ես հարցուցի Աղբալեանին.

— Ի՞նչ պետական գանձի մասին է խօսքը, որուն կ'ակնարկեն Դաշնակցութեան հակառակորդները:

— Պետական գանձ ... — տեսակ մը հեգնանքով կրկնեց Աղբալեան, — եղածչեղածը քանի մը հարիւր ոսկիի շուրջ կը դառնայ, եւ այդ գումարն ալ ծախսուեցաւ Երկրէն հեռացած մտաւորականներուն եւ տարագիրներուն համար: Հաշիւները քննուած, ստուգուած եւ վաւերացուած են հաշուեքննիչներու կողմէ: Հաշուետուութիւնը հրատարակուած է առանձին գրքոյկով, Թեհրանի մէջ:

Ա՞յս էր ուրեմն «դաշնակներու կողոպտած պետական գանձը»: Եւ ակամայ կը յիշեմ Մելքոնեան կտակը ...:

— Կը ներէք, — դարձեալ հարցուցի ես, — դուք Հանրային կրթութեան նախարար էիք Խատիսեանի վերջին դահլիճին մէջ. կրնա՞ք ըսել, թէ ինչ թոշակ կը ստանայիք իբրեւ նախարար:

Այս հարցումին պատասխանելէ առաջ, մատիտով քանի մը թուանշաններ գրեց թուղթի կտորի մը վրայ, հաշիւներ ըրաւ մտքի եւ դարձաւ ըսաւ.

— Ձեր դրամով (եգիպտական) ամիսը չորս ոսկի:

Հաւատալիք բան չէր, բայց ըսողին պարկեշտութիւնը վեր էր ամէն կասկածէ: Այդ օրերուն, սովորական դոնապաններն կը ստանային աւելի, քան կը ստանար Հայաստանի Հանրապետութեան կըրթական նախարարը: Ետքէն Աղբալեանի խօսքը հաստատեց ուրիշ նախարար մը՝ Սիմոն Վրացեան: «Իշխանական թոշակ» ըսուածը 12 տոլար էր միայն. ո՛չ աւելի, ո՛չ պակաս, — ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ տոլար ...

Իբրեւ Պօղոսեան վարժարանի տնօրէն՝ երբեմնի այս նախարարը կը ստանար ամիսը քսանըհինգ եգիպտ. ոսկի, այն օրուան սակով՝ հարիւր տոլար, այսօրուան սակով՝ 35 տոլար: Այս գումարը իրաւամբ կարելի էր իշխանական կոչել, բաղդատմամբ Հայաստանի նախարարներուն ստացած թոշակին:

Աղբալեան խնայասէր էր, կրնամ ըսել՝ նոյնիսկ ժլատ էր: Իր ռոճիկէն մաս մը կը ղրկէր Հայաստան կնոջը եւ զաւակներուն, մնացածով կ'ապրէր ... պրոլետարի պէս: Սենեակ վարձած էր օտար ընտանիքի մը մօտ եւ յաճախ ինք կը պատրաստէր իր ուտելիքը: Կէսօրի մը, դըպրոցին վերաբերեալ գործով գացի իր սենեակը եւ տեսայ, որ իւղի մէջ 3-4 հաւկիթ կը տապկէր գետնախնձորի հետ: Այս էր իր կէսօրուան ճաշը: Գլանիկը երկու մասի կը բաժնէր եւ կը ծխէր զատ – զատ ...

Այսպէս կ'ապրէր իշխանական թոշակ ստացող եւ Հայաստանի պետական գանձը կողոպտող նախարարներէն այս մէկը:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ՈՒՍՈՂԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ուսողագիտութեան պատմութիւնը Հայաստանի մէջ կը սկսի Ե. դարուն եւ կապուած է Հայոց գիրերու գիւտին հետ: Արդարեւ, Ե. դարուն, երբ Մեսրոպ Մաշտոց կը յօրինէր հայերէն տառերը, միեւնոյն ատեն Հայաստան կը բերէ թուաբանութեան այբուբենական եղանակը, որ գտած էին Յոյները Բ. Ա. հինգերորդ դարուն: Այս մասին Հ. Աճառեան կը գըրէ. «Մեսրոպն էլ, երբ հնարեց հայերէն այբուբենը, տառերին տուեց թուական արժէքներ, համապատասխան իրենց գրուած շարքի՝ այբուբենի մէջ: Նա ոչ նրանց ձայնին կամ հնչիւնին ուշադրութիւն դարձրեց, ոչ էլ այն բանին, թէ արդեօք նրանց համապատասխան տառը ինչ թուական արժէք ունի յունական կամ ասորական այբուբենում»: Այնուհետեւ՝ «Այս բաժանումը շատ աւելի յարմարուած է հայերէն մեսրոպեան այբուբենին, որ ունենալով միայն 36 տող, բաժանւում է ճիշդ չորս մասի, իւրաքանչիւր բաժնին ընկնելով 9 տառ եւ 9 թիւ: Այբուբենի յաւելուածական Եւ, օ ֆ տառերը չեն մըտել հաշուի մէջ, որովհետեւ թուագրութիւնը այդ տառերի յաւելադրումից առաջ էր սկսել: Իսկ նոր տառերն աւելացնողները շատ խելօք են վարուել, որ, չքանդելով հինը, այն պահել են անփոփոխ»:

Այս ձեւով, Մեսրոպ Մաշտոց Ե. դարուն Հայաստան ներմուծեց կրթական ամբողջ եղանակ մը — դպրոց, ուր առաջին առթիւ դասաւանդուած է հայերէն եւ թուաբանութիւն:

Ե. Զ. դարերուն ուսողագիտութեան վերաբերեալ հետաքրքրական փաստերու կը հանդիպինք Դաւիթ Անյաղթի «Սահմանք իմաստասիրութեան» աշխատութեան մէջ: Կը պարզուի, որ Յոյներու նման Հայերն ալ թուաբանութիւնը հին շրջանին բաժնած են երկու մասի. գործնական թուաբանութիւն (համարողութիւն) — հաշուականութիւն եւ տեսական թուաբանութիւն: Այսպէս կոչուած բազմանկիւնային թիւերու վերաբերեալ բաւական օրինակներ կան Փիլոնի աշխատութիւններուն մէջ, որոնց հայերէն թարգմանութիւնը կատարուած է վեցերորդ դարուն: Այս աշխատութիւններուն հիման վրայ կարելի է ըսել, որ այդ դարերուն Հայոց դպրոցներուն մէջ թըւաբանութիւնը աւանդուած է գոնէ ամբողջ թիւերու սահմաններուն մէջ:

Սակայն, իրողութիւն է, որ վաղ միջնադարու ամենամեծ ուսողագէտը Անանիա Շիրակացին է, որ ծնած է վեցերորդ դարուն վերջերը եւ մեռած է 685ին: Շիրակացի ութ տարի գտնուած է Տիւքիկո-

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՁԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

ԵՐՐՈՐԴ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ Ի՞ՆՉ ԱԶԴՈՎ ԿԸ ԴԻՏԷՐ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողովի կառավարութիւնը, որ ուշի ուշով եւ մեծ բծախնդրութեամբ կը հետեւէր Համագումարին կատարած աշխատանքներուն, հարկ եղած հրահանգները տուած էր արդէն նախապէս ալ, մասնակցող պատուիրակներուն:

Այս հրահանգներուն մէջ, պարզապէս մասնաւորաբար չէշտուած էր հետեւեալ բառերով. —

«... Այժմ պատերազմական վիճակի մէջ կը գտնուինք աշխարհակալ Եւրոպայ իւ Պոլսոյ կառավարութեան հետ: Յեղաշրջումը եթէ գալու ըլլայ ստորին խաւերէն դէպի վեր եւ յառաջանայ այդ ձեւով, պատճառ կը հանդիսանայ կազմալուծութեան եւ քայքայման: Պէտք է Համագումարին պարզել եւ բացատրել, թէ ինչպիսի վարչաձեւ մը կը պատշաճի եւ ինչպիսի քաղաքականութիւն մը պէտք է մեր երկիրը կառավարելու համար: Մեր պատուիրակները, լիազօրուած չեն որեւէ որոշում առնելու, ինչ ձեւի եւ բընոյթի որ ալ ըլլայ ան եւ կապ ունենայ ուղղակի կամ անուղղակի Թուրքիոյ ապագային ու ճակատագրին հետ: Անոնք արտօնուած են միայն խօսակցութեանց հետեւելու եւ Ազգային Մեծ Ժողովին տեղեկութիւններ տալու, Համագումարին աշխատանքներուն մասին»:

Այս հրահանգին մէջ անգամ այնքան բացորոշ կերպով ի յայտ կուգայ Անգարայի կառավարութեան զգուշութիւնն ու բծախնդրութիւնը, մասնաւորաբար երկրին ապագայ ընդգրկելիք դիրքին եւ որդեգրելիք վարչաձեւին նկատմամբ:

ԶԻՆՈՎԻԵՒԻ ՃԱՌԸ

Համագումարին ակներեւօրէն յայտնի եղաւ այն տրամադրութիւնները, զորս Երրորդ Միջազգայնականը ունէր Թուրքիոյ նկատմամբ եւ թէ ի՞նչ կը մտածէին այդ Համագումարին մասնակցող պատուիրակները, Թուրքիոյ մասին:

Պաքուի Համագումարին Նախագահ ընտրուած էր Զինովիեւ, որ իր արտայայտութիւններուն մէջ խօսելով մեր երկրին մասին, ի մէջ այլոց յայտնած էր հետեւեալ կարծիքներն ու գաղափարները.

— «... Մենք կ'օգնենք նաեւ այն հաւաքականութիւններուն, որոնք տակաւին չեն սկսած մտածելու մեր ձեւով: Անոնք դեռ մեր մտածումին հակառակ մտածումներ ունին, գաղափարաբանական տեսակէտով: Օրինակ, գիտէք թէ Խորհ. կառավարութիւնը օժանդակութիւն կ'ընծայէ Թուրքիոյ, այսինքն Մուսթաֆա Քեմալի կառավարութեան:

ՎՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՔԱՂՔԵՆԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՆ

«Մենք, միւս կողմէ, վայրկեան մը իսկ մոռցած չենք ըրած այն իրողութիւնը, թէ Մուսթաֆա Քեմալէ գլխաւորուած շարժում մը երբեք չի կրնար համայնավարական շարժում մը նկատուիլ:

«Այժմ իմ առջեւ ունիմ Անգարայի ժող. կառավարութեան գումարած առաջին նիստին ատենագրութեան օրագրեալ պատճէնը: Հոն, Մուսթաֆա Քեմալ կ'ըսէ, թէ «Խալիֆային եւ Սուլթանին անձը նուիրական է, անձեռնմխելի»: Մուսթաֆա Քեմալէ գլխաւորուած շարժումը, կ'ուզէ Խալիֆային անձը պաշտպանել ու փրկել իր թշնամիներէն: Ահա ասիկա է տեսակէտը այս կուսակցութեան: Ասիկա համայնավարական սկըզբո՞ւնք մըն է միթէ: Ոչ, երբեք, ամենեւին: Համայնքին զգացումները կը յարգենք, յարգանք ունինք անոր զգացումներուն հանդէպ: Մեզի համար անկարելի է փոփոխութեան ենթարկել այդ մէկը: Որովհետեւ, շատ պէտք է աշխատիլ նման բան մը կարենալ իրականացնելու համար: Մենք վերապահութեամբ կը մօտենանք Արեւելքի եւ ուրիշ երկիրներու կրօնական ըմբռնումներուն եւ հաւատալիքներուն: Հակառակ այս իրողութեան, Մուսթաֆա Քեմալի կառավարութեան Թուրքիոյ մէջ կիրարկած քաղաքականութիւնը երբեք չի պատշաճիր Համայնավար Միջազգայնականին գաղափարներուն, այսինքն մեր գաղափարաբանութեան որդեգրած քաղաքականութեան: Այսուհանդերձ, մենք նորէն ալ պատրաստ ենք օգնելու այն բոլոր քաղաքականութիւններուն եւ շարժումներուն, որոնք թելադրուած են հականգլիական նպատակներէ եւ նկատումներէ: Այդ պատճառաւ է, որ մենք կողմնակից ենք նման յեղաշրջութեան մը, որպիսին է Մուսթաֆա Քեմալէ գլխաւորուած կառավարութեան քաղաքականութիւնը:

(28 Տար.)

ռի քով եւ, անկասկած, սորված անկէ : Այս վերջինը ունէր հարուստ դրադարան մը. ահա թէ ինչ կ'ըսէ այդ մասին Շիրակացի, «Ամենայն կար առ նմա՝ յայտնիք եւ գաղտնիք, արուեստականք եւ պատմագիրք, բժշկականք, ժամանակագիրք... քանզի չիք ինչ գիրք, որ առ նըմա ոչ գտանէր »:

Շիրակացին լայն աշխարհայեացքի տէր անձ մը եղած է : Ուսողագէտ, փիլիսոփայ, տոմարագէտ, պատմաբան էր, սակայն աւելի շատ ճանչցուած էր իբրեւ ուսողագէտ: Անկէ մնացած են գումարումի, հանումի, բազմապատկումի աղիւսակներ, խնդիրներ եւ խրախճանականներ : Անոր կը վերագրուին նաեւ այսպէս կոչուած զարձ եւ խճառք թիւերը եւ բաժանումի մը աղիւսակը՝ վեց հազարեակը: Դժբախտաբար մեր ձեռքը հասած են միայն պատառիկներ, ինչ որ կը դժուարացնէ ուսումնասիրութիւնը : Շիրակացիին թուաբանական աղիւսակները հնարաւորութիւն կուտան պատկերացնելու այն թուումները, որոնց միջոցաւ հին ժամանակներուն կը կատարուէին թուաբանական չորս գործողութիւնները: Այդ առումով անոր աշխատութիւնը ունի միջազգային արժէք : Գիտնականին խնդիրներուն մէկ կարեւոր մասը կը վերաբերի Հայաստանին. անոնց մէջ տուեալներ կան Հայոց քաղաքներու, գետերու, Հայաստանի բնական հարստութիւններուն մասին : Այս հանգամանքը ցոյց կուտայ, որ գիտնականը դասագիրքը ինք կազմած է :

Թուաբանութեան դասաւանդութիւնը այդ շրջանին կը կատարուէր իւրայատուկ ձեւով . ուսուցիչը լուծելով որեւէ խնդիր, կուտար միայն պատրաստի կանոնը (նոյն ձեւի խնդիրներուն լուծումին համար), առանց բացատրելու, թէ ինչու պէտք է այսինչ թիւը բազմապատկել այնինչ թիւով եւ կամ բաժնել : Սակայն Շիրակացիի կազմած խնդիրները ցոյց կուտան, որ անոր աշակերտները պէտք է խնդիրները լուծէին սեփական դատողութեամբ : Այդ հարցին մէջ հայ ուսողագէտը աւելի քան հազար տարի առաջ անցած է եւրոպացի գիտնականներէն : Ահա թէ ինչ կը գրէ այս մասին ականաւոր մասնագէտ մը՝ Ի. Դիպման, «Միջին դարերուն թուաբանութեան դասագիրքերու հեղինակները ուշադրութիւն չէին դարձներ թուաբանական գործողութիւններու հիմնաւորման հարցին վրայ : Եւրոպայի մէջ առաջին անգամ այդ մասին մտածած է Տարտալեան (16րդ դար): Մենք արդէն գիտել տուած ենք, որ հայ ուսողագէտ Անանիա Շիրակացին 7րդ դարուն, մօտ հազար տարի առաջ, ըրած է նոյնը »:

Հայազգի գիտնականը յատուկ ուշադրութիւն կը դարձնէր այն խնդիրներուն, որոնց լուծումը կը կատարուէր կոտորակներով : Այսօր մենք նոյնը կ'ընենք :

Որպէսզի պարզ ըլլայ, թէ Է. դարուն ինչ բարձրութեան վրայ կը գտնուէր թըւաբանութեան դասաւանդութիւնը Հայաստանի մէջ, յիշենք, որ «... Գործողութիւնները կոտորակներու հետ եւ իրենց կանոնը չեն յիշատակուած 16րդ դարու սկիզբի գերմանական համալսարաններու դասագիրքերուն մէջ »:

Յետագային բազմանկիւնային թիւերու վերաբերեալ աղիւսակներու կը հանդիպինք Յովհաննէս Իմաստասէրին մօտ (11րդ դարուն վերջը, 12րդ դարուն սկիզբը): Թուաբանութիւն դասաւանդուած է Գլաձորի նշանաւոր համալսարանին եւ Տաթեւի դպրոցին մէջ : Այսպէս Եսայի Նչեցիի աշակերտներէն մէկը՝ Մխիթար Երզնկացի, 14րդ դարուն գրի առած է չորս մը խնդիրներ: Ազգութեամբ հայ է նաեւ 14րդ դարու բիւզանդացի ուսողագէտ Նիկողայոս Արտաւազդ : Սակայն յայտնի չէ, թէ Արտաւազդ ինչ կապեր ունեցած է Հայոց դպրոցին եւ ընդհանրապէս հայ իրականութեան հետ : Թուաբանական խնդիրներու կը հանդիպինք Զաքարիա Սարկաւագի (Զաքարիա Քանաքեռցի, 17րդ դար) գրած պատմութեան յաւելուածական գլուխին մէջ : Միջնադարու վերջաւորութենէն մնացած ամէնէն աչքի զարնող ձեռագիրը Կոստանդին Ջուղայեցիի կազմած թուաբանական խնդիրներու հաւաքածոն է (1667): Կ'ընդգրկէ աւելի քան 130 լուծուած խնդիրներ զանազան հարցերու վերաբերեալ: Հետաքրքրական է, որ այդ ժամանակ Ջուղայի դպրոցին մէջ կը սորվէին 250 աշակերտ, բացառիկ երեւոյթ մը 17րդ դարու հայ իրականութեան մէջ: Քանի մը ձեռագիր թուաբանութեան դասագիրքեր կան՝ կազմուած ԺԸ. դարուն, բոլորն ալ փոքրածաւալ տետրակներ են :

1675ին Մարսէյլի մէջ լոյս տեսած է առաջին տպագիր թուաբանութիւնը հայերէն լեզուով: Փոքր գրքոյկ մըն է, 147 փոքր էջերով, գրուած յատկապէս առեւտրականներու համար :

1771ին լոյս տեսած է Խաչատուր Էրզրումեցիի (կամ Խաչատուր Առաքելեանի) փիլիսոփայութեան երկու հատորեակը: Երկրորդ հատորին կարեւոր մասը (294 էջ) նուիրուած է թուաբանութեան: Նոյն տարին, Մխիթար Սեբաստացի այդ գիրքը վերածած է դասագիրքի :

ԺԸ. դարուն լոյս տեսած դասագիրքերուն մէջ շատ արժէքաւոր է Սահակ Գրոնեանի երկրաչափութիւնը, որ լոյս տեսած է 1794ին Վենետիկ: Աշխատութիւնը ցոյց կուտայ, որ հեղինակը տաղանդաւոր թուաբանագէտ – մանկավարժ մըն էր : Երկար ատեն հայերէն ամէնէն յաջող դասագիրքն էր մեր դպրոցներուն համար: Կարեւոր դեր կատարած է նաեւ 1781ին Վենետիկ լոյս տեսած Սուքիաս Ագամալեանի թուաբանութիւնը, որ այդ տեսակի ամէնէն ընդարձակ առաջին դասագիրքն է հայերէն լեզուով: Ուշադրութեան արժանի է նաեւ Խաչատուր Տուրմէլեանի համառօտ թուաբանութիւնը՝ գրուած աշխարհաբար, 1788ին:

Ա. ԵԿԱՆԵԱՆ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
ՆՈՐ ՍԱԼԻՆ ԱՌԹԻՒ

Սալերու (տիսք) միջազգային շուկային մէջ ապահովաբար պատուաւոր տեղ մը գրաւեցին հայկական ստեղծագործութիւնները որոնք՝ ներկայ շրջաններուն իրենց անմիջական օգուտը ունեցան ազգապահպանման գործին հանդէպ :

Այս մարզին մէջ, առանց հաշուելու հայրենիքի հեղինակներու բազմաթիւ արտադրութիւնները, արտասահմանի մէջ ապահովաբար առաջնակարգ բաժին մը ունեցաւ Արա Պարթեւեան իր տասը մեծածաւալ սալերով, որոնց ընդհ. պարունակութիւնը կը հասնի մօտ երկու հարիւր կտորներու դաշնաւորում կամ հեղինակութիւն :

Ասոնց մէջ եկեղեցական երգերը գացին մինչեւ հեռաւոր երկինքներու տակ ապրող տարագիր Հայութեան սփոփանք տալու, իսկ ժողովրդական գործերը ձայնասփիւռի միջոցաւ օտարներու ծանօթացուցին հայ ինքնարուեստ յատկանիշները եւ հայ ընտանիքներէն ներս ալ ազգային մթնոլորտ ստեղծեցին:

Այս անգամ սակայն, նոր սալով մը հեղինակը կը հրատարակէ իր համանուագային հեղինակութիւններէն մէկ քանին, եւ առաջին անգամն է որ անոնց կատարումը եղած է Փարիզեան հանրածանօթ նուագախումբին Քօնսէր Քօլօնի նուագախումբով, իր ղեկավարութեամբ :

Հայ սէնֆօնիք երաժշտութեան նմոյշներ են, զօրս հատուածներով, որոնք Երեւանի մէջ տուած իր նուագահանդէսին առթիւ տեղական մամուլին ջերմ գնահատութեան արժանացած էին: Ասոնք են կովկասեան համանուագը, Անտառին մէջ Նոյեմբերին բնապատկերը, Հովիւները լերան վրայ եւ Գեղջկական խրախճանքը:

Սոյն կտորներուն վերլուծումը թէեւ մանրամասն տրուած է սալին կողքին վրայ, սակայն խօսքը տանք Երեւանի հանրածանօթ մանկավարժ երաժիշտ եւ քննադատ Ցիցիլիա Բրուտեանի, որ սապէս կը մեկնաբանէ սոյն գործերը, խօսելով յետոյ երգահանին ստեղծագործական գործունէութեան մասին: (Սովետ. Հայաստան, թիւ 2 Փետր. 1964):

« Պարթեւեանի ռաբսոդիայի մէջ օգտագործուած է հայ եւ կովկասեան թեմաները, հետաքրքրական գործ է կշռոյթային եւ մեղեդիական զարգացմամբ :

«Անտառի մէջ Նոյեմբերին, սէնֆօնիք պատկերը տերեւաթափ անտառի խորհրդաւոր ամայութեան մէջ մենաւոր անցորդի յոյզերի անդրադարձումն է: Այս ծրագրային երկում կարծես բնութեան պատկերների եւ ձայների արձագանգը միահիւսւում է մարդու ներաշխարհին, նրա հոգեկան ելեւէջներին : Հայկական մեղեդու մը հատուած հնչում է իբրեւ կրկնուող թեմա, պատկերելով կարծես տարագիր Հայու հոգեվիճակն ու յոյզերը: Երեկոյ է, մինչ մի քանի թռչնիկների դայլայլը իբրեւ վերջաբան հնչում է անտառի խորը : Այս երկում ցայտուն կերպով դրսեւորուած է Պարթեւեանի նըւագախմբային մտածողութիւնը »:

« Հովիւները լերան վրայ՝ ջիրաւի հովուերգական անարատ եւ ազնիւ յոյզերի անմիջական արտայայտութիւն է, իսկ երեկոյեան խրախճանքը կշռոյթային արագ ունեցող պատկերներ են, ազգային երաժշտութեան տարրերի օգտագործմամբ »:

« Պետական նուագախումբը ջանասիրաբար աշխատեց երգահան դիրիժորի հետ, իսկ Երեւանի հասարակութիւնը ջերմօրէն ընդունեց եւ ըստ արժանւոյն գնահատեց նրա ստեղծագործական ձիրքերը »:

Սոյն վերջին սալին վրայ առնուած համանուագային մտածուած հեղինակութիւնները քանիցս լսուած են հեղինակին նուագահանդէսներու ընթացքին : Գեղարուեստական սալի մը վրայ անոնց վերարտադրումը իբրեւ մնայուն գործ, ապահովաբար ջերմ գնահատութեամբ պիտի ընդունուի երաժշտասէր հասարակութեան կողմէ : Գ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԹԷՆՔԻ օփերան իր թատերաշրջանը բացաւ Փուչինիի Թոսքայով: Հիմնական դերերէն մին ստանձնած էր ռումանահայ պարիթոն Դաւիթ Յովհաննէսեան: Ներկայացման ներկայ գտնուած են Քոնսթանթին թագաւորը, Աննա Մարիա թագուհին, կառավարութեան անդամներ, երեսփոխաններ, յոյն եւ օտար լրագրողներ :

ԹԻՄԻՋՈՅԱՐԱՅԻ (Ռումանիա) օփերային մէջ «Ռիկոլեթթօ»ի եւ «Թրավիաթա»ի գլխաւոր դերերը ստանձնեց թենոր Արշաւիր Կարապետեան, Երեւանէն :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Թաղերէն Հայաշէնի մէջ ծրագրուած է շինել եկեղեցի եւ դպրոց մը: Կազմուած է յանձնախումբ մը՝ նախագահութեամբ Լիբանանի առաջնորդ Տաճատ Արք.ի:

ՊՈԼԻՍ ժամանեց երգչուհի Գոհար Գասպարեան: Դեկտ. 8ին, Պոլսոյ օդակայանը երգչուհին եւ դաշնակահարուհի Էլէոնորա Ոսկանեանը դիմաւորեցին բազմաթիւ ազգայիններ, որոնց մէջ նաեւ Գոհարիկ Ղազարոսեան:

«Հայաստանի Սոխակը», ինչպէս կը սիրեն կոչել երգչուհին Հայաստանի մէջ, համերգ մը տուաւ Շան շարժանկարի ընդարձակ սրահին մէջ: Յայտագիրը կը բաղկանար հայ եւ օտար դասական երգերէ: Հէնտըլ, Մոցարթ, Տօնիծեթթի, Սայաթ Նովա, Կոմիտաս, Կանաչեան եւ ուրիշներ :

Մեծ տպաւորութիւն ձգած է «Անուշ»ի խելագարութեան տեսարանը :

Երգչուհին հաւանաբար երգահանդէս մը տայ Փարիզի մէջ Դեկտ.ի վերջերը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կոփամարտի ախոյեան Կարպիս Զաքարեան 9րդ «ռաունտ»ին պարտութեան մատնեց իտալացի ծանօթ կոփամարտիկ Փիէրօ Մորճիօն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Սէնթ Ֆուա այդ հրաշալի գոհարեղէնը մատներուն մէջ քանի մը անգամ դարձուց : Ամէն դարձնելուն, զօրաւոր շողեր, ելեկտրական ցոլքերու պէս իր դէմքը կը լուսաւորէին : Քառասուն մեթրնոց շրջանակ մը, ադամանդին լոյսէն լուսաւորուած էր: Շողերը մինչեւ քառասուն մեթր կ'երթային եւ ամէն բան կանաչի կը ներկէին ...:

Ցեղապետը պահ մը մտածելէ ետք ըսաւ .

— Եկուր :

Եւ զինուորականին թեւէն բռնելով, զայն թանձրախիտ հերձիններով շրջապատուած ծառաստան մը առաջնորդեց, ուր երկուքը մէկ աներեւոյթ եղան :

Ափրիկեան արշալոյսը վարդի մը պէս բացուիլ սկսած էր երբ երկու մարդիկը հերձիններուն տակէն դուրս ելան :

Զինուորականին բերանը բաց մնացած էր տեսածներէն, իսկ ցեղապետը լռութիւն կը պահէր :

Ծերունին քանի մը քայլ առնելով դաշտավայրին մօտեցաւ : Սէնթ Ֆուա անոր հետեւեցաւ : Երբ հոնկէ դէպի ձիերուն գտնուած տեղը պիտի ուղղուէին, յանկարծ Հաճի Մոհամէտ անդունդի մը եզերքը վազելով գլուխը վար կախեց եւ սկսաւ մտիկ ընել ...: Տարօրինակ շշուկ մը լսեց :

Պահ մը այդ դիրքին մէջ մնալէ եւ չորս կողմը լաւ մը աչքէ անցընելէ ետք, դարձեալ զինուորականին քով դարձաւ :

Այս անգամ ցեղապետին դէմքը մտահոգութեան արտայայտութիւն մը ստացած էր :

— Եա սէյտի, ատենէ մը ի վեր կասկածներս աւելցան, խօսք առաւ ան ցած ձայնով եւ գլուխը թօթուելով :

Կը վախնամ որ այս գանձերուն երեսէն թշնամիներ չահիս: Գանձին գաղտնիքը ինձմէ ուրիշ մարդ չգիտեր, ատոր վըստահ եմ, բայց երկու ամիսէ ի վեր այս կողմերը օտարականներ թափառիլ սկսած են...: Ազդեցիկ եւ հարուստ մարդիկ, որոնք ջարդարարներուն մեծ մեծ կաշառքներ, պագշիշներ բաժնած են մեզ կոտորել տալու համար...: Այդ օտարականները քանի մը անգամ այս կողմերը եկան եւ մետաղի հանքեր փնտռելու պատրուակով գիս հարցափորձեցին ...:

Եթէ այդ մարդիկը իմանան, որ մեր երջանկայիշատակ Սուլթան Սէլիմի գանձին պահապանը ես եմ եւ այժմ քեզի ձգած եմ իմ ժառանգութիւնս, բնաւ կասկած չունիմ, որ այդ գանձը քու ձեռքէդ խլելու համար ամէն ստորնութիւն ի գործ պիտի դնեն ...:

Այս միջոցին, երկու մարդոց ետեւէն քար մը գլտորեցաւ անդունդն ի վար :

— Լրտես մըն է, մրմնջեց ցեղապետը :

Իրենցմէ յիսուն քայլ անդիէն, ապառաժէ ապառաժ, իրարու ետեւէ երկու պայթիւններ լսուեցան... եւ զինուորական ու ցեղապետը երկուքը մէկէն զարնուած, իրարու ետեւէ գետին փռուեցան ...:

Սէնթ Ֆուայի հաւատարիմ սպասաւորը զէնքի ձայնը առնելուն պէս դէպի իր տիրոջ կողմը խոյացաւ եւ երբ կրակի արագութեամբ զառիվերէն վեր ելլալով բլուրին գագաթը հասաւ, տեսաւ որ խոշոր կապաններու մէջ փաթթուած երկու մարդկային շուքեր՝ անկենդան գետին փռուած երկու մարմիններու վրայ ծռած՝ անոնց գրպանները կը խուզարկէին ...:

Սէնթ Ֆուայի հաւատարիմ սպասաւորը երկու մարդասպաններէն մէկուն վրայ խոյացաւ. միւս մարդասպանը պահ մը վարանելէ ետք փախաւ :

Սպասաւորը քովը զէնք չունէր: Զառիվերէն վեր մագլցած միջոցին հրացանը ձեռքէն թռած էր, իսկ սուրն ալ թամբին վրայ ձգած էր :

Երկու մարդոց միջեւ կռիւը սկսաւ : Երկուքն ալ ուժով էին և հաւատարիմ ըսպասաւորը իր բոլոր ուժը ի մի հաւաքելով վերջապէս յաջողեցաւ իր հակառակորդը ոտքին տակը առնելով անոր երեսի քօղը քաշել :

Զարդարարին դէմքը երեւան ելաւ :

— Դո՞ւն ես եղեր, Մուպարէք, գոչեց Սէնթ Ֆուայի սպասաւորը ափ ի բերան մնալով : Աւազակ, մարդասպան ...:

Բայց ճիշդ նոյն պահուն բարի սպասաւորը ցաւալի ճիչ մը արձակեց :

Թուարէկը, որ ջարդարար արաբ մըն էր, պարապ մնացած ձեռքովը դաշոյնը պատեանէն քաշելով, իր հակառակորդին կուշտը մխած էր :

Սպասաւորը վէրքին ցաւէն գալարուելով ձեռքերը բացաւ. իսկ մարդասպանը կատաղի ոստումով մը ոտքի ցատկելով, անդունդին մէջ ցատկեց եւ աներեւոյթ եղաւ :

— Անիծեալ շուն, անիծեալ գայլ, օր մը նորէն ձեռքս կ'անցնիս, մռնչեց հաւատարիմ ծառան անդունդն ի վար ծռելով եւ բռունցքները սպառնականօրէն սեղմելով :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար.)

Շաւիլէն կը հաղորդեն
ՕՆՆԻԿ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ
մահը :
Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փօմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը յայտնէ թէ՝ Տ. Արմենակ Դաւիթեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ եկեղեցւոյս մէջ, այս Կիրակի, իր ողբ. կնոջ, Մարիամի հոգւոյն համար, իր մահուան տարելիցին առթիւ: Ինչպէս նաեւ՝ Դաւիթեան, Գաչըղճեան եւ Արմաքչեան գերդաստաններու հին եւ նոր ննջեցելոց եւ նահատակներու հոգւոց ի յիշատակ :

Հոգեհանգստեան արարողութիւնը կը հովանաւորէ, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Թեմիս առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Շաբաթ առաւօտեան ժամը 10ին Շարվիէօյի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Լիոնի եւ շրջանի հոգեւոր հովիւ ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի մէջ «Մանուկներու Օր»ը, Կապոյտ Խաչի, քաղաքի եւ շրջաններու բոլոր մասնաճիւղերու մասնակցութեամբ, Փօմոնի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Յունուար 16ին ժամը 15ին :

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ
Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, Կիրակի Փետրուար 13ին :

×

Հ. Բ. Ը. Մ. տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20ին, Ժորժ Ե.ի սրահը :

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 13ԻՆ
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՖԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ :

×

Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6ԻՆ

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝
ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

Դպրոցասէրի գեղարուեստական հանդէսը Մարտ 28ին, Կիրակի օր :

×

ՎԻԷՆ.— Մանուկներուն օրը Յունուար 9ին, Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահին մէջ :

×

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 16ին Ազգային Տան սրահը :

×

Մանուկներու Օրը կը տօնուի Տէսինի մէջ Յունուար 9ին Շաբաթ երեկոյեան, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեան կողմէ, Ծնունդի տօնածառ մը կազմակերպուած է Յունուար 9ին (Հայկական Ծնունդի առթիւ), կէսօրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր, Պիպլիոթէք Փոփիւլէռի սրահը, Րիւ Ֆրանսիս Շիրա (նախկին Փլաս տ'Օպսէրվանս):

Կը խնդրուի հայրենակիցներէն այժմէն ապահովել մուտքը, դիմելով միութեանըս վարչական անդամներուն: Փօմոն 31 Պուլվ. Փօմոն, Պ. Հրաչ Մարտիրոսեանի, իսկ քաղաքը 15 Րիւ տը լա Կոանտ Արմէ դերձակ Ասլանի, հեռ. 62-60-03:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի (26 Դեկտ.) Տօն Ս. Ստեփանոսի Նախավկային, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին եւ Սարկաւագաց ընծայաբերում ժամը 11.30ին: Նոյն օրը հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյս մեծ բարերար ողբ. ՎԱՀԱՆ ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆԻ, հոգելոյս ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊՍԿ. ՊԱԼԱԳԵԱՆԻ եւ գղրապետ ողբ. ՅԱԿՈԲ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ ի յիշատակ : Կը խնդրուի սոյն երեք արժանաւորներու յիշատակը յարգել ներկայութեամբ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ
ՕՐԱՑՈՅՑ 1966

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբուռնդի Մարսէյլի շրջանի :

Ապսպրանքներու համար դիմել՝
O. DJARAYAN
2, Place de la Corderie
13 MARSEILLE (7e)

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ՆԱՐԴԵԱՆ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ
Թիւ 1

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ
(ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ)
Ն. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ապսպրանքներու համար դիմել հեղինակին ՅԱՌԱՋի խմբագրութեան հասցէով: Գինը 10 Ֆրանք, փոստով՝ 12 Ֆրանք: Գումարները ղրկել միայն մանտա –քարթով :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 1966ի օրացոյցը :

Գին 2.50 Ֆրանք, դիմել մասնաճիւղերու վարչութեանց :

ՊԱՇՏՕՆԵԱՅ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Աղքատախնամ ընկերակցութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կը փնտռէ.—Ա) Տնօրէն, օժտուած վարչական կարողութիւններով եւ տեղեակ հաշուակալութեան :

Բ) Հիւանդապահուհիներ, վկայեալ Փարիզէն կամ այլուր :

Գ) Կառավար (շօֆէօր):

Թեկնածութիւնները ներկայացնել գրաւոր Աղքատախնամի գրասենեակը՝
Association Arménienne d'Aide Sociale
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ
ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

CONTES ET LEGENDES
ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. Տէր – Մելքոնեանի կողմէ

Գունաւոր կողք, մաքուր տպագրութիւն, պատկերազարդ :

Գին՝ 5 ֆրանք
Առաքման ծախքերով 6.50

Ստանալու համար դիմել Հ. Սամուէլեան գրատունը, եւ կամ՝
Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUX (Seine
C. C. P. PARIS 19668-59

Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յառաջի խմբագրութեան :

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ մասնաճիւղերու կողմանէ իրենց կայանի տասնամեակի առիթով եւ անոր ի նպաստ :

Հրաւիրուած է Լոնտոնէն Հայ Երիտասարդաց Միութեան Թատերախումբը, ներկայացնելու Գ. Սնդուկեանցի

ՊԷՊՕ

Հինգշաբթի 23 Դեկտեմբեր ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մէջ ժամը 20.30ին
Մէզոն – Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահը, Րիւ ժան – ժօրէս :

Երեքշաբթի՝ 21 Դեկտեմբեր ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ մէջ ժամը 20.30ին
Քաղաքապետարանի սրահը :

Կիրակի՝ 26 Դեկտեմբեր ԼԻՈՆԻ մէջ ժամը 15ին
6րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը, 58 Րիւ տը Սէզ :

Չորեքշաբթի՝ 29 Դեկտեմբեր ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ժամը 20.30ին
Թէաթր տիւ Ժիմնազ:

Հինգշաբթի՝ 30 Դեկտեմբեր ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ ժամը 20.30ին,
Թէաթր Մունիսիփալ :

Տոմսեր կը վաճառեն Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, Հայ գրավաճառատուները եւ Խաչուհիները :

Ապահովեցէք ձեր տեղերը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ (Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն) ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ 23 Յունուար, Ամպասատէօրի սրահին մէջ :

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2.30, Սալ տը լա Շիմի :

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ
«ՀԱՅ ՍԻՆՖՈՆԻՔ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ» նոր երգապնակը
Mc 20176, Vogue — Série Artistique

« OEUVRES SYMPHONIQUES » d'ARA BARTEVIAN

Par le célèbre orchestre
DES CONCERTS COLONNE

1. — Rhapsodie Caucasienne (Կովկասեան Համանուագ)
2. — Dans une Forêt en Novembre (Անտառին մէջ՝ Նոյեմբերին)
3. — Bergers à la Montagne (Հովիւները լերան վրայ)
4. — Fête Villageoise (Գեղջկական տօն)

Ստանալու համար դիմել հեղինակին
Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ — 14, Rue Petit, Paris (19e), Tél. BOT 99-22
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)

ԳԻՆ՝ 30 ՖՐ.

Microsillon 33 tours, 30 cm. 45 Վայրկեան
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔ

ՆԱԽԿԻՆ ԵՐԳԱՊՆԱԿՆԵՐԸ

Եկմալեան պատարագ N° 20114 — Կոմիտասեան պատարագ 20150
Գանձարան Հայ-եկեղեցական երգերու N° 20169 եւ 20175
Ժողովրդական երաժշտութիւն 20103 (Հայ Կովկասեան երգեր) 20136 (Arménie)
20157 Reflets d'Arménie, 20162 (Arménie Imortelle),
20169 (Promenade en Arménie)
20172 (Soirée Arménienne) — 10016 երգեր՝ Իրիս Պիւլպիւլեանէ

Գաւառներու առաքում contre remboursement խնամուած ծրարով

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ		
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒԻ Է	25 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 22 DECEMBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10491 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.491

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՅՑ ԵՒ ԱՅՆՊԷՍ ՅԱՂԹԵՑ

— * —

Ժողովուրդը, որ վերջին խօսքն է ժողովրդապետութեան մը մէջ, վերջին վճիռն է ազատ երկրի մը մէջ, անգամ մըն ալ ընտրեց տը Կոլը, կամ աւելի ճիշդ նախընտրեց տը Կոլը :

Ուրանալի չէ անշուշտ, թէ այս նախ-ընտրութիւնը նոյնքան դիւրութեամբ չըտուաւ այս անգամ : Զօրավարը վարժըւած էր աւելի դիւրին յաղթանակներու, աւելի յաճախ շահած էր ժողովուրդին վստահութիւնը եւ զանգուածային համակրութիւնը : Այս անգամուան իր յաղթանակը նմանեցաւ հրջանաւարտի մը քննութեան : Եւ տը Կոլ իր վկայականը ստացաւ միայն երկրորդ անգամ, որ դպրոցական լեզուով ռըփեչաժի քննութիւն մըն է : Պարտաւորուեցաւ բացատրել իր քաղաքականութիւնը, լուսաբանել հանրութիւն մը, որ յանկարծ սկսած էր կարծիք ունենալ, վասնզի մարդիկ եկած էին իրեն ըսելու թէ ամէն ինչ լաւ չընթանար Ե. Հանրապետութեան մէջ եւ հարկ է փոխել անոր ղեկավարը :

Առաջին անգամ, Դեկտ. 5ին, նախագահ տը Կոլ մնաց համեմատականի, նոյնիսկ փոքրամասնութեան եթէ նկատի առնենք, ինչպէս քաղաքական կարգ մը անձնաւորութիւններ դիտել տուին, թէ ժողովուրդին 56 առ հարիւրը քուէարկելով հանդերձ հինգ զանազան թեկնածուներու, քուէարկեց տը Կոլի դէմ :

Ասոնց մէջ կային ձախերը, դժգոհ մենաշնորհներու քաղաքականութենէ մը եւ ընկերային տեղքայլէ : Աջեր՝ դժգոհ եւրոպական եւ ատլանտեան քաղաքականութենէն : Ծայրայեղներ կամ ներգաղթածներ, դժգոհ Մայիս 13էն ետք, ծնած յուսախաբութիւններէն :

Երիտասարդ մարդ մը, կեդրոնի թեկնածու, մէկ օրէն միւսը ստացաւ մօտ 4 միլիոն ձայն, հակառակ իրեն դէմ տեղացած խծբծանքներուն, ակռաներուն ճերմակութեան վերաբերեալ կամ ժէօնֆրըմիէի ժպիտին : Այս ձայները կուգային տը Կոլէն, մասամբ վերադարձան տը Կոլին, 15 օր ետք, երբ ասպարէզը մնաց երկու թեկնածուներու միայն :

Միթրան գիտէր թէ առաւելագոյն յաղթանակը պիտի ըլլար ձայներու այն համեմատութիւնը զոր ստացաւ : Խնդրոյ առարկայ չըներով հանդերձ իր անձը, հարկ է ընդունիլ թէ ձախուեր ընտրութիւն էր ձախերու ընտրութիւնը : Աւելի դրամաբանական կը թուէր ըլլալ Տէֆէրի մը ծրագիրը, որ կ'ուզէր ձախ - կեդրոն համախմբում մը, առանց համայնավար օժանդակութեան : Արդարեւ բերելով հանդերձ աւելի քան չորս միլիոն ձայն, համայնավար կուսակցութեան օժանդակութիւնը հեռացուց Միթրանէն անոնք որ «ժողովրդական ճակատի» մը փախըստով տարուած էին : Եւ արդէ՞ն ինչո՞ւ համայնավարները զօրավիգ կեցան Միթրանի, որ քաղաքական ոչ մէկ գիջում ըրած էր իրենց : Հաւանաբար տարուած ընդդիմադիրներու այն տեսակէտէն թէ «նախ եւ առաջ տը Կոլը ճամբենք, յետոյ կը տեսնուինք» : Բայց Ֆրանսայի յետպատերազմական պատմութիւնն ու տը Կոլի ճակատագիրը նոյնացած, ինչպէս կը սիրէ նկատել Նախագահը, թոյլ չտուին որ «տեսնուին» : Ու իրենց յոյս դրած են ներկայիս 1967ի երեսփոխանական ընտրութեանց վրայ : Մինչ այդ հարկ է որ կարենան ճակատ կազմել ու համաձայնիլ եթէ կ'ուզեն խրատունք չտալ տը Կոլին, երբ կը ձաղկէ իրենց ներքին հաշիւներն ու վէճերը, երբ կը դատապարտէ կուսակցութեանց վարչաձեւը :

Անոնք, որ կը յարգեն վերընտրուած նախագահը, չըլլալով կոյր համակիրներ, կը յուսան թէ տը Կոլ նկատի պիտի առնէ եղածը եւ աւելի կարեւորութիւն տայ ուրիշ կարծիքներու եւ բարեփոխէ իր քաղաքականութեան կարգ մը անդիմջող երեւոյթները :

Ու այսպէս քանի մը օրէն, կը սկսի Ե. Հանրապետութեան երկրորդ եօթնամեակը : Աւելի պայծառ քան նախորդը, վասնզի վէրքերը կը սպիանան, զանուութիւնները կը հեռանան, ու մարդը, որ զարնանային օրուան մը կոչով, դարձաւ հէքեաթային դէմք մը, իր կեանքի վերջալոյսին ստացաւ փորձառութեան մը դասը : Երկար բացատրեց իր անհրաժեշտութիւնը : Դժուար համոզեց բայց եւ այնպէս համոզեց, դժուար յաղթեց բայց եւ այնպէս յաղթեց :

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

—*—

ՏԸ ԿՈԼ ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Երեքշաբթի օր, նախագահ տը Կոլ Փարիզ վերադարձաւ, ուր Չորեքշաբթի օր կը նախագահէ Նախարարաց հերթական խորհուրդին :

Եթէ Ֆրանսայի մէջ, զանազան հոսանքներու ներկայացուցիչներ վստահ են թէ նորընտիր նախագահը այլեւս չի կրնար շարունակել նոյն քաղաքականութիւնը, արտասահմանի մէջ նոյն կարծիքը չկայ ամէն կողմ :

ԳԵՐՄԱՆԻԱ : Դաշնակցային Հանրապետութեան համար տը Կոլի ընտրութիւնը նուազագոյն չարիք մը կը նկատուի : Նախկին վարչապետ Ատէնաուըր չի ծածկեր իր գոհունակութիւնը՝ «իբրեւ գերմանացի եւ իբրեւ Եւրոպացի» մինչ պաշտօնական շրջանակները կ'ուզեն ձեւ մը գտնել «տը Կոլի հետ ապրելու համար» : Անկախ Ֆրանքֆուրթըր Ալկըմայնէն կը գրէ թէ Լըքանիւէի երեք միլիոն 600 հազար ձայները նախընտրեցին տը Կոլը, երկրորդ շրջանին, ժողովրդական ճակատի վախէն : Պարզապէս նուազագոյն չարիքն ընտրեցին :

ՊԵԼՃԻԱ : Պելճերը կը յուսան որ տը Կոլ կը բարեփոխէ եւրոպական իր քաղաքականութիւնը : Պրիւքսէլի անկախ Լը Սուար կը գրէ թէ Պետութեան ղեկավարին կը մնայ ցոյց տալ թէ պոռնափարթիստ չէ : Կաթոլիկ Լիպրը Պելժիքի համար, արկածախնդրութեան ճամբան փակ է, տը Կոլի վերընտրութեամբ : Ընտրութիւնը, ի վերջոյ ձախին եւ աջին միջեւ չէր այլ անկատար կայունութեան մը եւ շատ վտանգաւոր տակնուվրայութեան մը : Կարելի է մաղթել թէ միջազգային գետնի վրայ, մանաւանդ եւրոպական, Ֆրանսան այսօր աւելի ժպտուն եւ նըւազ արհամարհական դիրք մը բռնէ :

ԻՏԱԼԻԱ : Ընկերվարական Ավանթի կը խորագրէ «տը Կոլ՝ յաղթական, կոլիզմը՝ պարտուած», ընտրութեան նախօրեակին իսկ՝ Շարաթ : Գլխաւոր հարցը կը մնայ գիտնալ թէ տը Կոլ պիտի փոխուի՞ : Քոռիէռէ տէլլա Սեռա չի հաւատար : Զօրավարը եւրոպականութեան չէ դարձած : Չի կրնար փոխուիլ : Բան չսորվեցաւ : Չափաւորական Իլ Թէմփօ նոյն կարծիքն ունի : Տը Կոլ այն մարդը չէ որ դէպքերէն դաս մը քաղէ :

ԱՄԵՐԻԿԱ : Նիւ Եորք Թայմզ եւ Նիւ Եորք Հերըլտ կը խորհին թէ այլեւս ամէն բան կախում ունի այն մեկնութենէն զոր տը Կոլ պիտի տայ ընտրութեան արդիւնքներուն : Հարկ է գիտնալ թէ Զօր. տը Կոլ պարզ ազգային քմահաճոյքի մը պիտի վերագրէ նուաղողացուցիչ համեմատականի մնալը թէ ընդհակառակն իբրեւ դաս մը :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ : Արձագանգները շատ չափուած են : Նկատելի միակ կէտն այն է թէ մամուլը աւելի տեղ տուաւ ընդդիմադիր թեկնածուին ներքին քաղաքականութեան եւ տը Կոլի արտաքին քաղաքականութեան :

Լիբանան եւ Եգիպտոս մեծ ուրախութեամբ ողջունած են տը Կոլի վերընտրութիւնը : Փեքին կը լռէ չկարենալով ծածկել որոշ գոհունակութիւն մը : Թոքիօ կը խորհի թէ պէտք է աւելի ճկուն դարձնել կարգ մը դիրքեր :

× Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն նախագահ տը Կոլ պիտի խօսի այս շաբթու կամ պաշտօնական յայտարարութիւն մը ընէ :

—o—

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ բոլորովին դէմ արտայայտուած է բանակցութեան որեւէ գաղափարի : Չին վարչապետը կ'ըսէ թէ վիէթնամցի ժողովուրդին համար միակ լուծումը որ կայ կռիւը շարունակելն է մինչեւ որ «ամերիկացի յարձակողները երկրէ վռնտուին» :

ՄԵՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՎԷՃԵՐԸ

—o—

ԽՄԲ. — Էջմիածնէն ստացանք Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին հետեւեալ «Հայտարարությունը», նոյն խորհուրդին անդամներէն՝ Յուսիկ Եպիսկոպոսի մէկ երկտողով, «հրատարակման խնդրանօք» :

Ամենայն Հայոց Հայրապետի նախագահությամբ, Հայ Եկեղեցու Եպիսկոպոսական ժողովը՝ գումարված Ս. Էջմիածնում այս տարի Նոյեմբերի 2ին, վշտով տեղեկացավ եւ իր վրդովմունքը արձանագրեց Անթիլիասի Տանն Կիլիկիո Կաթողիկոսական Աթոռի նոր կանոնադրության 32 եւ 33րդ հոդվածների համար, որոնք հանդիսանում են ծանրակշիռ խախտում Հայ Եկեղեցու նվիրապետական կարգի եւ իրավասությանց սահմանների, բացահայտ կերպով հակադրվում Հայ Եկեղեցու միության ու նվիրապետական աթոռների միջեւ համերաշխ գործակցության սկզբունքի, ինչպես եւ ամբողջական ժխտում Երուսաղեմի 1963ի ողջագուրման ոգու :

Վեհափառ Հայրապետի բարձր նախագահության ներքո Գերագույն Հոգեւոր խորհուրդը իր Նոյեմբեր 18ի նիստում խորունկ տխրությամբ հաստատեց եւ դատապարտեց վերոհիշյալ ողբալի իրողությունը, որը Սփյուռքի Հայ Եկեղեցական - ազգային կյանքի մեջ ծնունդ է տալու ավելի նոր տագնապների ու պառակտումների :

Հանուն մեր Սուրբ Եկեղեցու եւ ժողովրդի գերագույն իղձերի ու շահերի, մի անգամ եւս կոչ ենք անում Տանն Կիլիկիո Շնորհազարդ Գահակալին եւ Անթիլիասի պատասխանատու մարմիններին, հետ կանգնելու այս անօրինական, եկեղեցաքանդ ու ազգավնաս ընթացքից : Զեղյալ համարել վերոհիշեալ հոդվածները եւ ուղղամտորեն գործել Երուսաղեմի ողջագուրումի ոգիով, որ միակ ուղին է եկեղեցական կյանքի ամրապնդման ու ծաղկման, եղբայրական սիրո եւ խաղաղության մեջ :

Ջերմապէս կոչ ենք անում նաեւ Հայ Եկեղեցու բոլոր սպասավորներին անխտիր, բոլոր հայ կազմակերպություններին, հայ մամուլին եւ համայն հավատացյալ մեր ժողովրդին՝ թույլ չտալու որ անօրինական արարքներ, տռնձգություններ ու պառակտումներ տարածվեն Սփյուռքի հայ եկեղեցական կյանքի մեջ եւ արթուն կերպով հսկելու, որպեսզի պաշտպանվեն մեր Եկեղեցու նվիրապետության դարավոր կարգն ու կանոնը, ներքին միությունը եւ հայ հավատացյալ ժողովրդի միասնությունը :

ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ՀՈԳԵՎՈՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴ
(ԿՆԻՔ)

7 Դեկտեմբեր 1965 թ.
Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆ

×

Կրնայինք չհրատարակել այս «Հայտարարութիւնը», մեղսակից չդառնալու համար Էջմիածնի «Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին» ընթացքին :

Կրնայինք չհրատարակել այս «Հայտարարութիւնը», չնմանելու համար արտասահմանեան այն խմբագրատուներուն, որոնք դարձած են Էջմիածնական գանգատարան, կամ եթէ կ'ուզէք՝ պէֆրուա, պատրաստ՝ հնչեցնելու համար հրդեհի եւ պատերազմի ահազանգները :

Նախ որովհետեւ չուզեցինք հրձիգի դեր կատարել կամ մարտակոչ կարդալ՝ առանց վախնալու որ կը գրկուինք Մայր Աթոռին խունկէն ու մոմէն :

Եպիսկոպոսական ժողովներու նորահաս անդամները եթէ բաւական բան հասկցած ըլլային մեր պատմութեան հին աւանդութիւններէն ու նոր պայմաններէն, բաւական փիւտէօռ ունենային՝ ցրամարտի յատուկ կրկէսներու մէջ չնետելու համար եկեղեցական ու կրօնական հարցերը, (բաւական չեղա՞ն միթէ հին օրերու կռիւները, որոնք սպառեցին մեր ժողովուրդին ուժը), վերջապէս բաւական հաղորդակից ըլլային արդի ժամանակներու ոգիին, պիտի չուզէին մամուլը մասնակից դարձնել իրենց այս վէճերուն ու կռիւներուն :

Ուրեմն, նախ չուզեցինք հրատարակել այս «Հայտարարութիւնը», բարւոք համարելով նամակ մը գրել առ որ անկ է, ըսելու համար. — Ալ կը բաւէ՛, եթէ վէճ ունիք՝ նամակով բացատրեցէք, մարդ ղրկեցէք, բանակցութիւն կատարեցէք, բայց Աստուածնի՛դ սիրէք, մի գրաղեցնէք այս յոգնած ու դժբախտ ժողովուրդը : Քիչ մը տարբերութիւն դրէք՝ հեռանալով մրցակից առեւտրականներէն, որոնք իրենց սոխին ու սխտորին ծանուցումը թերթով միայն կուտան : Ձեր մէջ չկա՞յ խորհուրդ տուող մը, որ ըսէր թէ ասանկ վէճեր կը լուծուին թղթակցութեամբ եւ բանակցութեամբ, գաղտնի նամակներով եւ գաղտնի բանագնացներով :

Եկեղեցական պաշտամունքներու եւ խորհուրդներու նկարահանումով օրաթերթեր պատկերազարդելու սովորութենէն ետք, որ շատ ընդհանրացաւ՝ հակառակ աւանդութեանց, — չէ՞ որ սարկաւագը կ'աղաղակէ պատարագի պահուն՝ «մի ոք ... մերձեսցի յաստուածային խորհուրդս», վասնզի դիտելն իսկ մեղք կը համարուէր, — այժմ կ'ուզէք մամուլի՞ն մէջ փոխադրել թ'ու պատարագ թ'ու կռիւ ու կագ : Բայց ի՞նչ փոյթ մեր ընդվզումը, վստահ ենք որ Էջմիածնի արտասահմանեան պէֆրուաները պիտի ղօղանջեն՝ հրատարակելով հրձիգային այս «Հայտարարութիւնը» : Ուրեմն, մենք ալ կը հրատարակենք, իբրեւ նիւթ պատմութեան : Ու կ'աւելցնենք. — Արտասահմանեան հայ մամուլին մէջ՝ Յառաջն ըլլալով այն միակ թերթը, որ չէ ծածկած երբեք իր ընդվզումը կղերապետութեան հանդէպ, ու մեկնելով այն սկզբունքէն թէ կրօնքը անհատական հոգեկան գոհացման հարց է (խղճի հարց է կ'ըսէին հինները), մենք պիտի ներկայացնենք մեր քննադատութիւնը բացուած այս վէճին մէջ, առանց խնայելու մէկ կամ միւս կողմին, յայտարարելով բարձրագագաթ. —

Ազգը ամէն բանէ վեր :

Իսկ թէ ի՞նչ է ազգը, աւելի լաւ է հետեւիլ մեր քննադատութեանց :

ԽՄԲ.

ՅՈՒՇԵՐ

ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ՀԵՏ

Բ.

Հակառակ նիւթական իր անձուկ վիճակին եւ ապրուստի նեղ պայմաններուն: Աղբալեան չէր յօժարեր գրել դրամով եւ դրամի համար: 1926ին էր կարծեմ, «Հայրենիք» ամսագրի խմբագիրը՝ Ռուբէն Դարբինեան նամակով մը կը խնդրէր Աղբալեանէն աշխատակցիլ ամսագրին եւ կը խոստանար ամէն մէկ էջին բացառաբար երեք տոլար վճարել իրեն: Նամակը տուաւ ինծի կարդալու: Հաշուեցի, որ եթէ տասը էջ բան գրէր ամէն ամիս, պիտի ստանար երեսուն տոլար, ինչ որ բաւական շօշափելի գումար մըն էր իրեն պէս մէկուն համար:

— Է՜հ, — ուրախացայ ես, — այս գումարով կրնաք ... նախարարի պէս ապրիլ:

Նամակը ծալեց գրպանը դրաւ եւ, չեղակի նայելով ինծի, յարեց.

— Ես կեանքի մէջ դեմոկրատ եմ, բայց գրականութեան մէջ արիստոկրատ եմ:

Բնաւ չեմ մոռնար այս յայտարարութիւնը, որ գրողի իր հպարտութիւնը կը հաստատէր: Հմուտ մարդ էր, բազմակողմանի կարողութիւններով օժտուած. ամէն ամիս դիւրութեամբ կրնար 8 – 10 էջ բան գրել ամսագրին մէջ, սակայն կը տեսնէի ահաւասիկ, որ կը մերժէր գրականութեան մէջ ալ դեմոկրատ ըլլալ, ինչպէս էր կեանքի մէջ:

Այս անգամ գրողին արժէքը բարձրացաւ իմ աչքին, ինչպէս նուամատոյցին մէջ բարձրացած էր անձին արժէքը, երբ կը յայտարարէր, թէ ոչ «նետել» կրնայ, ոչ ալ մանաւանդ սուտ խօսիլ:

Կեանքի մէջ ժլատ այս մարդը գրականութեան մէջ ալ ժլատ էր ուրեմն: Աւելի շատ կը սիրէր խօսիլ, քան գրել, բայց շատ աւելի կը սիրէր կարդալ, քան խօսիլ ու գրել: Մոլի ընթերցող էր: Օրերով կը կարդար առանց յոգնելու, առանց իսկ ձանձրանալու: Բարեբար մը դասած եւ բերել տուած էր Վիէննայի հայագիտական ամբողջ մատենաշարը եւ բառին բուն առումով «Թաղուեցաւ» ընթերցումի մէջ տունը, դպրոցը, սրճարանը, ուր որ պատահէր: «Գիրքերը, — կ'ըսէր, — անխարդախ բարեկամներ են: Կը հանես՝ կը շարունակես կարդալ, չես հաներ՝ կը նետես մէկ կողմ: Ասոր համար ոչ քէն կ'ընեն, ոչ ալ կը բամբասեն քեզ»:

Եղիա Տէմիրճիպաշեանի համար կ'ըսեն, թէ Հայոց մէջ ամէնէն շատ գիրք կարդացող մարդն էր: Նոյն բանը կրնանք ըսել Նիկոլ Աղբալեանի համար ալ:

— Ես, — կ'ըսէր ուրիշ առիթով մը, — կենցաղով աշխարհական եմ, բայց խառնուածքով՝ վանական:

Աշխարհը վանք դարձուցած էր, ինչպէս ուրիշներ վանքը աշխարհ դարձուցած են:

Նիկոլ Աղբալեան իրական իմաստով մտաւորական մըն էր: Մտաւորականը կրնայ գրող չըլլալ, ինչպէս գրողը կրնայ մտաւորական չըլլալ: Ուրիշ խօսքով՝ ամէն գրող մտաւորական չէ, ինչպէս ամէն մտաւորական գրող չէ:

Պիտի ըսեմ աւելին. — Նիկոլ Աղբալեան հայ մտաւորական էր եւ ոչ թէ մտաւորական Հայ: Տարբերութիւն մը կայ, անշուշտ, այս երկու [illegible] կը նախ հայ է, յետոյ՝ մտաւորական, մինչ երկրորդը նախ [illegible] միայն հայ: Այսպէս, օրինակ, բարձրարժէք արուեստագէտ մըն է Տիրան Չրաքեան եւ կասկած չկայ, որ շատ աւելի մեծ գրագէտ է, քան Հրանդը: Բայց Հրանդն է հայ գրագէտը:

Աղբալեանի կը վերագրուի այն խօսքը, թէ հայ գրողը պէտք է նախ հայ ըլլայ, որպէսզի կարենայ հասնիլ ինքնատպութեան: Արուեստագէտը կուգայ «հայ»էն ետք: Այս իմաստով՝ դերագանց Հայն էր ինք, դերագանց մտաւորական մը ըլլալէ առաջ: Ըսած կամ գրած է տեղ մը, որ հայանալու համար պէտք է Րաֆֆի կարդալ, պէտք է Արուլեան կարդալ: Իր կարծիքով — եւ իմ կարծիքով ալ — Րաֆֆին հայ գրող է, Արուլեան հայ գրող է: Միւսները գրագէտ Հայեր են, իսկ այս երկուքը հայ գրագէտներ են: Եւ անշուշտ այս երկուքով չի վերջանար հայ գրողներու շարքը:

Պէ՞տք է ըսել, թէ Աղբալեան քաջահմուտ էր հայ հին ու նոր գրականութեան: Կարդացած եւ խորապէս ուսումնասիրած էր մեր բոլոր պատմիչները, Ագաթանգեղոսէն մինչեւ Չամչեան: Հայը սիրելի էր իրեն, հայերէնը՝ նոյնպէս, Հայութիւնը՝ առաւել եւս: Իր գործով ու նախասիրութիւններով, բանասէր, իմաստասէր, բայց անժխտելիօրէն արուեստագէտ էր խառնուածքով եւ զգայնութեամբ:

Հետամուտ էր հմտանալու: Լայն էին իր հետաքրքրութիւններն ալ: Հետզհետէ բանասէրը կ'իշխէր քննադատին եւ լեզուաբանը՝ գրագէտին վրայ: Իր տնօրէնութեան շրջանին՝ կը կանչէր վարժարանին սասունցի տնտեսը եւ անվերջ հարցումներ կ'ուղղէր անոր, բառեր արտասանել կուտար՝ Սասունի բարբառը եւ բառերու շեշտադրութիւնը ուսումնասիրելու համար: Կը զարմանայինք, երբ կը տեսնէինք, որ տնօրէն եւ տնտես, ժամերով գլուխ – գլխի տուած, անվերջ կը խօսէին: Ետքէն միայն հասկցանք, թէ «բանը ինչումն էր»:

Ատեն մըն ալ սկսաւ Օմար Խայեամ կարդալ: Կը փորձէր թարգմանել պարսիկ բանաստեղծին քառեակները: Բնագիրը Թեհրանէն բերել տուած էր: Ինք կը հետեւէր բնագիրին, իսկ Գաբրիէլ Թաղուրեան՝ Թուրքերէն թարգմանութեան: Բնագիրը եւ Թուրքերէն թարգմանութիւնը կը բաղդատէր իրարու հետ: Չեմ գիտեր սակայն, թէ բաւական ծանօ՞թ էր պարսկերէնի կամ թէ ինչ եղան իր թարգմանած քառեակները: Գիտցածս այն է, որ Օմար Խայեամ կը կարդար:

Գրականութիւնը աւելի շատ կ'ապրէր, քան կը գրէր: Ըսել կ'ուզեմ՝ գրելով գրականութիւն չէ ըրած այնքան, որքան ըրած է բերնով խօսելով: Եւ իր խօսքը գրականութիւն էր արդէն: Կան, որ նախ բանասէր են, լեզուաբան եւ ապա միայն արուեստագէտ: Նիկոլ Աղբալեան հակառակն էր, նախ արուեստագէտ էր եւ ապա՝ միւսները:

Իր քննադատութիւնը ստեղծագործութիւն մըն էր ուրիշ ստեղծագործութեան մը մէջ, ինչպէս որ պիտի ըսէր Օսկըր Ուայլտ: Գրական գործ մը կը վերլուծէր այնպէս, որ ըրածը այլեւս վերլուծում չէր ըլլար, այլ կ'ըլլար գրական ստեղծագործութիւն: «Երազ եւ մեկնաբանում»ը, գրուած՝ Շանթի «Հին Աստուածներ»ուն մասին, այս դասին կը պատկանի: Երբ առաջին անգամ կարդացի զայն «Նոր Հասանք»ի մէջ, խոր տպաւորութիւն ստացայ եւ այսպէս ալ ըսի իրեն.

— Դուն գիտե՞ս, որ, — ըսաւ, — այդ ուսումնասիրութիւնը գրելու ատեն հոգեկան շատ դառն պայմաններու մէջ կը գտնուէի:

Հա՞յրն էր մեռած թէ մայրը կամ ուրիշ սիրելի մը, չեմ յիշեր հիմա: Գիտեմ սակայն, որ սգաւոր էր:

Բծախնդիր իր ճաշակը եւ դժուարահաճ միտքը թոյլ չէին տար, որ գործի վերածէր իր հմտութիւնը: Առատօրէն կ'առնէր, բայց կաթիլ – կաթիլ կուտար: Սերմանողն էր, այլ ոչ հնձողը: Այո՛, իրապէս արիստոկրատ էր գրականութեան մէջ:

Հոգեկան եւ իմացական աշխարհի խուզարկու, իր հետաքրքրութեան մարզն էր հայ մշակոյթը, — լեզու, գրականութիւն: պատմութիւն, բանասիրութիւն:

Իրեն համար՝ գրականութիւնը «հանրարժէք բովանդակութիւն էր ձեւաւոր յօրինումով»: Կամ «գեղարուեստական յօրինում էր՝ հանրաֆէք բովանդակութեամբ»:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԲԻՒԶԱՆԴԱԿԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾԻՆ ՄԷՋ

Ա.

Փաւստոս Բիւզանդացի գիրքը կը վերջացնէ հետեւեալ տողերով.

«Նախարարները դիմեցին պարսիկին եւ խնդրեցին որ Արշակունի թագաւոր մը դնէ: Արքայից արքան մեծ ուրախութեամբ ընդառաջեց, Խոսրովը նշանակեց կնութեան տալով իր քոյրը: Արշակ Յունաց սահմանն անցաւ, պաշտպան գտաւ Յունաց թագաւորը: Յոյն զօրքերը Արշակին, պարսիկ զօրքերը Խոսրովին օգնութեան եկան: Դեսպաններ փոխանակուեցան, թագաւորներ խորհուրդ ունեցան եւ համաձայնեցան Հայոց աշխարհը բաժնելու: Անոնք կ'ըսէին. «Մեր երկիրներուն միջեւ ինկած այս հզօր եւ հարուստ թագաւորութիւնը թուլացնելու ենք եւ խանգարելու՝ բաժնելով երկու Արշակունի թագաւորներով, յետոյ կը կրճատենք, կ'աղքատացնենք, որպէսզի չկրնան գլուխ բարձրացնել: Ուրիշ գաւառներն ալ կրճատուեցան, այնպէս որ փոքր մաս մը մնաց հայ թագաւորներուն: Խոսրովի բաժինը Արշակինէն աւելի մեծ էր»:

Բաժանումը կը կատարուի ուրեմն նախարարներու խնդրանքով 387 թուին (389ին Մարքուարտի, 390ին համաձայն) շատ քրիստոնեայ Թէոդոս (379 – 395) եւ Շապուհ Գ.ի (384 – 389) միջեւ: Հաւանական կը թուի որ նկատի առած էին Հայաստանի ամբողջական իւրացումը, բայց գոհացած էին թագաւորութիւնը վերցնելով: Դաշինքը նպաստաւոր էր պարսիկին, որովհետեւ կ'առնէր չորս – հինգերորդը, աննպաստ Բիւզանդիոնի, որուն կը մնար փոքր մաս մը: Շփման մէջ կը մնային երկու պետութիւնները փոխանակ ամբարտակ պետութիւն մը ունենալու իրենց միջեւ եւ «Հայաստանը կը դառնար կռուի մշտնջենաւոր պատճառ»: (Ամմիանոս):

Պատմաբաններէն ոմանք կը քննադատեն կայսեր ընթացքը, ուրիշներ իրաւունք կուտան, որովհետեւ խաղաղութեան պէտք ունէր արեւելեան ճակատին վրայ՝ երբ արեւմտեան կողմը վտանգի տակ էր: «Իր նախորդները փորձած էին ծանր դժուարութեամբ ուղղամտութեան մէջ պահել հայ թագաւորները: Լաւագոյն էր բաժանումով ապահովել սահմանը, քան թշնամիին գաղտնի զինակից անկախ պետութիւն մը ունենալ սահմանին վրայ»:

Բիւզանդիոն ճարտարութեամբ կը պաշտպանէ տկար նախարարները զօրաւորներուն դէմ, կը հրաւիրէ Բիւզանդիոն, տիտղոսներ կուտայ, սնափառութիւններ կը շոյէ, զօրավար կը կարգէ, նախանձ կը գրգռէ, կը բաժնէ, յետոյ կ'իւրացնէ կալուածները: Բիւզանդասէրներ կը մտածեն անկախութիւն ձեռք բերել Բիւզանդիոնի օգնութեամբ, բայց կը խաբուին: 529 թուին Յուստինիանոս կը սահմանափակէ վարչական իրաւունքները, 536ին կը ջնջէ անդրանկութեան իրաւունքը:

Երկու կողմի նախարարներ կը ծառայեն իրենց տէրերուն, օժանդակ զունդեր

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

Ներկայիս, Թուրքիոյ մէջ նժարը կը հակի այն մարդուն կողմը, որ աւելի ունեւոր է, աւելի հարուստ: Եւ սակայն, պիտի գայ օրը, ուր ասիկա այսպէս պիտի չըլլայ եւ նոր ձեւ մը, նոր վիճակ մը պիտի ստանայ»:

ՓԱՒԼՈՎԻՉԻ ԵԼՈՅԹԸ

Գործադիր Կոմիտէի անունով ալ խօսք առած է Փաւլովիչ, որ անդրադառնալով Թուրքիան հետաքրքրող խնդիրներու եւ օրուան տիրող պայմաններուն, ի մէջ այլոց ըսած է հետեւեալները.

— «Եթէ իշխանութիւնը պիտի մնայ հարուստներուն, կալուածատիրոջ եւ չահաղէտին ձեռքին մէջ, ի՞նչ չահ կարելի պիտի ըլլայ ակնկալել նորածին երկրէ մը, որ պիտի ըլլայ Մուսթաֆա Քեմալի Թուրքիան: Ահաւասիկ ասոր նախընթաց օրինակները, Էնվէրի հետապնդած պատերազմական քաղաքականութիւնը Թուրքիոյ մէջ, ինչպէս նաեւ ստեղծումը Վրաստանի եւ Հայաստանի քաղքենի կառավարութիւններուն, որոնք բոլորը կուգան հաստատել իմ տեսակէտս ու նախապէս յայտնած կարծիքներս:

«Էնվէր փաշան, Գերմանիոյ Կայսեր Վիլհելմի հետ կնքած դաշնագրով Թուրքիան զինակիցը դարձուց Գերմանացիներուն, ինչ որ ցոյց տուաւ ամբողջ աշխարհի այն իրողութիւնը, թէ բոլոր Արեւմտեան երկիրները պէտք է միանան Արեւելքի հետ պատերազմելու համար»:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ԳՐԱՒԷ ԿԱՐՍԸ, ԱՐՏԱՀԱՆՆ ՈՒ ՊԱԹՈՒՄԸ

«Աւելութեան արժանի է Օսմանցի նախարարներուն այն վերաբերումը, զոր անոնք ցուցաբերեցին մեղի հանդէպ, Լիթովսքի խորհրդաժողովի ընթացքին:

«Սակայն, Թուրքերը գրաւեցին Կարսը, Արտահանն ու Պաթումը: Եւ, աւելի ալ յառաջ երթալով, գրաւեցին նաեւ Ախալցխան եւ Ալեքսանդրապոլը: Վրաստան կարողացաւ ինքզինքը փրկել, Գերմանիոյ միջամտութեան շնորհիւ: Անկէ ետք Օսմանցիները յարձակեցան Ատրպէյճանի վրայ: Պաքու մտան: Պաքուի մէջ Օսմանցիներուն վարած կեանքն ու ցուցաբերած վերաբերումը, անցնող երկուքուկէս ամիսներուն ընթացքին, ամենասեւ եւ ամէնէն տխուր էջը կը կազմեն պատմութեանը այս քաղաքին, որ այնքան դառնութիւններ ճաշակած է, այնքան խժդժութիւններ տեսած: Եւ, Պաքուն տակաւին այն քաղաքն է, որ ճանչցուած է ու ծանօթ բոլորին, Կովկասեան շրջանի պրոլետարութեան միջնաբերդն ըլլալով:

«... Անգլիա եւ Ֆրանսա, ինչո՞ւ կ'ուզեն հովանաւորի դերը որդեգրել Վրանկէլի նկատմամբ, երբ ան դաշնակիցն է իրենց: Պարզապէս անոր համար, որ Խրիմ կը գտնուի Վրանկէլեան ուժերու հակակշռին ներքեւ եւ որքան ատեն որ այդ շրջանը կը գտնուի Վրանկէլի ձեռքին մէջ, յեղաշրջական Թուրքիան խլուած պիտի մնայ հիւսիսային շրջանէն եւ պիտի չկարենայ օգնութիւն ստանալ Սովետ Խորհրդային յեղաշրջական ուժերէն:

«Միւս կողմէ, որքան ժամանակ որ Անատոլուն գտնուի Դաշնակից պետութիւններու հակակշռին ներքեւ, հոն շարունակ պիտի ուղարկուին նոր զրահման ուժեր եւ այս պատճառաւ մենք եւս խլուած պիտի մնանք Հարաւէն ու Հարաւ-Արեւմուտքէն: Արդէն ճիշդ այդ նպատակաւ էր նաեւ, որ Յոյները գրաւեցին Էտիրնէն ու Թրակիայէն հողամասեր: Եւ վերջապէս, այս բոլորէն ալ որոշապէս յայտնի կ'ըլլայ, որ թշնամիները կը ձգտին իրենց այլազան ռազմավարութիւններով Թուրքիան չէզոքացնել եւ զայն անջատել Խորհրդային յեղաշրջական ուժերէն:

«... Թուրք ընկերները (*), դիմում կատարելով Խորհրդային կառավարութեան, փափաք յայտնեցին որ Զանաքգալէի (Տարտանէլ) հարցը կարգադրուի Սեւծովեան երկիրներու միջեւ գոյանալիք համաձայնութեամբ մը, առանց մասնակցութեանը Համաձայնական պետութեանց եւ Վրանկէլեան ուժերուն:

Մենք ջերմօրէն եւ խանդավառութեամբ կը դիմաւորենք Թուրքերու այս առաջարկը եւ կը գնահատենք զիրենք: Երբ այս գաղափարը իրագործութեան դրուի, շինիչ եւ վճռական քայլը առնուած պիտի ըլլայ դէպի միութիւն, Սեւծովեան երկիրներու եւ ժողովուրդներու միջեւ:

(29 Տար.)

(*) Ակնարկութիւնը կը կատարուի Մուսթաֆա Սուպհիի կողմէ Ռուսիոյ մէջ հիմնուած «Թիւրք Իշթիրաքիյուն Ֆըրքասը»ի անդամներուն:

կը կազմէն պարսիկ պատերազմներու մէջ քուշաններու դէմ : Տիգրան կը կաշառէ, կը քաջալերէ քսութիւնը, իրարու դէմ կը հանէ նախարարները :

Բաժնուած Հայաստանը պիտի ունենայ ընկերային տարբեր հոլովոյթ, պիտի կառավարուի տարբեր օրէնքներով : Դրութիւնը պիտի շարունակուի անխափան մինչեւ մեր օրերը, Պաղտատի եւ Բիւզանդիոնի միջեւ, Պարսիկներու եւ Թուրքերու միջեւ, պիտի ըլլայ ռազմադաշտ մը :

Պարսկաստան թոյլ պիտի չտար, որ իր հպատակները Բիւզանդիոնի ազդեցութիւնը կրեն, որուն դաւանակիցին, Բիւզանդիոն պիտի ջանար իր հպատակները հեռացնել սահմանէն անդին պանուող պարսկահպատակներու ազդեցութենէն : Արդէն չունէին ներքին համերաշխութիւն, միշտ պառակտուած՝ ենթակայ էին օտար միջամտութեանց : Դրացի պետութիւններ չահագործեցին նախարարական հակամարտութիւնները, իրենց տիրապետութիւնը հեշտ դարձնելու համար : Հայաստանի հակառակորդները միշտ գինակից մը գտան Հայաստանի մէջ : Հայերը թէեւ չունէին, ուժեղ միութենէ զուրկ էին կատարելապէս անկախ ըլլալու համար :

Ապագային դրացի պետութիւններ պիտի ջանան իրենց կողմն ունենալ Հայերը, իրենց քաղաքական ազդեցութեան ենթարկել՝ հակառակորդ պետութեան ազդեցութիւնը չէզոքացնելու համար : Այսպէս պիտի շարունակուի պայքարը Հայերու կոնակէն, իրենք ալ պիտի մասնակցին պայքարին երկդիմի քաղաքականութեամբ :

Պարսիկներն ալ նահապետական ընտանիք կը կազմէին, որուն հողային հիմերն էին տուն, գիւղ, ցեղախումբ : Նահապետները կը կազմէին ազնուականութեան վերին դասակարգը, որուն իշխանութիւնը հիմնուած էր հողային սեփականութեան ժառանգութեան վրայ : Ծագումով իշխանական ընտանիքներ կազմուեցան արքաներէն կալուածներ ստանալով, հետզհետէ մեծ կալուածատէրեր եղան : Արքայէն արքան Յոյներու, մարերու, Պարսիկներու առանձնաշնորհներ կուտար, ամէնն ալ հողատէր կը դառնային եւ տուրքեր կը գանձէին հպատակներէն :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Մարդը ոչ հրեշտակ է եւ ոչ ալ անասուն, գէշը ա՛յն է միայն, որ հրեշտակ երեւիլ ուզողը անասուն կը դառնայ :

ՓԱՍՔԱԼ

ՏԻՐԱՆ ԼԻՒԼԷՃԵԱՆ

Դեկտեմբեր 3ին Ամմանի մէջ հոգին յանձնեց ընկեր Տ. Լիւլէճեան խոր սուգի մատնելով Յորդանանի ընկերները, համակիրները եւ հայ եւ օտար բազմաթիւ բարեկամներ :

Ունեւոր ընտանիքի զաւակ, բնիկ Ատանացի, ծնած 1901ին, իր նախնական ուսումը կը ստանայ Յիսուսեան Հայրերու մօտ : Դեռ պատանի՝ կ'անդամակցի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան շարքերուն : Ընկեր Տիգրան Ծամհուրի շունչին տակ կը թրծուի Դաշնակցութեան ոգիով :

Պէյրութի Համալսարանին մէջ, ընկերը կրնար մասնագիտանալ որեւէ ասպարէզի մէջ. սակայն գաղափարական երիտասարդ՝ կը հետեւի հոգեբանութեան եւ փիլիսոփայութեան դասընթացքներուն, դառնալու համար ուսուցիչ, — իր սիրած ասպարէզը, այդ ձեւով կարենալ աւելի լաւ ծառայելու հայ ժողովուրդին :

Կիլիկեան Ֆրանսական հոգատարութեան շրջանին կը դառնայ իր ծննդավայրը : Տեղւոյն Դաշնակցական ղեկավարներէն : Կապն է Դաշնակցութեան եւ հոգատար իշխանութեան միջեւ : Հանդուցեալը միշտ ցաւ կը յայտնէր թէ չէ գրուած այդ շրջանի Դաշնակցութեան տարած նախաձեռնական դերի մասին, բայց պէտք է գրուի : Յաճախ կը պատմէր Մ. Տէր Գալուստեանի, Ղազար Ջարըգի եւ ուրիշ ընկերներու միասին տարած աշխատանքները այդ փոթորկալից շրջանին : Կիլիկիոյ պարպումէն ետք Կիպրոս է որպէս քարտուղար Շէրիֆ Հիւսէյնի : Իր այդ հանգամանքով բարեկամական կապեր կը պահէ այդ շրջանի արաբ ղեկավարներու հետ, տալով բարերար արդիւնք գաղթական Հայութեան :

Շէրիֆ Հիւսէյնի մահէն ետք Դամասկոս է : Գրգռիչ ուժեր դաւեր կը լարեն գաղթական Հայուն դէմ : Լիւլէճեան եւ ընկերներ գործի կը լծուին փարատելու ամպերը եւ օգնելու իր ազգակիցներուն : Միեւնոյն ատեն կը կազմեն Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնը ունենալով մօտ հարիւր պատանիներ :

Նորէն Կիպրոս, ուսուցիչ եւ խմբագիր «Ովասիս»ի : Վենետիկ՝ դասախօս Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի, ապա Պէյրութ՝ դասախօս Յիսուսեան համալսարանը : Այս բոլոր շրջաններուն մէջ Դաշնակցութեան շրջուն քարոզիչն է : Իր հանդիսաւոր պահերը կը դնէ ոչ միայն գեռահաս սերունդի դաստիարակչական գործին՝ տալով անոնց ազգային շունչ եւ ոգի, այլեւ կապ կը հաստատէ օտար մտաւորականներու հետ, ծանօթացնելով մեր ժողովուրդին արժանիքները :

Աշխատակից «Հայ Սիրտ»ի, «Հայրենիք»ի, «Յուսաբեր»ի, «Յառաջ»ի եւ «Ազդակ»ի :

Առողջական պատճառներով հեռանալով Պէյրութէն, 1935ի վերջերը կը հաստատուի Երուսաղէմ որպէս Հայ Կաթողիկէ վարժարանի տնօրէն : Այդ շրջանին կային բազմաթիւ օտարացած թրքախօս հայ ընտանիքներ՝ կոնակ դարձուցած Հայութեան : Նորէն գործի է ընկերը, իր շուրջ կը հաւաքէ օտարացածները : Մի քանի տարիէն արդէն ընտանիքները հայացած են եւ թրքական շարքիները փոխարինուած ազգային եւ յեղափոխական երգերով եւ պարերով : Պաղեստինի հայ բեմին զարդն էր, իր դասախօսութիւններով եւ բանախօսութիւններով, Երուսաղէմ, Եաֆա, Հայֆա, կը պանծացնէր Դաշնակցութեան գործը, տարած փրկարար աշխատանքը : Երկար չի տեւեր եւ 1942ին՝ ամիսներու տառապալից հիւանդութենէ մը ետք՝ ընկերը կէս անդամալոյծ է, գուրգուրոտ ձեռքեր զինք կը խնամեն մինչեւ վերջ :

1946ին կը հիմնէ Հայ Կաթ. Պատրիարքարանի պաշտօնաթերթ «Երուսաղէմ»: Խմբագիր՝ Տ. Լիւլէճեան : Բախտորոշ օրեր Հայութեան համար, — Հայկական հարց, ներգաղթ, այդ դիմակին տակ ազեղ պայքար եւ համայնքային խռովութիւն : Հակառակ իր առողջական վիճակին՝ ընկերը իր գրիչով «Երուսաղէմ»ի էջերէն կը խարազանէ շահատակութիւնները : Իր յօդուածները (խմբագրական, Ա. Ա. Արմէն Կիլիկեցի, Լ.) մինչեւ այսօր ալ չեն կորսնցուցած իրենց այժմէականութիւնը : Հակառակ սպառնալիքներուն՝ հանդուցեալը երբեք չվարանեցաւ գրչով դիմակները պատռել :

1948ին Պաղեստինեան ողբերգութիւն : Նորէն գաղթական՝ Ամման է : Յորդանանի Հայութիւնը կ'ապրի դժնդակ օրեր : Հալածական հալածանք անգիտակից տարրերու կողմէ : Ընկերոջ մէկ տեսակցութիւնը հանդուցեալ Ապտալլա թագաւորին հետ կ'ունենայ իր բարերար արդիւնքը :

Ամմանի մէջ կը քաջալերէ երիտասարդները հաւաքուելու Հ. Մ. Ը. Մ.ի շուրջ : Դասախօսութիւններ եւ բանախօսութիւններ, իրարու կը յաջորդեն : Արդէն Փիզիքապէս հիւծած է ընկերը, վերջին տասը տարիները շատ յաճախ շաբաթներով անկողին գամուած կը մնայ : Հակառակ բժիշկներու պնդումին կ'աշխատակցի Դաշնակցական մամուլին :

Հանդուցեալ Վեհափառ Զարեհի կաթողիկոսի ընտրութեան օրերուն, անոնք որոնք կը գուրգուրային Կիլիկեան Աթոռը ամուր պահելու, լաւ տեղեակ են ընկերոջ տարած աշխատանքներուն չէզոքացնելու համար կարգ մը անձերու դաւերը տկարացնելու Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը :

Երախտագիտական զգացումներ ունէր արաբ ժողովուրդին հանդէպ : Ջատագով էր Հայ — Արաբ գործակցութեան : Քիչ չէին թիւը իր արաբ բարեկամ մտաւորական եւ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններուն : Յորդանանի ընտրանի ներկայացուցիչներ անձամբ ներկայ եղան յուղարկաւորութեան, ոմանք յետ մահու ցաւակցութիւն յայտնեցին :

Սուր հոտառութիւն ունէր քաղաքական հարցերու մէջ : Բազմակողմանի զարգացում : Աւելի գործի մարդ եղաւ քան թէ գրչի : Իրեն համար մեծ ցաւ էր որ չկարողացաւ, առողջական պատճառներով, գրչով տալ իր ամբարածը, իր տուրքը հայ մշակոյթին : Կը հրճուէր Հայաստանի վերջին տարիներու ունեցած վերելքովը, երբեմն մտավախութիւնը կ'ունենար թէ «չըլլայ թէ օր մը Մոսկուան, ի հաշիւ «բարի դրացի»ի քաղաքականութեան» Հայաստանի Հայութիւնը ենթարկէր կարգ մը զրկանքներու եւ հալածէր Հայաստանի մտաւորականութիւնը :

Հեզ էր եւ հանդարտ, բայց կը փոթորկէր երբ հարցը կուգար ազգային արժանապատուութեան : Հայ մարդուն մէջ կ'ուզէր տեսնել նախ բարոյական անաղարտը : Թրքական եաթաղանէն մազապուրծ ազատած Հայութիւնը արտասահմանի մէջ պէտք է պահէ իր ցեղային դիմագիծը, պէտք է ունենալ Սփիւռքի մէջ զօրաւոր եւ միակամ Հայութիւն մը՝ ի շահ Հայաստանի : Դէմ էր օտարամուտ գաղափարներու մուտքին Հայութենէն ներս :

Կը հաւատար հայ ժողովուրդի Յարութեան, ներկայ փոթորկալից շրջանը մասնակի դէպք մըն է որ պիտի ունենայ իր վերջակէտը եւ Հայութիւնը պիտի ամփոփուի իր Անկախ հայրենիքին մէջ :

Այդ սուրբ գաղափարին եւ նպատակին համար ապրեցաւ եւ գործեց հանգուցեալ Տ. Լիւլէճեանը : Այդ ոգիով պիտի ապրին եւ գործեն իր պատրաստած սերունդի հաւատաւոր երիտասարդները, վառ պահելով քաղցր յիշատակը իրենց մեծ ուսուցչին :

Գ. ՍԵԽԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Բարեկամը յայտնի կ'ըլլայ դժբախտութեան ատեն, քաջասիրտ մարդը՝ կռիւի ատեն եւ սիրող կինը՝ դրամ չունեցած ատենդ :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ

×

Ով որ օգնել չի գիտեր,
Կը մնայ մինակ եւ անտէր :

ՀՈԼԼԱՆՏԱԿԱՆ

×

Երբ կիները կռիւ ընեն,
Ճշմարտութիւններ կը յայտնեն :

ՍՊԱՆԱԿԱՆ

×

Ոչ մեծ մարդու կրթընեցէք, ոչ ալ հին պատի :

ԴԱՆԻԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբերի ցուրտ առաւօտ մը, երբ Յաղթութեան Կամարին հսկայական զանգուածը մառախուղին մէջէն տակաւին նոր կը զանազանուէր, Տօքթէօր Մորիս Գուէ, Վիքթոր Հիւկօ պողոտայի իր աշխատանոցին մէջ սեղանի մը առջեւ նստած, բժշկական մեծահատոր գիրքեր կը թղթատէր :

Իր բարձր ու լերկ ճակատը ջղայնօրէն ծռած էր ան : Անուշ նայուածքով իր սեւ ու վառվռուն աչքերը գիրքին էջերուն վրայ յառած, կարծես թէ անոնցմէ գաղտնիք մը խլել կ'ուզէր : Իր բարեձեւ բերանը, որուն վրայ երկար ու նրբաթել պեխ մը կար, եւ իր ձուաձեւ թուշը իր դէմքին գիծերը կ'ամբողջացնէին : Ուշիմ, կորովի, բարի եւ կամքի տէր մէկու մը դէմքը ունէր ան :

Մորիս Գուէ, տանը մէյ մը ոտքի կ'ելլար եւ ընդարձակ սենեակին մէջ ան — հաւասար քայլերով կ'երթար կուգար, եւ դարձեալ իր գրասեղանին առջեւ դառնալով կարդալ կը սկսէր :

Երկու ամիս առաջ, իր լաւագոյն բարեկամներէն մէկը, զօրավար Սէնթ Ֆուան, Ափրիկէէն ծանրապէս վիրաւորուած Փարիզ հասած էր : Ասկէ զատ, զինուորականը ճահճատենդէ բռնուած ըլլալով, իր վիճակը յուսահատական էր :

Տօքթէօր Գուէ ձեռքէն եկածը ըրած էր իր սիրելի բարեկամը մահէն ազատելու համար, բնութեան դէմ կռուած էր, բայց այն առտուն, գիշերը մինչեւ լոյս հիւանդին քով անցընելէ ետք, իր գիտութեան անկարողութիւնը նշմարելով յուսահատած էր :

Մորիս Գուէ, սրտաբեկ ու տխուր, մոռնալով իր սեփական վիշտը, Ժանի մօր եւ երկու քոյրերուն վրայ կը մտածէր, անոնք սիրեցեալ զաւակ մը եւ ազնիւ եղբայր մը պիտի կորսնցնէին :

Ժան Սէնթ Ֆուա իր գերդաստանին վերջին արու շառաւիղն էր : Ուղղամիտ, վեհանձն, ազնուասիրտ եւ բարի մարդ մըն էր :

Բժիշկը իր գիրքերուն մէջ թաղուած, ճար մը կը փնտռէր այդ դժբախտ ընտանիքը վաղահաս սուգէ մը ազատելու համար :

Այս միջոցին սենեկապանը դուռը բանալով ծանոյց.

— Օրիորդ Ժանէթը եկած է, պարոն :

Բժիշկը այս անունը լսելուն պէս ոտքի ցատկեց :

Մանկամարդ աղջիկ մը սենեակէն ներս մտնելով իր քովը վազեց :

— Ինչո՞ւ այսքան կանուխ հոս էք, հարցուց բժիշկը մտահոգութեամբ : Ի՞նչ պատահեցաւ :

— Ժանը ձեզի կ'ուզէ, տօքթէօր, պատասխանեց մանկամարդուհին ընկճուած շեշտով մը :

— Բայց հիմա արդէն ես ձեզի պիտի գայի :

— Շուտ, տօքթէօր, հիմա, հիմա՛, ձեզի կ'ուզէ :

— Ինչո՞ւ :

— Չեմ գիտեր ...: Ինծի պատուիրեց որ ձեզ ալ կանչեմ, Լեւոնն ալ :

— Վա՞յ ...: Ի՞նչ կայ ...: Վիճակը աւելի՞ գէշցաւ ...:

— Ոչ ... :

— Շատ լաւ, շատ լաւ : Հիմա կուգամ : Քոյրերնիդ ի՞նչպէս է ...:

— Ձեր գիտցածին պէս ... միշտ քաջ եւ միշտ անվհատ ...:

— Իսկ մայրի՞կը :

— Մայրիկն ալ հանդարտ է ...: Դեռ եղելութիւնը չգիտեր ...:

— Իսկ դո՞ւք :

— Ե՞ս ...: Ոհ ... ես ... չեմ գիտեր :

Մանկամարդ աղջիկը չկրցաւ իր խօսքը աւարտել ...: Երիտասարդ բժիշկը անոր ձեռքը բռնեց եւ երկու երիտասարդները տխուր խանդաղատանքով մը իրարու երես նայեցան : Աչքերուն նայուածքէն յայտնի էր թէ անոնք իրար կը սիրէին :

Ժանէթ Սէնթ Ֆուա եւ Մորիս Գուէ իրարու նշանուած էին :

Ժանէթ նիհարակազմ էր եւ խարտեաշահեր· վայելուչ այլ պարզ արդուզարդ մը տուած էր :

Նուշի նմանող իր գեղեցիկ եւ ժպտուն աչքերը մելամաղձոտ նայուածքով մը իր նշանածին յառած ըլլալէն յայտնի կ'ըլլար, որ մանկամարդուհին շատ կը սիրէր զայն :

Ժանէթ ետին դարձաւ եւ նշմարելով մեծահատոր գիրքերը, որոնք մինչեւ առտու իր նշանածին քնացած չըլլալուն ցայտուն փաստերն էին, պաղատական ձայնով մը ըսաւ .

— Մորիս, ամէն գինով պիտի ազատես եղբայրս, այնպէս չէ՞ :

Բժիշկը աչքերը անդին դարձուց :

— Ոհ, Մորիս, պատասխան չե՞ս տար, գոչեց մանկամարդ աղջիկը :

— Ի՞նչ կրնամ ըսել, սիրելիս, փափըսաց բժիշկը դողդոջուն ձայնով մը :

— Ոհ, Մորիս, Մորիս, եղբայրս ... Ժաներնիս ... :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տէմիրճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Պարտաքճեան եւ զաւակը, Պ. Մովսէս Տէմիրճեան, Տէր եւ Տիկին Վարդան Գասապեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ռեբեկա Դանիէլեան եւ զաւակները (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկ. Անդրանիկ Գրիգորեան եւ զաւակները (Երեւան), Պ. Առաքել Կարապետեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մարիամ Մինասեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Զարման Էմիրճէնեան եւ զաւակները, Պ. Յակոբ Անդրէասեան, Տէր եւ Տիկ. Օննիկ Թորանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մինաս Ապումարաքեան և զաւակը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ հօր, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր, քեռայրին, կնքահօր եւ ազգականին՝

ՕՆՆԻԿ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆԻ
(Կիւրլէցի, 69 տարեկան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ 18 Դեկտ. Շաբաթ երեկոյ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (22 Դեկտ.) ժամը 14-ին, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Շաւիլի գերեզմանատունը:

Հաւաքուիլ Շաւիլի եկեղեցին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը իր եւ բոլոր Խաչուհիներու կողմէ խորին վշտակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Արաքսի Մուրատեանին եւ ընտանեկան պարագաներու, մեծ մօր՝ այրի տիկին Փալյեանի մահուան առիթով:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Արամ Տօնէլեան եւ ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ:

ՏԻԿԻՆ ԱԶՆԻՒ ՏՕՆԷԼԵԱՆԻ
(Ծնեալ Քիւփեեան)

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

×

Փօմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը յայտնէ թէ՝ Տ. Արմենակ Դաւիթեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ եկեղեցւոյս մէջ, այս Կիրակի, իր ողբ. կնոջ, Մարիամի հոգւոյն համար, իր մահուան տարելիցին առթիւ: Ինչպէս նաեւ՝ Դաւիթեան, Գաշըգճեան եւ Սրմաքէշլեան գերդաստաններու հին եւ նոր ննջեցելոց եւ նահատակներու հոգւոց ի յիշատակ:

Հոգեհանգստեան արարողութիւնը կը հովանաւորէ, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Թեմիս առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Շաբաթ առաւօտեան ժամը 10ին Շարվիէօյի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Լիոնի եւ շրջանի հովուոր հօվիւ ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի մէջ «Մանուկներու Օր»ը, Կապոյտ Խաչի, քաղաքի եւ շրջաններու բոլոր մասնաճիւղերու մասնակցութեամբ, Փօմոնի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Յունուար 16ին ժամը 15ին:

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, Կիրակի Փետրուար 13ին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Պ. Գարեգին Քէնտէրեան եւ Արմենուհի Քէնտէրեան, որոնց հասցէն եղած է ժամանակին՝ 18 Րիւ Քէսըրի Մարսէյլ: Փնտռողն է Երեւարնակ իրենց մօրաքրոջ աղջիկը Տիկին Սինանեան որ կը փնտռէ նոյն առեն Խօժէնին:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի խմացնել Մայր Եկեղեցին 339, Ավընիւ տիւ Փրատօ, Մարսէյլ 8րդ:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան հովանաւորած դպրոցի տօնածառը:

Պետական Թատրոնին մէջ, այս Կիրակի (26 Դեկտ.), կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Հասարակութիւնը կը հրաւիրուի վայելելու եւ քաջալերելու մեր փոքրիկներուն երգերն եւ արտասանութիւնները, Կաղանդ պապային հաճելի անակնկալը:

Նոյնպէս քրքջալից պաւէստ մը ԵՐԿՆՈՒ ԽՈՒԼԵՐ:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

ԾՆՈՒՆԴ

Այս ՈՒՐԲԱԹ, Ճրագալոյց: Ժամերգութիւն ժամը 17ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 18ին:
Կը պատարագէ Հ. ԽՈՐԷՆ Վ. ՏԻԼԻՋԵԱՆ

ՇԱԲԱԹ, (Ծնունդ), Ժամերգութիւն ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10·30ին:

Կիրակի, Ս. Ստեփանոս եւ Մնեւյոց: Հանգստեան ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին, երջանկայիշատակ Պօղոս Գույումճեանի հոգւոյն համար:

BAHADOURIAN
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
ԲՈՒԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը
Բոլորովին նոր դրութեամբ
SELF SERVICE

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով:

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ
Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՆ
LYON
Super-Alimentation
20, Rue Villeroy MO 32.10

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիլ», չոքոլա, «նուայէթ», «լոգում», «սալըղ», պլիտակ, Ճիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (ճարավան եւ մոզա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «ղաչքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած) ճերտա, բաճլաւա, ճատայիֆ, տերեւ եւայլն:

Stabilisation des Prix
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
*
ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ մասնաճիւղերու կողմանէ իրենց կայանի տասնամեակի առիթով եւ անոր ի նպաստ:

Հրաւիրուած է Լոնտոնէն Հայ Երիտասարդաց Միութեան Թատերախումբը, ներկայացնելու Գ. Սնդուկեանցի

ՊԵՊՕ

Հինգշաբթի 23 Դեկտեմբեր ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մէջ ժամը 20·30ին
Մէզոն – Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահը, Րիւ Ժան – Ժօրէս:

Կիրակի՝ 26 Դեկտեմբեր ԼԻՈՆԻ մէջ ժամը 15ին
Երդ. Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը, 58 Րիւ տը Սէզ:

Չորեքշաբթի՝ 29 Դեկտեմբեր ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ժամը 20·30ին
Թէաթր տիւ Ժիմնազ:

Հինգշաբթի՝ 30 Դեկտեմբեր ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ ժամը 20·30ին,
Թէաթր Մինիսիփալ:

Ապահովեցէք ձեր տեղերը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԳՈՅԱՄԱՐՏ
ՕՐԱՑՈՅՑ 1966

Հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբուոնդի Մարսէյլի շրջանի:

Ապսպրանքներու համար դիմել՝
O. DJARAYAN
2, Place de la Corderie
13 MARSEILLE (7e)

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ՆԱՐԴԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ
Թիւ 1

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ
(ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ)
Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ապսպրանքներու համար դիմել հեղինակին ՅԱՌԱՋի խմբագրութեան հասցէով: Գինը 10 ֆրանք, փոստով՝ 12 ֆրանք: Գումարները ղրկել միայն մանտա-քարթով:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Համախորհրդային Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 1966ի օրացոյցը:

Գին 2·50 ֆրանք, դիմել մասնաճիւղերու վարչութեանց:

ՊԱՇՏՕՆԵԱՅ ԿԸ ՈՒԶՈՒԻ

Աղքատախնամ ընկերակցութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կը փնտռէ.—Ա) Տնօրէն, օժտուած վարչական կարողութիւններով եւ տեղեակ հաշուակալութեան:

Բ) Հիւանդապահուհիներ, վկայեալ Փարիզէն կամ այլուր:

Գ) Կառավար (շօֆէօր):

Թեկնածութիւնները ներկայացնել գրաւոր Աղքատախնամի գրասենեակը՝
Association Arménienne d'Aide Sociale
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիր. կէսօրէ ետք ժամը 4ին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի (26 Դեկտ.) Տօն Ս. Ստեփանոսի Նախավկային, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին եւ Սարկաւագաց ընծայաբերում ժամը 11·30ին: Նոյն օրը հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյս մեծ բարերար ողբ. ՎԱՀԱՆ ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆԻ, հոգելոյս ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊՍԿ. ՊԱԼԱԳԵԱՆԻ եւ դպրապետ ողբ. ՅԱԿՈԲ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ ի յիշատակ: Կը խնդրուի սոյն երեք արժանաւորներու յիշատակը յարգել ներկայութեամբ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ:

×

Մանուկներու Օրը կը տօնուի Տէսինի մէջ Յունուար 9ին Շաբաթ երեկոյեան, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

×

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 16ին Ազգային Տան սրահը:

×

Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6ԻՆ

×

Հ. Բ. Ը. Մ. տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20ին, Ժորժ Ե.ի սրահը:

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝
ՄԱՐՏ 20ԻՆ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 23 DECEMBRE 1965

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

Le Numéro : 0,30 Fr.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10492 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — No 10.492

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Փարիզ վերադարձին, նախագահ տը Կոլ հետեւեալ զեկոյցը յանձնեց մամուլին.— « Հանրապետութեան նախագահին ընտրութիւնը հանրաքուէով զօրծնականին վերածեց մեր հիմնարկութեանց մէկ կեդրոնական տրամադրութիւնը : 1965 Դեկտեմբեր 19էն ի վեր, արդարեւ, Պետութեան ղեկավարը ուղղակի լիազօրուած է Ֆրանսացի ժողովուրդին ամբողջութեան կողմէ : Ընտրապայքարը ցոյց տուաւ արդէն թէ բովանդակ երկիրն ալ այդպէս կ'ըմբռնէ, ինչ որ ալ ըլլայ քաղաքացիներու ընտրական բաժանումը : Միւս կողմէ, յանձն առնելու համար Ֆրանսայի ճակատագիրը, ինծի վիճակուեցաւ նըշանակուիլ, ոչ միայն ինչպէս անցեալին դէպքերու կամ զգացումներու բերումով, այլ Ֆրանսուհիներու եւ Ֆրանսացիներու մտածուած ընտրութեամբ : Ինծի համար, միաժամանակ վերանորոգուած պարտաւորութիւն մըն է եւ քաջալերանք մը : Այսպէս, նոր Հանրապետութիւնը կրկին վերահաստատուած է ազգին եւ աշխարհի առջեւ :

« Առկէ մեկնելով, պիտի զարգանէ կրկնապատկուած եռանդով յառաջդիմութեան, անկախութեան եւ խաղաղութեան գործը, ի ծառայութիւն Ֆրանսայի եւ ի նպաստ բոլոր Ֆրանսացիներուն» :

—o—

ՓԵՔԻՆ ԵՒ ՀԱՆՈՅ ԿԸ ՄԵՐԺԵՆ ԲԱՆԱԿՑԻԼ

Ժողովրդային Չինաստանի վարչապետ Շու Էն լայ առջի օր բուռն կերպով դատապարտեց Վիէթնամի մէջ խաղաղութեան ի խնդիր եղած վերջին փորձերը, եւ ամբաստանեց Միացեալ Նահանգները՝ «որոնք կը ձգտին պատերազմը տարածել մինչեւ Չինաստան» :

Չինաստանի վարչապետը մերժելով որեւէ ձեւի բանակցութիւն, չի խնայեր նաեւ Խորհ. Միութեան, որ յանցաւոր է « անհաւատալի դաւաճանութեամբ մը » ինչպէս նաեւ — ակնարկութիւն Ֆանֆանիի եւ Լա Փիրայի — կարգ մը մարդոց, «որոնք կ'եռան ամերիկեան աշխարհակալութեան օգնելու եռանդով, որոնք եղած են անոր սպասաւորները եւ կը փորձեն հաւատացնել թէ Ճոնսընի կառավարութիւնը փոխուած է եւ թէ Վիէթնամի խնդրին առընչութեամբ կը փափաքի մըտավաճառի իր դանակը վար դնել եւ հրաժարիլ նախայարձակումէն » : Չինաստանի վարչապետը երկարօրէն քննադատելով Միացեալ – Նահանգներու քաղաքականութիւնը, կ'ամբաստանէ զանոնք՝ որ կ'ուզեն պատերազմը ծաւալել ամբողջ Հնդկաչինի եւ նոյնիսկ Չինաստանի մէջ :

Բանակցութիւններով Վիէթնամի պատերազմին լուծում մը բերելու նոյն մերժումը կը յայտնէ նաեւ Հիւսիսային Վիէթնամի նախագահ Հօ Շի Մին, որ անդլիացի գրագէտ Ֆէլիքս Կրինի յայտարարած է, անդրադառնալով այսպէս կոչուած չէզոք երկիրներու ըրած փորձերուն՝ պատերազմին լուծում մը բերելու մտահոգութեամբ.— « Ձենք կրնար նկատի առնել ոեւէ մէկուն միջամտութիւնը, եթէ երբեք շատ յստակ տարբերութիւն մը չի դներ նախայարձակին — Միացեալ Նահանգները — եւ զոհին միջեւ, որ մենք ենք» :

Այսպիսով, կը ցնդին նաեւ Վիէթնամի շուրջ բանակցութիւններ տեսնելու վերջին յոյսերը : Ամերիկեան օդուժը, կարճ դադարէ մը ետք, վերսկսաւ ռմբակոծել Հիւսիսային Վիէթնամը : Առջի օր Հանոյ-Հայփունկ շրջանին մէջ կրկին ռմբակոծեցին Վոնկ Պիի ելեկտրակայանն ու քանդեցին կամուրջ մը :

Օրը Օրին

ՇՆԻԿԸ... ԵՒ ՍԻՐԱՀԱՐԸ

—*—

Երկուքին ալ անունը Մարիամ՝ մեր լեզուին մէջ :

Երկուքն ալ աշխարհ եկան իշխանուհի, աշխարհէն մեկնեցան թագուհի :

Մէկը, Մերի Սթիւըրթ, ատեն մը, եղաւ թագուհի Ֆրանսայի, յետոյ եղաւ թագուհի Սկովտիոյ, բայց չզոհացաւ այդ երկու փառքերով — մէկը անցեալ, միւսը ընթացիկ — ու պահանջեց նաեւ Անգլիոյ գահը : Որովհետեւ, օրուան թագուհին, Եղիսաբէթ Առաջին — Հենրի Ը. հանած – վարածին աղջիկը — արեւը տեսնելու համար ... նամբայ ելած էր իր հօրը երկ – րորդ ամուսնութենէն *առաջ* ու բնակա – նաբար կը նկատուէր ... Անհարազատ :

Միւսը, Մառի Անթուանէթ, եղաւ կո – ղակիցը Ֆրանսացի իշխանի մը :

Մէկը ծագումով կէսառկէս Սկովտիացի եւ Ֆրանսացի : Միւսը ծագումով կէսառկէս գերման ու Աւստրիացի :

Մերի Սթիւըրթ վերոյիշեալ հանած – վարածին քրոջը թոռն էր : Իր հայրը՝ Ճէյմս Ե., որ իր ամուսնութենէն առաջ վեց անհարազատ զաւակ ունեցած էր այն կնոջմէն, որ, տարիներ ետք, պիտի ըլլար իր աղջկան քանտապահը :

Հինգ տարեկան էր երբ, քաղաքական հաշիւներով, առին Ֆրանսա տարին զինք ու երբ 16 տարեկան էր կարգեցին 14 տարեկան մանչուկի մը հետ, որ, հազիւ գահ բարձրացած, այս աշխարհէն մեկնեցաւ՝ սովորական հիւանդութեան մը հետեւանօք : Միջանկեալ յիշեցնեմ որ անկէ 400 կամ նոյնիսկ 200 տարի առաջ, մարդիկ կը մեռնէին ... երբ մեղուն —կամ մը – ժեղը — իրենց քիթին ծայրը խայթէր : Այնքա՜ն ետ մնացած էր բժշկական գի – տութիւնը :

Մերի Սթիւըրթ իր առաջին ամուսնոյն — Ֆրանսուա Բ.ի մահէն ետք — վերադարձաւ Սկովտիա ու քանի մը տարիէն կնքեց իր երկրորդ ամուսնութիւնը՝ այս անգամ Անգլիացի լորտի մը հետ, որուն սպանութեան մեղսակից եղաւ, երբ, օրին մէկը, խենթենալու աստիճան սիրահարեցաւ բախտախնդիր բարի – ծաղիկի մը հետ, որ եղաւ իր երրորդ էրիկը :

Մառի Անթուանէթ 15 տարեկան էր, երբ առասպելական պատիւներով զինք Ֆրանսա բերին — միշտ քաղաքական հաշիւներով — եւ հարսը ըրին գահաժառանգ իշխանին, որ 16 տարեկան էր : Այս ամուսնութիւնը դատապարտուած էր ... « ձերմակ » մնալու մինչեւ փեսային — Լուդովիկոս ԺԶ.ի 23 տարեկանը :

Մերի Սթիւըրթ զարգացած աղջիկ էր : Տասներեք տարեկանին, արդէն, ջուրի պէս ֆրանսերէն, լատիներէն, յունարէն եւ անգլերէն գիտէր՝ իբրեւ յաւելուած իր մնացեալ ծանօթութեանց :

Մառի Անթուանէթ, Մարիա – Թերեզա անուանի կայսրուհիին աղջիկը, կարդալու գլուխ չունէր : Ապրեցաւ 38 տարի, բայց 38 տող գիրք չկարդաց : Բաւական « թեթեւ » էր իր շարժուձեւերով ու յանախ յանդիմանագիր կը ստանար իր մօրմէն : Թրիանոնի պալատին մէջ իր վարած անլուրջ կեանքը, խեղճուկ ամուսինին մը անտարբերութեամբ արտօնեալ, առատ նիւթ մատակարարեց Մառիաժ տը Ֆիկարոյի հեղինակին : Այս անլուրջ Մառին էր որ, օր մը երբ բացօթեայ խընջոյքի մը ընթացքին աւանակին վրայէն վար կը գլորէր, լուր կը դրկէր պալատին արարողապետուհիին, Նոայի կոմսու – հիին .

— Գացէ՛ք հարցուցէք իրեն թէ երբ թագուհի մը էշէն վար իյնայ ի՞նչ ընե – լու է ...

Մերի Սթիւըրթ բուռն Կաթոլիկ էր եւ իր թիկունքին ունէր Ֆրանսան եւ Սպա – նիան : Իրեն դէմ էին Անգլիոյ եւ Սկով – տիոյ Բողոքականները :

Իր զարմուհին — Կոյսն Եղիսաբէթ — Բողոքական էր, ուրեմն ոխերիմ թշնամի իրեն : Յարանուանական այս տարբերութիւնը շատ մեծ դեր կատարեց իրենց միջեւ ծագած քաղաքական պայքարին ըն – թացքին :

Մառի Անթուանէթի գլխաւոր մտահո – գութիւնը, սկզբնական շրջանին, իր անձնական վայելքն էր : Ազգին վիճակով չէր հետաքրքրուեր անգամ : Խելքը գլու – խը եկաւ յեղափոխութեան պայթումին հետ, երբ այլեւս չէր կրնար գոհարավաճառին հաշուեցոյցը օրուան դահլիճին դրկել եւ հրամայել .

— Վճարեցէ՛ք ...

Մերի Տթիւըրթ Սկովտիոյ բարձունք – ները ապաստանած, դաւեր կը նիւթէր իր Բողոքական ազգականուհիին դէմ ու կը սիրաբանէր Ֆրանսայի եւ Սպանիոյ հետ :

Մառի Անթուանէթ, յեղափոխութեան օրերուն, կ'աղօթէր որ Գերմանական բանակը Ֆրանսա մտնէր եւ ամրացնէր երերուն գահին դիրքը :

Երկուքն ալ հայրենադաւութեամբ ամ – բաստանուեցան : Երկուքն ալ գլխատուեցան — Մերի Սթիւըրթ, իր զարմուհիին, Եղիսաբէթի, օրհնութեամբ, Մառի Ան – թուանէթ՝ ֆրանսական յեղափոխութեան վճիռով :

Մերի Սթիւըրթի գլուխը կտրեցին 1587ին փետրուարին, կացինի զոյգ հարուածներով — մէկը չբաւեց — իսկ Մառի Ան – թուանէթի գլուխը կտրեցին, 1793ի Հոկտեմբերին, կառափնատին դանակով, այսօրուան Քոնքորտի հրապարակին վրայ՝ բազմահազար վկաներու աչքին առջեւ :

Յանուն արդարութեան պէտք է յիշել որ երկուքն ալ արտասովոր քաջութիւն ցոյց տուին մահապատիժի գործադրու – թեան պահուն : Մանաւանդ, Մարիա – Թերեզայի աղջիկը :

×

Հիմա, գրաշար ու խմբագիր միաձայն պիտի հարցնեն .

— Այս երկու կիներուն պատմութիւնը մեր այսօրուան հոգերուն հետ ի՞նչ կապ ունի ... Մենք այս բոլոր լուրերը առած էինք դպրոցը ... Թագուհիներով ժամավաճառ ըլլալու ատե՞նը գտար ...

Իրաւունք ունին երկուքն ալ :

Բայց, այս երկու թագուհիներուն պատահած դժբախտութիւնը կը նմանի մեր ազգին գլխուն պատահած դժբախտու – թեան, եթէ կրնանք այս կամ այն անհատին ճակատագրին եւ բազմութեան մը ճակատագրին միջեւ նմանութեան եզր հաստատել :

Նմանութեան այս եզրը կը հաստատեմ հետեւեալ ձեւով .

Երբ Մերի Սթիւըրթ Սկովտիայէն կը փախչի Անգլիա եւ անցագիր կը խնդրէ « կոյսն Եղիսաբէթ»էն որ Ֆրանսա անցնի, այս վերջինը կը պատասխանէ .

— Ո՛չ, հոս կը մնաս ու կը բանտար – կուիս ...

Եղիսաբէթ իր զարմուհիին մահավճիռը կը ստորագրէ ուրիշ թուղթերու կարգին, առանց կարդալու : Ու երբ, յաջորդ օրը, լուր կը բերեն իրեն թէ «Մերիին գլուխը կտրեցինք», կը զարմանայ .

— Իրա՞ւ ես ստորագրեցի ...

Յետոյ, Մերիի հարազատ որդին, Ճէյմս Զ. Սկովտիոյ (յետագային, Ճէյմս Ա. Անգլիոյ) երբ լուր կ'առնէ թէ իր մօրը գլուխը պիտի կտրեն, հոգն անգամ չըներ, ու որսի կ'երթայ : Սկովտիոյ խորհրդարանն անգամ չլսելու կը զարնէ թագուհիին պատահած ողբերգութիւնը :

Եւ սակայն, այն պահուն, երբ դահիճը կացինի զոյգ հարուածներով, Մերի Սթիւըրթի գլուխը կը բաժնէ անոր շու – շանաթոյր ու հոլանի իրանէն, կը նկատէ որ բազմածալ շրջազգեստին տակ բան մը կը շարժի, կը խլրտայ :

Վեր կը հանէ շրջազգեստին ծայրը եւ ի՞նչ տեսնէ — թագուհիին շնիկն էր որ կը ճանկռտէր, կը թնծկար, կուլար ...

×

Մառի Անթուանէթի երկու եղբայրնե – րը, Լէոփոլտ ու Ժոզէֆ ինչպէս նաեւ իր եղբօրորդին, պատասխան անգամ չեն տար իրեն, երբ թախանձագին օգնութիւն կը հայցէ իրենցմէ : Իր երկու տագրերն ալ, արտասահման փախած, չեն ուզեր լսել իրենց հարսին ողբը : Կատարինէ թագուհին, Ռուսաստանէն լուր կուտայ .

— Հո՛գս, գլխուդ ճարը նայէ ...

Եւ սակայն Փարիզէն քանի մը հարիւր մղոն հիւսիս, Շուէտի մէջ, կ'արտասուէ մէկը—Մառիի սիրահարն էր, Կոմս Ֆէրսէն :

×

Մերի Սթիւըրթ ունեցաւ իրեն համար լացող շնիկ մը : Մառի Անթուանէթ իրեն համար լացող սիրահար մը :

Մենք չունեցանք ո՛չ մէկը, ո՛չ ալ միւսը :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Սուրիական կառավարութիւնը հրաժարեցաւ եւ Սուրիա պիտի կառավարուի, գնոր տնօրինութիւն, Պաաս կուսակցութեան միջազգային հրամանատարութեամբ, յայտարարեց առջի գիշեր Դամասկոսի ձայնասփիւռը : Տակաւին շատ կանուխ է այս փոփոխութիւններուն մասին յստակ մեկնութիւն մը տալու համար : Սուրիոյ մէջ իշխանութիւնը կը մնար արդէն Պաաս կուսակցութեան ձեռքը եւ նախագահ Ամին էլ Հաֆէզ մաս կը կազմէ Պաասի միջազգային հրամանատարութեան : Պաասը զուտ սուրիական կուսակցութիւն մը չէ, այլ արաբական կուսակցութիւն մը՝ տարածուած արաբական բազմաթիւ երկիրներու մէջ : Կը գեկավարուի «միջազգային հրամանատարութիւններով» : « Միջազգային հրամանատարութեան աթոռը կը մնայ Դամասկոս : Արաբական միւս երկիրներուն մէջ, ուր քաղաքական ուժ մը կը ներկայացնէ, Պաասը արգիլուած էր :

Դամասկոսի ձայնասփիւռը յայտնեց նաեւ թէ Պաասի սուրիական հրամանատարութիւնը իր պաշտօններէն վար առնըւած է, եւ թէ նոր հրամանատարութիւն մը պաշտօնի կոչուած է, կազմուած « միջազգային հրամանատարութեան անդամներէն ու քանի մը Սուրիացիէ » : Պաասի միջազգային հրամանատարութիւնը Դեկտեմբեր ութէն ի վեր ժողով կը գումարէր Դամասկոսի մէջ, քննելու համար «Սուրիոյ սպառնացող արտաքին եւ ներքին վտանգները եւ ժողովուրդին ու կուսակցութեան փոխ – յարաբերու – թիւններուն մէջ գործուած չեղումները» :

—o—

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետ Ռաշիտ Քարամէ փոփոխութիւններ կատարեց լիբանանեան դահլիճին մէջ : Զբօսաշրջիկութեան Ազգային Խորհուրդի նախկին նախագահ Միշէլ Խուրի ստացաւ Պաշտպանութեան եւ լրատուութեան նախարարութիւնը :

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Գ. ԱԼԱՆ

Ցաւով կը տեղեկանանք թէ Դեկտեմբեր 12ին, Նիւ Եորքի մէջ, յանկարծամահ եղած է ընկեր Գ. Ալան (Գէորգ Անանեան), բնիկ Ուրֆացի, շուրջ 75 տարեկան :

Մեր ոլրացեալ ընկերը ծանօթ էր հայ ընթերցողներուն, իր շահեկան յօդուածներով, որոնք գլխաւորաբար լոյս տեսած են «Հայրենիք» օրաթերթի մէջ :

Առանձին կը խօսինք իր մասին :

ՅՈՒՇԵՐ

ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ՀԵՏ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Աղբալեանի մահէն ետք, «Ալիս», բացառիկ թիւ մը նուիրելով մեծ հանգուցեալին, ծննդեան թուական նշանակած էր 1873:

1923ին, Թեհրանի մէջ, Աղբալեան անձամբ Հայկ Աճեմեանին թելադրած էր իր կենսագրութիւնը, ուր կ՚ըսուի. «Շուլաւերցի դերձակ Պօղոսի որդի Նիկոլ, ծնեալ 1875 Մարտ 25ին»:

Ուրիշ տեղ մը, չեմ յիշեր ուր, կարդացած եմ, որ Նիկոլի հայրը ոչ թէ դերձակ էր, այլ հացթուխ էր: Հիմա այլեւս տարակոյս չկայ, որ ճիշդը իր թելադրածն է, դերձակ Պօղոսի որդի, ծնած Թիֆլիսի հայաբնակ թաղամասին՝ Հաւլաբարի մէջ:

1964 Դեկտեմբեր 17ին, Սիմոն Վրացեան «Հայրենիք» օրաթերթին մէջ գրեց, թէ «Նիկոլը ինք թողել է մեզ հետեւեալ կենսագրական տեղեկութիւնները իր մասին»:

Համաձայն այս տեղեկութիւններուն, Նիկոլ Աղբալեան ծնած է 1875 Մարտ 24ին (ըստ Աճեմեանի՝ 25ին), Թիֆլիսի մէջ: Ահա նաեւ շարունակութիւնը.

«Ուսել եմ Ներսիսեան դպրոցում, Գէորգեան Ճեմարանում երկու տարի, Մոսկուայի համալսարանում մէկ տարի եւ Լօզանի համալսարանում՝ նոյնչափ մէկ տարի:

«Զբաղումս եղած է ուսուցչութիւն: Դասատու եմ եղել Կաղզուան, Ագուլիս, Շուշի, Ներսիսեան վարժարան: Տնօրէն եմ եղել Թեհրանի վարժարանին երեք տարի: Տնօրէն՝ Աղեքսանդրիայի «Պօղոսեան» վարժարանին հինգ տարի:

«Հանրային-պետական պաշտօններում՝ նախագահ Թեհրանի Համայնական Խորհրդի, անդամ Ազգային Բիւրոյի եւ Կամաւորական Խմբերի Կարգադրիչ Մարմնի, փոխ նախագահ Հայ Գրողների Ընկերակցութեան՝ Թիֆլիսում: Անդամ Հայաստանի Պարլամենտի, Հայաստանի Հանրապետութեան լուսաւորութեան նախարար, նախագահ Կարսի մայիսեան ապստամբութիւնը վերաքննող մասնախմբի, Շարուրի ցանքերի բաշխման եւ օգտագործման վարիչ:

«1904 թուից ի վեր գործօն անդամ եմ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Բիւրոյի ներկայացուցիչ Կարսում (1904-5), Բիւրոյի ներկայացուցիչ Եգիպտոսում 1906 եւ 1907-8ին: Անդամ Շուշուայ Կոմիտէի 1908-1909ին: Անդամ Շահատանի Կեդրոնական Կոմիտէի 1909-12: Կամաւորական Շարժման վարիչներից մէկը 1914-17ին: Կամաւորական պահեստի գնդի պետ՝ 1915-17:

«...Աշխատակցել եմ «Մուրճ»ին (հին եւ նոր), «Նոր Հոսանք»ին, «Հայրենիք» ամսագրին, «Յուսաբեր»ին, «Ռազմիկ»ին (Բալկան), «Հանդէս Ամսօրեայ»ին, «Բազմավէպ»ին, «Արարատ»ին (Էջմիածին), «Լումայ»ին, Թիֆլիսի, Թեհրանի եւ Թաւրիզի մեր թերթերին (անունները չեմ յիշում):

«Խմբագիր եմ եղել «Նոր Հոսանք»ի, «Հորիզոն»ի, «Գործ»ի, «Հայաստանի Աշխատաւոր»ի (երբեւ անդամ խմբագրութեան), «Ազատամարտ»ի (Թիֆլիս):

«Կոչումս ի՞նչ է, ես էլ չգիտեմ: Ոմանք ասում են՝ քննադատ եմ: Ուրիշները կարծիքով՝ մանկավարժ եմ: Ուրիշ բաներ էլ են ասում: Իմ գիտցածովս՝ ես էլ շատերի պէս ամէն բան եմ եւ ոչինչ եմ: Այս է հայ մտաւորականի ճակատագիրը: Գլխի՞ ես»:

Աւելցնենք մեր կողմէ, որ «Համազգային»ի հիմնադիր անդամներէն էր: «Պօղոսեան» վարժարանի տնօրէնութենէն հրաժարելէ ետք, 1928ին գնաց Փարիզ, ուր մնաց մէկ-մէկուկէս տարի եւ գրեց ու հրատարակեց գրքոյկ մը՝ «Մտածումներ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասին», Ն. Հանդոյց կեղծանունով: 1930 Փետրուարին Պէյրութի մէջ, Լեւոն Շանթի հետ հիմնեց Հայ Ճեմարանը, ուր դասախօսեց մինչեւ իր մահը:

Հոն՝ Պէյրութի մէջ էր, որ գրեց «Բանասէրի յուշատետրը», «Դասախօսութիւններ հայ մատենագրութեան մասին»:

Սիմոն Վրացեանի հրատարակած կենսագրական տեղեկութիւններուն մէջ յիշուած չէ, որ իր նախաձեռնութեամբ հիմնուեցաւ հայկական առաջին համալսարանը Ալեքսանդրապոլի մէջ, երբ հանրային կրթութեան նախարար էր Խատիսեանի դահլիճին մէջ (1919-20):

Կը տեսնուի ահաւասիկ, որ բազմատեսակ պաշտօններ վարած է: Եղած է ուսուցիչ, խմբագիր, քննադատ, հանրային-կուսակցական գործիչ, կամաւորական պահեստի խումբի պետ, Հայաստանի Խորհրդարանի անդամ, նախարար եւ... Շարուրի ցանքերի բաշխման վարիչ: Մասնագիտութիւն չունէր, բայց օժտուած էր մտքի լայն պաշարով: Հետազօտող, մանրախոյզ, երեւոյթներու խորը թափանցող, իր ստանձնած կամ իրեն վստահուած գործերը կը վարէր բարեխղճութեամբ ու նուիրումով: Կեանքի մէջ սակաւապէտ, ընկերական, կենսուրախ, լաւատես մարդ էր: Եւ անհաման բեմբասաց, հռետոր, նոյնիսկ ագիտատոր: Անմոռանալի կը մնան Աղեքսանդրիոյ եւ Գահիրէի մէջ իր խօսած ճառերը, որոնց ուրուագիծը (իր բառով՝ կոնսպեկտը) կը պատրաստէր նախապէս: Այդ ճառերը ընդհանրապէս ես կը սղագրէի եւ կը ղրկէի «Յուսաբեր»ին: Աչքի առջեւ կ՚ունենայի նաեւ իր կազմած կոնսպեկտը:

Անգամ մը հարցուցի իրեն.

— Ընկեր Աղբալեան, այս կոնսպեկտը կը պատրաստէք, բայց խօսելու ատեն վրան անգամ չէք նայիր: Ինչո՞ւ կը պատրաստէք ուրեմն:

— Կոնսպեկտը, — ըսաւ. — յուշարարի դեր կը կատարէ եւ թոյլ չի տար, որ նիւթէս շեղիմ կամ ճապաղիմ: Անկէ զատ՝ նոյն ճառը կրնամ խօսիլ նաեւ ուրիշ տեղ եւ ուրիշ հասարակութեան առջեւ: Այսպէսով նիւթը պատրաստ կ՚ունենամ ձեռքի տակ:

Իբրեւ լրացում կենսագրական այս սեղմ գիծերուն, ըսենք նաեւ, որ Հայաստանի խորհրդայնացումէն ետք, Երեւանի մէջ բանտարկուեցաւ 1921 Փետրուար 9-19: Եւ ապահովաբար կացինահար կամ գնդակահար պիտի ըլլար ինք ալ ուրիշ շատերու պէս, եթէ տեղի չունենար Փետրուարեան ժողովրդական ապստամբութիւնը:

Զակազիկի մէջ (Եգիպտոս), հրապարակային դասախօսութեան մը ընթացքին, խօսեցաւ, ի միջի այլոց, նաեւ այս ապստամբութեան մասին եւ աւելցուց.

— Աստուած ուզեց, որ մենք ապրինք հայ ժողովուրդին ծառայելու համար:

Եւ ձայնը դողաց:

«Ամէնուն Տարեգիրք»ին մէջ (1960) Էջմիածնեցի կը պատմէ, թէ 1922ին կամ 1923ին Ալ. Մյասնիկեան, Լուկաշին եւ Պօղոս Մակինցեան նամակով մը կը հրաւիրեն Աղբալեանն ու Շանթը՝ վերադառնալ Հայաստան եւ միասնաբար լծուիլ հայրենիքի վերաշինութեան գործին: Եւ երկուքին ալ կ՚առաջարկեն դասախօսի պաշտօն՝ Երեւանի համալսարանին մէջ:

Աղբալեան կը պատասխանէ, սիրով կ՚ընդունի հրաւէրը, բայց կ՚աւելցնէ.

«Խնդրեմ, մեզ անմիջապէս պատասխանեցէք, թէ դուք այնտեղ կացիններ ունէ՞ք, եթէ չունէք, բերենք մեզ հետ»:

Այս պատասխանը կատղեցուցեր էր Մյասնիկեանն ու Մակինցեանը, իսկ Լուկաշին հիացեր էր:

Վերջին տարիներուն, 1946-47, Աղբալեան կ՚ըսէ եղեր մօտիկ ընկերներուն եւ բարեկամներուն. «Չեմ ուզում իմ հիւանդութեամբ ուրիշներին ձանձրոյթ պատճառել»: Խօսքին տէրը եղաւ... մեռաւ յանկարծական մահով, սրտի կաթուածէ, Շթօրայի իր ննջարանին մէջ, 1947 Օգոստոս 17ին: Եւ «ուրիշներին ձանձրոյթ չպատճառեց»:

Հոգիով կ՚ապրէր Հայաստանի մէջ եւ Հայաստանի համար, իր սերունդին պատկանող ուրիշ շատերու պէս, բայց մեռաւ Հայաստանէն դուրս, տարագրութեան մէջ:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ԲԱՌԵՐ, ԹԻՒԵՐ ԵՒ... ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ

Հայաստանի մամուլը բաւական լայն գիծերով ներկայացուց Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի վերջին նստաշրջանին աշխատանքները: «Սով. Հայաստան» յաջորդական թիւերով արձանագրեց զեկուցաբերներուն եւ դեպուտատներուն խօսքերը:

Գերագոյն Խորհուրդի վերջին նստաշրջանին ներկայացուած է նաեւ իւրաքանչիւր հանրապետութեան 1966ի համար ճշդուած ծրագիրը՝ տնտեսութեան, մշակութային եւ այլ մարզերու մէջ, ինչպէս նաեւ նիւթական յատկացումները: Այս առթիւ զեկուցաբեր Ն. Բայբակով հարկ տեսած է ճշդել, թէ նոր տարեշրջանի ծրագիրը կը նախատեսէ բոլոր հանրապետութիւններուն տնտեսական, մշակութային վերելքը «ելնելով համապետական շահերից եւ հաշուի առնելով իւրաքանչիւր միութենական հանրապետութեան առանձնայատկութիւնները»:

Զեկուցաբերին ներկայացուցած ծրագիրը Հայաստանի մասին, այնպէս ինչպէս արձանագրուած է «Սով. Հայաստան»ի Դեկտեմբեր ութի թիւին մէջ, յստակ պատկերացում մը չի տար ծրագրին ծաւալին մասին: «Նախատեսւում է, յայտարարած է Ն. Բայբակով, արդիւնաբերական արտադրանքի արտադրութիւնը աւելացնել 11,2 տոկոսով: Առաւել մեծ չափով կը զարգանան մեքենաշինութիւնը եւ սննդարդիւնաբերութիւնը: Էլեկտրոէներգիայի արտադրութիւնը կ՚աւելանայ գրեթէ 33 տոկոսով, ծծմբաթթուի արտադրութիւնը՝ աւելի քան երկու անգամ, ինքնաշխատ մեքենայացման սարքերինն ու միջոցներինը 21 տոկոսով, բրդէ հիւսուածքներինը 21 տոկոսով, խաղողի գինուն 23 տոկոսով:

«Դրամագլուխի յատկացումի ընդհանուր ծաւալը 1965 թուականի համեմատութեամբ կ՚աճի 11 տոկոսով»:

Խորհ. Միութեան մէջ սովորութեան կարգ անցած տոկոսներու թուումը շուարումի կը մատնէ ամէնէն ձեռնհաս եւ լաւատեղեակ անձն անգամ: Անտարակոյս, աւելի գործնական իմաստ կ՚ունենար, եթէ տոկոսներու փոխարէն յիշատակուէին իրական թիւերը:

Ցամենայն դէպս, հակառակ ծրագրի շողշողուն «տոկոսային» յաւելումներուն, նստաշրջանին մասնակցող Հայաստանի «դեպուտատ»ներէն երկուքը՝ Վ. Համբարձումեան եւ Ս. Մովսիսեան հարկ տեսած են ժողովականներուն յիշեցնելու Հայաստանի իւրայատուկ պայմանները եւ եզրակացնելու թէ անհրաժեշտ է կատարել նիւթական աւելի լայն յատկացումներ:

Ակադ. Վ. Համբարձումեան իր երկար ճառին մէջ բազմիցս կ՚անդրադառնայ այն խնդրութեան վրայ, որ փոքր տարածութեան տէր Հայաստանը, այսուհանդերձ, ունի գիտական լուրջ եւ կարեւոր օճախ-

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

«Պէտք է տեսնել Սեւծովեան Դաշնակցութիւն մը Չանաքքալէի հարցին կարգադրութեան համար: Արդէն ժամանակն ու փորձառութիւնն ալ ցոյց տուին մեզի, որ Դաշնակցային դրութիւնը կոչուած է գոյատեւելու եւ դրական գործեր տեսնելու»:

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ԿՈՒԶԷ ԹՈՒՐՔ ԲԱՆՈՒՈՐԸ ՄՂԵԼ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ

Բազմաթիւ պատուիրակներ խօսք առին այս համագումարի ընթացքին: Այդ առիթով, խօսեցաւ նաեւ Էնվէր Փաշա: Էնվէր Փաշայի ճառէն ետք, Համագումարը որոշում առաւ Թուրքիոյ մասին: Այս որոշումը կարելի է ամփոփել հետեւեալ քանի մը նախադասութեանց մէջ. —

«...Որքան ատեն որ Թուրքիա կը պայքարի աշխարհակալութեան գաղութարար ուժերուն դիմաց, Համագումարը գաղափարով ու սրտով պիտի մնայ Թուրքիոյ մարտական ուժերու կողքին: Եւ սակայն, երբ Համագումարը կը փափաքի, որ Արեւելքի բոլոր բանուորներն ու երկրագործները զօրավիգ կանգնին Թուրքիոյ մէջ մղուող այս պատերազմին, Թուրք բանուորներն ու երկրագործներն ալ պէտք է, որ ունենան իրենց անկախ կազմակերպութիւնը եւ գործօն ու կանոնաւոր կերպով իրենց մասնակցութիւնը բերեն այս շարժումին:

«...Անոնք, միայն այս միջոցաւ է որ կրնան ապահովութեան եւ անկախութեան տիրանալ: Այդպիսով միայն կրնան իրենք զիրենք ազատել ճնշումներու եւ խարդաւանանքի քաղաքականութեան զոհերը դառնալէ:

«Այս միջոցաւ է միայն, որ կառավարութեան ուժերը իրենց ձեռքին մէջ բռնող քանի մը հոգին, այլեւս չեն կրնար քշել գաղութարար խմբակներու շահախնդրական հոսանքներէն, գործիք դառնալով անոնց նպատակներուն ու հաշիւներուն: Թուրքիոյ փրկութիւնն ու իրական եւ ապահով անկախութեան մը տիրացումը կախում ունին թէ ներքին եւ թէ արտաքին թշնամիներու ազդեցութենէն ձերբազատուելէն միայն»:

ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԻՄՆՈՒԵՑԱՒ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Պաքուի Համագումարին կատարուած խօսակցութիւններէն եւ արտասանուած ճառերէն որոշապէս եւ թափանցիկ կերպով յայտնի կ՚ըլլար, որ համայնավարներուն նպատակն էր համայնավարացնել նաեւ Թուրքիան: Մասնաւորաբար Համագումարի ընթացքին Թուրքիոյ վերաբերմամբ առնուած որոշումը աւելորդ անգամ մը եւս կուգար հաստատել այս պարագան, յեղափոխութեան կոչ ուղղելով Թուրք բանուորին ու գիւղացիութեան: Այս թելադրութիւններուն համաձայն, եթէ նոյնիսկ ըմբոստանալու գնով ալ ըլլար, Անատոլուն պէտք էր որ անցնէր համայնավարներուն: Կատարուած յեղափոխութեամբ մը, Թուրք բանուորը իշխանութեան գլուխ պիտի գար, եւ ապա, Թուրքիան մաս պիտի կազմէր Խորհրդային Հանրապետութիւններու Համադաշնակցութեան:

Անգարայի կառավարութիւնը, որ շատ լաւ գիտէր բոլշեւիկներու այս մտադրութիւնները եւ անոնց բուն նպատակները, անհրաժեշտ ամէն միջոց ձեռք առած էր, համայնավարութեան թափանցումը արգիլելու եւ երկրէն ներս ալ նման շարժում մը ստեղծումին առաջքը առնելու համար:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ ԵՒ ԿԱՆԱՉ ԲԱՆԱԿԸ

Համայնավարական քարոզչութիւնը արդէն իսկ սկսած էր ծիլեր տալ եւ Կանաչ Բանակի ալ շարժումով բացորոշ կերպով յայտնուած էր կատարուած այդ քարոզչութեանց արդիւնքը, իսկ միւս կողմէ գաղտնաբար եւ անընդհատ կը գործէր Թուրք համայնավար կուսակցութիւնը նոր խլրտումներ խմորելով: Տրուած պայմաններուն ներքեւ, լաւագոյն եւ ամէնէն տրամաբանական ձեւն ու միջոցը պիտի ըլլար օրինականացնել Համայնավար կուսակցութեան մը գոյութիւնը Թուրքիոյ մէջ, շարժումը կարենալ հակակշռելու եւ ծաւալումին կարենալ հետեւելու համար: Այսպիսով ալ, երբ պարագաները դարձած էին այնքան անմիջական ու հարկադրիչ, ստեղծուած պիտի ըլլար տեսակ մը պատուար ու շանթարգել, համայնավարութեան թափանցումին ու յառաջացման առջեւ:

(30 Շար.)

նէր, գիտնականներու պատկառելի թիւ ու որակ, ինչպէս նաեւ «հանքային հումքի վիթխարի եւ խիտ բազմազան պաշարներ»: Միւս կողմէ երկիր մըն է, որ ունի խիտ բնակչութիւն եւ «մեծ աճ»:

Եզրակացութիւնը, որուն կը յանգի ակադեմականը, աւելի քան պերճախօս է: Նկատի առնելով այս երեք տուեալները — գիտական բարձր մակարդակ, բնական հարստութիւններու մեծ եւ այլազան աղբիւրներ եւ աշխատող ձեռքերու պատկառելի թիւ — «Հայաստան հնարաւորութիւն ունի աւելի լայնօրէն, քան մինչեւ օրս, խորհրդային ժողովուրդին ի սպաս դնել հանրապետութեան լեռներուն արդիւնահանուող բազմաթիւ արժէքաւոր նիւթերը եւ միաժամանակ տեղում զարգացնել այդ հումքի վերամշակման արդիւնաբերութիւնը»:

Եւ որպէսզի յստակ ըլլայ իր միտքը, ակադեմականը կը թուէ բաւական մանրամասն գիծերով, երկրին գործարաններուն արտադրութիւնները, անոնց օգտակարութիւնը եւ, մանաւանդ, հումքի եւ արդիւնաբերութեան արտադրութեան զարգացումով Խորհ. Միութեան ձեռք ձգելիք օգուտները:

«Դեպուտատ» Ս. Մովսիսեան, իր կարգին, յիշատակելէ ետք Հայաստանի արձանագրած նուաճումները՝ ճարտարարուեստի, գիտատեխնութեան եւ այլ մարզերու մէջ, եւ գովելէ ետք Խորհ. Միութեան ժողովրդական տնտեսութեան զարգացման 1966ի ծրագրին եւ պետական պիւտճէին նախագիծը, կ'աւելցնէ թէ՝ կարգ մը ձեռնարկութիւններու եւ, յատկապէս, մեքենաշինական գործարաններու արտադրութեանց կարողութիւնները «լրիւ չեն բեռնւում», իսկ ժողովուրդի առօրեայ անհրաժեշտ ապրանքներու արտադրութեանց ծրագիրները, բազմաթիւ ընթացիկ տարուան, «նոյնիսկ աւելի ցած են»:

Այս ուղղութեամբ Ս. Մովսիսեան խօսուն փաստեր ալ տուած է: Օրինակ, Երեւանի ելեկտրամեքենաշինական գործարանը այս տարի պէտք է շահագործման յանձնէր «հարիւր հազար կենցաղային սառնարանի կարողութիւններ», մինչդեռ, նիւթական պատճառներով յարդ միայն «քան հազար սառնարան թողարկուած է»:

Ցայտուն օրինակ մը եւս: Հայաստանի մէջ կ'ուզեն շինել հանքաքիմիական կոմբինատ մը: Համապետական մարմինը՝ ՍՍՌՄ Պետպլանը լսելէ ետք խնդրանքը, կը պատասխանէ. «Մենք դէմ չենք հանքաքիմիական կոմբինատի շինարարութեանը, բայց բանն այն է, որ մեր կապիտալ (դրամական) շինարարութեան լիմիտները սահմանափակ են...»:

Եւ այս ճգճգումը տարիներէ ի վեր:

Անբաւարար է նոյնպէս կեդրոնի նիւթական յատկացումները դպրոցներու շինութեան համար:

Համաձայն Վ. Համբարձումեանի, աշակերտներու թուական յաւելումը գրեթէ կրկնապատիկն է նոր դպրոցներու տեղերու թիւին: Մնաց որ դպրոցական հին շէնքերը, իրենց կարգին, կը կարօտին նորոգութեան: Կը թուի թէ այս պարագան սուր բնոյթ առած է, այլապէս միջազգային համբաւի տէր ակադեմականը պիտի չըսէր. «Մենք ստիպուած ենք թախանձագին խնդրել՝ օգնելու հանրապետութեան... Խնդրում ենք 1966 թուականին լրացուցիչ երկու միլիոն ռուբլի յատկացնել Հայաստանում դպրոցներ կառուցելու համար»:

Չենք գիտեր, թէ կեդրոնի իշխանութիւնը ո՞ր չափով նկատի առած է այս թախանձագին խնդրանքները: Յամենայն դէպս Ն. Բայբակով, ՍՍՌՄ Մինիստրների Սովետի նախագահի տեղակալի հանգամանքով, յստակ գիտել տուած էր թէ՝ 1966ի ծրագիրը, որ կը նախատեսէ հանրապետութիւններու տնտեսութեան եւ մշակութային վերելքը, ճշդուած է՝ «ելնելով համապետական շահերից»:

Ն. Բայբակով պէտք ունէ՞ր այս յիշեցումը կատարելու:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

(Սեփ. թղթակցութիւն Յառաջի)

Հ. Յ. Դ. 75ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԻԹՈՎ ՃԱՇ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Յ. Դ. 75ամեակի առիթով, Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէի կազմակերպած ճաշ-պարահանդէսը տեղի ունեցաւ Շաբաթ, Դեկտեմբեր 11ին, երեկոյեան ժամը 9էն սկսեալ «Քազինօ տիւ Լիպան»ի շքեղ սրահին մէջ:

Լիբանանահայ կեանքի այս բացառիկ պարահանդէսին ներկայ եղան վարչապետ Ռաշիտ Քարամէ, նախարարներ, երեսփոխաններ եւ աւելի քան 800 հոգի:

Ճաշէն ետք, պարահանդէսի ընթացքին տեղի ունեցաւ հայկական տարազներու տողանցք: Զրայլելի էր տեսարանը, երբ հայկական 11 նահանգներու տարազ կրող գեղանի տիկիններ եւ օրիորդներ վերջին անգամ բոլորը մէկ բեմ եկան տալով հայրենի ամբողջական պատկերը իր տարազներով:

Մինչեւ առաւօտ տեւող այս պարահանդէսը ապահովեց բարոյական եւ նիւթական փայլուն յաջողութիւն մը:

ՈՒՐՖԱՅԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Բարձր հովանաւորութեամբ Խորէն Կաթողիկոսի, Կիրակի, Դեկտեմբեր 12ին, կէսօրէ առաջ ժամը 10.30ին, «Գալուստ Կիւլպէնկեան» հանդիսասրահին մէջ արժանավայել շուքով տեղի ունեցաւ Ուրֆայի հերոսամարտի յիսնամեակին նուիրուած տօնակատարութիւնը, կազմակերպութեամբ Ուրֆայի հայրենակցական Միութեան վարչութեան:

Առաւելաբար Ուրֆացի հայրենակիցներ ծայրէ ծայր լեցուցած էին սրահը:

Լիբանանի ազգային փառերգի յոտնկայս ունկնդրութենէն ետք, վարչութեան կողմէ բացման խօսքը ըրաւ Պ. Կարպիս Գափանճեան:

Սուրէն վրդ. Գաթարայեան կարդաց Ուրֆայի հերոսամարտի յիսնամեակին առթիւ Խորէն Կաթողիկոսի գրած սրբատառ կոնդակը:

Պ. Յակոբ Կիւլլեան խոր ապրումով արտասանեց Ա. Ահարոնեանի հայրենաշունչ ստեղծագործութիւններէն հատուածներ, մինչ պաստառի վրայ ցուցադրուեցան հերոսամարտին մասնակցող նահատակ հերոս — հերոսուհիներ՝ խորապէս տպաւորելով եւ յուզելով ներկաները:

Առաջին բանախօսն էր Պ. Բեգլար Նաւասարդեան, որ խորիմաստ վերլուծումով եզրակացուց, թէ կամաւորապէս նահատակուիլ գիտենք ի խնդիր հայ իրաւունքի: Պէտք է ըլլանք խստօրէն իրապաշտ. պիտի գայ ժամանակը, պիտի գայ օրը եւ դարձեալ փոքր ածուն տէր պիտի դառնայ իր ամբողջական երկրին:

Պ. Արա Կիրակոսեան մեներգեց «Իմ հայրենի սրբազան երկիր»ը:

Երկրորդ բանախօսն էր Տոքթ. Բարգէն Փափազեան, որ յուզեց ներկաները տալով նկարագրականը Ուրֆայի դիւցազնական հերոսամարտին: Պանծացուց հերոս Մկրտիչ Եօթնեղբայրեանի քաջութիւնը եւ եզրակացուց, թէ մահը արհամարհելով կռուեցան անոնք: Խորհրդանիշ մը կերտեցին անոնք առանց վէճի, յանուն Հայութեան, յանուն հայկական դատի: Անընկճելի կամքի խորհրդանիշը եղաւ Ուրֆան:

Փակման խօսքը ըրաւ Ներսէս Մ. Վրդ. Բախտիկեան: Հանդէսը վերջ գտաւ Հայր Սուրբի «Պահպանիչ»ով:

«ԲԱԳԻՆ» ԳՐԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳԻՐ ԳՐԱԿԱՆ ԶՐՈՅՑՆԵՐ

«Բագին» գրական ամսագիրը կազմակերպած է գրական զրոյցներու շարք մը, որոնցմէ առաջինը, նուիրուած ճեմարանաւարտ եւ Մոսկուա բնակող բանաստեղծ Ա. Ալիքեանի «Բարեյուսոյ հրուանդան» պօէմին, տեղի ունեցաւ Շաբաթ, Նոյեմբեր 27ին, «Բագին»ի խմբագրատան մէջ:

Գրական երեկոներու այս առաջին հանդիպումին բացումը կատարեց Կ. Սասունի: Իր խօսքը ուղղելով յատկապէս երիտասարդ գրողներուն եւ գրասէրներուն, կոչ ըրաւ անոնց որ ջերմ հետաքրքրութիւն ցոյց տան հայ գրականութեան հանդէպ:

Զրոյցը վարեց Տոքթ. Բ. Փափազեան:

Նիւթի մասին զեկուցումը կարդաց Ե. Պօյաճեան:

Ներկայ եղան հին ու նոր սերունդի պատկանող գրագէտներ եւ գրասէր երկսեռ երիտասարդութիւն մը:

Քննարկուեցաւ Համաստեղի «Այծեամար»ը:

Զեկուցաբերն էր Պօղոս Սնապեան:

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ» ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՆԵՐ

«Համազգային»ի Պէյրութի մասնաճիւղի վարչութեան կազմակերպած գրական հանդիպումը տեղի ունեցաւ Հինգշաբթի Դեկտեմբեր 9ին, «Համազգային»ի ակումբին մէջ:

Ներկայ եղան Միութեան անդամներ եւ գրասէր բարեկամներ:

Իրենց գործերը կարդացին Վահէ Օշական եւ Գ. Պըլըտեան:

×

«Համազգային»ի Պուրճ Համուտի մասնաճիւղի վարչութեան կազմակերպած «Հարցազրոյց»ը տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի, Դեկտեմբեր ութին Պուրճ Համուտի ժողովրդային տան «Ռշտունի» սրահին մէջ:

Գրասէր հասարակութիւն մը ծայրէ ծայր լեցուցած էր սրահը:

Հարցազրոյցը վարեց Արմէն Տօնոյեան:

Ուղղուած հինգ հարցումներուն, մանկավարժական, ընկերային եւ ազգային նիւթերու շուրջ, — պատասխանեցին Պ. Բիւզանդ Եղիայեան, Պ. Յակոբ Իսկէնտէրեան, Հայր Վարդան Աշգարեան, Տոքթ. Յ. Գեպարդ եւ Տոքթ. Զ. Լուսեան:

×

ԱՐԵՒԵԼ. ԴՊՐՈՒԹԵԱՆՑ ԿԱՃԱՌ

Սէն Ժոզէֆ համալսարանի «Արեւելեան դպրութեանց կաճառի հայագիտութեան ամբիոնը» կազմակերպած է հայ եկեղեցական արուեստի պատմութեան դասընթացք մը: Դասախօսն է ճարտարապետ Բագրատ Փալուճեան:

Նիւթն է՝ հայ եկեղեցական ճարտարապետութիւնը:

Դասախօսութեանց այս շարքին առաջինը տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 10ին, Արեւելեան Դպրութեանց Կաճառի սրահին մէջ:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԸ

Կաթողիկոսարանի գործերը օրէ օր աւելի լաւ եւ ամուր ընթացք մը կ'ունենան: Արդէն աւարտելու վրայ են երեք կարեւոր շինութիւններ, առաջինը, ընդարձակ եւ երեք յարկանի շէնք մը, որ կաթողիկոսարանի մուտքի դրան երկու կողմերը կ'երկարի: Հաւանաբար մինչեւ Զատիկ աւարտին, այս շէնքի բոլոր աշխատանքները: Երկրորդը՝ դպրեվանքի շէնքին կից, որ գնուած հողին վրայ բարձրացող շէնքն է, որուն աշխատանքները առաջ կը տարուին արագ կերպով: Երրորդը՝ երջանկայիշատակ Զարեհ Կաթողիկոսի դամբարան-յուշարձանն է, որ մայր տաճարի կողքին կը բարձրանայ:

Ասոնցմէ զատ, մօտ օրէն պիտի սկսին Վեհարանի շինութեան աշխատանքները: Պէյրութի ծանօթ ազգայիններէն Պ. Գէորգ Զաթալպաշեան ստանձնած է շինութեան ամբողջ ծախքը, որ կը նախատեսուի աւելի քան 400.000 լիբ. ոսկի: Ներկայ Վեհարանի շէնքը ամբողջութեամբ պիտի քանդուի եւ անոր տեղ պիտի կանգնի երկյարկանի հոյակապ շէնք մը: Յատակագիծը արդէն պատրաստուած է Լիբանանի ամէնէն յայտնի ճարտարապետ Փրոֆ. Ղօսնի կողմէ եւ վաւերացուած Ազգային կեդրոնական վարչութեան կողմէ:

Դպրեվանքը այս տարի աւելի քան 60 ուսանողներ ունի: Ուսուցչական կազմը աւելի զօրացուած է: Այցելու մասնագէտ ուսուցիչներու թիւը եւս աւելցած է: Գարեգին եպիսկ. Սարգիսեանի տեսչութեան եւ անմիջական հոգածութեան շնորհիւ դպրեվանքը դարձած է իր կոչումին արժանի հաստատութիւն մը:

Օրինակելի կանոնաւորութեամբ այս տարի սկսած են նաեւ Մարտիկեան վարժարանի աշխատանքները, անմիջական հսկողութեանը ներքեւ կաթողիկոսարանի: 150է աւելի ուսանողներ կ'ուսանին այս վարժարանին մէջ եւ որուն պիւտճէն կը հաւասարակշռուի կաթողիկոսարանի կողմէ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Եւ հեծկլտուքով մը ցնցուելով, գլուխը երիտասարդ բժիշկին կուրծքին դրաւ: Մօրիս պաշտպանողական սրտառուչ շարժումով մը զայն իր սրտին սեղմեց...:

... Բայց ահա դուռը բացուեցաւ եւ այն մարդը, որուն անունը յիշած էր քիչ առաջ օրիորդ Սէնթ Ֆուա, ներս մտաւ:

Ճարտարապետ Լեւոն Զարտար Սէնթ Ֆուայի եւ Մօրիս Գութի լաւագոյն բարեկամն էր:

Նիհարակազմ երիտասարդ մըն էր ան, աշխոյժ, կայտառ եւ ճարպիկ արեւելքցի մը, որ պատանի հասակէն իբրեւ ուսանող Փարիզ եկած եւ հոն մնացած էր:

Նորեկը զանոնք տեսնելով ձեռքը երկարեց: Բայց յանկարծ կանգ առաւ: Երիտասարդ բժիշկին եւ մանկամարդ աղջկան վերապահ կեցուածքէն անոնց միջեւ տեղի ունեցող խօսակցութիւնը գուշակեց: Արդէն օրերէ ի վեր մտահոգ վիճակի մէջ այդ չարաշուք լուրին կը սպասէր: Բայց դարձեալ հարցական նըշանով մը Ժանէթի նայեցաւ:

— Ժանը ձեզի տեսնել կ'ուզէ, ըսաւ օրիորդ Սէնթ Ֆուա:

— Շատ լաւ, հիմա կ'երթամ, պատասխանեց ճարտարապետը:

«ԹԱԳՈՒՀԻՆ»

Սէնթ Ֆուա սերունդին նախահայրերը կոմս էին, եւ մեծահարուստ աւատապետներ:

Ֆրանսական ազնուապետական դասուն կը պատկանէին եւ Ֆրանսական ազնուական սերունդի բարքերուն բոլոր յատկութիւններն ու թերութիւնները, ինչպէս նաեւ շնորհն ու թեթեւութիւնը իւրացուցած էին: Բոլոր կոմսերը, սերունդէ սերունդ, զաւակէ զաւակ, միայն դրամ վատնելով ժամանակնին անցուցած էին. անոնցմէ ոչ ոք փորձած էր դրամ շահիլ:

Այսպէս, կամաց կամաց, իրենց հարստութիւնը բաժին բաժին ըլլալով սպառած էր, այնպէս որ, սերունդին վերջին այրը իր նախորդին բացը գոցելու համար չհաստակութիւններու դիմելէ ուրիշ ճար չգտնելով, սկսած էր մեծամեծ գումարներ տրամադրել թղթախաղին:

Արդիւնքը ակներեւ եղաւ: Եւ օր մը Ժանի հայրը՝ կոմս Սէնթ Ֆուա ձիէն իյնալով մեռաւ, ամէն ոք այնպէս կարծեց թէ անձնասպան եղած էր:

Կոմս Սէնթ Ֆուա այրի մը եւ երեք զաւակներ ձգեց, պատուով հարուստ, բայց դրամով աղքատ վիճակի մէջ:

Այս թուականին, Ժան Սէնթ Ֆուա Սէն Սիրի Բազմարուեստից վարժարանէն նոր շրջանաւարտ եղած էր, իր Մատլէն անունով քոյրը տասնեւհինգ տարեկան էր, իսկ կրտսերը՝ Ժանէթ՝ հազիւ տասնեւերեք տարեկան:

Տիկին Սէնթ Ֆուա, Ժանի մայրը, խոհեմ եւ խնայասէր կին մըն էր. ձեռքէն եկածը ըրաւ իր զաւակներուն դաստիարակութիւնը եւ ուսումը կատարեալ դարձնելու համար: Երբ Ժան վարժարանը աւարտեց, բանակին հետ Ափրիկէ մեկնեցաւ: Տիկին Սէնթ Ֆուա իր տնտեսագիտութեան շնորհիւ երեք ագարակ գրաւէ ազատեց, յետոյ, մեծամեծ ծախքերու մէջ չմտնելու համար այցելութիւնները ու երեկոյթները դադրեցնելով, իր աղջիկներուն հետ Պէլշաս փողոցը համեստ յարկաբաժին մը սկսաւ բնակիլ, ուր իր աղջկանց ուսումով զբաղեցաւ միայն:

Այս դէպքերէն քանի մը տարի ետքը նորանոր դէպքեր անոնց ճակատագիրը փոխեցին:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Նորոգ հանգուցեալ Հրանդ եւ Միլանի Գ. Շէօհլայեանի եւ Արարատ Քրիսեանի ցառնակսկիծ մահերուն առթիւ, ոմն 25 տոլար նուիրած է անոնց անմոռաց յիշատակին համար: Հինգական տոլար՝ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, Փարիզի Ազգատախնամին, «Հայ-Բոյժ»ին, «Հայաստանին», (տտանայ Յառաջէն) եւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պոմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը յայտնէ թէ՝ Տ. Արմենակ Դաւիթեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ եկեղեցւոյս մէջ, այս Կիրակի, իր ողբ. կնոջ, Մարիամի հոգւոյն համար, իր մահուան տարելիցին առթիւ: Ինչպէս նաեւ՝ Դաւիթեան, Գաչըգճեան եւ Արմաքէշլեան գերդաստաններու հին եւ նոր ննջեցելոց եւ նահատակներու հոգւոց ի յիշատակ:

Հոգեհանգստեան արարողութիւնը կը հովանաւորէ, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Թեմիս առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ:

ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ՆԱՐԴԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ
Թիւ 1

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ
(ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ)
Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Փառաւոր հատոր մը: Լոյս կը տեսնէ Յունուար 15էն առաջ: Անոնք որ արձանագրուեցան վճարելով 10 ֆրանք, կը ստանան առաջին առթիւ: Յունուար 15էն սկսեալ գինն է

15 փրանք

Գումարները ղրկել միայն Մանտաճառքով:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէրի զեղարուեստական հանդէսը Մարտ 28ին, Կիրակի օր:

×

ՎԻԷՆ.— Մանուկներուն օրը Յունուար 9ին, Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահին մէջ:

×

Հայ Արիներու Միութեան Փարիզի շրջանի տարեկան հանդէսը, Կիրակի Մարտ 6, կէսօրէ ետք ժամը 2·30, Սալ տը լա Շիմի:

×

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 27ին:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ (Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն) ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ 23 Յունուար, Ամպասատէօրի սրահին մէջ:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 13ԻՆ
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՖԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Բնիկ Հաճընցի, Համբարձում Զօպանեանէ կ'ընդրուի իր հասցէն հաղորդել «Յառաջ»ի խմբագրութեան:

×

Աւքանայ (Յոլակ) Պետրոսեան (28 տարեկան), Հայաստան, Կոտակի շրջան, Գառնի գիւղէն, կը փնտռէ իր հայրը՝ Գեղամ Պետրոսեան Գասպարի:

Հասցէ.— Աւքանայ Պետրոսեան, Կոտակի շրջան, գիւղ Գառնի, Հայաստան:

×

Կը փնտռուի Պ. Գարեգին Քէնտէրեան եւ Արմենուհի Քէնտէրեան, որոնց հասցէն եղած է ժամանակին՝ 18 Րիւ Քէպըրի Մարսէյլ: Փնտռողն է Երեւարեակ իրենց մօրաքրոջ աղջիկը Տիկին Սինանեան որ կը փնտռէ նոյն ատեն խօժէնին:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացընել Մայր Եկեղեցին 339, Ավընիւ տիւ փրատօ, Մարսէյլ 8րդ:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան հովանաւորած դպրոցի տօնածառը:

Պետական Թատրոնին մէջ, այս Կիրակի (26 Դեկտ.), կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Հասարակութիւնը կը հրաւիրուի վայելելու եւ քաջալերելու մեր փոքրիկներուն երգերն եւ արտասանութիւնները, Կաղանդ պապային հաճելի անակնկալը:

Նոյնպէս քրքջալիր զաւեշտ մը ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐ:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

ԾՆՈՒՆԴ

Այս ՈՒՐԲԱԹ, Ճրագալոյց: Ժամերգութիւն ժամը 17ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 18ին:
Կը պատարագէ Հ. ԽՈՐԷՆ Վ. ՏԻԼԻՋԵԱՆ
ՇԱԲԱԹ, (Ծնունդ), Ժամերգութիւն ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10·30ին:

Կիրակի, Ս. Ստեփանոս եւ Մեռելոց: Հանգստեան ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին, երգչապետ Պօղոս Գույումճեանի հոգւոյն համար:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Շաբաթ առաւօտեան ժամը 10ին Շարվիէօյի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Լիոնի եւ շրջանի հոգեւոր հովիւ ԴԱՒԻԹ Ծ. Վ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ:

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ
Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՎԵՐ. ՍԻՄԼԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակնօրեայ Պաշտամունք
Սէն Ժերոմ, ժամը 9·30ին
MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes
ժամը 10,45ին
Կը քարոզէ՝
ՎԵՐ. ՅԱՐԹ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Համախորհրդային Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 1966ի օրացոյցը:
Գին 2·50 ֆրանք, դիմել մասնաճիւղերու վարչութեանց:

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. Տէր-Մելքոնեանի կողմէ

Գունաւոր կողք, մաքուր տպագրութիւն, պատկերազարդ:

Գին՝ 5 փրանք
Առաքման ծախսերով 6·50

Ստանալու համար դիմել Հ. Սամուէլեան գրատունը, եւ կամ՝
Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUX (Seine
C. C. P. PARIS 19668-59

Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յառաջի խմբագրութեան:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ մասնաճիւղերու կողմանէ իրենց կայանի տասնամեակի առիթով եւ անոր ի նպաստ:

Հրաւիրուած է Լոնտոնէն Հայ Երիտասարդաց Միութեան Թատերախումբը, ներկայացնելու Գ. Սնդուկեանցի

ՊԵՊՕ

Հինգշաբթի 23 Դեկտեմբեր — ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մէջ ժամը 20·30ին
Մէզոն - Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահը, Րիւ Ժան - Ժօրէս:

Կիրակի՝ 26 Դեկտեմբեր — ԼԻՈՆԻ մէջ ժամը 15ին
6րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը, 58 Րիւ տը Սէզ:

Չորեքշաբթի՝ 29 Դեկտեմբեր — ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ժամը 20·30ին
Թէաթր տիւ Ժիմնազ:

Հինգշաբթի՝ 30 Դեկտեմբեր — ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ ժամը 20·30ին,
Թէաթր Մունիսիփալ:

Ապահովեցէք ձեր տեղերը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի մէջ «Մանուկներու Օր»ը, Կապոյտ Խաչի, քաղաքի եւ շրջաններու բոլոր մասնաճիւղերու մասնակցութեամբ, Պոմոնի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Յունուար 16ին ժամը 15ին:

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ
Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, Կիրակի Փետրուար 13ին:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ:

×

Մանուկներու Օրը կը տօնուի Տէսինի մէջ Յունուար 9ին Շաբաթ երեկոյեան, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

×

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 16ին Ազգային Տան սրահը:

×

Մուրատ - Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6ԻՆ

×

Հ. Բ. Ը. Մ. տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20ին, Ժորժ Ե.ի սրահը:

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝
ՄԱՐՏ 20ԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիր. կէսօրէ ետք ժամը 4ին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի (26 Դեկտ.) Տօն Ս. Ստեփանոսի նախավկային, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին եւ Սարկաւագաց ընծայաբերում ժամը 11·30ին: Նոյն օրը հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյս մեծ բարերար ողբ. ՎԱՀԱՆ ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆԻ, հոգելոյս ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ եւ դպրապետ ողբ. ՅԱԿՈԲ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ ի յիշատակ: Կը խնդրուի սոյն երեք արժանաւորներու յիշատակը յարգել ներկայութեամբ:

ՊԱՇՏՕՆԵԱՅ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Աղքատախնամ ընկերակցութիւնը իր Հանգստեան Տուներուն համար կը փնտռէ.— Ա) Տնօրէն, օժտուած վարչական կարողութիւններով եւ տեղեակ հաշուակալութեան:

Բ) Հիւանդապահուհիներ, վկայեալ Փարիզէն կամ այլուր:

Գ) Կառավար (շօֆէօր):

Թեկնածութիւնները ներկայացնել դըրաւոր Աղքատախնամի գրասենեակը՝
Association Arménienne d'Aide Sociale
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

«ՀԱՅ ՍԻՆՖՈՆԻՔ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ» նոր երգապնակը
Mc 20176, Vogue — Série Artistique

« OEUVRES SYMPHONIQUES » d'ARA BARTEVIAN

Par le célèbre orchestre
DES CONCERTS COLONNE

1. — Rhapsodie Caucasienne (Կովկասեան Համանուագ)
2. — Dans une Forêt en Novembre (Անտառին մէջ՝ Նոյեմբերին)
3. — Bergers à la Montagne (Հովիւները լերան վրայ)
4. — Fête Villageoise (Գեղջկական տօն)

Ստանալու համար դիմել հեղինակին
Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ — 14, Rue Petit, Paris (19e), Tél. BOT 99-22
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)

ԳԻՆ՝ 30 ՖՐ.

Microsillon 33 tours, 30 cm. 45 վայրկեան
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔ

ՆԱԽԿԻՆ ԵՐԳԱՊՆԱԿՆԵՐԸ

Եկմալեան պատարագ N° 20114 — Կոմիտասեան պատարագ 20150
Գանձարան Հայ-եկեղեցական երգերու N° 20169 եւ 20175
Ժողովրդական երաժշտութիւն 20103 (Հայ Կովկասեան երգեր) 20136 (Arménie)
20157 Reflets d'Arménie, 20162 (Arménie Imortelle),
20169 (Promenade en Arménie)
20172 (Soirée Arménienne) — 10016 երգեր՝ Իփս Պիւլպիւլեանէ

Գաւառներու առաքում contre remboursement խնամուած ծրարով

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
24
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI
24 DECEMBRE
1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10493

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — No 10.493

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՐՀԱՐՏ ԳՈՀ Է

ՄՈՍԿՈՒԱ ՄՏԱՀՈԳ

Գերմանիոյ դաշնակցային Հանրապետութեան վարչապետը բաւական գոհ վերադարձած է ամերիկեան իր ճամբորդութենէն : Գերմանացիներուն համար, Ճոնսըն - Էրհարտ խօսակցութեանց վերջին հրապարակուած միացեալ գեկոյցը, առաջին քայլ մըն է դէպի ճանաչումը իրենց հիւլէական իրաւունքներուն : Բէօնի օդակայանի մէջ արդէն, Էրհարտ յայտարարած է — «Լաւ աշխատանք տարինք, որ պիտի օժանդակէ աշխարհի խաղաղութեան եւ ամրապնդէ գերման - ամերիկեան բարեկամութիւնը եւ Ատլանտեան գինակցութիւնը» :

Գերմանացիներուն գոհունակութիւնը արդար է երբ նկատի առնուի թէ նախքան Էրհարտի մեկնումը, այն տպաւորութիւնը կար Պոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ թէ Գերմանիոյ վարչապետին գործը դիւրին պիտի չըլլայ եւ Ճոնսըն շատ հասկացողութիւն ցոյց պիտի չտայ գերմանական պահանջներուն նկատմամբ : Այդ պատճառաւ որոշուած էր որ Էրհարտ եւ Արտաքին նախարար՝ Շրէօտէր խուսափին որեւէ չօշափելի առաջարկ ներկայացնելէ, ինչ կը վերաբերի հիւլէական պատասխանատուութեանց բաժանման Ատլանտեան գինակցութեան մէջ : Վարչապետ եւ Արտաքին նախարար պիտի գոհանային միայն ընդունիլ տալով երկու սկզբունք .— Ա) Որեւէ համաձայնութիւն հիւլէական զէնքերու ոչ - տարածման շուրջ Խորհ. Միութեան հետ, պէտք չէ արգիլէ հանդիսանալ դաշնակցային Հանրապետութեան որ մասնակցի Արեւմուտքի հիւլէական պաշտպանութեան : Բ) Դաշնակցային Հանրապետութիւնը եւ Ատլանտեան Ուխտի ոչ - հիւլէական պետութիւնները պէտք է արդիւնաւոր կերպով մասնակցին արեւմտեան հիւլէական պաշտպանութեան :

Առաջին կէտին շուրջ, Գերմանացիք գոհացում ստացած են : Իսկ երկրորդ կէտին շուրջ, Ճոնսըն ընդունած է որ դաշնակցային Հանրապետութիւնը «համապատասխան դեր» մը խաղայ Արեւմուտքի հիւլէական պաշտպանութեան : Զեկոյցը շատ յստակ բան մը չըսեր այդ մասին, բայց բանաձեւումը այնպէս շարադրուած է որ Դաշնակցային Հանրապետութեան պահանջներուն առջեւ դուռը բոլորովին չի փակեր : Բոլոր պահանջները գոհացում չեն ստացած, բայց բաւ չէ թէ գոհացում պիտի չստանան յետագային :

Այս կարգադրութիւնները շատ դժգոհ ձգած են խորհրդային ղեկավարները եւ Ուաշինկթընի գեկոյցը խիստ մեկնութեանց արժանացած է Մոսկուայի մէջ :

Իզվեստիայի *աշխատակիցը կը գրէ .— «Ծննդեան նուէր մը որ դիւանագիտական այնքան մութ բանաձեւումներու մէջ փաթթուած է որ միայն ապագան կրնայ ցոյց տալ թէ ի՛նչ կայ մէջը» : Խորհրդային լրագրողը կը փորձէ սակայն ծրարը քակել եւ տեսնել թէ մէջը ի՛նչ կայ «Պոն կը յուսայ սա կամ նա ձեւով մասնակցիլ հիւլէական զինման Ատլանտեան շրջագծին մէջ : Ըստ ամերիկեան մամուլին, Էրհարտ գոհացում չէ ստացած այս կէտին շուրջ, բայց շեշտուած է թէ դաշնակցային գերման Հանրապետութիւնը իրաւունք ունի դեր մը խաղալու հիւլէական պաշտպանութեան մէջ» :*

Օրը Օրին

ԵԹԷ ՎԵՐՋ ՏԱՆՔ ԼԱԼԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Կար ժամանակ մը, երբ Արեւմուտքի թերթերուն, գիրքերուն, դահլիճներուն եւ սրճարաններուն մէջ մարդիկ կը խօսէին «սովահար Հայեր»ուն մասին :

Այս բացատրութիւնը — սովահա՛ր Հայեր — այնքան բերնի վարժութիւն եղած էր որ մազ մնացեր էր որ ժողովրդական յատկաբանութեանց կարգը անցնէր ու մտնէր բառարաններէն ներս :

— Հայե՞րը ... Օ՜, այդ ժողովուրդը, որ միշտ անօթի է, միշտ սոված ...

Այսօր, փա՜ռք Բարձրեալն Աստուծոյ — ու մեր բազուկին — մեզ անօթիի տեղ չեն դներ այլեւս, որովհետեւ գիտեն որ պատառ մը հաց — վրան ալ կտոր մը կարագ — ունինք՝ սովերուն ու սուրբերուն բոլոր տեսակները ճաշակելէ ետք : Երդիք մը անգամ ունինք մեր համրանքին կէսին համար՝ մեր սեփական հողերուն մէկ պատառին վրայ : Ատ՝ ալ գիտեն :

Այնպէս որ օրուան լրագիրներուն «պատկերազարդ»ներուն եւ գիրքերուն մէջ ա՛լ իրարմէ զատուած են «սով» ու «Հայ» բառերը :

Այսօր, մարդիկ կը խօսին ուրիշ սովելոց մասին — սովահար Քորէացիներ, սովահար Վիէթներ, սովահար Ափրիկեցիներ, սովահար Հարաւային Ամերիկացիներ :

Միացեալ Ազգերու կողմէ պատրաստուած վիճակագրութեան մը համաձայն, երկրագունդին վրայ, այսօր, կ'ապրին 3300 միլիոն մարդկային արարածներ :

Այս համրանքէն, 1600 միլիոն հոգի օրուան հացին կարօտ են եւ կ'ապրին թըշուառ պայմաններու մէջ :

Նոյնիսկ, մեծահարուստ Ամերիկայի բնակչութեան աւելի քան մէկ տասներորդը հազիւ թէ չոր հաց մը ունի :

Ողբացեալ Քենետին կը յայտարարէր 1960ի ընտրական պայքարի օրերուն թէ «Վըրճինիա նահանգին մէջ 17000 ընտանիքներ, գիշերը, կէս անօթի անկողին կը մտնեն» : Վըրճինիա ըսուածը մայրաքաղաքին դրացի է — պոռաս՝ կը լսուի :

Տեսած եմ ուրիշ վիճակագրութիւն մը, որ կը վկայէ թէ Պրազիլիոյ կամ Մեքսիքոյի «աղքատութիւնը տե՛ղ մը չկայ» :

Ա՛լ գացէք հասկցէք թէ ի՛նչ ահաւոր վիճակ ունին Ասիական կամ Ափրիկեան բազմաթիւ երկիրներու միլիոնաւոր բընիկները :

Ո՞վ է յանցաւորը :

Ամերիկայի եւ ընդհանրապէս, յառաջադէմ Արեւմտեան երկիրներու փոքրամասնութեան չքաւորութիւնը իր տնտեսական պատճառները ունի եւ չի կրնար բաղդատութեան դրուիլ յետամնաց երկիրներու մէջ տիրող չքաւորութեան հետ :

Բայց, այս վերջիններուն պարագային տնտեսական, քաղաքական իրաւակարգին զուգընթաց յանցաւոր է նաեւ տեղացին՝ իր ծուլութեամբ :

Ի հարկէ, երբ *պապայի* ծառին շուքին տակ նստած *նարկիլէ* քաշես ու *թէյպի* քաղես կամ *էնթարիին* կամ *ճիպուքին* մէջ փաթթուած մայթին եզերքը փռուիս քնանաս — նանիներո՛ւն կեր — անօթի կը մնաս : Քեզի հետ ալ ընտանիքդ : Դրացիդ :

Թուլբերանութիւն չընեմ ու չհամբեմ այս ծոյլերը՝ անունով, մականունով : Բայց, ամէնքս ալ գիտենք թէ աշխարհի չորս կողմը — մանաւանդ արեւելեան կողմը — կան այդ տեսակ ծոյլեր : Ծոյլ ժողովուրդներ :

— Տուէ՛ք ուտեմ, բերէ՛ք ուտեմ ...

— Արթնցի՛ր, մարդ Աստուծոյ, ազգ Աստուծոյ ... Օրը իրիկուն կ'ըլլայ ... Գնա՛ սա արտը հերկէ, ցանքդ ըրէ, ցորենդ հնձէ, որաները կապէ՛, կալը կամնէ, ցորենը հոսէ, ալիւրը ջաղացքէն փուռ տար ... Ելի՛ր, եզները ջուր կ'ուզեն, ոչխարին կերը տուր ... Պարտէզը ջրէ ... Նայէ, պտուղները ծառերէն վար կը թափին՝ Աստուծոյ մատներով ... Ելիր ժողվէ, շուկայ տար ծախէ՛ ... Տնեցիները հաց կ'ուզեն ... Ելի՛ր սա մեքենան բանեցուր, բուրդ զզէ, գուլպայ, հագուստ հիւսէ ... ելի՛ր, ծոյլերուն թագաւորը ...

— Սո՛ւս, անդին գացէք ... Թող անօրէնները աշխատին ... Ինչո՞ւ աշխարհ եկեր են՝ ապուշները ...

×

Փա՜ռք ու պարծա՜նք մեզի :

Որչա՜փ, որչա՜փ տարբեր ենք խառնուածքով :

Կասկածելի բարեկամ թէ ոխերիմ թըշնամի, միաձայնութեամբ, Աստուծոյ ստեղծած հազար մեղքերէն ինը հարիւր իննսունը ինը, մեր գլուխը փաթթեն, երբե՛ք, երբե՛ք չեն կրնար մեզ ամբաստանել հազարերորդով — ծուլութեամբ :

Ո՛չ : Բերաննին կը ծոի : Թուրքն անգամ չյանդգնեցաւ մեզ ծոյլ հոչակելու :

Ընդհակառակն, աշխատելու, արտադրելու, շինելու, ստեղծագործելու մեր երկնածորան ընդունակութիւնն էր որ կատղեցուց զինք եւ հրահրեց՝ մեր շինածը, մեր ստեղծագործածը քանդելու, փճացնելու իր մոլուցքը :

Մենք մեր աշխատանքովն էր որ ոտքի վրայ մնացինք : Եւ կրցանք պահել մեր գանձերը :

Մեզ արթնցնելու պէտք չունէին :

Արթուն էինք մեր օրօրոցէն սկսեալ : Արթուն ենք երեք անգամ հազար տարիէ ի վեր :

Մենք մեր ձեռքերով հերկեցինք մեր արտը ու ցանեցինք մեր հացահատիկը : Մենք մեր ձեռքերով հնձեցինք մեր ցորենը ու մեր ձեռքերով կապեցինք մեր որաները :

Մենք կամնեցինք մեր կալը, մեր շալակով մեր ալիւրը ջաղացքէն փուռ տարինք : Մենք ջուր տուինք մեր եզներուն ու կեր՝ մեր ոչխարներուն :

Մենք թրեցինք մեր հացը, մենք զզեցինք մեր բուրդը :

Մենք իւղ լեցուցինք մեր ճրագին, մենք լոյս տուինք մեր ճաշերուն :

Մենք ապրեցուցինք մեր լեզուն, մեր մշակոյթը, մեր աղօթամատեանը :

Մենք հիւսեցինք մեր երգերը :

Ու մեր բազուկով կռուեցանք, երեք անգամ հազար տարի, հեթանոսական ուժերու դէմ : Դեւերու դէմ :

×

Ամէն բան վարդագոյն չէ մեզի համար, այսօր : Խիճեր կան մեր ճամբուն վրայ : Բայց, կան նաեւ սփոփարար երեւոյթներ, որոնք կրնան նոր խանդ ու եռանդ, նոր արիւն ու աւիւն ներարկել մեզի :

Անօթի չենք՝ ո՛չ մէկ տեղ :

Երէկ ալ անօթի չէինք *մեր* մեղքով : Թարմ հացի տեղ, օթեկ հաց գտանք ո՛չ թէ *մե՛ր*, այլ *ուրիշներու*, մեղքով :

Ու եթէ անօթի չենք ո՛չ մէկ տեղ, ո՛չ ոք կրնայ պարծենալ ի վնաս մեզի :

— Մենք տուինք, դուք կերաք ...

Ո՛չ, մենք մեր ճակտին քրտինքով — ու առանց որեւէ մէկուն պնակ երկնցնելու որեւէ տեղ, գանձանակ պտտցնելու, գտանք մեր հացը, ճարեցինք մեր ապրուստը :

Հիմա, միանգամընդմիշտ, իրարմէ բաժնել տուած ենք «անօթի» եւ «Հայ» բառերը : Եւ մարդո՛ւ թոյլ չենք տար որ գրէ .

— Սովահար, անօթի Հայերը ...

Ասիկա մեր յաղթանակն է՝ ո՛չ թէ մեր զէնուզրահին, այլ մեր քրտինքին :

×

Տօնական այս օրերուն աւանդական կանոն է մաղթանք մը բանաձեւել :

Ուրեմն, հատ մըն ալ ինձմէ :

Կը մաղթեմ որ յառաջիկայ տարիներուն այնպիսի ձեւով մը, այնպիսի լըրջութեամբ, այնպիսի իրատեսութեամբ, հեռատեսութեամբ եւ պայծառատեսութեամբ վարենք մեր աշխատանքները որ մարդիկ հարկադրուած ըլլան իրարմէ, միանգամընդմիշտ, բաժնելու «Հայ» եւ «ջարդ» բառերը :

Եւ կը բաժնեն, եթէ միայն մենք վերջ տանք մեր լալկանութեան :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐԵԳԼՈՒԽ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի մինչեւ տարեգլուխ փակել իրենց առկախ հաշիւները նորոգել իրենց բաժանորդագրութիւնը առանց սպասելու անհատական դիմումներու :

Շնորհակալութեամբ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»ի

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՄԷՆԻ Թագաւորականները առջի օր յայտարարած են թէ Եմէնի քաղաքացիական պատերազմին վերջ տալու նպատակով գումարուած Հարատի ժողովը ձախողած ըլլալով, միապետական ուժերը ամիս մը ետք պիտի վերսկսին կռուիլ : Թագաւորական իրաւասու բանբեր մը յայտարարեց նաեւ թէ ցեղախումբերն ու միւս բոլոր ուժերը որոնք կը մնան եմէնական վեհապետութեան կողքին «պիտի վերսկսին կռուիլ իմամ Մուհամմէտ Ալ Պատրի հրամանատարութեամբ» : Իր կարգին նախագահ Նասր, Սուէզի յաղթանակին իններորդ տարեդարձին առիթով ճառ մը արտասանած է Սուէզի մէջ, ուր նշած է նաեւ . «եթէ երբեք Թագաւորական Եմէնցիները յարձակումի անցնին, իրենց պիտի պատասխանենք կրակով» :

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետ Հարոլտ Ուիլսըն առջի օր յայտարարեց թէ յառաջիկայ փետրուար 21ին պաշտօնական այցելութեամբ պիտի մեկնի Մոսկուա, ընդառաջելով Խորհրդային կառավարութեան հրաւէրին : Անգլիոյ վարչապետը ըսած է թէ անցեալ գարունէն ի վեր շարունակ նամակցած է Ալեքսիս Կոսիկինի հետ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարութիւնը յատուկ յայտարարութիւն մը հրատարակեց առջի օր, ուր կը վերահաստատէ թէ Միացեալ Նահանգները կը շարունակեն յարգել Քամպոճի անկախութիւնը ու գերիշխանութիւնը, աւելցնելով սակայն թէ «ամբողջ աշխարհի մէջ ամերիկեան զօրապետները թոյլտուութիւն ստացած են անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք առնելու իրենց տրամադրութեան տակ գտնուող ուժերուն ինքնապաշտպանութեան համար» : Յայտնի է որ Ուաշինկթըն կ'ակնարկէ Քամպոճեան հողամասէն Հարաւային Վիեթնամ թափանցող Վիեթքոնկներուն դէմ յարձակումի մը կարելիութեանը :

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ նախկին վարչապետ Քոնրատ Ատընաուըր, որ յառաջիկայ Յունուար 5ին պիտի տօնէ իր 90ամեակը, Կաթոլիկէ շաբաթաթերթի մը թղթակիցին յայտարարած է թէ յառաջիկայ գարնան պիտի հրաժարի Գերմանիոյ քրիստոնեայ - դեմոկրատ կուսակցութեան նախագահութենէն, զոր կը վարէ 19 տարիներէ ի վեր :

«ԼԻԱԿԱՏԱՐ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ» Ե ՀԱՏՈՐԸ

Ակադ. Հր. Աճառեանի «Լիակատար քերականութիւն Հայոց լեզուի համեմատութեամբ 562 լեզուների» բազմահատոր ուսումնասիրութիւնը առանձնայատուկ տեղ կը գրաւէ թէ իր՝ հեղինակին ստեղծած հարուստ գիտական ժառանգութեան, թէ ալ հայ լեզուաբանական գրականութեան մէջ։

«Լիակատար քերականութիւնը» մեծածաւալ հայագէտին երկարամեայ արգասաւոր եւ անձանձիր աշխատանքին ամփոփումն ու պսակն է։ Գիտական բացառիկ մեծ արժէք ունեցող իր այդ աշխատութեամբ Հր. Աճառեան հետապնդած է հիմնական նպատակ մը՝ Հայոց լեզուին երեւոյթները եւ իրողութիւնները քննել եւ մեկնաբանել նախ՝ բազմաթիւ լեզուներու համապատասխան երեւոյթներու եւ իրողութիւններու համեմատութեամբ եւ ապա՝ իրենց ամբողջ պատմական կեանքով կամ զարգացման ընթացքով։

Լեզուաբանը իր այս առաջադրութեան մէջ յաջողած է։ Ասոր մէկ նոր եւ լաւագոյն ապացոյցը «Լիակատար քերականութեան» 5րդ հատորն է, որ լոյս տեսաւ վերջերս Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հրատարակութեամբ։

Այս հատորը նախորդներուն պէս մեծածաւալ նուաճումն է հայագիտութեան եւ ընդհանրապէս լեզուաբանական գիտութեան համար, ուր հեղինակին քննութեան նիւթերն են կազմած դերբայները, նախդիրները եւ նախադրութիւնները, մակբայները, շաղկապները եւ ձայնարկութիւնները։ Ասոնք լեզուին մէջ իրենց յատուկ տեղը եւ արժէքը ունեցող, անոր մէկ բաղկացուցիչ մասը կազմող իրողութիւններ են, որոնք լեզուաբանը հանգամանօրէն քննութեան առած է իր նախընտրած սկզբունքով. ամէն առիթով ամէնէն առաջ տուած է քննութեան առարկայ դարձած լեզուական իրողութեան լեզուաբանական նկարագիրը եւ ընդհանուր պատկերը բազմազան լեզուներու մէջ եւ այնուհետեւ ներկայացուցած է անոր վիճակը հնդեւրոպականին, գրաբարին, միջին հայերէնին, բարբառներուն եւ աշխարհաբարին մէջ։

Հր. Աճառեան միշտ ձգտած է դերբայներուն, նախդիրներուն եւ նախադրութիւններուն, մակբայներուն, շաղկապներուն եւ ձայնարկութիւններուն յատկանշական եւ հիմնական առանձնայատկութիւնները։ Որով, թէեւ տարբեր լեզուական երեւոյթներուն քննութիւնը կատարուած է ճիշդ միեւնոյն տեսանկիւնէն, բայց ան երբեք միատեսակ կամ միօրինակ նկարագիր մը չի կրեր։

Եւ, իսկապէս, մէկ կողմ ձգելով «Դերբայ» գլուխը, ուր կ'աւարտի բայական խօսքի մասին ծաւալուն ուսումնասիրութիւնը (տես հատոր 4րդ, Ա. գիրք եւ Բ. գիրք), պէտք է ըսել, որ նախդիրներն ու նախադրութիւնները, մակբայները, շաղկապները եւ ձայնարկութիւնները այս հատորին մէջ ներկայացուած են իրենց հիմնական գիծերով։

Նախդիրներու եւ նախադրութիւններու քննութեան մէջ, օրինակ, Հր. Աճառեան ո՛չ միայն տուած է անոնց բացատրութիւնները, այլեւ քննած է նախադրութիւններու հոլովումն ու խնդրառութիւնը։ Մակբայներուն վերաբերող գլխին մէջ նոյնպէս լեզուաբանը բաւարարուած չէ միայն անոնց պատմական կեանքին նկարագրութեամբ, այլ միաժամանակ յատուկ քննութեան նիւթ դարձուցած է այնպիսի կարեւոր հարցեր, ինչպէս մակբայներու կազմութիւնը, համեմատութեան աստիճանները, մակբայակերտ մասնիկները, տեղական մակբայներու հոլովական ձեւերը, մակբայներու հոլովումը եւայլն։

Նմանօրինակ քննութեամբ աւելի խոր ձեւով լուսաբանուած են հայերէնի «չըթեքուող» խօսքի մասերուն կարգ մը մութ կէտերը։ Մենք ունինք կապին, մակբայ՛ին, շաղկապին եւ ձայնարկութեան նուիրուած ուսումնասիրութիւններ, բայց Հր. Աճառեանինը կը տարբերի անոնցմէ թէ ընդգրկած հարցերուն բազմազանութեամբ, թէ լեզուական երեւոյթներուն մեկնաբանութեամբ եւ թէ չարադրութեան ընդհանուր նկարագրին եւ բովանդակութեան տեսակէտէն։ Այս ուսումնասիրութիւնը կը գոցէ բացը հայերէնի «չթեքուող» խօսքի մասերու լուսաբանութեան բնագաւառին մէջ եղած պակասը եւ իրաւամբ նոր, բարձրարժէք աւանդ է հայագիտութեան գանձարանին մէջ։

Իր աշխատութեան մէջ հեղինակը անշեղ կերպով կիրարկած է համեմատական եւ պատմական ուսումնասիրութեան ըսկըզբունքները եւ այդ տեսանկիւնէն ալ ուրուագծած է դերբայներու, նախդիրներու ու նախադրութիւններու, մակբայներու, շաղկապներու եւ ձայնարկութիւններու կեանքի ուղին, պատկերացուցած է Հայոց լեզուի դարաւոր զարգացումին ընթացքին կատարուած տեղաշարժերը, ցոյց տուած է հին՝ մեռնող եւ նոր, աճող ձեւերը, ինչպէս նաեւ այն, թէ որն է օտար եւ օտարամուտ եւ որը՝ բուն հայկական եւ հարազատ։

Այս գործին արժանիքներէն մէկն ալ հոն ամբարուած լեզուական հարուստ նիւթն է։ Իր ամբողջ կեանքը նուիրելով Հայոց լեզուի ուսումնասիրութեան գործին, Հր. Աճառեան հարուստ փաստեր հաւաքած է եւ զանոնք ի մի բերելով եւ վերլուծելով՝ հասած ճիշդ եզրակացութիւններու։ Անոր պատմական ուսումնասիրութեան առանցքը կազմած է հին հայերէնը՝ գրաբարը, որուն յատկապէս մեծ տեղ յատկացուցած է այս հատորին մէջ։

Աշխատութիւնը ունի նաեւ ուրիշ արժանիք մը, ամէն անգամ, երբ հարկ եղած է, հեղինակը կատարած է ստուգաբանական եւ իմաստաբանական վերլուծումներ, ցոյց տուած է բազմազան ձեւերու ծագումն ու յառաջացումը, ինչպէս նաեւ կիրառական արժէքը եւ նշանակութիւնը։

«Լիակատար քերականութեան» 5րդ հատորով կ'աւարտի եւ կ'ամբողջանայ Հայոց լեզուի խօսքի մասերուն օտար լեզուներու համեմատութեամբ կատարուող ուսումնասիրութիւնը։ Ան ունի տեսական եւ գործնական մեծ նշանակութիւն եւ Հայոց լեզուի պատմութեան եւ քերականութեան հարցերուն պարզաբանման լաւագոյն աղբիւրներէն մէկն է։

Գիրքին մէջ կան անշուշտ վիճելի կէտեր։ Այսպէս՝ «նախադրութիւններու» հոլովման երեւոյթը աշխարհաբարի մէջ հեղինակը կը բացատրէ «Թուրքերէն քերականութեան» ազդեցութեամբ (էջ 187)։ Բայց անշուշտ սխալ է, որովհետեւ, նախադրութիւններու (իմա՝ յետադրութիւններու) հոլովման երեւոյթը ոչ թէ որեւէ օտար լեզուի ազդեցութեամբ, այլ բացառապէս հայերէնի զարգացման ներքին օրէնքներով պայմանաւորուած է։ Սխալ է նաեւ հեղինակին այն միտքը, թէ «Կորցնելով նախդիրները, որոնցով այնպէս առատ ու բազմազան էր գրաբարը, աշխարհաբարը դարձաւ պարզ, միապաղաղ, չոր ու ցամաք մի լեզու, հեռու հին լեզուներից եւ զուրկ արդի եւրոպական լեզուների ճկունութիւնից...» (էջ 110)։ Իրականութիւնը այն է, որ աշխարհաբարը, իսկապէս, կորսնցնելով նախդիրները, ունի նախադրութիւններ, եւ մանաւանդ, մեծաքանակ յետադրութիւններ, որոնք աշխարհաբարը կը դարձնեն գրաբարին չափ ճկուն։

Հր. Աճառեան կը մերժէ յետադրութիւն եւ կապ քերականական անուանումները (էջ 116), որոնք, սակայն, ընդհանուրին կողմէ ընդունուած են։

«Լիակատար քերականութեան» 5րդ հատորը խնամքով խմբագրած է փրոֆ. Էդ. Աղայեան։ Սակայն ցաւով պէտք է գիտել տալ, որ ոչ միայն գոյութիւն ունին կոպիտ վրիպակներ, այլեւ ուղղագրական սխալներ։

ԱԼ. ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

«Սով. Հայաստան»

ԵՐԲ ՄԵԾ ՄԱՅՐՍ ՄԵՌՆԻ

Մօտ ութսուն տարեկան եղաւ, եւ դեռ բաւական տոկուն է ՄԱՀԸ ամչցնելու համար։ Դիւրին – դիւրին պարտուողը չէ։ Եւ ինչո՞ւ պարտուի։ Չէ՞ որ ամուսինը այնքան կանուխ մեռաւ։ Ոչ, բնական մահով չմեռաւ. սպաննեցին. Թուրքերը սպաննեցին։ Իր ամուսինէն գեղչուած կեանքը ինք պէտք է ապրի։ Հակառակ անոր որ յիսնամեակ մը անցած է, դայն չէ մոռցած։ Իրեն համար ներկայութիւն մըն է ան եւ ամէն անգամ որ խօսի «իր Սարգիսին», մասին, արտում լացով մը կուլայ։ Եւ յաւերժացնելու համար անոր յիշատակը, քանի թոռնիկներ մկրտեց Սարգիս անունով...։

Ամենադաժանը՝ ամուսնոյն մահուան դժոխային պարագան է։ Խումբ մը երիտասարդներով ինքզինքնին վար կը նետեն լեռնէն, թշնամիին ձեռքը չիյնալու համար։ Չեմ գիտեր թէ հեռաւոր ապառաժակատի մը վրայ տեղի ունեցող այս դէպքին մանրամասնութիւնը ո՞վ պատմած է իրեն։ Անշուշտ ականատես մը։ Ու գոյժը բերնէ բերան լսելի դարձած ու հասած մեծ մօրս։ Այնուհետեւ ան տըւած է իր «կտակը»։

«Եթէ մեռնիմ զիս առանց սնտուկի թաղեցէք»։ Այս «կտակին» համար դարմացողին կը պատասխանէ. «Մեր նահատակները սնտուկ տեսա՞ն։ Ամուսինս ալ առանց սնտուկի թաղուեցաւ»։

×

Որոշած ենք իր «կտակը» գործադրել, որպէսզի ոսկորները հանգիստ քնանան հողին տակ։ Բայց որպէսզի նիւթական փախուստ մը չնկատուի, մտածած է նաեւ այդ մասին իր վարկը փրկելու համար «սնտուկ մը կը շինէք եւ կը նուիրէք եկեղեցիին աղքատ մեռելի մը յատկացնելու համար»...

×

Այս Ցիսնամեակի տարին, մեծ մայրս թերեւս ամէնէն շատ լացող հայ պառաւը եղաւ։ Բոլոր հոգեհանգիստներուն մասնակցեցաւ։ Միայն Մարզուանի հանդիսութեան ներկայ չգտնուեցաւ։ Քէն ըրաւ, որովհետեւ արգիլեցին տղանցքը...

Եթէ իրեն հարցնէք, թէ ո՞վ եղաւ հայկական ջարդերուն հեղինակը։ Հասուն քաղաքագէտի մը ինքնավստահութեամբ կ'ըսէ.—«ալամանը»։ Յետոյ, «փրանսըզն է բիչ պոն չէրով» (ֆրանսացին ալ քիչ բան չըրաւ)։ Իր այս համոզումը ոչ ոք կրնայ փոխել։ Ու կը չարունակէ. «Միզանան մէջ թուղով, փախով» (Մեղ ձիւնին մէջ ձգեց փախաւ)։— Կ'ակնարկէ ֆրանսական զօրքի նահանջին՝ Մարաշէն, 1920 Յունուարին, ինչ որ պատճառ եղաւ Մարաշի Աղէտին։ Ապա կ'եզրակացնէ — «էժնէպի չի՞ն, ալօխան է էչքի բօ կուրնօ» (Օտար չե՞ն, բոլորին ալ աչքը թող կուրնայ)։

Մեծ մօրս համար լաւ օտար չկայ, բոլորն ալ նոյնն են...։

×

Մեծ մայրս ծնած է Մարաշ, «Միւծ դըբօղէն վեց տարա առէջ» (Մեծ ջարդէն վեց տարի առաջ)։ Կ'ակնարկէ 1890ական թուականներու առաջին մեծ կոտո –

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

«ՄԻԱԿ ՄԱՐԴԸ՝ ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼ»

Շէվքէթ Սիւրէյեա Այտէմիր, իր «Միակ Մարդը – Մուսթաֆա Քեմալ» անուն երկին մէջ լայն տեղ տուած է այդ շրջանի համայնավարական շարժումին եւ գործունէութեան ու կարեւոր փաստաթուղթեր ապահոված մեզի այս մասին։ Վերլուծելով Թուրք հաւաքականութեան օրուան հոգեվիճակը եւ գոյութիւն ունեցող պայմանները, ան հանգամանօրէն կը բացատրէ Անկախութեան Պատերազմին նըպատակը եւ ի մէջ այլոց հետեւեալ տողերը կը գրէ.

— «... Առաջին Աշխարհամարտին վերջաւորութեան էր որ շղթայազերծուեցաւ Թուրքիոյ Անկախութեան Պատերազմ մը եւ իշխանութեան գլուխ եկաւ Անգարայի Ազգային Մեծ Ժողովի Կառավարութիւնը։ Եւրոպան, բաժան բաժան եղած էր այդ շրջանին։ Կարգ մը նոր կարգախօսներ կը շրջէին բերնէ բերան, Եւրոպական քաղաքներու եւ զանազան դասակարգերու միջեւ։ Ընկերային եւոլիւսիոն մը որոշապէս նկատելի էր, քիչ մը ամէն տեղ գրեթէ։ Նոր Ռուսիա մը կազմուած էր Արեւելեան Եւրոպայի մէջ, ուր միապետութեան տապալումով, հաստատուած էին համայնավարական կարգեր, որոնք հեռու ըլլալով ընկերային դասականացած ամէն տեսակ խումբէ եւ ըմբռնումէ, պայքարի դրօշ կը պարզէին ամենուրեք, իրրեւ Արեւմուտքի մէջ ծանօթ ընկերվարականութենէ բոլորովին տարբեր վարչաձեւ մը, որ դիրք կը բռնէր թշնամականօրէն, թէ երկրէն ներս եւ թէ երկրէն դուրս գտնուող հասարակակարգերու դէմ։

Այս պայքարին ցանցուքները, կարճ ժամանակի մէջ, տարածուեցան Եւրոպայի զանազան շրջաններուն մէջ, ինչպէս մասնաւորաբար Գերմանիա եւ Հունգարիա ու մինչեւ իսկ հեռաւոր Լատին Ամերիկա, ուր սկսած էր փոխարիներ յառաջացնել, ընկերային եւ դասակարգային նոր շարժումներ ստեղծել։ Եւ, վերջապէս, անխուսափելի կերպով այդ շարժումին հովերը հասած էին Թուրքիա, Անատոլու եւ ի վերջոյ Անգարա։

ՁԵՐՔԷԶ ԷՏՀԷՄԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Առաջին Ազգ. Մեծ Ժողովի համայնավար հոսանքները ժողովրդական անկեղծ շարժումներ չէին, կազմակերպութիւնները «ամաթէօր» խմբաւորումներ էին, որոնք վարէն, այսինքն ժողովուրդէն չէր որ կուգային։ Այս պատճառաւ ալ, անոնցմէ եւ ոչ մէկ կարողացաւ իր բուն հանգամանքը առանձնապէս պահել, եղաւ արուեստական, մակերեսային եւ անհարազատ, առանց որեւէ դասակարգային պայքարէ եւ նկատումներէ թելադրուած ըլլալու։

Արդէն, այս շարժումը, որ այդ օրերուն ծանօթ է բոլորին «Բոլշեւիկութիւն» անունին ներքեւ, չունէր այնպիսի գէկավար տարրեր, որոնք ունեցած ըլլային ընկերվարական պատրաստութիւն եւ գաղափարաբանական կառոյց, չէին մարսած դասակարգային յեղափոխութեան մը սկզբունքները, չունէին համապատասխան աշխարհահայեացք եւ նոյնիսկ զուրկ էին անոնք բարենորոգչական ծրագիրներէ եւ գաղափարներէ ու ոչ մէկ տեսակէտ ունէին որոշ, ընկերային յեղաշրջումներու եւ նոր վարչապետութիւններու մասին։

Երկրին մէջ գոյութիւն չունէր նաեւ ընկերվարական քաղաքականութիւն եւ կուսակցական շարժում, մօտաւոր անցեալին։ Այդ պատճառաւ ալ, այս շարժումները կարելի եղած չափով պատշաճեցուած էին ժամանակի պայմաններուն, պարզապէս իբրեւ ներքին քաղաքականութեան միջոց մը ըլլալով միայն։ Այս բոլորը կամ հասարակ պատեհապաշտութիւններ էին եւ կամ սխալ ըմբռնուած գաղափարներ, առանց հարազատօրէն իւրացուած ըլլալու։

Ազգային Ազատագրական Շարժումի պատմութեան եւ գրականութեան մէջ միայն ժամանակաւոր շարժումներ ըլլալով յիշատակուած է համայնավարական այս գործունէութիւնը, որ սակայն եղած է շրջան մը, ուր ի յայտ եկած է ան իբրեւ լուրջ երեւոյթ մը եւ շարժում, այնքան, որ պաշտօնական հակում մըն ալ ցոյց տալով, միջոց մը տարածուած է մինչեւ բանակի բարձրաստիճան հրամանատարներուն մօտ եւ պաշտօնական ծածկագրեր փոխանակուած են անոնց միջեւ՝ «ընկեր զօրավար»ի նման բացատրութիւններով, որոնք գործածուած են նաեւ հրապարակուած պետութեան շրջաբերականներուն մէջ ալ։

(31 Շար.)

...րածին : Երբեք Թրքախօս չէ եղած : Պահած է Մարաշի գաւառաբարբառը, ու րոյն փոխանցած մեզի, թոռներուն, միայն իրեն հետ խօսելու համար ... :

Շատեր կը կարծեն թէ մարաշցիք թըրքախօս եղած են Կիլիկիոյ միւս շրջաններու բնակչութեանց նման : Մեծ մայրս կ'ըսէ ... : Այնքան կը բարկանայ ու կը բորբոքի ... : Այս վարկածը ունեցողներուն կուտայ հետեւեալ լուսաբանութիւնը . Մարաշցիներու լաւ ընտանիքները բոլորն ալ ջարդուած են Այնթապ, ջարդին : Քիչեր մնացած են : Թրքախօս Մարաշցիները Մարաշի արուարձաններու եւ մօտակայ գիւղերու Հայերը եղած են, որոնք հետու եղած են քաղաքէն ու գիւղերէն, եւ այդ վայրերէն հեռանալէն ետք ինքզինքնին մարաշցի անուանած : Մեծ մօրս աչքին այսպիսիք մարաշցի չեն ...

Մեծ մայրս ինծի կը թուի մեր հին լեզուներու մէկ ճիւղին յատկացուած հին թանգարան մը, որ ի վերջոյ դատապարտուած է փճանալու : Իր մահով պիտի պակսի Մարաշի գաւառաբարբառին : (Ամբողջ արտասահմանի Մարաշցիներու մէջ երկու ընտանիք կայ Մարաշի գաւառաբարբառը պահող : Մէկը՝ Լիբանանի մէջ, մեծ մայրս, իսկ միւսը՝ Հալէպի մէջ, Տոքթ. Յարութիւն Տէր Ղազարեան (պատմաբան) եւ իր քոյրերը) :

Մեծ մօրս ամենասիրած զբաղումն է ծաղկամշակութիւնը : Բայց աւաղ որ իրեն չկրցանք տրամադրել կտոր մը հող : Բայց ան չյուսահատեցաւ : Իր գործը շարունակեց տանիքներու վրայ, թաղարներու մէջ, գոհանալով ամենափոքր տարածութենէն . . Երբեմն կը մտածեմ, ի տես իր նուիրուածութեան գեղի բոյսերն ու ծաղիկները, թէ այս կինը կրնար նշանաւոր բուսաբան մը ըլլալ, եթէ ուսմանցին թոյլ տար — «Էչէի կուրնօ օսմանըրւանն, չթուղով քի պոն մը ուսնանք»(Աչքը կուրնայ օսմանցիին, չթողուց որ բան մը ուսանինք) : Անուս, անգրագէտ, այս կինը գիտէ միայն քառեակ մը :

«Եկել է գարուն
Սոխակը սիրուն
Վարդի թուփին տակ
Երգեմ հայրենիք »:

Չեմ գիտեր թէ ուրկէ՞ սորված է : Այս տանուորը եղանակ ալ ունի : Անգամ մը լսեցինք իր մրմրալէն երգելը : Իսկ երբ հետապնդեցինք կրկնել տալու համար, բացարձակապէս մերժեց ... :

×

Մարաշցիները ամէն տարի Յունուարի կիսուն մասնաւոր արարողութեամբ կ'ոգեկոչեն իրենց նահատակներուն յիշատակը : Այդ օրերուն մեծ մայրս մարդու հետ չխօսիր : Կը նստի տանիքը իր մշակած ծաղիկներուն մօտ ու կը խոկայ ... Իսկ հանդիսաւոր հոգեհանգստեան օրը գոյնզգոյն ծաղիկներ կապած « իր պարտէզէն», կ'երթայ եկեղեցի : Մոմ չի վառեր : Երբեք չեմ տեսած իր մոմ վառելը : Միայն ծաղիկներ ... :

×

Երբ մեծ մայրս մեռնի, պիտի չլանք, ոչ ալ սեւ պիտի հագնինք : Այդպէս պատուիրած է մեզի : Չէ՞ որ ինք իր 25 տարեկանէն այրի մնացած է եւ այդ օրուընէ ի վեր սեւ կը հագնի : «Իս ձիր տիղ հագիլ իմ, հերիք չէ՞» : (Ես ձեր տեղ հագեր եմ, հերիք չէ՞) : Իր պատուէրը պիտի գործադրենք : Բայց ... իր մահով պիտի մեռնի հայկական բարբառ մը : Պիտի թաղեն լեզու մը, որ ծնած է հայ ժողովուրդի մէկ հատուածին սիրտէն ու միտքէն, եւ յետագային դարձած աւանդութիւն : Եւ որքա՜ն ցաւալի է ու վըշտալից, մահը աւանդութիւններու :

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Քանի մը տարիներէ ի վեր, Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն իր կազմութեան տարեդարձը կը տօնէ հաւաքոյթով մը՝ ոգեկոչելով նահատակ Ս. Մինասեանի յիշատակը :

Այս տարի ենթակոմիտէն հաւաքոյթին միացուց յարգանքի տուրք մը ի պատիւ ընկեր Կարօ Մեհեանին : Հաւաքոյթը՝ ճաշկերոյթի մը ձեւով տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 11ին, երեկոյեան ժամը 8ին :

Այս օրերուն, արտասահմանի մեր ազատ բեմերու վրայ եւ հայրենիքի մէջ լռելայն, բայց ի սրտէ համայն Հայութիւնը կ'ոգեկոչէ հայ ժողովուրդին հարազատ զաւակը եղող Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75 տարիներու հերոսական պայքարներն ու մարտնչումները :

Ընկեր Խ. Ոսկանեան հակիրճ խօսքերով բացաւ երեկոյթը եւ ներկաները խրոխտ ու հպարտ երգեցին «Մշակ բանուոր » : Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ Արա Գը–րիգորեան ուղերձ մը կարդաց, հպարտ զգալով որ իրենք Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի շարքերուն մէջ կը գտնուին՝ ծառայելու համար հայ ժողովուրդին :

Ընկեր Կ. Յակոբեան գովեց « Ս. Մինասեանի» ընկերները, որոնք 39 տարիներէ ի վեր միշտ պատնէշին վրայ, կը գործեն Ալֆորվիլի մէջ հրահրելով հայ ժողովուրդին ազգային ձգտումները :

Մէջ ընդ մէջ Նոր Սերունդի խումբը երգեց ազգային եւ յեղափոխական երգեր, փայլ տալով հաւաքոյթին :

Ընկեր Խ. Մկրտիչեան խօսեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան 75 տարիներու անհաւասար մարտնչումներու մասին եւ եզրակացնելով ըսաւ՝ « Վաղը եթէ սեւէ պատմագիր ուզէ հայ ժողովուրդի այս վերջին տասնեակ տարիներու պատմութիւնը գրել, ան չի կրնար զանց առնել Հ. Յ. Դաշնակցութեան դերը ու անոր դրական աշխատանքները : Որովհետեւ Դաշնակցութեան 75 տարիներու պատմութիւնը կը նոյնանայ հայ ժողովուրդի պատմութեան հետ » :

Մեներգեցին Տիկին Ա. Մուրատեան, Անդրանիկ Գալուստեան, իսկ ընկեր Ս. Մուրատեան երգեց Սայաթ Նովայէն երկու երգ :

Խօսեցաւ ընկեր Ժ. Միրիճեան : Մեր երիտասարդ ընկեր, խօսքը ուղղելով Նոր Սերունդին յայտարարեց : «Մեր հայրերը Մայիս 28ով ստեղծեցին կորիզը, իսկ մենք պիտի ընդարձակենք այդ կորիզը հայ ժողովուրդին երազը եղող Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի մը ստեղծումով» :

Նոր Սերնդական պատանի Չէրչեան մաքուր հայերէնով, լաւ առոգանութեամբ եւ զգացումով արտասանեց Սիամանթոյի «Ափ մը մոխիր» :

Ալֆորվիլի ընկերներուն կողմէ, ընկեր Ս. Թիրիաքեան ոգեկոչելով Ս. Մինասեանի յիշատակը, ներկայացուց ընկեր Կարօ Մեհեանը : 1937ին է, որ զինքը ճանչցանք որպէս գործիչ, հրապարակախօս, հրապարակագիր եւ մտաւորական : Ան մինչեւ 1939 թուականը գործեց Ֆըրանսայի մէջ, իսկ պատերազմի բերումով վերադարձաւ Պուլկարիա : Շատ չանցած շատերու հետ, ինքն ալ աքսորուեցաւ դէպի Սիպերիայի սառնամանիքները : 12 տարիներ կրեց բանտութեան չարչարանքները :

Վերջին խօսողը եղաւ ընկեր Կ. Մեհեան : Օրինակով մը բացատրեց, որ իրեն եղած յարգանքը կ'երթայ բոլոր անոնց, որոնք թրքական, ռուսական եւ խորհըրդային բանտարկութեան տակ տառապեցան եւ զոհուեցան ազատութեան համար :

Պատկերացուց հայ ժողովուրդին վիճակը 1920 թուականէն վերջ տեղի ունեցած դէպքերով՝ Իզմիրի հրկիզում, Կիլիկեան շրջանի պարպում եւ երկրորդ գաղթ դէպի անծանօթ հորիզոններ : Այս պայմաններուն մէջ, խորհրդայինը պարարտ հող էր գտած : Ուզեց հայ հոգին խորհրդայնացնել, որուն ուժ տուին հայ կազմակերպութիւններէն շատեր : Ու ահա, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը վեր բարձրացուց անխրաւուած Եռագոյնը եւ պայքարեցաւ խորհրդային մտայնութեան դէմ :

Բացատրելէ ետք խորհրդայինի իմաստը եւ Դաշնակցութեան տարած պայքարը անոր դէմ՝ կերտելով հայ մարդը հայկեան եւ արմենական ոգիով ըսաւ : «Ի՞նչ կը տեսնենք այսօր : Հայրենիքի մէջ եւ արտասահմանի բոլոր հորիզոններուն տակ հայ անհատը միեւնոյն գաղափարով տոգորուած է եւ նոյն նպատակին կը ձգտի : Ի՞նչ կը նշանակէ երբ Երեւանի մէջ, հարիւր հազարաւորներ բարձրաղաղակ «Մեր հողերը, մեր հողերը» կ'աղաղակեն : Այդ պահանջը միայն Թրքահայաստանի հողերու պահանջ չէ : Պահանջը հողի հայացումն է, ոչ թէ խորհրդայնացումը : Ահա հոս է խորհրդայինի պարտութիւնը եւ հոս է մեր 45 տարիներու պայքարին իմաստը » :

Նոր Սերնդականներ Գույումճեան եւ Չէրչեան ներկայացուցին պզտիկ զաւեշտ մը :

Ներկաները բաժնուեցան սրահէն շատ գոհ եւ հպարտ :

ՅՈՎՁԵՐ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Սեբաստիոյ Նահանգային Միութեան Ուսումնասիրաց Կեդր. Վարչութեան կազմակերպած ճաշասեղանը տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 12ին, կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Իսիի « Արմէնեան » սրահին մէջ :

Ժամանակէն առաջ հանդիսասրահը լեցուած էր :

Ցերեկոյթը բացաւ Եղիազար Մինասեան, որ այս առթիւ մանրամասն կերպով ներկայացուց Միութեան տասնամեակներու գործունէութիւնը : Յաջորդաբար խօսք առին ներկաներէն շատեր : Բժ. Ա. Փօլոսեան պանծացուց Սեբաստացի Մուրատի յիշատակը, Զաւէն Մինասեան խօսեցաւ Սեբաստիոյ մասին, նկարագրեց երբեմնի հայաբոյնին ազգային եռուն կեանքը՝ կրթական, մշակութային եւ յեղափոխական մարզերու մէջ, Հայկազուն Քէֆէլեան նկարագրեց զրուագներ տարագրութեան օրերէն, Նշան Հայթայեան, ծանրացաւ հայ դպրոցին ազգօգուտ դերին եւ առաքելութեան վրայ, Զաւէն Զաւէնեան խօսեցաւ Սեբաստացի Մուրատի եւ Դանիէլ Վարուժանի մասին :

Սեղանապետ Յարութիւն Շիրվանեանի հրաւէրով գեղարուեստական բաժնին մէջ ընդ մէջ իրենց մասնակցութիւնը բերին Թաղէոսեան քոյրերը, Միրիճան Շիրվանեան, Տիկին Աստղիկ Ճանիկեան, Տիկին Յովսէփեան, Պ. Ե. Սերոբեան եւ ուրիշներ երգով, արտասանութեամբ եւ նուագով :

Յաջող ձեռնարկ մըն էր, որ գոհ ձգեց բոլորը անխտիր :

Մ. ՇԻՐՎԱՆԵԱՆ

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

Աւելի ծանր կը վիրաւորուին անոնք՝ որ կը խուսափին կռիւէ, քան անոնք՝ որ կը նետուին կրակին մէջ :

×

Կեանքը՝ խայտառակ քառորդ մըն է, որ բաղկացած է հրաշալի երկվայրկեաններէ :

×

Ամէն ինչ հաւանական է : Նոյնիսկ ճշմարտութիւնը :

ՕՍՔԱՐ ՈՒԱՅԼՏ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Կոմս Տապան, մեծահարուստ ծերունի ազնուականը, որ իրենց վաղեմի բարեկամներէն մին էր, իր հարստութեան մէկ մասը տիկին Սէնթ Ֆուայի յատկացնելու առաջարկ մը բերաւ, որպէսզի այդ ազնիւ կինը կարենայ իր զաւակներուն կրթութեան գործը անթերի ի գլուխ հանել, բայց տիկին Սէնթ Ֆուա մերժեց որեւէ զումար ընդունիլ :

Կոմս Տապան փափաքելով ամէն գինով անոնց օգնել, հնարք մը մտածեց, եւ Մատլէն, որ այն ատեն քսան տարեկան եղած էր, ազնուասիրտ կոմսին օգնեց :

Մատլէն լուրջ եւ ողջամիտ աղջիկ մըն էր, ան իր երիտասարդ հասակէն թանկագին նեցուկ մը եղած էր մօրը :

Մանկամարդ աղջիկը ցուրտ արտաքին երեւոյթի մը տակ թրթռուն եւ սիրալից սիրտ մը պահած էր : Իր խրոխտ գլուխը եւ իր արհամարհոտ շրթունքները մակդիրի մը արժանացուցած էին զինքը : Օր մը իր պզտիկ քոյրը, որ կատակասէր աղջիկ մըն էր եւ սրամիտ տաղանդներ ունէր, «Թագուհի» կոչած էր զինքը, եւ անկէ ետք Մատլէնի անունը «Թագուհի» մնացած էր :

Մատլէն Սէնթ Ֆուա արժանի պէս մարմին մը ունէր, երկայն եւ բարձրահասակ : Իր մազերը փայլուն էին, իսկ իր աչքերը ուշադրութիւն գրաւող ցոլքեր կ'արձակէին :

Բայց այն անձնուէր ազնուականները հիմնական բարեկեցիկներուն պէս դրամօժիտ չունեցող աղջկան մը հետ չէին ամուսնանար, այնպէս որ, խեղճ Մատլէնի հետ ամուսնացող չգտնուեցաւ :

Օր մը, կոմս Տապան անոր ձեռքը խնդրեց . օրիորդ Սէնթ – Ֆուա հաւանեցաւ : Մատլէն իրեններուն բարօրութիւնը ապահովելու համար ինքզինքը զոհելով, համաձայն էր այդ հարուստ ծերունիին հետ ամուսնանալու :

Կոմս Տապան հարսնիքէն ետք ամէն բան կատարելով ըսաւ իր կնոջը .

—Սիրելի կինս. ես քու սրտիդ մեծութիւնը ճանչցայ եւ քու վեհանձնութիւնդ չափեցի : Առանց որեւէ պայմանի հետս ամուսնացար : Դուն այն տեսակ անձնուիրութիւն մը ըրիր, որ միայն անձնուիրութիւնով կարելի է փոխարինել զայն : Շատ կը ցաւիմ, որ երիտասարդ չեմ, բայց այսուհետեւ գիտ քու հօրդ տեղը դիր : Այս, Մատլէն, ես քու հայրդ պիտի ըլլամ եւ դուն ալ իմ աղջիկս ... : Գիտեմ քու հոգիիդ մեծութիւնը եւ հանգիստ եմ ... վստահ եմ որ իմ անունիս արատ պիտի չբերես :

Այս խօսքերէն ինը ամիս ետքը, կոմս Տապան իր բոլոր հարստութիւնը կնոջը ձգելով մեռաւ :

Տարի մը անցաւ եւ օր մըն ալ լսուեցաւ, որ այն դրամատունը, ուր, պահ դրուած էր տիկին Տապանի ամբողջ հարստութիւնը, սնանկ կը հռչակէր : Դրամատէրը իր պարտքերը վճարեց ուղեղին մէջ գնդակ մը զետեղելով ... :

Այս աղէտէն ետք, երեք կիները նորէն իրենց նախկին նիւթական միջավայրը վիճակը առացան :

ՈՒՐ ՏԱՐԴԱՆԵԱՆ ՄԸ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Հակառակ Մօրիս Գուէի թափած ջանքերուն, զօրավար Սէնթ Ֆուա չկրցաւ ապրիլ :

Քանի մը շաբաթ ետքը, Տիկին Սէնթ Ֆուա, որուն առողջութիւնը խախտուած էր արդէն, չկարենալով դիմանալ իր սիրական զաւկին մահուան կսկիծին, հոգին աւանդեց :

Զինուորականը մեռնելէն առաջ երդում ընել տուած էր Մօրիս Գուէի եւ քրոջը, որ ամուսնանալու համար սուգէ ելլալու չսպասեն : Ժան Սէնթ Ֆուա փափաքած էր, որ քրոջը ժամ առաջ ամուսնանալովը տանը փեսայ մը գայ որպէսզի երեք կիները անտէր անտիրունջ չմնան :

Տիկին Սէն Ֆուա ալ զաւկին պէս մտածելով, մահէն առաջ զաւկին խօսքերը կրկնած էր :

Երկու լուսահոգիներուն փափաքին համաձայն, Տիկին Սէնթ Ֆուայի մահէն երկու ամիս ետք, պսակադրութեան արարողութիւնը տեղի ունեցած էր մտերմական շրջանակի մը մէջ :

Իրիկուն մը, Մօրիս Գուէ իր քենին եւ Լեւոն Զարտաք իր հիւրասրահը կանչելով, կնոջը ներկայութեանը իրենց կացութեան եւ բանելիք ուղղութեան վըրայ խորհրդակցական ժողով մը գումարեց :

Ժան Սէնթ Ֆուա, մահուան սնարին գլուխը, ցեղապետին իրեն վստահած գաղտնիքը հաղորդած էր Մօրիսի եւ Լեւոնի :

Մօրիս ձեւով մը խօսք բանալով, առանց մանրամասնութեան մտնելու, եղելութիւնը պատմեց իր կնոջը եւ քենիին :

Մատլէն եւ Ժանէթ իրենց եղբօր գաղտնիքին տեղեկացան :

Այս անգամ Լեւոն Զարտաք ինք շարունակելով Մօրիսի խօսքը, ըսաւ :

ՓԻԼԻՊ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՊԱՏԱՐԱԳ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Տեղւոյս հովարարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյս տնուան տօնախմբութեան առթիւ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Ալ – Ֆորվիլի եկեղեցւոյ մէջ այս Կիրակի առաւօտ :

Արարողութեան պիտի նախագահէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Երգեցողութիւնը պիտի կատարուի բազմաձայն :

Պատարագէն ետք հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցւոյս հանգուցեալ բարերարներուն հոգւոյն ի յիշատակ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պօմոնի Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը կը յայտնէ թէ՝ Տ. Արմենակ Դաւիթեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ եկեղեցւոյս մէջ, այս Կիրակի, իր ողբ. կնոջ, Մարիամի հոգւոյն համար, իր մահուան տարելիցին առթիւ: Ինչպէս նաեւ՝ Դաւիթեան, Գաշըգճեան եւ Սրմաքէշեան գերդաստաններու հին եւ նոր ննջեցելոց եւ նահատակներու հոգւոց ի յիշատակ :

Հոգեհանգստեան արարողութիւնը կը հովանաւորէ, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝ Թեմիս առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի (26 Դեկտ.) Տօն Ս. Ստեփաննոսի Նախավկային, Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին եւ Սարկաւագաց ընծայաբերում ժամը 11·30ին: Նոյն օրը հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի եկեղեցւոյս մեծ բարերար ողբ. ՎԱՀԱՆ ԽՈՐԱՍԱՆՃԵԱՆի, հոգելոյս ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊՍԿ. ՊԱԼԱԳԵԱՆի եւ գլրապետ ողբ. ՅԱԿՈԲ ՄԱԼԱՔԵԱՆի ի յիշատակ: Կը խնդրուի սոյն երեք արժանաւորներու յիշատակը յարգել ներկայութեամբ :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ
Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՎԵՐ. ՍԻՍԼԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակնօրեայ Պաշտամունք
Սէն Ժերոմ, ժամը 9·30ին
MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes
ժամը 10,45ին
Կը քարոզէ՝
ՎԵՐ. ՅԱՐԹ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Բնիկ Հաճընցի, Համբարձում Զօպանեանէ կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել «Յառաջ»ի խմբագրութեան :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈԳԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան հովանաւորած դպրոցի տօնածառը :

Պետական Թատրոնին մէջ, այս Կիրակի (26 Դեկտ.), կէսօրէ վերջ ժամը 3ին :

Հասարակութիւնը կը հրաւիրուի վայելելու եւ քաջալերելու մեր փոքրիկներուն երգերն եւ արտասանութիւնները, Կաղանդ պապային հաճելի անակնկալը :

Նոյնպէս քրքջալից պիէս մը ԵՐԿՈՒ ԽՈՒԼԵՐ :

Մուտքը ազատ է :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

ԾՆՈՒՆԴ

Այս ՈՒՐԲԱԹ, Ճրագալոյց : Ժամերգութիւն ժամը 17ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 18ին:

Կը պատարագէ Հ. ԽՈՐԷՆ Վ. ՏԻԼԻՔՃԵԱՆ

ՇԱԲԱԹ, (Ծնունդ), ժամերգութիւն ժամը 10ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10·30ին :

Կիրակի, Ս. Ստեփաննոս եւ Մեռելոց : Հոգեհանգստեան ձայնաւոր պատարագ ժամը 10·30ին, երջանկայիշատակ Պօղոս Գույումճեանի հոգւոյն համար :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Համախորհրդային Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 1966ի օրացոյցը :

Գին 2·50 Փրանք, դիմել մասնաճիւղերու վարչութեանց :

BAHADOURIAN

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈՒՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը
Բոլորովին նոր դրութեամբ
SELF SERVICE

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չէ, ցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՆ
LYON
Super-Alimentation
20, Rue Villeroy MO 32.10

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիլ», չոքոլա, «Նուապէթ», «լոգում», «սագըզ», պխտակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ծիթապտուղ, ձէթ, «դաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած) ֆերտա, բաֆլաւա, ֆատայիֆ, տեւեւ եւայլն :

Stabilisation des Prix
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
*
ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ մասնաճիւղերու կողմանէ իրենց կայանի տասնամեակի առիթով եւ անոր ի նպաստ :

Հրաւիրուած է Լոնտոնէն Հայ Երիտասարդաց Միութեան Թատերախումբը, ներկայացնելու Գ. Սնդուկեանցի

ՊԵՊՕ

Կիրակի՝ 26 Դեկտեմբեր ԼԻՈՆԻ մէջ ժամը 15ին
Երդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահը, 58 Րիւ տը Սէզ :
Չորեքշաբթի՝ 29 Դեկտեմբեր ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ժամը 20·30ին
Թէաթր տիւ Ժիմնազ :
Հինգշաբթի՝ 30 Դեկտեմբեր ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ ժամը 20·30ին,
Թէաթր Մինիսիփալ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի մէջ «Մանուկներու Օր»ը, Կապոյտ Խաչի, քաղաքի եւ շրջաններու բոլոր մասնաճիւղերու մասնակցութեամբ, Պօմոնի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Յունուար 16ին ժամը 15ին:

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, Կիրակի Փետրուար 13ին :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ :

×

Մանուկներու Օրը *կը տօնուի Տէսինի մէջ Յունուար 9ին Շաբաթ երեկոյեան, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :*

×

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 16ին Ազգային Տան սրահը :

×

Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6ԻՆ

×

Հ. Բ. Ը. Մ. տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20ին, Ժորժ Ե.ի սրահը :

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝
ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 13ԻՆ
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՖԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիր. կէսօրէ ետք ժամը 4ին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ՆԱՐԴԵԱՆ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ
Թիւ 1

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ
(ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ)
Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Փառաւոր հատոր մը: Լոյս կը տեսնէ Յունուար 15էն առաջ: Անոնք որ բաժանորդագրուեցան վճարելով 10 Փրանք, կը ստանան առաջին առթիւ: Յունուար 15էն սկսեալ գինն է

15 փրանք

Գումարները ղրկել միայն Մանտաքարթով :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Արշալոյս Երեցփոխանեան, մօրը՝ անունը Ովաննա Պէշիքճեան, հօրը անունը Յարութիւն, կը փնտռէ իր մօրեղբայրը՝ Գէորգ Ոսկեանի Պէշիկճեան, ծնած Սնկուռլու (Թուրքիա), մօրը անունը՝ Շամիրամ: Իրմէ լուր չկայ հայրենական պատերազմէն ի վեր: Երկու տարի առաջ լսուած է որ Ֆրանսա կը գտնուէր: Լուր ունեցողներէն տեղեկացնել Տիկին Արշալոյս Երեցփոխանեանի, որ ներկայիս կը բնակի,

9, Rue de l'Union
Résidence Les Erables, Bât. B. Esc. 6
VILLIERS s/MARNE

— ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ —

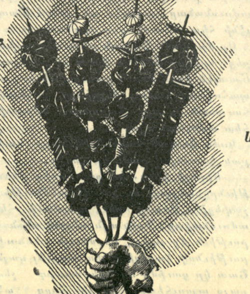
1966-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հատընտիր նկարներով եւ նոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք :

Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Րիւ Պլէօ : *եւ Հրանդ – Սամուէլի գրատունը կամ անձամբ «Յառաջ»ին :*

Հատը 6 փրանք

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ
կովկասեան ընտիր ճաշեր :
Առաջնակարգ կովկասեան խորոված ներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 25 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 25 DECEMBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10494
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
41e ANNÉE — No 10.494

ՄԵՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԱՆԺՈՒՐ ԵՒ ԱՆՀԱՄ ՎԷՃԵՐԸ

Ա.— Ի՞ՆՉ Է ՊԱՏԱՀԱԾ ՆՈՐԷՆ

Ընդվզումով եւ զայրոյթով արձագանգ տուինք Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին «Հայտարարութեան», որ կոչ կ'ընէր, — անգամ մը եւս կարդանք, — (արտասահմանեան) «Հայ Եկեղեցու բոլոր սպասաւորներին անխտիր, բոլոր հայ կազմակերպութիւններին, հայ մամուլին եւ համայն հաւատացեալ մեր ժողովուրդին՝ թոյլ չտալու որ անօրինական արարքներ, ոտնձգութիւններ ու պառակտումներ տարածուին Սփիւռքի հայ եկեղեցական կեանքի մէջ եւ արթուն կերպով հսկելու, որպէսզի պաշտպանուին մեր եկեղեցու նուիրապետութեան դարաւոր կարգն ու կանոնը, ներքին միութիւնը եւ հայ հաւատացեալ ժողովուրդի միասնութիւնը»:

Հայկական «ճիհատի» ոգի, խնդալի՞ս, — ահա կոչին իմաստը: Եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան ուղղեալ բաժնին մէջ ալ՝ կոչ «յետ կանգնելու, անօրինական, եկեղեցաքանդ ու ազգավնաս ընթացքից»:

«Կախուած մարդուն տան մէջ չուանի մասին չեն խօսիր» կ'ըսէ մեր իմաստուն ժողովուրդին առածներէն մին: Արտասահմանի մէջ «եկեղեցաքանդ» որեւէ արարք կամ ձեռնարկ ծանօթ չէ մեզի: Եկեղեցի քանդելու արարքներ կատարուած են միայն ու միայն այն երկրին մէջ որ կը կոչուի Խորհրդային Հայաստան, ուր երկու կամ երեք եկեղեցի միայն կը գտնէք հիմա: Ընդհակառակն, արտասահմանի մէջ եկեղեցի քանդելով չէ, այլ եկեղեցի շինելով է որ կը քանդուի ահա ազգը: Ամերիկայի մէջ, Նիակարա Ֆոլսի հայ գաղութը ունի երկու եկեղեցի, որոնց դռները ... կցուած են իրարու, եւ մէկ եկեղեցիին մէջ երգուած շարականը կը լսուի միւս եկեղեցիին մէջ: Ալ չխօսինք այլ գաղութներու մասին, ուր ֆաքեոր-բալնե՞ր կը շինուին, որպէսզի Կիրակիէ Կիրակի աղօթքի երթան քանի մը ծերունիներ: Եւ խորհիլ որ Օրմանեան, երբ արեւմտահայ ժողովուրդին ցրուումով կազմուած գաղութները, իբրեւ թեմ, կը յանձնէր Էջմիածնի՝ ազատելու համար իր օձիքը Համիտի կառավարութենէն, արտասահմանի յեղափոխական շարժումներուն պատճառով, կը գրէր նոյն այդ Սփիւռքին.— «Մեծ ծախքեր մի ընէք արտասահմանի մէջ»:

Այս խօսքը, ապահովաբար, անոր համար որ չքանդուի ... ազգը՝ յամպէտս սպառելով իր ուժերը:

Բոլոր այս հարցերը պիտի քննուին յաջորդաբար, քանի որ մտանք վէճին մէջ.. ակամայ, սրբազան ընդվզումի մը մղումով:

Ուրեմն, այս դժբախտ ժողովուրդը անգամ մը եւս թունդ հանելու, պառակտումի դէմ խօսելով պառակտում ստեղծելու կոչուած «Հայտարարութիւնը» ի՞նչ պատճառներու վրայ խմբագրուած է եւ ղրկուած արտասահմանեան պէֆրուաններուն:

Ահաւասիկ, դատեցէք.—

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը վերջերս մշակեց եւ հրատարակեց Կանոնադրութիւն մը, 40 յօդուածներէ բաղկացեալ, միշտ պահելով իր դաւանակապը Ազգային Սահմանադրութեան հետ, պատմական այս մեծագոյն աքթին, զոր, օրին մէկը, ֆատի՛ւֆ հռչակած էր Էջմիածնի գահակալը, առանց անդրադառնալու թէ փոխուած ըլլալով հանդերձ շատ պայմաններ՝ այդ Սահմանադրութիւնը, արիւնով ու կռիւով խլուած, կը մնայ նուիրական, ճիշդ ինչպէս հին հայկական եկեղեցի մը, փոյթ չէ թէ կիսաւեր կամ լքուած:

Արդ, 40 յօդուածներէ բաղկացեալ Կանոնադրութեան մէջ՝ Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը գտեր է երկու յօդուած, որոնք «հանդիսանում են ծանրակշիռ խախտում Հայ Եկեղեցու նուիրապետական կարգի եւ իրաւասութեանց սահմանների», ու նաեւ «ամբողջական ժխտում Երուսաղէմի 1963ի ողջագուրման ոգու»:

Ընթերցողին համբերութիւնը չարաչար գործածելով, անհրաժեշտ կը համարինք այստեղ կարճ ընդհատում մը եւս, դիտել տալու համար թէ քիչ մը շա՞տ կը յեղյեղուի «Երուսաղէմի 1963ի ողջագուրման ոգին»: Չենք գիտեր թէ ֆաքիրբիլասիոն սան ֆոնտիսիո՞ն պէտք է հասկնալ այդ ոգին, թէ մէկ բեւեռէն միւս բեւեռ ձգձգելու գիտութեան ապացոյց մը միայն, այդ գիտութեամբ իսկ ... ֆատիւֆ: Բաւ կ'ուզենք թէ Զարեհ կաթողիկոսի ուղղեալ անձնէր կոնդակին ետք՝ Խորէն կաթողիկոսի շնորհեալ ողջագուրումը նոյն իմա՞ստն ունի արդեօք, երբ հարցը չէ փոխուած, այլ միայն բեւեռն է փոխուած, ներողութիւն հայցած: Զգայուն հոգիներ կան, հաւատացեալներ կան, որոնց հոգիներուն մէջ տակաւին կը գործէ բանադրանքի նման չարաշուք կոնդակը կամ նման կոնդակներէ ներշնչուած ամբոխներու վերաբերմունքին տպաւորութիւնը, — գիտցողը գիտէ եւ չգիտցողը թող երբեք չգիտնայ ատիկա:

Բայց անցնինք: Ահա մատնանշուած յօդուածները.—

ՅՕԴՈՒԱԾ 32.— Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Առաջնորդական Թեմերը հետեւեալներն են.

1.— Բերիոյ Թեմ:
2.— Դամասկոսի Թեմ:
3.— Լիբանանի Թեմ:
4.— Կիպրոսի Թեմ:
5.— Հիւսիսային Ամերիկայի Թեմ:
6.— Յունաստանի Թեմ:
7.— Թեհրանի Թեմ:
8.— Ատրպատականի Թեմ:
9.— Իրան-Հնդկաստանի Թեմ:

ՅՕԴՈՒԱԾ 33.— Այլ Թեմեր եւս կրնան կազմուիլ կամ միանալ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Աթոռին, իրենց ազգային-եկեղեցական պատասխանատու մարմիններու գրաւոր դիմումին վրայ, ուղղուած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառ Կաթողիկոսին: Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան խառն ժողովը ընդունելէ ետք կատարուած դիմումը, որոշումը կը հաղորդէ Թեմին: Դիմումնագիրը կը ներկայացուի Ազգային Ընդհանուր Ժողովին առ ի հաստատումն. որմէ ետք, Վեհափառ Կաթողիկոսը Կոնդակով մը կը հռչակէ զայն Մեծն Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Թեմ:

Այժմ քննենք թէ ի՛նչն է որ զայրացուցեր է Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը, ի՛նչն է որ ընդվզում պատճառած է ՅԱՌԱՋի, որու գիծը եւ վարդապետութիւնը ծանօթ են բոլորին: ՅԱՌԱՋ մէկ [illegible] պիտի չշեղի այդ վարդապետութենէն, երբ ահա կը սկսի իր քննադատութիւնները:

ԽՄԲ.

ԾՆՈՒՆԴԻ տօնի, «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ: Մեր յաջորդ թիւը՝ Երեքշաբթի Դեկտեմբեր 28:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՏՂԱԾ ԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ԿՐԱԿ ԿԸ ԺԱՅԹՔԵՆ

«ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԿԱՄ ԿԻՊՐՈՍ»

Եւրոպական մամուլը շատ քիչ կը զբաղի Կիպրոսի հարցով: ՄԱԿի վերջին որոշումը, որ գոհացում չի տար թրքական պահանջին, պատճառ դարձած է որ փրփրին Թուրք ուսանողութիւնը եւ Թուրք մամուլը:

Պոլսոյ թրքական մամուլը լեցուն է սպառնալիքներով:

Կուտանք ընդհանուր քաղուածք մը, ակիզբէն:

Թուրք թղթակիցները կը հեռագրեն Պոլսոյ թերթերուն.—

Կիպրոսի խնդիրը մտաւ տագնապալի փուլի մը մէջ: ՄԱԿի քաղաքական յանձնաժողովէն ետք, որ Թուրքիոյ աննպաստ որոշում մը տուաւ եւ ընդունեցաւ «32նեբու բանաձեւը», ՄԱԿի ընդհ. ժողովն ալ երէկ վաւերացուց նոյն որոշումը: Թուրք պատուիրակութիւնը Ազգաժողովին վճռական ազդարարութիւն մը ըրաւ յայտնելով որ եթէ Կիպրոսի մէջ թրքական իրաւունքները բռնաբարուին, անխուսափելի պատերազմ պիտի ծագի Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ:

— Ձենք արտօներ, շարունակեց, որ Կիպրոսի մեր Թուրք եղբայրները կեղեքուին եւ անմարդկային ընթացքներու առարկայ ըլլան: Գալով մեր միջամտելու իրաւունքին, կնքուած համաձայնութիւններով օրինականացած է այդ իրաւունքը, որմէ չենք հրաժարիր երբեք: Հետեւաբար պատասխանատուութիւնը ձեզի պիտի վիճակի, եթէ երբեք Թուրքիոյ օրինական իրաւունքին դէմ որեւէ ոտնձգութիւն ըլլայ եւ զինեալ բախումի մը տեղի տրուի: Ազգաժողովի բոլոր անդամները եւ մեր բարեկամ պետութիւնները թող լաւ գիտնան այս պարագան: Պիտի գործադրենք մեր օրինաւոր իրաւունքը, պիտի միջամտենք ի հարկին եւ պատերազմի մը պատասխանատուութիւնը ձեզի պիտի վիճակի»:

Այս յայտարարութենէն ետք Թուրք պատուիրակութիւնը, գլխաւորութեամբ արտաքին նախարար Չաղլայանկիլի, հեռացաւ ժողովասրահէն, ի նշան բողոքի:

× Ենի Թանին կը գրէ թէ խռովութիւնները վերսկսած են Կիպրոսի մէջ, եւ «Յոյները այրած են Աթաթիւրքի յուշարձանը, որ կը գտնուէր Նամըք Քէմալ լիսէի պարտէզին մէջ: Անկէ զատ, Յոյները այրած են մօտակայ թիւրպէին մէջ Գուրան մը եւ նահատակ Օսմանի դագաղը աւիններով քարուքանդ ըրած են»:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԴԷՄ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՀՌՉԱԿԵԼՈՒ ԱՌԱՋԱՐԿ

Կիպրոսի ծանրակշիռ տագնապին առթիւ, երեսփոխան Րէշատ Էօզարտա հարցապնդում մը տուաւ Ազգ. Ժողովի նախագահութեան պահանջելով որ խորհրդարանը փութով եւ առեւտրաբար գումարուի, եւ կառավարութեան իրաւասութիւն տրուին ի հարկին Յունաստանի դէմ պատերազմ հռչակելու:

Թուրքիա Ազգաժողովին մէջ պիտի մնա՞յ այս կացութեան առջեւ, թէ ոչ պիտի հեռանայ անկէ, զինեալ միջամտութիւն մը պիտի ընէ՞ Կիպրոսի մէջ, թէ ոչ պիտի խուսափի այդ ընթացքէն: Երեսփոխանը այս խնդիրներուն շուրջ բացատրութիւն կը պահանջէ կառավարութենէն:

ԻՆՉ Կ'ԸՍԷ ՏԷՄԻՐԷԼ

Վարչապետ Տէմիրէլ օրուան խնդրին շուրջ յայտարարեց լրագրողներուն.

— Ազգաժողովը մեզի աննպաստ որոշում մը տուաւ, բայց Թուրքիա այլեւս պատասխանատու չէ այն դէպքերէն, որոնք կրնան ծագիլ այս աննպաստ որոշումէն: Ազգաժողովը 119 անդամներ ունի, անոնցմէ շատեր իրենց անկախութեան նոր տիրացած ափրիկեան պետութիւններ են, 47 երկիրներ ապօրէն յանձնարարութիւններ ըրած են Կիպրոսի մասին, բռնաբարելով միջազգային իրաւունքները: Իրենց տուած որոշումը անգործադրելի է, կիրարկուելու կարելիութիւն չունի: Թող գիտնան թէ ամենեւին չենք հանդուրժեր որ Կիպրոսի մեր Թուրք եղբայրակիցներուն իրաւունքները բռնաբարուին: Անոնք ապահովուած են միջազգային դաշինքներով եւ չեն կրնար փճանալ: Ահա թէ ինչու կ'ըսեմ թէ Թուրքիա պատասխանատու չէ այն բարդութիւններուն, որոնք պիտի ծնին այս աննպաստ որոշումէն: Այդ պարագային, ոչ ոք թող մեղադրէ Թուրքիան, որ պիտի գործադրէ իր միջամտելու իրաւունքը:

ԾՆՈՒՆԴ

Ծնունդ.— Ճամբաներուն վրայ
Տարտղնուած, անշարժ
Լուռ թիւններ: Անձրեւ:
Հեռուէն հեռու հալող
Ձիւնասպիտակ երազ որ չտեղաց երբեք,
Եւ լոյսերը լացին, սրնգարանի մը լուռ
Անկիւնին մէջ, լքուած, լոյսերը լաց
լացին:

Ծնունդ: Իջի՛ր անձրեւ
Մենութիւններ պէտք են, նաթիւր մորթեր՝
Կախուած
Ճամբաներուն վրայ.
Ու սեղանին վրայ
Խաւ խաւ դիզուած կարօտ.
Ու գաւաթ մը գինի.
Ու տխրութիւն անբաւ
Իջած սրտին վրայ:

Ծնունդ.— Հեռուէն հեռու
Մտերմութիւններու
Ղրկուած զուր բացիկ:
Վան կոկ — կապոյտ Փարիզ:
Գինովներու կրունկներով
Կոխկռտուած մանկութիւն:

Ծնունդ.— Լաւ է կեանքը փոխել
Քալել ճիւնին մէջէն
Մինչեւ հսկայ եղեւին.
Հոն վառելու համար
Աստղերու պէս
Հատիկ հատիկ
Կարօտները բոլոր:

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ, կռիւներու 30 ժամուան դադար մը որոշուեցաւ Ծնունդի առթիւ:

ՖՐԱՆՍԱ համաձայնեցաւ բանակցիլ կրկին Հասարակաց Շուկայի շուրջ: Կը փափաքի սակայն որ Լիւքսէմպուրգ գումարուելիք Վեցերու ժողովը տեղի ունենայ Յունուար 17ին կամ 18ին եւ ոչ Յունուարի սկիզբը, ինչպէս նախատեսուած էր:

ՊԱՊԸ Ծնունդեան իր պատգամին մէջ, կրկին կոչ ըրաւ խաղաղութեան համար: Շեշտեց թէ Եկեղեցին, տիեզերական ժողովով, կապ հաստատեց աշխարհի հետ: Վերադարձաւ իր երկխօսութիւնը: Մարդոց միջեւ յարաբերութիւնները պէտք չէ կարգադրուին զօրութեամբ, տնտեսական առաւելութիւններով կամ քաղաքրթութեան ատեւճանաչափով:

★

ԾՆՆԴԵԱՆ ԱՍՏՂԸ

★

Ուսուցչիս սիրելի
ՎՇՏՈՒՆԻ ԽՈՍՐՈՎԻ
Յուշերով քաղցրալի :

Մտիկ ըրէք, քոյրեր եւ եղբայրներ, ո՛վ հաւատքի կենդանի ճրագներ :

« Եւ ահա աստղն, զոր տեսին (մոգք) յարեւելս՝ առաջնորդեաց նոցա, մինչեւ եկեալ եկաց ի վերայ՝ ուր էր մանուկն» (Մատթ. Բ. 9) :

Յետոյ ի՞նչ եղաւ այս աստղը :

Մոգերը «մտին ի տունն, տեսին զմանուկն հանդերձ Մարեմաւ մօրն իւրով» :

Երկրպագեցին եւ, «բացեալ զգանձս իւրեանց՝ մատուցին նմա պատարագս ոսկի եւ կնդրուկ եւ զմուռս» :

Իսկ ո՞ւր մնաց աստղը :

Մոգերը, աստուածաճանաչութենէն ետք, ընտրեցին ուրիշ ճամբայ մը եւ « գնացին յաշխարհն իւրեանց » :

Վերադարձա՞ւ աստղն եւս ուր էր առաջ :

Ոչ ոք կը յիշատակէ այլեւս աստղը, որ այնքան ճամբայ կտրած էր, աշխարհը աշխարհին կապած էր, թագաւորները ծնրադրելու հրաւիրած էր : Ոչ ոք կը խօսի այս աւետաբեր աստղին մասին, ոչ աւետարանը, ոչ ալ պատմիչները : Անանուն եւ անծանօթ բանաստեղծ մըն է միայն, որ կ'աւանդէ թէ կանգ առաւ աստղը երկինքին մէջ, մարագին վերեւ, ինչպէս լուսեղէն թռչուն մը, եւ շողշողաց, գողգղաց, հրճուանքէն սարսռաց, իր ցոլքերը տեղաց՝ ոսկի հագցնելով հովիւներուն, որոնք եկան հասան, ձեռքերը իրենց կուրծքին վրայ դրած՝ խաչաձեւ, ի նշան սքանչացումի եւ ապշութեան :

Ամէն անգամ որ Յովսէփ կը բանար մարագին դուռը՝ մոգերուն եւ հովիւներուն առջեւ, աստղը կը մտնէր ներս, քաղցրութեան մեղմ կը քսէր աստուածամօր երեսին ու ցնծութեամբ կ'օծէր հայրացուին դէմքը, մինչ մանուկ-աստուածը կ'երկարէր իր թաթիկները եւ կը խաղար աստղին ճառագայթներուն հետ՝ պսակ հիւսելով կարծես : Իսկ երբ կը փակուէր դուռը, աստղը կը մնար դուրս՝ իբրեւ ճրագ մը երկինքէն կախուած :

Ժամեր ետքը երկինքն սկսաւ սարսռալ, վասն զի առաւօտեան ժամը կը մօտենար : Յովսէփ բացաւ դուռը՝ երբ ամէնքը մեկնած էին, աչքերը մխրճեց խաւարին մէջ :

— Մարդ – մարդասանք չկայ, ըսաւ : Կարծես հարցուցած ըլլային իրեն :

— Լռութի՛ւն ամէն կողմ, աւելցուց : Արդարեւ լռած էին հրեշտակներն ալ, ու հեռացած :

— Ա՛ստղը, ո՞ւր մնաց բարի՛ աստղը, հարցուց Մարիամ :

— Հունա՛, մութ երկնակամարին վրայ սկսեր է աղօտիլ աղդէն, մաշած մետաքս է դարձեր :

— Յոգնա՛ծ է, չա՛տ յոգնած, խորհրդածեց Մարիամ :

— Աստուած կը վարձատրէ հարկաւ, բայց մենք եւս յոգնած ենք հիւրերուն ընդունելութեամբ, հանգչինք քիչ մը՝ առաւօտ չեղած :

Եւ երկնցան խոտերուն վրայ : Մերթ ընդ մերթ կը լսուէր եզան որոճալը, կամ իշուկին պայտերուն դոփիւնը :

Քիչ ետք զարնուեցաւ դուռը : Հրեշտակ մըն էր, որ եկեր էր յայտնելու Հերովդէսի չար դիտաւորութիւնը, եւ խորհուրդ կուտար մեկնիլ դէպի Եգիպտոս՝ լոյսը չբացուած :

Արագ շարժեցաւ Յովսէփ, մանուկը մօրը գրկին մէջ դրաւ ու բռնաւորեց իշուկը, եւ մեկնեցան : Ճամբուն վրայ երկար ատեն կը լսուէր իշուկին տոտիկներուն կչռոյթը, որ կ'ըսէր կարծես .

— Նորէն տի գամ, փառքով տի գամ, Երուսաղէմ պիտի մտնամ :

Աստղը մնաց սակայն իր տեղը, երկինքէն կախուած, մինակ ու կարծես լքեուած, տխո՛ւր՝ գրեթէ մեռնելու պատրաստ :

— Աստուա՛ծ, Աստուա՛ծ, ընդէ՞ր թողեր զիս :

Հրաշալի գիշերը կը վերջանար տխրութեամբ : Ի՛նչ փառաւոր առաքելութիւն էր իրեն տրուած, — եկաւ հեռաւոր Հնդկաստանէն, անցաւ երկնամերձ Հայաստանէն, սահեցաւ արաբական անապատներուն վրայէն, հրեշտակներու թափօրը՝ առջեւէն իբրեւ ուղեցոյց, թագաւորներու շքախումբը՝ ետեւէն ընծաներով բեռնաւոր : Յետոյ ցնծութիւն, յետոյ օրհնութիւն, ի՛նչ հրաշալի պահեր : Այժմ մինակ ու տխուր :

— Ամէն ոք հեռացաւ, լքեցին զիս, կ'ըսէր ու լալն էր պակաս :

Կը տեսնէր որ վերջ գտած էր առաքելութիւնը : Ալ պէտք չունէին իրեն :

— Այլեւս երբեք պիտի չլսեմ Արեւելքցի թագաւորներուն քայլը զրոյցը, հովիւներուն սրնգաձայն երգը, հրեշտակներուն փառաբանութիւնը : Լաց երկինքը, որ երդեհոն էր դարձած : Լացին լեռները, որոնք արձագանգ կուտային երգերուն եւ աւետիսներուն : Վերջացա՛ւ հրաշքը, կ'ըսէր տխրօրէն :

Երազի պէս կը տեսնէր դեռ հրաշալի ճամբուն դրուագները, իր յառաջանալն Հայաստանի անդնդախոր կիրճերէն եւ անապատներն ի վար օրօրուող կարաւաններուն անցքը գիշերով :

Ի՞նչ ընէր հիմա :

Տխուր էր աստղը, մահուչափ :

— Աւելի լաւ է մեռնիմ, հծծեց :

Յանկարծ յիշեց որ Յովսէփ ըսեր էր մարագին դրան վրայ . — Աստուած կը վարձատրէ ...

Եւ սրտին խորէն աղաղակեց .

— Տէ՛ր իմ Տէր...

Աղաղակը դեռ բերնին մէջ էր, երբ հասաւ Աստուծոյ պատգամաբերը, Միքայէլ հրեշտակապետը, մէկ թռիչքով : Ծննդեան աստղը հարցուց .

— Պիտի վերադառնա՞մ ուր որ էի թէ պէտք է մեռնիմ :

Հրեշտակապետը չպատասխանեց : Աստղը առաւ ափին մէջ ու թռաւ իջաւ երկիր :

Լոյսի կտոր, աստղը կը դողդղար վիրաւոր թռչունի մը կուրծքին պէս, ուժասպառ : Բայց ափին մէջ տաքցած՝ սկսաւ կենդանանալ, փայլիլ :

Հրեշտակապետը կանգ առաւ առուակի մը եզերքը, եւ ըսաւ .

— Ա՛ստղ Ծննդեան, կ'ուզե՞ս ծաղիկ մը դառնալ ծաղիկներու մէջ, բացուելու համար նկարչագեղ մարգագետիններու վրայ իբրեւ գարնան աւետիս :

— Կ'ուզե՛մ, կ'ուզե՛մ, ըսաւ աստղը հեւալով, բոլորովին ուժասպառ, աւելի խօսելու անկարող :

Հեռուն, արեւելքը կը լողար նռան ջուրի մէջ, հորիզոնը հսկայ սկիհի մը վերածուած :

Հրեշտակապետը մէկ կողմ հրեց խոտերը, սուրին ծայրը մխեց հողին սիրտը, յետոյ աստղին մէկ ճառագայթը անկեց բացուած ճեղքին մէջ .

— Ա՛ստղ երկնաքաղ, կենդանութիւն առ, բացուէ՛ իբրեւ ծաղիկ : Երբ Մայիսը գայ արթնցնել քեզ արեւին շողերով, այն ատեն դուն պիտի վերատանիս քու աստուածային ճառագայթներդ, ու պիտի շողաս կանանչ մարգին մէջ, ինչպէս կը շողայիր երկինքի մէջ : Ու պիտի լսես դարձեալ գարնան աւետիսը հրեշտակաձայն, հովիւներուն օրհնէքը քաղցրալուր : Ու պիտի տեսնես թէ ինչպէս մանուկները պիտի երկարեն իրենց ձեռքերը՝ գգուելու համար քեզ, ճառագայթներուդ հետ խաղցող փոքրիկ Յիսուսներու նման :

Այսպէս է որ Ծննդեան աստղը դարձաւ ծաղիկ դաշտերու : Եւ երբ գարունը կու գայ, երկինքի պէս տարածուող մարգերուն մէջ աստղի պէս կը բացուի աւետաբեր ծաղիկը, որ հիմա կը կոչուի Բեթղեհէմի աստղ, գեղուհի միջօրեայ, թերեւս ըսելու համար՝ ցերեկը նշանակող տիրամայր, ինչպէս էր երբեմն եղած էր կէս-գիշերուան հրաշքին վկայ, — բառ բուսաբաններուն՝ թռչունի կաթ (օռնիթոկալում) :

Հետեւողութեամբ
Մառի Ժէվէռի
Ծ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Հ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՏԷՐ-ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ԽՄԲ. — Լոյս տեսաւ Հ. Կարապետ Տէր-Սահակեանի ամբողջական գործերու հաւաքածոն, Հ. Մեսրոպ Ճանաշեանի երկիւղած հոգածութեամբ եւ յառաջաբանով, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան տպարանէն : Հ. Մեսրոպ Ճանաշեանն արժանի է ամէն գնահատութեան, մոռացումէ փրկելով այս տաղանդաշատ եւ մեծարժէք բանաստեղծ-գրագէտը, Ապրիլեան նահատակներու շարքէն, քերթողութեան եւ նահատակութեան կրկին լուսապսակով անմահացած :

Այս հատորէն՝ հետեւելով Հ. Մեսրոպ Ճանաշեանի պատրաստած կենսագրութեան, կուտանք նախ կարգ մը ծանօթութիւններ իր կեանքին մասին : Պիտի տանք նաեւ նաշակ մը իր ստեղծագործութենէն :

ԿԵԱՆՔԸ

Հ. Կարապետ Տէր – Սահակեան ճըշմարիտ հոգեղբայրն էր Վարուժանի, Սիամանթոյի եւ Ռ. Սեւակի : Մխիթարեան մը որ իր 33 տարեկան հասակին զոհուեցաւ կրօնքի եւ հայրենիքի համար : Բանաստեղծ մը ամէն բանէ առաջ, բանասէր մը միանգամայն եւ պատրաստուած գրագէտ մը, համալսարանական բարձրագոյն կրթութիւն ստացած, որ իր գործին արշալուսային փայլերն հագիւ տուած՝ գնաց խառնուելու մարտիրոսներու հոյլին :

Ծնած էր Մուշ 1882 Օգոստոսի 25ին : Մկրտութեան անունով՝ Սեդրաք : Երեք տարեկանին կորսնցուցած էր մայրը Սոփիա : Ունեցած է քոյր մը՝ Եղիսաբէթ անունով, եւ եղբայր մը՝ Սահակ, տարիքով իրմէ մեծ եւ արհեստով դերձակ, Հայրը՝ Մովսէս, բարի Մշեցի, իր ճակտին քրտինքով խնամեց իր զաւակները, որոնց մէջ փոքրիկ Սեդրաքը բացառիկ ուշիմութեամբ մը կը փայլէր : Դրագայն տեղւոյն Մխիթարեան դպրոցը : Հ. Անանիա Գոնտաքճեանի յանձնարարութեամբ՝ հայրը Պոլիս կը տանի իր զաւակը 1893ին : Պոլիսէն Սեդրաք, ընկեր ունենալով Կիրակոսը (որ յետագային պիտի դառնար նշանաւոր բանասէր Հ. Ներսէս Անդրիկեանը), ճամբայ կ'ելլէ դէպի Վենետիկ, ուր կը հասնին Սեպտեմբեր 1ին :

Փոքրիկ Սեդրաք իր քաղցր ձայնով եւ զուարթական բնիկ հայեցի արտասանութեամբ, եւ համակրելի իր շնորհալի մանկականութեամբ, ուշադրութիւն կը գրաւէ : Հ. Ալիշան, որ կը հետաքրքրուէր գաւառէն եկող հայ մանուկներով, շատ սիրեց փոքրիկ Սեդրաքը՝ անոր գաւառական հնչումին համար : 1898ին կը հագնի կրօնաւորական սքեմը՝ փոխելով անունը Կարապետի, Մուշի Սուլթան մեծ Կարապետին եւ իր ծննդավայրի պաշտպան սուրբին յիշատակով ոգեւորուած : Վանքին բարձրագոյն կարգին մէջ կը զարգանայ մտաւոր եւ հոգեկան պատրաստութեամբ, փիլիսոփայական եւ աստուածաբանական ուղղութեամբ, մըտերմանալով բացի իտալերէն, ֆրանսերէն լեզուներէն՝ նաեւ գերմաներէն, լատիներէն եւ յունարէն լեզուներու : Մեծ ընթերցասէր մը, կ'ամբարէ հմտութիւն՝ բանասիրական գծով : Դպրոցին մէջ արդէն ճանչցուած բանաստեղծ մակդիրով :

1902ին, ուսուցիչ՝ Նորընծայարանին, միանգամայն Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանին : 1905ին օգնական – խմբագիր, 1906 – 1907 պատասխանատու խմբագիր « Բազմավէպ»ի : Գնահատուելով իր բացառիկ տաղանդը, 1908ին կը ղրկուի Ֆրիպուրկ, հետեւելու համար համալսարանին գրականութեան դասընթացքներուն : Չորս տարի համալսարանին ուսանող : Միաժամանակ կը հետեւի երաժշտութեան եւ դաշնակի : Կը ներկայացնէ իր աւարտաճառը «Տաթօլիկոն Արեւելքի մէջ» ֆրանսերէն լեզուով : Այս գործով կ'ապացուցանէր թէ Տաթօլիկոն այցելած չէ այն վայրերը, զորս կը նկարագրէ իբրեւ ճամբորդ :

1912ին կը վերադառնայ Վենետիկ : 1914 Մարտ ամսուն կը ղրկուի Տրապիզոն, իբրեւ ուսուցիչ Մխիթարեան վարժարանին :

1915ի դպրոցական տարեշրջանը հազիւ լրացուցած, կը հասնին աղետալի օրերը, որոնց նախազգացութիւնն ունեցած էր : Ամրան արձակուրդին, երեք վարդապետներով (ինքը, Հ. Ստեփան Սարեան եւ Հ. Թովմաս Օտապաշեան), տասնեակ մը աշակերտներով կը գտնուին Թոքի ամարանոցը : Փոթորիկը սկսած է, հասած Տրապիզոն : Երկու վարդապետները ամարանոցէն կ'իջնեն Տրապիզոն, դուրս հանելու համար դպրոցական գոյքերը վարժարանէն, զոր գրաւած էին Թուրքերը : Հ. Կարապետ Տէր – Սահակեան կը մնայ Թոք : Ոստիկանները կուգան Թոք գիւղը եւ Մխիթարեան ամարանոցը : Ըստ ականատեսի մը վկայութեան՝ դժբախտ վարդապետը արիաբար վտանգի կ'ենթարկէ իր անձը սաներուն ազատութեան համար : Ոստիկանը հրացանի կոթին ուժգին հարուածով կը պատասխանէ վարդապետին դիմադրութեան, երբ կը մերժէր յանձնել իր խնամքին տակ գտնուած հայ պատանիները : Պարանոցին վրայ կը գոյանայ խոշոր ուռեցք մը : Հանճարեղ գլուխը կը զգայ անմարդկային արարքին ահաւոր ցնցումը : «Եթէ կ'ուզէք ինձմէ խլել այս պատանիները, իմ դիակիս վրայէն քալելով միայն կրնաք առնել զանոնք » կ'ըսէ անվեհեր եւ անձնուէր վարդապետը : Ոստիկանները կը ձերբակալեն զինք, կը խառնեն այլերու աքսորի կարաւանին, որու ճամբուն վրայ ինկաւ նահատակ :

Այսպէս կորսնցուցինք հայ հանճարին լուսաւոր պսակներէն մին, դեռ շատ երիտասարդ :

Այսուհանդերձ իր կարճ կեանքով տրւած է ատոր հունձք մը, որ ցոյց կուտայ բանաստեղծի, թատերական ստեղծագործութեան եւ պատմական ներշնչումներու թարմութիւն :

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

« ՊԷՊՕ »

Արդար ըլլալու համար պէտք է խոստովանիմ, որ թերահաւատութեամբ մըտայ Փարիզի Թատրոնի սրահէն ներս անցեալ Երկուշաբթի գիշեր, ներկայ ըլլալու համար Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի հրաւէրով ներկայիս Փարիզ գտնուող Լոնտոնի Հայ Երիտասարդաց Միութեան ներկայացնելիք «Պէպօ»ին :

Թերահաւատութիւնս կուգար այն մտավախութենէն, թէ Լոնտոնահայ մեր երիտասարդները ի՞նչպէս մօտեցած էին Սունդուկեանի լեզուին, իր թատերակը լեզուական բարեփոխման մը բովէն անցնելու իրենց աշխատանքի ընթացքին : «Պէպօ»ն ուղղակի բնագրին բարբառով, այսինքն Թիֆլիզի զուտագեղ բարբառով Փարիզահայութեան հրամցնելը անշուշտ պիտի ըլլար անտեղի, իր անհասկնալիութեան պատճառով, եւ սակայն նոյնքան դժուար պիտի ըլլար զայն բարեփոխել, առանց նուազեցնելու թատերակին արժէքը :

Իմ այս մտավախութիւնը, սակայն, հքացաւ բոլորովին, երբ վարագոյրը բացուեցաւ եւ առաջին տեսարանին Կեկելի եւ Շուշանի խօսակցութեանց յաջորդեցին միւս դերակատարներուն տիալոկները, բոլորն ալ պատուաբեր աշխատանքով մը վերածուած հասկնալի աշխարհաբարի մը, կէս արեւելահայ ու կէս արեւմտահայ խառնուրդով մը :

Փակագիծ մը բանալով այստեղ, ըսեմ միջանկեալ կերպով, որ Սունդուկեանի թատերակներու լեզուին շուրջ յարուցուած պայքարը նոր չէ : Առաջին օրէն իսկ Կովկասի մէջ եղած են մարդիկ որ մութ մոլեռանդութեամբ մը պաշտպան կանգնած են Սունդուկեանի գործերուն մէջ (գրեթէ առանց բացառութեան) գործածուած Թիֆլիզի բարբառին անձեռնմխելիութեան, չհանդուրժելով որ նոյնիսկ տառակէտ մը փոխուի անկէ : Այս վարկածին հակառակորդները, թէեւ փոքրամասնութիւն կազմած են, բայց անոնց մէջ գտնուած են ականաւոր անձեր, ինչպէս օրինակ նորոգ հանգուցեալ մեծ դերասանապետ Արմէն Արմէնեան, որ պնդած է միշտ թէ Սունդուկեանի գործերու մէջ բարբառը աստացիօրէն անխաթար պահել ցանկացողները ուրիշ բան չեն ըներ, եթէ ոչ կը նուազեցնեն անմահ հեղինակին գործերուն բովանդակութեան եւ իմաստին արժէքը : Աւելորդ չեմ հա-

մարիր հոս արտադրել Սրմէն Սրմէնեանի հեռաւոր կարծիքը, քաղուած իր յուշերու հատորէն.—

«... Այս առթիւ թող ինձ թոյլ տրուի յայտնել նաև մի կարծիք, որը գիտեմ, առայժմ բուռն տարակուսութիւններ է առաջացնելու: Դա Թիֆլիզի բարբառը բեմի վրայ պահպանելու հարցն է, որի յամառ պաշտպանները դրանով, ի հարկէ անգիտակցաբար, անմահ Սունդուկեանի երկերի բովանդակութեան եւ նրանց բարձր արժանիքներին ինչ որ չափով ստուեր են ձգում: Ստացւում է այնպէս, կարծես ուզում են ասել, թէ «առանց այդ բարբառի չարժէ բեմադրել» նրա պիեսները»:

Մեծ վարպետին այս դիտողութիւնները ունեցան իրենց բարերար արդիւնքը: Այսօր Երեւանի պետական թատրոնի բեմին վրայ երբ կը ներկայացուին Սունդուկեանի գործերը, անոնց մէջէն վերցուած են Թիֆլիզի բարբառով անհասկնալի շատ մը բառեր եւ փոխարինուած՝ ժամանակակից գրական դարձուածքներով:

Այս տեսակէտէն, ուրեմն, Լոնտոնահայ մեր համակրելի երիտասարդները (կամ ան որ կատարած է բարեփոխումը) գովելի աշխատանք էին կատարած, մէկ քանի աննշան պակասութիւններէ զատ, ուր երբեմն արեւմտահայ ու արեւելահայ նախադասութիւնները իրար կը խաչաձեւէին: Բայց, ոչինչ, այդ «պակասը» ոչինչով ստուեր կրցաւ բերել ընդհանուր գործին:

Սունդուկեանի «Պէպօ»ին նիւթը ծանօթ է բոլորին: Յիշողութիւնները թարմացնելու համար, ըսենք համառօտակի, որ ձկնորս Պէպօն, գիշեր ցերեկ կ'աշխատի, «ամառը արեւին տակ կը խանձի, ձմեռը ցուրտին կը կծկտնայ» որպէսզի մօրը ու քրոջը պատառ մը հաց ճարէ: Քոյրը՝ Կեկելը նշանուած է երիտասարդի մը որուն խոստացած են տալ հարիւր թուման դրամօժիտ եւ այդ գումարը կը գտնուի վաճառական Արութին Զիմզիմովի մօտ: Այս վերջինը այդ գումարը ստացած է Պէպօի հանգուցեալ հօրմէն եւ փոխարէնը տուած է «պարաթ» (մուրհակ) մը, որ հիմա կը գտնուի ընտանիքին բարեկամ Կիքոյի մօտ: Այս վերջինը մուրհակը կորսնցուցած է: Կեկելի խօսեցեալը կը պահանջէ խոստացուած գումարը, հակառակ պարագային սպառնալով խզել բոլոր կապերը: Վաշխառու Զիմզիմովը տեղեկանալով որ մուրհակը կորսուած է, կը մերժէ վճարել իր պարտքը: Պէպօ, վերջին փորձ մը ընելով, կ'երթայ Արութինի փարթամ ապարանքը, ու դիմելով անոր «սրտի տաֆթար»ին (տետրակին) կը խնդրէ որ տայ իրենց դրամը որպէսզի կարենան ամուսնացնել խեղճ Կեկելը: Ամէն թախանձանք ի զուր կ'անցնի, դարձեալ վաշխառուն կը մերժէ վճարել եւ, իբրեւ թէ մարդասիրական զգացումներէ տարուած, բարիք մը ըրած ըլլալու համար, կ'առաջարկէ հինգ թումանի նուէր մը իր կողմէն: Այս սուտ առաջարկը աւելի կը գրգռէ վեհոգի Պէպօի արժանապատուութիւնը եւ երիտասարդը ինքնիրմէն ելած, իր տունին մէջ իսկ, իր ծառաներուն եւ իր անսիրտ ու ամբարտաւան կնոջ Եփեմիայի ներկայութեան կանարգէ Զիմզիմովը եւ զայն կ'անուանէ գող ու խաբեբայ: Անսալով կնոջ խորհուրդին, Զիմզիմով դատի կու տայ Պէպօն իբրեւ անուանարկիչ եւ այս վերջինը բանտ մտնելու վտանգին տակ կը գտնըւի: Մինչ այդ մէջտեղ կ'ելլէ մուրհակը, եւ Զիմզիմով որ դատական իշխանութեանց մօտ հանդիսաւորապէս յայտարարած էր թէ ինք որեւէ պարտք չունի, եւ հիմա որ իմացած է մուրհակին գտնըւիլը, կը շտապէ Պէպօի տունը եւ կ'առաջարկէ վճարել հարիւր թումանը, թէկուզ տասը, քսան, յիսուն աւելիով եւ ետ առնել մուրհակը: Ռամիկները եկած են տանելու Պէպօն, Արութին կ'առաջարկէ Պէպօին ետ տալ մուրհակը, բայց այս վերջինը կը մերժէ վաշխառուին առաջարկը, կ'արհամարհէ անոր վճարելիք աւելի գումարը, կը նախընտրէ բանտ երթալ ու հոն, դատարանին մէջ ներկայացնելով մուրհակը, վար առնել դիմակը սուտ վաշխառուին:

×

Յաջող էր ներկայացումը, շատ յաջող: Մէկ ծայրէն միւսը անցաւ սահուն, վարժ խաղարկութեամբ մը: Կարծես բեմին վըրայ գտնուողները ըլլային ոչ թէ սիրողներ, այլ վարժ ու փորձառու դերակատարներ: Կեկել (Գարինէ Նանձանեան) եւ Շուշան (Տաքէ Տաքեան) կազմեցին զիրար լրացնող զոյգ մը, առաջինը իր յուսակտուր ու ազնուորդ վիճակով, երկրորդը՝ մայրական տառապանք ու խոցոտուած սրտի իր յաջող արտայայտութիւնով:

Զմայլելի էր Գիքոյի (Անդրանիկ Թաշլաքեան) ստեղծագործութիւնը: Այս թատերակին գրեթէ ամէնէն բարդ այս դերը որուն ստանձնողը յաճախ կրնայ ձանձրալիութեան մէջ իյնալ, Անդրանիկ Թաշլաքեանով մեր սփիւռքահայ բեմերուն վրայ գտած է իր արժանի մեկնաբանողը:

Պէպօի մտերիմ ընկերը՝ Կինտօ Կակուլիին դերակատարը՝ Վարանդ Ալեքսանդրեան համակրելի սիրող մըն է, որուն առջեւ կայ ընդարձակ բեմական հորիզոն մը: Միայն թէ այս դերակատարը պէտք է աշխատի բեմին վրայ աւելի համոզիչ դառնալու փորձեր ընել:

Գալով Պէպօին (Գրիգոր Սաթամեան) կրնանք ըսել որ լաւ էր, բայց այս խոստումնալից երիտասարդը աւելի լաւ կըրնայ ըլլալ եթէ իր խօսակցութեանց ընթացքին հրաժարի դպրոցական աշակերտի մը արտասանութեան ձեւէն: Բեմական ազնիւ տուեալները բազում են իր մօտ, պէտք է գիտնայ օգտագործել զանոնք:

Րիթա Քամճեան (Եփեմիա) բեմական բացառիկ շնորհներով օժտուած է: Բնութիւնը ժլատ չէ եղած իրեն հանդէպ: Արքենի հասակ, գեղանի ու փայլուն արտաքին, լաւ առոգանութիւն եւ մտացի խաղարկութիւն, այս բոլորը զինքը օր մը պիտի դարձնեն սփիւռքահայ բեմերու լաւագոյն դերասանուհիներէն մին:

Յաջող էին երկու ծառաները՝ Կիկոլի և Սամսոն (Գէորգ Մալիքեան և Անդրէաս Ճուհուրեան), որոնք իրենց խաղարկութեամբ մեծապէս նպաստեցին խաղին ներդաշնակութեան:

Այս գողտրիկ հայլէն անջատեցի բեմադիր եւ Զիմզիմովի դերակատար Վարուժան Խտըշեանը: Պարզ այն պատճառով որ կ'արժէ առանձնապէս ու երկարօրէն խօսիլ այս տաղանդաւոր երիտասարդին մասին:

Լոնտոնահայ Երիտասարդաց Թատերախումբին անցեալ տարուան ներկայացման (Շանթի «Եսի մարդը») իմ թատերական քրոնիկիս մէջ խօսելով Վարուժան Խտըշեանի մասին, գիտել տուած էի իր բեմադրի անառիկ կարողութիւնները, սակայն, թերահաւատութեամբ էի մօտեցած իր կատարողական արժանիքին, երբ ան խաղաց երիտասարդ յեղափոխականի մը դերը, որ իր տափակ բնոյթով կարծես զսպանակ մը դրած ըլլար իր արտայայտչական կարողութիւններուն վրայ:

Այսօր, սակայն, կը տեսնենք, որ Վարուժան Խտըշեան իր Արութին Զիմզիմովի տիպարով ապացոյցը տուաւ թէ ինք ընտիր բեմադիր մը ըլլալէ զատ, է նաեւ խոր հասկացողութեան տէր դերասան մը՝ իր կերտած Զիմզիմովի տիպարը արտակարգօրէն յաջող էր: Խտըշեան հեռու է բեմական ճոռոմ էֆէներ ստեղծելու մարմաջէն, ընդհակառակն, ակնյայտնի կերպով կը ջանայ միշտ բեմին վրայ մնալ զուսպ ու անպաճոյճ խաղարկութեան մը սահմաններուն մէջ:

Ես կը հաւատամ որ Լոնտոնի Երիտասարդաց Միութեան Թատերախումբը, Վարուժան Խտըշեանի ղեկավարութեան տակ պիտի յառաջանայ դէպի նորանոր թատերական յաղթանակներ ու պիտի դառնայ սփիւռքահայութեան բեմական լաւագոյն մէկ ամբողջութիւնը: Չմոռնանք որ այս արժէքաւոր կազմակերպութեան Փարիզի մէջ յայտնաբերումը կը պարտինք Հ. Կապոյտ Խաչին, որ երկու-անգամ, ի գին նիւթական մեծ զոհողութեանց, մեր գաղութին առիթը ընծայեց գեղարուեստական երեկոներու վայելքին: Արդար է որ Փարիզահայերը քաջալերեն այս պատուական Տիկիններուն ազգօգուտ գործունէութիւնը:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԸ
ԵՐԿՐԷ ԵՐԿԻՐ

... ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ մէջ Կաղանդի առթիւ կը պատրաստեն հիւսքի ձեւ ունեցող մեծ կարկանդակներ: Ամէնէն շատ գնահատուած կտորները հիւսքին երկու ծայրամասերն են եւ, որպէսզի անիրաւութիւն չըլլայ, վիճակ կը ձգեն: Երիտասարդները, որոնք կը շահին, կրնան վստահ ըլլալ, որ պիտի ամուսնանան տարուան ընթացքին:

... Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ բոլոր քաղաքները զարդարուած են: Եղեւնի ճիւղերով կը զարդարեն պատուհանները եւ դուռերուն շէմը: Եւ Ծնունդի գիշերը մանուկները խումբով կ'երգեն տուներուն առջեւ որպէսզի շաքարեղէն եւ դրամ ստանան:

... ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ երախաները ֆրանսացի մանուկներուն նման իրենց կօշիկները Ծնունդի գիշերը վառարանին առջեւ չեն զետեղեր, այլ՝ անկողինին եզերքը կը կախեն իրենց գուլպաները: Ամէն ընտանիք Ծնունդին կը պատրաստուի երկար ժամանակ առաջ: Խաւաքարէ մեծ զանգակ մը կը ծածկեն ոսկեգոյն թուղթով եւ պսակներով (կիրլանտ) ու տասներկու օրուան համար կը կախեն պատուհանին առջեւ: Եւ որպէսզի հաստատեն իրենց բարեկամներուն, թէ չեն մոռցած զիրենք այդ օրը, ամէն մէկուն կը ղըրկեն գեղեցկօրէն պատկերազարդուած բարեմաղթական բացիկներ, առանց մոռնալու համբաւաւոր փըտինկը, զոր ամէն տանտիկին զուրգուրանքով կը պատրաստէ Դեկտեմբերի սկիզբը:

... ՃԱՓՈՆԻ մէջ նոր տարուան տօները կը սկսին ընդհանուր մաքրութեամբ մը: Այս ազգային մաքրութիւնը կանոնադրըուած է եւ բոլոր Ճափոնցիները պէտք է ընեն նոյն օրը: Կարասիները, անկողնի կազմածները, խոհանոցի պիտոյքները խառն ի խուռն կը զետեղուին փողոցին մէջ որովհետեւ բնակարանները կը մաքրուին ծակ ու ծուկով: Այդ օրը պտոյտի մի ելլէք, որովհետեւ ամբողջ քաղաքը փոշիի մէջ թաթխուած է:

... ՍԵՐՊԵՐՈՒՆ մօտ, ընտանիքին մայրը կը պատրաստէ կարկանդակ մը շինուած ալիւրով, մեղրով եւ հաղարջի անուշով, բայց եփելէ առաջ կարկանդակը, հայրը ափ մը խմոր կ'առնէ, գնդակի մը պէս կը կլորէ եւ կը նետէ դէպի ձեղուն: Եթէ խմորը պատին կպչի եւ այդպէս փակած մնայ, կը նշանակէ թէ երջանկութիւն եւ յաջողութիւն պիտի ունենան, իսկ եթէ իյնայ անմիջապէս, ծանըր տագնապներու պիտի ենթարկուին:

ՍՔԱՆՏԻՆԱՒԵԱՆ երկիրներու մէջ Ծընունդը տարուան ամէնէն կարեւոր տօնն է: Շուէտի մէջ Ծնունդի գիշերը երախաները պէտք չէ տուն մնան: Միամտօրէն տունէն դուրս կը հանուին, ուր գահոյկի հագուստով ձիւնին մէջ կը սպասեն... քիչ ետք երգ մը ծայր կու տայ. ազդանշանն է: Այն ատեն կը խուժեն տուն մինչեւ եղեւինի առջեւ, ուր իրենց նուէրները՝ ծրարուած գունաւոր թուղթերու մէջ եւ զարդարուած կնիքներով, իրենց կը սպասեն:

... ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ Ծնունդի օրը հնդկահաւ կ'ուտեն: Բայց ընդհանրապէս այնքան տաք կ'ընէ — Նոր Տարին ամառուան կը հանդիպի — որ հաւեղէնը պաղ կ'ուտեն եւ ծովափին վրայ կը զբօսնուն:

... ԴԱՆԻԱՅԻ մէջ Ծնունդի ճաշը կը սկսի ապուր մը բրինձով, որուն մէջ կը պահեն կաղին մը: Ան որ կը գտնէ, կը ստանայ հացի կտոր մը՝ պզտիկ խոզի մը կերպարանքով:

ՄԱՐԹԻՆԻՔԻ մէջ կէս գիշերուան պատարագէն ետք կը ճաշակեն խոզի մըսածաղ(փաթէ): Սակայն պէտք է խորհիլ, թէ այս մսածաղը միայն աղանդեր մըն է, քանի որ կը հրամցուի ճաշին սկիզբը, իսկ ճաշը կը տեւէ ընդհանրապէս մինչեւ յաջորդ օրուան կէսօրը: Խնջոյքը վերջացնելու համար կը խմեն փընչ:

ԻՏԱԼԻԱՅԻ երախաները բախտաւոր են: Եթէ իրենց մօտ Կաղանդ պապան ծանօթ չէ, անոր փոխարէն այդ շրջանին երեք առիթներ ունին նուէրներ ստանալու. նախ Դեկտեմբեր 25ին, երբ փոքրիկն Յիսուս նուէրներ կը բերէ աշխարհ գալով, ապա Աստուածայայտնութեան օրը, երբ ««Պեֆանան», համակրելի կախարդ՝ անձնաւորուած պառաւին մը կամ բարեկամի մը կողմէ, մեծ կողովէ մը դուրս կը հանէ սքանչելի նուէրները: Վերջապէս Յունուար 13ին, «Սանթա Լուչիա»ի պատիւ:

Թ. Ա. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Ժան մեզի քանի մը կտոր ադամանդ յանձնած էր, զանոնք երկուհարիւրութսուն հազար ֆրանքի ծախելով դրամը պահ դրինք: Այս դրամը մեր նախնական ծախքերուն կը բաւէ: Անով կրնանք զէնք եւ ձի գնել, արշաւախումբ մը կազմել եւ ճամբայ ելլել, բայց, ասանկ գործերու մէջ միայն դրամը չէ, որ յաջողութիւնը պիտի ապահովէ մեզ: Դրամ ունինք, սակայն վստահելի եւ հաւատարիմ մարդն է, որ կը պակսի մեզի: Քաջ, անվախ, համարձակ, ուժեղ եւ ուժով կըռւողի մը պէտք ունինք: Առանց ասանկ առաջնորդի մը, ես եւ Մօրիս անկատար ենք... կատարեալ ըլլալու համար երրորդ ընկերոջ մը պէտք ունինք որ ճիշդ մեր խմորէն ըլլալու է...:

— Այո, մենք Տարզանեան մը կ'ուզենք, մէջ բերաւ բժիշկը ժպտելով.

— Անանկ մէկը, որ ուզած տեղերնիս հետերնիս գայ եւ մեզի պէս ինքզինքը մահուան վտանգին մէջ մտցնելը աչք առնէ, շարունակեց ճարտարապետ Լեւոն:

Բայց, ամէն բանէ առաջ, տիկիններ, պիտի խնդրէինք ձեզմէ որ դուք ալ մեզի հետ գաք: Անշուշտ կը հասկնաք, հետերնիս ոչ զինուոր կրնանք առնել, ոչ ալ որեւէ օգնական: Ճիշդ մեզի պէս մէկը պէտք է մեզի, անանկ մէկը, որ մեզի պէս նոյն պարտականութիւնները եւ նոյն իրաւունքները ունենայ...:

— Ասանկ մէկը ունի՞ք, հարցուց տիկին Շաղան, որուն դէմքէն յայտնի կ'ըլլար, որ իրենց գաղտնիքը երրորդի մը հաղորդելու բնաւ համամիտ չէր:

— Սիրելի Մադլէն, քանի քանի անգամներ Լեւոնն ու ես խմբագիր Փիէր Մօպլէի վրայ խօսած էինք արդէն քեզի, խօսք առաւ Մօրիս Գուէթ: Մեր լաւագոյն բարեկամն է ան, Լեւոնն ու ես մեր անձին չափ վստահութիւն ունինք իր վըրայ եւ զինքը եղբօր մը պէս կը սիրենք:

— Եղբօրմէ ալ աւելի, աւելցուց ճարտարապետը:

— Փիէր Մօպլէն մեր փնտռած հերոսն է, գաղափարական հերոս մը, որ բնաւ պիտի չքաշուի ինքզինքը վտանգաւոր արկածախնդրութիւններու մէջ նետելէ, շարունակեց բժիշկը: Արդէն հետը կատակ ըրած ատեններնիս երբեմն երեսին կը զարնէինք իր արկածասիրութիւնը:

Կայտառ, խանդոտ ու եռանդուն, առողջական ոգիով լեցուն, ուշիմ եւ բարձըր զարգացումի տէր երիտասարդ մըն է, իր որոշումները կտրուկ են, կտրուկ եւ անմիջական, ուժով է եւ լաւ մարմնամարզ գիտէ, քաջ է եւ յանդուգն, այնպէս որ, դէմը եկողը կը զգացնէ: Ան միայն մեր ընկերը եւ առաջնորդը կրնայ ըլլալ...: Եթէ զայն հետերնիս առնենք, թերեւս կարենանք մեր բիրտ ու զօրաւոր թշնամիներուն յաղթել...:

— Ամէն բանի ընդունակ է եւ ամէն բան ձեռքէն կու գայ, աւելցուց Լեւոն:

— Մարդէ չի վախնար:

— Հռովմայեցի մարտիկներուն պէս սուր խաղցնելու մէջ մէկ հատիկ է:

— Ատրճանակը ձեռքին մէջ գնդակի պէս կը դարձնէ:

— Եւ թռչունը թռած միջոցին մէկ գնդակով գետին կը փռէ:

— Այդ որքան գովասանք, ինչ ներբողական, գոչեցին երկու կիները միաբերան:

— Եղբօր մը պէս կը սիրեմ զինքը, մէջ բերաւ Լեւոն:

— Եւ բառերնուս մէջ ալ բնաւ չափազանցութիւն չկայ, աւելցուց Մօրիս ...:

(Շար.)

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐԵԳԼՈՒԽ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի մինչեւ տարեգլուխ փակել իրենց առկախ հաշիւները նորոգել իրենց բաժանորդագրութիւնը առանց սպասելու անհատական դիմումներու :

Շնորհակալութեամբ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ««ՅԱՌԱՋ»ի

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Արշամ Խոնդկարեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Արք.ի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ վարչութեան եւ հոգաբարձութեան, Հ. Բ. Ը. Մ. Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովին եւ բոլոր անոնց միութիւն կամ անհատ, որոնք անձամբ, հեռագրով, նամակով մասնակցեցան իր սուգին, իր ամուսնոյն՝

ԱՐՇԱՄ ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տարօն – Տուրուբերանի Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Վարդանանցը կը տօնուի Փետր. 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

Մարսէյլի մէջ «Մանուկներու Օր»ը, Կապոյտ Խաչի, քաղաքի եւ շրջաններու բոլոր մասնաճիւղերու մասնակցութեամբ, Պօմոնի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Յունուար 16ին ժամը 15ին :

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, Կիրակի Փետրուար 13ին :

ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ՆԱՐԴԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Թիւ 1

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ

(ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Փառաւոր հատոր մը : Լոյս կը տեսնէ Յունուար 15էն առաջ : Անոնք որ արձանագրուեցան վճարելով 10 Փրանք, կը ստանան առաջին առթիւ : Յունուար 15էն սկսեալ գինն է

15 փրանք

Գումարները ղրկել միայն Մանտաքարթով :

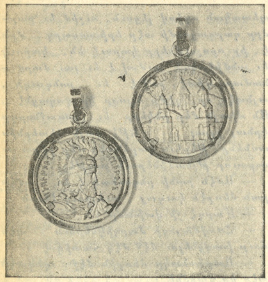
ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ֆ. Շրջանակով 300 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette, PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Հաճի – Սահակեան, Տէր եւ Տիկին Արթին Փափազեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Ճէպէլեան, Տէր եւ Տիկին Սահակ Սահակեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՓԱԼԱՑԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Համախորհրդակցական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 1966ի օրացոյցը :

Գին 2·50 Փրանք, դիմել մասնաճիւղերու վարչութեանց :

« Լիոն եւ շրջակայի մէջ տուն շինելու համար մասնաւոր պատրաստուած հողեր եւ վիլլաներ, *նմանապէս Լիոնէն 5էն 20 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ հողեր* (industriels)

Մասնաւոր հաստատութիւն մը ուր կրնաք դիմել ամենայն վստահութեամբ.

Տնօրէն Ա. ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

BRON - Immobilier

109 bis, Ave. Franklin-Roosevelt

BRON (Rhône)

Tél. : 70-88-68 et 70-88-69

BAHADOURIAN

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈՒԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ

Եւրոպայի Մեծագոյն

Արեւելեան Վաճառատունը

Բոլորովին նոր դրութեամբ

SELF SERVICE

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը հայցեղին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար : ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

Super-Alimentation

20, Rue Villeroy MO 32.10

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիլ», չոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սուջուգ», պաստրմա, Շիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, *«սումախ», առաջնակարգ սուրճ,* (քարավան եւ մոզա), *համեմներ* մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, *«պաչքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա,* սումագ, թարամա, լա*միս,* քատայիֆ, *եւայլն* :

Raki - Duze

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը ղոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած) քէրտա, բաքլաւա, քատայիֆ, *տեւեւայլն :*

Stabilisation des Prix

ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

*

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ մասնաճիւղերու կողմանէ իրենց կայանի տասնամեակի առիթով եւ անոր ի նպաստ :

Հրաւիրուած է Լոնտոնէն Հայ Երիտասարդաց Միութեան Թատերախումբը, ներկայացնելու Գ. Սնդուկեանցի

ՊԵՊՕ

Չորեքշաբթի՝ 29 Դեկտեմբեր ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ժամը 20·30ին

Թէաթր տիւ Ժիմնազ :

Հինգշաբթի՝ 30 Դեկտեմբեր ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ ժամը 20·30ին,

Թէաթր Մունիսիփալ :

— ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ —

1966-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հատընտիր նկարներով եւ նոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք :

Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան ,17 Րիւ Պլէօ : *եւ Հրանտ – Սամուէլի գրատունը կամ անձամբ «Յառաջ»ին :*

Հատը 6 փրանք

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

«ՀԱՅ ՍԻՆՖՈՆԻՔ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ» նոր երգապնակը

Mc 20176, Vogue — Série Artistique

« OEUVRES SYMPHONIQUES » d'ARA BARTEVIAN

Par le célèbre orchestre

DES CONCERTS COLONNE

1. — Rhapsodie Caucasienne (Կովկասեան Համանուագ)
2. — Dans une Forêt en Novembre (Անտառին մէջ՝ Նոյեմբերին)
3. — Bergers à la Montagne (Հովիւները լերան վրայ)
4. — Fête Villageoise (Գեղջկական տօն)

Ստանալու համար դիմել հեղինակին

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ — 14, Rue Petit, Paris (19e), Tél. BOT 99-22
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)

ԳԻՆ՝ 30 ՖՐ.

Microsillon 33 tours, 30 cm. 45 Վայրկեան

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔ

ՆԱԽԿԻՆ ԵՐԳԱՊՆԱԿՆԵՐԸ

Եկմալեան պատարագ N° 20114 — Կոմիտասեան պատարագ 20150

Գանձարան Հայ-եկեղեցական երգերու N° 20169 եւ 20175

Ժողովրդական երաժշտութիւն 20103 (Հայ Կովկասեան երգեր) 20136 (Arménie)

20157 Reflets d'Arménie. 20162 (Arménie Imortelle),

20169 (Promenade en Arménie)

20172 (Soirée Arménienne) — 10016 երգեր՝ Իրիս Պիլպիլեանէ

Գաւառներու առաքում contre remboursement խնամուած ծրարով

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 28 DECEMBRE 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10495

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — No 10.495

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾՆՈՒՆԴԷՆ ԵՏՔ

ԿՌԻՒՆԵՐԸ ՎԵՐՍԿՍԱՆ ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՄԷՋ

ՊԱՊԸ ՅՈՒՍԱԽԱԲ Է

Վիէթնամի 30 ժամուան «զինադուլը» ընդմիջուեցաւ բազմաթիւ միջադէպերով եւ կռիւները սկսան անմիջապէս ետք : Շատեր, նոյնիսկ Ամերիկայի մէջ յոյս ունէին թէ այս դադարը կրնայ աւելի տեւել եւ դուռ բանալ բանակցութեանց : Յուսախաբութիւնը մեծ է բոլոր լաւատեսներուն մօտ Պապէն սկսեալ : Ամերիկացիք սակայն չեն վերսկսած իրենց ռմբակոծութիւնները :

Ամերիկեան զինուորական շրջանակներուն համար, Վիէթքոնկը ռազմագիտական առաւելութիւններ քաղած է այս դադարէն : Ամերիկացիք քաջ գիտէին թէ Վիէթքոնկի առաջարկած զինադուլը միայն տեսական գետնի վրայ պիտի մնայ, բայց չէին կրնար տեղի չտալ, ազգային եւ միջազգային ճնշումի տակ գտնուելով, որու վրայ եկած աւելցած էր Պապին կոչը :

Տեղւոյն վրայ, Վիէթքոնկը ահաբեկչական զանազան արարքներ կատարած է : Զէնատումբեր նետելով Նհա Թրանկ ամերիկեան կայանի վրայ, Վիէթքոնկները 18 զինուոր վիրաւորած են : Ուրիշ յարձակումն ալ տեղի ունեցած է : Ական մը պայթած է Ամերիկացիներուն ծովային ակումբին մէջ, 4 Ամերիկացիք վիրաւորուած են :

×

Բէթղեհէմի մէջ, ինը դարերու կռիւները մէկ օրէն միւսը չեն մնած անշուշտ եւ տիեզերական ժողովի քրիստոնէական միութեան ոգին շատ բան չէ փոխած : Ծանօթ է որ Ս. վայրերու պահպանութիւնը կարգով կը կատարեն յոյն օրթոտոքսները, Հայերը եւ Լատինները : Ծնունդի օրը կարգը օրթոտոքսներուն ըլլալով, Փուէրթ Բանբորէս երգչախումբը որ եկած էր Պըրթաների եւ Փարիզի շրջաններէն արտօնութիւն չէ ունեցած Ծննդեան պատարագը երգելու Քրիստոսի ծննդեան վայրերու վրայ իսկ ինչպէս կը յուսար :

Ս. Պետրոսի իր պատշգամէն, Պօղոս Զ. հարիւր հազարաւոր ուխտաւորներու եւ հեռատեսիլի ու ձայնասփիւռի ունկնդիրներուն, կարճ ճառ մը արտասանեց, պարզելով Քրիստոսի ծննդեան իմաստն ու տարողութիւնը, ապա իր օրհնութիւնը տուաւ Ուրպի էթ Օռպի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՆ ՏՈՐԻ մէջ, շատ ծանր արկած մը պատահած է ածխի օր : Սանիսի լարուղին կը փոխադրէր 49 հոգի երբ յանկարծ ելեկտրականութիւնը կտրած է եւ սոսկալի հրմշտուքի մը հետեւանքով քանի մը հոգի անդունդն ինկած են : Քանի մը երախաներ բռնուած են ոտքերէն : Վեց մեռեալ կայ եւ 19 ծանր վիրաւոր :

ՅՈՅՆ կառավարութիւնը նոր օրինագիծ մը պատրաստած է լուծելու համար Եկեղեցւոյ եւ պետութեան միջեւ ծագած տագնապը : Այս օրինագիծը մասամբ կը պատասխանէ յոյն Եկեղեցւոյ պահանջներուն, որ կ'ուզէ Սինոդին ընտրած 15 եպիսկոպոսներու պաշտօնական վաւերացումը :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ եւ Իրաքի միջեւ մթնոլորտը լարուած է : Երրորդ անգամ ըլլալով, իրաքեան Միկ օդանաւեր ռմբակոծած են պարսկական սահմանային գիւղերը :

ԹՐՔԱԿԱՆ... ՀՐԱԲՈՒԽԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ԱՌԹԻՒ

ՅԻՍՈՒՆ ՄԱՐՏԱՆԱՒԵՐ ԴԷՊԻ ԱԼԵՔՍԱՆՏՐԷԹ

« ՀԱՐՑ ԻՍԹԷՐՈՒԶ »

—*—

Գրեցինք թէ եւրոպական մամուլը արձագանգ չի տար թրքական եռուզեռին : Բայց նման անտարբերութիւն մըն էր որ պատճառ դարձաւ Սեպտեմբերեան դէպքերուն : Նոյն մթնոլորտը ստեղծուած է այժմ Թուրքիոյ մէջ : Կուտանք արձագանգը՝ այնպէս ինչպէս կը գրեն թրքական թերթերը :

Վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ իր կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակին առջեւ մանրամասն բացատրութիւններ տուաւ Կիպրոսի տագնապին մասին ·

— Մենք պատասխանատու չենք այսօրուան կացութեան մէջ, — ըսաւ Տէմիրէլ, — նախորդ կառավարութիւնները այս արդիւնքը փոխանցեցին մեզի : Ամէնուն ծանօթ է թէ մինչեւ ո՞ւր բերին Կիպրոսի վէճը եւ ինչ պայմաններու տակ փոխանցեցին մեզի : Միայն թէ Կիպրոսի դատը կորսնցուցած չենք, պէտք չէ սուգ բռնենք, ամէն ինչ պիտի ընենք Կիպրոսի մեր իրաւունքները պաշտպանելու համար : Որոշած ենք մեր կարելին ընել, Կիպրոսի թրքական իրաւունքները անվթար պահելու համար : Ընդդիմադիր կուսակցութիւնը ի զուր կը փորձէ մեզ մեղադրել, մենք իրմէ ժառանգեցինք այս թնճուկը եւ մենք պատասխանատու չենք Կիպրոսի ներկայ վիճակին համար : Հալք կուսակցութիւնը դիտմամբ այս միջոցին կը դիմէ, իր պարտութիւնը կարենալ պարտկելու համար : Ունինք այնպիսի բանակ մը, որ ի վիճակի է մեր իրաւունքները գործադրելու : Մեր պատրաստութիւնները լրացած են եւ կազմ ու պատրաստ կը սպասենք : Մակարիոս եւ նոյնիսկ Յունաստան կրնան անխորհուրդ բան մը ընել, ԷՆՕՍԻՍ փորձել : Թող փորձեն տեսնենք : Այն ատեն պիտի ստանան իրենց պատասխանը : Թուրք բանակն է որ պիտի խօսի այլեւս :

«ՅՈՅՆԵՐԸ Կ'ՈՒԶԵՆ ՊՈԼԻՍԸ, ՌՈՒՍԵՐԸ Կ'ՈՒԶԵՆ ԿԱՐՍՆ ՈՒ ԱՐՏԱՀԱՆԸ, ՊՈՒԼԿԱՐՆԵՐԸ Կ'ՈՒԶԵՆ ԹՐԱԿԻԱՆ: ԻՍԿ ՄԵՆՔ Ի՞ՆՉ Կ'ՈՒԶԵՆՔ »

Հանրապետութեան նախագահ Ճէմալ Կիւրսէլ ընդունելով այցելութիւնը Գուվայի Միլլիյէ Միութեան ներկայացուցիչներուն, հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ ·

— Մենք Կիպրոսի խնդրին շուրջ ազգային քաղաքականութիւն մը չունինք, — ըսաւ Նախագահ Կիւրսէլ : Կառավարութիւնը պիտի զգուշացնեմ եւ պիտի ազդարարեմ որ ազգային քաղաքականութիւն մը որդեգրէ : Ուրախ եմ որ «Ազգային Ուժերու» անունին տակ նոր Միութիւն մը կազմեր էք : Ինչո՞ւ մենք ալ չունենանք ազգային քաղաքականութիւն մը : Յոյները կ'ուզեն Պոլիսը, Ռուսերը՝ Կարսը եւ Արտահանը, Պուլկարները՝ Թրակիան : Չեմ գիտեր թէ մենք ի՞նչ կ'ուզենք : Ազգային քաղաքականութիւն մը չունինք եւ այս զրկանքին տառապանքը կը կրենք : Կառավարութեան ուշադրութիւնը պիտի հրաւիրեմ, որպէսզի կարելի եղածին չափ շուտ ազգային քաղաքականութիւն մը որդեգրէ » :

Երիտասարդները Կիւրսէլէն պահանջեցին որ Թուրքիա գրաւէ Երկոտասան կղզիները, որոնք Ինէօնիւի կողմէ Յունաստանի տրուած էին :

ՅԱՆՑԱՒՈՐ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

Անգարայէն կը հեռագրեն ·—

Կիպրոսի տագնապին շուրջ խորհրդարանական վիճաբանութիւնները սկսան : Հալքէն դատ, Ասալէթ կուսակցութիւնն ալ իր համաձայնութիւնը յայտնած է եւ փափաքած է որ Կիպրոսի հարցը մանրամասնօրէն վերաքննուի Ազգ. Ժողովին մէջ : Կառավարութիւնը փաստեր եւ վաւերաթուղթեր կը հաւաքէ, հաստատելու համար թէ օրուան աննպաստ արդիւնքին պատասխանատուութիւնը կը վիճակի Հալքեան կառավարութեան : Ասալէթականները կը հաւաքեն Ինէօնիւի յայտարարութեանց պատճէնները, իսկ Հալքականներն ալ իրենց ի նպաստ փաստեր կը հաւաքեն, որպէսզի հաստատեն թէ ՄԱԿի որոշման պատասխանատուութիւնը Ասալէթ կուսակցութեան կը պատկանի :

Հալք կուսակցութիւնը պիտի պահանջէ որ Ազգ. Ժողովի վիճաբանութիւնները հրապարակային ըլլան, եւ ոչ թէ գաղտնի, հակառակ պարագային պիտի չմասնակցի նիստերուն : Միւս կուսակցութիւնն ալ միեւնոյն պահանջը դրած է :

Ի՞ՆՉ ԳԻՐՔ ԲՌՆԱԾ Է ԱՄԵՐԻԿԱ

Հալքեան շրջանակներէն կը հաղորդուի թէ Ազգ. Ժողովին մէջ Հալք կուսակցութիւնը պիտի հրապարակէ Նախագահ Ճոնսընի այն նամակը, որ անցեալին մէջ ղրկուած էր այն ատենուան վարչապետ Իսմէթ Ինէօնիւի : Ինչպէս կը յիշուի, Թուրքիա պատրաստուած էր զօրք հանել Կիպրոսի մէջ եւ գործադրել միջամտելու իր իրաւունքը, բայց Նախագահ Ճոնսըն այդ նամակով արգելք եղած եւ զգուշացուցած էր Ինէօնիւին, յիշեցնելով այդպիսի միջամտութեան մը ծանրակշիռ հետեւանքները :

Այս նամակին ամբողջական բովանդակութիւնն է որ պիտի հրապարակուի, ցոյց տալու համար թէ նախագահ Ճոնսըն համակրական արտայայտութիւն մը ունեցած չէ Թուրքիոյ հանդէպ :

ՃՈՆՍԸՆԻ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐԸ

Նախագահ Ճոնսըն իր նամակին մէջ ոչ միայն արհամարհանքով արտայայտուած է, այլեւ վերջնագրի մը ձեւին տակ հետեւեալ ազդարարութիւնները եւ սպառնալիքները ըրած է ·

Ա.— Թուրքիա չի կրնար զօրք հանել Կիպրոսի մէջ : Զէք կրնար նաեւ բանի ուժի դիմել Կիպրոսի դէմ : Եթէ երբեք զօրահանում կատարէք եւ նախընտրէք բանի ուժը, այն ատեն Ամերիկա Թուրքիոյ կողքին պիտի չկանգնի, ընդհակառակն անոր դէմ պիտի ցցուի :

Բ.— Թուրք զինեալ ուժերը ՆԱԹՕի հրամանին տակ են, հետեւաբար ՆԱԹՕի զէնքերէն փամփուշտ մը իսկ չէք կրնար գործածել Կիպրոսի դէմ : Թուրքիա իրաւունք չունի ՆԱԹՕի պատկանող զէնքերը կամ ՆԱԹՕի հրանիւթը Կիպրոսի մէջ գործածելու : Այս զէնքերը Թուրքիոյ տրուած են լոկ գործածուելու համար արտաքին յարձակումի մը դէմ, այն ալ ՆԱԹՕի վերին հրամանատարութեան հրամանով եւ հաւանութեամբ :

Գ.— Եթէ երբեք Թուրք կառավարութիւնը Կիպրոս զօրք հանէ կամ տարբեր միջոցներով զինեալ ուժի դիմէ ընդդէմ Կիպրոսի, կրնայ ըլլալ որ Ռուսերը միջամտեն եւ յարձակին Թուրքիոյ վրայ : Այդ պարագային, Ամերիկա ոչ մէկ օգնութիւն պիտի ընէ Թուրքիոյ եւ զայն առանձին պիտի թողու » :

Այս է ահաւասիկ նախագահ Ճոնսընի սպառնական նամակը : Ազգ. Ժողովի վիճաբանութեանց ընթացքին՝ ընդդիմադիրներուն պահանջն է վերաքննել Թուրքիոյ յարաբերութիւնները ՆԱԹՕի հետ, արտաքին նոր քաղաքականութիւն մը մշակելու համար, աւելի անկախ եւ ամուր սկզբունքներու կռթնած :

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐ

Թուրքիոյ բոլոր քաղաքներուն մէջ, Միացեալ Ազգերու որոշման դէմ բողոքի ցոյցեր կազմակերպուեցան երիտասարդութեան կողմէ : Այս ցոյցերէն առաջինը, որուն մասնակցեցան տասնեակ հազարաւոր ուսանողներ, տեղի ունեցաւ Պոլսոյ մէջ :

Ցուցարարները, Համալսարանի պարտէզին մէջ հաւաքուելով, երդում ըրին չլքել Կիպրոսը :

Բազմաթիւ ճառախօսներ լսելէ ետք, որոնք յատկապէս թելադրեցին զինուորական միջամտութիւն մը Կիպրոսի մէջ, ցուցարարները տողանցք կատարեցին քաղաքին գլխաւոր պողոտաներուն վրայ, բացականչելով · «Բանակը պէտք է Կիպրոս երթայ », « Մեր արիւնը պիտի թափենք Կիպրոսի համար », Ցուցարարները կը կրէին Աթաթիւրքի նկարները, դրօշակներ եւ պաստառներ, հետեւեալ արձանագրութիւններով · «Միացեալ Ազգերը նուիրեցին Կիպրոսը, մենք ետ պիտի առնենք », «Կիպրացի Թուրքերը կը պահանջեն իրենց իրաւունքները», «Մակարիոս Կիպրոս գերեզմանդ պիտի դառնայ» :

ԹՈՒՐՔ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ԵՐԴՈՒՄԸ ՃԷՆԿԻԶ ԹՈՓԷԼԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Կիպրոսի տագնապին եւ ՄԱԿի աննպաստ որոշման առջեւ, Թուրք երիտասարդութեան բողոքը եւ ընդվզումը կը սաստկանայ օրէ օր եւ յուզումնալից ցոյցեր կը կատարուին Պոլսոյ մէջ, բայց միթինկի արտօնութիւն չտրուեցաւ : Ժամը ինին, ուսանողներ հաւաքուեցան Ազատութեան Հրապարակը, բազմութիւնը շատցաւ եւ ժողովուրդէն երկու հազար հոգի միացաւ ցուցարար ուսանողներուն : Գնացքը պիտի սկսէր, երբ ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ ազդարարեց թէ միթինկի արտօնութիւն տրուած չէ եւ տողանցքը օրէնքի դէմ է, անպատեհութիւններ ունի : Ցուցարարները հնազանդեցան եւ ցրուեցան : Պահ մը ետք Գատըգիւղէն եւ Օրթագիւղէն ալ ուսանողական խումբեր հաւաքուեցան Ազատութեան հրապարակը, բայց նոյն ազդարարութիւնը իրենց ալ եղաւ : Ոստիկանութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած էր քաղաքին մէջ, որեւէ միջադէպ կանխելու համար :

Ուսանողական պատուիրակութիւն մը այցելեց Նահատակ Ճէնկիզ Թօփէլի գերեզմանը եւ երդում ըրաւ անոր անունով, առաջին առթիւ Կիպրոսը գրաւելու համար :

Այս առթիւ ապահովութեան խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են եւ ոստիկաններու արձակուրդները վերցան : Յունաց Պատրիարքարանը եւ հելլէն հիւպատոսարանը ոստիկանական շղթայի տակ առնուեցան :

ՍՈՒՐԻՈՅ մէջ Պաաս կուսակցութեան գերագոյն նոր հրամանատարութիւն մը կազմուած է եւ Սալահ Պիթար նշանակուած է նոր կառավարութիւնը կազմելու համար : Պիթարի նշանակումը այս պաշտօնին համար կը նկատուի իբրեւ յաղթանակ մը Պաասի չափաւորական հատուածին : Պիթար, որ արդէն երեք անգամ վարչապետ եղած է կարգ մը պայմաններ դրած է, որոնց կարգին՝ գործադիր լայն իշխանութիւններ վեց ամսուան համար :

ՊԵՐԼԻՆԻ «Պատը» անցած առտու երիտասարդ մը սպաննուած է Ֆոփաներու կողմէ :

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ առթիւ Հանրապետութեան Նախագահը՝ տը Կոլ, ազատ արձակած է 168 քաղաքական բանտարկեալներ : Միւս կողմէ կառավարութիւնը ներման օրինագիծ մը կը պատրաստէ :

ՀԱՅ ԲԵՄԻ ԱԽՈՅԵԱՆԸ

(ՀԱՏՈՒԱԾ ՅՈՒՇԵՐԻՑ)

Յովհաննէս Աբելեան բացի Պաքուի Հայոց թատրոնից, կապուած էր նաեւ Երեւանի, Թիֆլիսի, Աշխարաղի եւ այլ հայաշատ վայրերում գտնուող թատրոնների հետ : Նա յաճախ ներկայացումների էր մեկնում այդ վայրերը եւ երբ նա էր դառնում Պաքու, մենք նրան տեսնում էինք եռանդուն եւ աւելի կայտառացած :

Ոչ ոք Աբելեանի պէս չէր սիրում թատրոնը, նրա համար թատրոնը սրբապաշտութիւն էր, նրա համար փոքր եւ մեծ դեր, քիչ եւ շատ հանդիսատես չկար :

— Լաւ դերասանը, ասում էր նա, լուցկու տուփի վրայ էլ կարող է խաղալ : Մեծ արուեստից աշխարհի բոլոր մեծ բեմերը փոքրանում՝ են եւ միայն դերասաններն են բեմից հասակ առնում ու մեծանում :

Նա չէր մերժում ոչ ոքի հրաւէրը, խաղում էր բանուորական վայրերում, սիրողների հետ : Ամռանը համարեա ամէն տարի շրջում էր Ղարաբաղի ու Հայաստանի գիւղերում եւ իր արուեստը հասցնում ամենահեռաւոր վայրերը։ Նա շատ էր սիրում Գորիսը, Շուշին : Աբելեանի ժողովրդասիրութիւնը, հայ ազգին ծառայելու մեծ եռանդը նրան առանձնացնում էին, դարձնում իսկական ժողովրդական արուեստագէտ : Երբ յայտնի էր դառնում, որ ներկայացմանը մասնակից է լինելու Յովհ․ Աբելեանը, տոմսերն իսկոյն վաճառւում էին, եւ ժողովուրդը նրան դիմաւորում էր իբրեւ իր ծոցից ծնուած մի մեծ դերասանի, որն ամէն ինչով արժանի էր ժողովրդականի բարձր կոչմանը :

Մեծ դերասաններն իսկոյն չեն ծնւում, չեն ընկնում երկնքից, նրանք ժողովրդի ճաշակի մեծ ամփոփումներն են, որ մշակւում են դարերի ընթացքում եւ արժանի կերպարանք ստանալով՝ ծնունդ առնում :

Աբելեանը ծնուեց ազգային կերպարանքով եւ, որպէս այդպիսին, դարձաւ այն մեծութիւնը, որին կարճ լեզուով ասում են արուեստի գլուխ գործոց կամ՝ հանճար :

Այդպէ՞ս սիրել հայրենի օճախը, այդպէս տարուել հայրենի քարաժայռերով, կարկաչուն գետերով, սառնորակ աղբիւրներով, գովաշունչ զեփիւռներով ու ծաղկունքով, աւերակների դարաւոր կոյտերով, նա, միայն նա կարող էր ... Բնութեան, ծաղիկների այդ մեծ սիրահարը տարուայ բոլոր եղանակներին փնտրում եւ գտնում էր ամենագեղեցիկ մանուշակը, մեխակը, վարդը, հովտաշուշանը եւ զարդարում կուրծքը բնութեան պարգեւներով :

... Յայտնի է, որ Յովհ․ Աբելեանը տարիների ընթացքում մեծ համբաւ էր ձեռք բերել : 1934 թուականին Պաքուի հայկական թատրոնի գլխաւոր բեմադիր Թաթեւ Սարեանը, կամենալով «Նամուսը» բեմական մնայուն ներկայացում դարձնել, որոշեց կտորներ արտադրելով վէպից, աւելի ընդգծել ազգային սովորութիւններն ու բարքերը : Բեմադրի նպատակներից մէկն էլ այն էր՝ տեսնել Աբելեանին իր հսկայ արուեստի ամբողջ գեղեցկութեան մէջ : Աբելեանը շատ հաւանեց բեմադրի մտայղացումները : Վերջին գործողութեան մէջ նա հասաւ կատարելութեան : Վերջին պատկերում, երբ Ռուստամը սպաննում է Սուսանին, վերջինս նետւում է իրեն բակ եւ ընկնելով մաղուող թարմ ձիւն վրայ՝ մահանում · երեւում է Սէյրանը, որ խելակորոյս յարձակւում է Ռուստամի վրայ եւ ապա ինքնասպան լինելով՝ ընկնում Սուսանի մօտ ... Լսւում է Աբելեան – Բարխուդարի հուժկու ձայնը ․

— Բալա՛ս ... Բալա՛ս ...

Ոչ մի ուրիշ խօսք, ոչ մի շշուկ ...

Նրա «բալասը» աստիճանաբար մօտենում է ... Ահա եւ նա ... մտնում է բեմ ... կանգնում հասակով մէկ նորից աղեկտուր, առիւծի պէս մռնչում ․

— Բալաս, բալաս ... — փետում է մազերը, ընկնում գետին ...

Բարխուդարին բարձրացնում են գետնից Սմբատն ու Հայրապետը, տանում են թարմ ձիւնով ծածկուած դիակների մօտ, Բարխուդարը քարացած մէկ Սուսանին է նայում, մէկ՝ Սէյրանին եւ նրանց գլուխներն իրար մօտ դնելով՝ լուռ հեկեկում ․

— Բալաս .. բալաս ..

Այս երկու խօսքերի մէջ նա դնում էր իր հայրական զգայուն սրտի ողբը, իր ողբերգութիւնը :

Աբելեանը ազգային ամենամեծ դերասանն էր, հայ բեմի Անթէյը, որին ոչ ոք չէր կարող կտրել այն հողից, որտեղ նա ծնուել, մեծացել ու հասակ էր առել :

Աբելեանի ժողովրդականութիւնը շատ մեծ էր։ Նրան սիրում ու նրանով հըրճւում, պարծենում էին ոչ միայն Հայերը, այլեւ Ադրբէջանցիները եւ Վրացիները։ Նրան ճանաչում էին ռուս բեմի վարպետներն ու արդի թատրոնի մշակները :

Էլիզբարով – Աբելեան, ահա դերասանի գլուխ – գործոցը, ահա նրա ազգային խաղացանկի մեծագոյն հարստութիւնը : Ես շատ անգամ եմ տեսել Աբելեանի Էլիզբարովը՝ թէ Պաքուի հայկական թատրոնի ներկայացումներում եւ թէ ուրիշ խմբերի հետ ունեցած ելոյթներում : Աբելեանն այնպէս էր մշակել այդ դերը, որ կարծես ոչ մի տեղ չէր թողել այն նոր գոյներով հարստացնելու համար : Ապրելով Էլիզբարովների զարաշրջանում, ամէն ինչ աչքերով տեսած ու սրտով ըզգացած լինելով, նա այնքան իրապաշտօրէն էր խաղում, որ չէիր կարող բռնել որեւէ սխալ կամ նոյնիսկ աննշան վրիպում : Նրա կեցուածքը, արծաթէ մազերը, քիչ թուխ դէմքը, ակնոցների վերեւից ձգած խորամանկ հայեացքները, սահուն քայլուածքը, հատ – հատ խօսելու եղանակը, հրամայական շեշտը, ոսկէ ժամացոյցը, որ նա յաճախ հանում էր գրպանից, նայում, ուսերը վեր ցցելով՝ յուզւում ... բոլո՛րը, բոլորը Էլիզբարովական էր, խիստ ուռճացած քաղքենի մի կերպար, որ դեռ երէկ «Դալլաքի թոռ էր, պանիր – հացով մեծացած մի լակոտ » :

Երբ Էլիզբարով – Աբելեան բեմ էր մտնում, կարծես իր հետ բերում էր Պաքուն՝ իննսունական թուականների մըշակոյթով, վարք ու բարքով, կենցաղով : Աբելեանը ոչ միայն ուսումնասիրել էր Էլիզբարովին, այլ պարզապէս ծնուած օրից ապրել ու տեսել էր նրան ամէն քայլափոխում, շնչել նրա շրջապատի օդը, տեսել Էլիզբարովների ձեռքով գրկանքների ու թշուառութեան գիրկը նետուած հազարաւոր կողոպտուածների ու ընչազուրկների : Աբելեանի Էլիզբարովը ակադեմական ուսումնասիրութեան եւ կամ լոկ դերասանական վառ երեւակայութեամբ ստեղծուած մի կերպար չէր : Դերասանը կեանքի մեծ ճանաչողութեան ճանապարհով պարզապէս նկարել էր նըրան ...

Յովհաննէս Աբելեանը մեծութիւն էր եւ Շէյքսփիրեան խաղացանկում :

Ես չէի տեսել մեծ դերասանի Լիր Արքան եւ անչափ ուրախացայ, որ առիթ կ'ունենամ գոնէ լսելու : Մօտեցաւ Արքայ Լիրի ռատիօ բեմադրութեան օրը՝ 1936 Մարտ 12ը :

Սրտատրոփ սպասում էի Աբելեանի ձայնին եւ ահա նորից կախարդւում է նրա գեղեցիկ ձայնը բարձրախօսների միջից :

Աբելեանը Լիրին չէր մանրացնում կենցաղի խճճուած հարցերում, մի կրքոտ բնաւորութիւն էր նա, մի մեծ իմաստնութիւն, մի կատարեալ արքայ, որ կըռահելով իր ծերութեան դաժան փաստը, կամենում էր մի նոր միտք փնտռել, մի մեծ մարդու ձեռքը դնել պետութեան ղեկը : Նրան աւելի յուզում էր երկրի բախտը, քան զաւակների չարանենգ զաւերն ու քար սրտերի եղկելի թոյնը․ նա սրտում էր՝ բնութեան արհաւիրքներին հակադրելով իր հոգու մեծ ողբերգութիւնը ... ինչ չըշտութեամբ, ատլանտեան ուժի ինչ մեծ փոթորիկ բարձրացրեց նա բնութեան արհաւիրքի տեսարանում, երբ սկսեց արտասանել Լիրի հանրայայտ մենախօսութիւնը ․

— Փչէ՛ք, խենթ հողմեր, փչէք, մինչեւ ձեր այտերը պայթին ...

Այդպէս գունեղ, այդպէս մեծ շնչով, այդպէս իմաստալից կարող էր լինել միայն Աբելեանը :

Խփեց դերասանի եօթանասունեւմէկ տարին, եւ երբ Պաքւում նա վերջին անգամ ներկայացրեց իր Լիրը ձայնասփիւռով՝ ամբողջ աշխարհի համար, կարծես գոհ մնաց իր գործերից, գոհ, որ ձայնն իր յաւերժ կը մնայ իբրեւ մի բողոք չարութեան դէմ, յանուն ճշմարտութեան, եւ որ գալիք սերունդները, որ չեն տեսել իրեն եւ չեն զգացել երբեք սրտոն ու հուրն իր ձայնի, անշուշտ, մի օր կը գտնեն միջոցների միջոցն անպատ ու նորից սիրով կը լսեն իրեն, ինչպէս այն օրը, երբ նա արքայ էր օդում եւ կատարեալ մի մարդ՝ մայր հողին ամուր կանգնած :

ԱՐԱՐԱՏ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ԲԻՒԶԱՆԴԱԿԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾԻՆ ՄԷՋ

Բ․

Թագաւորին պատերազմներուն կը մասնակցէին աւատապետները իրենց սարուկներով : Մեծ ճորտերուն եւ գիւղացի դասակարգին միջեւ կը գտնուէր ազատներու դասակարգը : Առեւտրականներու եւ արհեստաւորներու անձնական ազատութիւնը ապահովուած էր, իսկ շինականները կապուած էին հողին, ենթարկուած՝ տարապարհակ աշխատանքի, կը մնային գերի : (Քրիսթենսէն, Լ'Ամփիր տէ Սասանիտ, 1907, էջ 46) :

Արշակունիները հայ աւատապետական իրաւունքի մէջ ջանացին ներմուծել պարթեւական աւատապետական իրաւունքը, քրիստոնէութեան առեն բիւզանդական աւատապետական իրաւունքը սկսաւ մըտնել : Սասանեաններ իրենց բաժնին մէջ, Բիւզանդիոն միւս կողմը սահմանափակեցին նախարարական իրաւունքները : Երկու Հայաստաններու նախարարական դըրութեանց միջեւ գոյացաւ խրամատ մը : Տիգրանի աշխատանքը մօտական կրօնով Հայերը հեռացնել էր Բիւզանդիոնէն, տըկարացնել եկեղեցական աւատապետութիւնը, որ սկսած էր տիրապետող ըլլալ, Բիւզանդիոն պիտի աշխատէր Հայ Եկեղեցին մերձեցնել բիւզանդականին :

Հայերն ալ պիտի պայքարին երկու ճակատի վրայ եկեղեցիին եւ եկեղեցականութեան անկախութիւնը պահելու :

Վանքեր ու եկեղեցիներ կտակներու շնորհիւ ընդարձակ հողեր ունէին : Թըշուառութեան, սովի, պատերազմի, համաճարակի պատճառով կը վաճառուէին հողեր, եկեղեցի եւ հողատէր կը դառնային մեծ հողատէրեր, փոքրիկ սեփականութիւնը կը կորսնցնէր արժէքը :

Եւրոպայի մէջ, Չինաստանի մէջ, Ռուսիոյ մէջ կայ աւատապետութիւն՝ անկախ աշխարհագրական պայմաններէ : «Խառնուած շրջաններու մէջ փոքրիկ հողատէրեր, տկարներ յօժարակամ կը մտնեն զօրաւոր դրացիի մը պաշտպանութեան տակ, կը դառնան հպատակ պաշտպանութեան փոխարէն եւ նոյնիսկ կ'ընդունին պաշտպանին իրաւունքը իրենց հողերուն վրայ» : (Շարլ Տիլ, Պիզանս, 1920, էջ 165) :

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

ԿԷՍ – ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ «ԿԱՆԱՉ ԲԱՆԱԿԸ»

Առաջին Ազգ․ Մեծ Ժողովին ուշադրութիւն կը գրաւէին մասնաւորաբար չորս Համայնավար կուսակցութիւններ : Այս չորս կուսակցութիւններէն մէկը կէս – գաղտնի կազմակերպութիւն մըն էր, երկուքը հրապարակային եւ պաշտօնական կազմակերպութիւն, իսկ վերջին չորրորդը ուղղակի պաշտօնական Համայնավար կուսակցութիւնը : Տրուած այս պայմաններուն տակ, գոյութիւն ունեցող կազմակերպութիւնները կարելի է դասաւորել հետեւեալ կերպով ․

1․— Կանաչ Բանակի Շարժումը, կէս – գաղտնի :

2․— Թուրք Համայնավար կուսակցութիւնը, գաղտնի :

3․— Ժողովրդային Ընկերվարական Կուսակցութիւնը, հրապարակային՝ Հալք Իշթիրաքիյուն :

4․— Թուրքիոյ Համայնավար Կուսակցութիւնը, հրապարակային եւ պաշտօնական :

ԿԱՆԱՉ ԲԱՆԱԿԻ ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Առաջին Ազգ․ Մեծ Ժողովի 1920 տարուան աշխատանքներուն ընթացքին, Կանաչ Բանակը ուշադրութիւնը կը գրաւէ թէ իբրեւ փորձ մը եւ թէ իբրեւ առասպել մը ըլլալով : Կանաչ Բանակրացութիւնը փորձ մը ըլլալով ճանչցուած է առաւելաբար անոր համար, որ պատճառ հանդիսացած է Կանաչ Բանակ անունով շարժումի մը սաղմնաւորման :

« ... Կանաչ Բանակի Ընդհանուր Կեդրոնին մէջ տեղ կը գրաւէին Ազգային Մեծ Ժողովի ամենակարկառուն դէմքերէն շատեր, նոյնիսկ Մուսթաֆա Քեմալի բազմաթիւ մտերիմները : Օրինակ, այդ շրջանին Մուսթաֆա Քեմալի անբաժան ընկերակիցներէն եւ առաջին դահլիճին Առողջապահական Նախարարը Տօքթ․ Ադնան Ադըվար, որ աւելի ետքը յաջորդաբար եղաւ նաեւ Ներքին Նախարար եւ Ազգ․ Մեծ Ժողովի նախագահ : Նոյնպէս, մաս կը կազմէին նաեւ Հաքքը Պէհիճ, որ Ելմտական Նախարար եղած է առաջին դահլիճին մէջ, Ճէլալ Պայար, Եունուս Նադի, Հիւսրէվ Սամի եւ այլ բազմաթիւ ծանօթ եւ ազդեցիկ անձնաւորութիւններ» :

Կանաչ Բանակը, միւս կողմէ սկսած էր գաղտնաբար թռուցիկներ ալ հրատարակել ու բաժնել ժողովուրդին մէջ։ Ստորեւ կը ներկայացնենք կարգ մը ուշագրաւ պարբերութիւնները այդ թռուցիկներուն․ —

« ... Հին աշխարհը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ պարզապէս քանի մը հարուստներու ի գործ դրած կեղեքումի արարքը, միլիոնաւոր մարդիկ գերիի պէս աշխատցնելով եւ զանոնք միշտ աղքատութեան, անօթութեան եւ թշուառութեան ծովին մէջ պահելով, ի խնդիր իրենց բարօրութեան ու անձնական հանգիստին :

« ... Աստուած հաւասար ստեղծած է իր բոլոր արարածներն ալ : Վեր առէք ձեր գլուխները, տեսնելու համար ձեզ դժբախտացնող ու ողբութեան գիրկին մէջ պահող այս մարդիկը եւ ըմբոստացէք ; ձերբազատուելու համար անոնց այդ չարիքէն ու կեղեքումներէն :Բարձրացուցէք ձեր ձայնը եւ մի վախնաք անոնցմէ» :

« ... Գիտէ՞ք, թէ ովքեր են ձեզ շըրջապատող պէյերն ու փաշաները : Անոնք ալ ձեզի պէս հասարակ մահկանացուներ են » :

1921 Յունուար 10ին, Կանաչ Բանակի խնդիրը ուշադրութեանը յանձնուեցաւ Սպայակոյտի Նախագահութեան եւ ի վերջոյ յղուեցաւ Անկախութեան Ատեանի նախագահութեան : Կանաչ Բանակն ալ արդէն նմանապէս մասնաւոր արտօնագիր մը ստացած չըլլալով, որոշուեցաւ փակել կազմակերպութիւնը, բայց որովհետեւ այնքան տարածուած էր ու ճիւղաւորուած, որ կարելի չեղաւ որոշումը կիրարկել նոյնութեամբ, այլ միայն բաւականացան դատապարտելով ընդհանուր քարտուղար եւ Թոքատի երեսփոխան Նազըմ Պէյն ու իր քանի մը ընկերները :

Գրաւուեցան Կանաչ Բանակի կանոնագրութիւնները, ուր ի մէջ այլոց գրուած էին հետեւեալ յօդուածներն ու տրամադրութիւնները ․—

« Կանաչ Բանակ կազմակերպութիւնը հիմնուած է Եւրոպացիներու նուաճողական գործունէութիւնները ձախողեցնելու եւ անոնց գաղութարար ուժերը Ասիայէն վտարելու համար պայքարելու նպատակաւ :

« ... Կանաչ Բանակը չի վարանիր պայքարելու նաեւ այն գաղութարարական հոսանքներուն դէմ, որոնք գոյութիւն ունին բովանդակ Թուրքիոյ մէջ, ինչպէս նաեւ դրամատէրներուն անարդար ու անիրաւ շահերուն :

(32 Շար․)

Աւատատէրը տէրն էր ճորտին եւ բատրուկներուն : «Արեւմուտքի մէջ ոչ մէկ դաշինք կար կամ պայմանադրութիւն հողատիրոջ եւ ճորտին միջեւ , հողատիրոջ տացուածքն էր ճորտը » կը գրէ Փիւսթէլ տը Գուլանժ : Նոյն իրողութիւնը Ռուսիոյ մէջ . «Տէրը բացարձակ իրաւունք ունէր ճորտին վրայ , կեդրոնական իշխանութիւնը չէր կրնար միջամտել անոր գործին : Տէրը կրնար փոխադրել այլուր բաժնելով ընտանիքէն » :

Ընկերային շարժումներու մէջ կարեւոր տեղ մը կը բռնէ գիւղացի դասակարգի ինքնագիտակցութեան հասնիլը : «Ռուսիոյ մէջ արեւմտեան գաղափարներով սնած մտաւորականներու շնորհիւ ռուս գիւղացին ըմբռնեց իր վիճակը եւ շարժիլ սկսաւ » : (Միլիուքով) :

Անապահովութեան շրջանին փոքր հողատէրը , ակարը , աղքատը կը մտնէր ազդեցիկ , ուժեղ դրացիի մը պաշտպանութեան տակ , կը դառնար անոր պաշտպանեալը եւ յաճախ կը ճանչնար պաշտպանը իր հողին սեփականատէրը : Մեծ հողատէրերը կ'օգտուէին առիթէն , կը մեծցնէին իրենց կալուածները փոխ առլով , կողոպտելով , աժան վճարումով , այսպէս կը կազմուէր մեծ հողատիրութիւն : Տկարները կը լքէին իրենց հողերը , կը փախէին աւելի քաղաքները :

Աւատապետները տնտեսապէս երկրին կը տիրանային , իրենցմէ կ'ընտրուէին պաշտօնեաները , պաշտօնով եւ զէնքով կը տիրէին երկրին , սեփական զինուոր կ'ունենային , իրարու հետ կը խնամիանային եւ դասակարգային շահերով կը կապուէին : Արեւելքի մէջ աւատապետական նուիրապետութիւն չկայ , ինչպէս Արեւմուտքի աւատապետութեան մէջ , թէեւ ձեւը նոյն էր : (Ռամպօ , Լ'Անփիր կրեք օ տիզիէմ սիէքլը , 1870 , էջ 259) :

Եգիպտոսի աւատապետները կեդրոնէն անկախ պետութիւն մը կը կազմէին նահանգներու մէջ : Բիւզանդական տիրապետութեան շրջանին (538-619) պաշտօնները ձեռք անցուցած էին եւ իրար կը բռնէին : Կը մերժէին կեդրոնէն եկած հրահանգները , կառավարիչները անկարող էին մաքառելու անոնց կամայականութեան դէմ , տուրքերու ծանրացումին դէմ : Պետութեան եկամուտքը կը վնասուէր , ժողովուրդը կը տուժէր , կը տառապէր , կը գաղթէր : (Հանոթօ , Իսթուար տը լա Նասիոն էժիպսիէն , հատոր Գ · էջեր 456 , 505 , 520 , 522) :

Կայսրութեան մէջ կային Ազատ երկրագործներ , որոնք երկրագործական համայնքներ էին : Կային նաեւ Շինականներ , որոնք հողատիրոջ հաշիւին կ'աշխատէին : Կային սլաւ , լատին , արեւելեան կողմի գերիներ , կամաւոր գերիներ : Երբ փոքր հողատէր մը , վարձակալ մը չէին կրնար վճարել պարտք ու վարձք կը ստիպուէին հողին վրայ մնալ եւ դառնալ ստրուկ :

Յուստինիանոս պայքարեցաւ մեծ հողատիրութեան եւ աւատապետութեան ոգիին դէմ : Ազատ դասակարգը հետզհետէ անհետացաւ : Բիւզանդական Հայաստանը պիտի կրէ պետութեան եւ աւատապետութեան ճնշող ազդեցութիւնը :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար ·)

Ս. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

Կիրակի , Դեկտեմբեր 19ին երեկոյեան ժամը չորսէն մինչեւ ուշ գիշեր ծնողքներու , բարեկամներու եւ նախկին աշակերտներու հոծ բազմութիւն մը , բոլորուած ուրախ սեղաններու շուրջ , Մուրատեան վարժարանի Մ · Պէշիկթաշլեան-Գ · Մ · Ալէմշահ սրահին մէջ տօնեց այլեւս վարժարանին համար աւանդական դարձած Տօնածառը :

Հանդիսութիւնը բացաւ վարժարանի տեսուչ Հ · Նիկողոս Վրդ · Բէհեսնեան , որ շնորհակալութեան եւ բարեմաղթութեան խօսքերէ ետք անդրադարձաւ նաեւ , հարեւանցի ակնարկով մը , վարժարանին ներկայ կացութեան եւ ապագայ ծրագիրներուն : Իմացանք որ , տեղի չգոյութեան պատճառով , կարգ մը դիմումներ ստիպուած կը մերժուին : Այս իսկ մտահոգութեամբ , առաւելագոյն չափով հայ տղոց լաւագոյն պայմաններու մէջ դաստիարակութիւն մը տալու նպատակով մօտ ատենէն Մխիթարեան միաբանութիւնը պիտի ձեռնարկէ ընդարձակ սերտարաններու եւ լապորաթուարի մը կառուցման : Առենին , այս էական ձեռնարկին տեղեակ պիտի պահուի նաեւ Ֆրանսահայութիւնը : Հսկայական գումարներ նախատեսուած են , որոնց մեծ մասը պատրաստ է հոգալու ինքը , Մխիթարեան միաբանութիւնը :

Հանդէսին գեղարուեստական բաժինը , բաղկացած հայկական պարերէ , արտասանութիւններէ , փոքրիկներու բերնով եւ հայեցի մաքուր առոգանութեամբ հայերէն արտասանութիւններէ , եւ այս բոլորը կենդանացած , աշխուժացած աշակերտական նուագախումբէն , աւելի քան հաճելի դարձուցին սրահին մէջ խմբուած բազմութեան հանդէս - խնջոյքը : Իրապէս որ վարժարանին տօնածառը դարձած է այլեւս աշակերտական տօն մը ըլլալէ եւ դարձած հասարակութեան շուրջ բոլորուած բոլոր ծնողքներուն ու բարեկամներուն հաւաքական , շէնշող , զուարթ Հայկական Կաղանդը : Տօնածառին շուրջ խմբուած գեղեցիկ համազգեստներով մըր-տուներես հայ մանուկներուն , վարժարանին աշակերտներուն չափ ու աւելի մենք իրենց շուրջ , իրենց համար տիրող այդ զուարթ , հայկական մթնոլորտն էր որ սիրեցինք : Դժբախտաբար կ'ապրինք զրկուած բազմաթիւ նոյնիսկ դիւրին փափաքներէ · Ֆրանսայի հեռուոր անկիւնը բնակող հայ ծնողքը ինչպէս մինչեւ Սեւր գայ՝ իր զաւակին նուէրը հայ Կաղանդ Պապուկէն , առնելու համար :

Ահա թէ ինչու սրտանց յաջողութիւն կը մաղթենք վարժարանին տեսչութեան ու ծնողքներուն , թող աւելի մեծնայ , բազմապատկուի այս ընտանիքը , թող անհրաժեշտ կառուցուի , մէկդի նիւթական մտահոգութիւնները , կարեւորը այն է որ արժանի են մեր զաւակները , չըրկուին՝ մանաւանդ անոնք որ կը փափաքին Հայ Կաղանդ Պապուկին գալ :

ՇՐՋ · ԹՂԹԱԿԻՑ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Երկար տարիներէ ի վեր զգալի էր Գօմոնի հայաշատ արուարձանին մէջ մանկապարտէզ - նախակրթարանի մը անհրաժեշտութիւնը : Ահա վեց տարի առաջ Անարատ Յղութեան Միաբանութենէն խումբ մը անձնուէր քոյրեր հիմը դնելով տեղւոյն մանկապարտէզի մը լրացուցին այդ պակասը : Համեստ պայմաններու մէջ սկսուած այս ձեռնարկը յաջողութեամբ պսակուեցաւ եւ այսօր նախակրթարանի բաժինով միասին , բազմաթիւ հայ մանուկներ , Ֆրանսերէնին առընթեր , կը սորվին իրենց մայրենի լեզուն եւ կը ստանան ազգային առողջ դաստիարակութիւն : Դպրոցական հանդէսներուն տասը տարեկանէն վար փոքրիկներու բերնէն լսուած երգերն ու արտասանութիւնները կամ անոնց կատարած հայկական պարերը , ներկաներու հոգին կը լեցնեն անխառն երջանկութեամբ :

Անցեալ Հոկտեմբեր 20ին «Գ · Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան» կողմէ երկու անձնաւորութիւններ այցելած են դպրոց , տեսած են շէնքերու կանոնաւոր դասաւորումը , մաքրութիւնը , կարգն ու կանոնը , լսած են փոքրիկներու խօսած անթերի հայերէնը , անոնց երգերն ու արտասանութիւնները եւ յայտնելով իրենց անվերապահ գոհունակութիւնը , խոստացած են նաեւ ապահովել Գ · Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան օժանդակութիւնը , որպէսզի քոյրերու կողմէ ստեղծուած այս հիանալի ձեռնարկը աւելի եւս բարգաւաճի :

Արդարեւ այս ազգօգուտ գործը ոչ միայն արժանի է մեր ամէնուն գուրգուրանքին , այլ մանաւանդ հոգածութեանն ու քաջալերանքին :

Մ · Յ · ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՐԵՐԸ

Երկրին քարային հարստութիւններուն մէջ առանձնապէս աչքի կը զարնեն տու-ֆերը , մարմարները , կրանիտները , եր-կաթաքարերը եւայլն : Հայաստանի տու-ֆերը ունին բազմաթիւ յատկանիշեր՝ բազմազանութիւն , այլազան երանգներ եւ տոկունութիւն :

Յարդ գտնուած են տուֆերու հարիւր հանքեր՝ 2,5 միլիառ խորանարդ մեթր պաշարով · այլ խօսքով՝ Խորհ · Միու-թեան պաշարներուն 88 տոկոսը կը գըտ-նուի մեր երկրին մէջ :

Շնորհիւ աշխատանքի մեքենայացման , 1963ին արդիւնահանուած է 884 հազար խորանարդ մեթր տուֆ : Քանի մը տա-րիէն կրնայ հասնիլ տարին չորս միլիոն խորանարդ մեթրի :

Կրանիտը շատ տարածուած քար մըն է : Դիւրութեամբ կը փշրուի եւ լաւ կը տաշ-ուի : Կրանիտը կ'օգտագործուի նաեւ իր-րեւ մամուլ , իսկ անոր մնացածներէն կը պատրաստուին խճաքարեր եւ այլ նիւ-թեր :

Միեւնոյն ատեն տոկուն է եւ ունի զա-նազան գոյներ : Հայաստանի մէջ կան մոխրագոյն , կապոյտ-մոխրագոյն , մուգ-գորշագոյն , գորշ - վարդագոյն կրա-նիտներ :

Ներկայիս կան կրանիտի 40 հանքեր , որոնց ընդհանուր պաշարները կը հասնին տասնեակ միլիառ խորանարդ մեթրի :

Այս քարին արդիւնահանումը 1963ին ե-ղած է 191.000 խորն · մեթր : Յառաջիկայ հնգամեակին (1966 – 70) պիտի բարձ-րանայ 301,600 խորն · մեթրի :

Երկաթաքարերը եւ անդեզիտները , ո-րոնք ունին հրաբխային ծագում , պնդա-կազմ , նոյնակերպ եւ ծանր քարատեսակ-ներ են՝ սեւ կամ մուգ-գորշագոյն :

Պաշարները կը հասնին տասնեակ մի-լիառ խորանարդ մեթրի :

Մարմարը աչքի կը զարնէ գուրգական յատկութիւններով : Պաշարները երեք հա-րիւր միլիոն խորանարդ մեթրէն աւելի են , ուրիշ խօսքով , Հայաստան , ամբողջ Խորհ · Միութեան ունեցածէն աւելի մարմար ունի իր ընդերքին մէջ :

Հայաստան հարուստ է նաեւ կրաքա-րերով , հրակայուն կաւով , կիպսով եւն : Կան պեմզայի քառասուն հանքեր՝ աւելի քան 1,5 միլիառ խորանարդ մեթր պա-շարներով :

Նախապէս Խորհ · Միութիւնը Իտալիա-յէն կը ներմուծէր պեմզան : Ներկայիս կ'առնէ Հայաստանի արտադրածը :

Վ · Յ ·

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Այդ ձեր աստուածացուցած պարոն Մօրէն ե՞րբ տեսնելու պատիւը պիտի ունենանք , հարցուց տիկին Շաղան պահ մը մտածելէ յետոյ :

— Եթէ փափաքիք , վաղը կրնանք զայն ձեզի ներկայացնել :

— Տեսնենք մեր հետը գալ պիտի հաճի՞ :

— Մենք ատոր վստահ ենք , ըսին երկու բարեկամները միաբերան :

ՍԵՒ ԱՐՇԻՒՆԵՐԸ

Անակնկալ միջադէպ մը դէպքերու դահավիժումին պատճառ դարձաւ :

Այս խօսակցութեան յաջորդ օրը , առաւօտեան թղթաբերով , Տիկին Շաղան հետեւեալ նամակը ստացաւ ·

« Տիկին ,

« Զօրավար Սէնթ Ֆուա ցեղապետ Հաճի Մօհամէտէ Նաֆուզ Սուլթան Սէլիմ առաջինի գանձերուն գաղտնիքը իմացաւ · բայց գիտցած եղէք որ այդ գաղտնիքը ցեղապետէն ուրիշներ ալ գիտեն , Ձեր եղբօրմէն առաջ այդ գանձերուն իրաւունքը մեր ընկերակցութեան կը պատկանի : Հակառակ ատոր , մենք պատրաստ ենք ձեզի հետ սակարկութեան մտնելով համաձայնելու ... : Այս իրիկուն ձեր քրոջը հետ Գերմանական դեսպանատան մէջ սարքուելիք դիմակաւոր պարահանդէսին եկէք ... : Ներփակ պիտի գտնէք հրաւիրատոմս մը :

Ձեր սղաւոր ըլլալը պատճառ բռնելով չգալիք չըլլաք , եթէ կապոյտ պարագլեատ մը հագնիք եւ երեսնիդ ալ կապոյտ դիմակ մը դնէք , ոչ ոք կրնայ ճանչնալ ձեզի : Եւ որպէսզի մեր պատգամաւորը կարենայ ձեզի դիւրաւ ճանչնալ , ձախ ուսերնուդ ճերմակ ժապաւէնով մէյ մէկ խաչաձեւ հանգոյց փակցուցէք : Ամէն բան իմացած ենք , գիտցած ըլլաք եւ գիտենք թէ ձեր բարեկամներն ու ձեր քրոջ ամուսինը նոր արշաւանք մը կը կազմակերպեն : Եթէ մեր պայմանները ընդունիք , արշաւանքնիդ կը դիւրանայ եւ դէմերնիդ հակառակորդ չէք ունենար , իսկ եթէ չընդունիք , մահերնիդ աչքերնիդ առէք : Այս իրիկուան բանակցութիւնէն կախում պիտի ունենայ ամէն բան : կամ պատերազմ եւ կամ հաշտութիւն : Նկատելով որ դուք եւ ձեր քոյրը հանգուցեալ զօրավար Սէնթ Ֆուայի ժառանգորդներն էք , այս մասին կարգադրութեան մը յանգելու համար նախ եւ առաջ անգամ մը ձեզի դիմելը պարտականութիւն համարեցանք : Այս դիմումը առաջին եւ վերջինն է սակայն » :

«ՍԵՒ ԱՐՇԻՒՆԵՐԸ»

Քանի մը վայրկեան ետք , Տիկին Շաղան , հեռաձայնով , քոյրը , Մօրիսը եւ Լեւոն Զարտաքը տուն կանչեց եւ նամակը անոնց ցոյց տուաւ :

— Դիրքերնիս ճշդուեցաւ , խօսք առաւ Լեւոն նամակը կարդալէ ետք :

— Պէտք չէ այդ ժամադրութեան երթաք , ըսաւ Մօրիս Քէնիին եւ կնոջը ուղղելով խօսքը :

— Արդէն միտքերնիս դրած էինք որ պիտի չերթայինք , պատասխանեցին երկու քոյրերը :

— Վայրկեան մը , վայրկեան մը սպասեցէք որ քիչ մը մտածեմ , գոչեց Լեւոն անոնց խօսքը կտրելով :

Եւ տիկին Շաղանի դառնալով աւելցուց ·

— Ընդհակառակն , սիրելի բարեկամուհիս , պէտք է որ քրոջդ հետ երթաս այդ պարահանդէսին :

— Ի՞նչ ըսիր , ինչո՞ւ երթայ , գոչեց Մօրիս զարմանահար :

— Հոգ մի ըներ , մենք ալ հոն պիտի ըլլանք , Փիէրն ալ հետերնիս , պատասխանեց արթուն երիտասարդը : Եւ մինչեւ իսկ այս տիկիններուն հոն հասնելէն առաջ մենք հոն պիտի գտնուինք ... : Ինչ որ է , ատոր պատճառը ետքը կ'ըսեմ քեզի ... :

Յետոյ , խօսքը երկու քոյրերուն ուղղելով ըսաւ ·

— Դուք ճիշդ կէս գիշերին կ'երթաք :

Ապա , դարձեալ բժիշկին դառնալով աւելցուց ·

— Սիրելի Մօրիս , իրար մի անցնիր , թող երթան որ հասկնանք որու առջեւ գտնուելնիս եւ հակառակորդնիս կամ թշնամինիս ճանչնանք ... : Մինչեւ այսօր մութին մէջ խարխափած մնացինք եւ չկրցանք ինքզինքնիս պաշտպանել : Տես , մեր թշնամին մեզ կը ճանչնայ եւ ուզածին պէս մեր ամէն մէկ քայլը կը լրտեսէ , բայց մենք մութին մէջ մնացած ենք , չենք գիտեր որուն դէմը գտնուելնիս ... : Ասիկա մեզի համար շատ վտանգաւոր կրնայ ըլլալ ... բարեկամ կը կարծես՝ թշնամի կ'ելլէ դիմացդ եւ ուզած խաղը կը խաղայ քեզի ... : Հիմա քանի որ առիթը ներկայացաւ , պէտք չէ այս պատեհութիւնը ձեռքէ փախցնենք ... : Վըտանգէ՞ կը վախնաս , պարահանդէսի մը մէջ կրնա՞յ վտանգ պատահիլ ... պարասրահին մէջ առնուազն երեք հարիւր հոգի պիտի ըլլայ ... լաւ չէ՞նք ... Փարիզի սիրտն ենք ... : Մենք ալ հոն , ի՞նչ կըրնան ընել ...

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար ·)

Նոր Տարուան Առթիւ
— ՅԱՌԱՋ —
ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԹԱՌԱՌԵՆ Տիկին Փալանճեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօր՝ Տիկին Անժէլ Սանտիկեանի (Մարսէյլ) :

ՆԻՄԷՆ Տիկին Շնէլէր մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօր՝ տիկին Խօրասխեանի :

Տիկին Պաղտասարեան, ամէն տարուան պէս, այս տարի ալ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօրը՝ Տիկին Քէչիշեանի, (Մոնֆերան) :

Տիկին Ժագլին Էյսէնսոն եւ Տիկին Ռոզ Անտրէ այս տարի ալ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց ծնողքին՝ Տէր եւ Տիկին Նորայեանի (Լիոն) :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Շավիլի Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ընկերները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերներ Մովսէս եւ Յարութիւն Տէմիրճեանի իրենց եղբօր եւ հօր Օննիկ Տէմիրճեանի մահուան առթիւ :

×

Կապ. Խաչի Շավիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհիներ Անահիտ Պարտաքճեանի եւ Վարդուհի Տէմիրճեանի իրենց հօր եւ կեսրայրին Օննիկ Տէմիրճեանի մահուան առթիւ :

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շավիլի ընկեր-ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Ժօզեան Պարտաքճեանի իր մեծ հօր Օննիկ Տէմիրճեանի մահուան առթիւ :

×

Շավիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարչութեան նախկին անդամներէն Օննիկ Տէմիրճեանի ցաւալի մահուան առթիւ եկեղեցւոյ վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ սգակիր ընտանեկան պարագաներուն :

Այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Սրբուհի Փանոսեանէ յիսուն ֆր., Տէր եւ Տիկին Ֆիլիպ Յովհաննէսեանէ 20 եւ Տէր եւ Տիկին Մելքոն Խալիճեանէ 10 ֆրանք :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Որբ. Օննիկ Տէմիրճեանի յիշատակին փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններ.— Յ. Անդրէասեան յիսուն ֆրանք, Օ. Թորանեան վաթսուն, Մ. Տողրամաճեան յիսուն, Վ. Բիւզանդեան քսան, Գ. Չէրվիչեան քսան, Կ. Սահակեան 20, Յ. Այանեան, Ն. Փափազեան, Ճ. Ճանիկեան, Ա. Ճանիկեան տասնական, (գումար 260 ֆրանք) :

Այս գումարը բաժնուած է Շավիլի Կապոյտ Խաչին 30 ֆրանք, Շավիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին 40, Շավիլի դպրոցին 30, «Յառաջ»ին 40, «Հայաստան»ին 40, «Հայ - Բոյժ»ին 30, Կապ. Խաչի կայանին 50 : (Վերջին երեք գումարները ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ ՆԱՐԴԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ
Թիւ 1

ԼՈՒՍԱՄԱՏԵԱՆ
(ՀԷՔԵԱԹ ԵՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ)
Ն. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Փառաւոր հատոր մը : Լոյս կը տեսնէ Յունուար 15էն առաջ : Անոնք որ արձանագրուեցան վճարելով 10 ֆրանք, կը ստանան առաջին առթիւ : Յունուար 15էն սկսեալ գինն է

15 փրանք

Գումարները ղրկել միայն Մանտաքառով :

ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐԵԳԼՈՒԽ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի մինչեւ տարեգլուխ փակել իրենց առկախ հաշիւները նորոգել իրենց բաժանորդագրութիւնը առանց սպասելու անհատական դիմումներու :

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9.30ին, ֆրանսական հեռատեսիլի Ա. կայանէն ժերար Սթէֆանէսքոյի էմիսիոնը : Նիւթ Հայկական ճարտարապետութեան պդղեւցութիւնը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Տարօն - Տուրուբերանի Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Վարդանանցը կը տօնուի Փետր. 20ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

×

Մարսէյլի մէջ «Մանուկներու Օր»ը, Կապոյտ Խաչի, քաղաքի եւ շրջաններու բոլոր մասնաճիւղերու մասնակցութեամբ, Պօմոնի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Յունուար 16ին ժամը 15ին :

×

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կապոյտ Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, Կիրակի Փետրուար 13ին :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ :

×

Մանուկներու Օրը կը տօնուի Տէսինի մէջ Յունուար 9ին Շաբաթ երեկոյեան, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

×

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 16ին Ազգային Տան սրահը :

×

Մուրատ - Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6ԻՆ

×

Հ. Բ. Ը. Մ. տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 20ին, Ժորժ Ե.ի սրահը :

×

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերական ներկայացումը՝
ՄԱՐՏ 20ԻՆ

×

ՎԻԷՆ.— Մանուկներուն օրը Յունուար 9ին, Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահին մէջ :

ՄԱՐՍԷՅԼ
ՊՈԼՍԱՀԱՅԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԾՆՈՒՆԴԻ ՏՕՆԱԾԱՌ

Մարսէյլի Պոլսեցիներու Հայր. Մշակութային Միութեան կողմէ, Ծնունդի տօնածառ մը կազմակերպուած է Յունուար 9ին (Հայկական Ծնունդի առթիւ), կէսօրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր, Պիպլիոթէք Փոփիւլէռի սրահը, Բիւ Ֆրանսիս Շիրա (նախկին փլաս տ'Օպսէրվանս) :

Կը խնդրուի հայրենակիցներէն այժմէն ապահովել մուտքը, դիմելով միութեան վարչական անդամներուն : Պօմոն 31 Պուլվ. Պօմոն, Պ. Հրաչ Մարտիրոսեանի, իսկ քաղաքը 15 Բիւ տը լա Կոանտ Արմէ գերձակ Աւլանի, հեռ. 62-60-03 :

« Լիոն եւ շրջակայի մէջ տուն շինելու համար մասնաւոր պատրաստուած հողեր եւ վիլլաներ, նմանապէս Լիոնէն 5էն 20 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ հողեր (industriels)

Մասնաւոր հաստատութիւն մը ուր կրնաք դիմել ամենայն վստահութեամբ.

Տնօրէն Ա. ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

BRON - Immobilier
109 bis, Ave. Franklin-Roosevelt
BRON (Rhône)
Tél. : 70-88-68 et 70-88-69

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապոյտ խաչի Շրջ. վարչութեան եւ մասնաճիւղերու կողմանէ իրենց կայանի տասնամեակի առիթով եւ անոր ի նպաստ :

Հրաւիրուած է Լոնտոնէն Հայ Երիտասարդաց Միութեան Թատերախումբը, ներկայացնելու Գ. Սնդուկեանցի

ՊԵՊՕ

Չորեքշաբթի՝ 29 Դեկտեմբեր ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ժամը 20.30ին
Թէաթր տիւ Ժիմնազ :

Հինգշաբթի՝ 30 Դեկտեմբեր ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ ժամը 20.30ին,
Թէաթր Մունիսիփալ :

— ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ —

1966-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հատընտիր նկարներով եւ նոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք :
Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան ,17 Բիւ Պլէօ :
եւ Հրանտ - Սամուէլի գրատունը կամ անձամբ «Յառաջ»ին :

Հատը 6 փրանք

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ		
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 13ԻՆ
ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԵԾ ԱՄՖԻԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

Համախորհրդային Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 1966ի օրացոյցը :
Գին 2.50 ֆրանք, դիմել մասնաճիւղերու վարչութեանց :

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ
ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. Տէր - Մելքոնեանի կողմէ

Գունաւոր կողք, մաքուր տպագրութիւն, պատկերազարդ :

Գին՝ 5 փրանք
Առաքման ծախքերով 6.50

Ստանալու համար դիմել Հ. Սամուէլեան գրատունը, եւ կամ՝
Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUX (Seine
C. C. P. PARIS 1968-59

Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յառաջի խմբագրութեան :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 29 DECEMBRE 1965

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10496
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
41e ANNÉE — Nº 10.496

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԿԻՊՐՈՍ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ԻՆԷՕՆԻԻ

Հայր կուսակցութեան նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ մամուլի ասուլիս մը տալով յայտարարեց.

— ՄԱԿի տուած այս անպատեհ որոշումը ծանր հարուած մը եղաւ ամբողջ Թուրք ազգին համար: Պահանջեցինք որ Ազգ. ժողովը յատուկ նիստ գումարէ, կարելի եղածին չափ շուտ, եւ Կիպրոսի խնդիրը վերաքննուի, մեր ազգային շահերուն համաձայն: Չենք արտօներ որ Կիպրոսի մեր քաջարի եղբայրները զոհուին, զանոնք տաժանքին պիտի չըթողունք: Քաղաքական մեծ սխալ մը գործուած է, թէ ՆԱԹՕի ճակատը եւ թէ Սովետական Պլոքը մեզմէ հեռու մնացած են: Հակառակ ասոր, վայրկեան մը իսկ մեր մտքէն պիտի չհանենք Կիպրոսի մեր հերոս ազգակիցները եւ պիտի չզոհենք զանոնք: Մենք Կիպրոսի խնդիրը շատ աւելի նպաստաւոր պայմաններու տակ փոխանցած էինք նոր կառավարութեան, ներքին եւ արտաքին դէպքերը մեր առջեւ փակեցին զինեալ միջամտութեան մը ճամբան: Այն ատեն որոշեցինք դիւանագիտական միջոցներով եւ քաղաքականութեամբ կարգադրել խնդիրը, եւ այս ուղղութեամբ զօրաւոր կռուաններ ստեղծեցինք, ի նպաստ մեզի: Բայց երբ մեր իշխանութիւնը փոխանցեցինք յաջորդին, մեր ապահոված քաղաքական կարելիութիւնները թերագնահատուեցան, հարկ եղած կարեւորութիւնը չընծայուեցաւ անոնց, առիթները կորսնցուցինք եւ խնդիրը յանգեցաւ այսօրուան վախճանին»:

Ինէօնիւ շարունակեց.— Երբ նոր կառավարութիւնը պատուիրակներ կը ղրկէր Ազգաժողովին, մեզմէ ալ նախկին արտաքին նախարարները պահանջեցին, մենք չղրկեցինք: Այն ատեն մեզ բամբասեցին, բսի-բսսներ, տարաձայնութիւններ հանեցին մեզի դէմ: Հիմա կը տեսնենք թէ ինչո՞ւ Հայր կուսակցութիւնը իր կողմէ ներկայացուցիչ չղրկեց ՄԱԿին, չուզեցինք քաղաքական նոր վէճերու դուռ բանալ: Ըսինք միայն թէ մեր տեսակէտն է դաշնակցային պետութիւն մը հիմնել Կիպրոսի մէջ, անկախ եւ գերիշխան պետութիւն մը, եւ այս վէճին պատասխանատու կը նկատենք Յունաստանը, խնդիրը նկատելով Թուրք եւ Հելլէն վէճ մը, եւ ոչ թէ տարբեր բան: Մեր յաջորդներուն հարցուցինք.— Այս է մեր տեսակէտը եւ պաշտպանած դատը, դուք ի՞նչ կ'ըսէք, դուք ո՞ր ճամբուն պիտի հետեւիք: Իրենց ըսինք թէ պէտք է մեզի պէս աշխատիք քաղաքական նրբանցքներու մէջ եւ քուէ հաւաքէք, այո, քուէ հաւաքէք, ձեր պարտականութիւնը այս է միայն:

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ

«Կիպրոսի վերաբերեալ Միացեալ Ազգերու որոշումը մեռեալ — ծնունդ որոշում մըն է» յայտարարեց արտաքին նախարար Ջաղլայանկիլ, օդանաւային կայանին մէջ, վերադառնալով Նիւ Եորքէն, ուր մասնակցած էր Կիպրոսի մասին ՄԱԿի վիճաբանութիւններուն:

«Միացեալ Ազգերու ընդհանուր ժողովը, բաւ, տուաւ որոշում մը, որ իր իրաւասութենէն վեր է: Բայց այդ որոշումը չի կրնար ազդել Թուրքիոյ իրաւունքներուն վրայ, որոնք Կիպրոսի դաշնագիրներէն կը բխին: Չի ջնջեր Կիպրոսի Թուրք համայնքը պաշտպանելու Թուրքիոյ իրաւունքը: Մեծ սխալ մը պիտի ըլլար յուզումով եւ մտահոգութեամբ տարուիլ:

«Եւ սակայն, երբ Միացեալ Ազգերու որոշումը չհաղորդուի առիթ տայ կղզիին մէջ նոր խռովութիւններու, Կիպրոսի խնդիրը մեր կամքէն անկախ պատճառներով պիտի բարդանայ»:

«ԿԻՊՐՈՍԸ ՉԵՆՔ ՏԱՐ, ՊԻՏԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆՔ»

Ալփասլան Թիւրքէշ եւս մամուլի ասուլիս մը տուաւ եւ յայտարարեց.

— Թուրքիա կը տառապի հին ղըւլէ մարդոց մտայնութենէն: Անոնք կը խորհին թէ երկրին մէջ քանի մը կամուրջ շինելով եւ քանի մը տեղ ջուր տանելով, կարելի կ'ըլլայ ազգային խնդիրները լուծել: ՄԱԿի տուած անպատեհ որոշումը միայն եւ միայն արդիւնքն է մեր պետական մարդոց եւ այլ պետական հաստատութիւններու անբաւարարութեան եւ անճարակութեան: Մենք չենք կորսնցուցած Կիպրոսը, եւ չենք հրաժարիր անկէ: Չենք կորսնցուցած նաեւ Երկոտասան Կղզիները: ՄԱԿի այս որոշումը կրնայ տեղի տալ նոր ջարդերու եւ ցեղասպանութիւններու: Մնաց որ այս որոշումը հակառակ է Միացեալ Ազգերու Ուխտին առաջին յօդուածին: Երբեք պիտի չըճանչնանք զայն: Վերջին խօսքը Թուրք ազգինն է, պիտի կռուինք, 32 միլիոն Թուրք ենք, ոչ մէկ արգելք ունինք մեր առջեւ: Ուշ չմնանք, իսկոյն գործի անցնինք:

«ԿԻՊՐՈՍԷՆ ՉԵՆՔ ՀՐԱԺԱՐԻՐ»

Ազգ. Պաշտպանութեան նախարար Ահմէտ Թոփալօղլու, որ Փարիզ գացած էր ՆԱԹՕի ժողովներուն մասնակցելու, վերադարձաւ Պոլիս եւ օդակայանին մէջ ըսաւ.

— ՄԱԿի որոշումը օրինական վճիռի մը հանգամանքը չունի, պարզապէս թելադրութիւն մըն է եւ պէտք չէ շատ կարեւորութիւն տալ: ՄԱԿը քանի քանի որոշումներ տուած է այսպէս, որոնք չեն գործադրուած սակայն: Թուրքիա երբեք չի հրաժարիր Կիպրոսի դատէն:

ՈՒԼԱՅ ԵՒՍ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԿՈՒԶԷ

Ծերակուտական Սրտքը Ուլայ պահանջեց որ բանակը ուժեղացուի, զայն պատերազմ հռչակելու համար Յունաստանի դէմ եւ այս նպատակով անմիջապէս սկսին ռազմափորձերը: Ուլայ պահանջեց որ Յունաստանի պայմանաժամ մը տրուի, որպէսզի վերցնէ Երկոտասան Կղզիներու իր խարիսխները, հակառակ պարագային Թուրքիա օդէն եւ ցամաքէն պէտք է ռմբակոծէ զանոնք: Ուլայ պահանջեց նաեւ.— Վճռաբար պէտք է մերժենք ՄԱԿի որոշումը, իսկոյն պէտք է խզենք մեր տնտեսական եւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները Յունաստանի հետ, եւ Թուրքիոյ մէջ ոչ մէկ հելլէնահպատակ պէտք է մնայ, պէտք է պոյքոթ հռչակենք հելլէն շոգենաւերու դէմ եւ Յունաց Պատրիարքարանը փակենք մեր երկրէն:

ԿԻՊՐՈՍԻ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԱԼ ՊԻՏԻ ԿՌՈՒԻՆ

Կիպրոսէն կը հաղորդեն թէ կղզիին Թուրք ռազմիկներն ալ պիտի շարունակեն իրենց պայքարը եւ պիտի չընդունին Յոյներու լուծը: Կիպրոսի Թուրք համայնքին պետ Տօքթ. Շէմսի Քեազըմ այս իմաստով դեկոյց մը հրատարակած է եւ ըսած.

— Ցվերջ պիտի կռուինք:

ՄԱԿԱՐԻՈՍ «ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ» ՅԱՅՏՆԵՑ

Կիպրոսէն կը հաղորդեն թէ Մակարիոս դեկոյց մը հրատարակելով իր շնորհակալութիւնը յայտնեց Ազգաժողովին, որ իր սկզբունքներուն համապատասխան որոշում մը տուաւ:

Թուրքիոյ դէմ քուէարկած 47 պետութիւններէն զատ, 51 պետութիւններ ալ ձեռնպահ մնացած են: Անոնց մէջ են նաեւ Գանատա, Չինաստան, Ֆրանսա, Անգլիա, Ռուսիա, Իրաք, Իսրայէլ, Իտալիա, Ճափոն, Յորդանան, Լեհաստան, Փորթուկալ, Սպանիա, Շուէտ, եւն.:

ՄԵՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԱՆՀԱՄ ԵՒ ԱՆԺՈՒՐ ՎԷՃԵՐԸ

Բ.— Ի՞ՆՉ Է ԱՅՍ ՆՈՐ ՎԷՃԻՆ ՄԻՏՔԸ

Հրատարակեցինք Էջմիածնի Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին «Հայտարարությունը», ըստ իր պատճէնին՝ ամենայն հաւատարմութեամբ եւ հարազատութեամբ:

Հրատարակեցինք նաեւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան Կանոնադրութեան երկու յօդուածները, զորս կը մատնանշէր Էջմիածնի Հոգեւոր Գերագոյն Խորհուրդը՝ առանց աւելցնելու իր «Հայտարարության» մէջ:

Հետաքրքրական է այս զանցառութիւնը: Պատճառը այն չէ միայն թէ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին եպիսկոպոսները, դեռ «ի Զուոյ», ծանօթ չեն դիւանական պահանջներու, որպէսզի ըսէինք թէ անոնք որ դատապարտեցին եւ խաչը հանեցին Յիսուսը, չմոռցան փշապսակին վերեւ գրել թէ խաչը հանուած է՝ որովհետեւ ինքզինք «Թագաւոր Հրէից» հռչակած է:

Էջմիածին կը դատապարտէ Կիլիկիան ու խաչը կը հանէ՝ ըսելով միայն.— Կարդացէք իր կանոնադրութեան 32րդ եւ 33րդ յօդուածները: Կը կարծէ՞ք թէ «ի գէն» ազդակը լսողը նախ կանգ կ'առնէ հասկնալու համար թէ ինչո՞ւ «ի գէն» կը կանչուի: Ծանօթ «Հայտարարութեան» ընթերցողը կը կարծէ՞ք թէ կը վազէ գրադարան, նախ կարդալու եւ ուսումնասիրելու համար 32րդ եւ 33րդ յօդուածները, երբ միայն պայքարի ելլելու համար «անօրինական արարքներու» դէմ, «սանձարձակութիւններու եւ պառակտումներու» դէմ, «եկեղեցաքանդ ու ազգավնաս ընթացքներու» հեղինակներուն դէմ:

Էջմիածին գիտէ անշուշտ թէ «չոր փառօղի» պէս մարդիկ կան Սփիւռքի մէջ: Էջմիածին գիտէ անշուշտ թէ մարտակոչի սպասող մարդիկ կան Սփիւռքի մէջ: Պէտք չէ քաջալերել այս մարդոց անգործութիւնը, պէտք է կեր տալ:

Եւ անոնց ուղղուած է այս «Հայտարարությունը»:

Կրնար չըլլալ նման «Հայտարարություն» մը, եւ գաղտնի թղթակցութիւններով իրար հասկնալ, գաղտնի բանակցութիւններով համաձայնութեան մը հասնիլ: Բայց մամո՞ւլը, մամո՞ւլը,— այն օրէն ի վեր՝ երբ մամուլը դարձաւ կրօնական ցուցահանդէս, պատարագներու եւ չաթալ-թաղներու ցուցադրութիւն, ոչ թէ քաղաքական ազգ՝ այլ «կրօնական համայնք» դարձած Հայութեան կրօնական վէճե՞րը պիտի խնայուէին այս դժբախտ ժողովուրդին:

Բայց ըսինք թէ «Հայտարարությունը» իր զանցառութեամբ կը մատնէ հին ցաւ մը:

Եկեղեցական բոլոր այս վէճերուն ետեւ կը տեսնենք «Ամենայն Հայոց» ցաւը: Այս տիտղոսը հայկական չէ, բայց ոգին հայկական է: Հայը երբեք «ամփիր» չկրցաւ ստեղծել, բայց իր հոգւոյն մէջ զգաց «հայկական էմփէրիալիզմ» մը, որ կը ցոլայ մեր կաթողիկոսներու «վեհափառ» տիտղոսին մէջ, թէեւ ոչ եկեղեցական, ոչ ալ կրօնական: Պատճառն այն է որ մեր ժողովուրդը պահուրտեցաւ իր եկեղեցիին ետեւը, իր ազգային քաղաքական ցանկութեանց հետապնդումը յանձնելով իր կրօնական մեծաւորին: Այսպէս մարմին առած յաւակնութիւնը, մասնաւորաբար Սիմէոն Ջուղայեցի կաթողիկոսէն սկսած մինչեւ Գէորգ Պրուսացի կաթողիկոսը՝ Ներսէս Աշտարակեցին առնելով իբրեւ եռանկեան գլուխ, ի վերջոյ ստացաւ նուիրագործում մը:

Զարմանալին այն է որ այդ նուիրագործումը աթոռին տուաւ տարօրինակ զօրութիւն մը, որ աթոռակալին կը փոխանցէ յաւակնութիւնը,— այնքան որ երբ Էջմիածնի աթոռին վրայ դնէք Խորէն կաթողիկոսը, պիտի լսէք նոյն պահանջկոտութիւնը Խորէն կաթողիկոսի բերնով: Աթոռին այդ զօրութիւնն է զարմանալ, որ Հայութիւնը քաղաքական կառավարութիւն ունենալէ ետքն անգամ, մեր «կրօնական համայնքը» տակաւին կը շարունակէ գերիշխանութեան բեւեռը դնել ոչ թէ Երեւանի, այլ Էջմիածնի վրայ:

Այս պարագան չի խրտչեցներ Հիւսիսը, ճերմակ կամ կարմիր,— Երեւանի գրաւման օրերուն՝ նոյն Հիւսիսին ցոյց տուած փութկոտութիւնը, Կիլիկեան աթոռը դնելու համար երկրորդական դիրքի վրայ, տոր ապացոյց: Ուստի զարմանալի չէ, եթէ այսօր եւս Մայր Աթոռին յաւակնութիւնը անուշ կը հնչէ Հիւսիսի ականջին:

Խնդիրն այն է որ հսկայ հռոմէական կայսրութիւնը կը հանդուրժէ աթոռ մը Հռոմ զետեղելու, աթոռ մըն ալ Բիւզանդիոն զետեղելու,— ո՞վ կը հետաքրքրուի նման անօրինութեան մը իմաստութեամբ,— մերինք չե՛ն կրնար հանդուրժել որ աթոռ մը Արեւելք գտնուի, աթոռ մըն ալ Արեւմուտք: Ընդհակառակն պայքար մը կայ ու կը շարունակուի տարիներէ ի վեր, եւ Գրիգոր Օտեան եւ ընկերները կ'ելլեն կը յայտարարեն թէ պէտք է պահել երկու աթոռները, վասնզի Կիլիկեան աթոռով կը պաշտպանուի Էջմիածնի աթոռը, եւ Էջմիածնի աթոռով՝ Կիլիկեան աթոռը:

Մտիկ ընող ո՞վ: Ահա թեմերու «բաժինքի» վէճով նոյն յետին նպատակն է որ կը հետապնդուի:

Այժմ պարզենք թեմերու «բաժինքի» վէճը:

$

ԽՄԲ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ թէեւ կռիւները կը շարունակուին, բայց Ամերիկացիք չեն վերսկսած իրենց ռմբակոծումները: Այս «դադարը» կը զուգադիպի փոխ-նախագահ Հըմֆրէի Ծայրագոյն Արեւելք ճամբորդութեան: Սայկոնի հարաւ-արեւմուտքը բուռն պայթում մը տեղի ունեցած է, 14 մեռեալ եւ 42 վիրաւոր, կառավարական կայանի մը մէջ:

ՏԱՏԵԱՆՑ որ խորհրդային «Նովոստի» մամուլի գործակալութեան Փարիզի թղթակիցն է, Դեկտեմբեր 28ի Մոնտի մէջ կը պատասխանէ Ռընէ Տէպերնայի յօդուածին («Լը Մոնտ» 27 Հոկտ. որ «Յառաջ» թարգմանաբար տուաւ Նոյեմբեր 5ին) պարզելով խորհրդային տեսակէտը Ամերիկայի եւ Խորհ. Միութեան տնտեսական կացութեան մասին:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Պերլինէն արեւելեան Պերլին անցած են 183 հազար հոգի իրենց ընտանիքները տեսնելու Ծննդեան տօներու առթիւ:

ՓԵՔԻՆԻ «Ժողովուրդի Ձայնը» կը գրէ թէ «ՄԱԿը տօնավաճառի բեմ մըն է Խորհ. Միութեան եւ Ամերիկայի քաղաքական բանակցութեանց համար»:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ արտաքին նախարարը՝ Արամ յայտարարեց թէ Պարսկաստան պիտի ճզմէ որեւէ յարձակում զոր Իրաք գործէ, բայց Պարսկաստան պատրաստ է խօսակցութիւններ ունենալու Պաղտատի կամ Թեհրանի մէջ, իրենց տարակարծութիւնները լուծելու համար:

ՀԱՐԱՏԻ ժողովին ձախողութենէն ետք, եգիպտացի զինուորները կը մնան Եմէն: Ժողովին նպատակն էր առժամեայ կառավարութիւն մը կազմել որ ժողովուրդին կարծիքն առնէ երկրին ապագայ վարչակարգին մասին:

ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐ ԵՐԳԱՀԱՆԸ

Մեծ է սփիւռքի հայ երաժիշտներուն դերը մեր ժողովուրդի տարագիր կեանքին մէջ ։

Արտասահմանի երաժիշտներէն վերջին յիսուն տարիներու ընթացքին առանձնապէս կարեւոր գործ կատարած են Կոմիտասի սաները։Անոնցմէ մէկն է ահա, արդէն պատկառելի տարիքին հասած, բայց տակաւին անխոնջ, երգահան եւ խմբավար Վարդան Սարգսեանը ։

Երաժշտական ակնառու ձիրքի տէր, չափազանց կիրթ ու զարգացած եւ անօրինակ համեստ անձնաւորութիւն մը՝ Վ. Սարգսեան յաւակնութիւն չէ ունեցած ինքզինք երգահան համարելու։ «Ընկերներս է, որ այդ տիտղոսը կցած են անունիս»,— կը գրէր աւելթով մը: Եւ սակայն անոր մեներգները եւ խմբերգները, որոնց շարքին՝ Թումանեանի «Անուշ»ի շարքէն ձայնագրուած քանի մը հատուածները, «Հօյնար» պարերգը, ժողովրդական բազմաթիւ ուրիշ երգերու եւ, մանաւանդ, հոգեւոր մեղեդիներու մշակումները, իրենց զուտ եւ ազգային մաքուր երանգով, միշտ ալ արժանացած են ունկնդիրներու ջերմ համակրանքին: Այսուհանդերձ, Կոմիտասի սանը առաւելաբար իր կոչումը նկատած է խմբավարութիւնը ։

Կոմիտաս իր նախորդներուն՝ Կարա-Մուրզայի եւ Մ. Եկմալեանի օրինակով, մեծ կարեւորութիւն կուտար խմբական երգեցողութեան : Յայտնի է թէ իր երգչախումբերով Կոմիտաս որքան կարեւոր գործ կատարեց իր ճնշուած ժողովուրդին ոգին պահպանելու համար : Սարգսեան, ինչպէս նաեւ Կոմիտասի սաներէն միւսը՝ Բարսեղ Կանաչեան իրենց վարպետէն անոր գործունէութեան այդ գիծը լաւագոյնս իւրացուցին : Նուազ չեն արժանիքները նաեւ Կոմիտասի երկերը լոյս աշխարհ հանելու գործին մէջ :

Երգահան – խմբավարը ծնած է Սկիւտարի, «արեւելեան երաժշտութեան նուագակէտ ու վարպետ, գեղաձայն Պլպուլի Հաճի Սարգսի» ընտանիքին մէջ: Նախակրթութիւնը ստացած է Նոր Թաղի «Ճեմարանը», ապա 1909ին փայլուն կերպով աւարտած է «Պէրպէրեան» վարժարանը : Այստեղ ստացած է երաժշտական առաջին կրթութիւնը, ինչպէս նաեւ հոս է, որ կատարած է խմբավարական առաջին գործը, աշակերտելով մայեսթրօ Չիչէրինելլային (երգ) եւ Ստեփան Բաբելեանին (դաշնակ):

Մէկ տարի ուսուցչական ասպարէզին հետեւելէ ետք կը ծանօթանայ Պոլիս տեղափոխուած Կոմիտասին հետ : Այդ ծանօթութիւնը կը փոխէ վերջնապէս անոր ասպարէզը : 1910 – 14ի կարճ, բայց աշխատանքով լեցուն տարիներուն Վ. Սարգսեան կը մասնակցի Կոմիտասի «Գուսան» երգչախումբին: Բ. Կանաչեանի, Մ. Թումանեանի, Սեմէրճեանի եւ Վ. Սրուանձտեանի հետ կը դառնայ Կոմիտասի աշակերտ :

Կոմիտասի նպատակն էր զարգացած եւ ազգային ոգիով թրծուած խմբավարներ պատրաստել արեւմտահայութեան մէջ երաժշտական գործը ղեկավարելու համար: Երաժշտութեան տեսութիւն, ժողովրդական եւ հոգեւոր երաժշտութիւն, ինչպէս նաեւ «Գուսան» երգչախումբին մէջ խմբավարութեան արուեստ իւրացնելուն տարիներ, Կոմիտասին հինգ սաները կը վարժուին ժողովրդական երգերու մշակումի գործին, կը յօրինեն երգեր հայ մանուկներուն համար եւ իրենց ուսուցիչին ղեկավարութեամբ կը դասաւանդեն Նիկողոսեան վարժարանին մանկապարտէզին մէջ, տիրապետելով նաեւ փոքրիկներուն երգ սորվեցնելու կոմիտասեան եղանակներուն :

1911ին, «Կոմիտասի շունչով տարուած», Սարգսեան Սկիւտարի մէջ կը հիմնէ «Րաֆֆի» երգչախումբը եւ վարպետին ներկայութեան կուտայ իր առաջին համերգը : Նոյն տարիներուն իբրեւ ուսուցիչ եւ խմբավար պաշտօնի կը կանչուի Պոլսոյ գրեթէ բոլոր միջնակարգ ազգային վարժարաններուն մէջ, իբրեւ բազմաձայն երգեցողութեան ղեկավար՝ նաեւ Ղալաթիոյ եւ Սկիւտարի եկեղեցիները, կը ղեկավարէ բազմաթիւ համերգներ աշխարհիկ եւ հոգեւոր յայտագիրներով :

1918ին, «պատերազմէն եւ հայաջինջ սարսափներէն հրաշքով ազատած», Նոր Թաղով կը վերակազմէ իր երգչախումբերը, 120 երգիչներով կը հիմնէ Սկիւտարի «Հայ երաժշտական միութիւնը» եւ յիշատակելի համերգներ կուտայ Պոլսոյ զանազան թաղերուն մէջ: Կը վերակազմէ նաեւ Բերայի երկսեռ խումբը, բաղկացած մասամբ Կոմիտասի «Գուսան» երգչախումբի անդամներէն: Իրեն կը միանան դասընկերները՝ Կոմիտասի միւս սաները, որոնք, իրենց կարգին, ուրիշ թաղերու մէջ երգչախումբեր կը կազմեն ու, միացեալ չորս հարիւր երգիչներով, զուտ կոմիտասեան երգացանկով համերգներ կուտան : Այդ համերգները կուգան «գէթ մասամբ լեցնելու սիրելի վարպետին թողած պարապը եւ վերապրեցնելու անոր ստեղծած խանդավառ օրերը»: Գոյացած մուտքը ամբողջութեամբ կը յատկացնէ Կոմիտասի բուժման նպատակին: Նոյն շրջանին Կոմիտասի սաները իբրեւ երգախաղ կը բեմադրեն «Անուշը»՝ օգտագործելով զանազան ժողովրդական եղանակներ եւ այդ նպատակին համար Վ. Սարգսեանի յօրինած քանի մը երգերը :

Հայ ժողովուրդին ողբերգական օրերէն առաջ Կոմիտաս մտադիր էր իր աշակերտները Փարիզ ուղարկել, որպէսզի կատարելագործեն իրենց արուեստը: 1920էն 1922 Սարգսեան Փարիզի մէջ կը հետեւի երաժշտագէտ Փրոֆ. Լընորմանի մասնաւոր դասընթացքներուն (ներդաշնակութիւն) եւ կը ստանձնէ Փարիզի Հայոց եկեղեցիի բազմաձայն երգչախումբին ղեկավարութիւնը: Տարի մը ետք կը հրաւիրուի Պելժիա, ուր կը հիմնէ «Արմենիա» երաժշտական միութիւնը եւ կը կազմակերպէ չորս փայլուն համերգներ (առաջին երկուքը Մ. Բարսեղեանի եւ Ա. Շահմուրատեանի մասնակցութեամբ):

1924 – 28ին կը սորվի Պրիւքսէլի երաժշտանոցին մէջ եւ կը լրացնէ իր տեսական – երաժշտական կրթութեան պաշարը: 1928ին «կոմիտասեան խնամատար յանձնաժողովին» հրաւէրով կը տեղափոխուի Փարիզ :

Կոմիտաս շատ քիչ հնարաւորութիւններ ունեցած էր իր գործերը հրատարակելու : Բազմաթիւ ստեղծագործութիւններ մնացած էին անտիպ, շատեր նոյնիսկ սեւագիր վիճակի մէջ: Կարգ մը երգեր ալ կորսուած էին : Կոմիտասեան յանձնաժողովը 1928 – 51ին Վ. Սարգսեանի խմբագրութեամբ հրատարակեց Կոմիտասի երգերու եօթը տետրակներ, որոնք կը պարունակեն 17 մեներգ եւ 36 խմբերգ գեղջկական երաժշտութենէն . ասկէ զատ՝ ժողովրդական վեց պարերու եւ հոգեւոր տաղերու մէկական տետրակներ եւ «Պատարագը»: Գեղջկական խմբերգներէն եօթը առնուած են 1906ի Փարիզի համերգին համար կատարուած վիմագրութենէն : 16 մեներգ եւ 26 խմբերգ լոյս կը տեսնէին առաջին անգամ, խմբերգներէն քանի մը հատը Վ. Սարգսեան վերականգնած է յիշողութեամբ : Առանձնապէս գնահատելի է նաեւ Սարգսեանի խմբագրական աշխատանքը Կոմիտասի «Պատարագը» տպագրութեան պատրաստելու համար: Ինչպէս ծանօթ է, այդ ստեղծագործութեան բնագրին 70 էջերէն 14ը միայն Կոմիտաս վերջնական ձեւի մը բերած էր: Մնացածը կարգելու համար տքնաջան եւ ներհուն աշխատանքի կը կարօտէր :

1946 – 60 երգահան – խմբավարը կը հաստատուի Մարսէյլ, ուր կը վերակազմէ նախապէս իր հիմնած երաժշտական միութիւնը («Արմենիա»): Դարձեալ կը սկսին՝ մամուլին գնահատութեամբ՝ «փայլուն» համերգներու շարքը հայ ժողովրդական երաժշտութեան լաւագոյն ստեղծագործութիւններէն՝ Մարսէյլ, Լիոն, Տրակինեան, Պրիւսէլ, Անվէրս եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ :

Պոլսոյ եւ Եւրոպայի մէջ Սարգսեան մեղուի ժրաջանութեամբ կազմակերպած եւ վարժեցուցած է 40է աւելի երգչախումբեր, տուած է բազմաթիւ համերգներ, ինչպէս նաեւ դասախօսութիւններ : Խմբավարական արուեստին մէջ շատ իրաւամբ կը նկատուի Կոմիտասի աւանդութիւններուն ամէնէն հաւատարիմ մնացողներէն մէկը :

1955ին կ՚այցելէ Հայաստան: Ներկայիս կը գտնուի Փարիզ, ուր նուիրուած է ստեղծագործական աշխատանքի :

1958ին լոյս ընծայեց հայկական միջնադարեան երաժշտութեան կարեւորագոյն էջերէն կազմած «Արեւագալի երգերը»՝ իր ձայնագրութեամբ եւ ներդաշնակութեամբ (քառաձայն, խառն ու միասեռ խումբի եւ մեներգողներու համար, երգեհոնի ընկերակցութեամբ, հայերէն եւ անգլերէն լեզուներով):

Հրատարակութեան պատրաստ ունի նաեւ բազմաթիւ այլ աշխատութիւններ :

Ռ. ԱԹԱՅԵԱՆ

«Սով. Հայաստան»

ԲԻՒԶԱՆԴԱԿԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾԻՆ ՄԷՋ

Գ.

Արեւելեան կողմը կը յայտնուին առաջնորդներ, որոնց դէմ ուժգնօրէն կը պայքարի եկեղեցին : Պաւղիկեաններ կը պահանջէին եկեղեցական պարզութիւն, ընկերային արդարութիւն : Բիւզանդական եւ հայ եկեղեցականութիւն, հակառակորդ իրարու, կը համաձայնին պաւղիկեանները հալածելու մէջ: Դանդաղ դանդաղ կը հեռանան երկրէն, 872ին կ՚անցնին Թրակիա եւ Մակեդոնիա, կը միանան իրաւազուրկ գիւղացիներու հետ, կը պայքարին աւատապետութեան դէմ : Բիւզանդական բանակին լաւագոյն զինուորները պաւղիկեաններ էին :

Երկրէն կը մեկուսանան անապատականները, նախարարները կը պայքարին շարժումին դէմ, որովհետեւ ստրուկներու թիւը կը նուազի :

Հրապարակ կուգան բորբորիտներ, մծղնէներ: Եկեղեցին անոնք ալ կը հալածէ, ապանդաւորներուն աչքերուն եւ ձեռքերուն ջիղերը կը կտրէ, նոյն իսկ զաւակներուն՝ եթէ գիտակցութեան հասած են, նոյնիսկ կիներուն :

Կրօնական եւ ընկերային կալուածի մէջ երեւան կուգայ Թոնդրակեան շարժումը: Այսպէս կը քայքայուի ընկերային միութիւնը :

Բիւզանդական կայսրութեան մէջ պաշտօնները կը վաճառուին: Թեկնածուն առկաւով դրամ կ՚առնէ վաշխառուէն, կը մեկնի գաւառ, կը կեղեքէ գիւղացին՝ պարտքը վճարելու, չայլ կեանք վարելու համար : Հարկերը ծանր են, տարապարհակ աշխատանքը սովորական : Կը փորձէին ապստամբիլ, կը մատնուին, ուրիշներ կը փախչին եւ Խոսրով Նուշիրուանը կը գրգռեն Բիւզանդիոնի դէմ : Խոսրով կը դառնէ մէկ մասը, Բիւզանդիոն կը միջամտէ, Հայերը կ՚օգնեն Մօրիկի (582 – 602) որ յետոյ կը դառնայ հակահայ :

Արեւելեան կողմէն ալ գիւղացին կը տարկանայ՝ երբ անկարող է վճարելու վաշխառուին՝ փոխ առած դրամը: Երեցին տալու է պարգ, պետութեան տալու

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԷՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

«Կանաչ բանակը կ՚աշխատի իրականացնելու այն սկզբունքը, որ կը ներշնչուի երկրին հողն ու հանրային հարստութիւնը ժողովուրդի բոլոր անդամներուն միջեւ հաւասար չափով ու ձեւով բաժնելու գաղափարէն, նկատի ունենալով միայն անոնց աշխատանքի եւ կարողութեան համեմատութիւնները :

«Կանաչ Բանակը կը խուսափի պատերազմէն ու զինուորութենէն, ինչպէս նաեւ ամէն ձեւի բիրտ ուժի գործածութենէն եւ այդ միջոցներու օգտագործումով, բանի տիրացումներէն :

«Կանաչ Բանակը, միայն հիմնուելով Մահմետականութեան ընկերային սկզբունքներուն վրայ, պիտի ջանայ վերադարձնել Մարգարէի օրերուն բարօրութիւնն ու երջանկութիւնը բոլորին համար, մերժելով ու վտարելով Արեւմուտքէն եկած այն բոլոր օտարոտի, ինքնահաւան տարրերը, կիրքերը միանգամ ընդ միշտ հեռացնելու համար Ասիայէն եւ դանելու՝ իրաւունքին ճամբան, արդարութեան ճամբան, որ միեւնոյն ատեն Աստուծոյ ալ ճամբան է անշուշտ»:

Շէվքէթ Սիւրէյյա Այտէմիր, իր երկին մէջ խօսելով նաեւ Կանաչ Բանակի մասին, հետեւեալ յաւելուածական մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ այդ ուղղութեամբ .

«... Յետագային, դատավարութեան յանցագրական փաստերէն ալ երեւան եկաւ, որ Կանաչ Բանակի հիմնադիրներէն Նազըմ Պէյ եւ Եահեա Նաճի Պէյ այցելութիւններ տուած են Մուսթաֆա Քեմալի եւ անոր խօսած Համայնավարութեան մասին : Եւ սակայն, Մուսթաֆա Քեմալ, անոնց խօսակցութեանց պատասխանած է հետեւեալ խօսքերով .—

«Մենք ձեր այդ բաժիններէն եւ ոչ մէկը կրնանք ընել : Միայն պէտք է ստեղծել ժողովրդային այնպիսի կազմակերպութիւն մը, որմէ ժողովուրդը կարենայ օգտուիլ կարելի եղած չափով »:

Եւ սակայն, դարձեալ դատավարութեան փաստերէն երեւան կուգայ այն իրողութիւնը, թէ հակառակ անոր որ Կանաչ Բանակը պաշտօնական եւ օրինաւոր կազմակերպութիւն մը չէ եղած երբեք, կառավարութիւնը միշտ ալ տեղեակ եղած է անոր գոյութենէն եւ հետեւած՝ ունեցած գործունէութեան :

ԹՈՒՐՔ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԵՒ ԵՐՐՈՐԴ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ

Անգարայի մէջ եւ Մուսթաֆա Քեմալի մօտիկ բարեկամներուն կողմէ հիմնուած էր պաշտօնական համայնավար կուսակցութիւն մը եւ այս առթիւ Ներքին նախարարութիւնն ալ հրատարակած էր մասնաւոր շրջաբերական մը, զոր բոլոր կուսակցութիւններուն ուղղելով՝ ի մէջ այլոց կ՚ըսէր .

— «Համայնավար կուսակցութիւնը պաշտօնապէս հիմնուած է այլեւս եւ Կանաչ Բանակը փոխակերպուած է Համայնավար կուսակցութեան »:

Դատավարութեան ընթացքին, Եահեա Նաճի Պէյ հետեւեալ բառերով բացատրած է Կանաչ Բանակը :

— «Կանաչ Բանակի կազմութեան գրգապատճառը կը կայանայ մեր ձեռնարկած անկախութեան եւ ազատագրումի պայքարին մէջ, ընդդէմ Արեւմտեան աշխարհակալութեան եւ նպատակ ունենալով աւելի սերտ գործակցութիւն պահպանել Արեւելքի մեծ յեղաշրջումին հետ, մերձենալ անոր աւելի արդար ու արդարանական սկզբունքներու հիման վրայ եւ նկատելով որ պայմաններու եւ կացութեան բնականոն պահանջն ալ այս է արդէն, այսպէսով կանխուած կ՚ըլլան ամէն կարգի վնասակար ու քանդիչ ազդեցութիւնները, վտանգներն ու անպատեհութիւնները անծանօթ յեղաշրջումի մը, եթէ ապագային սահմանակցութիւն մը եւ հանդիպում մը տեղի ունենայ Ռուսերուն հետ »:

Դատավարութիւնը կարգ մը փաստեր անցաւ եւ լսուեցան մի քանի վկաներ, որոնց ունկնդրումէն ետք Կանաչ Բանակի մասին այն համոզումը գոյացաւ, որ «ան կը ձգտէր Ազգ. Մեծ Ժողովի Կառավարութիւնը տապալելով՝ հիմնելու այնպիսի կառավարութիւն մը, որ որոշապէս պիտի չըլլար ժողովուրդին եւ պիտի չվայելէր անոր հաւանութիւնն ու գործակցութիւնը »: Ուստի, ատեանը որոշեց իր բացակայութեան մահուան դատապարտել Չէրքէզ Էթհէմն ու եղբայրը Րէշիտ Պէյը, ինչպէս նաեւ Թէվֆիք Պէյն ու իրենց մեղսակիցները, որոնք նոյնպէս փախուստ տուած եւ ապաստանած էին Յունաստան, կազմակերպութեան մէջ որոշ եւ կարեւոր դերեր կատարելէ եւ իրենց ոճրագործութիւնները փաստերով անգամ մը եւս հաստատուելէ ետք :

(33 Շար.)

է գլխաւորը։ «Աղքատ մարդը դաժան քաղցի վտանգին տակ կը շրջի թափառական, փորը դատարկ, մարմինը մերկ է»։ Ազատելու համար թշուառութենէ, հարկերէ, տարապարհակ աշխատանքէ՝ կը գաղթեն գունդ առ գունդ հեռաւոր վայրեր, արեւելքէն դէպի արեւմուտք։

Բիւզանդական կայսրութեան մէջ կը տիրանան առաջնակարգ դիրքերու, որպէս կայսր, հրամանատար, վարչական պաշտօնեայ եւ առեւտրական։ 717ին հրամանատար Լեւոն կը բարձրանայ գահ, իր օգնական հայ զօրավարներէն հրամանատար Արտաւազդ կը փեսայանայ իրեն, յետոյ կը ձգտի կայսերական գահ բարձրանալու։ Բանակին մէջ բազմաթիւ հայազգի զօրականներ կային։ Հայ իշխաններ եւ ազատներ հեծելազօրքին ամէնէն ընտիր մասը կը կազմէին եւ ամէնէն քաջարի զօրաբաժինը։ Աշխատեցան բիւզանդական գահը պաշտպանել, երբեք չմտածեցին հայացնել կայսրութիւնը, որովհետեւ հայ հրամանատարները կը նախանձէին իրարու, հակառակ էին միշտ, միջավայր փոխած էին, բայց ազգային ախտերէ ձերբազատուած չէին։ Կը դաւէին իրարու, կը դաւէին կայսրութեան դէմ։ Դաւանական վէճեր կը հանէին, Յոյները կ'ատէին զիրենք, իրենք ալ կ'ատէին Յոյները։ Գահը կը յափշտակէին դաւադրութեամբ եւ կը պահէին ոճիրներով։

Բիւզանդիոնի կայսր Թէոփիլոս (829 – 842) որոշեց ամուսնանալ կայսրութեան ամէնէն գեղանի աղջկան հետ։ Դեսպաններ զրկուեցան գաւառները, ազնուական ընտանիքներու օրիորդներ մայրաքաղաք դիմեցին կայսրուհի ըլլալու յոյսով։

Շնորհաշուք օրիորդներ դահլիճին մէջ երկու կարգ շարուեցան, սպասելով բախտաւոր վայրկեանին։ Ներս մտաւ երիտասարդ Թէոփիլոս ոսկեղէն խնձոր մը ձեռքը, որու որ յանձնէր զայն, ան պիտի ըլլար կայսրուհին։ Կանգ առաւ Քասիա անուն օրիորդի մը առջեւ, երկնցուց խնձորը ըսելով. «Յիրաւի կիները շատ դժբախտութեանց պատճառ եղած են»։ «Նաեւ ալ բարիքներու» պատասխանեց Քասիա։

Պատրաստաբան օրիորդին խօսքը հաճելի չեղաւ Թէոփիլոսի, անցաւ առջեւէն եւ խնձորը յանձնեց Թէոդորա Մամիկոնեանի, որ քոյրն էր Վարդ – Հայկազնին, Թոռը Մանուէլի։ Վարդ եւ Մանուէլ ծնրադրեցին Թէոդորայի առջեւ եւ աջը համբուրեցին։

Քասիա վիրաւորուած՝ քաշուեցաւ վանք մը, եղաւ միանձնուհի մը եւ նախանձի ազդեցութեան տակ գրեց «Հայոց բնաւորութեան վրայ»։ (Կիպպըն, հատոր Դ., էջ 204 – 205)։

Քասիա բիւզանդական գրականութեան մէջ իր մասնաւոր տեղն ունի։ Բանաստեղծուհի մըն է «փափուկ զգայնութեամբ, խոր կրօնականութեամբ, անկեղծութեամբ, ձգտում մը ունի չարախօսութեան» կը գրէ բիւզանդագէտ Բրումպախըր։

Միանձնուհիին համաձայն, «Հայ ազգը զարհուրելի ազգ մըն է, խարդախ, կատարեալ չարամիտ, մոլեգին, փոփոխամիտ, նախանձոտ, հպարտ, նենգութեամբ լեցուն։ Հայերը չար են՝ երբ ստորին դասակարգի մէջ են, չարագոյն են՝ երբ պատիւի կը հասնին, կատարեալ չար կ'ըլլան՝ երբ կը հարստանան, իսկ երբ բարձր պատիւներու հասնին, մեծ հարստութեան տիրանան՝ այն ատեն ամէնուն նկատմամբ չարութեան տիպարներ են»։

Բիւզանդական առածներ են,

«Հայ բարեկամ ունիս, չարագոյն թշնամի մը ունիս»։

«Ուր լաւ մարդ չկայ, հայ [illegible] լաւ մարդ կը համարուի»։

Լեւոն Սարկաւագ, 959 – 976ի շրջանի պատմագիրը, պիտի շարունակէ Քասիայի ամբաստանութիւնները, մինչեւ կը գրէ հայազգի Փոկաս եւ Զմշկիկի պատմութիւնը։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար.)

ԻՏԱԼԱՑԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ

ՉԷԶԱՐԷ ՓԱՒԷԶԷ

Ծնած է 1908ին, Լանկէի փոքրիկ գիւղ մը, Սան Սթէֆանօ Պէլպոյի մէջ, ուր հայրը, Թորինոյի դատարանի դիւանապետ, կալուած մը ունէր։ Ուսած է Թորինոյի մէջ եւ վկայուած գրականութեան համալսարանէն։ Որոշ շրջան մը եղած է գրականութեան դասատու պետական լիսէներուն մէջ, ապա թողած ուսուցչութիւնը։ Եղած է սքանչելի թարգմանիչ մը անգլիացի եւ ամերիկացի ժամանակակից մեծագոյն դէմքերուն (Ճոյս, Սթէյնպէք, Ֆոլքնէր, եւայլն)։ Որոշ ժամանակի մը համար վարած է նաեւ Լա Քուլթուրա գրական հանդէսին խմբագրութիւնը, յետոյ եղած Էնաուտի հրատարակչատան կարեւոր պաշտօնեաներէն։ Ապրած է գրեթէ միշտ Թորինօ, եւ հոն, 1950 Օգոստոս 27ին, մեռած անձնասպան։

Բանաստեղծական առաջին հատորը հրատարակեց 1936ին, — «Աշխատանքը կը յոգնեցնէ»։ Նորութիւն մըն էր այս գիրքը իր բովանդակութեամբ եւ բանաստեղծական նոր մօտեցումով ու զգայութիւններով։ Երկարաշունչ, պատմուածքի ձեւով (ինչ որ ինքն իսկ կը կոչէր արդէն Պատմուածք – բանաստեղծութիւն), բնանկարներու (մշուշոտ ու տխուր Փիէմոնթէի) իր իրապաշտ, քիչ շատ խիստ ու բիրտ ներկայացումով, որոնց վրայ մարդկային կերպարանքները՝ տանջուած ու ծանր՝ կը բարձրանան իբրեւ խորհրդանշան, իբրեւ դաշտերու (իմա հողիներու) լռութիւնը ապրող ու հեղնող խրտուիլակ, Փաւէզէի այս գիրքը պիտի ընդունուէր որոշ վերապահութիւններով ու երկար ատեն պիտի մնար անտեսուած։ Ասոնց վրայ կ'աւելնայ նաեւ ջերմ զգայնութիւն մը, գրեթէ հիւանդկախ՝ հակադրուած խորապէս վերլուծող իմացականութեան մը։ Ասոնք կը բնորոշեն Փաւէզէն՝ իբրեւ բանաստեղծ ու վիպասան։ Իրապէս, բանաստեղծական այս առաջին հատորէն ետք Փաւէզէ պիտի գրէր վէպ – պատմուածքներ (Երկիրներդ, 1942, Ընկերը, 1946, Աքաղաղը դեռ չերգած, 1949, Գեղեցիկ ամառը, 1950, եւայլն)։

Բանաստեղծական իր երկրորդ փունջը՝ «Մահը պիտի գայ եւ քու աչքերդ պիտի ունենայ», պիտի տպուի յետ մահու (1951)։ «Աշխատանքը կը յոգնեցնէ»ին հետ բաղդատած այս հատորին մէջ աւելի հասուն, ծանր, զարգացած Փաւէզէ մը կը յայտնուի։ Թէեւ միշտ նոյն անհանգիստ ու բարդ ապրումներով, բանաստեղծութիւնը սակայն այս անգամ բիւրեղացած է, խտացած, դարձած աւելի ներքին, բացարձակօրէն հոգեկան ապրում ու խորացում։ Զնջուած է նաեւ արտաքին բնութիւնը՝ իբրեւ առանձին նիւթ ու ամբողջութիւն։ Ինքնամփոփ, ինքն իր հոգիին, իր ցաւերուն վրայ հակած է Փաւէզէ, ճիշդ ինչպէս մէկը ինքզինքը կը դիտէ ջրհորի մը մէջ, հաճոյանալով, գինովնալով խորերէն բարձրացող շշիւններու խուլ եւ մեծցող արձագանգներէն։ Այլամերժօրէն ենթակայական, դժուար, քիչերու մատչելի այս գիրքը ամէնուրեք հիացումով պիտի ողջունուէր՝ երբ դժբախտաբար հեղինակը իր ցաւին (կեանքը, զոր երբեք չհասկցաւ) այլեւս վերջ էր տուած։ Յետ մահու տպուեցան նաեւ ամերիկեան ժամանակակից գրականութեան մասին իր երկար յօդուածներն ու օրագիրը՝ «Ապրելու արհեստը» (1952), գործ մը որ լաւագոյնս կը պարզէ ողբերգութիւնը հոգիի մը՝ որ չկրցաւ ազատիլ այն «յիմար մոլութենէն» որ մահն էր, որ փորձեց՝ բայց չկրցաւ թափանցել կեանքի առեղծուածին մէջ, չկրցաւ յաղթել իր լռութեան եւ յաղթուեցաւ մահէն։

Այսօր, աւելի իբրեւ վիպասան ճանչցուած է Փաւէզէ, բայց մեծ է նաեւ ու սիրուած՝ իբրեւ բանաստեղծ։ «Բացարձակին մէջ ճշմարտութիւնը չէ որ կը փնտռենք, այլ կը փնտռենք ինչ որ ենք», պիտի գրէր իր օրագրին մէջ։ Իրապէս ալ, նոյնիսկ արուեստին, բանաստեղծութեան մէջ Փաւէզէ ճշմարտութեան – կատարելութեան չէր որ ձգտեցաւ, այլ ձգտեցաւ ինքզինքին, ներկայացնելու հոգեկան – զգացական իր աշխարհը ինչպէս որ էր, կարելի մերկ ճշգրտութեամբ։ Ահա թէ ինչու այս բանաստեղծութիւնը ըլլալով հանդերձ խորապէս ենթակայական (եւ ատով իսկ որոշ չափով նաեւ հիւանդագին, անկապաշտական, որովհետեւ երբ իրապաշտութիւնը կուգայ մարդուս հոգեկան ծալքերը ներկայացնելու՝ ինքնաբերաբար այդ զգայութիւնները չեն կրնար գեղեցիկ, կեանքի խաբկանքին գծած օրէնքներով ներկայանալ)․ այս, չափազանց անհատապաշտական (որով, բարոյախօսներուն համար՝ քանդիչ) ըլլալով հանդերձ՝ Փաւէզէ կը մնայ Իտալիոյ երիտասարդութեան ամէնէն աւելի սիրած բանաստեղծներէն մին։ Քսաներորդ դարու երիտասարդութիւնն է որ կը պոռայ Փիէմոնթէի իր գիւղէն Թորինոյի մէջ կեանք մը փնտռելու եկած եւ փոխարէն անարդարութիւնը գտած երիտասարդի մը բերնով, թէ,

Եթէ աշխարհը կը տառապի ,
Եթէ լոյսը արեւուն հայհոյանքներ
կ'արձագանգէ ,
Ճակատագիրը չէ, մարդն է յանցաւորը :
Կարենալ մեկնիլ
Ու մեռնիլ անօթի, բայց պատասխանել
— ո՛չ ,
Կեանքի մը՝ որ կը գործածէ սէր ,
գթութիւն ,
Ընտանիք եւ հողի շերտ մը՝
մեր ձեռքերը կապելու :

Չ. Փ.

ԴՈՒՆ ՀՈՂՆ ԵՍ ՈՒ ՄԱՀԸ

Դուն հողն ես ու մահը :
Եղանակդ՝ մառախուղն է
Ու լռութիւնը : Արշալոյսէն
Քեզմէ հեռու ոչինչ կ'ապրի :

Երբ, իբրեւ թէ կ'արթննաս ,
Միմիայն ցաւն ես դուն ,
Ցաւ՝ աչքիդ մէջ ու արեանդ ,
Բայց զոր չես զգար : Կ'ապրիս
Ճիշդ ինչպէս քարը կ'ապրի ,
Ինչպէս հողը կարծր :
Քեզի կը վերագրեն երազներ ,
Շարժումներ, հեկեկանքներ ,
Որոնք կ'անգիտանաս : Ցաւը
Ինչպէս լիճին ջուրերը ,
Կը ծփայ ու քեզ կը շրջապատէ :
Ջուրին վրայ բոլորակներ կան :
Կը թողուս որ ցնդին :
Դուն հողն ես ու մահը :

ՉԷԶԱՐԷ ՓԱՒԷԶԷ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

—*—

Դուռը զարնողին միայն պատասխան կուտան :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ

×

Մեծ սէրէն մեծ դառնութիւն ալ կուգայ :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

—*—

— Աս ալ իրաւ է, պատասխանեց Մօրիս։

— Ոչ ես եւ ոչ ալ քոյրս ատանկ բաներէ կը վախնանք, ըսաւ տիկին Շապան։ Լեւոնին համամիտ եմ, պէտք է երթանք։

— Քանի որ դուն ալ հոն պիտի ըլլաս, ի՞նչ կրնան ընել մեզի, սիրելի Մօրիս, ըսաւ Տիկին Գութ վստահութեամբ եւ խանդաղատանօք իր գեղեցիկ աչքերը ամուսնոյն դարձնելով։

— Զիս համոզեցիք գնալ, մրմնջեց բարեսիրտ բժիշկը։

— Անկէ ուրիշ միջոց չկար արդէն, ըսաւ Լեւոն։

— Բայց սա ալ ըսեմ որ, այս իրիկուն շատ շատ մեր թշնամիներուն պայմանները պիտի կրնանք հասկնալ..., Դիտել տուաւ Մօրիս։ Պիտի չկրնանք անոնց ով ըլլալը գիտնալ։

— Դուն այդ գործը ինծի ձգէ, պատասխանեց ճարտարապետը։ Եկուր հիմակուհիմա երթանք մեր Մօպէն գտնենք...։

ԿԱՆԱՉ ՊԱՐԱԶԳԵՍՏՈՎ ՄԱՐԴԸ

Երեք սեւ պարազգեստով մարդիկ, գերմանական դեսպանատան հիւրասրահները լեցնող հրաւիրեալներուն խառնուած, երեսնին դիմակներով լաւ մը ծածկած, գլխաւոր սրահին մեծ դուռին յառած էին աչքերնին։

— Ժամը տասը մէկուկէսը եկաւ եւ տակաւին այդ հռչակաւոր Սեւ Արծիւներէն մէկուն նմանող մարդ չտեսանք, ըսաւ անոնցմէ մէկն ցած ձայնով իր քովի երկու հոգիին։

— Ես քեզի առաջուընէ չըսի՞ որ զայն պիտի չկրնանք ճանչնալ, պատասխանեց երկու մարդոցմէն մին։ Հոս ամէն մարդ դիմակ դրած է, ի՞նչպէս պիտի ճանչնանք։

— Սուս, ձայն մի հանէք, հեռուն փնտռածնիս քովերնիս է, մրմնջեց երրորդ սեւ պարազգեստով մարդը։

— Ո՞ւր է։

— Ձախ կողմս...։ Գեղեցիկ Շապանի խումբին մէջ։ Աղէկ ուշադրութիւն ըրէ. տեսա՞ր, կանաչ պարազգեստ մը հագեր է եւ մեզի պէս ալ աչքերը դուռին յառած է...։ Ատենէ մը ի վեր զինքը աչքէս հեռացուցած չունիմ...։ Նայէ ձախ ուսին վրայ ինչ կայ...։

Բազմութեան շարժումներէն եւ պարողներու երթեւեկէն օգտուելով, երեք մարդիկը կանաչ պարազգեստով մարդուն մօտենալով տեսան որ իրաւ ան ձախ ուսին վրայ սեւ թաւիշով շինուած թեւաբաց արծիւ մը կը կրէր։

Երբ երեքը մէկէն կանաչ պարազգեստ հագնող մարդուն խումբին քովէն անցան, անոնցմէ այն որ ամէնէն վերջը խօսած էր, իր երկու ընկերներուն ցած ձայնով ըսաւ.

— Ստորագրութիւնը տեսանք, ուսին վրայի Սեւ Արծիւը։

Այս միջոցին կապոյտ պարազգեստ հագած երկու վայելչաձեւ կիներ մտան ներս։ Այս կիները իրենց աջ ուսին վրայ ճերմակ եւ կապոյտ ժապաւէններով հանգոյցներ զետեղած էին։ Տիկին Շապան եւ իր քոյրն էին անոնք...։

Կանաչ դիմակաւորը գոհունակութեան շարժում մը ըրաւ եւ խումբերուն մէջ աներեւոյթ ըլլալով երկու կիներուն մօտեցաւ։ Բայց զգուշացաւ անոնց հետ խօսակցութեան մտնելու, այլ գոհացաւ անոնց հետեւելով։

Իսկ սեւ պարազգեստով երեք մարդիկը, որոնք տեսած էին կանաչ պարազգեստով մարդուն երեք կիներուն մօտենալը, իրենք ալ անոր հետեւեցան։

Այժմ հրաւիրեալները խումբ խումբ պարահանդէսի մեծ սրահը կ'ուղղուէին, ուր Օփերայի պարուհիներէն Մանթի քոյրերը իրենց նորաձեւ պարը կը սկսէին։

Լեւոն Զարտաք, որ ամէն տեղ միշտ արթուն էր, պարահանդէս գալէ առաջ երկու կիները տանելով գերմանական դեսպանատան սրահներուն, ներքնախուցերուն եւ նրբանցքներուն վրայ մանրամասն տեղեկութիւններ տուած էր անոնց, այնպէս որ, տիկին Շապան եւ տիկին Գութ կանխաւ դեսպանատան ծակն ու ծուկը սորված էին։

Երկու քոյրերը վարագոյր մը բանալով սենեակ մը մտան։ Սենեակին մէջ իրենցմէ զատ մարդ չկար։

Կանաչ պարազգեստով մարդը պահ մը սպասելէ ետք, շուրջը նայուածք մը պտըտցնելով եւ տեսնելով որ զինքը տեսնող չկար, ինքն ալ վարագոյրը վերցնելով երկու կիներուն մտած սենեակը մտաւ։

Երկու կիները սենեակին մէջտեղը անշարժօրէն կեցած՝ անոր ներս մտնելը դիտեցին։

Կանաչ պարազգեստով մարդը անոնց առջեւ խոնարհութիւն մը ընելով քաղաքավարութեամբ ըսաւ։

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար.)

Նոր Տարուան Առթիւ

— ՅԱՌԱՋ —

ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ Պ. Կուպաթեանի (Տէսին) զաւակները մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց հօր :

×

Յովհ. Վարդանեան մէկ տարի «Յառաջ» կը նուիրէ իր դպրոցական ընկերոջ Վարդգէս Վարդանեանի (Մարսէյլ) :

×

Տիկին Փառէ, այս տարի ալ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօրը՝ Պ. Զաքարեանի (Փարիզ 19) :

×

Փարիզէն Պ. Հերակլեան, մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Երամեանի (Ֆրէժիւս) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շուիլլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Հ. Սարաֆեանէ (մէօտօն) քսան ֆրանք ողբացեալ Տիկին Հոփսիմէ Մկրտիչեանի մահուան քառասունքին առթիւ :

×

Լիոնի Հայ Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թովմասեանէ, իրենց մօր մահուան առթիւ հետեւեալ գումարները .— 150 Լիոնի Կոմիտասեան երգչախումբին : Հարիւրական եկեղեցիին, կրթականին, Ազգատախնամին, Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն, «Հայ-Բոյժ»ին : 50 Տէսինի Հայկ. Վարժարանին : Նոյն առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, եկեղեցւոյս պայծառութեան համար քսանական ֆր. Պ. Յովնանեանէ եւ Յ. Եղոյեանէ :

×

Լիոնի Հայ Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Գաբրիէլ Բէքմէզեանի ամուսնութեան առթիւ հետեւեալ գումարները. — Պ. Յ. Բէքմէզեանէ յիսունական, եկեղեցիին, կրթականին եւ Ազգատախնամին : Պ. Հ. Էքիզեանէ քսանական եկեղեցիին, կրթականին եւ Ազգատախնամին :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները .— Տիկին Վեհանոյշ Զրբաշեան 76 քիլօ մրգեղէն, Տէր եւ Տիկին Թօփաքեան 96 հատ թէյի գաւաթ : Պ. Աթճեան 36 քիլօ մրգեղէն, Տիկին Լ. Նշանեան յիսուն ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Եսայեան քսան ֆրանք :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջնորդարանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. — Պ. Այվազ Դաւիթեան յիսուն ֆրանք, Տ. Պօղոս քհնյ. Հայրապետեանի վախճանումին առթիւ, Երէցկին Հայրապետեան քսան ֆր. քառասունքին առթիւ, Տիկին Շահանդուխտ Լալայեան 50 ֆր. մօրը՝ Ժըննէ Լալայեանի մահուան քառասունքին առթիւ : Ղազար Կիւլեան տասը Խաչիկ Փէհլիվանեանի մահուան առթիւ : Տօռումեան եղբայրներէ 50, Տիկին Արզարեանէ յիսուն, Տիկին Վառնաճեանէ քսան ; Տիկին Նիկողոսեանէ 20, Տիկին Կարապետեանէ տասը, Պ. Ժ. Սայապալեանէ քսան, Պ. Յ. Գէորգեանէ 10, Պ. Ա. Յովակիմեանէ քսան :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Արշալոյս Երեցփոխանեան, մօրը՝ անունը Ովսաննա Պէչիքճեան, հօրը անունը Յարութիւն, կը փնտռէ իր մօրեղբայրը՝ Գէորգ Ոսկեանի Պէչիկճեան, ծնած Սոնկուրլու (Թուրքիա), մօրը անունը՝ Շամիրամ : Իրմէ լուր չկայ հայրենական պատերազմէն ի վեր : Երկու տարի առաջ լսուած է որ Ֆրանսա կը գտնուէր : Լուր ունեցողներէն տեղեկացնել Տիկին Արշալոյս Երեցփոխանեանի, որ ներկայիս կը բնակի,

9, Rue de l'Union
Résidence Les Erables, Bât. B. Esc. 6
VILLIERS s/MARNE

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐԵԳԼՈՒԽ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի մինչեւ տարեգլուխ փակել իրենց առկախ հաշիւները նորոգել իրենց բաժանորդագրութիւնը առանց սպասելու անհատական դիմումներու :

Շնորհակալութեամբ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ««ՅԱՌԱՋ»»ի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9.30ին, Ֆրանսական հեռատեսիլի Ա. կայանէն Ժերար Սթէֆանէսքոյի էմիսիոնը : *Նիւթ Հայկական ճարտարապետութեան ազդեցութիւնը :*

×

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Դեկտեմբեր 31ին Ֆրանսական ժամով՝ ժամը 19էն սկսեալ, Մոսկուայի ձայնասփիւռը, Ֆրանսերէն լեզուով հաղորդում մը պիտի ձայնասփռէ նուիրուած՝ Ֆրանսահայ երգչուհի՝ ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆԻ, որ վերջերս հրաւիրուած էր Հայաստան երգելու :

Հաղորդումը կարելի է լսել՝ 25, 31, 41 եւ 49 մեթր կարճ ալիքներու վրայ :

Réveillon

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
Կազմակերպութեամբ
ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ, 295 Րիւ Պուալօ, Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս :

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝
24 – 59 – 37 կամ 84 – 68 – 40

BAHADOURIAN
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը
Բոլորովին նոր դրութեամբ
SELF SERVICE

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար : ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ

Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՆ
LYON
Super-Alimentation
20, Rue Villeroy MO 32.10

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիլ», չոքալա, «նուպէթ», «լոքում», «սաղըղ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ, *«սուճուք», առաջնակարգ սուրճ,* (քարավան եւ մոզա), *համեմներ* մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ճէթ, *«պաչքամալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս»,* *հարիսա,* սումագ, քարամա, լա*միս,* քատայիֆ, *եւայլն :*

Raki - Duze

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած) քերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, *տերեւ եւայլն :*

Stabilisation des Prix
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

*

ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ

Կազմակերպուած Ֆ. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ մասնաճիւղերու կողմանէ իրենց կայանի տասնամեակի առիթով եւ անոր ի նպաստ :

Հրաւիրուած է Լոնտոնէն Հայ Երիտասարդաց Միութեան Թատերախումբը, ներկայացնելու Գ. Սնդուկեանցի

ՊԵՊՕ

Չորեքշաբթի՝ 29 Դեկտեմբեր ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ ժամը 20.30ին
Թէաթր տիւ Ժիմնազ :

Հինգշաբթի՝ 30 Դեկտեմբեր ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ ժամը 20.30ին,
Թէաթր Մունիսիփալ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի Կոմիտասեան երկսեռ երգչախումբի պարահանդէսը Փետրուար 26ին : Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

Դպրոցասէրի վերջարուեստական հանդէսը Մարտ 27ին :

Մանուկներու Օրը կը տօնուի Տէսինի մէջ Յունուար 9ին Շաբաթ երեկոյեան, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, Շաբաթ, Մարտ 5ին Սփլանտիտի սրահին մէջ :

— ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ —

1966-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հատընտիր նկարներով եւ նոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք :

Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Րիւ Պլէօ : եւ Հրանտ – Սամուէլի գրատունը կամ անձամբ «Յառաջ»ին :

Հատը 6 ֆրանք

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

«ՀԱՅ ՍԻՆՖՈՆԻՔ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ» նոր երգապնակը

Mc 20176, Vogue — Série Artistique

« OEUVRES SYMPHONIQUES » d'ARA BARTEVIAN

Par le célèbre orchestre

DES CONCERTS COLONNE

1. — Rhapsodie Caucasienne (Կովկասեան Համանուագ)
2. — Dans une Forêt en Novembre (Անտառին մէջ՝ Նոյեմբերին)
3. — Bergers à la Montagne (Հովիւները լերան վրայ)
4. — Fête Villageoise (Գեղջկական տօն)

Ստանալու համար դիմել հեղինակին

Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ — 14, Rue Petit, Paris (19e), Tél. BOT 99-22
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)

ԳԻՆ՝ 30 ՖՐ.

Microsillon 33 tours, 30 cm. 45 վայրկեան
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔ

ՆԱԽԿԻՆ ԵՐԳԱՊՆԱԿՆԵՐԸ

Եկմալեան պատարագ N° 20114 — Կոմիտասեան պատարագ 20150
Գանձարան Հայ-եկեղեցական երգերու N° 20169 եւ 20175
Ժողովրդական երաժշտութիւն 20103 (Հայ կովկասեան երգեր) 20136 (Arménie)
20157 Reflets d'Arménie, 20162 (Arménie Imortelle),
20169 (Promenade en Arménie)
20172 (Soirée Arménienne) — 10016 երգեր՝ Իրիս Պիլպիլեանէ

Գաւառներու առաքում contre remboursement խնամուած ծրարով

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է՛

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-83

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 30 DECEMBRE 1965
Le Numéro : 0,30 Fr.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10497 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — No 10.497

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՏԷՖԷՐ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԻՒՐՈՅԷՆ

Ընտրապայքարէն առաջ եւ անոր վաղորդայնին Տէֆէրի ջանքերու ձախողութիւնը պատճառ դարձաւ որ լուրջ տագնապ մը ծնունդ առնէ կուսակցութեան ծոցին մէջ :

Ամիսներ առաջ երբ Կի Մոլէ եւ իր կողմնակիցները ձախողեցնել տուին Կաստոն Տէֆէրի առաջադրութիւնները կեդրոն – դեմոկրատ համախմբումի մը, որուն կողմէ Հանրապետութեան նախագահութեան իր թեկնածութիւնը պիտի դնէր նոյնինքն Տէֆէր, կուսակցութեան պառակտումը արդէն կը տեսնուէր :

Ընտրութեան վաղորդայնին Տէֆէր անգամ մը եւս փորձեց համախմբում մը ստեղծել եւ այդ նպատակաւ առաջարկեց կուսակցութեան արտակարգ համագումար մը : Անցեալ շաբթու, տնօրէն կոմիտէն մերժեց այդ արտակարգ ժողովը, որուն նպատակն էր քննել քաղաքական կացութիւնը : Ի տես այս մերժումին, Բիւրոյէն հրաժարած են .— Կաստոն Տէֆէր, Ֆրանսիս Լէնար, Ժերար Ժաքէ, Ալպէր Կազիէ, Քրիստիան Փինօ, եւ Ժորժ Պրիւթէլ : Այս վերջինը իր հրաժարականը ներկայացուցած էր քանի մը շաբաթ առաջ (կուսակցութեան ընդհ. Օգն. քարտուղար էր) եւ այդ ձեւով իփսօ փաքթօ *հեռացուած էր Բիւրոյէն : Միւս հրաժարումները պէտք չէ անել կացութիւն մը ստեղծեն, տրուած ըլլալով որ կը բաւէ Բիւրոյին անոնց փոխանորդները նշանակել : Բայց տագնապը այդքանով չի լուծուիր : Արդարեւ Մարսէյլի քաղաքապետը իր նախատեսութեանց արդար եզրակացութիւնները քաշած էր : Եթէ 1965 Դեկտեմբերէն սկսեալ, կարելի էր պատրաստել կոլիզմի յաջորդութիւնը, ատիկա կրնար ըլլար միայն Հանրապետական եւ դեմոկրատ քաղաքական ուժի մը ստեղծումով, որ պէտք է համախմբէր այն ընտրողները, որոնք կ'ուզէին* Ֆրանսացիներու *կառավարութեան վերածել ինչ որ* Ֆրանսայի *կառավարութիւնն է, ինչպէս դիտել կուտայ* Բոմպա :

Տէֆէր մտահոգ է ապագայի մասին : Երկու ելք կայ ներկայիս ընկերվարական կուսակցութեան համար : Առաջինը ընտրական նեղ գինակցութիւն մըն է Համայնավար կուսակցութեան հետ : Կի Մոլէ ոչ մէկ տրամադրութիւն ցոյց կուտայ նման լուծումի մը : Փորձով գիտէ թէ նման միութեան մը մէջ, ընկերվարականները միայն երկրորդական դեր կրնան ունենալ : Միւս կողմէ, պատրանք չունի «ժողովրդական ճակատի» մը կազմութեան շուրջ ներկայ Ֆրանսայի մէջ :

Երկրորդ ելքը, Տէֆէրի առաջարկած մեծ դաշնակցութեան հաստատումն է : Կի Մոլէ այդ ալ չուզեր : Կը թուի թէ Մոլէ կ'ուզէ ամէն բանի դէմ պահպանել ընկերվարական կուսակցութեան ինքնավարութիւնը, հակառակ անցնող ժամանակին, որ ժամանակավրէպ կը դարձնէ իր քաղաքական սահմանումները : Ընդհանրապէս պատեհապաշտ կը նկատուի : 1956 Յունուարին իշխանութեան գլուխ անցաւ Ֆրանսայի մը կողմէ որ խաղաղութիւն կ'ուզէր Ալժերիոյ մէջ, ուր կը մղուէր «յիմար եւ ծիծաղելի» պատերազմ մը, ինչպէս ինք կ'ըսէր : Իր կառավարութեան եւ Ալժերիոյ կառավարիչ Լաքոսթի (ընկերվարական) կը վերագրուի, այսօր, 1958ի պայթումը : Նոյն ընկերվարականն էր որ Սուէզի ընկերութեան իրաւունքներու ի պաշտպանութիւն, ֆըրանսական զօրքը ցամաք հանեց Փորթ-Սայիտ :

«Քոմպա», վերլուծելով այս տագնապը կ'եզրակացնէ «Լէոն Պլումի այնքան սիրելի հին տունին *պատերը կը խարխլլին : Ժամանակը եկած է կրկին կառուցանելու, բայց Կի Մոլէ չուզեր» :*

Օրէ Օրին

ՄԱՅՐԻԿՆ ՈՒ ԶԱՒԱԿԸ

Նամակ մը եկած էր աշխարհի անդիի ծայրէն : Ուղղուած՝ ծերունի մայրիկին, որ կարդալ գրել չէր գիտեր : Բա՛ն չէր գիտեր : Ութսուն տարեկան էր :

Նամակը, փոխանորդաբար, բացած էր իր տղան : Ներսը՝ ցաւալի լուր մը .— Տիկին ... ցաւով կը յայտնենք ձեզի որ ձեր զաւակը մեռաւ ամսուն 10ին ... Մենք, կտակատարներս, բացինք իր կտակը եւ կարդացինք ... Ձեզի կը ձգէ տասը հազար սթերլին ... Կը խնդրենք որ ձեր փաստաբանին ընկերակցութեամբ մեր դրամատունը հանդիպիք եւ այս գումարը ստանաք ...

Ազգական, բարեկամ, ամէնքս ալ առինք այս լուրը : Մեր ցաւակցութիւնները յայտնեցինք : Ու չափով մըն ալ ուրախացանք որ ծերունի մայրիկը — շա՛տ հիւանդ — աւելի լաւ պայմաններու մէջ պիտի ապրէր, հիմա :

— Մաման շատ լացա՞ւ, հարցուցինք :

— Մամային լուր տուի՞ որ ... Դուք խե՞նթ էք, ի՞նչ էք — ելլեմ հիւանդ մամայիս ըսեմ որ «տղա՞դ մեռեր է» ... Ես ատանկ բան չեմ ըներ ... խեղճ մամաս յանկարծամահ կ'ըլլայ ... Ինծի համար իմ մամաս աւելի թանկագին է քան այդ գումարը ... Ո՛չ, չեմ ըսեր ... Դուք ալ ձեր բերնէն չփախցնէք, շատ կը խնդրեմ :

— Աղէ՛կ, բայց երբ դրամը բերեն իրեն յանձնեն, պիտի հասկնայ թէ ...

— Ես պանքային կ'ըսեմ որ երբ չէքը բերեն, չըսեն որ «տղադ մեռեր է» ...

Մեր մէջէն մէկը, որ անուշ – ջուրի փաստաբան էր, դիտել տուաւ .

— Իմ կարծ խելքովս, ատիկա ըլլալիք բան չէ ... Դրամատունը, ուզէ չուզէ, չար լուրը մամային պիտի տեղեկացնէ ...

— Ջե՛մ ձգեր, խեղճ մամաս իմ ձեռքովս մեռցնե՞մ ... Անկարելի է ...

×

Նամակ գրուեցաւ դրամատան տնօրէնութեան՝ տղուն ստորագրութեամբ .

— Ի դիմաց մօրս, Տիկին Այսինչի, կը հաստատեմ ձեր գրութիւնը եւ կը խընդրեմ որ այդ գումարը յանձնէք ինծի, քանի որ մայրս բոլորովին անկարող մէկն է եւ ես եմ որ հոգ կը տանիմ իրեն ... Ինք լեզու չի գիտեր, կարդալ գրել չի գիտեր, ստորագրել չի գիտեր ...

Քանի մը օր ետք, դրամատան պատասխանը .

— Յարգելի պարոն, դուք ի՞նչ իրաւունք ունէիք ձեր մօրը ուղղուած նամակը բանալու ... Այս դրամը ձեր մօրը — եւ ուրիշ ո՛չ ոքի — կը յանձնուի հետեւեալ ձեւով — մեր կողմէ երկու պաշտօնեաներ, իր վկաներուն ներկայութեան, չէքը կը յանձնեն իրեն՝ տեղեկացընելէ *ետք* թէ տղան մեռած է եւ իրեն կտակած է այս գումարը — *միայն իրեն* ... Այս երկրին օրէնքով, կտակը ստացողը պէտք է անպայման եւ անպատճառ գիտնայ որ կտակատարը ո՛չ եւս է ...

Ազգական, բարեկամ սկսանք իմաստուն խորհուրդներ տալ բարեսիրտ ու ծնողասէր զաւակին :

— Մամային լուր տուր, այլապէս դըրամը կը կորսուի ... Գո՞ւն եղար այս երկրին օրէնքը տակնուվրայ ընող ...

— Թո՛ղ կորսուի ... Ես մամայիս չեմ կրնար ըսել թէ տղան մեռեր է ...

— Լա՛ւ, դուն լուր մի՛ տար, մեզմէ մէկը թող լուր տայ ...

— Կը ձգե՞մ որ ... Կորսուեցէ՛ք ...

— Վարդապետէն խնդրենք, թող ան ըսէ ...

— Գլո՛ւխը կը կտրեմ ...

— Թոռը թող իմացնէ ...

— Անկարելի է ...

— Տասը հազարը ծովը նետուելիք գումար չէ ...

— Ես կը նետեմ ... Հարիւր հազար ալ ըլլար, նորէն կը նետէի ...

Ազգական, բարեկամ, դուռ, դրացի նորէն ժողովի նստանք :

— Ձեւ մը գտնելու ենք ... Մե՛ղք պիտի ըլլայ, եթէ դրամը ասոր անոր կեր ըլլայ ... Տղա՛ք ի՞նչ կ'ըսէք, երթանք դրամատուն բացատրե՞նք թէ մեր ժողովուրդը ..

Ու ժողովը որոշեց որ մեզմէ մէկը նըստէր խմբագրէր պաշտօնական նամակ մը ազգին անունով եւ խնդրէր որ շեղում մը կատարուէր կտակներու օրէնքէն : Աստուած անգամ պիտի ներէր որ ներմակ սուտ մը գործէինք՝ խեղճ պառաւին մահը գիտակցաբար փութացուցած չըլլալու համար : Օրինակ, կարելի էր ըսել մամային թէ «Ծնունդի առթիւ, տղադ քեզի տասը հազար սթերլին նուէր դրկեր է որ պատերազմի այս նեղ օրերը անցընես» :

Նամակը խմբագրուեցաւ եւ օրին մէկն ալ ազգին անունով ստորագրողը ներկայացաւ դրամատան տնօրէնին՝ մե՛ծ, մե՛ծ յոյսերով .

— Եթէ խիղճ ունի՝ կը հասկնայ ... Ան ալ մեզի պէս քրիստոնեայ է, վերջապէս ...

Ու տնօրէնը սկսաւ .

— Ես քսան տարի է այս գործին մէջ եմ, տասնեակներով կտակներ ձեռքէս անցած են, բայց ատանկ բան տեսած, լսած չէի ... Այս նամակին մէջ գրեր էք — միասին կարդանք — «Այս խեղճ կնոջ առաջին զաւակն ալ օտար երկրի մը մէջ մեռած է 1926ին, բայց 14 տարիէ ի վեր իրեն լուր տրուած չէ, նոյն մտահոգութեամբ — կը մեռնի, եթէ գիտնայ որ զաւակ մը կորսնցուցեր է ... Ու այնքա՛ն խեղճուկ է որ շարունակ կը հարցնէ թէ «ինչպէ՞ս է, ի՞նչ վիճակի մէջ է» ... Ու միշտ «լուր» կուտան իրեն՝ իր մեռած զաւակին մասին ... Հիմա, այս երկրորդ կորուստը կրնայ տալ մահացու հարուածը ... Մենք, Հայերս այսպէս ենք — ծնողքը իր զաւակին մահը իմանայ, ձեր տարիքին, կը մեռնի ... Ուրեմն, կը խնդրենք որ ...» Դուք աս ի՛նչ տարօրինակ ժողովուրդ էք եղեր ... Մեր մայրերը իրենց քսան, երեսուն տարեկան զաւակները կը կորսնցնեն, բա՛ն չեն ըլլար ... Օր մը, երկուք կուլան, յետոյ կը մոռնան ... Այս հանգուցեալը վաթսունը անցած է եղեր եւ մայր ու զաւակ, երեսուն տարիէ ի վեր, իրարու երես տեսած չեն եղեր ...

— Մեր մէջ ծնողքի, զաւակի սէրը շա՛տ, շա՛տ զօրաւոր է, պարոն տնօրէն ... Օգնեցէ՛ք, մի՛ ձգէք որ ...

— Կը ցաւիմ, որեւէ միջոց չկայ ... Պէտք է ծերունի մայրը իմանայ որ իր զաւակը մեռած է, այլապէս ...

Պաղած – ապուրը չհասկցաւ թէ ի՛նչ կտաւէ յօրինուած էր այս «տարօրինակ ժողովուրդը» : Ու փորձ մը անգամ չկատարեց կարդալու համար անոր հոգին :

Շուարեր մնացեր էինք :

Եւ ահաւասիկ Տնօրէնին «այլապէս»էն քանի մը օր ետք, գրուիչը բերաւ նոր նամակ մը՝ դրամատունէն .

— Նկատելով որ խնդրոյ առարկայ գումարը, Դեկտեմբեր 7էն ի վեր, այլեւս կը գտնուի թշնամի պետութեան մը ձեռքը, ի վիճակի չենք զայն ձեր մօրը յանձնելու ... Պիտի սպասենք մինչեւ յաղթանակի օրը ...

×

Սպասեցինք :

Ու յաղթանակէն տարի մը ետք, դրամատունը հարցուց — «Այս դրամը պիտի զանձէ՞ք թէ պիտի չզանձէք ... Ձեր վերջնական որոշումին կը սպասենք ...» :

Վերջնական որոշումը տրուեցաւ՝ յետ խորհրդակցութեան : Ազգին անունով նամակը ստորագրողը յանձն առաւ ... մայրիկը ... մեռցնել՝ անոր հաղորդելով վաթսուն տարեկան — եւ ծանրապէս հիւանդ — տղուն մահուան լուրը :

Զաւակը, հինգ տարի յամառելէ ետք, տեղի տուած էր : Դրամը զանձուեցաւ :

×

Այս պատմութեան մէջ կան երեք գըրծող անձինք :

Զաւակը — անձնուէր ու մայրասէր :

Տնօրէնը — պաղզաւակ ու անզգայ :

Ծերուկ մայրիկը :

Ամէնէն հետաքրքրականը այս վերջինն է, որուն ականջը հասած էր դրամին ձայնը՝ շատախօսի մը թուլբերանութեամբ :

Բուժարանն էր, երբ ըսուեցաւ իրեն .

— Աստուած պապան իր քով կանչեր է տղադ, մամա ...

Կաթիլ մը արցունք աջ կոպին, կաթիլ մը արցունք ալ ձախ կոպին տակ երեւցաւ :

Յետոյ, յանկարծ, հարցուց .

— Դրամնե՛րը, դրամները ի՞նչ եղան ..

Առաջուց պատրաստուած էինք : Իր Ցուցամատով խաչ մը դնել տուինք փոխանորդագրին վրայ եւ հասկցուցինք իրեն թէ դրամը յաջորդ առտուն պիտի յանձնուէր իր տղուն՝ իրեն համար :

Արցունքները չորցան :

Մեռա՞ւ :

Այո՛ — քսան տարի ետք :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷԹՔՈՆԿԸ չորս օրուան նոր զինադուլ մը առաջարկած է Սայկոնի կառավարութեան, Յունուար 20էն 24, վիէթնամական նոր տարուան առթիւ (Թէթի տօներ) : Ամէն կողմ նոր յոյսեր կը ծագին պատերազմին վերջ տալու համար : Միւս կողմէ Շելեփինի գլխաւորութեամբ խորհրդային պատուիրակութիւն մը Հանոյ մեկնած է :

ՖԱՆՖԱՆԻ իր հրաժարականը ներկայացուց Արտաքին նախարարի իր պաշտօնէն, բայց վարչապետ Մորօ մերժեց : Այս հրաժարականին պատճառն ալ կապ ունի Վիէթնամի հետ եւ Տիկին Ֆանֆանիի ձախաւերութեանց : Ծանօթ է որ Ֆանֆանիի միջոցաւ Ֆլորէնցէի քաղաքապետը՝ Լա Փիրա յայտնած էր ամերիկեան կառավարութեան Հանոյէն վերադարձին, թէ Վիէթքոնկը կ'ուզէ բանակցիլ : Հօ Շի Մինհ հերքեց իսկ Տիկին Ֆանֆանի ապացուցանելու համար թէ Լա Փիրա բարեմիտ էր տունը հրաւիրած է Լա Փիրան եւ ծայրայեղ – աջ Իլ Պօրկեզէ *շաբաթաթերթին խմբագրապետուհին : Լա Փիրա, միշտ բարեմիտ, յայտարարած է «ամերիկացի գործի մարդիկը կ'ուզեն վերջ տալ Վիէթնամի պատերազմին Չինաստանի հետ սկսելու համար : Ռըսք բան չի հասկնար իսկ Ֆանֆանի իտալական դիւանագիտութեան աստղն է մինչ Մորօ «տխուր եւ կակուղ է» : Խօսակցութիւնը արձանագրուած էր ... : Ֆանֆանի վերադարձին կը դատապարտէ կնոջ «անտեղի նախաձեռնութիւնը» եւ իր հրաժարականը կուտայ :*

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐԵԳԼՈՒԽ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի մինչեւ տարեգլուխ փակել իրենց առկախ հաշիւները նորոգել իրենց բաժանորդագրութիւնը առանց սպասելու անհատական դիմումներու :

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՄԱՀԱՑՈՒ ԹՈՒՆԱՒՈՐՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ. — Ի նպաստ ՀԱՅ - ԲՈՅԺի տարածման եւ բարգաւաճման՝ արշաւ մը կազմակերպելու նպատակով, այս պարբերաթերթին կարեւորութիւնը եւ արժէքը ցոյց տալու միտքով, ՅԱՌԱՋ այս շաբթու պիտի հրատարակէ բժշկական երեք յօդուած : ՀԱՅ - ԲՈՅԺի ծանօթները իրենց կարգին թող ծանօթացնեն անոնց, որ անծանօթ կը մնան այս պարբերաթերթին : Հրատարակութիւն մը, որ պատմական, գրական, լեզուական եւ համայնագիտական ծանօթութեանց հետ կուտայ նաեւ բժշկական եւ առողջապահական օգտակար տեղեկութիւններ : Մարդոց մեծագոյն հարստութիւնն է առողջութիւնը, եւ ՀԱՅ - ԲՈՅԺ կ'աշխատի պահպանել այդ հարստութիւնը : Եւ ամէն ընթերցող անպայման օգտուած է եւ կ'օգտուի իր բժշկական խորհուրդներէն :

Մահը հազար ձեւ ունի «տանել - տանելու» : Շատ անգամ մե՛նք կը կանչենք զինքը : Այլ խօսքով՝ մարդիկ աւելի կը սպաննեն իրենք զիրենք քան կը մեռնին : Անշուշտ առանց գիտնալու կամ ուզելու : Ապացոյցն այն է որ մահը բերնէն կը մտնէ ընդհանրապէս, կարծես ուզելով բռնել մարդուն.

— Բերնովդ ուզեցիր :

ՍՈՒՆԿԻ ԹՈՒՆԱՒՈՐՈՒՄ

Ասոր անհերքելի վկայութիւնը կը կազմեն թունաւորումները : Եւ թունաւորումներու պատմութեան գլուխը կրնանք դնել սունկ ուտելով մեռնողներուն պարագան : Տարեկան տասնեակ հազարներով մարդ կը մեռնի Ֆրանսայի մէջ՝ սունկի թունաւորման զոհ :

Այս սունկերուն մէջ, որոնք անտառներէն կը հաւաքուին, ամէնէն թունաւորը, ամէնէն ահարկու տեսակն է ամանիթ ֆալլոյիտ կոչուածը, այլ անունով՝ օռոնժ վէռթ : Ոսկեսունկ անունով ծանօթ ընտանիքէն տեսակ մըն է, այսպէս կոչուած՝ նարինջի նմանութեանը համար, ու բարբառային արտասանութեամբ՝ օռոնժ, — բուն ոսկեսունկէն կը տարբերի իր կանանչ գլխարկով, թերթիկները ճերմակ կ'ըլլան, ոտքը դէպի արմատը ուռած ու սոխ կազմած, մատանի եւ տոպրակ (վոլվ) ունի :

Աւելորդ կը համարենք այս նկարագրութիւնը, որովհետեւ սունկ ճանչնալու յատկութիւն ունեցողներէն շատե՜ր անգամ խաբուած ու զոհ գացած են : Աւելի լաւ է գիտնալ թէ ի՛նչ ձեւով կը յայտնուի թունաւորումը :

Համով եւ հաճոյքով կ'ուտէ սունկ սիրողը : Ոչ մէկ անհանգստութիւն կը զգայ նախ : Ժամեր կ'անցնին, ընդհանրապէս 10 - 12 ժամ, եւ ահա ստամոքսին մէջ ծանրութիւն մը, ներսը կրակ լեցուած են կարծես : Սարսափելի ցաւեր : Ենթական կը զգայ փսխելու անդուսպ փափաք մը, եթէ յաջողի փսխել հազար դժուարութեամբ՝ չի վերջանար տառապանքը : Աղիքներն ալ կ'աշխատին պարպել : Քրտինքը կը հոսի առատօրէն : Մարմինը կը ցամքի կարծես : Եւ անհանդուրժելի պահանջ մը ջուրի, ծարա՜ւ է ենթական, ու մէզը դադրած : Ջերմութիւնը ցած : Դէմքը տարօրինակ նիհարութիւն մը ցոյց կուտայ, տժգոյն է, աչքերը փոս ինկած : Զարկերակը արագ եւ թոյլ : Ծայր աստիճան ուժաթափ, բայց գիտակցութիւնը չէ կորսնցուցած : Զառանցումներ ալ կ'ըլլան : Ջղաձգութիւններ կ'ունենայ : Դեղնախտի նշաններ կ'երեւին : Վախճանը ընդհանրապէս մահ, որ կը պատահի երկրորդ կամ երրորդ օրը :

Ի՞նչ ընել նման դժբախտութեան մը պարագային, առաջին ժամերուն :

Ինչպէս հազը ինքնապաշտպանութեան բնական միջոց մըն է թոքային հիւանդութեանց պարագային, փսխելը եւս ինքնապաշտպանութեան բնական միջոց մըն է ստամոքսային թունաւորումներու դէմ, պարպելու համար թոյնը : Բայց պէտք է գիտնալ թէ ինչպէս հազը կը տկարացնէ մարմինը՝ երբ երկար կը տեւէ, նոյնպէս փսխելը կը վնասէ՝ երբ տեղի կ'ունենայ շարունակաբար, որովհետեւ կը նուազեցնէ արեան քլոռը : Ուստի բըժիշկին առաջին գործը պէտք է ըլլայ ծովային աղի լուծոյթ ներարկել երակներուն մէջ :

Դիտուած է նաեւ թէ սունկի թունաւորումը կը նուազեցնէ արեան շաքարը : Շուներու եւ ճագարներու վրայ կատարուած փորձերուն յաջողութենէն մեկնելով, արդի բժիշկները այժմ շաքար կը ներարկեն թունաւորուողին երակներուն մէջ (40 առ հազար համեմատութեամբ լուծոյթ մը), ու միաժամանակ կը կերցնեն մեղր եւ շաքար : Մեղրով դեղի (լավըման) ընելը եւս շատ օգտակար է :

ԹՈՒՆԱՒՈՐՄԱՆ ՏԱՐԲԵՐ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐ

Բերնի ճամբով թունաւորման պատմութեանց մէջ ծանօթ են աղուած միսերու, երշիկներու, կարկանդակներու, ձուկերու, պահածոներու պատճառած վտանգները : Այս թունաւորումները այնքան եղերական չեն, որքան սունկով թունաւորումները, բայց պայման է արագ շարժիլ, պարպել ստամոքսը եւ գործածել ազդու դեղեր :

Թունաւորման պատմութեանց այս գլուխին մէջ պէտք է յիշատակել սառատիկ հունտ (կրէն տը քոլշիք) ուտող աղջնակները, — այս հունտերը քաղցր են, բայց թունաւոր : Կը գործածուին իբրեւ դեղ յօդացաւի դէմ : Զգո՛յշ, երախաներու ձեռք չիյնան, անուշ է, կ'ուտեն, ու կը թունաւորուին :

Շատեր խլոպու հետ կը շփոթեն պատաքեղն ու մոլեխինդը, (այս տունկերը շատ կը նմանին խլոպու ; բայց կը բաւէ մատներու մէջ ճմլել 2 - 3 տերեւ եւ հոտոտել, — պատաքեղին հոտը հաճելի է, մինչդեռ մոլեխինդին հոտը կատուի մէզ կը յիշեցնէ եւ սրտխառնուք կը պատճառէ) :

Այս առթիւ՝ մի մոռնաք որ լորամարգին, որու միսը շատ համեղ է, ինք առանց վնասուելու մոլեխինդ կ'ուտէ, բայց իր միսը ուտողը կը թունաւորուի, որովհետեւ մոլեխինդը թունաւոր բոյս մըն է : Զգուշութի՛ւն Թունիզէն բերուած լորամարգիներուն, — Թունիզի մէջ առատ է մոլեխինդը :

ԻԺԵՐՈՒ ԵՒ ՄԵՂՈՒՆԵՐՈՒ ԹՈՅՆԸ

Մահացու է իժերու թոյնը : Բարեբախտաբար այժմ կը գործածուի Փասթէօրեան Հիմնարկութեան շիճուկը, զոր պէտք է ներարկել առանց յապաղման :

Մեղուներու թոյնը վտանգաւոր է եւ... օգտակար : Երբ մեղուները կը խայթեն, մորթը կ'ուռի, — ընդհանրապէս դէմքն է որ կ'ենթարկուի յարձակման եւ ուռելով արտառոց ձեւ մը կ'առնէ : Եթէ խայթուած տեղը վտանգաւոր տեղ մը չէ, (խաղող ուտելու ժամանակ՝ պիծակի կամ մեղուի խայթուելով կ'ուռի կոկորդը, շնչափողը եւ ենթական հեղձամահ կ'ըլլայ), այդ պարագային վտանգաւոր չէ : Դարմանումը՝ անթիհիսթամինիք դեղերու գործածութեամբ, օրինակ՝ փեներ–կան :

Այս առթիւ՝ կ'արժէ յիշել Մոնթենեի վկայութիւնը.— հին պատմութեան շըրջաններուն՝ երբ կը պաշարուէր քաղաք մը, բնակիչները պարիսպներուն վրայ կը զետեղէին մեծ թիւով փեթակներ, մեղուներու յարձակումով պաշտպանուելու համար :

Ըսինք թէ օգտակար է մեղուին թոյնը : Արդարեւ արդի բժշկութիւնը կ'օգտագործէ մեղուին թոյնը իբրեւ դեղ ընդդէմ յօդացաւի եւ ճոտացաւի (սիաթիք) :

ԿԱԶԱՐՈՎ ԹՈՒՆԱՒՈՐՈՒՄ

Կարգ մը գործարաններու մէջ, ուր մեծ դեր կը խաղայ կազարը, աւելի կը գործէր կազարի հիւանդութիւնը (սաթիւռնիսմ) : Այժմ շնորհիւ նախազգուշութեան նորագոյն միջոցներու՝ նուազած է աւերը : Ամերիկայի մէջ, սակայն, միջատասպան դեղերու գործածութենէն ի վեր (այդ դեղերը կազար կը պարունակեն), կազար շատ կը կլէ ժողովուրդը : Բարեբախտաբար դարմանելի է կազարով թունաւորումը : Առաջ կաթ կը գործածուէր, սիւլֆաթ տը սուտ կամ սիւլֆաթ տը մանեէզի : Այժմ՝ առաւելապէս իփօ–սիւլֆիթ տը սուտ :

ԲՆԱԾԽԱՅԻՆ ԹԹՈՒՈՎ ԹՈՒՆԱՒՈՐՈՒՄ

Ամէն ձմեռ բազմաթիւ քաղաքայիններ զոհ կ'երթան բնածխային թթուով թունաւորման : Գիւղերը, ուր փայտ կը վառեն օճախներու մէջ, անծանօթ են այս կարգի թունաւորումներու : Բայց քաղաքներու մէջ, ուր բնակարան տաքցնելու համար հանքածուխ կը գործածուի կամ կազ, շատ են զոհերը : Երբ անզգալի ձեւով փախուստ կուտայ բնածխային թթուն, կը պատճառէ գլխու ցաւ եւ գըլխու պտոյտ : Իսկ առատ ներշնչումը մահ կը պատճառէ անպայման :

Դարմանումի համար կը յանձնարարուի շնչառական արուեստական մարզանք եւ թթուածին տալ : Վերջերս սկսան յանձնարարել իփօսիւլֆիթ տը սուտ, պլէօ տը մեթիլէն, նաեւ էֆեդրին : Բայց կը նախընտրուի թթուածինով դարմանումը :

ԹՈՒՆԱՒՈՐՄԱՆ ՈՒՐԻՇ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐ

Արդի քաղաքակրթութիւնը՝ թունաւորումներու աղբիւր : Արդի ճարտարարուեստը՝ թունաւորումներու պարգեւիչ : Խոհանոցներու ջնջուիչներէն մինչեւ բընակարաններու վառարանները թոյն կ'արտադրեն շարունակ, — ասիկա գիտէք : Բայց գիտէ՞ք թէ ինքնաշարժը, որ կանգ առած է ձեր պատուհանին տակ, վկայութիւն կուտայ ապականած օդին մասին, զոր կը շնչէք : Եւ եթէ ձեր թունաւորումը կը տարբերի սունկի կամ այլ կարգի թունաւորումներէն՝ անով որ չէք զգար, ի վերջոյ իր հետեւանքներով (խըլիրդ եւ այլ հիւանդութիւններ) այնքան սարսափելի է որքան այն որ անմիջապէս կը սպաննէ : Դեռ չյիշեցինք փնէօմաթիք շինող գործաւորները, որոնք պանդոյի թունաւորման զոհեր են, (կը դարմանուին արեան ներարկումով եւ իփօսիւլ–ֆիթ տը սուտով) : Ու չենք ուզեր յիշեցնել նոյնքան ահաւոր նիւթ մը, որով թունաւորման հետեւանքները, գործած աւերները, ողբերգութիւնը, դժբախտութիւնը վրդ կուգան շատերու ականջին, որովհետեւ անմիջական չեն ներկայանար : Բայց ի՞նչ օգուտ յիշել այդ մեծագոյն ահարկուն, որ իր զոհերը կը խլէ պատանիներէն ու չափահասներէն, աղջիկներէն ու կիներէն, քաղաքներու բնակիչներէն ու գիւղերու բնակիչներէն .

— Ասիկա ծխախոտին թունաւորումն է :

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԲԻՒԶԱՆԴԱԿԱՆ ԿԱՂՈՒԱԾԻՆ ՄԷՋ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Քրիսմպախ կ'աւելցնէ.

« Բիւզանդացին կը նախանձէր Հայերուն, որովհետեւ ճարտար էին առեւտուրի մէջ, կարեւոր դիրքեր կը գրաւէին արքունի պաշտօնատուներու մէջ, Հայազգի էին կայսրերը, բանակին մեծ մասը եւ զօրավարները » :

Թէոտորա կանոնաւորեց ելեւմուտքը, վարչութիւնը յանձնեց Թէոկթիսթոսի, որուն դէմ գործել սկսաւ իր փառամոլ Վարդան եղբայրը : Յաջողեցաւ դաւադրութեամբ սպաննել տալ զայն 856ին : Թէոտորա հասկցաւ թէ եղբօրը հարուածը իրեն դէմ էր, երկու տարի ալ շարունակեց կառավարել կայսրութիւնը : Վարդան հրաւիրեց քոյրը վանք մտնել աղջիկներուն հետ, որպէսզի քեռորդիին հետ կառավարէ երկիրը :

Թէոտորա հաստատեց պատկերապաշտութիւնը, թէեւ ամուսնոյն մահուան առեն խոստացած էր պատկերամարտութիւնը : Պաւլիկեաններ պատկերամարտ էին, ըմբոստացած, Թէոտորա կոտորել տուաւ հարիւր հազար Պաւլիկեաններ, բանակին լաւագոյն զինուորները : «Կոտորածը 9րդ դարու քաղաքական էն մեծ աղէտներէն մէկը եղաւ» :

Մակեդոնիայէն կուգայ Հայազգի Բարսեղ, կը շահի Միքէլ կայսեր վստահութիւնը, պայքարը կը սկսի երկու Հայերու միջեւ, պայքար փառասիրութեան, նախանձը կը կրծէ երկուքը : Պայքարը վերջ կը գտնէ 806ին Վարդանի սպանութեամբ, նոյն իսկ Միքէլի ներկայութեան : Բարսեղ մտահոգ է այնուհետեւ իր կեանքի մասին, 867 Սեպտեմբեր 23ին կը սպաննէ Միքէլը, բարերարը, որ մեծ

ՌՈՒՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳՐԱՒԷԻՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒՆ

(ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ԳՐԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ)

Իսկ գաղտնի համայնավար կուսակցութիւն հիմնած ըլլալու ամբաստանութեամբ դատուեցան նաեւ Թոքատի երեսփոխան Նազըմ Պէյ եւ իր երկու ընկերները, որոնք տասնեւհինգական տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան :

Զէրքէզ Էթհէմի եւ իր ընկերներուն Կանաչ Բանակի հետ ունեցած յարաբերութիւնները կը սահմանափակուէին կազմակերպութեան անդամագրուած ըլլալով :

Եւ սակայն, յետագայ դէպքերը եկան հաստատելու այն կասկածները որ իր անդամներէն ոմանք, կազմակերպութիւնը լուծուելէն ետքն ալ գաղտնաբար շարունակեցին իրենց ստորերկրեայ գործունէութիւնը :

ԹՈՒՐՔ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԹԵՐԹԸ

« ԵՆԻ ՀԱՅԱԹ »

Նոյնիսկ, աւելի ետք, կազմակերպութիւնը փրկելու համար՝ հիմնեցին Հալք Իշթիրաքիյուն — Համայնավար Կուսակցութիւնը, նոր անունի մը ներքեւ շարունակելով գոյութիւնը Կանաչ Բանակին, իբրեւ օրինական եւ արտօնեալ կազմակերպութիւն, բացորոշ եւ հրապարակային գործունէութեամբ :

Գտնուած է գաղտնի համաձայնութեան մը փաստաթուղթը, ուրկէ եւս կը յայտնուի, թէ անպաշտօն Համայնավար Կուսակցութիւնն ու Կանաչ Բանակը կը միանան «Հալք Իշթիրաքիյուն Ֆըրքասը» անունին ներքեւ, յետագային աշխատելու եւ գործակցելու համար այդ անունով : Այս համաձայնագիրն ալ կը կրէ Կանաչ Բանակի կնիքը եւ Հալք Իշթիրաքիյունի անունով ալ հազարապետ Սալիհ Հաճըօղլուի ստորագրութիւնը :

Գաղտնի «Հալք Իշթիրաքիյուն» Կուսակցութեան. — Այս կազմակերպութիւնն ալ, իր մէջ կը պարփակէր այնպիսի տարրեր, որոնք իրականութեան մէջ կո–րիզը կը կազմէին Թուրք Համայնավար կուսակցութեան : Երրորդ Միջազգայինը, որ ընդհանուր համադաշնակցութիւնն է աշխարհի Համայնավար Կուսակցութեանց, կը հետապնդէր գործունէութեան այս եղանակը, որ կը կայանար օրինաւոր եւ արտօնեալ կուսակցութիւններու շարքերէն ներս իր անդամները սպրդեցնելու եւ անոնց միջոցով յիշեալ կազմակերպութիւնները Մոսկուայէն հակակշռելուն մէջ :

Համայնավար Կուսակցութիւնն ու Կանաչ Բանակը, որոնք յետագային մասնաւոր համաձայնագրով մը միացան ալ արդէն իրարու, այսպիսի անդամներու միջոցաւ կապ կը պահէին նաեւ Մոսկուայի Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնին եւ այդ կազմակերպութեան Պաքուի ճիւղերուն հետ : Իսկ երկու կազմակերպութեան միացումով երեւան եկած նոր կուսակցութիւնը կը վայելէր օրինական ամէն իրաւունք, որպէս բացորոշ կերպով ու հրապարակային գործունէութեան տէր քաղաքական կազմակերպութիւն : Կուսակցութիւնը ունէր նաեւ իր պաշտօնաթերթը, որ լոյս կը տեսնէր Անգարայի մէջ, «Ենի Հայաթ» անունին ներքեւ :

1920 Մայիս 9ին, դատարանի որոշմամբ դատապարտուեցաւ կուսակցութեան ղեկավար անդամներէն Հազարապետ Սալիհ Հաճըօղլուն, բայց մեզի հասնող վաւերաթուղթերէն երեւան կուգայ, որ կուսակցութիւնը շարունակած է իր գործունէութիւնը, Հաճըօղլուի ձերբակալութենէն ետքն ալ :

(34 Շար.)

համարում ունէր իր երբեմնի տիրապետին վրայ։

Բարսեղ կը հիմնէ Մակեդոնական Տունը, կը զրէ Աշոտ Բագրատունիին «կայսրութեան ամէնէն սիրելի դաշնակիցը», բայց պիտի աշխատի նախարարները Աշոտի դէմ հանել, Թագաւորական հեղինակութիւնը տկարացնել, հեռուէն պատրաստել Հայաստանի քայքայումը։

Վարդանի եղբայրն ալ ճարտար զօրավար մըն է, յաղթականօրէն կը շրջի Փոքր Ասիոյ մէջ, կը ջախջախէ Էմիրին բանակը, կը քշէ հարաւ Արաբները՝ քրոջ հրամանով։ Ցայտնի չէ թէ ինչ դեր քանեց եղբօրը եւ քրոջը հակամարտութեան ատեն, մանաւանդ՝ երբ քոյրը հրաժարեցաւ հեռանալու կայսերական պալատէն։

«Ամբողջ տասներորդ դարուն Հայերը մեծ դեր ունեցան կայսրութեան մէջ որպէս զինուոր, դիւանագէտ եւ վարիչ»։ Անոնք էին որ Հայեր տարագրեցին Կրետէ, Կիպրոս, Պալքաններ, շարունակեցին Մօրիկի գործը, տեւութիւն եւ քաղաքականութիւն կը միանային։

Բարսեղ նոր արշաւանք մը կատարեց Պաւղիկեաններու դէմ, ղեկավարներ տարագրեց Պալքաններ։ Բազմաթիւ Հայեր տարագրուեցան Մակեդոնիա, որպէսզի պատնէշ մը կազմեն Պուլկարներու դէմ, ընդհակառակն պայքարեցան բիւզանդական ուժերու դէմ եւ դիմագրաւեցին Արաբներու արշաւանքները։

Վասպուրականի Թագաւորը ճորտերով եւ սարուկներով ընդարձակէն հեռացաւ 1020 - 22 թուին, հայազգի Բարսեղ Բ.ի թագաւորութեամբ, ընդարձակ հողամաս մը մնաց դատարկ, օտարներու զրաւումին ենթակայ, հետզհետէ կազմուեցաւ խառն բնակչութիւն մը, միշտ իրարու հակամարտ։ Բարսեղ կ'իրագործէր Մօրիսի ծրագիրը, կը քանդէր արեւելեան պատնէշը, հոգին փարած հայ զինուորին կը մնար անպաշտպան։

Հայերը ակն էին կայսրութեան, անկարող եղան արմատանալու, ձուլուեցան, անհետուեցան։ Փոքրաթիւ էին Պուլկարները, ձուլեցին պարտուած Սլաւները, կազմեցին պետութիւն մը, նոյն իսկ դարձան սպառնալիք մը կայսրութեան։

«Ամբողջ 10րդ դարուն Հայերը մեծ դեր ունեցան կայսրութեան մէջ որպէս դիւանագէտ, պաշտօնեայ, զինուոր։ Վարդան բաժին մը ունեցաւ Միքայէլ Գ.ի 859ի եւ 860ի Արաբներուն դէմ տարած յաղթանակներուն։ Իրական կայսրը Վարդանն էր։ Նսար դեսպանը, որ Պոլիս եկաւ 859ին, կ'ըսէր թէ «կայսրը լուռ կը մնար, մօրեղբայրը կը խօսէր իր տեղը»։ Փառամոլ ու արծաթասէր, զուրկ խղճմտանքէ եւ բարոյականութենէ՝ անժխտելի կերպով բարձր իմացականութեան տէր էր, հակառակորդներն անգամ կը ճանչնային իր բարձր կարողութիւնները»։ (Շ. Տիլ, Լը Մոնտ Օրիանթալ 395 – 1081)։

Հայրենիքին հակառակորդ կայսրութեան մը պահպանումին համար հայ զիւղացին բերաւ իր քրտինքը՝ հայ զինուորը՝ իր արիւնը, հայ իշխանը՝ իր տաղանդը։ Իրենց հայրենիքը Բիւզանդիոնն էր, ուր տարին միայն իրենց ցեղային հիւանդութիւնները, երբեք չմտածեցին հայ պետութեան մը ստեղծումի մասին։ Արենակիցներ փոխադրեցին ամէնուրեք, մաշեցան ամէնն ալ Մերձաւոր Արեւելքի տափաստաններուն վրայ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՔԻՐՔԻՒՔԻ մէջ (Իրաք) յանկարծամահ եղած է Տոքթ. Ներսէս Քիւփէլեան, բնիկ Ուրֆացի։ Ծնած 1909ին, որբանոցը ճաշակելէ ետք աքսորի կեանքը, դժուար պայմաններու մէջ աւարտած է բժշկութիւնը։ Կանուխէն մասնակցած է հանրային կեանքի։ Դամասկոսի մէջ հիմնած է Երիտասարդաց Միութիւնը։ Աշխատակցած է հայ մամուլին։ Ամուսնացած էր Սիրան Զարիֆեանի (Սեդա) հետ։ Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Պէյրութի մէջ։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ Պ. Սարգիս Վ. Վարդապետեան 12 հազար լիր. ոսկի նուիրած է Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանին իր մօրաքրոջ յիշատակին։ Խորէն Կաթողիկոսի կարգադրութեամբ այս գումարը պիտի ծառայէ կաթողիկոսարանի մուտքի սալ դրան եւ կողմնակի երկու զոններու շինութեան, հայկական ոճով։

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՅ մէջ հայ քիմիագէտ մը՝ Բիւզանդ Թորիկեան ուսումնասիրած է, տանց նիւթերէն ծխիկ պատրաստելու միջոցը, զանազան բոյսերով եւ հասած այն եզրակացութեան որ անվտանգ միակ ծխիկը կարելի է պատրաստել հազարի տերեւներով։ Ֆիլատելֆիոյ հիւանդանոցին բժիշկները հաստատած են որ այս նոր ծխախոտը, որ ռոմի թեթեւ համ մը ունի, կը նպաստէ սրտի կանոնաւոր զարկերուն եւ արեան շրջանառութեան։

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ մէջ, «Յառաջդիմասէր» Կոմիտաս Վարդապետի նուիրուած երեկոյ մը կազմակերպած էր վերջերս։ Դասախօսած է Օր. Աշխէն Մէօթէմեան։ Եղած են նաեւ երգեր ու արտասանութիւններ։

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, Այրի Տիկին Նոյեմի Ժամկոչեան հարիւր հազար ոսկի նուիրած է Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին։

ՊՈԼՍՈՅ մէջ Գոհար Գասպարեան հրաժեշտի երգահանդէս տուած է Դեկտեմբեր 24ին։ Յայտագրին առաջին մասը նուիրուած էր դասական հեղինակներու։ Երկրորդ մասին մէջ, նուիրուած հայ երգին, Գոհար Գասպարեան երգած է Սայաթ-Նովա (Պլպուլ), Կոմիտաս (Անտունի), Գ. Մ. Ալէմշահ (Իմ երգը), Զուհաճեան (Արշակ Բ.), Կանաչեան (Օրօր), Տիգրանեան (Անուշ)։

ՇԱՒԻԼԻ

ԵԿԵՂԵՑԻԻ ԵՒ ԴՊՐՈՑԻ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Ըստ իր սովորութեան, Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը, այս տարի եւս զովելի գաղափարը ունեցած էր, տօնելու ութերորդ տարեդարձը իր եկեղեցւոյ եւ դպրոցին հիմնադրութեան։

Դեկտեմբեր 19ի Կիրակի առաւօտ եկեղեցին լեցուած էր Շաւիլէն եւ մանաւանդ Փարիզէն եւ շրջականերէն հաւաքուած հաւատացեալ բազմութեամբ։ Օրուան պատարագիչն էր Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան։ Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ դպիրները ղեկավարութեամբ երաժշտապետ Նշան Սերոյեանի գեղեցիկ եւ ներդաշնակ կատարեցին պատարագի երգեցողութիւնները, գնահատանքի արժանանալով, նոյնիսկ ներկայ հիւր Ֆրանսացիներու կողմէ։ Պատարագէն ետք հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ եկեղեցւոյ բոլոր բարերարներուն ննջեցելոց յիշատակին։

Եկեղեցիի աւարտին յարակից սրահին մէջ, յարգանքի հացկերոյթ մը տրուեցաւ ներկայ բոլոր հիւրերուն եւ դպիրներուն ի պատիւ. Նախագահութեամբ Մանուկեան Արք.ի ներկայ էր նաեւ Տարօն Վարդապետ։ Ճաշը անցաւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ, երգեր, խմբերգներ եւ բաժակաճառեր։ Շաւիլի եկեղեցւոյ նորընտիր վարչութեան նախագահ Պ. Զաւէն Յովհաննէսեան համառօտ զեկուցում մը արաւ եկեղեցւոյ եւ դպրոցի վիճակի մասին։ Հինգշաբթիի դպրոցը ունի 25 – 30 երկսեռ աշակերտներ, եկեղեցին իր բոլոր պարտքերը վճարած է եւ նոյնիսկ սնտուկին մէջ ունի պատրաստ գումար մը, շատ մօտ ատենէն շինելու համար դուրսի ցանկապատը եւ մեծ դուռը, վարչութեան անդամ իր ընկերները իրեն հետ միասին կարելի զոհողութիւնները կ'ընեն, օգտակար ըլլալու համար իրենց համայնքին։ Ապա, շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր նուիրատուներուն, Սերովբէ Արք.ի եւ մանաւանդ շնորհակալութիւնը այն ազնիւ հայորդիին որ վերջերս նուիրած էր բոլորովին նոր երգեհոն մը առանց յայտնելու իր անունը։ Ներկաները գնահատանքի խօսքերով քաջալերեցին վարչութեան գործունէութիւնը, իրենց խնդրանքին վրայ Պ. Զաւէն տուաւ իր ընկերներու անունները, Պ. Պ. Սիրան Պարոնեան, Նշան Հայթայեան, Յարութիւն Էքսէրեան, Ֆիլիպ Օհաննէսեան, Պօղոս Շապեան եւ Յակոբ Կէօշկէրեան։ Սրտաբուխ կերպով եղան հետեւեալ նուիրատուութիւնները. Ա. Պալապանեան 2000 ֆրանք, Գ. Պալըրճեան 1200, Յ. Յակոբեան 200, Տիկին Մարտիկեան 125, Տ. Զուլհակեան 100, Հ. Պալեան 70, Յ. Յովհաննէսեան 50, Տ. Տէմիրճիպաշեան յիսուն, Օր. Ա. Քէօսէեան հինգ, Մ. Երանեան յիսուն, Ոմն հարիւր, Յ. Փանոսեան հարիւր, Ա. Պալթայեան յիսուն Ն. Ֆ.։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

« ՄԻՏՔ » ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԸ

1965ին վերջացեալ հրատարակչութիւնը լոյս ընծայեց էր. Յարութիւնեանի «Փիլիսոփայութեան միտքը Հայաստանում 19րդ դարի առաջին կէսին» աշխատութիւնը, Մանուկ Աբեղեանի «Հայոց լեզուի տեսութիւն» հատորը, որ կ'ամփոփէ հայագէտին երկու աշխատութիւնները՝ «Աշխարհաբարի շարահիւսութիւն» եւ «Հայոց լեզուի տեսութիւն», ուր ներկայացուած են Հայոց լեզուին ամբողջական նկարագիրը եւ ճշգրիտ պատկերը։ Փաստական հարուստ նիւթերու հիման վրայ քննուած են Հայոց լեզուին օրինաչափութիւնները եւ առանձնայատկութիւնները։

Շահեկան աշխատութիւն մըն է նոյնպէս Ռ. Իշխանեանի «Ակսել Բակունցի լեզուական արուեստը» հատորը։

Դեկտեմբերի վերջերը լոյս պիտի տեսնեն Սահակ Բաղեանի «Խաչատուր Աբովեան» մենագրութիւնը, որ կ'ընդգրկէ Աբովեանի ստեղծագործութեան պատմութիւնը եւ պր. իրանագէտ Ա. Աբրահամեանի «Պահլաւերէն – Պարսկերէն – Հայերէն – Ռուսերէն – Անգլերէն բառարանը», որ կը պարունակէ 5000 բառ։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

«ՍՈՎ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ» ամսաթերթի 10րդ թիւը, որ լոյս տեսաւ վերջերս, ունի հետեւեալ բովանդակութիւնը. Հրաչեայ Յովհաննիսեանի բանաստեղծութիւնները՝ «Մարդիկ եւ գործեր» խորագրով։ Բանաստեղծութիւններ նոյնպէս Սարմէնէն, Գ. Շահնազէն եւայլն։ Պատմուածքներ, տպաւորութիւններ Իտալիայէն՝ «Սալիւթա Իտալիա» խորագրով։

Ա. Իսահակեանի ծննդեան 90ամեակին առթիւ Մ. Քարամեանի յուշերը եւ Ս. Շուշակեանի «Ա. Իսահակեանի «Աղա Նազարը» յօդուածը։

Թիւը կը բովանդակէ պատմուածքներ, գրախօսականներ, թարգմանական էջեր եւայլն։

×

ԹԻՀՐԱՆԷՆ ութ ընտանիքներ Ջուլֆայի գիծով Հայաստան գացին։

×

ՍՈՒՐԻԱՀԱՅԵՐԷ բաղկացած ներգաղթի կարաւանը՝ 492 հայրենադարձներ, Դեկտեմբերի սկիզբները Պաթում հասաւ։ Ներգաղթողները անմիջապէս հայրենիք մեկնեցան եւ տեղաւորուեցան Թալին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Տիկիններ, շնորհակալ եմ որ տուած ժամադրութիւնս ընդունեցաք ...։

Պատասխանի մը սպասեց, բայց տեսնելով որ պատասխան տուող չեղաւ, շարունակեց, եւ ետ քաշուելու շարժում մը ընելով ըսաւ.

— Ներողութիւն, Տիկիններ, կը հաճի՞ք ձեր անունը տալ որպէսզի սխալմունք մը չպատահի։

— Տիկին Շապան, ըսաւ երկու կիներէն երկայնահասակը։

— Տիկին Գուէթ, ըսաւ միւսը։

Կանաչ պարագլխաւոր մարդը այս անգամ աւելի յարգալիր եղանակով մը խոնարհութիւն ըրաւ անոնց առջեւ, բայց կարծես պարագլխաւոր կիները անոր բարեւը չառին։

Երկու քոյրերը իրարու կրթնած, ջղային ու վճռական դիրքով մը անոր խօսելուն կը սպասէին։

— Ուղղակի նպատակին պիտի դիմեմ, խօսք տալ անծանօթ օտարականը՝ որ մաքուր ֆրանսերէն մը կը խօսէր, բայց որուն մէջ օտար շեշտ մը կար։

— Պարոն, մենք մեր անունը տուինք, դուք ալ ձեր անունը կուտա՞ք, ըսաւ Տիկին Շապան թրթռուն ձայնով մը։

— Ես ձեզի համար գրողներուն պատուիրակն եմ, պատասխանեց անծանօթ դիմակաւորը։

— Այսինքն Սեւ Արծի՞ւ մըն էք, հարցուց գեղատի կինը հեգնական շեշտով մը։

— Այո, Սեւ Արծիւ մը, Տիկին, պատասխանեց դիմակաւորը այս անգամ հպարտութեամբ ցցուելով։

— Կարծեմ այդքանը բաւական չէ, եթէ բան մը ունինք տալիք, աւելի լաւ կ'ըլլար, դիտել տուաւ տիկին Շապան։

— Այժմ այդքանով բաւականացէք, Տիկին, պատասխանեց անծանօթը։

— Շատ լաւ, ձեզի մտիկ կ'ընենք, ըսաւ Տիկին Շապան վճռական շեշտով մը՝ որմէ այն յայտնի կ'ըլլար թէ որեւէ վախ չէր զգացած իր խօսակիցէն։

Կանաչ պարագլխաւոր մարդը սկսաւ խօսիլ։ Իր ցած այլ յստակ ձայնը՝ երբեմն պարասրահէն եկող ծափահարութիւններէն կը խափանուէր եւ ինք կատարեալ պաղարիւնութեամբ խօսքը կտրելով՝ աղմուկին վերջանալուն կը սպասէր։

Նախ եւ առաջ նոյն տասուն տիկին Շապանի տուած նամակին պարունակութիւնը բառ առ բառ կրկնելով այսպէս խօսեցաւ ան։

— Տիկին, ինչպէս որ գրուած էր ձեզի արդէն, Սուլթան Սէլիմ առաջինի գանձին վրայ մենք ձեր եղբօրմէն առաջ իրաւունքներ ունինք։ Մենք զօրաւոր Սէնթ Ֆուայէն առաջ գիտէինք տանիկ գանձի մը գոյութիւնը։ Բայց չուզելով ձեզի պարապ տեղը տաղտուկ պատճառել եւ անօգուտ տեղը ուրիշներուն ուշադրութիւնը մեր վրայ դարձնել, ձեզի հետ բանակցելու պատրաստ ենք։ Ձեր շահն ալ մերինին պէս անանկ կը պահանջէ որ այդ գաղտնիքը մեր միջեւ միշտ գաղտնիք մնայ։

— Այդ մասին արդէն նամակին մէջ պէտք եղածը գրուած էր, դիտել տուաւ Տիկին Շապան անհամբերութիւն ցոյց տալով։ Ձեր պայմանները կրնա՞յինք հասկնալ։

— Գանձին մէկ երրորդը ձեզի, երկու երրորդն ալ մեր ընկերակցութեան, ըսաւ դիմակաւոր մարդը։ Եթէ այս պայմանը ընդունիք, մենք ալ ձեր բարեկամներուն հետ պիտի մասնակցինք արշաւախումբին ծախքերուն եւ հետերնիդ գալով գանձը պիտի փոխադրենք։ Անկէ զատ, եթէ ձեր բարեկամները ճամբան որեւէ դժուարութեան դէմ ելլեն, պիտի օգնենք իրենց ...։

— Իսկ եթէ չընդունինք, հարցուց Տիկ. Շապան յանկարծ։

— Իսկ եթէ չընդունիք, ձեր բարեկամները գանձին պիտի չկարենան մօտենալ, շարունակեց կանաչ պարագլխաւոր մարդը վճռական եւ սպառնական շեշտով մը։

— Ի՞նչ պիտի ընէք, ի՞նչ միջոց ի գործ պիտի դնէք զանոնք արգիլելու համար, հարցուց Տիկին Շապան մարտական շեշտով մը։

— Մեր ունեցած բոլոր միջոցները, պատասխանեց դիմակաւոր մարդը կատարեալ պաղարիւնութեամբ։

Երկու կիները սարսռացին։

Ժանէթ վախնալով որ քոյրը մի գուցէ զայրանալով չկարենայ հանդուրժել եւ մէկէն ի մէկ պոռթկայ, ինք խօսք առնելով ըսաւ.

— Անշուշտ իրաւունք պիտի տաք մեզ, պարոն, երբ ըսենք թէ հոս այսպէս հապճեպով չենք կրնար որեւէ որոշում տալ։ Թէպէտ պիտի չուզէինք քննել այդ գանձին վրայ ձեր ունեցած իրաւունքները, բայց այդ մասին որեւէ որոշում տալու համար պէտք է ժամանակ տաք մեզի որ ամուսիններս իմաց տամ ...։

— Իրաւունք ունիք, տիկին, պատասխանեց կանաչ պարագլխաւոր դիմակաւորը։ Քանի օր կը բաւէ՞։

— Այո, ըսաւ Ժանէթ։

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տէմիրճեան, Պ. Մովսէս Տէմիրճեան եւ ընտանիքն բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր հայրենակիցներուն, բարեկամներուն, ընկերներուն եւ բոլոր անոնց որոնք իրենց ներկայութեամբ, ծաղկեպսակներով, նամակներով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութեամբ, մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց սիրելիին Օննիկ Տէմիրճեանի մահուան առթիւ:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Կոմիտէն, Նոր Սերունդը, Կապ. Խաչը իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Ընկ. Գ. Փօյաճեանի իրենց եղբօր Վարդանի, իրենց ազգականին Այրի Տիկին Հասրիկ Փօյաճեանի (ծնեալ Խճխեան) մահուան առթիւ:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Արաքսի Մուրատեանի, Տէր եւ Տիկին Հաճի Սահակեանի եւ բոլոր պարագաներուն, Այրի Տիկին Փալայեանի մահուան համար եւ այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի երեսուն ֆրանք կը նուիրէ կարօտեալի մը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին ընկ. Յ. Կօշկակարեանէ (Վալանս) յիսուն ֆրանք:

×

ՇԱՍ.— Պ. Գալուստ Տօնիկեան եւ իր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որ անձամբ, նամակով, հեռագրով եւ մամուլով մասնակցեցան իրենց սուգին Տիկին Օղսայ Տօնիկեանի (ծնեալ Գոլթուղեան), մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ Դեկտ. 3-ին, իր բնակարանին մէջ, 67 տարեկանին: Այս տխուր առթիւ Պ. Գալուստ Տօնիկեան կը նուիրէ տասը ֆր. Կ. Խաչի կայանի, տասը Սողոմոն Թէհլիրեան սրահի, տասը «Յառաջ»ի բարգաւաճման:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԱՄԱՆՈՐ ԵՒ ԾՆՈՒՆԴ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ս. Թադէոս (Ս. Անբուան)

Այս ՇԱԲԱԹ 1 Յունուար, Նոր տարին սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8·30ին, պատարագ ժամը 10ին, քարոզ ժամը 11ին:

Այս ԿԻՐԱԿԻ առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8·30ին, պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, նոյն օրը պիտի կատարուի Դպրաց Դասու անդամներու ննջեցելոց հոգւոց համար հոգեհանգստեան պաշտօն:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (Յունուար 6) առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9ին, Ս. Հաղորդութիւն փոքրիկներու ժամը 10ին:

ՇԱԲԱԹ (8 Յունուար) երեկոյեան ճրագալոյցի արարողութիւն եւ ընթերցում գիրքերու: Սկիզբ ժամերգութեան կէսօրէ ետք ժամը 5ին, պատարագ 6ին:

ԿԻՐԱԿԻ (Յունուար 9) Պատարագ Ծննդեան Աստուծոյ Յայտնութեան արարողութիւն ժամը 7·30ին, պատարագ 10-ին, քարոզ եւ ջրօհնէք 11ին: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Արշալոյս Երեցփոխանեան, մօրը՝ անունը Ովսաննա Պէչիքճեան, հօրը անունը Յարութիւն, կը փնտռէ իր մօրեղբայրը՝ Գէորգ Ոսկեանի Պէչիկճեան, ծնած Սոնկուրլու (Թուրքիա), մօրը անունը՝ Շամիրամ: Իրմէ լուր չկայ հայրենական պատերազմէն ի վեր: Երկու տարի առաջ լսուած է որ Ֆրանսա կը գտնուէր: Լուր ունեցողներէն տեղեկացնել Տիկին Արշալոյս Երեցփոխանեանի, որ ներկայիս կը բնակի,

9, Rue de l'Union
Résidence Les Erables, Bât. B. Esc. 6
VILLIERS s/MARNE

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
FOLKLORE D'ARMÉNIE
փառաւոր սալ մը
ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ
Ղեկավարութիւն՝
ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ
Հայկական 12 հինաւուրց երգեր ու պարեր (Մառալօ, Օրօր, Օսսանա, Գարուն ա, Օրօրաքիւն, Անտունի եսայրն, եսայրն)
Սոլիսթներ՝ Օր. Օր. Նիկողոսեան, Պէնկեան, Պ. Մ. Փօղոսեան:
Disque Microsillon 33 1/2 Tours
BAM LD 415 (30 cm)
en vente chez votre disquaire et à
La Boîte à Musique
133 Bd. Raspail, Paris (6e)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Քէօթէնէճեան, Տէր եւ Տիկին Սիմօն Մէրկէրեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Մինասեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութեամբ մասնակցեցան իրենց մօր եւ զոքանչ մօր, Այրի Տիկին Սաթենիկ Քէօթէնէճեանի (ծնեալ Սէրճանեան, ընիկ Շապին Գարահիսարցի, որ մահացաւ 88 տարեկանին ի Պօմոն), մահուան

Այս առթիւ Պ. Սիմօն Մէրկէրեանի միջոցաւ եղան հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Պէյրութի Սահակեան լիսէյին, Տէր եւ Տիկին Մ. Քէօթէնէճեան 70 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ս. Մէրկէրեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Կ. Մինասեան երեսուն, Տէր եւ Տիկին Հ. Մարկոսեան յիսուն, Սերաստիոյ Հայրենակցական Միութիւնը յիսուն, Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Բիլաֆճեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Տ. Մինասեան յիսուն, Այրի Տիկին Ա. Պալըզճեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Հ. Քէֆէլեան երեսուն, Տէր եւ Տիկին Գ. Մէյմարեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Ս. Սէօքիւնեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Ա. Փօյաճեան երեսուն, Տէր եւ Տիկին Գ. Զաքարեան երեսուն, Տէր եւ Տիկին Պ. Արզումանեան քսան, Տէր եւ Տիկին Ե. Պապոյեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Հէքիմեան, Տէր եւ Տիկին Մեծպահքեան քսանական, այս գումարէն 50 ֆրանք Պօմոնի եկեղեցին տրուած է): Պ. Երուանդ 10 ֆրանք եկեղեցիին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակնօրեայ Պաշտամունք
Սէն Ժերոմ, ժամը 9·30ին
MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes
ժամը 10,45ին
Կը քարոզէ՝
ՎԵՐ. ՅԱՐԹ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ
ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ
CONTES ET LEGENDES
ARMENIENS
Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. Տէր-Մելքոնեանի կողմէ
Գունաւոր կողք, մաքուր տպագրութիւն, պատկերազարդ:
Գին՝ 5 ֆրանք
Առաքման ծախքերով 6·50
Ստանալու համար դիմել Հ. Սամուէլեան գրատունը, եւ կամ՝
Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUX (Seine
C. C. P. PARIS 19668-59
Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յառաջի խմբագրութեան:

Réveillon

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
կազմակերպութեամբ
ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Լիոնի Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ, 295 Րիւ Պուալօ, Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս:
Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝
24 – 59 – 37 կամ 84 – 68 – 40

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ
Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՎԵՐ. ՍԻՄԼԵԱՆ
8 BIS. RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9·30ին, ֆրանսական հեռատեսիլի Ա. կայանէն ժերար Սթէֆանէսքոյի էմիսիոնը: Նիւթ Հայկական ճարտարապետութեան ազդեցութիւնը:

×

Դեկտեմբեր 31ին ֆրանսական ժամով ժամը 19էն սկսեալ, Մոսկուայի ձայնասփիւռը, ֆրանսերէն լեզուով հաղորդում մը պիտի ձայնասփռէ նուիրուած՝ Ֆրանսահայ երգչուհի՝ ՌՈԶԻ ԱՐՄԷՆԻ, որ վերջերս հրաւիրուած էր Հայաստան երգելու:

Հաղորդումը կարելի է լսել՝ 25, 31, 41 եւ 49 մեթր կարճ ալիքներու վրայ:

— ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ —
1966-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
Հատընտիր նկարներով եւ նոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք:
Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Րիւ Պլէօ: եւ Հրանտ–Սամուէլի գրատունը կամ անձամբ «Յառաջ»ին:
Հատը 6 ֆրանք

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ աշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève
Histoire de l'Arménie
DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք
Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ՈՒՐԲԱԹ 31 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 31 DECEMBRE 1965

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10498
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
41e ANNÉE — No 10.498

ՄԵՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ

ԱՆՀԱՄ ԵՒ ԱՆԺՈՒՐ ՎԷՃԵՐԸ

Գ.— ԲԱԺԻՆՔ ԿԱՄ ԲԱԺԱՆՔ

Այսպէս, ուրեմն, մեր կաթողիկոսներուն նոր օրերու վէճը ոչ աստուածաբանական է, ոչ ալ ծիսաբանական: Պարզ է վէճը,— թեմերու հաշիւ, թեմ կորսնցնելու կամ շահելու խնդիր: Եւ լաւ է որ բո՛ւն մեկնութիւնը չտանք խնդրոյն՝ իր այս ձեւին մէջ, ոչ ալ ուրիշ տարազելի:

Մէկ բան միայն կ'աւելցնենք.— թեմ մը աւելին չէ որ կաթողիկոսութիւն կը ստեղծէ, կամ թեմ մը պակաս չէ որ կը տկարացնէ կաթողիկոսութիւնը: Նոյնպէս պէտք է ըսել թէ թեմական կառավարութիւն չէ կաթողիկոսութիւնը: Այսպէս Պոլսոյ պատրիարքութիւնն ալ կը գտնար կաթողիկոսութեանց հաւասարազօր՝ երբ արեւմտահայութեան ստուարագոյն մասը կը համարուէր Պոլսոյ Պատրիարքութեան թեմ: Նոյնիսկ այն իրաւունքով, որ Պոլսոյ պատրիարքութիւնը ցոյց տուաւ թէ պատուութիւն ունի անկախօրէն գործելու, Էջմիածնի հրահանգները բարձին տակ դնելու կամ մերժելու, բայց չեղաւ պատրիարք մը որ համարձակէր ինքզինքին տալ կաթողիկոսական իրաւունք:

Կաթողիկոսութիւնը պատմական իրաւունք է:

Առաջին աշխարհամարտէն ետք, ատկայն, կաթողիկոսութիւնը դարձաւ մարմին մը, որ չունի ուրիշ մտահոգութիւն՝ բայց եթէ թեմ համրել, թեմի կռիւ մղել եւ ի՛նչպէս...

Ամերիկայի մէջ ստեղծուած է երկու թեմ:

ՈՎ Է ՅԱՆՑԱՒՈՐԸ: Որո՞ւ ձիւէն կախենք այս մեղքը:

Տարինե՛ր ու տարիներ Ամերիկայի հայ գաղութը կը տառապէր ներքին պառակտումի մը հետեւանքով: Գաղութը բաժնուած էր երկու մասերու: Ուրիշ հարց է քննել պատճառը,— մեր նիւթէն դուրս, ո՛րքան ալ պարզ՝ մեր դատաստանը: Գաղութին այս երկու թեւերը կ'ներկայէին Էջմիածին, իսկ Էջմիածին կը մերժէր բռնել երկարող թեւերէն մին: Այդ մերժուած թեմը առաջնորդ չունի, զրկուած է ամնդական կապերէն:

Ձեզի նորութիւն,— Շիքակոյի հիւսիսը կը գտնուի փոքրիկ հայ գաղութ մը, Րէյսընի գաղութն է: Գաղութին եկեղեցին կը մերժէ թողել Հայ մը, որ մեռած է ծանօթ պառակտումին ամէնէն տաք օրերուն, պատճառաբանելով թէ կը պատկանի այն թեւին, որ Էջմիածին կ'երկարի բայց Էջմիածին կը մերժէ բռնել իրեն երկարած այդ թեւը: Բռնակցութիւն, խնդրանք, անօգուտ,— Թո՞ւրք էր մեռնողը՝ զոր չէին ուզեր թաղել «Էջմիածնական» կոչուած այդ... (դուք տուէք իրենց անունը), որ կորսնցուցած էին ոչ միայն Հայութեան ամէն զգացում, այլեւ մարդկութեան արժանիք: Եւ օտարները եկան թաղեցին:

Ասիկա՝ մէկ դէպք: Հազարնե՛ր նման տմարդի եւ Հայութեան անարժան արարքներու:

Տարինե՛ր, տարիներ Էջմիածին չկրցաւ լուծել այս վէճը: Չէր կրնար լուծել: ԱՐՏՕՆՈՒԱԾ ՉԷՐ ԼՈՒԾԵԼՈՒ, կը հակնա՞ք, ԱՐՏՕՆՈՒԱԾ ՉԷՐ:

Ի՞նչ ընէր Ամերիկայի հայ գաղութին այն թեւը, որու ձայնը չէր լսեր Էջմիածին: Արքեպիսկոպոս մը եկաւ, նոքէն կաթողիկոս,— անունը՝ Գարեգին կաթողիկոս, սիրուած անձ, արժէքաւոր Հայ: Ձկրցաւ լուծել վէճը եւ յայտարարեց իր ձեռնթափութիւնը: Գաղտնապահ մարդ, այսուհանդերձ խոստովանութիւններ ունի, որոնք կը բացատրեն իր ձախողութեան պատճառները: Կարեւոր

չէն: Գաղութը, սակայն, այն մասը որ չէր վայելեր կամ չէր կրնար վայելել Էջմիածնի հայրական սէրը, չէր կրնար նաեւ մնալ «ապրէն դուրս», կ'ուզէր հովիւ հոգեւոր հայր:

Եւ ունեցաւ:

Մեծն Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը, որու ղեկավար էր դժբախտ ժողովուրդը՝ ի վերջոյ յուսահատ, ընդունեցաւ զայն իր հովանիին տակ, զրկեց իր հայրական սրտին վրայ:

Ո՞վ է որ յանցաւոր կը համարի Էջմիածին՝ եթէ թեմը երկուք եղաւ: Ո՞վ է որ մեղաւոր կը հռչակէ՝ եթէ թեմ մը աւելցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան թեմերուն վրայ:

Ի՞նչ օրինական կամ իրաւական թերութիւն կը փնտռուի այս փափխութեան մէջ:

Ա՛, շատ բան ունինք ըսելիք՝ երբ Աւետարանին բառերով.— «Զմժղուկս քամէք եւ ղուղտս կլանէք»:

Ամէն անգամ երբ օրինական թերութիւն, ընտրական թերութիւն եւ նման գիտողութիւններ կ'ըլլան, մէկ բան կը յիշեցնենք.

— Ցա՞ռ օրինական ձեւով եղաւ, ընտրական կատարեալ եղանակո՞վ կատարուեցաւ «Ամենայն Հայոց» կաթողիկոսին ընտրութիւնը: Ամենայն Հայոց քուէո՞վ,— կը հարցնենք ձեզի:

Այս հարցումը պիտի կրկնենք վէճին այս պատմութեան ընթացքին: Եւ դեռ ըսելիք շա՛տ, օրէնքի եւ այլ կարգի քըննադատութեանց հեղինակներուն ուղղելու, որ ընդհուպ:

ԽՄԲ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀՐԱԲՈՒԽԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

« ԱՉՔ ԱՌՆԵԼ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ »

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ արտաքին նախարար Իհսան Սապրի Չաղլայանկիլ, Կիպրոսի Թուրք համայնքի ղեկավարներէն Րաուֆ Տէնքթաշն եւ Պաշտպանութեան Նախարար Օսման Էօքէօք երկարատեւ տեսակցութիւն մը ունեցան կիպրական հարցի մասին:

Րաուֆ Տէնքթաշ, երբ արտաքին նախարարութեան շէնքը կը մտնէր, հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրաւ լրագրողներուն.

— Եթէ Թուրքիա պատերազմը աչք չառնէ կղզին սիրոյն, Կիպրոսի հարցը այժմէն իսկ փակուած կարելի է նկատել: Կ'ըսեն, թէ համաձայնութիւնները ի զօրու կը մնան տակաւին: Բայց ի՞նչ կ'արժէն այդ համաձայնութիւնները եւ ի՞նչ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն անոնք, եթէ պիտի չգործածուին եւ պիտի չգործադրուին երբեք:

Լրագրողները հարցուցին թէ «պահանջեցի՞ք, որ միջամտութիւն կատարուի եւ շարժման ձեռնարկուի դէպի կղզին»: Տէնքթաշ պատասխանեց.

— Արտաքին Նախարարին հետ լման երկուքուկէս ժամ խօսակցեցանք Կիպրոսի խնդրին մասին: Որոշեցինք նոր հանդիպումներ եւս ունենալ եւ շարունակել հարցին քննութիւնը՝ նոր իրողութիւններու լոյսին տակ: Կառավարութիւնը վճռած է լուծել կղզիի հարցը ամենակարճ ժամանակամիջոցին մէջ եւ ամենակարուկ ձեւով:

Իսկ այն հարցումին, թէ «ի՞նչ է այդ ամենակարուկ ձեւը», Տէնքթաշ պատասխանելով ըսաւ, թէ հաւանաբար այդ մասին Ազգային Մեծ Ժողովը իր խօսքը ըսէ յառաջիկայ օրերու ընթացքին: Եւ աւելցուց թէ առ այժմ աւելին յայտարարելու լիազօրուած չէ:

Ի պատասխան այն հարցումին, թէ «ի՞նչ կը կարծէք որ ընէ Մակարիոս՝ բաւեցուած այս կացութենէն վերջ», Տէնքթաշ ըսաւ.

— Մակարիոս, չփացած է: Ասկէ ետքն ալ պիտի շարունակէ իր ընթացքը՝ ջանալով ընկճել կղզին Թուրք համայնքը, օրինական եւ իրաւական կարելի բոլոր միջոցներով: Պէտք է վճռականօրէն պատասխանել այս կեցուածքին՝ զօրեղ եւ գործօն կերպով մը, որպէսզի կարելի ըլլայ արդիւնք ձեռք բերել: Այլապէս կը կորսնցնենք ամէն ինչ: Մենք, այս անխախտելի կացութեան մատնուեցանք անոր համար, որ մեր գործերը փոխանակ անձնապէս տեսնելու, զանոնք յանձնեցինք բարեկամ պետութեանց կամեցողութեան: Իրաւունքը մերն էր, նախայարձակը՝ մեր դէմինը: Հետեւաբար, պէտք էր, որ հակադարձութիւնն ալ զար ուղղակի մեզմէ: Անցնող երկու տարիներու ընթացքին եւ մասնաւորաբար Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան վերջին նիստէն, շատ բան սորվեցանք, որոնցմէ կրնանք օգտուիլ: Եթէ կամեցողութիւն ունինք, եթէ մեր նպատակն է փրկել Կիպրոսը, կրնանք փրկել զայն»:

ՏԷՄԻՐԷԼ - ՌԻԺՈՎ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պոլսոյ թուրք թերթերը կը գրեն.—

Վարչապետ Սիւլէյման Տէմիրէլ, վարչապետարանի մէջ, ընդունեցաւ Խորհ. Միութեան Անգարայի դեսպան Նիքիթա Ռիժովը, որ տեսակցութենէն ետք յայտարարեց, թէ իր երկիրը «մտերիմ քաղաքականութիւն մը» կը հետապնդէ Կիպրոսի հարցին նկատմամբ:

Տէմիրէլ - Ռիժով տեսակցութիւնը, որ տեւեց քառորդ ժամ վայրկեան, տեղի ունեցաւ այս վերջնոյն առաջարկով: Լրագրողներու հարցումներուն պատասխանելով, դեսպանը ըսաւ թէ այս հանդիպումին ընթացքին բազմաթիւ հարցեր քննուեցան, ի մէջ այլոց՝ անշուշտ նաեւ Կիպրոսի հարցը:

— Բացորոշ է եւ յստակ՝ Կիպրոսի խնդրին մասին մեր որդեգրած քաղաքականութիւնը, ըսաւ Ռիժով: «Մենք անկեղծ ենք մեր քաղաքականութեան մէջ եւ յարգ չենք ընծայեր պատեհապաշտութեան»:

Դեսպանը ապա կատարած է լրագրողներուն հետ եւ «Նոր Տարուան առթիւ իր լաւագոյն մաղթանքները յայտնած՝ Թուրքիոյ եւ Թուրք ժողովուրդին համար»:

ԿԻՒՐՍԷԼ Կ'ԸՍԷ ԹԷ ԿՐՆԱՆ ՄԻՋԱՄՏԵԼ

Հանրապետութեան Նախագահ Ճէմալ Կիւրսէլ նոր յայտարարութիւն մը ըրաւ ՄԱԿի աննպաստ որոշման առթիւ.

— Ամօթ, շատ ամօթ: Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը այս կերպով ինքզինքն է որ կը վարկաբեկէ: Որքա՛ն կ'ուզէինք որ աւելի բարձր պահէր իր վարկը: ՄԱԿը չխորհեցաւ այս անհրաժեշտութեան: Իր տուած որոշումը մեզ չի շահագրգռեր եւ մեզ չի կաշկանդեր: Թուրքիա պատրաստ է իր գործելակերպին

մէջ: Մեր միջամտելու իրաւունքը կայ եւ կը մնայ, օրինապէս ի զօրու է: Ինչ որ իրականութիւն է, այս առթիւ մեր զգացած ցաւն է միայն: Ոչ ոք իրաւունք եւ հնարաւորութիւն ունի միջազգային դաշինքները խզելու: Թուրք կառավարութիւնը կրնայ միջամտել եւ զօրք հանել, երբ որ ուզէ եւ երբ որ անհրաժեշտ նկատէ:

Հանրապետութեան նախագահը իր այս յայտարարութիւնները ըրաւ հերթական պտոյտի մը ընթացքին, երբ լրագրողներով շրջապատուեցաւ եւ տարբեր դարձաւ անոնց հարցումներուն: Լրագրողները անձրեւին տակ իրեն կը սպասէին: Կիւրսէլ տեսաւ զանոնք, զոհ մնաց եւ ըսաւ.— Հարցուցէք տեսնենք, ի՞նչ կը փափաքիք:

ՄԱԿի աննպաստ որոշումը ամօթ մը նկատելէ ետք, նախագահ Կիւրսէլ աւելցուց.

— Թուրքիա միջամտելու համար պէտք չունի որեւէ երկրէ արտօնութիւն ստանալու: Միամիտ է կարծել թէ անցեալ տարի Ամերիկա արգելք եղաւ մեր միջամտութեան եւ չթողուց որ զօրք հանենք: Ամերիկա միայն գիտել տուաւ թէ այդպիսի միջամտութիւն մը կրնար վըտանգաւոր ըլլալ: Ըսաւ թէ՝ «միջամտեցէք, եթէ վտանգը աչք կ'առնէք»:

Ասկէ զատ, մամուլին եւ քաղաքական կուսակցութիւններուն ալ յանձնարարութիւն մը ունիմ: Թող բարեհաճին գիրար չամբաստանել այս առթիւ, Կիպրոսի տագնապը մասի փաթթոց ընելով՝ մէկզմէկ յանցաւոր չնկատեն: Միաբանինք եւ համախմբուինք այս դատին շուրջ, փոխանակ զիրար ամբաստանելու եւ վարկաբեկելու: Գիտեմ թէ այդ ճամբուն պիտի հետեւին արդէն, վստահ եմ: Երբեմն այսպիսի ցաւալի անակնկալներ կրնան պատահիլ, պէտք չէ զրգռուիլ եւ կուրօրէն զիրար նախատել: Այս դատը համազգային խնդիր մըն է, հետեւաբար ազգովին պէտք է կարգադրութեան եղանակ մը գտնենք»:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐԵԳԼՈՒԽ

Մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի մինչեւ տարեգլուխ փակել իրենց առկախ հաշիւները: Յունուար 15ին կը դադրեցնենք թերթերը այն բաժանորդներուն, որոնք չեն փակած իրենց հաշիւները, մինչեւ 1965ի վերջ:

Շնորհակալութեամբ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»ի

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖԱՆՖԱՆԻ եւս չտաւ իր հրաժարականը հակառակ վարչապետ Մորոյի պընդումներուն: Իտալիոյ Արտաքին Նախարարը բաւական տարակարծիք է Մորոյի հետ եւ կ'ըսուի թէ այնքան ալ դժգոհ չէ եղածներէն որոնք կրնան կառավարական տագնապի մը ծնունդ տալ եւ վարչապետութեան դուռը բանալ Ամինթոռէ Ֆանֆանիի առջեւ:

ՎԻԷԹՆԱՄԻ համար Ամերիկայիք դիւանագիտական մեծ արշաւ մը սկսած են: Արտաքին նախարարութիւնը սակայն բոլորովին լուռ կը մնայ Ավըրէլ Հարիմընի յանձնուած պաշտօնին շուրջ: Ծանօթ է որ Հարիմըն Միացեալ Նահանգներու ամէնէն պատկառելի բանակցողներէն է: Վարշաւա հասնելով, Հարիմըն պարզած է ամերիկեան տեսակէտները:

ՄԱԿ-ի ամերիկեան պատուիրակը՝ Կոլտպէրկ երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է Պօղոս Զ. Պապին հետ:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ սակագիներու փլափոնը կրկին բարձրացած է: Ներկայ որոշումով վճարումները պիտի ըլլան 1080 ֆրանք ամսականի վրայ:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան տնօրէն կոմիտէն նիստի հրաւիրած է փոխարինելու համար հրաժարող վեց անդամները: Կասթոն Տէֆէր յայտարարած է թէ իրենց հրաժարումը կը վերաբերի միայն ընդհ. քարտուղարին մեթոտներուն եւ կուսակցութենէն հեռանալու հարց չկայ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ համայնավար կուսակցութիւնը իր հիմնադրութեան 45ամեակը կը տօնէ: Արդարեւ կուսակցութիւնը ծնած է 1920 Դեկտ. 29ին Թուռի մէջ ընկերվարական համագումարի մը պառակտումին ընթացքին:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ... ԿՕՇԻԿ ԳՆԵԼԷ ԱՌԱՋ

ԽՄԲ. — Կուտանք յօդուած մը հաս Հայ Բոյժէն, շարունակելով արշաւը ի նըպաստ բժշկական այս պարբերաթերթին տարածման եւ բարգաւաճման: 1934էն ի վեր հրատարակուող այս պարբերաթերթին հաւաքածոները գրադարան մը կը լեցնեն արդէն, — բովանդակութիւնը հետաքրքրական ոչ միայն իր գիտական յօդուածներով, այլեւ անոնց տրուած գրաւարթ եւ պայծառ լեզուով: Ահաւասիկ այս երկրորդ յօդուածը իբրեւ նմոյշ. —

Մարդիկ սկսան մոռնալ թէ ... ոտք ունին: Արդարեւ հիմա շատ քիչ կը գործածուի ոտքը, որ ի՜նչ հաճոյքներ կը պատճառէր ժամանակին, — պտըտիլ անտառներու մէջ, պտըտիլ առուակներու եզերքը կամ մագլցիլ լեռներն ի վեր: Վերջերս, ամերիկացի բժիշկ մը կը յայտարարէր, որոշ հեգնանքով, թէ մասնաւորաբար կիները այնքան կը խորշին քալելէ, այնքան կորսնցուցած են քալելու վարժութիւնը, որ այլեւս պիտի ուզէին ինքնաշարժ գործածել նոյնիսկ ... անկողին երթալու համար: Բարեբախտաբար պարելու հաճոյքը կայ, եւ կարելի չէ պարել ... ինքնաշարժով:

Զմոռնա՛նք աղուոր սրունքներ ցուցադրելու պչրասիրութիւնը, որ մոռցումէ կը փրկէ ոտքերը բարեբախտաբար: Գէթ այդ պատճառով՝ կիները թոյլ պիտի չըտան երբեք որ մոռցուին ոտքերը:

Սողոմոն մարմարեայ սիւներու կը նըմանցնէ իր սիրականին սրունքները (Երգ, Ե. 15): Արդարեւ բարեձեւ սրունքները մասնաւոր վայելչութիւն մը կուտան կընոջ, ինչպէս առողջ եւ համաչափ ոտքերը թեթեւութիւն մը կուտան քալուածքին: Հելլէն հին բանաստեղծները փոտենեմոս *կամ* աէլլոփուս *բառերով կը նկարագրէին իրենց հերոսներուն քալուածքը, բառացի թարգմանութեամբ՝ «հովի ոտքերով»: Բայց նման արագաշարժ ոտքեր կրնան ըլլալ միայն առողջ ոտքերը, երբ այլանդակուած չեն դէշ կօշիկներու մէջ:*

Վերջապէս, պէտք է ըսել թէ ոտքերը ոչ միայն նկարագիր կը շինեն՝ քալուածքին տալով վայելչութիւն, հեղինակութիւն, անհատականութիւն, այլ եւ այնքան կը տպաւորեն որ ժողովուրդը կ'ըսէ. «Ոտքը ուղուրլու *է»: Սաղայէլի ոտքերով, ծուռիկ-մուռիկ ոտքերով, թիւրատ մարդիկ երբեք վստահութիւն չեն ներշնչեր: Այսպէս, պէտք է ըսել թէ ոտքը մարմնոյն գեղակազմութեան մէկ կարեւոր մասն է: Եւ կիները գիտեն ասիկա: Կիներն են, մասնաւորաբար, որ զարկ տուած են բժշկութեան մէկ կրտսեր ճիւղին, որ կը կոչուի ոտնաբանութիւն* (փոտոլոժի)*: Կիներն են, դարձեալ, որ կ'ապրեցնեն ոտքին գայլակները ու կօշկակարներն են:*

Պէտք չէ զարմանալ, — կօշիկը սկիզբէն իսկ զարդ կը համարուէր առաւելապէս կիներու համար:

Աթէնքի մէջ ազգային կօշիկը կը կոչուէր կրեպիս*, ընդհանրապէս այրերու յատուկ, որ սեւ կը ներկուէր: Իշխանուհիները կը հագնէին մուճակ, միշտ կարմրամորթ: Ունէին կօշիկի ուրիշ կաղապարներ, որոնց հեւկերուն յարած կ'ըլլային ադամանդ եւ այլ ոսկեղէն զարդեր: Թատրոններու բեմերուն վրայ ողբերգակները կը հագնէին* կոթորնոս *կոչուած կօշիկը, որ կը բարձրացնէր հասակը, (այս պատճառով՝ նոր պսակուած աղջիկներն ալ կը հագնէին), իսկ կատակերգակները կը հագնէին* սոքքոս *կոչուած կօշիկները:*

Հռոմ իւրացուց այս կօշիկները, բայց չպարզեցաւ ընդգծնութիւնը ու Սկիպիոն Ափրիկեցի շատ քննադատուեցաւ ոչ-հռոմէական կօշիկ հագնելուն համար: Հռոմ եւս ունէր կօշիկի այլազան պատուաստութիւններ:

Եբրայեցիները շատ կարեւորութիւն չէին տար կօշիկի: Հրէաստանի կօշիկները այնքան աժաննոց էին որ մէկ զոյգ կօշիկով կրնային ծախու առնել աղքատ մարդ մը (Ամոս, Բ. 6)*: Բայց կը թուի թէ ազնուականներուն կիները գիտէին հագնիլ մեծագին կօշիկներ, ինչպէս «թեհաշի մորթէ շինուած»* (Եզ. ԺԶ. 10)*:*

Եբրայեցիները տարօրինակ սովորութիւն մը ունէին, կօշիկները կը հանէին ու կը բաղկնային աղօթատեղիներու մէջ: Այս սովորութիւնը ժառանգեցին Արեւմուտքցիներն ալ, եւ ինչպէս Տերտուղիանոս կը վկայէ՝ Հռոմայեցիները տօն մը ունէին որ կը կոչուէր «Տօն բոկացելոյ» (նուտիփետալիա)*, տօն մը՝ երբ թափօր կը կազմէին ու տաղանդք կը կատարէին բոլորովին բոպիկ, ի փառս չեմ գիտեր ո՛ր ... բոպիկ աստուածին:*

Բանի դեռ հարցը կօշիկ հանելու մասին է, հետաքրքրական կը գտնեմ պատմել եբրայական սովորութիւն մը. — Եբրայական օրէնք մը կը պարտադրէր՝ երբ կնոջ մը ամուսինը մեռնէր առանց զաւակ ունենալու, որ կինը վերամուսնանար իր տագրոջ հետ, եւ եթէ տագրը մերժէր՝ կինը կը ներկայանար ծերակոյտին եւ, ազգին մեծերուն առջեւ, տագրոջ մէկ ոտքէն կը հանէր կօշիկը եւ կը թքնէր տագրոջ երեսը՝ ըսելով. «Այսպէս արասցեն առն որ ոչ շինիցէ զտուն եղբօր իւրոյ»: Եւ այնուհետեւ ոտքի կօշիկը հանուած մարդուն տունը կը կոչուէր «Տուն բոկացելոյ», այսինքն բոպիկին տունը: Ասիկա գրուած է Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ (Բ. Օր. ԻԵ. 10)*:*

Կօշիկ հանելու սովորութենէն զատ՝ կօշիկ նետելու սովորութիւն մըն ալ կար Եբրայեցւոց մօտ: Գէթ այդպէս կ'ըսէր իրենց Աստուածը, որ ծանօթ է Եհովա անունով. «Կօշիկս պիտի նետեմ Եդոմի վրայ» կ'ըսէ (Սաղ. ԾԷ. 10)*, — մեր գրաբարը հաւատարիմ չէ այստեղ: Ի՞նչ իմաստ ունէր այսպէս կօշիկ հանել ու նետելը, չեմ գիտեր, — հարցուցէք Թըրուշչեւի, թերեւս գիտէ:*

Կօշկակարն է որ կը հագուեցնէ մեր ոտքերը, ճիշդ է, բայց գիտէ՞ք թէ կնոջ ճաշակը ի՜նչ խնդիրներ ընել կուտայ խեղճ կօշկակարին: Ասիկա թող բըժիշկը ըսէ:

Արդարեւ բժիշկները կը վկայեն թէ ոտքի կազմախօսական նեղութեանց համար զարմանումի դիմողները մեծ մասամբ կիներ են, — կիներ որ արտասովոր կօշիկներ կ'ուզեն, տձեւ մուճակներ կ'ուզեն, ու մաշիկ որ չարժեր մէկ պաշիկ, բայց նորութիւն է՝ կ'ուզեն: Եւ ոտքն է որ ձեւ կը փոխէ:

Ոտքին կրած նեղութիւնները կրնանք բաժնել երկու խումբի.

1. — Նեղութիւններ՝ որոնք կապ չունին կօշիկին հետ, ինչպէս ըթացաւ, թիւրատն, տափատն:

2. — Նեղութիւններ՝ որոնք հետեւանք են անյարմար կօշիկներու գործածութեան, ինչպէս կոշտ (քոռ)*, տեռ* (քալ)*, տափակ կռճիճ, ոտնատոխ:*

Նման ձեւափոխութեանց կարգին՝ Սանտրիյոնի ոտք կը կոչուի (Փեռոյի հերոսուհիին կօշիկներուն ակնարկութեամբ), երբ անյարմար կօշիկ մը հագնելով, միշտ պչրասիրութեան կամ նորաձեւութեան հետեւելու համար, ոտքը կ'այլանդակուի: Արդի կօշկակարները կը մտնեն ձգտում մը՝ հետզհետէ կօշիկներուն տալու համար ոտքին բնական ձեւէն տարբեր կաղապար մը, ըստ կիներուն ճաշակին: Այրերը նման ճաշակներ չունին, բայց վերջերս գիտուած է որ կօշկակարները եւս սկսեր են ներդաշնակութիւն չփնտռել ընդմէջ ոտքին բնական ձեւին ու կօշիկին կաղապարին, ու փոխանակ կօշիկին կաղապարը պատշաճեցնելու ոտքին բնական ձեւին՝ ոտքին ձեւն է որ կ'ուզեն պատշաճեցնել փանթէզի *կաղապարներու: Այս տեսակէտով՝ դատապարտելի է կօշիկներուն «քիթը» երկարելը, սրածայր ու կտրուկ ձեւ կօշիկներ շինելը, ինչ որ պատճառ կը դառնայ ոտքին մատները սեղմելու (տաճկօրէն՝ «կաքաւի աչք» կոչուած կոշտերու կազմութեան), մատներուն մուրճի ձեւ տալու* (հալլիւքս վալկիւս)*, մէկը միւսին վրայ հեծցնելու:*

Ֆրանսական յեղափոխութեան շրջանին՝ պուրժուաները *կը հագնէին սրածայր կօշիկ: Բանակին համար յատկապէս շինուեցաւ բութ քիթով կօշիկ, գրեթէ քառակուսի, որպէսզի գիւղացիները չկարենան ծախել իրենց կօշիկները:*

Որքան կօշիկին քիթը, նոյնքան կրունկը մեծ կարեւորութիւն ունի ոտքին առողջապահութեան տեսակէտով: Բարձր կրունկներու, ու մանաւանդ ասեղնաձեւ կրունկներու անպատեհութիւնները շատ են ու բազմազան: Բժիշկներ կան, որոնք կնոջական նեղութեանց ու ցաւերու մեծ մասը կը վերագրեն բարձր կրունկներուն: Նախ պէտք չէ մոռնալ թէ մարմնոյն ամբողջ ծանրութիւնը կը սահի ու կը նստի ոտքի մատներուն վրայ, որոնք կը սեղմուին, իրարու վրայ կ'ելլեն, եւ միաժամանակ ներքանին բնական թեթեւ կորութիւնը կ'անհետանայ եւ ոտքին յառաջամասի ձեւը կը փոխուի: Ահա թէ ինչո՛ւ պարուհիները, որոնք իրենց ոտքի մատներուն վրայ կը պտտցնեն մարմնոյն ամբողջ ծանրութիւնը՝ երբ կը պարեն, իրենց դերը վերջ գտնելէ ետք անմիջապէս կը հագնին լայն եւ ոչ բարձր կրունկներով կօշիկներ, որպէսզի չփոխուի իրենց ոտքերուն բնական ձեւը:

Հեղինակներ կան, որոնք կը պնդեն թէ բարձր կրունկը կը նպաստէ երկար շընչառութեան եւ արգելք կ'ըլլայ փոր շինելու:

Մէկ բան միայն ճշմարիտ է, — եթէ փոքրիկ, թօթուշիկ ոտքեր ունիք, բոլորը լեցուն, պճեղները զօրաւոր, ընտրեցէք երես-բաց կօշիկներ, որոնք երկարութիւն մը կուտան ոտքերուն: Իսկ եթէ, ընդհակառակն, երկար ոտքեր ունիք, նիհար սրունքներ, նուրբ պճեղներ, ընտրեցէք «Նորվեկեան» ձեւ կօշիկներ, որոնք կը ծածկեն ոտքի երկարութիւնը:

Գալով ասեղնաձեւ կրունկներուն, թող հոս ըսեմ այն որ արժէքաւոր գորգեր ունի կամ պարքէնալիք տախտակամած մը:

Վերջացնենք՝ բառարան:

Կօշիկ, — *ընդհանուր անուն ոտնամաններու:*

Խարուկ, — *այծի մորթ, կանեփի թելէ եւ թաղիքէ գործած ոտնաման:*

Մաշիկ, — *Քիթը սուր, կրունկը բարձր եւ պայտած կօշիկ: Կ'երգուի՝ «փարդ մաշիկս»:*

Սոլ, — *ծագումով եւրոպական, Կիլիկեան թագաւորութեան շրջանին փոխ առնուած: Կ'երգուի՝ «կարմիր սոլերս հագնիմ ի զամ չուռ կի գամ»: Ասկէ՝ Սոլ-կար = կօշկակար: Կ'երգուի՝ «Սոլկար մարդու մի տա գիս, առնէ հերուն ծախէ գիս»:*

Մուճակ, — *բառ ոմանց սանդալն է, բառ այլոց կօշիկը: Ասկէ՝ սարմուճակ, — վերնակօշիկ:*

Երասնկ, — *արաբերէն՝* նալըն*:*

Հողաթափ, — *պարսկերէն՝* փապուճ*, աւելի ճիշդ՝* փաբուշ*, որ թարգմանի ոտք ծածկող:*

ՀԱՅ – ԲՈՅԺ

Գ. ԱԼԱՆ

(ԳԷՈՐԳ ԱԼԱՆՃԵԱՆ)

Նուիրեալներու սերունդին անհետացման ոտքի վերջին ձայները կը լսենք: Այս սերունդը, համակ եռանդ ու հոգեկան ապրում դարձուցած էր ցեղին յաւիտենականութիւնը: Անսպառ հաւատքով տառապանքի դառն բաժակը ըմբոլոր քամեց: Անցաւ Հայոց պատմութեան ամենափոթորկալի շրջանը, ժողովուրդին հետ բարձրացաւ մարտիրոսաց Գողգոթան, առանց յուսահատելու, աքսորուեցաւ եւ ինկաւ պատնէշին վրայ յողնաբեկ ... հոգեկան անհուն բաւարարութեամբ ու մեծ կսկիծով տեսաւ իր պատրաստած սերունդին մեծ մասին նահատակութիւնը՝ հայրենիքի ազատութեան լուսաւոր ճանապարհին, զէնքը ձեռքին կարեւէր եւ հպարտ իր սերնդի պարտականութեան գոհն ըլլալու խոր գիտակցութեամբ ու նախանձով:

Ո՛չ, այս անհամեմատօրէն դժնդակ օրերուն Ալաններու հրաշալի չքանումին հայրենիքը չափազանց տխուր է հայ ժողովուրդին համար: Անոնք կ'երթան հակառակ իրենց թափած յորդառատ արիւն-քրտինքին, մարդկայնօրէն գերազանց զոհողութեան: Սիրտ ըլքած մարմնաքում ու կսկիծ ունին իրենց հոգիներէն ներս, զի փոխարինողներ չկան հարկ եղած համեմատութեամբ: Պարտադրուած օտարութեան մէջ այս կեանքը իրենց եղբայրներուն եւ խաչեալներուն քայքայումը եղաւ:

Ցեղին սրբազան ջահը իր արժանաւոր փոխանցման արարողութիւնը չունի, ինչպէս իրենց հաւատաւոր խորհուրդով, պատարագի մը վեհութեամբ ու ջերմեռանդութեամբ բերին մեզի իբրեւ սրբութիւն: Աւաղ, յուսաբեկութիւն չճանչցող այս սերունդը կը հեռանայ խոր կսկիծով ...

Գէորգ Ալանճեան Ուրֆացի, համեստ ընտանիքի զաւակ է: Ծննդեան թուականը ինծի անծանօթ է: Նկատի ունենալով որ Օսմ. Սահմանադրութեան հետեւանքով Հայերու զինուորագրութիւնը պարտաւորիչ դարձաւ ու Գէորգ առաջին զինուորագրուողն եղաւ, հաւանաբար 1885ական թուականի ծնունդ ըլլայ:

Այս Հայորդին կեանքը եղած է դըրկանքներու եւ տառապանքի շարք մը: 1895 – 96ի համատարած ջարդի հետեւանքով որբացած, մտած է Ուրֆայի Ս. Սարգիս վանքի որբանոցը, որ մատակարարուած էր ազգին կողմէ, ունենալով իբրեւ ղեկավար պատրաստուած ու արժանաւոր առաջնորդ մը՝ Խորէն Արք. Մխիթարեան (Վանեցի):

Այս որբանոցը եւ օտար հովանաւորութեամբ որբանոցներ, ինչպէս նաեւ դըպրոցներ, աւելի ուշ միացան եւ Միացեալ անուան տակ ընդհանուր ազգային կըրթական գործը կազմակերպուեցաւ:

Գ. Ալանճեան այդ վարժարանի յառաջադէմ եւ ուշիմ աշակերտներէն ըլլալով ազգին կողմէ կը ղրկուի Այնթապի Ամերիկեան գոլէճը: 1904ին կ'աւարտէ ու կը վերադառնայ Ուրֆա՝ ծառայելու իր ժողովուրդին:

Գէորգ թրծուեցաւ Այնթապի գոլէճին մէջ յեղափոխական, հայրենասիրական մաքուր գաղափարական միջավայրի մը մէջ: Հոն էր որ խմորուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարաբանութիւնը, աւելի ուշ փոթորկալի հնոց դառնալով, ուրկէ պիտի վառուէին բուռն, ծայրայեղ շարժում եւ գործունէութիւն ստեղծող աշակերտներ:

Ալան, Հալէպի մէջ, զինուորական ծառայութեան ընթացքին կը ծանօթանայ Մկրտիչ Եօթնեղբայրեանի: Աւելի ետքը կը դառնայ անոր գործակից՝ ժողովուրդի զինուորման սուրբ գործին մէջ: Այս հետեւանքով Թուրք կառավարութեան աչքին կասկածելի նկատուած ըլլալով կ'աքսորուի Պոլիս, ուր կը մտնէ անասնաբուժական վարժարան, զոր կ'աւարտէ յաջողութեամբ:

1915ին կարճ ժամանակով մը կը վերադառնայ Ուրֆա, ծննդավայրին կարօտն ու մանկական, որբանոցային յիշատակներով ապրելու, մասնաւորաբար իր բարերարներուն երախտագիտութիւնը յայտնելու:

Այդ առթիւ իր գրութիւններէն մէկուն մէջ կը գրէ. «Զիս ներկայացուց (բարեկամներէն մէկը) Ուրֆայի կառավարիչին, որ «բարի» գտնուեցաւ առաջարկելու իր օժանդակութիւնը, որպէսզի ծննդավայրիս մէջ պաշտօնավարէի, բայց ես զարմացուցի զինք բարձր Օսմանեան հայրենասիրութեամբ մը՝ առարկելով թէ «ինծի համար հայրենիքի ամէն անկիւնը հաւասար արժէք ունի»: Այս խօսքերէս շատ գոհ մնաց: Լուրերը կը վատանային, մթնոլորտը կը թանձրանար, Թուրքերը ընդհանուր զօրակոչ կը հռչակէին, ես հեռագրով մը Պոլիս կը կանչուէի»:

Ուրեմն մեր հայրենակիցը պետական պաշտօնեայ եղած է՝ բանակին մէջ իբրեւ անասնաբոյժ:

Սակայն Ա. աշխարհամարտի ընթացքին տեսնելով Հայութեան սպառնացող ահաւոր վտանգը, Պոլսոյ մէջ կը մնայ փախստական:

Գէորգ Ալանճեան հաւատաւոր Դաշնակցական էր: Աշխատած է Պոլսոյ մէջ իբրեւ նուիրեալ հայ եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հաւատարիմ զինուոր: Ան չէ փընտռած փառք եւ նիւթ, մնացած է միշտ լուռ, համեստ, անխոնջ աշխատող:

Պատերազմի վերջաւորութեան կ'ամուսնանայ: Պոլսէն կը մեկնի Ամերիկա, Քեմալականներէն մազապուրծ ազատած եւ կը ստեղծէ անձնական համեստ գործ մը:

Գ. Ալան հմուտ թրքագէտ էր եւ անգլերէնի լաւ ծանօթ: Առաջին անգամ Ուրֆայի հերոսամարտին համառօտ նըկարագրութիւնը տուաւ «Հայրենիք» ամսագրին մէջ Ուռհայեցի ծածկանունով: Մօտէն կը հետեւէր թրքական մամուլին եւ հրատարակութեանց:

Կուռ եւ շրջախոհ իր յօդուածները «Հայրենիք» օրաթերթին մէջ կշռուած ու տրամաբանական քննադատութիւններ են, օտար աղբիւրներէ վաւերական փաստերով, երբ կը հերքէր թրքական բարբանջանքները: Գրիչը կծու, բայց

«ԱՇԽԱՐՀԱՑՈՅՑ»Ը

Երկար ատեն կարելի չէր եղած ճշդել խակական արժէքը «Աշխարհացոյց»ի մը, որ պատրաստուած է հայ անանուն աշխարհագրագէտի մը կողմէ, եօթներորդ դարուն։

Տարը տարուան աքնաջան աշխատանքէ մը ետք միայն հնարաւոր դարձաւ կարծիք մը կազմել վերոյիշեալ քարտէսին մասին։

Մինչեւ վերջերս ծանօթ էին երկու հին քարտէսներ։ Առաջինին հեղինակն է ժամանակակից քարտէսագիտութեան նախահայրը, երկրորդ դարու ծանօթ յոյն գիտնական Պտղոմէոսը։ Երկրորդ քարտէսը յօրինած են 12րդ դարու արաբ գիտնականները՝ դարձեալ Պտղոմէոսի եղանակով։

Մինչեւ այսօր այս քարտէսը կը նկատուէր աշխարհի երկրորդը՝ յունականէն ետք։

Բայց պատմաբան եւ ակադեմական Սուրէն Երեմեան նոր, հետաքրքրական յայտնութիւններ ըրաւ։ Ուսումնասիրելով Մատենադարանի մէջ գոյութիւն ունեցող հայկական հին ձեռագիրները եւ «Աշխարհացոյց»ը եկաւ այն եզրակացութեան, որ հոն ներկայացուած են 17 երկիրներու քարտէսներ եւ աշխարհի քարտէսին մանրամասն նկարագիրը։ Այս ձեւով, Պտղոմէոսի քարտէսէն ետք մեր մոլորակին մասին հիմնաւոր աշխատութիւնը կը պատկանի 7րդ դարու հայ անծանօթ աշխարհագրագէտին։ Հայրենի գիտնականին կազմած քարտէսները կորսուած են դարերու ընթացքին։ Բայց արդեօք կարելի չէ՞ զանոնք վերստեղծել՝ ձեռքի տակ ունենալով «Աշխարհացոյց»ը։ Սուրէն Երեմեան եկաւ այն եզրակացութեան, թէ կարելի է եւ սկսաւ հետազօտական աշխատանքներու, որոնք տեւեցին տասը տարի։ Ներկայիս տպագրութեան պատրաստ է գիտնականին աշխատանքին արդիւնքը։

Երեմեանի քարտէսագիրքին մէջ զետեղուած է «Աշխարհացոյց»ին, այսինքն «Եօթներորդ դարու աշխարհագրութեան» ամբողջական բնագիրը։ Կորսուած քարտէսներու մօտաւոր մանրամասն նկարագրութեամբ կը խօսուի հին ազգերու կենցաղին մասին։

Աշխատութեան կից կայ հին հայկական ճանապարհորդական քարտէս մը, որ նոյնպէս վերստեղծած է Երեմեան։ Հոն յիշատակուած են հինգ մայրուղիներ, որոնք կը սկսին Դուինէն։

Ճամբաներէն մէկը կ'ուղղուի դէպի արեւմուտք, Դուինէն մինչեւ Կարին, այնուհետեւ մինչեւ «Գերմանիփոս»։ Հոնկէ կարելի է երթալ Բալոնիս քաղաքը (Փոքր Հայք) եւ այնտեղէն, հայ անանուն աշխարհագրագէտին արտայայտութեամբ, մինչեւ «երջանիկ» եւ «չքեղ» Կ. Պոլիսը։ Ոչ հեռու, քարտէսին վրայ յիշատակուած է Հերակլիան, ուր կը գտնուէր ծանօթ Թատրոնը՝ աշխարհի եօթը հրաշալիքներէն մէկը։ Այդ ուղին, հին ճամբորդներուն առջեւ բացած է «գեղահրաշ» Ռովենան եւ Վենետիկը։ Ուղեւորները կրնային իրենց ճամբան շարունակել դէպի Միջերկրականի ափերը՝ Ճիպրալթար։ Ֆրանսայի նախկին հողամասը քարտէսին վրայ յիշատակուած է Սելթ – Կալերու երկիր։ Իսկ եթէ հետեւինք դէպի միջին Եւրոպա տանող ճամբուն, կ'անցնինք Դանուբի հովիտէն եւ Կարպատեան լեռներէն եւ կը հասնինք հոն, ուր ըստ հեղինակին, կը բնակին 25 ազատ ցեղեր։

Վիստուլ գետէն արեւմուտքը կը բնակէին գերման ցեղերը։

Հիւսիս – արեւմուտքի մէջ Եւրոպան կը վերջանայ ծովուն մէջ, ուր յատակ գծուած են Ալբիոնի եւ Իբերնիի, այսինքն՝ Իրլանտայի կղզիները։

Հին քարտէսին մէջ այսօրուան Սկանտինաւեան հողամասը ծածկուած է ձերմակ գիծերով եւ մակագրուած է «Անծանօթ երկիր»։

Ինչպէս կը տեսնուի, այս քարտէսին մէջ պատկերացուած է մինչեւ Ատլանտեան ովկիանոս երկարող հողամաս, մինչեւ Բրաժենիներու կղզիները, այսինքն մինչեւ Բանարեան կղզեխումբը։

Անցեալին կը կարծուէր, թէ հոն կը գտնուի առասպելական Ատլանտիդան։

Քարտէսին վրայ յիշատակուած են Ատլասի լեռները, իսկ Սահարայի եւեր եւ Նեղոս գետի շրջանին մէջ նորէն կարելի է տեսնել ձերմակ գիծեր՝ «Անյայտ երկիր» մակագրութեամբ։

Եօթներորդ դարու հայկական աշխարհագրութեան մէջ, ուր նկարագրուած է Ափրիկէի քարտէսը, կը խօսուի այն մասին որ հարաւային շրջագիծին մէջ կան «մարդուն թշնամի» կենդանիներ, Եթովպիայի մէջ կ'ապրին փիղեր եւ ռնգեղջիւրներ, փայլ – ձիեր, այծմարդեր եւայլն։

Երկրորդ ճամբան կը տանի դէպի Աղեքսանդրիա։ Այս քաղաքը ծանօթ էր իր աշխարհահռչակ գրադարանով, որուն ղեկավարն էր Երատոսթենէս՝ ուսողագիտական աշխարհագրութեան հիմնադիրը։

Ալեքսանդրիայէն, Պաղեստինի եւ Սուրիայի, ինչպէս նաեւ Անտիոքի ճամբով կարելի էր վերադառնալ Դուին։ Հայաստանի երբեմնի մայրաքաղաքէն կը սկսի նաեւ ուրիշ ճամբայ մը, որ կը կոչուի «Մետաքսեայ», որովհետեւ կը տանի դէպի Չինաստան, մետաքսի երկիրը։ Ուղեւորու կարաւանները կ'երթան Իրանի եւ Միջին Ասիոյ Սիան (Չինական ծովուն մօտերը) քաղաքէն։ Չինական մետաքսը կը բերէին Արտաշատ, ուր կային յատուկ ներկատուներ։

Չինական մետաքսի առեւտուրը վերջ գտաւ, երբ Զ. դարուն քրիստոնեայ քահանայ մը գաղտնի կերպով Չինաստանէն բոժոժներ կը բերէ։

«Մետաքսէ» ճամբուն հարաւային ճիւղը կը տանի պերճանքներու եւ հրաշալիքներու երկիրը՝ Հնդկաստան։ Հայ անանուն հեղինակը կը յիշատակէ այդ ընդարձակ երկրին ժողովուրդներուն հոծ թիւը։ Կը յիշատակէ ժողովուրդներ, որոնք չեն օգտագործեր կենդանիներուն միսը եւ գործ չեն կատարեր։ Հնդկաստանի մէջ կան ոսկի, արծաթ, պղինձ, կապար, մարգարիտ եւ շատ դեղեր։

Առեւտրականները Հնդկաստանի Հինդիկուշի ճամբով կը հասնէին Խորեզմ։ «Այնտեղ շատ լեռներ կան, մեծ գետեր եւ հարթավայրեր, կան նաեւ անջրդի, չոր շրջան, որուն կեդրոնը կը գտնուի կրակէ դաշտը»։ Խօսքը Սովետալ անապատի մասին է։

Քարտէսին անանուն հեղինակը կ'ըսէ նաեւ, թէ «Միջին ասիական ժողովուրդները հարուստ են եւ կը զբաղին առեւտուրով. Հնդկական ապրանքը կը տանին ոչ միայն Իրան եւ Հայաստան, այլ նաեւ հիւսիս – արեւմուտք, ռուսական տափաստանները, ուր կը բնակէին Սլաւները»։

Հետաքրքրական տեղեկութիւններ կան նաեւ հին Ռուսաստանի մասին։

Փրոֆ. Սուրէն Երեմեանի վերստեղծած աշխարհի հին հայկական քարտէսագիրքը կը պարունակէ բազմաթիւ շահեկան փաստաթուղթեր, որոնք կամ ուղղակի կամ անուղղակի կերպով կապ ունին հայկական աշխարհագրութեան զարգացման պատմութեան հետ։ Օրինակ, աշխարհագրական հին գործիքներու մասին։

Ներկայիս աշխարհի մէջ կան աշխարհագրական երեք հին գործիքներ, որոնցմէ երկուքը կը գտնուին Անգլիա՝ Օքսֆորտի համալսարանը, իսկ երրորդը՝ Հայաստան՝ Բիւրականի աստղադիտարանը։ Այդ բոլոր գործիքներուն վրայ հայերէն մակագրութիւններ կան։

Երեմեանի այդ ընդարձակ աշխատութեան մէջ ցուցադրուած է հին հայկական ամիսին օրերուն քարտէսը, տեղեկութիւն կը տրուի աստղային երկինքի մասին մեր նախնիքներուն պատկերացումներուն, եղանակին, երկիրը չափող միաւորներուն մասին։ Այստեղ ցոյց տրուած է աշխարհը եւ Հայաստանը ըստ Մովսէս Խորենացիի եւ յոյն ու Հռոմէացի գիտնականներու պատկերացումներուն։

Ծանեկան են 18րդ դարուն հրատարակուած Հայաստանի հնատիպ քարտէսները։

Բ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

խայծով չէ, այլ համոզիչ է վաւերականներու յենած։ Ոսկի թարգմանութիւններ օտար հեղինակաւոր անձնաւորութեանց գործերէն։

Գէորգ Ալանճեան մինչեւ վերջին շունչը ծառայեց իր ազգին։ Հայրենիքին ազատութեան եւ անկախութեան հաւատաւոր Հայն ու Դաշնակցականը եղաւ։

Յիշատակդ անթառամ, ով սիրելի ընկեր եւ հայրենակից։

Յ. ՀԻՍԱՅԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՁԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅԱԳԷՏ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ՄԱՌԻ նուիրուած գիրք մը լոյս տեսաւ Երեւանի մէջ։ Հեղինակն է Հ. Կոստանեան։ Ներկայացուած են անտիպ յօդուածներ, սեւագրութիւններ եւ նամակներ։

Օտար հայագէտը հեղինակ է 563 գիրքերու եւ յօդուածներու, որոնցմէ 180ը հայագիտական։

×

ԵՐԵՒԱՆԻ օփերայի մեծ դահլիճին մէջ երկու հազար Երեւանցիներ խանդավառ ընդունելութիւն ցոյց տուին բանաստեղծ Եւգենի Եւտուշէնկոյի։ Ծանօթ են բանաստեղծին հակապատերազմեան բանաստեղծութիւնները։ Գրագէտը ներկաներուն ներկայացուց Գէորգ Էմին։

Ֆին երգահան Սիպելիուսի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ հանդիսութիւն մը տեղի ունեցաւ Օփերայի սրահին մէջ։ Նուագուեցան անոր գործերէն։

×

ԵՐԵՒԱՆԻ կրկէսը նոր յայտագիր մը պատրաստեց։

×

«ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՁԱՅՆ» շաբաթաթերթին մէջ յօդուածագիր մը կը գրէ, թէ Հայաստանի մէջ օրական հարիւրէն 150 թոն շաքար կ'արտադրուի։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Քեզ սիրողը կը լացնէ քեզ։

ՀԵԼԼԵՆԱԿԱՆ

×

Ոչ մէկուն քար մի՛ տար, որովհետեւ քեզի պիտի նետէ զայն։

ՄԱՏԱԿԱՍՔԱՐԵԱՆ

×

Որքան շատ եւ որքան յաճախ խօսիք դուք ձեր մասին, այնքան շատ կը մօտենաք սուտին։

ՉԻՆԱԿԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Բայց պէտք է հասկնէիք թէ որ պատասխանին գրաւոր կերպով գրենք, միջամտեց Տիկին Շապան։

— Ոչ, ինծի գրելու պէտք չկայ, տիկին։ Ես քանի մը օրէն դարձեալ նամակ մը կը գրեմ եւ ձեզմէ երկրորդ ժամադրութիւն մը կ'ուզեմ։

— Ոչ, ուրիշ միջոց մը գտէք, մենք չենք կրնար այլեւս տանիլ ժամադրութիւններու զոլ, գիտել տուաւ Տիկին Շապան՝ հետեւելով Լեւոն Զարտաքի խորհուրդին։

Լեւոն Զարտաք, խորամանկ արեւելքցին, կանխաւ խորհուրդ տուած էր Տիկին Շապանի որ ձեռքէն եկածը ընէ Սեւ Արծիւներու պատգամաւորին հասցէն առնելու համար։

Բայց Սեւ Արծիւներու պատգամաւորը ծուղակին մէջ զետեղուած ապուխտին հոտը առած ըլլալով, գլուխը թաթուելով րաւ.

— Ես միայն թելադրելու սա միջոցը յարմար կը տեսնեմ։ Չորս օրուան պայմանաժամին լրանալէն յետոյ ձեր պատասխանը «Ժուռնալ» թերթին ծանուցումներու բաժնին մէջ հրատարակել կուտաք։ Երեք բառով ամէն բան կը լմննայ, եթէ ընդունիք, «ընդունուած» բառը հրատարակել կուտաք, եթէ մերժէք, «մերժուած» բառը հրատարակել կուտաք, տակէն ալ «Կանաչ Ադամանդ» կը ստորագրէք։ Մենք «ընդունուած» բառը կարդալնուս պէս, նոյն օրը իրիկուան պէմ ձեր տունը կը ներկայանանք ...։ Մենք ձեր վրայ կատարեալ վստահութիւն ունինք եւ գիտենք թէ մեզ ծուղակի մը մէջ ձգելու փառութիւնը պիտի չգործէք. բայց տակի, անշուշտ մենք ալ մեր նախազգուշական միջոցները ունինք եւ գիտենք թէ ձեր տունը ինչ ձեւով ներկայանալ պէտք է ծուղակի մէջ չիյնալու համար։ Անկէ ետքը ալ ճակատագրը իրարու հետ կրնանք համաձայնիլ, տիկիններ ...։

— Մեր ուզածն ալ ատ է արդէն, պատասխանեց Տիկին Շապան։

Եւ քրօջը թեւը մտնելով, երկուքը մէկէն սրահէն դուրս ելան։

.

Առաւօտեան ժամը մէկն էր։

Լիլ փողոցի գերմանական դեսպանատան պարտէզը վերջ գտած էր եւ դիմակաւորներու վերջին խումբը փողոցին վարի անկիւնը դառնալով աներեւոյթ կ'ըլլար։

Լիլ փողոցին մէջ գրեթէ մարդ չէր մնացած երբ Տիկին Շապան եւ իր քոյրը դեսպանատան դուռնէն փողոց ելան։ Տիկին Շապան Լեւոն Զարտաքի թեւը մտած էր, իսկ Ժանէթ իր ամուսնոյն թեւը։ Զոյգը մէկէն, քովէ քով թեւ թեւի մտած, մայթին վրայէն կը յառաջանային, իսկ կանաչ պարեգօտով մարդը չորս հինգ քայլ անդիէն անոնց կը հետեւէր։

Զով ցուրտ մը կ'ընէր։

Բժիշկը եւ ճարտարապետը դիմակնին հանած էին եւ իրենց սեւ պարեգօտին կնգուղը գլխնին անցուցած էին։ Անանկ կ'երեւէր որ իրենց հետեւող մարդը չէին նշմարած անոնք։

Իսկ սեւ պարեգօտով երրորդ մարդը, եօթը ութը քայլ հեռուէն կանաչ պարեգօտով մարդուն վրայ կը հսկէր։

Տոքթոր Գուրթի չքեղ ու ընդարձակ ինքնաշարժը առաջ անցնելով չորս հոգինոց խումբին առջեւ կանգ առաւ։

Ճարտարապետը ինքնաշարժին դուռը բանալով երկու կիները ներս մացուց։ Այն միջոցին երբ կանաչ պարեգօտով մարդը կառքին առջեւէն անցնելով իր ճամբան պիտի շարունակէր, յանկարծ Լեւոն Զարտաք կառքին առջեւէն մէկ կողմ քաշուեցաւ ...։

Իսկ անոնցմէ չորս քայլ անդիէն անցնող սեւ պարեգօտով մարդը Լեւոն Զարտաքի այս շարժումը նշմարելուն պէս, կռնակի կողմէն կանաչ պարեգօտով մարդուն վրայ խոյացաւ եւ զայն անանկ մը հրեց որ, կանաչ պարեգօտով մարդը իր ամբողջ մարմնովը ինքնաշարժին մէջ մտնելով գետին փռուեցաւ։

Կայծակի արագութեամբ ձեռնածուական այս գործողութիւնը կատարելէ ետք, սեւ պարեգօտով մարդը անոր ետեւէն կառքէն ներս խոյացաւ։ Կառքին դուռը գոցուեցաւ։ Զարտաք ոստումով մը կառուղիին քով ցատկեց եւ ինքնաշարժը ծայրագոյն արագութեամբ ճամբայ ելաւ։

Ինքնաշարժին մէջ ողբերգական արագ գործողութիւն մը տեղի ունեցաւ։ Երկու մանկամարդ կիները երկիւղալի աղաղակ մը արձակեցին։

— Լռութիւն, հրամայեց Գուրթ։

Կառքին ելեկտրական լամբարը վառեցաւ։ Անծանօթը երեսի վրայ ինքնաշարժին տախտակամածին վրայ փռուած էր։ Սեւ պարեգօտով մարդը, ինքն ալ իր ամբողջ ծանրութեամբը, կանաչ պարեգօտով մարդուն վրայ պառկած էր։

— Բերանդ չբանաս, եթէ ձայն հանելու ըլլաս, սա դանակը կոկորդդ կը խոթեմ, մռլտաց սեւ պարեգօտով մարդը փոքրիկ դաշոյն մը հանելով գրպանէն եւ սուր ծայրը անոր միսը խոթելով։

ՓԻԼԸՓ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐ ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Կը բաղձայինք անձնապէս, դէթ նամակներով, յայտնել մեր ուրախութիւնները եւ շնորհաւորութիւնները, այս Տօնական Օրերու առիթով, մեր բոլոր բարեկամներուն ուր ալ գտնուին անոնք, Ամերիկա, Հիւս. թէ Հարաւային, Աւստրալիա, Եւրոպա թէ Միջ. Արեւելք եւ մաղթել ամէնուն առողջութիւն եւ երջանկութիւն:

Հնարաւոր չգտնելով այդ՝ կը դիմեմ հայ մամուլի օժանդակութեան:

Որպէս գաւակը քրիստոնեայ եւ մարտիրոս հայ ժողովուրդին՝ կ'աղօթեմ որ Ամենակարողն Աստուած իր պաշտպանութիւնը պակաս չընէ մեր վրայէն մինչեւ տեսնենք մեր արդ. երազի իրականացումը:

Տիկին Մարտիկեան եւ մեր գաւակները (Անիթա - Նաղ ու Հայկ) կը միանան ինձ շնորհաւորելու մեր բոլոր բարեկամները Նոր Տարուան եւ Ս. Ծնունդի առիթով եւ մաղթելու անոնց ամէնուն առողջութիւն եւ երջանկութիւն 1966ի եւ անոր յաջորդող տարիներու ընթացքին:

ՃՈՐՃ Մ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

"ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ"

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կը տօնէ «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 9ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Գեղարուեստական բաժին դըպրոցի աշակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Գեղամ Կանայեանի: Պիտի ըլլան երգեր, արտասանութիւններ, Արար մը «Մեծապատիւ Մուրացկաններէն»:

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը նոր տարուան առթիւ պատկերազարդ քառթեր հրապարակ հանած է:

Դիմել Նոր Սերունդին 17 Րիւ Պլէօ, Չորեքշաբթի օրերը ժամը 20.30էն 22.30 եւ «Արծիւ» ակումբը Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 20:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փոն տը Շէրիւի Ազգ. Միութիւնը շընորհակալութեամբ ստացած է.— Փարիզէն Տիկին Ս. Աւագեան յիսուն ֆրանք, Մ. Աբրահամեան յիսուն, Մարկարեան տասը, Պ. Հ. Անդրէասեան յիսուն, Լիոնէն Պ. Ա. Օպոզեան 300, Ոմն 500, Զ. Մոսկոֆեան, Ա. Տէր-Աւարոնեան 50ական, Տիկին Իվոն 30, Տիկ. Մ. Տէտէեան յիսուն, Տ. Խաչատուրեան յիսուն, Ա. Մարտիրոսեան հարիւր, Տիկ. Ե. Ուզունեան երկու հարիւր, Պ. Մուրատեան 200, Ոմն երեսուն, Տիկին Ժոֆրէ քսան, Հայ Առաք. Եկեղեց. Հոգ. Բոյրերու ձեռամբ Տիկին Վերգին Չափրաճեանէ 210, Սէն Շամոնէն Տիկին Տէմիրճեան քսան, Պ. Ա. Պասմաճեան երեք հարիւր, Պ. Վ. Թիւրաքեան քսան ֆրանք:

ԱՄԱՆՈՐ ԵՒ ԾՆՈՒՆԴ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ս. Թադէոս (Ս. Անթուան)

Այս ՇԱԲԱԹ 1 Յունուար, Նոր տարին սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8.30ին, պատարագ ժամը 10ին, քարոզ ժամը 11ին:

Այս ԿԻՐԱԿԻ առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 8.30ին, պատարագ 10ին, քարոզ 11ին, նոյն օրը պիտի կատարուի Դպրաց Դասու անդամներու ննջեցելոց հոգւոց համար հոգեհանգստեան պաշտօն:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ (Յունուար 6) առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9ին, Ս. Հաղորդութիւն փոքրիկներու ժամը 10ին:

ՇԱԲԱԹ (8 Յունուար) երեկոյեան ճըրագալոյցի արարողութիւն եւ ընթերցում գիրքերու: Սկիզբ ժամերգութեան կէսօրէ ետք ժամը 5ին, պատարագ 6ին:

ԿԻՐԱԿԻ (Յունուար 9) Պատարագ Ծընընդեան Աստուծոյ Յայտնութեան արարողութիւն ժամը 7.30ին, պատարագ 10ին, քարոզ եւ ջրօհնէք 11ին: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թովմասեան եւ զաւակները ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ՎԱՍԻԼՈՒՀԻ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Réveillon

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ
կազմակերպութեամբ
ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ, 295 Րիւ Պուալօ, Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս:

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝
24 - 59 - 37 կամ 84 - 68 - 40

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՎԵՐ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS. RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակնօրեայ Պաշտամունք
Սէն Ժերոմ, ժամը 9.30ին
MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes
ժամը 10,45ին

Կը քարոզէ՝
ՎԵՐ. ՅԱՐԹ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

BAHADOURIAN
ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԲՈԼՈՐՈՎԻՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑԱԾ
Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը
Բոլորովին նոր դրութեամբ
SELF SERVICE

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք ավանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով:

ԾՐԱՐԻ ԱՌԱՔՈՒՄ
Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ Արտասահման՝ Պելժիա, Զուիցերիա, Անգլիա:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՆ
LYON
Super-Alimentation
20, Rue Villeroy MO 32.10

ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիլ», չոքոլա, «նուաղէթ», «լոքում», «սաղըղ», պխտակ, Ծիրակ օղի (41 - 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոզա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «ղաչքավալ» պուլկարական, ձերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լամիս, ֆատայիֆ, եւայլն:

Raki - Duze

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
Ունի նաեւ առաջնակարգ մսավաճառատուն մը, որուն ընտիր տեսակի միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն.— Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած) քերտա, բաքլաւա, ֆատայիֆ, տերեւ եւայլն:

Stabilisation des Prix
ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
*
ԵԹԷ ՁԵՐ ՈՒԶԱԾԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Է՝
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ «ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ» Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 9.30ին, ֆրանսական հեռատեսիլի Ա. կայանէն Ժերար Սթէֆանէսքոյի էմիսիոնը: Նիւթ Հայկական ճարտարապետութեան արդիւնքները:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Կարմիր Խաչի «Մանուկներու Օր»ուան, Կիրակի Փետրուար 13ին:

×

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օր»ը Յունուար 16ին Ազգային Տան սրահը:

— ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ —

1966-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Հատընտիր նկարներով եւ նոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք:

Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Րիւ Պլէօ: եւ Հրանտ - Սամուէլի գրատունը կամ անձամբ «Յառաջ»ին:

Հատը 6 փրանք

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	45 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	25 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՆՇԱՆՏՈՒՔ	25 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	25 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	10 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

«ՀԱՅ ՍԷՆՖՈՆԻՔ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ» նոր երգապնակը
Mc 20176, Vogue — Série Artistique

« OEUVRES SYMPHONIQUES » d'ARA BARTEVIAN

Par le célèbre orchestre
DES CONCERTS COLONNE

1. — Rhapsodie Caucasienne (Կովկասեան Համանուագ)
2. — Dans une Forêt en Novembre (Անտառին մէջ՝ Նոյեմբերին)
3. — Bergers à la Montagne (Հովիւները լերան վրայ)
4. — Fête Villageoise (Գեղջկական տօն)

Ստանալու համար դիմել հեղինակին
Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ — 14, Rue Petit, Paris (19e). Tél. BOT 99-22
15, Rue Jean Goujon, Paris (8e)
ԳԻՆ՝ 30 ՖՐ.

Microsillon 33 tours, 30 cm. 45 վայրկեան
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԿՈՂՔ

ՆԱԽԿԻՆ ԵՐԳԱՊՆԱԿՆԵՐԸ

Եկմալեան պատարագ N° 20114 — Կոմիտասեան պատարագ 20150
Գանձարան Հայ-եկեղեցական երգերու N° 20169 եւ 20175
Ժողովրդական երաժշտութիւն 20103 (Հայ Կովկասեան երգեր) 20136 (Arménie)
20157 Reflets d'Arménie, 20162 (Arménie Imortelle),
20169 (Promenade en Arménie)
20172 (Soirée Arménienne) — 10016 երգեր՝ Իւիս Պիւլպիւլեանէ

Գաւառներու առաքում contre remboursement խնամուած ծրարով